A. gr. b. 3463

WS, FS, F

<36622283850014

S

<36622283850014

Bayer. Staatsbibliothek

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ.

Xenophons Cyropädie,

oder

Bildungs- und Lebensgeschichte des ältern Cyrus,

griechisch, mit Inhaltsanzeigen, erklärendem Wortregister und einer kritischen Vorrede

von

Friedrich Heinrich Bothe.

Leipzig, 1821.
J. C. Hinrichssche Buchhandlung.

A. gr. b. 3463.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

B

Vorrede.

Diese Bearbeitung der xenophontischen Cyropädie hat einerlei Plan mit meiner Schulausgabe der Anabasis, welche so eben die dritte Auflage erlebt. Schneiders Recension des Textes vom Jahr 1815 ward, als die neueste und beste, insofern befolgt, als die Gründe des Herausgebers überzeugten. Wo dieses der Fall nicht war, da erlaubte ich mir, so wie früher bei seiner ähnlichen Arbeit Herr Weckherlin, meinen gelehrten Führer zu verlassen. Daher ward theils manche Klammer hinweggeschafft *), z. B. I, 6, 8; theils wurden hier und da vernachlä-

*) Dagegen hielt ich an andern Orten dieses Warnungszeichen für nöthig, z. B. I, 6, 18, wo die gewöhnliche Lesart *οὐδὲ γεωργοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος εἶναι* theils durch Uebelklang, theils durch unnütze Worte Verdacht erregt. Zudem haben 3 Handschriften das eine *ἀργοῦ* nicht, und statt des anderen *ἀργοῦντος*. III, 3, 34 sagen die Worte *καὶ σωτηρίαν προσυπισχνοῦνται* (*οἱ θεοὶ*) *ἐν τοῖς ἱεροῖς* mit gewählten, feierlichen, Worten dasselbe, was die vorangehenden *καὶ νίκην διδόασι*, welche das Ansehn eines Glossems haben, und mit Stellen wie *νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν κ. σωτηρίας* IV, 1, 2. schwerlich zu entschuldigen sind.

ßigte Lesarten aus Handschriften und alten Drucken hervorgezogen, wie I, 1, 2, wo das hergebrachte ἄλλοις für ἀλλοφύλοις ganz wie Erklärung aussieht *); und wiederum im nächsten §., wo ἀνὴρ durchaus keinen solchen Anschein hat. **) Eigene Aenderungen hielt ich zurück, wo nicht von Schreib- oder Druckfehlern die Rede war, wie ἀγχέμαχα I, 2, 13, und ἀγχεμάχοις VII, 4, 15, welche Wörter ich in die gewöhnlichen verwandelte, weil man nicht ἄγχε sagt, sondern ἄγχι, von welchem Worte gar viele Zusammensetzungen entsprungen sind.

So entstand aus der Natur der Sache ein eigener Text, von welchem Rechenschaft abzulegen um so zweckmäßiger ist, da bei dieser Gelegenheit manche dunkle Stelle Licht erhalten, mancher Zweifel verschwinden, und überhaupt der junge Leser angeleitet werden kann, selbst zu denken, und nichts auf Glauben anzunehmen. II, 1, 4. erhebt der Zusammenhang die Weiskische Vermuthung ὑμετέραν statt des handschriftlichen ἡμετέραν zu einer Verbesserung, die aus dem Durcheinander der Noten hervorzuziehen Pflicht war. Auch Charpentier hat sie in seiner Uebersetzung

---

*) Ebenso ἀνωφέλητον I, 6, 11; ἄλλα daselbst im 38. §., wo ἀλλὰ neben ἄλλα mißfällt. Vielleicht schrieb aber Xenophon ἄλλα δὲ καὶ ἄλλα μέλη, und νέα ist im Folgenden aufgelesen. ἀνὴρ I, 1, 3 stammt aus der Altorfer Handschrift und einer Interlinearnote der Wolfenbüttler; u. s. w.

**) Als Handschrift diente die 1784 zu Berlin gedruckte Schulausgabe M. H. Thieme's, aus dessen Wortregister alles Brauchbare, nach Weckherlins Beispiele, aufgenommen ward.

ausgedrückt. II, 1, 25. vermuthe ich ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἑκάστην (σκηνὴν), nicht ἑκάστῃ, welches überflüssig ist, da hingegen die einzelne σκηνὴ der einzelnen τάξις entspricht. II, 3, 2. ist vielleicht zu lesen τοῦτο γὰρ ἀεὶ λέγειν, ἔφη, καὶ πονεῖν δεῖ (d. h. ἀεὶ γὰρ καὶ πονεῖν δεῖ λέγειν τοῦτο): „denn Dies immer dabei zu sagen, muß man sich sogar quälen oder zwingen; man muß es sagen, so sauer es einem wird." Ποιεῖν, was die Handschriften haben, ist ohne Sinn; λέγειν aber, nicht καὶ λέγειν, haben 2 Pariser Handschriften und die Wolfenbüttler. III, 3, 34. nahm ich Murets προσυπισχνοῦνται in den Text auf, da in dem herkömmlichen προϋπ. die Präposizion bedeutungslos ist, indem alle Versprechungen vorher geschehen. Ebenda im 59. §. scheint aus den eben genannten Handschriften, die so lesen: ἅμα πορευόμενοι οἱ ὁμότιμοι φαιδροί τε πεπαιδευμένοι, Folgendes herzustellen: ἅ. π. οἱ ὁμ. φαιδροὶ, ἅτε πεπαιδ. Die Anfangssylbe von ἅτε, welches Wort Xenophon nicht selten gebraucht, hat sich allem Ansehen nach in das vorangehende — οἱ verloren. Die Homotimen sind fröhlich zum Werk, weil Wissenschaft Vertrauen giebt; und bekanntlich unterschied bloß der Unterricht den Homotimen vom gemeinen Perser. Diese Conjectur ist im Texte angedeutet, um die Stelle für Ungeübtere lesbar zu machen. Durch Interpunction rettete ich III, 3, 70. das von Weiske und Schneider bedrohete πείθεσθαι, das fälschlich in den Bü-

chern zum Vorhergehenden gezogen wird. Das gewöhnliche *καὶ* vor *πεπαιδευμένους* fehlt in den Pariser MSS. Die Construction ist diese: *καὶ ἔνθα δὴ ἔγνω τις ἂν τοὺς ὁμοτίμους πεπαιδευμένους πείθεσθαι, ὡς δεῖ (πείθεσθαι)*. Das Hauptwort *πείθεσθαι* ist kräftig vorangestellt.

IV, 1, 8. nahm ich aus Zonaras *ἥλγουν* für *ἠθύμουν*, das kurz vorher steht. IV, 2, 26. stoßen sich fast Alle an die Worte *ἐν γὰρ ταύτῃ (τῇ νίκῃ) καὶ αὐτὸς ὁ ἁρπάζων ἔχεται*, „denn in dem Siege ist auch der Räuber selbst mitbegriffen." Nicht häufig ist allerdings diese Figur, nach welcher die Person statt der Sache steht. Doch hat man auf ähnliche Art VII, 2, 9. in *τοῦτο* das Wort *δεσποσύνη* aus dem vorhergehenden *δέσποτα* zu verstehen; und ganz ebenso sagt Horaz Epist. I, 1, 94. tonsore für tonsura, und Epist. I, 19, 13. textore für textura. Heindorf, bemerkt Schneider, expectabat *καὶ αὐτὸ τὸ ἁρπάζειν ἔχεται*. Aber wozu das Glossem im Texte? So will uns auch Löwenklau IV, 2, 32. *οἱ ἱππεῖς* (nach *ἔχοντες*) aufdringen, das sich aus dem Vorhergehenden von selbst versteht. IV, 5, 15. sind die Worte *ὦ Πέρσαι* überflüssig, da im Komma vorher, das mit diesem durch die Partikeln *μὲν* und *δὲ* verbunden ist, das gleichbedeutende *Ἄνδρες* steht. Ich schlage daher vor, zu lesen: *ἡμεῖς δὲ οἱ Πέρσαι ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμὲν* u. s. w. Die Verwechselung war leicht. IV, 5, 27. schreibe ich mit Schneider

οὔτε μήν, wie V, 4, 11. V, 2, 19 ſind, wie Weckherlin erinnert, die ἐν στρατιᾷ ὄντες die Perſer, welche den Feldzug eigentlich unternommen hatten, und die εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαίνοντες die Bundsgenoſſen; παρατίθεσθαι heißt in der Bedeutung des Mediums ſich vorſetzen laſſen, und die Wortfolge iſt dieſe: M. δὲ α. ἔ. ε. τὸ ἐν στρατιᾷ ὄντας οἴεσθαι δεῖν παρατ. πλείω μηδενὸς τῶν εἰς τ. α. κ. ἐμβ. Ebenda §. 31. ſchien auch mir τοιαῦτα vor τοιάδε entweder eine der zahlreichen Dittographien, welche ich in der Cyropädie zu bemerken glaube, oder Gloſſem; daher iſt es geſtrichen, und τοιάδε zu dieſem Satze gezogen worden. Im 36. §. des nämlichen Kapitels läßt ſich kein Grund denken, warum Xenophon in auf einander folgenden Sätzen das Wort ἐλάττων in 2 verſchiedenen Bedeutungen ſollte gebraucht haben, da die Sprache für jede derſelben ein eigenes Zeichen darbot. Wahrſcheinlich ſteckt hier ein Fehler, der einſt aus beſſern Handſchriften ſeine Verbeſſerung erwartet. Gewiß aber muß man gleich darauf leſen μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲν τοὺς σούς, nicht μηδέ, welches unpaſſend und oft für jenes verſchrieben iſt. So las man ehemals auch VI, 1, 28. οὐδὲ für οὐδέν, das ſpäterhin die unverderbteren Bücher darboten. V, 3, 43. verwandelte ich das ſinnloſe πράττεσθαι in ταράττεσθαι, das unſtreitig ſo entſtellt wurde. M. ſ. Schneiders Anmerkung. Ebenda §. 46. zog ich vor, πως zu μνημονικῶς heraufzuneh-

men, anstatt mit Schneider, nach Heindorf, die Partikel in *πᾶσιν* zu verändern (— *συνέταττε, πᾶσιν ὀνομάζων ἐνετέλλετο*). Beispiele von versetzten Worten und Sätzen sind auch in diesem Schriftsteller nichts Unerhörtes. M. s. die Ausleger zu §. 45, VII, 3, 16. u. a. a. O., welchen man den von mir durch dieses Mittel geheilten 21. §. des 1. Kap. im 8. Buch hinzufügen mag. Dagegen sah ich, V, 4, 5. die Nothwendigkeit der gewaltsamen Wortversetzungen nicht ein, die einige Herausgeber sich erlauben. V, 4, 9. am Schluß habe ich die Worte *κατέφυγεν ὁ Ἀσσύριος* eingeklammert, als ein offenbares Glossem, das auch dem schönen Fall der Periode etwas (mit Cicero Orat. 57, 63 — 65. zu reden) Asiatisches giebt. Daselbst im 20. §. hielt ich es für unstatthaft, *κοινούμενος*, die Lesart der Handschrften einer bloßen Conjectur aufzuopfern. Daß *ἀναχοινωσάμενος* folgt, beweist nichts: denn an jener Stelle schließt sich *ἀναχοιν.* an *ἀπελήλυθως*, Aorist an Präteritum, ebenso richtig an, als hier Präsens an Präsens (*κοινούμενος ὁρμᾶται*). Dadurch aber, daß diese beiden Handlungen in Eine gegenwärtige Zeit gesetzt werden, ist die Schnelligkeit des Aufeinanderfolgens von Rath und That ausgedrückt, welche die Unternehmungen der Parteigänger charakterisirte. Ebensowenig kann ich im 21. §. die Einklammerung der Worte *καὶ ὅπως — συμμάχους* billigen, und halte eine Versetzung derselben für unnöthig. Bei *καὶ* ist nicht *ποιήσομεν* oder dergl. zu

suppliren, sondern es bedeutet und zwar. M. s. Matthiä's griech. Gramm. §. 607. Anmerk. Cyrus will den Feinden seine Uebermacht zeigen, und zwar so, daß sie das unglückliche Schlachtfeld der Kadusier ungern ansehen sollen. V, 4, 22. hat αὐτῶν in den Worten ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἔλεσθε, ἥπερ ὑμῖν νόμος, keinen Nachdurck. Dagegen würde αὐτοὶ passend stehen — im Gegensatz des Cyrus, der die eigene Wahl der Kadusier nicht beschränken will, wie er als Oberbefehlshaber wohl gekonnt hätte. §. 24. lese ich ἡφίει, das dem folgenden ἐκέλευε entspricht, und ebenso wie dieses eine öfters wiederholte Handlung andeutet. Die Pariser Handschrift B. bei Schneider hat weder ἀφίῃ, wie die Ausgaben, noch ἀφίοι, wie Heindorf wollte, sondern ἀφήει, worin ἡφίει zu stecken scheint. §. 28. sind die Worte οἱ αὐτοὶ κίνδυνοι unverdächtig. Der Sinn ist: wenn auch Jemand im Kriege den Feind so sehr schonen wolle, daß er nicht einmal die Bedürfnisse aus dessen Lande ziehe, so bleibe darum doch die Gefahr dieselbe; vom Feindeslande aber zu leben erleichtere den Feldzug. §. 31. hat das aus den Pariser MSS. und dem Wolfenbüttler aufgenommene zweite πάντα (ὄμνυμί σοι τοὺς θεοὺς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα) ganz das Ansehen eines Glossems, wodurch der Numerus dieser schönen Periode gefährdet wird; so wahr ist es, daß auch die besten Bücher ihre Auswüchse haben, die der Kritiker tilgen muß. §. 36. halte ich τοῦ, wobei Weiske ἔνε-

κα supplirt, für richtig, und allen Muthmaßungen vorzuziehen. Euripides Androm. 361 bei Matthiä griech. Gramm. S. 439.:

Ἡμεῖς μὲν οὖν τοιοίδε· τῆς δὲ σῆς φρενὸς,
Ἐν σοῦ δέδοικα.

was aber deine Sinnesart betrifft. Plato Legg. VII. p. 332. *τῶν δὲ τροφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἀγέλης ξυμπάσης, τῶν δώδεκα γυναικῶν μίαν ἐφ' ἑκάστῃ τετάχθαι.* Und so werden von genitivis absolutis mehr ähnliche Beispiele theils anderer Autoren, theils auch des Xenophon selber dort angeführt. Daß ein Grieche sinnlos den Genitiv mit *κρείττων* verbinden würde, war nicht zu befürchten, und die Alten kehren sich an dergleichen kleine Anstöße nicht, wie ich schon ehmals in den Anmerkungen über Terenzens Andr. 17. und Adelph. Prol. 2. erinnerte. Man vergleiche in dieser Hinsicht VII, 7, 27. die Worte *οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες*, in welchen ein zerstreuter Leser, die nominativos absolutos verkennend, einen Queersinn finden könnte, und viel andre Stellen von ähnlicher Beschaffenheit. V, 4. am Ende that Zeune recht, für *ἔπεισε* aus Zonaras *παρεσκεύασαν* aufzunehmen. *Πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε* geht über alle Simplicität, und man darf hierauf Horazens goldne Regel Est modus in rebus anwenden. Die Stelle V, 5, 22. *Ἐλθὼν οὖν ἔπειθον αὐτοὺς, καὶ οὓς ἔπεισα, τούτους ἔχων ἐπορευόμην*

hat damit nicht die mindeste Aehnlichkeit. V, 5, 8. (*καὶ τί χαλεπὸν ὁρῶν οὕτω χαλεπῶς φέρεις;*) habe ich das Wort *χαλεπὸν* eingeklammert, als offenbares Glossem, das dem Satze etwas Affektiertes giebt, wovon Xenophon weit entfernt ist. Ebenda §. 41. wäre nach meinem Gefühl *ἰδὼν* passender. *Ἰδόντα* müßte es heissen, wenn Cyrus mit seinem Oheim speisen gewünscht hätte: denn in den Worten *διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν* liegt der Grund der Handlung des *καλεῖν*.

VI, 1, 25. ist *ταῦτ'* überflüssig. Daher vermuthe ich *ταῦτ'* (*ταὐτὰ*) *ἔλεγον*. Die Uebereinstimmuug der Ueberläufer und der Gefangenen in ihren Aussagen pflegt bemerkt zu werden. M. vgl. VI, 2, 11. Ebenda §. 28. haben einige Handschriften *μέρος*, andere *βάρος*. Ich halte beides für Glossem, und lese: *καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέγα συμβάλλεσθαι*. VI, 1, 28. scheint mir die Aufnahme der Conjectur *ἄλλοι δὲ τριακόσιοι οὗτοί εἰσιν, οἳ οὐδ' ὁτιοῦν τοὺς πολεμίους βλάπτουσι* übereilt. Die Pariser MSS. und das Wolfenbüttler lesen *ἄλλοι δὲ εἰς τριακοσίους· οὗτοί εἰσιν*, ganz richtig, nur daß nach *τριακ.* nicht zu interpungiren ist. Daß Xenophon sagt, gegen (*εἰς*) 300 Männer schadeten so dem Feinde nicht, da doch grade 300 *ἡνιόχοι* zu 300 Streitwagen erfodert wurden, dies kann nicht auffallen, wenn man bedenkt, daß, wie die homerischen, z. B. Sthenelus und Patroklus, so ohne Zweifel oft auch spätere Wagenlenker

im Nothfall selber zu den Waffen griffen, und so gut fochten als die *παραιβάται*. M. s. G. G. E. Köpke über das Kriegswesen der Griechen S. 241 folg. Dennoch war dies immer etwas Ausserordentliches, und daher heißt es *εἰς τριακοσίους*, ohngefähr oder gegen 300. VI, 1 kann ich unmöglich glauben, daß die Schlußworte *καὶ εὐδαιμονίαν* von Xenophon sind, da sie tautologisch neben *σωτηρίαν τε* stehen, indem nicht einzusehen ist, was in der Ueberlegenheit (*πλεονεξίᾳ*) für ein weiteres Glück (*εὐδαιμονία*) liege, als eben dieses, daß sie zum Heil des Heeres (*σωτηρία*) dient. Was *δικαιοσύνην* sagen wolle, erklärt Brodäus so: Haec quomodo enucleanda sint, supra edocuit: ut enim cives suos fallere crimen est, ita hostes decipere laudem meretur. VI, 3, 5. ist die gewöhnliche Lesart *ἁπάντων* richtig, d. h. aller zusammen oder zugleich: denn in der gleichzeitigen Wahrnehmung all dieser Zeichen liegt eben die Bedeutsamkeit. Liest man *πάντων*, so kann auch jedes Zeichen einzeln verstanden werden. VI, 3, 12. stellte ich die Lesart der Handschriften *καὶ αὐτοὺς* wieder her, welche auch Muret billigte. *Κατ' αὐτοὺς* ist weder dem Sinne nach vorzüglicher, noch hat es sichere Autorität. Ebenda im 13. §. würde Heindorfs Aenderung *Διώξῃ* für *Διώξεις* größere Aufmerksamkeit verdienen, wenn er bewiesen hätte, daß die aktive Form bei den Attikern ungebräuchlich oder doch so selten sei, wie bei jenen Verben, die Matthiä

griech. Gramm. S. 215. anführt. Da dies nicht der Fall ist, so blieb ich auch hier bei den Handschriften, wie Weckherlin. VI, 3, 21. ist, zur Vermeidung möglichen Mißverständnisses, die Löwenklauische Randlesart Ἄρισβα in den Text aufgenommen. Daß Araspas ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικὸς, wie er im 14. §. beschrieben wird, nicht gemeint sein könne, ist klar: denn nirgend wird dieser, wie Schneider mit Recht erinnert, unter den Myriarchen genannt; und wollte man auch mit Weckherlin annehmen, daß Cyrus ihn neuerlich durch diese Würde belohnt habe, so stehn doch die Worte ὥσπερ καὶ ἔχεις damit in Widerspruch. VI, 3, 27. möchte ich, um Zweideutigkeit zu vermeiden, da ἑαυτὸν in anderem Sinne folgt, lieber lesen τοῖς σαυτοῦ (wie VII, 17, 18.), oder σεαυτοῦ, welches, besonders in verbundener Schrift, gar leicht in τοῖς ἑαυτῆ verändert werden konnte. Anders ist der Fall §. 34., wo keine Zweideutigkeit Statt findet. VI, 4, 2. habe ich mit Schäfer nach der Altorfer Handschrift χρυσοῦν, καὶ χρυσοῦν κράνος in den Text genommen, da die Einschaltung der Worte θώρακα καὶ nach χρυσοῦν zu gewagt ist. Vor Schneider las man nämlich so: προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν κράνος, περιβραχιόνια u. s. w.

VII, 1, 2. ist in den Worten τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα καὶ παραμηρίδια ἦν τῷ ἀνδρὶ eine Versetzung offenbar. Weiske und Schneider lesen daher: τ. δ'

α. τ. π. ἦν καὶ τῷ ἀ. Die Wortstellung, die ich wählte, ist numeroser, und schon deshalb in einem beredten Schriftsteller wahrscheinlicher. VII, 1, 41. heißt es in den Büchern: *Πέμπει δὲ (Κῦρος) πρὸς αὐτοὺς (τοὺς Αἰγυπτίους) κήρυκα, ἐρωτῶν, πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτοὺς, ἢ σωθῆναι, ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. Οἱ δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν, ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; Ὁ δὲ Κῦρος ἔλεγεν, Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι θέλοντας.* Hier paßt die Antwort der Aegyptier *Πῶς — εἶναι;* wenig zum Vorhergehenden, da die Rettung dieser Männer eine so einfache und leichte Sache war, daß die Frage, wie sie bewerkstelligt werden könne (*πῶς δ' ἂν σωθείημεν;*) überflüssig erscheint. Aber sie paßt auch nicht zu dem Folgenden, wo keine besondre Art der Rettung bezeichnet, sondern nur gesagt wird, die Perser hätten in den Aegyptiern tapfere Krieger erkannt. Nicht zu gedenken, daß die Wiederholung der Worte *ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι* ohne besonderen Nachdruck auffällt. Daher scheint mir *σωθείημεν* von einem Erklärer beigeschrieben, der die Participialconstruction mit *ἄν* nicht verstand, und ein verbum finitum wünschte. Die Stelle erhält so ein unerwartetes Licht, indem die Aegyptier, welche Cyrus *ἄνδρας ἀγαθοὺς* genannt hat, absichtlich fragen, in welchem Sinne er sie *ἀγαθοὺς* nenne; nicht als ob sie nicht verständen, daß man besonders

ihre Tapferkeit meine, die sich jetzt in einem so glänzenden Lichte gezeigt hatte; sondern weil sie die Vieldeutigkeit des Worts ἀγαθὸς benutzen wollen, um sich auch als gute Menschen darzustellen, die nicht Willens sind, ihr Leben durch Verrath der Bundesgenossen zu erkaufen. Also fragen sie: in wiefern scheinen wir ἄνδρες ἀγαθοί? und Cyrus, der den versteckten Sinn dieser Frage nicht faßt, antwortet schlicht hin: Weil wir euch allein tapfer streiten sehn. Die Aegyptier erklären sich hierauf deutlicher in den Worten Ἀλλὰ τοὐντεῦθεν τί καὶ καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; „wie können wir uns aber retten, und dennoch auch edel handeln, wie bisher?" Jetzt versteht Cyrus sie, verlangt keine Verrätherei, und bietet ihnen zwar, wie gewöhnlich in solchen Fällen, Kriegsdienste an, willigt aber ein, daß sie an dem Feldzuge wider Krösus nicht Theil nehmen sollen.

VII, 1, 44. macht die Parenthese τούτῳ γὰρ μόνῳ συγγιγνώσκεσθαι ἔφασαν den Herausgebern Kopfbrechen. Gabriel, Camerarius und Löwenklau übersetzen συγγ. veniam dare, oder ignoscere. Aber so, bemerkt Schneider, müßte es συγγιγνώσκειν heissen, was auch in der That Brodäus in seinem Commentar hat. Charpentier paraphrasirt so: Parcequ'il étoit le seul, disoint-ils, auquel ils ne pouvoient sçavoir mauvais gré d' aucune chose, ebenfalls im Sinne des Verzeihens. Weckherlin legt Folgendes in diese Worte hinein: „denn nur unter

dieser Bedingung könnten sie für sich einwilligen, die Anträge des Cyrus anzunehmen." Von den Handschriften zu sagen, so weichen zwar die Bodleyische, die Wolfenbüttler und die Pariser von dem gewöhnlichen Texte ab, indem sie *γιγνώσκειν* lesen; allein dies Wort gehört nicht hieher, da es bloß gegenseitige Bekanntschaft bedeutet. Was ist also zu thun? soll man mit Muret ändern *τοῦτο γὰρ μόνον συγγιγνώσκετε*, oder mit Heune den ganzen Satz obelisiren? Keins von beiden, sondern die einfache Meinung der Stelle ist, daß von allen verbündeten Königen allein dem Krösus, entweder von den Redenden, den Aegyptiern, oder vielmehr von allen, die den Königen in diesen Krieg gefolgt waren, verziehen werde (*συγγιγνώσκεσθαι*), weil man seinen edeln Charakter kenne. VII, 2, 18. adoptirte ich Löwenklau's Vermuthung *ἔγνων*, die auch Etienne, Schneider und Weckherlin billigen. Doch supplire ich nicht *ἀληθεύοντα αὐτὸν*, oder *ὅτι δύναιτο ἀληθεύειν*, sondern verbinde unmittelbar *ἔγνων* mit den Genitiven, nach Homers und Plato's Sprachgebrauche. Da Krösus seine Thorheit erkannt hatte und zur eigenen Reise nach Delphi den Weg zu weit fand, so schickte er Gesandte. VII, 3, 14. wundert es mich, wie Schneider sich verleiten ließ, den Altorfischen Schreibfehler *παρεσκευασμένον* gutzuheissen, und zu dessen Aufstutzung *σπασαμένη* aus eigenen Mitteln hinzuzufügen. Unstreitig war statt des gewöhnlichen *παρεσκευασμένη* bloß *παρασκευασα-*

μένη mit der Juntinischen Ausgabe, der von Isengrin und der zweiten Stephanischen zu lesen. VII, 3, 17. Diesen Paragraphen, der sonst vor dem sechzehnten gelesen ward, hat Weiske wieder an seinen Ort gesetzt, und die neueren Herausgeber folgen ihm mit Recht. Die Worte νῦν τὸ μνῆμα und εὐνούχων sind offenbar Erklärungen; daher ich sie einklammerte. Κεχῶσθαι hat die Bedeutung des Gewohntseins oder Pflegens, über welche man Matthiä's griech. Gramm. §. 503, 2. nachsehen kann. Der Sinn ist nämlich, daß man dies Denkmal von Zeit zu Zeit immer ausbessere, sobald es anfange zu verfallen, wie es bei allen freistehenden Kunstwerken nöthig ist. VII, 4, 7. am Schluß erregt das wandernde πέμψαι um so mehr Verdacht, da kurz vorher προσέπεμψαν oder gar ἔπεμψαν steht. Δεόμενοι (Κύρου) Ἀδούσιον σφίσι σατράπην wäre weder ungriechisch noch gemein gesprochen. VII, 4, 12. haben auch die Worte ἐν Σάρδεσι das Ansehen eines Glossems. Was aber vollends hierauf in den Büchern folgt, Κροῖσον δὲ ἔχων, ist theils so schlecht gesagt, theils den Worten Ἦκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος u. s. w. im nächsten Satze so widersprechend, daß ich mich berechtigt hielt, Schneiders Klammern in ein unbedingtes Verdammungsurtheil zu verwandeln.

VII, 5, 1. ist πρῶτον, die Lesart der Gabrielischen Handschriften, dem gewöhnlichen πᾶν sowohl darum vorzuziehen, weil πᾶν sich bei τὸ στράτευ-

μα von ſelbſt verſteht, als auch darum, weil πρῶτον dem folgenden ἔπειτα entſpricht. Die Worte περὶ τὴν πόλιν ſcheinen Gloſſem, beſonders da gleich darauf τὴν πόλιν folgt. §. 3. iſt ἀναπτύσειν allerdings ſoviel als ἀναπάμπτειν replicare, replier, zurückſchwenken, oder, wie Weckherlin überſetzt, umbiegen, umwenden. „Der Sinn iſt nun," ſagt Derſelbe: Cyrus ſtellte ſich in die Mitte ſeines Heers, und befahl, die Schwerbewaffneten ſollten ſich auf den beiden Enden der Linie umwenden, und neben (hinter) dem auf ſeinem Platze ſtehen bleibenden Theile des Heers hinmarſchieren, bis die beiden Enden bei ihm in der Mitte des Heers wären. Nimmt man an, daß Anfangs 2 Linien, in der erſten die Schwerbewaffneten (unter denen auch die Reiter waren), und in der zweiten die Leichtbewaffneten (γυμνῆται) geſtanden ſeien: ſo wurden es nun durch die von Cyrus befohlene Wendung 4 Linien, in deren erſter und letzter die Schwerbewaffneten, in der zweiten und dritten aber die Leichtbewaffneten zu ſtehen kamen. §. 5." Im 5. §. halte ich βραχυτέρα, das die beſten MSS. haben und Camerarius überſetzt, für ächter als βαθυτέρα, obwohl dieſes Filelfo giebt, und Brodäus Etienne Schneider und die neueren Herausgeber es in Schutz nehmen. Weckherlin erklärt jenes wiederum richtig ſo: „die von beiden Flügeln abmarſchierenden Reiter kamen in dem Verhältniſſe dem Chef näher, in welchemdie Linie durch Verdopplung der Tiefe kürzer wurde."

Der Sinn des Wortes ist also passend. Aber es ist auch deswegen vorzüglicher, weil die größere Tiefe der so umgebildeten Schlachtordnung schon in ἀναδιπλουμένη ausgedrückt ist, βραχυτέρα aber den Wechselbegriff des Verkürzens der Fronte oder Linie bezeichnet, wodurch den Angriffen der Feinde weniger Spielraum gegeben wurde. Ebenda §. 11. paßt allerdings nicht καὶ γὰρ δή, sondern es muß in einem Satze, der das Vorige nicht erklärt, sondern demselben eine neue Bemerkung hinzufügt, καὶ δή heissen. Δή dient zur Versicherung des schwer zu Glaubenden. Die Vergleichung mit den Eseln bezieht sich darauf, daß der Rücken dieser Thiere etwas konvex ist. Solch eine Biegung (Folge der Elastizität), nehmen, sagt unser Autor, die belasteten Palmstämme an, statt der entgegengesetzten, die man eher erwarten sollte. Und er setzt hinzu, Cyrus habe so feste Grundlagen, die allenfalls sogar der in den Graben ausfliessende Eufrat nicht weggeschwemmt hätte, darum gewählt, um das Ansehn zu gewinnen, als beabsichte er eine recht ernstliche Belagerung. Was man von Versetzungen hier muthmaßt, verstehe ich nicht, da Alles auf das Genaueste zusammenhängt. §. 61. ist die gemeine Lesart οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν. Ich habe ἂν gestrichen, nach der Wolfenbüttler Handschrift. Das Imperfectum steht anstatt des Präsens. M. vgl. Heindorf zu Horaz Sat. II, 1, 6. VII, 5, 74. steht dagegen (ein etwas seltener Fall) das praesens conjunctivi ἐᾶτε für das imperfectum conjunct.,

weil dieses fehlt. Das Präsens in seiner eigenthümlichen Bedeutung genommen, wäre der Satz tautologisch. VII, 5, 74. scheinen die Worte *καὶ τὴν — ἡδυπάθειαν* ein des Folgenden wegen unduldbares Glossem von *ῥᾳδιουργίαν*. Ebenda im 75. §. zog ich, was die Altorfische Handschrift giebt, sowohl der Lesart der übrigen Bücher *τὰ σώματά γε αὐτὰ*, als der spielenden Conjectur *τὰ σ. γε αὖ τὰ* vor.

VIII, 1, 17. bin ich den Pariser Handschriften gefolgt. Auch die Altorfer hat *ἡγησόμεθα*. Warum der Leipziger Herausgeber den Singular vorgezogen, verstehe ich nicht. M. vgl. I, 1, 1; VIII, 2, 1; 3, 1; 4, 5; 5, 2; 6, 16, 17, u. s. w. VIII, 1, 21. habe ich die Worte *ἐπείπερ ἄρχων αὐτῶν ἐνόμιζε δικαίως εἶναι*, an ihren Ort gestellt, von welchem sie unstreitig durch eine der so gewöhnlichen Abschreibersünden entfernt waren. So bedarf man weder irgend einer Aenderung, noch hat der Satz etwas Fremdartiges oder Verdächtiges. Cyrus nöthigte seine Untergebenen zu strenger Pflichterfüllung, weil er als ihr rechtmäßiger Herrscher hierauf zu dringen sich befugt hielt. Im 23. §. dieses Kapitels habe ich, nach Weckherlins Beispiele, das alte *ὑμνεῖν* und *θύειν* wieder hergestellt, da beides sich gewiß besser für die Magier schickt als für Cyrus. *Ἀν' ἑκάστην* für *ἂν ἑκ.* boten die Pariser MSS. dar. Die Worte *οἱ μάγοι* halte ich mit Stephanus für Randglosse. VIII, 2, 5. ist *διηναγκάσθαι* aller-

dings bedenklich, da ἀνάγκη vorhergeht. Vielleicht also διενεργεῖσθαι, oder mit Heindorf διενεγκεῖν. In 2 Handschriften las man διενεγκάσθαι. Stände Εἰκὸς für Ἀνάγκη, so wäre kein Anstoß bei διηνεγκάσθαι, sondern dieses Wort bezeichnete alsdann die Nothwendigkeit oder das (wenn ich so sagen darf) Sichvonselbstverstehen, daß man etwas so Leichtes lerne. Oder bedeutet διην. den Zwang des Lehrherrn? Möglich; und in diesem Fall könnte es auch wohl bei Ἀνάγκη seinen Platz behaupten. VIII, 2, 9. sind die Worte καὶ ἀντὶ πατέρων hinter ἀδελφῶν in Schneiders und Weckherlins Ausgaben, ohne Zweifel wegen der Aehnlichkeit des folgenden καὶ ἀντὶ παίδων, in der Druckerei übersehen. VIII, 2, 24. nahm ich ἑαυτῷ aus der Altorfer Abschrift auf, um den hexametrischen Ausgang des Satzes ἐθησαύριζε παρ' αὐτῷ (die gewöhnliche Lesart) zu vermeiden, der bei guten Prosaikern selten ist. VIII, 3, 2. schrieb ich ἕως für ὡς, welches die Bedeutung von jenem schwerlich in einer unbestrittenen Stelle hat, und der Zweideutigkeit wegen auch nicht wohl haben dürfte. Das ε verlor sich, scheint es, in das vorangehende καθίσταισθε. VIII, 3, 8. ist das Endwort des mittleren Satzes διακόνῳ ein widersinniges Glossem: denn verrichtet Pheraulas in der That wieder ein Geschäft, wie er annimmt, wie kann dann Der, mit welchem er Dies spricht, eines anderen Verrichters (διάκονος) sich bedienen? Das Ganze ist ein sogenanntes Drymoron, indem Niemand einem darum

böse wird, daß er ihm die Wahl ließ. Für εἰπὼν ist mit Stephanus zu lesen εἶπεν. VIII, 3, 14: εἴτε καὶ τῷ ὄντι, εἴτε καὶ ὁπωσοῦν. Zwar hat neuerlich Schäfer Meletem. crit. Specim. 1. part. 1. S. 12. wieder aufmerksam darauf gemacht, wie verschwenderisch die Griechen mit der Partikel καὶ umgehen; allein in diesem Satze scheint doch das erste καὶ ganz unerträglich. Vielleicht hat das doppelte εἴτε καὶ im folgenden die Abschreiber irrgeführt. VIII, 3, 25. Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου. Daß ἄρα nicht hieher gehört, scheint Brodäus gefühlt zu haben; aber was er dafür anführt, γ' ἀὸ, paßt ebenso schlecht. Ich vermuthe ἀραιῷ ἵππῳ, d. h. λεπτῷ, auf einem zartgebauten, schmächtigen oder magern Pferde, wie auch heut zu Tage die englischen Rennpferde sind, und ihrem Zwecke nach sein müssen. VIII, 3, 47 möchte ich, dem Zusammenhange gemäß, lieber lesen ἐμοί τέ με, als, wie die Bücher, ἐμοί τέ σε. Pheraulas will sich um sein Vermögen weiter nicht bekümmern in der Absicht, dafür sich selbst und dem Cyrus nützlicher zu sein. Sich selbst auf solche Art, wie der folgende §. sie andeutet. Vgl. VII, 5, 44. VIII, 4, 10. ist die Lesart der Handschrift des Brodäus, des Filelfo, der Altorfer und des Randes der Wolfenbüttler, Χρυσάνταν ἔγραψας, wahrscheinlich eine Dittographie. Weckherlin hat sie der Aufnahme in den Text gewürdigt, und erklärt sie so: „Cyrus scheint dem Gada-

tas (§. 1.) ein Verzeichniß der Gäste und der Ordnung, in der sie bei Tafel sitzen sollten, gegeben zu haben. VIII, 5, 28. halte ich mit Schneider die Worte "*Ενιοι* bis *ἡ παῖς*, weil sie gar nicht zu der vorhergehenden Erzählung passen, für das Einschiebsel eines müßigen Grammatikers. VIII, 6, 18. ward *πεζῇ* eingeklammert, da hier nicht von Fußreisen die Rede ist, sondern von Reitposten, welche Reiseart Xenophon für die schnellste Menschen mögliche hält. VIII, 7, 7. wird *τελέως με φρονεῖν*, die Schreibung guter Handschriften und alter Drucke, nach meiner Ueberzeugung mit Recht vertheidigt. Doch steht *φρονεῖν* schwerlich irgendwo unbedingt für *μέγα φρονεῖν*, und hier scheint *τελέως φρονεῖν* (denn diese Worte verbinde ich) den Zustand eines Menschen anzudeuten, dessen Geisteskraft in ganz ungestörter Thätigkeit ist; was bei Cyrus der Fall nicht war, da er immer in Furcht schwebte. VIII, 7, 22. habe ich das unpassende *ποι* in *που* verwandelt. Diese Partikeln werden gar oft verwechselt. VIII, 8, 5. scheint *ἐπ' αὐτοῖς* richtiger. M. vgl. §. 2. u. s. w. VIII, 8, 6. bemerke ich so wenig eine Lücke, als Weckherlin. Xenophon sagt, wegen der unrechtmäßigen Gelderpressungen wage es nicht einmal irgend ein reicher Perser (*οὐδ' οὗτοι*), der nichts verschuldet habe, vielweniger ein *ἠδικηκὼς*, wie sonst wohl (vgl. §. 2.), den Mächtigern, d. h. dem Könige und seinen Bekannten in den Wurf zu kommen (*εἰς χεῖρας ἰέναι*), oder mit in den Krieg

zu ziehen, wann er ausgeschrieben werde; daher auch, wer mit diesen Königen (*αὐτοῖς* im folgenden §.) Krieg habe, ohne einen Schwerdtstreich im Lande herumziehen könne. VIII, 8, 13. ist bei *ἀποφαινόμενοι τὸ τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾷν* aus dem Vorhergehenden zu suppliren. VIII, 8, 19. Dieser §. scheint versetzt, und möchte im dreizehnten hinter *εὐδοκιμεῖν* eine passendere Stelle finden.

Doch genug! Möge jetzt auch dieses anspruchlose Buch seinen Weg durch die Schulen Deutschlands nehmen, und gleichen Nutzen stiften, als, nach dem Urtheil einiger Einsichtsvollen, die zu Anfang erwähnte Ausgabe der Anabasis.

Weinheim an der Bergstraße, im October 1820.

Der Herausgeber.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Erstes Buch.

Erstes Kapitel.

Menschen zu beherrschen, sowohl im Großen als im Kleinen, scheint schwer.

"Εννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο, ὅσαι δημοκρατίαι κατελύθη- 1
σαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλομένων πολιτεύεσθαι μᾶλ-
λον ἢ ἐν δημοκρατίᾳ· ὅσαι τε αὖ μοναρχίαι, ὅσαι τε ὀλι-
γαρχίαι ἀνῄρηνται ἤδη ὑπὸ δήμων· καὶ ὅσοι τυραννεῖν
ἐπιχειρήσαντες, οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύ-
θησαν, οἱ δὲ, κἂν ὁποσονοῦν χρόνον ἄρχοντες διαγέ-
νωνται, θαυμάζονται, ὡς σοφοί τε καὶ εὐτυχεῖς ἄνδρες
γεγενημένοι. Πολλοὺς δ' ἐδοκοῦμεν καταμεμαθηκέναι
καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις, τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλείονας οἰ-
κέτας, τοὺς δὲ καὶ πάνυ ὀλίγους, καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς
ὀλίγοις τούτοις πάντη δυναμένους χρῆσθαι πειθομένοις
τοὺς δεσπότας.

Thiere gehorchen leichter.

"Ετι δὲ πρὸς τούτοις ἐνενοοῦμεν, ὅτι ἄρχοντες μέν 2
εἰσι καὶ οἱ βουκόλοι τῶν βοῶν, καὶ οἱ ἱπποφορβοὶ τῶν
ἵππων, καὶ πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς, ὧν ἂν ἐπι-
στατῶσι ζώων, εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιντο.
Πάσας τοίνυν τὰς ἀγέλας ταύτας ἐδοκοῦμεν ὁρᾶν μᾶλλον
ἐθελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν, ἢ τοὺς ἀνθρώπους
τοῖς ἄρχουσι· πορεύονταί τε γὰρ αἱ ἀγέλαι, ᾗ ἂν αὐτὰς
εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς· νέμονταί τε χωρία, ἐφ' ὁποῖα ἂν

αὐτὰς ἐφιῶσιν, ἀπέχονταί τε, ὧν ἂν αὐτὰς ἀπείργωσι· καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῶν ἐῶσι τοὺς νομέας χρῆσθαι οὕτως, ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. Ἔτι τοίνυν οὐδεμίαν πώποτε ἀγέλην ᾐσθήμεθα συστᾶσαν ἐπὶ τὸν νομέα, οὔτε ὡς μὴ πείθεσθαι, οὔτε ὡς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ καρπῷ χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς ἀλλοφύλοις ἢ τοῖς ἄρχουσί τε αὐτῶν, καὶ ὠφελουμένοις ὑπ' αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ' οὐδένας μᾶλλον συνίστανται ἢ ἐπὶ τούτους, οὓς ἂν αἴσθων-
3 ται ἄρχειν αὐτῶν ἐπιχειροῦντας. Ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμούμεθα, οὕτως ἐγιγνώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπῳ πεφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ῥᾷον εἴη ζώων ἢ ἀνθρώπων ἄρχειν.

Doch unterwarfen sich dem Perser Cyrus viele, und sehr verschiedene Völker gern. Warum.

Ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν, ὅτι Κῦρος ἀνὴρ ἐγένετο Πέρσης, ὃς παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους ἐκτήσατο πειθομένους αὐτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἠναγκαζόμεθα μετανοεῖν, μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων, οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ἦ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἤν τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττῃ. Κύρῳ γοῦν ἴσμεν ἐθελήσαντας πείθεσθαι τοὺς μὲν ἀπέχοντας παμπόλλων ἡμερῶν ὁδὸν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ οὐδ' ἑωρακότας πώποτε αὐτὸν, τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας ὅτι
4 οὐδ' ἂν ἴδοιεν· καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν. Καὶ γάρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων, καὶ τῶν πατρίους ἀρχὰς παρειληφότων, καὶ τῶν δι' ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥστε ὁ μὲν Σκύθης, καίπερ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν, ἄλλου μὲν οὐδενὸς δύναιτ' ἂν ἔθνους ἐπάρξαι, ἀγαπῴη δ' ἄν, εἰ τοῦ ἑαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διαγένοιτο· καὶ ὁ Θρᾷξ Θρᾳκῶν, καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν· καὶ τἆλλα δὲ ὡσαύτως ἔθνη, ὅσα ἀκούομεν, [τὰ γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ,] ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομα εἶναι λέγεται, καὶ λελύσθαι ἀπ' ἀλλήλων· Κῦρος δὲ, παραλαβὼν ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα, ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ, ἑκόντων μὲν ἡγήσατο Μήδων, ἑκόντων δὲ Ὑρκανίων· κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἄραβας, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Λυδοὺς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους· ἦρξε δὲ καὶ Βακτρίων καὶ Ἰνδῶν, καὶ Κιλίκων· ὡσαύ-

τως δὲ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων, καὶ Μαριανδυνῶν, καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἐθνῶν, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν. Ἐπῆρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καταβὰς δὲ ἐπὶ θάλατταν, καὶ Κυπρίων καὶ Αἰγυπτίων. Καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἐθνῶν ἦρξεν, οὔθ' ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων, οὔτε ἀλλήλοις· καὶ ὅμως ἠδυνήθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην γῆν τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλῆξαι πάντας, καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ· ἐδυνήθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοσαύτην τοῦ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε ἀεὶ τῇ αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιοῦν κυβερνᾶσθαι. Ἀνηρτήσατο δὲ τοσαῦτα φῦλα, ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστὶν, ὅποι ἂν ἄρξηταί τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἥν τε πρὸς ἕω, ἥν τε πρὸς ἑσπέραν, ἥν τε πρὸς ἄρκτον, ἥν τε πρὸς μεσημβρίαν.

Ein solcher Mann verdient näher gekannt zu werden.

Ἡμεῖς μὲν δή, ὡς ἄξιον ὄντα θαυμάζεσθαι, τοῦτον 6
τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα, τίς ποτε ὢν γενεὰν, καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων, καὶ ποίᾳ ποτὲ παιδευθεὶς παιδείᾳ, τοσοῦτο διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων. Ὅσα οὖν καὶ ἐπυθόμεθα, καὶ ἠσθῆσθαι δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

Zweites Kapitel.

Des Cyrus Herkunft, seine Körper- und Geistesgaben.

Πατρὸς μὲν δὴ λέγεται ὁ Κῦρος γενέσθαι Καμβύσου, 1
Περσῶν βασιλέως· (ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κληΐζονται·) μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι· ἡ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ, τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. Φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται καὶ ἄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ βαρβάρων εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος, καὶ φιλομαθέστατος, καὶ φιλοτιμότατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. Φύσιν 2
μὲν δὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μορφῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδεύθη γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις.

Erziehungsart der Perser.

Οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελούμενοι οὐκ ἔνθεν, ὅθενπερ ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. Αἱ μὲν γὰρ πλεῖσται πόλεις, ἀφεῖσαι παιδεύειν, ὅπως τις ἐθέλει, τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους, ὅπως ἐθέλουσι, διάγειν, ἔπειτα προστάττουσιν αὐτοὺς μὴ κλέπτειν, μὴ ἁρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν, ἢν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως, ἢν δέ τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίαν αὐ-
3 τοῖς ἐπέθεσαν. Οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμέλονται, ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται, οἷοι πονηροῦ τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἐφίεσθαι.

Derselben sogenannte ἐλευθέρα ἀγορά.

Ἐπιμέλονται δὲ ὧδε· Ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρα ἀγορὰ καλουμένη, ἔνθα τά τε βασίλεια καὶ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα πεποίηται. Ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὤνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλίαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὡς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρ-
4 βη τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ. Διῄρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα εἰς τέτταρα μέρη· τούτων δ' ἔστιν ἓν μὲν παισίν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. Νόμῳ δὲ εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρεισιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες· οἱ δὲ γεραίτεροι, ἡνίκ' ἂν ἑκάστῳ προχωρῇ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς δεῖ αὐτοὺς παρεῖναι. Οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνητικοῖς ὅπλοις, πλὴν τῶν γεγαμηκότων· οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἢν μὴ προρρηθῇ παρεῖναι, οὔτε πολλάκις
5 ἀπεῖναι καλόν. Ἄρχοντες δ' ἐφ' ἑκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα (δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διῄρηνται)· καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισὶν ἐκ τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσίν, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνύναι· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφήβοις ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν, οἳ ἂν αὖ τοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων

προστάται ἡρημένοι, οἳ προστατεύουσιν, ὅπως καὶ οὗτοι τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν.

Womit jedes Alter sich dort beschäftigt.

Ἃ δὲ ἑκάστῃ τῇ ἡλικίᾳ προστέτακται ποιεῖν, διηγησόμεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται, ᾗ ἐπιμέλονται, ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται. Οἱ μὲν δὴ παῖδες οἱ εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες διάγουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν, ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται, ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι. Οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. Γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ ἀνδράσιν, ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς, καὶ ἁρπαγῆς, καὶ βίας, καὶ ἀπάτης, καὶ κακολογίας, καὶ ἄλλων, οἷων εἰκός. Οὓς δ' ἂν γνῶσι τούτων τί ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται. Κολάζουσι δὲ καὶ, οὓς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας εὑρίσκωσι. 7

Bestrafung der Undankbarkeit.

Δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζονται δὲ ἥκιστα, ἀχαριστίας· καὶ ὃν ἂν γνῶσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δὲ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς. Οἴονται γὰρ, τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν, καὶ περὶ γονέας, καὶ πατρίδα, καὶ φίλους. Ἔπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἡ ἀναισχυντία· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών.

Sonstiger Unterricht.

Διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα 8
δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. Διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. Διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι γαστρὸς καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σι-

τοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι.

Lebensart. Uebungen mit Bogen und Wurfspieß.

Φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτον μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον· πιεῖν δὲ, ἢν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. Πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. Μέχρι μὲν δὴ ἓξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν· ἐκ τούτου
9 δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. Οὗτοι δ' αὖ οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε· Δέκα ἔτη, ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προείρηται, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης· (δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι·) παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἤν τι δέωνται, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ· καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα· ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός. Ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα, καὶ παρὰ τὴν φαρέτραν ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ σάγαριν· ἔτι δὲ γέρρον, καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφιέναι, τῷ δ', ἂν δέῃ, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι.

Lob der Jagd.

10 Διὰ τοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς, ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ, ἡγεμὼν αὐτοῖς ἐστι, καὶ αὐτός τε θηρᾷ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται, ὅπως ἂν θηρῷεν, ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι. Καὶ γὰρ πρωῒ ἀνίστασθαι ἐθίζει, καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι· γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις· ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον, καὶ ἀκοντίσαι, ὅπου ἂν παραπίπτῃ. Καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ἐν τῇ θήρᾳ, ὅταν τι τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνθίστηται· παίειν μὲν γὰρ δήπου δεῖ τὸ ὁμόσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον· ὥστε οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν, τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν πολέμῳ
11 παρόντων. Ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν, ἄριστον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὡς εἰκὸς, τῶν παίδων, τἆλλα δὲ ὅμοιον. Καὶ θηρῶντες μὲν οὐκ ἂν ἀριστήσαιεν· ἢν δέ τι δεήσῃ θηρίου ἕνεκα ἐπικαταμεῖναι, ἢ ἄλλως βουλη-

θῶσι διατρίψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες τὴν ὑστεραίαν αὖ θηρῶσι μέχρι δείπνου, καὶ μίαν ἄμφω ταύτω τῶ ἡμέρα λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. Τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα, ἵνα καὶ, ἐάν τι ἐν πολέμω δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. Καὶ ὄψον δὲ τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικοῦτοι, ὅ τι ἂν θηράσωσιν· εἰ δὲ μὴ, τὸ κάρδαμον. Εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθίειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω, πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ διψῶντι πιεῖν. Αἱ δ' αὖ μέ- 12
νουσαι φυλαὶ διατρίβουσι μελετῶσαι τά τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν· καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν.

Oeffentliche Wettkämpfe und Preise.

Εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων ἀγῶνες, καὶ ἆθλα προτίθεται· ἐν ᾗ δ' ἂν τῶν φυλῶν πλεῖστοι ὦσι δαημονέστατοι καὶ ἀνδρικώτατοι καὶ εὐπιστότατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται, καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅστις παῖδας ὄντας αὐτοὺς ἐπαίδευσε. Χρῶνται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαὶ, ἤν τι ἢ φρουρῆσαι δεήσῃ, ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι, ἢ λῃστὰς ὑποδραμεῖν, ἢ καὶ ἄλλο τι, ὅσα ἰσχύος τε καὶ τάχους ἔργα ἐστί.

Die perſiſchen Männer.

Ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττουσιν. Ἐπειδὰν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας. Ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου ἐκ τῶν ἐφήβων, 13
οὗτοι αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε· Πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ ἔφηβοι, παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἤν τι δέῃ περὶ τοῦ κοινοῦ, ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστὶ καὶ ἔτι δυναμένων. Ἢν δέ που δεήσῃ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες, οὐδὲ παλτὰ, στρατεύονται· τὰ δ' ἀγχίμαχα ὅπλα καλούμενα, θώρακά τε περὶ τοῖς στέρνοις, καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν ἢ κοπίδα. Καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ

πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται, πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι.

Die Alten.

Ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλεῖόν τι ἢ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ γενεᾶς· ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς τοὺς γεραι-
14 τέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. Οἱ δ' αὖ γεραίτεροι οὗτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τά τε κοινὰ πάντα καὶ τὰ ἴδια. Καὶ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἱροῦνται· καὶ ἤν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίπῃ τὶ τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστον, καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος· οἱ δὲ γεραίτεροι ἀκούσαντες ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς ἄτιμος τὸν λοιπὸν βίον διατελεῖ.

Anzahl der Perser. Gleiche Rechte unter einer gewissen Bedingung.

15 Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθείη διὰ τὰ προειρημένα. Λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐδεὶς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. Ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας πέμπουσιν, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι οὐ πέμπουσιν. Οἳ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι· τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. Οἳ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναλίζεσθαι, καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν· οἳ δ' ἂν μὴ διαγένωνται ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους· οἳ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τῶν γεραιτέρων γίνονται.

Meinung der Perser von ihrer Verfassung und Lebensart.

Οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν

ἐληλυθότες καθίστανται, καὶ ἡ πολιτεία αὕτη ἐστὶν ἡ Περσῶν καὶ ἡ ἐπιμέλεια αὕτη, ᾗ οἴονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι. Καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτυρία καὶ 16
τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν, καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαιταν. Αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἐστι Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπτύειν, καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι, καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι· αἰσχρὸν δὲ ἔτι καὶ τὸ ἰόντα ποι φανερὸν γενέσθαι, ἢ τοῦ οὐρῆσαι ἕνεκα, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. Ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύνάντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτῃ μετρίᾳ ἐχρῶντο, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλῃ ποι ἀποχωρεῖν. Ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν· οὗ δὲ ἕνεκα ὅδε ὁ λόγος ὡρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις, ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

Drittes Kapitel.

Mandane reist mit Cyrus nach Medien zu ihrem Vater Astyages.

Κῦρος μὲν γὰρ μέχρι δώδεκα ἐτῶν, ἢ ὀλίγῳ πλεῖον, 1
ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν, ἃ δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. Ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουε καλὸν κἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι. Ἔρχεται δ' αὐτή τε 2
ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα.

Gegenseitiges Benehmen des Großvaters und des Enkels.

Ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα, καὶ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθὺς, οἷα δὴ παῖς φιλόστοργος ὢν φύσει, ἡσπάζετό τε αὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ, καὶ χρώματος ἐντρίψει, καὶ κόμαις προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις, (ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικά ἐστι, καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες, καὶ οἱ κάνδυες, καὶ οἱ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ, καὶ τὰ ψέλλια περὶ ταῖν χεροῖν·

ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φαυλότεραι, καὶ δίαιται εὐτελέστεραι) ὁρῶν δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ, ἔλεγεν, Ὦ μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος! Ἐρωτώσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν, πότερος δοκεῖ καλλίων αὐτῷ εἶναι, ὁ πατὴρ, ἢ οὗτος, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος, Ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατήρ· Μήδων μέντοι, ὅσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις, πολὺ
3 οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. Ἀνταπαζόμενος δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης καὶ στολὴν καλὴν ἐνέδυσε, καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελλίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσμει· καὶ εἴ που ἐξελαύνοι, ἐφ' ἵππου χρυσοχαλίνου περιῆγεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. Ὁ δὲ Κῦρος, ἅτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος, ἥδετο τῇ στολῇ, καὶ ἱππεύειν μανθάνων ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσαις γὰρ, διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ τῇ χώρᾳ, καὶ ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον.

Naivetäten des Cyrus beim Abendessen.

4 Δειπνῶν δὲ ὁ Ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος τὸν παῖδα ὡς ἥδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἧσσον τὰ οἴκαδε ποθοίη, προσήγαγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας, καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα. Τὸν δὲ Κῦρον ἔφασαν λέγειν, Ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δείπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάνια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας, καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων! Τί δέ; φάναι τὸν Ἀστυάγην· οὐ γὰρ πολύ σοι δοκεῖ κάλλιον τόδε τὸ δεῖπνον εἶναι τοῦ ἐν Πέρσαις; Τὸν δὲ Κῦρον πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι λέγεται, Οὐχὶ, ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ ἁπλούστερα καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἡ ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι ἢ παρ' ὑμῖν. Ἡμᾶς μὲν γὰρ ἄρτος καὶ κρέας εἰς τοῦτο ἄγει· ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δέ τινας ἑλιγμοὺς ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι μόλις
5 ἀφικνεῖσθε, ὅποι ἡμεῖς πάλαι ἥκομεν. Ἀλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γενόμενος δὲ, ἔφη, καὶ σὺ γνώσῃ, ὅτι ἡδέα ταῦτά ἐστιν. Ἀλλὰ καὶ σὲ, φάναι τὸν Κῦρον, ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα ὁρῶ. Καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπερέσθαι, Καὶ τίνι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ,

ταῦτα λέγεις; Ὅτι σὲ, φάναι, ὁρῶ, ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἅψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον· ὅταν δὲ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρεις τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρόμακτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενος, ὅτι καταπλέα σοι ἀπ' αὐτῶν ἐγένετο. Πρὸς ταῦτα δὴ τὸν Ἀστυάγην εἰ- 6
πεῖν, Εἰ τοίνυν οὕτω γιγνώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε εὐωχοῦ, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. Ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν καὶ θήρεια καὶ τῶν ἡμέρων.

Cyrus theilt Geſchenke aus.

Καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν· Ἦ καὶ δίδως, φάναι, ὦ πάππε, ταῦτά μοι πάντα τὰ κρέα, ὅ τι ἂν βούλωμαι, αὐτοῖς χρῆσθαι; Νὴ Δία, φά- 7
ναι, ἔγωγε σοὶ, ὦ παῖ. Ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευταὶς, ἐπιλέγοντα ἑκάστῳ· Σοὶ μὲν τοῦτο, ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις· σοὶ δὲ, ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας (τοῦτο γὰρ νῦν ἔχω)· σοὶ δὲ, ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις· σοὶ δὲ, ὅτι μου τὴν μητέρα τιμᾷς. Τοιαῦτα ἐποίει, ἕως διεδίδου πάντα, ἃ ἔλαβε, κρέα. Σάκᾳ δὲ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδως; (Ὁ δὲ Σάκας ἄρα καλός 8
τε ὢν ἐτύγχανε, καὶ τιμὴν ἔχων προσάγειν τοὺς δεομένους Ἀστυάγους, καὶ ἀποκωλύειν, οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν). Καὶ τὸν Κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς, ὡς ἂν παῖς μηδέπω ὑποπτήσσων, Διὰ τί δὴ, ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω τιμᾷς; Καὶ τὸν Ἀστυάγην σκώψαντα εἰπεῖν· Οὐχ ὁρᾷς, φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; (Οἱ δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοοῦσι, καὶ καθαρίως ἐγχέουσι, καὶ διδόασι, τοῖς τρισὶ δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην, καὶ προσφέρουσιν, ὡς ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα εὐληπτότατα τῷ μέλλοντι πίνειν). Κέλευσον δὴ, φάναι, ὦ πάππε, 9
τὸν Σάκαν καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα κἀγὼ καλῶς σοι πιεῖν ἐγχέας ἀνακτήσωμαί σε, ἣν δύνωμαι. Καὶ τὸν κελεῦσαι δοῦναι.

Cyrus, als Mundſchenk.

Λαβόντα δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μὲν εὖ κλύσαι τὸ ἔκ-

πωμα, ὥσπερ τὸν Σάκαν ἑώρα, οὕτω δὲ στήσαντα τὸ πρόσωπον σπουδαίως καὶ εὐσχημόνως πως προσενεγκεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀστυάγει πολὺν γέλωτα παρασχεῖν. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Κῦρον ἐκγελάσαντα ἀναπηδῆσαι πρὸς τὸν πάππον, καὶ φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν, Ὦ Σάκα, ἀπόλωλας, ἐκβάλῳ σε τῆς τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ κάλλιον οἰνοχοήσω, καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. (Οἱ γὰρ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι καταῤῥοφοῦσι, τοῦ δὴ, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς.) Ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀστυάγης ἐπισκώπτων ἔφη, Καὶ τί δή, ὦ Κῦρε, τἄλλα μιμούμενος τὸν Σάκαν, οὐκ ἀπερῥόφησας τοῦ οἴνου; Ὅτι νὴ Δί, ἔφη, ἐδεδοίκειν, μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἴη· καὶ γὰρ, ὅτε εἱστίασας σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρμακα αὐτὸν ὑμῖν ἐγχέαντα. Καὶ πῶς δὴ σὺ τοῦτο, ὦ παῖ, κατέγνως;

Beschreibung der Trunkenheit.

Ὅτι, νὴ Δί', ἔφη, ὑμᾶς ἑώρων καὶ ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. Πρῶτον μὲν γὰρ, ἃ οὐκ ἐᾶτε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. Πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκράγειτε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲ ἓν ἀλλήλων· ᾄδετε δὲ καὶ μάλα γελοίως· οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ἄδοντος ὠμνύετε ᾄδειν ἄριστα. Λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν ἑαυτοῦ ῥώμην, ἐπεὶ ἀναστα ίητε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι ἐδύνασθε. Ἐπελέλησθε δὲ παντάπασι, σύ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἵ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἄρχων. Τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον, ὅτι τοῦτ' ἄρα ἦν ἡ ἰσηγορία, ἣν ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν ἐσιω-
11 πᾶτε. Καὶ ὁ Ἀστυάγης εἶπεν, Ὁ δὲ σὸς πατὴρ, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκεται; Οὐ μὰ Δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Λιψῶν παύεται, ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει· οὐ γὰρ, οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ.

Warum Cyrus den Sakas haßt.

Καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σὺ, ὦ παῖ, οὕτω τῷ Σάκᾳ πολεμεῖς; Τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, Ὅτι, νὴ Δία,

φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γάρ με πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν οὗτος ὁ μιαρώτατος ἀποκωλύει. Ἀλλὰ ἱκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. Καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Καὶ πῶς δὴ ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; Καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Στὰς ἄν, ὥσπερ οὗτος, ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα, ὁπότε βούλοιτο εἰσιέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι οὔπω δυνατὸν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν· σπουδάζει γὰρ πρός τινας. Εἶθ' ὁπόταν ἥκῃ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι λοῦται. Εἰ δὲ πάνυ σπουδάζοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἂν, ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἔως παρατείναιμι τοῦτον, ὥσπερ οὗτος ἐμὲ παρατείνει, ἀπὸ σοῦ κωλύων. Τοιαύτας 12
μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· τὰς δὲ ἡμέρας, εἴ τινος αἴσθοιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον, ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφὸν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα· ὅ τι γὰρ δύναιτο ὁ Κῦρος, ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.

Cyrus will bei ſeinem Großvater bleiben.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὡς ἀπιοῦσα 13
πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. Ἡ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι βούλοιτο μὲν ἂν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μέντοι τὸν παῖδα χαλεπὸν νομίζοι εἶναι καταλιπεῖν. Ἔνθα δὴ ὁ Ἀστυ- 14
άγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, Ὦ παῖ, ἢν μένῃς παρ' ἐμοὶ, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοὶ οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ', ὁπόταν βούλῃ εἰσιέναι ὡς ἐμὲ, ἐπὶ σοὶ ἔσται· καὶ χάριν σοὶ, ἔφη, μᾶλλον εἴσομαι, ὅσῳ ἂν πλεονάκις εἰσίῃς ὡς ἐμέ. Ἔπειτα δὲ ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσῃ καὶ ἄλλοις, ὁπόσοις ἂν βούλῃ· καὶ ὅταν ἀπίῃς, ἔχων ἄπει, οὓς ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. Ἔπειτα δὲ ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ μετρίως σοὶ δοκοῦν ἔχειν ὁποίαν ἂν βούλῃ ὁδὸν πορεύσῃ. Ἔπειτα τά τε νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι, καὶ ἄλλα παντοδαπὰ συλλέξω, ἃ σὺ, ἐπειδὰν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς, διώξῃ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς, ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. Καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαίστορας παρέξω, καὶ ἄλλα, ὅσα ἂν βούλῃ, λέγων πρὸς ἐμὲ οὐκ ἀτυχήσεις. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ 15
Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον, πότερα βού-

λοιτο μένειν, ἢ ἀπιέναι. Ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βούλοιτο.

Warum.

Ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς, διὰ τί, εἰπεῖν λέγεται, Ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων· ἐνταῦθα δὲ εὖ οἶδα, ὅτι ἱππεύων ἥττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ μῆτερ, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾷ. Ἢν δέ με καταλίπῃς ἐνθάδε, καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσαις ὦ, οἶμαί σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ πεζικὰ ῥᾳδίως νικήσειν· ὅταν δὲ εἰς Μήδους ἔλθω ἐνθάδε, πειράσομαι τῷ πάππῳ, ἀγαθῶν ἱππέων
16 κράτιστος ὢν ἱππεύς, συμμαχεῖν αὐτῷ. Τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν, Τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσῃ ἐνθάδε, ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν διδασκάλων; Καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Ἀλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβῶς ταύτην γε οἶδα. Πῶς σὺ οἶσθα; εἰπεῖν τὴν Μανδάνην. Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με, ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν.

Weshalb Cyrus Ein Mal Schläge bekam.

Καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτε δίκῃ πληγὰς ἔλα-
17 βον, ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. Ἦν δὲ ἡ δίκη τοιάδε· Παῖς μέγας, μικρὸν ἔχων χιτῶνα, ἕτερον παῖδα μικρὸν, μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐκδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκεῖνον ἠμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. Ἐγωγ' οὖν τούτοις δικάζων ἔγνων, βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις, τὸν ἁρμόζοντα ἑκάτερον ἔχειν χιτῶνα. Ἐν δὲ τούτῳ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέγων, ὅτι, ὁπότε μὲν κατασταθείην τοῦ ἁρμόττοντος κριτὴς, οὕτω δέοι ποιεῖν· ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι, ὁποτέρου ὁ χιτὼν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτῆσις δικαία ἐστὶ, πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν, ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι. Ἔπειτα δὲ ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον. Σὺν τῷ νόμῳ οὖν ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. Οὕτως ἐγώ σοι, ἔφη, ὦ μῆτερ, τά γε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶ· ἢν δέ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὗτος ἐπιδιδάξει.

Verschiedenes Recht der Perser und der Meder.

Ἀλλ' οὐ ταὐτὰ, ἔφη, ὦ παῖ, παρά τε τῷ πάππῳ δί- 18
καια καὶ ἐν Πέρσαις ὁμολογεῖται. Οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων δεσπότην ἑαυτὸν πεποίηκεν· ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. Καὶ ὁ σὸς πρῶτος πατὴρ τεταγμένα μὲν ποιεῖ, ἃ ποιεῖ, τῇ πόλει· τεταγμένα δὲ λαμβάνει· μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. Ὅπως οὖν μὴ ἀπολῇ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἴκοι ᾖς, ἂν παρὰ τούτου μαθὼν ἥκῃς ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικὸν, ἐν ᾧ ἐστι τὸ πλέον οἴεσθαι χρῆναι ἁπάντων ἔχειν. Ἀλλ' ὅ γε σὸς πατὴρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν μεῖον ἢ πλεῖον ἔχειν. Ἦ οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν ἑαυτοῦ μεῖον ἔχειν; Ὥστε θάῤῥει, ὡς ὅγε σὸς πατὴρ οὔτ' ἄλλον οὐδένα οὔτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψεται.

Viertes Kapitel.

Wie sich Cyrus in Medien beliebt macht.

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ ἡ μὲν 1
μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε, καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. Καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκρατο, ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι· ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνήρτητο προσιών, καὶ ἔνδηλος ὢν ὅτι ἡσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱέας, ὥστε καὶ, εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον Κύρου δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσιν. Ὁ δὲ Κῦ- 2
ρος, ὅ τι δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι. Καὶ ὁ Ἀστυάγης δὲ, ὅ τι δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κῦρος, οὐδὲν ἐδύνατο ἀντιλέγειν, μὴ οὐ χαρίζεσθαι· καὶ γὰρ, ἀσθενήσαντος αὐτοῦ, οὐδέποτε ἀπέλιπε τὸν πάππον, οὐδὲ κλαίων ποτὲ ἐπαύετο, δῆλός τε ἦν πᾶσιν, ὅτι ὑπερεφοβεῖτο, μή οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι. Καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τινος δέοιτο Ἀστυάγης, πρῶτος ἠσθάνετο Κῦρος, καὶ πάντων ἀοκνότατα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων, ὅ τι οἴοιτο χαριεῖσθαι· ὥστε παντάπασιν ἀνεκτήσατο τὸν Ἀστυάγην.

Warum er als Knabe etwas redselig erschien.

3 Καὶ ἦν μὲν ἴσως ὁ Κῦρος πολυλογώτερος ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, καὶ διδόναι λόγον, ὧν ἐποίει, καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζοι· ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθὴς εἶναι πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα, πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῷτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι ταχὺ ἀπεκρίνετο· ὥστε ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ. Ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεται τὸ νεαρὸν αὐτοῖς, ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν· οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυλογίας οὐ θράσος διεφαίνετο, ἀλλ' ἁπλότης τις καὶ φιλοστοργία· ὥστ' ἐπεθύμει ἄν τις ἔτι πλείω ἀ-
4 κούειν αὐτοῦ, ἢ σιωπῶντι παρεῖναι. Ὡς δὲ προῆγεν ὁ χρόνος αὐτὸν σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὥραν τοῦ πρόσηβον γενέσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρῆτο, καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ· αἰδοῦς δὲ ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι, ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις· καὶ τὸ σκυλακῶδες, τὸ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν, οὐκέτι ὁμοίως προπετῶς εἶχεν.

Grund seiner geschwinden Fortschritte im Jünglingsalter.

Οὕτω δὴ ἡσυχαίτερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάμπαν ἐπίχαρις. Καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἥλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ, ἃ κρείττων ἤδει ὤν, ταῦτα προὐκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ', ἅπερ εὖ ἤδει ἑαυτὸν ἥττονα ὄντα, ταῦτα ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν· καὶ κατῆρχεν ἤδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἢ διακοντιούμενος, ἢ διατοξευσόμενος ἀπὸ τῶν ἵππων, οὔπω πάνυ ἔποχος ὤν· ἡττώμενος δὲ αὐτὺς ἐφ' ἑαυτῷ
5 μάλιστα ἐγέλα. Ὡς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἡττᾶσθαι, εἰς τὸ μὴ ποιεῖν, ἃ ἡττᾶτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς ἡλικιώταις· ταχὺ δὲ παρῆει διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἔργου· ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει, διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων· ὥστε ὁ Ἀστυάγης οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. Καὶ ὁ Κῦρος, αἰσθόμενος, ὅτι βουλόμενος οὐ δύναιτό οἱ ζῶντα πολλὰ παρέχειν, ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, Ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματα ἔχειν; Ἀλλ' ἢν ἐμὲ ἐκπέμ-

πῃς ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομιῶ, ὅσα ἂν ἴδω θηρία, ἐμοὶ ταῦτα τρέφεσθαι.

Größere Zurückhaltung.

'Επιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν, οὐκ- 6
ἐθ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο, ὥσπερ παῖς ὢν, ἀλλ' ὀ-
κνηρότερον προσῄει. Καὶ ἃ πρόσθεν τῷ Σάκᾳ ἐμέμφε-
το, ὅτι οὐ παρίει αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη
Σάκας ἑαυτῷ ἐγίγνετο· οὐ γὰρ προσῄει, εἰ μὴ προϊδοι,
εἰ καιρὸς εἴη· καὶ τοῦ Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν
αὐτῷ, ὁπότε ἐν καιρῷ εἴη εἰσιέναι, καὶ ὁπότε οὐκ ἐν
καιρῷ· ὥστε ὁ Σάκας ἤδη ὑπερεφίλει αὐτὸν, ὥσπερ καὶ
οἱ ἄλλοι πάντες.

Cyrus zum ersten Mal auf der Jagd.

'Επεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ 'Αστυάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπι- 7
θυμοῦντα τῆς ἔξω θήρας, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ,
καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως
ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτὸν, καὶ εἰ τῶν ἀ-
γρίων τὶ φανείη θηρίων. Ὁ οὖν Κῦρος τῶν ἑπομένων
προθύμως ἐπυνθάνετο, ὁποίοις οὐ χρὴ θηρίοις πελά-
ζειν, καὶ ὁποῖα χρὴ θαῤῥοῦντα διώκειν. Οἱ δ' ἔλεγον,
ὅτι ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας διέφθειραν καὶ
λέοντες καὶ κάπροι καὶ παρδάλεις· αἱ δὲ ἔλαφοι καὶ δορ-
κάδες καὶ ἄγριοι ὄϊες καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι, ἀσινεῖς εἰ-
σιν. Ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχωρίας ὅτι δέοι φυ-
λάττεσθαι οὐδὲν ἧττον ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη
αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρημνισθῆναι.

Seine Unvorsichtigkeit.

Καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάνθανε προθύμως· ὡς 8
δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος,
ὧν ἤκουσεν, ἐδίωκεν, οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν, ἢ ὅποι ἔφευγε.
Καί πως διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ
μικροῦ κἀκεῖνον ἐξετραχήλισεν· οὐ μὴν ἀλλ' ἐπέμεινεν
ὁ Κῦρος μόλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. Ὡς δὲ εἰς
τὸ πεδίον ἦλθεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, κα-
λόν τι χρῆμα καὶ μέγα. Καὶ ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ
δὲ φύλακες προσελάσαντες ἐλοιδόρουν αὐτὸν, καὶ ἔλε-

γον, εἰς οἷον κίνδυνον ἔλθοι, καὶ ἔφασαν κατερεῖν αὐτοῦ. Ὁ οὖν Κῦρος εἰστήκει καταβεβηκὼς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἡνιᾶτο. Ὡς δ' ἥσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον, ὥσπερ ἐνθουσιῶν· καὶ ὡς εἶδεν ἐκ τοῦ ἐναντίου κάπρον προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει, καὶ διατει-
νάμενος εὐστόχως, βάλλει εἰς τὸ μέτωπον, καὶ κατέσχε
9 τὸν κάπρον. Ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὁρῶν. Ὁ δ' αὐτοῦ λοιδορουμένου ὅμως ἐδεῖτο, ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἐᾶσαι αὐτὸν δοῦναι εἰσκομίσαντα τῷ πάππῳ. Τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν φασὶν, Ἀλλ' ἢν αἴσθηται, ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ λοιδορήσεται, ὅτι σε εἴων. Κἂν βούληται, φάναι αὐτὸν, μαστιγωσάτω, ἐπειδάν γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ. Καὶ σύ γε, εἰ βούλει, ἔφη, ὦ θεῖε, τιμωρησάμενος τοῦτο ὅμως χάρισαί μοι.

Prophetisches Wort des Cyaxares.

Καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι τελευτῶν εἶπε, Ποιει, ὅπως
10 βούλει· σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία ἐδίδου τε τῷ πάππῳ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκείνῳ. Καὶ τὰ ἀκόντια ἐδείκνυε μὲν οὖ, κατέθηκε δὲ ἡματωμένα, ὅπου ᾤετο τὸν πάππον ὄψεσθαι. Ὁ δὲ Ἀστυάγης ἄρα εἶπεν, Ἀλλ', ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως, ὅσα μοι δίδως· οὐ μέντοι δέομαί γε τούτων οὐδενὸς, ὥστε σὲ κινδυνεύειν. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη· Εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέῃ, ἱκετεύω, ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτὰ, ὅπως ἐγὼ διαδῶ τοῖς ἡλικιώταις. Ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διάδιδου, ὅτῳ σὺ βούλει, καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα ἐθέλεις.
11 Καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν ἐδίδου τε ἄρας τοῖς παισὶ, καὶ ἅμα ἔλεγεν·

Cyrus ermahnt auch seine Gespielen zur Jagd.

Ὦ παῖδες, ὡς ἄρα ἐφλυαροῦμεν, ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν· ὅμοιον γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, οἷόνπερ εἴ τις δεδεμένα ζῶα θηρῴη. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν· ἔπειτα καὶ μικρὰ καὶ ψωραλέα· καὶ τὸ μὲν αὐτῶν χωλὸν ἦν, τὸ δὲ κολοβόν· τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία ὡς μὲν καλὰ, ὡς δὲ μεγάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο! Καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι, ὥσπερ πτηναὶ,

ἤλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν· οἱ δὲ κάπροι, ὥςπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους, ὁμόσε ἐφέροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἁμαρτεῖν οἷόν τε ἦν αὐτῶν· καλλίω δὲ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τεθνηκότα ταῦτα εἶναι, ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ περιῳκοδομημένα. Ἀλλ' ἆρα ἂν, ἔφη, ἀφεῖεν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέρες ἐπὶ τὴν θήραν; Καὶ ῥᾳδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ' Αστυάγης κελεύοι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶ- 12
πε, Τίς οὖν ἂν ὑμῶν πρὸς Ἀστυάγην μνησθείη; Τίς γὰρ ἄν, ἔφασαν, σοῦ γε ἱκανώτερος πεῖσαι; Ἀλλὰ μὰ τὴν Ἥραν, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ', ὅστις ἄνθρωπος γεγένημαι· οὐδὲ γὰρ οἷός τ' εἰμὶ λέγειν ἔγωγε, οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ ἴσου ἔτι δύναμαι. Ἦν δὲ τοσοῦτον ἐπιδιδῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἠλίθιος γένωμαι. Παιδάριον δὲ ὢν δεινότατος λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. Καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μηδὲ ὑπὲρ ἡμῶν, ἄν τι δέῃ, δυνήσῃ πράττειν, ἀλλ' ἄλλου τινὸς ἡμᾶς τὸ ἐπὶ σοὶ ἀνάγκη ἔσται δεῖσθαι. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήχθη, καὶ σιγῇ 13
ἀπελθὼν διακελευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾶν, εἰσῆλθεν, ἐπιβουλεύσας, ὅπως ἂν ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον, καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν, ὧν ἐδέοντο. Ἦρξατο οὖν ὧδε·

Er bittet Aſtyages um Erlaubniß, ſie mitzunehmen.

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἤν τις ἀποδράσῃ σε τῶν οἰκετῶν, καὶ λάβῃς αὐτὸν, τί αὐτῷ χρῇ; Τί δὴ ἄλλο, ἔφη, ἢ δήσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάζω; Ἤν δὲ αὐτόματός σοι πάλιν ἐπέλθῃ, πῶς ποιεῖς; Τί δὲ, ἔφη, ἢ μαστιγώσας αὐτόν γε, ἵνα μὴ αὖθις τοῦτο ποιῇ, ἔπειτα ἐξ ἀρχῆς πάλιν αὐτῷ χρῶμαι; Ὥρα ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, παρασκευάζεσθαί σοι εἴη, ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὡς βουλεύομαί γε ὅπως σε ἀποδρῶ, λαβὼν τοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν. Καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπών· ἔνδοθεν γὰρ ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. Χαρίεν γὰρ, ἔφη εἶναι, εἰ ἕνεκα κρεαδίων τῇ θυγατρὶ τὸν παῖδα ἀποβουκολήσαιμι. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐπείθετο μὲν καὶ 14
ἔμενεν, ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὢν σιωπῇ διῆγεν.

Große Jagd.

Ὁ μέντοι Ἀστυάγης, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον

ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρίζεσθαι, ἐξάγει ἐπὶ θήραν, καὶ πεζοὺς πολλοὺς καὶ ἱππέας συναλίσας, καὶ τοὺς παῖδας, καὶ συνελάσας εἰς τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία ἐποίησε μεγάλην θήραν. Καὶ βασιλικῶς δὴ αὐτὸς παρὼν ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλησθείη θηρῶν. Ὁ δὲ Κῦρος οὐκ εἴα κωλύειν, ἀλλ', εἰ βούλει, ἔφη, ὦ πάππε, ἡδέως με θηρᾷν, ἄφες πάντας τοὺς κατ' ἐμὲ διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος κράτιστα δύναιτο. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφίησι, καὶ στὰς ἐθεᾶτο τοὺς ἁμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία, καὶ φιλονεικοῦντας, καὶ διώκοντας, καὶ ἀκοντίζοντας· καὶ τῷ Κύρῳ ἥδετο οὐ δυναμένῳ σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ σκύλακι γενναίῳ ἀνακλάζοντι, ὁπότε πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ὀνομαστὶ ἕκαστον. Καὶ τοῦ μὲν, καταγελῶντα αὐτὸν ὁρῶν, εὐφραίνετο, τὸν δέ τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ἡσθάνετο οὐδ' ὁπωστιοῦν φθονερῶς. Τέλος δ' οὖν πολλὰ θηρία ἔχων ὁ Ἀστυάγης ἀπῄει· καὶ τολοιπὸν οὕτως ἥσθη τῇ τότε θήρᾳ, ὥστε ἀεί, ὁπότε οἷόν τε εἴη, συνεξῄει τῷ Κύρῳ, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε, καὶ τοὺς παῖδας, Κύρου ἕνεκα. Τὸν μὲν δὴ πλεῖστον χρόνον οὕτω διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ τινος συναίτιος ὤν, κακοῦ δὲ οὐδενός.

Was der Sohn des Königs von Assyrien wagt.

Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη αὐτοῦ γενομένου, ὁ υἱὸς τοῦ τῶν Ἀσσυρίων βασιλέως, γαμεῖν μέλλων, ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρόνον. Ἀκούων οὖν, ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι, ἅτε ἀθήρευτα ὄντα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. Ὅπως οὖν ἀσφαλῶς θηρῴη, ἱππέας τε προσέλαβε πολλοὺς καὶ πελταστὰς, οἵτινες ἔμελλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων τὰ θηρία ἐξελᾶν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. Ἀφικόμενος δὲ, ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακὴ, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὡς πρωὶ τῇ ὑστεραίᾳ θηράσων. Ἤδη δὲ ἑσπέρας γενομένης ἡ διαδοχὴ τῇ πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. Ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι, δύο μὲν φυλακαὶ ὁμοῦ οὖσαι, πολλοὶ δὲ, οὓς αὐτὸς ἔχων ἦκεν ἱππέας καὶ πεζούς. Ἐ-

βουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμπρότερόν τε ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας, καὶ ἱερείων πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενέσθαι. Οὕτω δὴ πρωῒ ἀναστὰς ἦγε τὸν στρατόν· καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς καταλείπει ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων φρούρια, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ἐνταῦθα κατέμεινεν, ὡς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας· τοὺς δ' ἐπιτηδείους ἀφῆκε κατὰ φυλὰς ἄλλους ἄλλοσε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευε, περιβαλλομένους, ὅτῳ τις ἐντυγχάνοι, ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

Astyages eilt zu Hülfe.

Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγει, ὅτι πολέμιοί εἰσιν 18
ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὕρια σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν ἱππεῦσι· καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. Ὡς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους, καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυχίαν ἄγοντας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι.

Des Cyrus erste Waffen.

Ὁ δὲ Κῦρος, ὁρῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πασσυδὶ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς, πρῶτον τότε ὅπλα ἐνδὺς, οὔποτε οἰόμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι· μάλα δὲ καλὰ ἦν καὶ εὖ ἁρμόττοντα αὐτῷ, ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. Οὕτω δὴ ἐξοπλισάμενος προσήλασε τῷ ἵππῳ. Καὶ ὁ Ἀστυάγης ἰδὼν ἐθαύμασε μὲν, τίνος κελεύσαντος ἥκοι· ὅμως δ' εἶπεν αὐτῷ μένειν παρ' ἑαυτῷ. Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους, 19
ἤρετο, Ἦ οὗτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί εἰσιν, οἳ ἐφεστήκασι τοῖς ἵπποις ἠρέμα; Πολέμιοι μέντοι, ἔφη. Ἦ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; καὶ ἐκεῖνοι μέντοι. Νὴ τὸν Δί', ἔφη, ὦ πάππε, ἀλλ' οὖν πονηροί γε φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων ἄγουσιν ἡμῶν τὰ χρήματα· οὐκοῦν χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς. Ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ στῖφος τῶν ἱππέων ἔστηκε συντεταγμένον; οἳ, ἢν ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύ-

νωμεν, ὑποτεμοῦνται πάλιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι· ἡμῖν δὲ οὔπω ἡ ἰσχὺς πάρεστιν.

Sein Rath.

Ἀλλ' ἢν σὺ μένῃς, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνῃς τοὺς προσβοηθοῦντας, φοβήσονται οὗτοι, καὶ οὐ κινήσονται· οἱ δ' ἄγοντες ἀφήσουσιν εὐθὺς τὴν λείαν, ἐπειδὰν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.

20 Ταῦτ' εἰπὼν ἔδοξέ τι λέγειν τῷ Ἀστυάγει. Καὶ ἅμα θαυμάζων, ὡς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐγρηγόρει, κελεύει τὸν υἱὸν, λαβόντα τάξιν ἱππέων ἐλάσαι ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. Ἐγὼ δὲ, ἔφη, ἐπὶ τούσδε, ἢν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλῶ· ὥστε ἀναγκασθήσονται ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν. Οὕτω δὴ ὁ Κυαξάρης, λαβὼν τῶν ἐῤῥωμένων ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν, προσελαύνει. Καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἶδεν ὁρμωμένους, συνεξορμᾷ εὐθὺς, καὶ αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο.

Die Plünderer fliehen.

Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λῃλατοῦντες, εὐ-
21 θὺς ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφυγον. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ὑπετέμνοντο, καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον, εὐθὺς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος· ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν ἔφθασαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνίεσαν, ἀλλὰ καὶ ἦρουν τινὰς αὐτῶν. Ὥσπερ δὲ κύων γενναῖος ἄπειρος ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κάπρον, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὁρῶν τὸ παίειν τὸν ἁλισκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἑώρων πονοῦντας τοὺς σφετέρους, προὐκίνησαν τὸ στῖφος, ὡς παυσομένους τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν
22 προσορμήσαντας. Ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θεῖον ἐδίωκε· καὶ ἰσχυρὰν τὴν φυγὴν τοῖς πολεμίοις ἰσχυρῶς κατέχων ἐποίει. Καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο, ἴσως καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέρα· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἵποντο, προθυμότεροι ὄντες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν, καὶ οἱ μὴ πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες.

Allgemeiner Angriff.

Ὁ δὲ Ἀστυάγης, ὡς ἑώρα τοὺς μὲν ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ἁπαντῶντας, δείσας περί τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου, μὴ εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιέν τι, ἦγεῖτο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους. Οἱ δ' αὖ 23
πολέμιοι, ὡς εἶδον τοὺς Μήδους προκινηθέντας, διατεινάμενοι οἱ μὲν τὰ παλτὰ, οἱ δὲ τὰ τόξα, εἱστήκεισαν, ὡς ἄν, ἐπειδὴ εἰς τόξευμά γε ἀφίκοιντο, στησομένους, ὥσπερ τὰ πλεῖστα εἰώθεσαν ποιεῖν. Μέχρι γὰρ τοσούτου, ὁπότε ἐγγύτατα γένοιντο, προσήλαυνον ἀλλήλοις, καὶ ἠκροβολίζοντο πολλάκις μέχρις ἑσπέρας. Ἐπεὶ δὲ ἑώρων τοὺς μὲν σφετέρους φυγῇ εἰς αὐτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἀμφὶ Κῦρον ἐπ' αὐτοὺς ὁμοῦ ἑπομένους, τὸν δὲ Ἀστυάγην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσιν.

Gemetzel unter den assyrischen Reitern. Rückzug.

Οἱ δὲ, ἅτε ὁμόθεν διώκοντες ἀνὰ κράτος, ἦρον πολλούς· καὶ τοὺς μὲν ἁλισκομένους ἔπαιον, καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαινον· καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν, πρὶν ἢ πρὸς τοῖς πεζοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγένοντο. Ἐνταῦθα μέντοι δείσαντες, μὴ καὶ ἐνέδρα τις μείζων ὑπείη, ἐπέσχον. Ἐκ τούτου δὴ ἀνήγαγεν ὁ 24
Ἀστυάγης, μάλα χαίρων τῇ ἱπποκρατίᾳ, καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅ τι χρὴ λέγειν, αἴτιον μὲν εἰδὼς ὄντα τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. Καὶ γὰρ τότε, ἀπιόντων οἴκαδε τῶν ἄλλων, μόνος ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπτωκότας περιελαύνων ἐθεᾶτο, καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπίπροσθεν ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι ἑώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἠγριωμένον ἐπὶ τῇ θέᾳ τῇ αὐτοῦ.

Warum Cyrus jetzt heimkehren will.

Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγεγένητο· καὶ οἵ τε ἄλλοι 25
πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ, καὶ ἐν ᾠδαῖς· ὅ τε Ἀστυάγης, καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν, τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ, ὁ τοῦ

Κύρου πατὴρ, ἥδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα· ἐπειδὴ δὲ ἤκουσεν ἀνδρὸς ἤδη ἔργα διαπραττόμενον τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίη. Καὶ τὸν Κῦρον δὴ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν, ὅτι ἀπιέναι βούλοιτο, μὴ ὁ πατὴρ τι ἄχθοιτο, καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο.

Abschied.

Καὶ τῷ Ἀστυάγει δὲ ἐδόκει ἀναγκαῖον εἶναι ἀποπέμπειν αὐτόν. Ἔνθα δὴ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς, οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν, καὶ ἄλλα συσκευάσας παντοδαπὰ, ἀπέπεμπε, καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν, καὶ ἅμα ἐλπίδας ἔχων μεγάλας ἐν αὐτῷ, ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν, καὶ ἐχθροὺς ἀνιᾶν. Ἀπιόντα δὲ τὸν Κῦρον προὔπεμπον ἅπαντες, καὶ παῖδες, καὶ ἥλικες, καὶ ἄνδρες, καὶ γέροντες, ἐφ' ἵππων, καὶ Ἀστυάγης αὐτός· καὶ οὐδένα ἔφασαν, ὅντιν' οὐ δακρύοντ' ἀποστρέ-
26 φεσθαι. Καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν σὺν πολλοῖς δακρύοις λέγεται ἀποχωρῆσαι. Πολλὰ δὲ δῶρα διαδοῦναι αὐτόν φασι τοῖς ἡλικιώταις, ὧν Ἀστυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει· τέλος δὲ καὶ, ἣν εἶχε, στολὴν τὴν Μηδικὴν ἐκδύντα δοῦναί τινι, δηλῶν, ὅτι τοῦτον μάλιστα ἠσπάζετο. Τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν· Ἀστυάγην δὲ δεξάμενον Κύρῳ ἀποπέμψαι· τὸν δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς Μήδους, καὶ εἰπεῖν, Ὦ πάππε, εἰ βούλει με καὶ πάλιν ἰέναι ὡς σὲ ἡδέως καὶ μὴ αἰσχυνόμενον, ἃ ἔχειν, εἴ τῳ τι ἐγὼ δέδωκα· Ἀστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ποιῆσαι, ὥσπερ ὁ Κῦρος ἐπέστειλεν.

Der verliebte Meder.

27 Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγου ἐπιμνησθῆναι, λέγεται, ὅτε Κῦρος ἀπήει καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ' ἀλλήλων, τοὺς συγγενεῖς, φιλοῦντας τὸν Κῦρον τῷ στόματι, ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ (καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο ποιοῦσι Πέρσαι)· ἄνδρα δέ τινα τῶν Μήδων, μάλα καλὸν κἀγαθὸν ὄντα, ἐκπεπλῆχθαι πολύν τινα χρόνον ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ Κύρου· ἡνίκα δὲ ἐῶρα τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας αὐτὸν, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ καὶ εἰπεῖν, Ἐμὲ μόνον οὐ γιγνώσκεις, ὦ Κῦρε, τῶν συγγενῶν; Τί δέ; εἰπεῖν τὸν

Κῦρον· ἦ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ; Μάλιστα, φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐνεώρας μοι· πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γιγνώσκειν τοῦτο ποιοῦντα. Προσελθεῖν γάρ σοι ἀεὶ βουλόμενος, ἔφη, νὴ τοὺς θεούς, ἠσχυνόμην. Ἀλλ' οὐκ ἔδει, φάναι τὸν Κῦρον, συγγενῇ γε ὄντα· ἅμα δὲ προσελθόντα φιλῆσαι αὐτόν. Καὶ τὸν Μῆδον φιλη- 28
θέντα ἐρέσθαι, Ἦ καὶ ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν; Μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου, ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ὥρα ἂν εἴη σοὶ, ἔφη ὁ Μῆδος, πάλιν φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρχομαι γὰρ, ὡς ὁρᾷς, ἤδη. Οὕτω καὶ τὸν Κῦρον πάλιν φιλήσαντα ἀποπέμπειν, καὶ ἀπιέναι. Καὶ ὁδόν τε οὔπω πολλὴν διηνύσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸν Μῆδον ἥκειν πάλιν ἱδροῦντι τῷ ἵππῳ. Καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, Ἀλλ' ἦ, φάναι, ἐπελάθου τι, ὧν ἐβούλου εἰπεῖν; Μὰ Δία, φάναι· ἀλλ' ἥκω διὰ χρόνου· Καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, Νὴ Δί', ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε.

Morgenländische Uebertreibungen.

Ποίου ὀλίγου; εἰπεῖν τὸν Μῆδον. Οὐκ οἶσθα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολύς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὁρῶ σὲ τότε, τοιοῦτον ὄντα; Ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν πρόσθεν δακρύων, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ ἀπιόντα θαῤῥεῖν, ὅτι παρέσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου· ὥστε ὁρᾷν σοι ἐξέσται κἂν βούλῃ ἀσκαρδαμυκτεί.

Fünftes Kapitel.

Cyrus gewinnt bald wieder Zutrauen und Achtung seiner ehmaligen Gespielen in Persien.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν εἰς Πέρσας ἐνιαυτὸν 1
λέγεται ἐν τοῖς παισὶν ἔτι γενέσθαι. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκωπτον αὐτὸν, ὡς ἡδυπαθεῖν μεμαθηκὼς ἐν Μήδοις ἥκοι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθίοντα αὐτὸν ἑώρων, ὥσπερ αὐτοὶ, ἡδέως, καὶ πίνοντα, καὶ εἴποτ' ἐν ἑορτῇ εὐωχία προσγένοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ἡσθάνοντο, ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τούτοις δὲ καὶ τἆλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἑώρων περὶ ἅπαντα ἑαυ-

τῶν· ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησσον αὐτῷ οἱ ἥλικες. Ἐπεὶ δὲ, διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην, ἤδη εἰςῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν καὶ μελετῶν, ἃ χρῆν, καὶ καρτερῶν, ἃ ἔδει, καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

Astyages Tod. Entwürfe des Assyrerkönigs.

2 Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς Μήδοις ἀποθνήσκει, ὁ δὲ Κυαξάρης, ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφὸς, τὴν ἀρχὴν ἔλαβε τῶν Μήδων. Ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, καταστρεψάμενος μὲν πάντας Σύρους, φῦλον πάμπολυ, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ὑρκανίους, πολιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενεῖς ποιήσειε, πάντων γε ἂν τῶν πέριξ ῥᾳδίως ἄρξειν· ἰσχυρότα-
3 τον γὰρ τῶν ἐγγὺς φύλων τοῦτο ἐδόκει εἶναι. Οὕτω δὴ διαπέμπει πρός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν πάντας, καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν, καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ πρὸς Κᾶρας, καὶ Παφλαγόνας, καὶ Ἰνδοὺς δὲ, καὶ πρὸς Κίλικας, τὰ μὲν διαβάλλων τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων, ὡς μεγάλα τε εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ, καὶ συνεστηκότα εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπιγαμίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ κινδυνεύοιεν, εἰ μή τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσοι, ἐπὶ ἓν ἕκαστον τῶν ἐθνῶν ἰόντες καταστρέψασθαι.

Großer Bund gegen Kyaxares.

Οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμενοι συμμαχίαν αὐτῷ ποιοῦνται, οἱ δὲ καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀ-
4 ναπειθόμενοι· πολλὰ γὰρ καὶ ταῦτα ἦν αὐτῷ. Κυαξάρης δὲ, ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, ἐπεὶ ἠσθάνετο τήν τ' ἐπιβουλὴν καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν συνισταμένων ἐφ' ἑαυτὸν, αὐτός τε εὐθέως, ὅσα ἐδύνατο, ἀντιπαρεσκευάζετο, καὶ εἰς Πέρσας δὲ ἔπεμπε πρός τε τὸ κοινὸν, καὶ πρὸς Καμβύσην, τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. Ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτοῦ πειρᾶσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. Ἤδη γὰρ

καὶ ὁ Κῦρος, διατετελεκὼς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη, ἐν τοῖς ἀνδράσιν ἦν.

Hülfsheer der Perser unter Cyrus.

Οὕτω δὴ δεξαμένου τοῦ Κύρου, οἱ βουλεύοντες γε- 5
ραίτεροι αἱροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους βοη-
θείας. Ἔδοσαν δὲ αὐτῷ διακοσίους τῶν ὁμοτίμων προς-
ελέσθαι· τῶν δ' αὖ διακοσίων ἑκάστῳ τέτταρας ἄνδρας,
καὶ τούτους τῶν ὁμοτίμων. Γίγνονται μὲν δὴ οὗτοι χί-
λιοι· τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἑκάστῳ ἔταξαν προσελέ-
σθαι ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστὰς, δέ-
κα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας. Καὶ οὕτως ἐγέ-
νοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταὶ, μύριοι
δὲ σφενδονῆται· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. Το-
σαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη. Ἐπειδὴ δὲ ἥρέ- 6
θη τάχιστα, ἦρξατο μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν· καλλιε-
ρησάμενος δὲ, τότε προσῃρεῖτο τοὺς διακοσίους. Ἐπεὶ
δὲ προσείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέσσαρας ἕκαστοι, συν-
έλεξεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν ἐν αὐτοῖς τότε πρῶτον τάδε·

Des Cyrus Rede an seine tausend Befehlshaber.

Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς οὐ νῦν 7
πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὁρῶν ὑμᾶς ἃ μὲν
καλὰ ἡ πόλις νομίζει, προθύμως ταῦτα ἐκπονοῦντας, ἃ
δὲ αἰσχρὰ ἡγεῖται, παντελῶς τούτων ἀπεχομένους. Ὧν
δ' ἕνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην,
καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα, δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι. Ἐγὼ 8
γὰρ κατενόησα, ὅτι οἱ πρόγονοι χείρους μὲν ἡμῶν οὐ-
δὲν ἐγένοντο· ἀσκοῦντες γοῦν κἀκεῖνοι διετέλεσαν, ἅπερ
ἔργα ἀρετῆς νομίζεται· ὅ τι μέντοι προσεκτήσαντο, τοι-
οῦτοι ὄντες, ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγαθὸν, ἢ αὐ-
τοῖς, τοῦτο οὐκέτι δύναμαι κατιδεῖν.

Welchen Lohn ausgezeichnete Männer suchen und verdienen.

Καίτοι ἔγωγε οἶμαι, οὐδεμίαν ἀρετὴν ἀσκεῖσθαι 9
ὑπ' ἀνθρώπων, ὡς μηδὲν πλέον ἔχωσιν οἱ ἐσθλοὶ γενό-
μενοι τῶν πονηρῶν· ἀλλ' οἵ τε τῶν παραυτίκα ἡδονῶν
ἀπεχόμενοι οὐχ, ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο πράτ-
τουσιν, ἀλλ', ὡς διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλά-

σια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφρανούμενοι, οὕτω παρασκευάζονται· οἵ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι οὐχ, ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελετῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες, τῷ λέγειν εὖ πείθοντες πολλοὺς ἀνθρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξεσθαι· οἵ τε αὖ τὰ πολεμικὰ ἀσκοῦντες οὐχ, ὡς μαχόμενοι μηδέποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ οὗτοι, τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι, πολὺν μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ αὐτοῖς καὶ τῇ πόλει περιάψειν. Εἰ δέ τινες ταῦτα ἐκπονήσαντες, πρίν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθαι, περιεῖδον αὐτοὺς γήρᾳ ἀδυνάτους γενομένους, ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεπονθέναι, οἷον εἴ τις, γεωργὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι, καὶ εὖ σπείρων, καὶ εὖ φυτεύων, ὁπότε αὐτὸν καρποῦσθαι ταῦτα δέοι, ἐφῆ τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταῤῥεῖν. Καὶ εἴ τις ἀθλητὴς, πολλὰ πονήσας, καὶ ἀξιόνικος γενόμενος, ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν οὗτος ἔμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀναίτιος εἶναι ἀφροσύνης.

Warum von den Feinden nichts zu besorgen sey.

11 Ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα· ἀλλ', ἐπείπερ συνίσμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παίδων ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι, αὐτὸς ἰδὼν, ἰδιώτας ὄντας ὡς πρὸς ἡμᾶς ἀγωνίζεσθαι. Οὐ γάρ τί πω οὗτοι ἱκανοί εἰσιν ἀγωνισταὶ, οἳ ἄν τοξεύωσιν ἢ ἀκοντίζωσιν ἢ ἱππεύωσιν ἐπιστημόνως, ἢν δέ που πονῆσαι δέῃ, τούτῳ λείπωνται· ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τοὺς πόνους· οὐδέ γε οἵτινες, ἀγρυπνῆσαι δέον, ἥττωνται τούτου· ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τὸν ὕπνον· οὐδέ γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοὶ, ἀπαίδευτοι δὲ, ὡς χρὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆλον, ὅτι τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν.

Vorzüge der Perser.

12 Ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δήπου, ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρᾳ, δύνασθε χρῆσθαι· πόνους δὲ τοῦ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομίζετε· λιμῷ δὲ ὅσαπερ ὄψῳ διαχρῆσθε· ὑδροποσίαν δὲ ῥᾷον τῶν λεόντων φέρετε· κάλλιστον δὲ πάντων καὶ

πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμισθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χαίρετε. Τοὺς δ' ἐπαίνου ἐραστὰς ἀνάγκη κτᾶσθαι τὰ αἴτια, καὶ διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ἡδέως ὑποδύεσθαι. Εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ ὑμῶν ἄλλως γι- 13
γνώσκων, ἐμαυτὸν ἐξαπατῶ· ὅ τι γὰρ μὴ τοιοῦτον ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλεῖπον ἥξει. Ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ τῇ ἡμετέρᾳ, καὶ τῇ ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ, καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ, μὴ ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας.

Noch andere Urſachen, warum ſie Muth faſſen dürfen.

Ἀλλὰ θαῤῥοῦντες ὁρμώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδὼν ἡμῖν γεγένηται τὸ δόξαι τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. Νῦν γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι ἄρχοντες ἀδίκων χειρῶν· καλοῦσι δὲ ἡμᾶς ἐπικούρους οἱ φίλοι. Τί οὖν ἐστιν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαιότερον, ἢ τοῦ τοῖς φίλοις ἀρήγειν κάλλιον; Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκεῖνο ὑμᾶς οὐχ ἥκιστα 14
οἶμαι θαῤῥεῖν, τὸ μὴ παρημελημότα με τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιεῖσθαι. Πολλὰ γάρ μοι συνόντες, ἐπίστασθε, οὐ μόνον τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀεὶ ἀπὸ θεῶν ὁρμᾶσθαι. Τέλος, ἔφη, τί δεῖ λέγειν ἔτι; Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἑλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες, καὶ τἆλλα παρασκευασάμενοι, ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα πρόειμι δή, ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μαθὼν, οἷά ἐστι, παρασκευάσω ὑμῖν, ὅ τι ἂν δύνωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα, σὺν θεῷ, ἀγωνιζώμεθα.

Sechſtes Kapitel.

Günſtige Vorbedeutungen beim Aufbruche des Heers.

Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον· Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε, καὶ 1
προσευξάμενος Ἑστίᾳ πατρῴᾳ καὶ Διῒ πατρῴῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὡρμᾶτο ἐπὶ τὴν στρατείαν· συμπροὔπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. Ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἴσιοι γενέσθαι. Τούτων δὲ φανέντων, οὐδὲν ἔτι ἄλλο οἰωνιζόμενοι ἐπο-

ρεύοντο, ὡς οὐδένα ἂν λήσαντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

Gespräch des Cyrus mit seinem Vater. Cyrus hat auch in Religionssachen selbst urtheilen gelernt.

2 Προϊόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατὴρ ἤρχετο λόγου τοιοῦδε· Ὅτι μέν, ὦ παῖ, οἱ θεοί σε ἵλεῳ τε καὶ εὐμενεῖς πέμπουσι, καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον, καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις· γιγνώσκεις δὲ καὶ αὐτός. Ἐγὼ γάρ σε ταῦτα ἐπίτηδες ἐδιδαξάμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἑρμηνέων τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας συνείης, ἀλλὰ αὐτὸς, καὶ ὁρῶν τὰ ὁρατὰ, καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ, γιγνώσκοις, καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἶης, εἰ βούλοιντό σε ἐξαπατᾶν, ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα· μηδ' αὖ, εἴ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀπόροις, θείοις σημείοις ὅ τι χρῷό
3 γε, ἀλλὰ γιγνώσκων διὰ τῆς μαντικῆς τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα, τούτοις πείθοιο. Καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅπως ἂν ἵλεῳ οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι, κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελῶ ἐπιμελούμενος.

Zu welcher Zeit man sich an Götter und Menschen wenden und der Freunde eingedenk seyn müsse.

Μέμνημαι γὰρ ἀκούσας ποτέ σου, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ παρὰ τῶν θεῶν πρακτικώτερος εἴη, ὥσπερ καὶ παρ' ἀνθρώπων, ὅστις μὴ, ὁπότε ἐν ἀπόροις εἴη, τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄριστα πράττοι, τότε μάλιστα τῶν θεῶν μεμνῷτο· καὶ τῶν φίλων δὲ ἔφησθα χρῆναι ὡσαύ-
4 τως ἐπιμελεῖσθαι. Οὐκοῦν νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, διά γε ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἥδιον μὲν ἔρχῃ πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος, ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τεύξεσθαι, ὧν ἄν δέῃ, ὅτι συνειδέναι σαυτῷ δοκεῖς οὐ πώποτε ἀμελήσας αὐτῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς πρὸς φίλους μοι
5 τοὺς θεοὺς ὄντας οὕτω διάκειμαι. Τί γὰρ, ἔφη, ὦ παῖ; μέμνησαι ἐκεῖνα, ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν, ὡς ἅπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ, μαθόντας ἀνθρώπους βέλτιον πράττειν ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας, καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀνύτειν ἢ ἀργοῦντας, καὶ ἐπιμελουμένους ἀσφαλέστερον ἂν διάγειν ἢ ἀφυλακτοῦντας τούτων, παρέχοντας οὖν ἑαυτοὺς, οἵους δεῖ, οὕτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰ-

τεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ παρὰ τῶν θεῶν. | Ναὶ μὰ Δία, ἔφη 6
ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέντοι ταῦτα ἀκούσας σου· καὶ γὰρ
ἀνάγκη ἦν πείθεσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ.

Was man nur von den Göttern erbitten dürfe.

Καὶ οἶδά σε ἐπιτιθέντα αὐτῷ, ὡς οὐδὲ θέμις εἴη αἰ-
τεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν οὔτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας ἱπ-
πομαχοῦντας νικᾶν, οὔτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν το-
ξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων, οὔτε μὴ ἐπισταμέ-
νους κυβερνᾶν σώζειν εὔχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας, οὐδὲ
μὴ σπείροντάς γε εὔχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι,
οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ σωτηρίαν αἰτεῖ-
σθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοι-
αῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιστα εὐχομένους ὁμοίως ἔφη-
σθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ
ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παράνομα δεομένους.

Bewundernswürdige Kunst eines Vorgesetzten.

Ἐκείνων δὲ, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπελάθου, ἃ ποτε ἐγὼ 7
καὶ σὺ ἐλογιζόμεθα, ὡς ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔρ-
γον, εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἂν αὐτός τε κα-
λὸς κἀγαθὸς δοκίμως γένοιτο, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ὅπως
αὐτός τε καὶ οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν. Τὸ δὲ, τούτου
μεγάλου ἔργου οὕτως ὄντος, ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλ-
λων προστατεύειν, ὅπως ἕξουσιν ἅπαντα τὰ ἐπιτήδεια
ἔκπλεω, καὶ ὅπως ἔσονται πάντες, οἵους δεῖ, τοῦτο θαυ-
μαστὸν δήπου ἐφαίνετο ἡμῖν εἶναι. Ναὶ μὰ Δία, ἔφη, 8
ὦ πάτερ, μέμνημαι καὶ τοῦτο, ὅτι σου λέγοντος συνεδό-
κει καὶ ἐμοὶ ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον, τὸ καλῶς ἄρχειν.

Thorheit der Feinde.

Καὶ νῦν γ', ἔφη, ταὐτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς
αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. Ὅταν μέντοιγε πρὸς
ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω, οἷοί τε ὄντες δια-
γίγνονται ἄρχοντες, καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν
ἔσονται, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι, τὸ τοιούτους αὐ-
τοὺς ὄντας ὑποπτῆξαι, καὶ μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀν-
ταγωνιουμένους· οὓς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι, ἀρξάμε-
νος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων, ἡγουμένους δεῖν

τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστερον δειπνεῖν, καὶ πλέον ἔνδον ἔχειν χρυσίον, καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν, καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διάγειν. Ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα οὐ τῷ ῥᾳδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ
9 τῷ προνοεῖν τε καὶ φιλοπονεῖν προθυμούμενον. Ἀλλά τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἔνιά ἐστιν, ἃ οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὧν οὐ ῥᾴδιον εὐπόρως περιγενέσθαι.

Nöthige Sorgfalt für die Bedürfnisse des Heers.

Αὐτίκα δήπου οἶσθα, ἔφη, ὅτι, εἰ μὴ ἔξει ἡ στρατιὰ τὰ ἐπιτήδεια, καταλύσεταί σου εὐθὺς ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κυαξάρης φησὶ παρέξειν τοῖς ἐντεῦθεν πᾶσιν ἰοῦσιν, ὁπόσοι ἂν ὦσι. Τούτοις δὲ, ἔφη, σὺ, ὦ παῖ, πιστεύων ἔρχῃ, τοῖς παρὰ Κυαξάρει χρήμασιν; Ἔγωγε, ἔφη ὁ Κῦρος. Τί δέ; ἔφη, οἶσθα, ὁπόσα αὐτῷ ἐστι; Μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν δή. Ὅμως δὲ τούτοις, ἔφη, πιστεύεις τοῖς ἀδήλοις; ὅτι δὲ πολλῶν μέν σοι δεήσει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκεῖνο οὐ γιγνώσκεις; Γιγνώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἐὰν οὖν, ἔφη, ἐπιλίπῃ αὐτὸν ἡ δαπάνη, ἢ καὶ ἑκὼν ψεύσηται, πῶς ἄρα σοι ἕξει τὰ τῆς στρατιᾶς; Δῆλον, ὅτι οὐ καλῶς. Ἀτὰρ, ὦ πάτερ, ἔφη, σὺ εἰ ἐνορᾷς τινα πόρον καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προς-
10 γενόμενον, ἕως ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσμὲν, λέγε. Ἐρωτᾷς, ἔφη, τοῦτο, ὦ παῖ, εἴ τις ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος πρυσγένοιτο; Ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκός ἐστι πόρον προσγενέσθαι, ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος;

Macht der Perser und Meder.

Σὺ δὲ πεζὴν μὲν δύναμιν ἔχων ἐνθένδε ἔρχῃ, ἀνθ' ἧς εὖ οἶδ' ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο· ἱππικὸν δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἔσται. Ποῖον οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖς καὶ χαρίζεσθαι βουλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσειν, καὶ φοβούμενον μή τι πάθῃ; Ἃ χρή σε κοινῇ σὺν Κυαξάρει σκοπεῖσθαι, μή ποτε ἐπιλίπῃ τι ὑμᾶς, ὧν δεῖ ὑπάρχειν· καὶ ἔθνους δὲ ἕνεκα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον.

Was ein Feldherr besonders vermeiden müsse.

Τόδε δὲ πάντων μάλιστά μοι μέμνησο, μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἔστ' ἂν ἡ χρεία σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅταν μάλιστα εὐπορῇς, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μᾶλλον μηχανῶ. Καὶ γὰρ τεύξει μᾶλλον, παρ' ὧν ἄν δέῃ, μὴ ἀπορεῖν δοκῶν, καὶ ἔτι ἀναλιτιος ἔσῃ παρὰ τοῖς σαυτοῦ στρατιώταις· ἐκ τούτου δὴ μᾶλλον καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων αἰδοῦς τεύξῃ· καὶ ἤν τινας βούλῃ τῇ δυνάμει εὖ ποιῆσαι ἢ κακῶς, μᾶλλον, ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα, οἱ στρατιῶται ὑπηρετήσουσί σοι· καὶ πιστικωτέρους, σάφ' ἴσθι, λόγους δυνήσῃ τότε λέγειν, ὅταν περ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δύνῃ ποιεῖν ἱκανὸς ὢν καὶ εὖ καὶ κακῶς. Ἀλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ 11
μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα, καὶ ὅτι, ὧν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐμοὶ τούτων χάριν εἴσεται (ἴσασι γὰρ, ἐφ' οἷς αὐτοὺς Κυαξάρης ἄγεται συμμάχους)· ὅ τι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τις, ταῦτα καὶ τιμὴν νομιοῦσι, καὶ χάριν τούτων πλείστην εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι. Τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν, ᾗ ἔστι μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἔστι δὲ ἐχθροὺς ἔχοντα πειρᾶσθαι τίσασθαι, ἔπειτα ἀμελεῖν τοῦ πορίζεσθαι, οἴει τι, ἔφη, ἧττον τοῦτο εἶναι αἰσχρὸν, ἢ εἴ τις ἔχων μὲν ἀγροὺς, ἔχων δὲ ἐργάτας, οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτα ἐάσῃ τὴν γῆν ἀργοῦσαν [ἀνωφέλητον] εἶναι; Ὡς οὖν ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσοντος τοῦ τὰ ἐπιτήδεια τοῖς στρατιώταις συμμηχανᾶσθαι, μήτ' ἐν φιλίᾳ, μήτ' ἐν πολεμίᾳ, οὕτως ἔχε τὴν γνώμην.

Kunst des Haushaltens.

Τί γάρ; ἔφη, τῶν ἄλλων, ὦ παῖ, ὧν ἐδόκει ποθ' ἡ- 12
μῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, μέμνησαι; Οὐ γάρ, ἔφη, μέμνημαι; ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σὲ ἦλθον ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντί με στρατηγεῖν πεπαιδευκέναι, σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι ἐπηρώτας ὧδέ πως, „Ἆρά γε, εἶπες, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς [ἔργοις] „καὶ οἰκονομίας τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνήρ, ὦ τὸν μι- „σθὸν φέρεις; Οὐδὲν μέντοι οἱ στρατιῶται ἧττον τῶν „ἐπιτηδείων δέονται, ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται."

Sorge für die Gesundheit des Heers;

Ἐπεὶ δ' ἐγώ σοι, λέγων τἀληθῆ, εἶπον, ὅτι οὐδ' ὁ-
τιοῦν περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπήρου με πάλιν, „εἴ τί
„μοι ὑγιείας πέρι ἔλεξε καὶ ῥώμης, ὡς δεῆσον καὶ τού-
„των, ὥσπερ καὶ ὑπὲρ τῆς στρατηγίας, τὸν στρατηγὸν
13 *„ἐπιμελεῖσθαι.“ Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἀπέφησα, ἐπήρου*
με αὖ πάλιν, „εἴ τινα ἐπιμέλειαν ἐδίδαξέ με, ὡς ἂν ἔ-
„καστα τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτιστοι ἂν οἱ σύμμαχοι
„γένοιντο.“

---

für dessen gute Stimmung und Folgsamkeit.

Ἀποφήσαντος δέ μου „καὶ τοῦτο, ἀνέκρινας αὖ σὺ
„καὶ τόδε, εἴ τι μ' ἐπαίδευσεν, ὡς ἂν δυναίμην στρα-
„τιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν· λέγων, ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει
„ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀθυμίας.“ Ἐπειδὴ δὲ καὶ
τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγχες αὖ σὺ „εἴ τινα λόγον ποιήσαι-
„το διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι τὴν στρατιάν, ὡς ἄν
14 *„τις μάλιστα μηχανῷτο.“ Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο παντά-*
πασιν ἄῤῥητον ἐφαίνετο, τέλος δή με ἐπήρου, „ὅ τι πο-
„τε διδάσκων στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν.“ Κἀγὼ
δὴ ἐνταῦθα ἀπεκρινάμην, ὅτι τὰ τακτικά.

Die Taktik macht es nicht aus.

Καὶ σὺ γελάσας διῆλθές μοι παρατιθεὶς ἕκαστον, „τί
„εἴη ὄφελος τακτικῶν ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων· τί δ' ἄνευ
„τοῦ ὑγιαίνειν· τί δ' ἄνευ τοῦ ἐπίστασθαι τὰς εὑρημέ-
„νας εἰς πόλεμον τέχνας· τί δ' ἄνευ τοῦ πείθεσθαι.“ Ὡς
δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας, ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη
στρατηγίας τὰ τακτικὰ, ἐπερομένου μου, εἴ τι τούτων
σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης, ἀπιόντα με ἐκέλευσας „τοῖς
„στρατηγικοῖς νομιζομένοις ἀνδράσιν [εἶναι] διαλέγεσθαι
„καὶ πυνθάνεσθαι, πῇ ἕκαστα τούτων γίγνεται.“

Feldärzte.

15 *Ἐκ τούτου δὴ συνῆν τούτοις ἐγὼ, οὓς μάλιστα φρο-*
νίμους περὶ τούτων ἤκουον εἶναι. Καὶ περὶ μὲν τρο-
φῆς ἐπείσθην, ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον, ὅ τι Κυαξάρης
ἔμελλε παρέξειν ἡμῖν· περὶ δὲ ὑγιείας, ἀκούων τε καὶ
ὁρῶν, ὅτι καὶ πόλεις αἱ χρήζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς αἱ-

ροῦνται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἕνεκεν ἰατροὺς ἐξάγουσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ, ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τούτῳ ἐγενόμην, εὐθὺς τούτου ἐπεμελήθην· καὶ οἶμαι, ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔχειν ἄνδρας μετ' ἐμαυτοῦ. Πρὸς τοῦτο δὴ ὁ πατὴρ εἶπεν, Ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη, οὗτοι μὲν, οὓς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων ῥαγέντων εἰσί τινες ἥπηταὶ, οὕτω καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους· σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρεπέστερα ἔσται ἡ τῆς ὑγιείας ἐπιμέλεια· τοῦ γὰρ ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα, τούτου σοὶ δεῖ μέλειν. Καὶ τίνα δὴ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸν ἰὼν τοῦτο πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; Ἂν μὲν δήπου χρόνον τινὰ μέλλῃς ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιεινοῦ δεῖ πρῶτον στρατοπέδου μὴ ἀμελῆσαι· τούτου δὲ οὐκ ἄν ἁμάρτοις, ἐάνπερ μέλῃ σοι. Καὶ γὰρ λέγοντες οὐδὲν παύονται οἱ ἄνθρωποι περί τε τῶν νοσηρῶν χωρίων καὶ τῶν ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς ἑκατέροις αὐτῶν παρίστανται τά τε σώματα καὶ τὰ χρώματα.

Wie der Einzelne gesund bleibe.

Ἔπειτα δὲ, οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκέσει σκέψασθαι, ἀλλὰ μνήσθητι, πῶς πειρᾷ σὺ ἐπιμελεῖσθαι σεαυτοῦ, ὅπως ὑγιαίνῃς. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Πρῶτον μὲν, νὴ Δία, πειρῶμαι μηδέποτε ὑπερεμπίπλασθαι· δύσφορον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γάρ μοι δοκεῖ ἥ τε ὑγίεια μᾶλλον παραμένειν, καὶ ἰσχὺς προσγίνεσθαι. Οὕτω τοίνυν, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων δεῖ ἐπιμελεῖσθαι. Ἦ καὶ σχολὴ, ἔφη, ἔσται, ὦ πάτερ, σωμασκεῖν τοῖς στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατὴρ, οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. Δεῖ γὰρ δήπου στρατιάν, εἰ μέλλει πράξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ πορσύνουσαν, ἢ ἑαυτῇ ἀγαθά· ὡς χαλεπὸν μὲν, καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι, ὦ παῖ, χαλεπώτερον, οἶκον ὅλον· πάντων δὲ χαλεπώτατον, στρατιὰν ἀργὸν τρέφειν. Πλεῖστά τε γὰρ τὰ ἐσθίοντα ἐν στρατιᾷ, καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμώμενα, καὶ οἷς ἂν λάβῃ δαψιλέστατα χρώμενα· ὥστε οὐδέποτε προσήκει στρατιὰν ἀργεῖν.

Ein träges Heer ist ganz unbrauchbar.

18 Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι, ὥσπερ οὐδὲ γεωργοῦ [ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος], οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργοῦντος οὐδὲν ὄφελος εἶναι. Τὸν δέ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγὼ, ἔφη, ἀναδέχομαι, ἢν μή τις θεὸς βλάπτῃ, ἅμα καὶ τὰ ἐπιτήδεια μάλιστα ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν, καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη, τό γε μελετᾶσθαι ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἄν τινάς μοι δοκῶ, ὦ πάτερ, προειπὼν ἑκάστοις καὶ ἆθλα προτιθεὶς, μάλιστ' ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκαστα, ὥστε, ὁπότε δέοιτο, ἔχειν ἂν παρεσκευασμένοις χρῆσθαι. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰρ ποιήσας, σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χορούς, τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ προσήκοντα μελετώσας θεάσῃ.

Hoffnungen.

19 Ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴς γε τὸ προθυμίαν ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἱκανώτερον εἶναι ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. Ἀλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν, οἷόνπερ εἴ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει, οἵαπερ, ὅταν τὸ θηρίον ὁρᾷ. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθύμως, εὖ οἶδ', ὅτι ἔχει ὑπακουούσας· ἢν δὲ πολλάκις ψεύδηται αὐτὰς, τελευτῶσαι, οὐδ' ὁπόταν ἀληθῶς ὁρῶν καλῇ, πείθονται αὐτῷ. Οὕτω καὶ τὸ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἢν πολλάκις προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδηταί τις, τελευτῶν οὐδ', ὁπόταν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος, πείθειν δύναται. Ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν λέγειν, ἃ μὴ σαφῶς εἰδείη, φείδεσθαι δεῖ, ὦ παῖ· ἄλλοι δὲ ἐνίοτε λέγοντες ταῦτα διαπράττοιεν· τὴν δὲ αὐτοῦ παρόρμησιν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα ἐν πίστει διασώζειν.

Wo Lob und Strafe anzuwenden sey.

20 Ἀλλὰ, ναὶ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ καλῶς μοι, ὦ πάτερ, δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ οὕτως ἥδιον. Τό γε μὴν πειθομένους παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας, οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ αὐτοῦ ἔχειν, ὦ πάτερ. Σύ τε γάρ με εὐθὺς τοῦτο ἐκ παιδίου ἐπαίδευες, σαυτῷ πείθεσθαι ἀ-

ναγκάζων· ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἐκεῖνοι αὖ ταὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐφήβοις ἦμεν, ὁ ἄρχων τοῦ αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμελεῖτο· καὶ οἱ νόμοι δέ μοι δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ ταῦτα δύο μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. Καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ τούτων, ἐν ἅπασιν ὁρᾷν μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πείθεσθαι μάλιστα οὗ τὸ τὸν μὲν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾷν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν.

Wem man gern gutwillig folge.

Καὶ ἐπὶ μέν γε τὸ ἀνάγκῃ ἕπεσθαι, ἔφη, αὕτη, ὦ 21
παῖ, ἡ ὁδός ἐστιν· ἐπὶ δὲ τὸ πολὺ κρεῖττον τούτου, τὸ ἑκόντας πείθεσθαι, ἄλλη ἐστὶ συντομωτέρα ὁδός. Ὅν γὰρ ἂν ἡγήσωνται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονιμώτερον εἶναι ἑαυτῶν, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται. Γνοίης δ' ἄν, ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας, ὅ τι χρὴ ποιεῖν, καλοῦσι· καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· καὶ οὓς γ' ἂν νομίζωσί τινες βέλτιον ἑαυτῶν ὁδοὺς εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι ἐθέλουσιν· ὁπόταν δὲ οἴωνται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, οὔτε ξημίαις πάνυ τι θέλουσιν εἴκειν, οὔτε δώροις ἑπαίρεσθαι. Οὐδὲ γὰρ δῶρα ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ κακῷ ἑκὼν οὐδεὶς λαμβάνει. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, εἰς 22
τὸ πειθομένους ἔχειν οὐδὲν εἶναι ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν ἀρχομένων. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δή τις ἂν, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν περὶ αὑτοῦ τάχιστα παρασχέσθαι ἂν δύναιτο;

Es giebt kein beſſeres Mittel, in irgend etwas geſchickt zu ſcheinen, als es zu ſeyn.

Οὐκ ἔστιν, ἔφη, ὦ παῖ, συντομωτέρα ὁδὸς, περὶ ὧν ἂν βούλῃ δοκεῖν φρόνιμος εἶναι, ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. Καθ' ἓν δὲ ἕκαστον περὶ τούτων σκοπῶν γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. Ἦν γὰρ βούλῃ, μὴ ὢν ἀγαθὸς γεωργὸς, δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸς, ἢ ἱππεὺς, ἢ ἰατρὸς, ἢ αὐλητὴς, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν, ἐννόει, πόσα γε ἂν δέοι σε μηχανᾶσθαι τοῦ δοκεῖν ἕνεκα. Καὶ εἰ δὴ πεί-

σαις ἐπαινεῖν τέ σε πολλοὺς, ὅπως δόξαν λάβῃς, καὶ κατασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτήσαιο, ἄρτι τε ἐξηπατηκὼς εἴης ἄν, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπου ἂν πεῖραν δοίης, ἐξεληλεγμένος τ' ἂν εἴης, καὶ προσέτι ἀλαζὼν φαίνοιο.

Wo keine Klugheit ausreicht, was da zu thun sey.

23 Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος πῶς ἄν τις τῷ ὄντι γένοιτο; Δῆλον, ἔφη, ὦ παῖ, ὅτι, ὅσα μέν ἐστι μαθόντα εἰδέναι, μαθὼν ἄν, ὥσπερ τὰ τακτικὰ ἔμαθες· ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητὰ, οὔτε προορατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ θεῶν πυνθανόμενος, φρονιμώτερος ἄλλων ἂν εἴης, ὅ τι δὲ γνοίης βέλτιον ὂν πραχθῆναι, ἐπιμελούμενος ἂν τούτου, ὡς ἂν πραχθείη. Καὶ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι, οὗ ἂν δέῃ, φρονιμωτέρου ἀνδρὸς, ἢ τὸ ἀμελεῖν.

Wie man Liebe erwerbe.

24 Ἀλλὰ μέντοι ἐπί γε τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων (ὅπερ ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι) δῆλον ὅτι ἡ αὐτὴ ὁδὸς, ἥπερ, εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων στέργεσθαι ἐπιθυμοίη. Εὖ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερὸν εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπὸν, τὸ ἀεὶ δύνασθαι εὖ ποιεῖν, οὓς ἄν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συνηδόμενόν τε φαίνεσθαι, ἤν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνῃ, καὶ συναχθόμενον, ἤν τι κακὸν, καὶ συνεπικουρεῖν προθυμούμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ προφοβούμενον, μή τι σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον, ὡς μὴ σφάλλωνται,
25 ἐπὶ ταὐτά πως δεῖ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν. Καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων δὲ, ἤν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν ἄρχοντα δεῖ τοῦ ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερὸν εἶναι· ἤν δὲ ἐν χειμῶνι, τοῦ ψύχους· ἤν δὲ δέῃ μοχθεῖν, τῶν πόνων· πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς καὶ καρτερώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων εἶναι; Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Θάῤῥει μέντοι, ἔφη, ὦ παῖ· εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι τῶν ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἅπτονται ἄρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου, ἀλλ' ἐπικουφίζει τι ἡ τιμὴ τοὺς πόνους τῷ ἄρχοντι, καὶ τὸ αὐτὸν εἰδέναι, ὅτι οὐ λανθάνει, ὅ τι ἂν ποιῇ.

Ein gutes Heer soll man in Acht nehmen.

Ὁπότε δὲ, ὦ πάτερ, ἤδη ἔχοιεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια οἱ 26
στρατιῶται, ὑγιαίνοιεν δὲ, πονεῖν δὲ δύναιντο, τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἠσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ δὲ πείθεσθαι αὐτοῖς ἥδιον εἴη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἄν τηνικαῦτα σωφρονεῖν ἄν τίς σοι δοκοίη, διαγωνίζεσθαι βουλόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἕξειν· εἰ δὲ μὴ, ἔγωγε, ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι, καὶ τοὺς ἑπομένους βελτίους ἔχειν, τόσῳ ἄν μᾶλλον φυλαττοίμην· ὥσπερ καὶ τἆλλα, ἃ ἄν οἰώμεθα πλείστου ἡμῖν ἄξια εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιεῖσθαι. Πλεῖον δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πως ἄν 27
τις δύναιτο μάλιστα;

Was alles ein geschickter Feldherr seyn müsse.

Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔτι τοῦτο φαῦλον, ὦ παῖ, οὐδὲ ἁπλοῦν ἔργον ἐρωτᾷς· ἀλλ' εὖ ἴσθι, ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσειν καὶ ἐπίβουλον εἶναι, καὶ κρυψίνουν, καὶ δολερὸν, καὶ ἀπατεῶνα, καὶ κλέπτην, καὶ ἅρπαγα, καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πολεμίων. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπεν, Ὦ Ἡράκλεις, οἷον σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι! Οἷος ἄν, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιότατός τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ εἴης. Πῶς 28
μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τἀναντία τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ νῦν γε πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πρὸς τοὺς πολίτας· ὅπως δέ γε τοὺς πολεμίους δύναισθε κακῶς ποιεῖν, οὐκ οἶσθα μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ πάτερ.

Beweis.

Τίνος μὴν, ἔφη, ἕνεκα ἐμανθάνετε τοξεύειν; τίνος δ' ἕνεκα ἀκοντίζειν; τίνος δ' ἕνεκα δολοῦν ὡς ἀγρίους καὶ πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι; τί δὲ ἐλάφους ποδάγραις καὶ ἅρπεδόναις; τί δὲ λέουσι καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; Ἢ οὐ πάντα γιγνώσκεις ταῦτα ὅτι κακουργίαι τέ τινές εἰσι καὶ ἀπάται καὶ δολώσεις καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη 29

ὁ Κῦρος, θηρίων γε· ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἐξαπατῆσαί τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδ' ἂν λαμβάνων. Οὐδὲ γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, ἔφη, οὐδ' ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπετρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν, ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, δύναισθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι. Καὶ ἐξαπατᾶν δὲ καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε. Οὐκοῦν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἴπερ χρήσιμά ἐστιν ἀμφότερα ἐπίστασθαι, εὖ τε ποιεῖν ἀνθρώπους καὶ κακῶς, καὶ διδάσκειν ἀμφότερα ταῦτα ἔδει ἐν ἀνθρώποις.

Doch bedarf es gleich von Anfang an keines doppelten Unterrichtes.

31 Ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παίδων, ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τοὺς παῖδας τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ καὶ σὺ κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψεύδεσθαι, καὶ μὴ ἐξαπατᾶν καὶ ἐξαπατᾶν, καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ διαβάλλειν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. Διώριζε δὲ, τούτων ἃ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον ἦν, καὶ ἃ πρὸς τοὺς ἐχθρούς· καὶ ἔτι δὲ προβὰς ταῦτα ἐδίδασκεν, ὡς καὶ τοὺς φίλους δίκαιον εἴη ἐξαπατᾶν, ἐπί γε ἀγαθῷ, καὶ
32 κλέπτειν τὰ τῶν φίλων ἐπί γε ἀγαθῷ. Καὶ τάδε διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἦν πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν πάλῃ φασὶ τοὺς Ἕλληνας διδάσκειν ἐξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. Γενόμενοι οὖν τινες οὕτως εὐφυεῖς πρὸς τὸ κλέπτειν, καὶ πρὸς τὸ ἐξαπατᾶν, καὶ πρὸς τὸ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ ἀφυεῖς ὄντες, οὐκ ἀπείχοντο οὐδ' ἀπὸ τῶν φίλων, τὸ μὴ οὐχὶ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρᾶ-
33 σθαι. Ἐγένετο οὖν ἐκ τούτου ῥήτρα, ᾗ καὶ νῦν χρώμεθα ἔτι, ἁπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας, ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διδάσκομεν, ἀληθεύειν, καὶ μὴ ἐξαπατᾶν, μηδὲ κλέπτειν, μηδὲ πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῖεν, κολάζειν, ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες πρᾳότεροι πολῖται γένοιντο.

Wann der zweite Unterricht anfangen dürfe.

Ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν, ἥνπερ καὶ σὺ νῦν ἔχεις, 34
ἤδη καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς
εἶναι διδάσκειν. Οὐ γὰρ ἂν ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε πρὸς
τὸ ἄγριοι πολῖται γενέσθαι, ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους
συντεθραμμένοι· ὥσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίων οὐ δια-
λεγόμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ, πρὸς τῇ ἰσχυ-
ρᾷ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῖς ῥᾳδιουργίας προσγενομένης, ἀμέ- 35
τρως αὐτῇ χρῷντο οἱ νέοι. Νὴ Δί', ἔφη· ὡς τοίνυν
ὀψιμαθῆ με ὄντα τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὦ πάτερ, μὴ
φείδου, εἴ τι ἔχεις, διδάσκειν, ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ
τῶν πολεμίων. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόση ἐστὶ δύ-
ναμις, τεταγμένοις τοῖς αὑτοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν τοὺς
πολεμίους· καὶ ὡπλισμένοις ἀόπλους, καὶ ἐγρηγορόσι
καθεύδοντας· καὶ φανερούς σοι ὄντας ἀφανὴς ὢν αὐτὸς
ἐκείνοις, καὶ ἐν δυσχωρίαις αὐτοὺς γιγνομένους ἐν ἐρυ-
μνῷ αὐτὸς ὤν, ὑποδέξῃ. Καὶ πῶς ἄν, ἔφη, τὶς τοι- 36
αῦτα, ὦ πάτερ, ἁμαρτάνοντας δύναιτ' ἄν τοὺς πολε-
μίους λαμβάνειν; Ὅτι, ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ μὲν τούτων
ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πολεμίους παρασχεῖν.

Mannichfache Gelegenheiten, einander Abbruch zu thun;

Σιτοποιεῖσθαί τε γὰρ ἀνάγκη ἀμφοτέρους, κοιμᾶ-
σθαί τε ἀμφοτέρους, καὶ ἔωθεν ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα σχεδὸν
ἅμα πάντας ἀποχωρεῖν δεῖ, καὶ ταῖς ὁδοῖς, ὁποῖαι ἂν
ὦσι, τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. Ἃ χρή σε πάντα κα-
τανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιγνώσκῃς ἀσθενεστάτους
γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάττεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν
τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃ εὐχειρωτοτάτους γιγνομένους,
ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπιτίθεσθαι. Πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦ- 37
ρος, ἐν τούτοις μόνον ἐστὶ πλεονεκτεῖν, ἢ καὶ ἐν ἄλλοις
τισί; Καὶ πολύ γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ· ἐν τούτοις μὲν
γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται
εἰδότες, ὅτι δέονται.

---

vornehmlich solche, die gar nicht das Ansehn davon haben. Erfindungsgeist.

Οἱ δ' ἐξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται καὶ θαρ-
σῆσαι ποιήσαντες ἀφυλάκτους λαμβάνειν, καὶ, διώξαι
παραδόντες ἑαυτοὺς, ἀτάκτους ποιῆσαι, καὶ, ἐς δυσχω-

33 ρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες, ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι. Δεῖ δὲ, ἔφη, ὦ παῖ, φιλομαθῆ σε τούτων πάντων ὄντα οὐχ, οἷς ἂν μάθῃς, τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων· ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ, οἷς ἂν μάθωσι, τούτοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ [ἄλλα] νέα μέλη πειρῶνται ποιεῖν. Καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα καὶ ἀνθηρὰ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα [εὐδοκιμεῖ]· ταῦτα γὰρ μᾶλλον καὶ ἐξαπατᾷν δύναται τοὺς ὑπεναντίους.

Anwendung der Jagd auf den Krieg.

39 Εἰ δὲ σύ γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο ἢ μετενέγκοις ἐπ' ἀνθρώπους τὰς μηχανὰς, ἃς καὶ πάνυ ἐπὶ τοῖς μικροῖς θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἴει ἄν, ἔφη, πρόσω πάνυ ἐλάσαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; Σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστάμενος ἐπορεύου νυκτός· καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς ὄρνιθας, ἐπεπήγηντό σοι ἐπὶ τούτῳ αἱ πάγαι αὐταῖς, καὶ τὸ κεκινημένον χωρίον ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες δὲ ἐπεπαίδευντό σοι, ὥστε σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἐξαπατᾷν· αὐτὸς δὲ ἐνήδρευες, ὥστε ὁρᾷν μὲν αὐτὰς, μὴ ὁρᾶσθαι δὲ ὑπ' αὐτῶν· ἠσκή-
40 κεις δὲ φθάνειν ἕλκων ἢ τὰ πτηνὰ φυγεῖν. Πρὸς δὲ αὖ τὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέμεται, τὴν δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες, αἳ τῇ ὀσμῇ αὐτὸν ἀνεύρισκον. Ὅτι δὲ ταχὺ ἔφευγεν, ἐπεὶ εὑρεθείη, ἄλλας κύνας εἶχες ἐπιτετηδευμένας πρὸς τὸ κατὰ πόδας αἱρεῖν. Εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀποφύγοι, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐκμανθάνων, καὶ πρὸς οἷα χωρία φεύγειν αἱροῦνται οἱ λαγῶ, ἐν τούτοις τὰ δίκτυα δυσόρατα ἐνεπετάννυες, ἵνα ἐν τῷ σφόδρα φεύγειν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμπίπτων συνέδει. Τοῦ δὲ μηδ' ἐντεῦθεν διαφεύγειν σκοποὺς τοῦ γιγνομένου καθίστης, οἳ ἐγγύθεν ταχὺ ἔμελλον ἐπιγενήσεσθαι· καὶ αὐτὸς μὲν σὺ ὄπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ λαγῶ βοῶν, ἐξέπληττες αὐτὸν, ὥστε ἀφρόνως ἁλίσκεσθαι· τοὺς δὲ ἔμπροσθεν σιγᾷν διδάξας ἐνεδρεύοντας λανθάνειν ἐποίεις.
41 Ὥσπερ οὖν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐθελήσαις καὶ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους μηχανᾶσθαι, οὐκ οἶδα ἔγωγε εἴ τινα λίποις ἂν τῶν πολεμίων.

Nutzen der erlangten Vortheile beim offenbaren Angriff.

"Ην δέ ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ὡπλισμένους ἀμφοτέρους μάχην συνάπτειν, ἐν τῷ τοιούτῳ δή, ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ παρεσκευασμέναι πλεονεξίαι μέγα δύνανται. Ταύτας δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ὅταν τῶν στρατιωτῶν εὖ μὲν τὰ σώματα ἠσκημένα ᾖ, εὖ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, εὖ δὲ αἱ πολεμικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὦσιν. Εὖ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο 42
εἰδέναι, ὅτι, ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πείθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσί σε πρὸ ἑαυτῶν βουλεύεσθαι. Μηδέποτε οὖν ἀφροντίστως ἔχε, ἀλλὰ τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει, τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχόμενοι, ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται· τῆς δὲ ἡμέρας, ὅπως τὰ εἰς νύκτα κάλλιστα ἕξει.

Taktik.

"Οπως δὲ χρὴ τάσσειν εἰς μάχην στρατιάν, ἢ ὅπως 43
ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδοὺς, ἢ ὀρεινὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς ἢ καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως προσάγειν πρὸς πολεμίους, ἢ ἀπάγειν [ἀπὸ πολεμίων], ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολεμίαν ἄγειν, ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως νάπας ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἱππικὸν φυλάττεσθαι, ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας· καὶ, εἴ γε δή σοι κατὰ κέρας ἄγοντι οἱ πολέμιοι ἐπιφανεῖεν, πῶς χρὴ ἀντικαθιστάναι· καὶ, εἴ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι ἄλλοθέν ποθεν οἱ πολέμιοι φανεῖεν ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χρὴ ἀντιπαράγειν· ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἄν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ οἱ πολέμιοι ἥκιστα εἰδεῖεν· ταῦτα δὴ πάντα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; "Οσα τε γὰρ ἔγωγε ᾔδειν, πολλάκις ἀκήκοας· ἄλλος τε εἴ τις ἐδόκει τι τούτων ἐπίστασθαι, οὐδενὸς αὐτῶν ἠμέληκας, οὐδ' ἀδαὴς γεγένησαι. Δεῖ οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι [τούτοις], χρῆσθαι, ὁποίοις ἄν σοι ἀεὶ συμφέρειν τούτων δοκῇ.

Schwäche bloß menschlicher Wissenschaft.

Μάθε δέ μου, ὦ παῖ, καὶ τάδε, ἔφη, τὰ μέγιστα· 44
παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μήτ' ἐν σαυτῷ μηδέποτε, μήτ' ἐν τῇ στρατιᾷ, κινδυνεύσῃς, κατανοῶν, ὡς ἄνθρω-

ποι μὲν αἱροῦνται πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδὲν,
15 ἀπὸ ποίας ἔσται αὐτοῖς τὰ ἀγαθά. Γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν τῶν γιγνομένων. Πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη πολλοὺς ἔπεισαν, καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι, πόλεμον ἄρασθαι πρὸς τούτους, ὑφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώλοντο. Πολλοὶ δὲ πολλοὺς ηὔξησαν καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις, ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον. Πολλοὶ δὲ, οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι, καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουληθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν. Πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ κύριοι εἶναι πάντων, διὰ ταῦτα καὶ, ὧν εἶχον, ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκτον χρυσὸν κατακτησάμενοι διὰ τοῦτον ἀπώλοντο.
16 Οὕτως ἥ γε ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἱρεῖσθαι, ἢ εἰ κληρούμενος, ὅ τι λάχοι, τοῦτό τις πράττοι. Θεοὶ δὲ, ὦ παῖ, ἀεὶ ὄντες πάντα ἴσασι, τά τε γεγενημένα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ ὅ τι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται· καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἵλεῳ ὦσι, προσημαίνουσιν, ἅ τε χρὴ ποιεῖν, καὶ ἃ οὐ χρή. Εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστιν, ὧν ἂν μὴ θέλωσιν, ἐπιμελεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Zweites Buch.

Erſtes Kapitel.

Grenzgebete.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν ὁρίων 1
τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανεὶς προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἥρωσι, τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὅρια. Ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηύχοντο αὖθις θεοῖς, τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς Πέρσας ἀπῄει, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κυαξάρην ἐπορεύετο. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς 2
τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἠσπάσαντο ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κυαξάρης, πόσον τι ἄγοι τὸ στράτευμα.

Zahl der perſiſchen Hülfsvölker.

Ὁ δ' ἔφη, τρισμυρίους μέν γε, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδεπώποτε ἐξελθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. Πόσοι 3
τινές; ἔφη ὁ Κυαξάρης. Οὐκ ἄν ὁ ἀριθμός σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόησον, ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥᾳδίως ἄρχουσιν. Ἀτὰρ, ἔφη,

δέῃ τι αὐτῶν, ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ πολλοί γε. Πῶς τοῦτο
4 σαφές; Ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἥκοντες αὐτόθεν, ἄλλος ἄλλον τρόπον, πάντες ταὐτὰ λέγουσιν. Ἀγωνιστέον ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γὰρ, ἔφη. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἔλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση τις ἡ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τὴν ὑμετέραν, ὅπως, εἰδότες ἀμφοτέρας, πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα, ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα. Ἄκουε δή, ἔφη ὁ Κυαξάρης·

Macht der Feinde.

5 Κροῖσος μὲν ὁ Λυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους, ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτάμαν δὲ, τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα, λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων· Ἀρίβαιον δὲ, τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρισμυρίων· τὸν Ἀράβιον δὲ Μάραγδον ἱππέας τε εἰς μυρίους, καὶ ἅρματα εἰς ἑκατὸν, καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα. Τοὺς μέντοι Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας, οὐδέν πω σαφὲς λέγεται, εἰ ἕπονται· τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τῆς παρ' Ἑλλήσποντον συμβαλεῖν φασι Γαβαῖον ἔχοντα εἰς Καΰστρου πεδίον, ἑξακισχιλίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ εἰς δισμυρίους. Κάρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὔ φασιν ἕπεσθαι. Ὁ δὲ Ἀσσύριος αὐτὸς, ὁ Βαβυλῶνά τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην Ἀσσυρίαν, ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἱππέας μὲν ἄξει οὐ μεῖον δισμυρίων· ἅρματα δ', εὖ οἶδ', οὐ πλείω διακοσίων· πεζοὺς δὲ, οἶμαι, παμπόλλους· εἰώθει γοῦν,
6 ὁπότε δεῦρ' ἐμβάλλοι. Σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλέον ἢ εἴκοσι μυριάδας. Ἄγε δὴ, τῆς δυνάμεως τῆς σῆς τί φῂς πλῆθος εἶναι;

Macht des Cyaxares.

Εἰσὶν, ἔφη, Μήδων ἱππεῖς μὲν πλείους τῶν μυρίων· πελτασταὶ δὲ καὶ τοξόται γένοιντ' ἄν, ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας, κἂν ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δὲ, ἔφη, τῶν ὁμόρων ἡμῖν, παρέσονται ἱππεῖς μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ

δὲ δισμύριοι. Λέγεις σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μεῖον ἢ τρίτον μέρος τοῦ τῶν πολεμίων ἱππικοῦ, πεζοὺς δὲ σχεδὸν ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεις. Τί οὖν; ἔφη 7
ὁ Κυαξάρης, ὀλίγους νομίζεις Περσῶν εἶναι, οὓς σὺ φὴς ἄγειν; Ἀλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ μή, αὖθις συμβουλευσόμεθα· τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἑκάστων, ἥτις ἐστί.

Die Streitart beider Theile ist gleich.

Σχεδὸν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, πάντων ἡ αὐτή. Τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἵ τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι. Οὐκοῦν ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐστὶ, τοιούτων γε τῶν ὅπλων ὄντων. Ἀνάγκη γὰρ οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν ἐν τού- 8
τῳ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, τῶν πλειόνων ἡ νίκη· πολὺ γὰρ ἂν θᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀναλωθείησαν, ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων οἱ πολλοί. Εἰ οὖν οὕτως ἔχει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις κρεῖττον εὕροι, ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι, εἴ τι πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει, ἅμα δὲ αἰτεῖν πλεῖον στράτευμα; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, εὖ ἴσθι, ὅτι, οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει γε οὐκ ἂν ὑπερβαλοίμεθα τοὺς πολεμίους. Τί 9
μὴν ἄλλο σὺ ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου;

Was Cyrus deswegen vorschlägt.

Ἐγὼ μὲν ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἔχοιμι, ὡς τάχιστα ὅπλα ποιοίμην πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν, οἵπερ ἔρχονται ἔχοντες οἱ παρ' ἡμῶν, οἱ τῶν ὁμοτίμων καλούμενοι. Ταῦτα δ' ἐστὶ θώραξ μὲν περὶ τὰ στέρνα, γέρρον δὲ εἰς τὴν ἀριστερὰν, κοπὶς δὲ ἡ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· κἂν ταῦτα παρασκευάσῃς, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἰέναι ἀσφαλέστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ φεύγειν ἢ τὸ μένειν αἱρετώτερον. Τάττομεν δὲ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἵγε μέντ' ἂν αὐτῶν φεύγωσι, τούτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὡς μὴ σχολάζωσι μήτε φεύγειν, μήτ' ἀναστρέφεσθαι. Κῦρος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κυαξάρει ἔδοξέ τε εὖ λέ- 10
γειν, καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ προειρημένα. Καὶ σχεδόν τε ἕτοιμα ἦν, καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν.

ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περσῶν στράτευμα. Ἐνταῦθα δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος, συναγαγὼν αὐτοὺς, τάδε·

Cyrus verkündigt es den Homotimen.

11 Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους, ὡς χεῖρας συμμίξοντας τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ ἑπομένους ὑμῖν Πέρσας γιγνώσκων, ὅτι οὕτως ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὡς ὅτι προσωτάτω ταχθέντες μάχεσθαι, ἔδεισα, μὴ ὀλίγοι στάντες καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς πάθοιτέ τι. Νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἥκετε οὐ μεμπτά· ὅπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις. Τάς γε μέντοι ψυχὰς αὐτῶν θήγειν ἡμέτερον τὸ ἔργον· ἄρχοντος γάρ ἐστιν οὐχ ἑαυτὸν μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται.

Antwort eines derselben.

12 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ ἥσθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πλειόνων ἀγωνιεῖσθαι· εἷς δὲ αὐτῶν καὶ ἔλεξε τοιάδε·

13 Ἀλλὰ θαυμαστὰ μὲν, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμαχεῖσθαι· ἀλλὰ γιγνώσκω γὰρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἱκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι, οὗτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· καὶ δῶρα ἥν διδῶσιν οἱ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνῃ ὄντα ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶνται οἱ λαμβάνοντες. Καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παραστάται ὑπὸ Κύρου πολὺ μᾶλλον ἡσθήσονται ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι· εἴς τε τοὺς ὁμοτίμους καθιστάμενοι βεβαιοτέρως σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ γενόμενον, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο ἄγοιντο. Ἀπεῖναι μέντοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερα χρή· ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θήγειν πάντως τὸ φρόνημα. Ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦ-
14 το χρήσιμον, ὅ τι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος, καταθεὶς τὰ ὅπλα εἰς τὸ μέσον καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας, ἔλεξε τοιάδε·

Rede des Cyrus an sein Heer.

„Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν 15
„χώρᾳ καὶ ἐτράφητε· καὶ σώματά τε ἡμῶν οὐδὲν χείρονα
„ἔχετε, ψυχάς τε οὐδὲν κακίονας ὑμιν προσήκει ἡμῶν ἔ-
„χειν. Τοιοῦτοι δ' ὄντες ἐν μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετείχετε
„τῶν ἴσων ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες, ἀλλ' ὑπὸ
„τοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πορίζεσθαι. Νῦν
„δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἕξετε, ἐμοὶ μελήσει σὺν τοῖς θεοῖς·
„ἔξεστι δὲ ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβόντας ὅπλα, οἷάπερ ἡ-
„μεῖς ἔχομεν, εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν
„καὶ, ἄν τι ἐκ τούτων καλὸν κἀγαθὸν γίγνηται, τῶν
„ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. Τὸν μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον 16
„ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε, καὶ ἡμεῖς· καὶ εἴ
„τι χείρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν·
„οὐ γὰρ ἦν ὑμῖν σχολὴ, ὥσπερ ἡμῖν, τούτων ἐπιμελεῖ-
„σθαι. Ἐν δὲ τῇδε τῇ ὁπλίσει οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέ-
„ξομεν. Θώραξ μὲν γὰρ περὶ τὰ στέρνα ἁρμόζων ἑκά-
„στῳ ἔσται, γέρρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰθίσμε-
„θα φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἡ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ, ᾗ δὴ
„παίειν τοὺς ἐναντίους δεήσει, οὐδὲν φυλαττομένους,
„μή τι παίσαντες ἐξαμάρτωμεν. Τί οὖν ἂν ἐν τούτοις 17
„ἕτερος ἑτέρου ἡμῶν διαφέροι πλὴν τόλμῃ, ἣν οὐδὲν
„ὑμῖν προσήκει ἧττον ἡμῶν παρέχεσθαι. Νίκης τε γὰρ
„ἐπιθυμεῖν, ἢ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰ ἀγαθὰ κτᾶταί τε
„καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κράτους
„τε, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται,
„τί εἰκὸς ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τούτου δεῖσθαι;“
Τέλος εἶπεν, „Ἀκηκόατε πάντα· ὁρᾶτε τὰ ὅπλα· ὁ μὲν 18
„χρήζων λαμβανέτω ταῦτα καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν
„ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτῳ δ' ἀρκεῖ ἐν
„μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπηρετι-
„κοῖς ὅπλοις.“

Alle Perser bewaffnen sich auf gleiche Art.

Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ἀκούσαντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνό- 19
μισαν, εἰ, παρακαλούμενοι ὥστε τὰ ὅμοια πονοῦντες τῶν
αὐτῶν τυγχάνειν, μὴ ἐθελήσουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως
ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀμηχανοῦντες βιοτεύειν· καὶ
οὕτω δὴ ἀπογράφονται πάντες, ἀνέλαβόν τε τὰ ὅπλα
πάντες.

20 Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, παρῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς ἰσχύν, διδάσκειν δὲ τὰ τακτικά, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικά.

Kriegsübungen.

21 Καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κυαξάρους ὑπηρέτας προσέταξεν ἑκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἱκανῶς, ὧν ἐδέοντο, πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τοῦτο δὲ παρασκευάσας, οὐδὲν αὐτοῖς ἄλλο ἐλελοίπει, ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐκεῖνο δοκῶν καταμεμαθηκέναι, ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίγνονται, οἳ ἂν, ἀφέμενοι τοῦ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν, ἐπὶ ἓν ἔργον τράπωνται. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περιελὼν καὶ τὸ τόξῳ μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ, κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς, τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέρρῳ καὶ θώρακι μάχεσθαι. Ὥστε εὐθὺς αὐτῶν παρεσκεύασε τὰς γνώμας, ὡς ὁμόσε ἰτέον εἴη τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον, μηδενὸς ἀξίους εἶναι συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι, οἵ τινες ἂν εἰδῶσιν, ὅτι οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο τρέφονται, ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων.

Auffoderung an alle.

22 Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας, ὅτι, περὶ ὁπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονεικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτα ἀσκεῖν, ἀγῶνας αὐτοῖς προεῖπεν ἁπάντων, ὁπόσα ἐγίγνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν. Ἃ δὲ προεῖπε, τάδε ἦν· ἰδιώτῃ μὲν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι, καὶ ἐθελόπονον, καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας, καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν, καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα, καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις· πεμπαδάρχῳ δ' αὐτὸν ὄντα, οἷόν περ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην, καὶ τὴν πεμπάδα εἰς τὸ δυνατὸν τοιαύτην παρέχειν· δεκαδάρχῳ δὲ τὴν δεκάδα· ὡσαύτως δὲ λοχαγῷ τὸν λόχον· ὡς δ' αὕτως ταξιάρχῳ· ὡς δ' αὕτως ἑκάστῳ τῶν ἄλλων ἀρχόντων, ἀνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὑτῷ ὄντων, ὅπως ἐκεῖνοι αὖ, ὧν ἂν ἄρχωσι, παρέξουσι τὰ δέοντα ποιοῦντας.

Cyrus verspricht Belohnungen.

Ἆθλα δὲ προὔφηνε τοῖς μὲν ταξιάρχαις, οἳ κρατίστας 23
δόξειαν τὰς τάξεις παρασκευάσαι, χιλιάρχους ἔσεσθαι·
τῶν δὲ λοχαγῶν, οἳ κρατίστους δόξειαν τοὺς λόχους ἀπο-
δεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιαρχῶν χώρας ἐπαναβήσεσθαι·
τῶν δ' αὖ δεκαδαρχῶν τοὺς κρατίστους εἰς τὰς τῶν λοχα-
γῶν χώρας καταστήσεσθαι· τῶν δ' αὖ πεμπαδαρχῶν ὡς-
αύτως εἰς τὰς τῶν δεκαδαρχῶν· τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς
κρατιστεύοντας εἰς τὰς τῶν πεμπαδαρχῶν. Ὑπῆρχε δὲ
πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ
τῶν ἀρχομένων· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ, αἱ πρέπου-
σαι ἑκάστοις, συμπαρείποντο. Ἐπανέτεινε δὲ καὶ μεί-
ζονας ἐλπίδας τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ ἐπιόντι
χρόνῳ ἀγαθὸν μεῖζον φαίνοιτο. Προεῖπε δὲ νικητήρια 24
καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι, καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις· καὶ ταῖς δε-
κάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, ἐὰν φαίνωνται εὐπι-
στόταται τοῖς ἄρχουσιν οὖσαι, καὶ προθυμότατα ἀσκοῦ-
σαι τὰ προειρημένα. Ἦν δὲ ταύταις τὰ νικητήρια, οἷα
δὴ εἰς πλῆθος πρέπει. Ταῦτα μὲν δὴ προείρητό τε καὶ
ἤσκειτο ὑπὸ τῆς στρατιᾶς.

Gemeinschaftliche Zelte fur 100 Mann, zu welchem Zwecke.

Σκηνὰς δὲ αὐτοῖς κατεσκεύασε, πλῆθος μὲν, ὅσοι 25
ταξίαρχοι ἦσαν· μέγεθος δὲ, ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει
ἑκάστῃ· ἡ δὲ τάξις ἦν ἑκατὸν ἄνδρες. Ἐσκήνουν μὲν
δὴ οὕτω κατὰ τάξεις. Ἐν δὲ τῷ ὁμοσκηνοῦν ἐδόκουν
μὲν αὐτῷ ὠφελεῖσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο,
ὅτι ἑώρων ἀλλήλους ὁμοίως τρεφομένους, καὶ οὐκ ἐνῆν
πρόφασις μειονεξίας, ὥστε ὑφίεσθαί τε τινὰ, πακίω τε
ἕτερον ἑτέρου εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Ὠφελεῖσθαι
δὲ ἐδόκουν αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ γιγνώσκεσθαι ἀλλήλοις ὁ-
μοσκηνοῦντες. Ἐν δὲ τῷ γιγνώσκεσθαι καὶ τὸ αἰσχύνε-
σθαι πᾶσι δοκεῖ μᾶλλον ἐγγίγνεσθαι· οἱ δὲ ἀγνοούμενοι
ῥᾳδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἐν σκότει
ὄντες. Ἐδόκουν δὲ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκριβοῦν 26
μέγα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν ὁμοσκηνίαν. Εἶχον γὰρ οἱ μὲν
ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κεκοσμημένας, ὥσπερ
ὁπότε εἰς ἕνα πορεύοιτο ἡ τάξις· οἱ δὲ λοχαγοὶ τοὺς λό-
χους ὡσαύτως· οἱ δὲ δεκάδαρχοι τὰς δεκάδας, καὶ οἱ
πεμπάδαρχοι τὰς πεμπάδας. Τὸ δὲ ἀκριβοῦν τὰς τάξεις 27

σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι, καὶ, εἰ ταραχθεῖεν, θᾶττον καταστῆναι· ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἃ ἂν δέῃ συναρμοσθῆναι, ἔστι, κἂν ὁπωσοῦν καταβεβλημένα τύχῃ, συναρμόσαι ταῦτα εὐπετῶς, ἢν ἔχῃ γνωρίσματα, ὥστε εὔδηλον εἶναι, ἐξ
28 ὁποίας ἕκαστον χώρας αὐτῶν ἐστιν. Ἐδόκουν δὲ ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ πρὸς τὸ ἧττον ἀλλήλους ἂν ἐθέλειν ἀπολείπειν, ὅτι ἑώρα καὶ τὰ θηρία τὰ συντρεφόμενα δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἤν τις αὐτὰ διασπάσῃ ἀπ' ἀλλήλων.

Leibesübungen vor dem Essen.

29 Ἐπεμέλετο δὲ καὶ τοῦδε ὁ Κῦρος, ὅπως μή ποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. Ἡ γὰρ ἐπὶ θήραν ἐξάγων ἱδρῶτα αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ παιδιὰς τοιαύτας ἐξεύρισκεν, αἳ ἱδρῶτα ἤμελλον παρασχήσειν, ἢ καὶ πρᾶξαι εἴ τι δεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πράξεως, ὡς μὴ ἐπανίοιεν ἀνιδρωτί. Τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν, καὶ πρὸς τὸ δύνασθαί τι πονεῖν. Καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πρᾳοτέρους εἶναι ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πόνους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμπονοῦντες ἀλλήλοις πρᾴότεροι συνεστήκασι. Πρός γε μὴν τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονέστεροι γίγνονται, οἳ ἂν ξυνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἠσκηκότες.

Gastmäler des Cyrus.

30 Κῦρος δὲ αὐτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκευάσατο, ὥστε ἱκανὴν ἔχειν, οὗς καλοίη ἐπὶ δεῖπνον. Ἐκάλει δὲ ὡς τὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν, οὓς καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι· ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκαδαρχῶν τινὰς καὶ τῶν πεμπαδαρχῶν ἐκάλει· ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν στρατιωτῶν· ἔστι δ' ὅτε καὶ πεμπάδα ὅλην, καὶ δεκάδα ὅλην, καὶ λόχον ὅλον, καὶ τάξιν ὅλην. Ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα, ὅτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτό τι ποιήσαντας, ὃ πάντας ἐβούλετο ποιεῖν. Ἦν δὲ τὰ μὲν παρατιθέμενα ἀεὶ ἴσα αὐτῷ τε
31 καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ τὸ δεῖπνον. Καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρέτας ἰσομοίρους ἀεὶ πάντων ἐποίει· οὐδὲν γὰρ ἧττον τιμᾶν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας οὔτε κηρύκων, οὔτε

πρέσβεων. Καὶ γὰρ πιστοὺς ἡγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους, καὶ ἐπιστήμονας τῶν στρατιωτικῶν, καὶ συνετοὺς, προσέτι δὲ καὶ σφοδροὺς καὶ ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀταράκτους. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ, ὅσα οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν, ἐγίγνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν, ὡς μηδὲν ἀναίνοιντο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράττειν, ὅσα ἂν ὁ ἀρχων προστάττοι.

Zweites Kapitel.

Tischreden.

Ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκηνοῖεν, 1
ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται, καὶ παροῤμῶντες εἰς τἀγαθόν. Ἀφίκετο δ' οὖν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον· Ἆρά γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἑταῖροι, ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν, ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσειν ἡμῶν, οὔτε ἐν ταῖς συνουσίαις, οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους δέῃ; Καὶ ὁ Ὑστάσπης 2
ὑπολαβὼν εἶπεν· Ἀλλ' ὁποῖοι μέν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους, οὔπω ἔγωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι, ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔνιοι αὐτῶν [ἤδη] φαίνονται.

Lächerliche Unart eines Persers beim Essen.

Πρώην μέν γε, ἔφη, Κυαξάρης ἔπεμψεν εἰς τὴν τάξιν ἑκάστην ἱερεῖα, καὶ ἐγένετο κρέα ἑκάστῳ ἡμῶν τρία, ἢ καὶ πλείω, τὰ περιφερόμενα. Καὶ ἤρξατο μὲν δὴ ἀπ' ἐμοῦ ὁ μάγειρος, τὴν πρώτην περίοδον περιφέρων· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῄει περιοίσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι, καὶ ἀνάπαλιν περιφέρειν. Ἀνα- 3
κραγὼν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατιωτῶν, Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἐστὶν, εἴγε ἀφ' ἡμῶν τῶν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἠχθέσθην τε, εἴ τι μεῖον δοκοίη ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθὺς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. Ὁ δὲ μάλα τοῦτό γε εὐτάκτως ὑπήκουσεν· ὡς δὲ τὰ περιφερόμενα ἦκε πρὸς ἡμᾶς, ἅτε, οἶμαι, ὑστάτους λαμβά-

νοντας, τὰ σμικρότατα λελειμμένα ἦν. Ἐνταῦθα δὴ ἐκεῖνος πάνυ ἀνιαθεὶς δῆλος ἐγένετο, καὶ εἶπε πρὸς �αυ-
4 τὸν, Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν! Καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γὰρ ἀφ' ἡμῶν αὖ ἄρξεται, καὶ σὺ πρῶτος λήψῃ τὸ μέγιστον. Καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς· κἀκεῖνος ἔλαβε μετ' ἐμὲ δεύτερος. Ὡς δ ὁ τρίτος ἔλαβε, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ μεῖζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει ὃ ἔλαβεν, ὡς ἕτερον λῃψόμενος. Καὶ ὁ ἄρταμος, οἰόμενος αὐτὸν οὐδὲν ἔτι δεῖσθαι ὕψου, ᾤχετο παραφέ-
5 ρων, πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον. Ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος, ὥστε ἀνήλωτο μὲν, ὃ εἰλήφει, ὕψον, ὃ δὲ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάμματος, τοῦτό πως ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχθαί τε καὶ ὀργίζεσθαι τῇ τύχῃ δυσθετούμενος ἀνέτρεψεν. Ὁ μὲν δὴ λοχαγὸς, ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν, ἰδὼν συνεκρότησέ τε τῷ χεῖρε, καὶ τῷ γέλωτι ηὐφραίνετο. Ἐγὼ μέντοι, ἔφη, προσεποιούμην βήττειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἠδυνάμην κατασχεῖν τὸν γέλωτα. Τοιοῦτον μὲν δή σοι, ὦ Κῦρε, ἕνα τῶν ἑταίρων ἐπιδεικνύω, ἔφη.

Mißverstand.

6 Ἐπὶ μὲν δὴ τούτῳ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλασαν. Ἄλλος δέ τις ἔλεξε τῶν ταξιαρχῶν· Οὗτος μὲν δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, οὕτω δυσκόλῳ ἐνέτυχεν. Ἐγὼ δὲ, ὡς σὺ, διδάξας ἡμᾶς, τὰς τάξεις ἀπέπεμψας καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν, ἃ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἕνα λόχον. Καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον, καὶ τάξας δῆτα ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν, καὶ τοὺς ἄλλους, ἧ ᾤμην δεῖν, ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν, βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἡνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι,
7 προϊέναι ἐκέλευσα. Καὶ ὁ ἀνήρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος, προελθὼν τοῦ λοχαγοῦ, πρότερος ἐπορεύετο. Κἀγὼ ἰδὼν εἶπον, Ὦ ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; Καὶ ὃς ἔφη, Προέρχομαι, ὥσπερ σὺ κελεύεις. Κἀγὼ εἶπον, Ἀλλ' ἐγὼ οὐ σὲ μόνον ἐκέλευον, ἀλλὰ πάντας, προϊέναι. Καὶ ὃς, ἀκούσας τοῦτο, μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετε, ἔφη, προστάττοντος προϊέναι πάντας; Καὶ οἱ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν ἦσαν

πρὸς ἐμέ. Ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριζεν, ἐδυς- 8
φόρουν τε καὶ ἔλεγον, ποτέρῳ δὴ πείθεσθαι χρή; νῦν
γὰρ ὁ μὲν κελεύει προϊέναι, ὁ δ' οὐκ ἐᾷ. Ἐγὼ μέντοι,
ἐνεγκὼν ταῦτα πρᾴως, ἐξαρχῆς αὖ καταχωρίσας εἶπον,
μηδένα τῶν ὄπισθεν κινεῖσθαι, πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν ἡγῆ-
ται, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας, τῷ πρόσθεν ἕπεσθαι.

Bewaffnete Briefträger.

Ὡς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπιὼν ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ ἐκέ- 9
λευσέ με τὴν ἐπιστολὴν δοῦναι, ἣν ἔγραψα οἴκαδε, κἀ-
γὼ (ὁ γὰρ λοχαγὸς ᾔδει, ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπιστολὴ) ἐκέ-
λευσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολήν· ὁ μὲν δὴ
ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος εἵπετο τῷ λοχαγῷ σὺν αὐ-
τῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι, καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος
ἰδὼν ἐκεῖνον συνέτρεχε, καὶ ἦκον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν
ἐπιστολήν. Οὕτως, ἔφη, ὅ γε ἐμὸς λόχος ἀκριβοῖ σοι
πάντα τὰ παρὰ σοῦ. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ὡς εἰκὸς, ἐγέ- 10
λων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς ἐπιστολῆς· ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν,
Ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοὶ, οἵους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας
ἑταίρους! οἵ γε εὐθεράπευτοι μὲν οὕτως εἰσὶν, ὥστε τι-
νὰς αὐτῶν ἔστι καὶ μικρῷ ὄψῳ πάνυ ἀνακτήσασθαι φί-
λους· πιθανοὶ δ' οὕτως εἰσί τινες, ὥστε, πρὶν εἰδέναι
τὸ προσταττόμενον, πρότερον πείθονται. Ἐγὼ μὲν οὐκ
οἶδα, ποίους τινὰς χρὴ μᾶλλον εὔξασθαι, ἢ τοιούτους,
στρατιώτας ἔχειν.

Unterſchied des ἀλαζὼν vom ἀστεῖος oder εὔχαρις.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος, ἅμα γελῶν, οὕτως ἐπήνεσε τοὺς 11
στρατιώτας. Ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγχανέ τις ὢν τῶν τα-
ξιαρχῶν, Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον τῶν στρυ-
φνοτέρων ἀνθρώπων· οὗτος ὧδέ πως εἶπεν, Ἦ γὰρ οἴει,
ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν ταῦτα; Ἀλλὰ τί
μὴν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδονται; Τί δ' ἄλλο
γε, ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλοντες; ὑπὲρ οὗ λέ-
γουσί τε ταῦτα, καὶ ἀλαζονεύονται. Καὶ ὁ Κῦρος, Εὐ- 12
φήμει, ἔφη, μηδὲ λέγε ἀλαζόνας εἶναι τούτους. Ὁ μὲν
γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι ἐπὶ τοῖς προς-
ποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι, ἢ εἰσὶ, καὶ ἀνδρει-
οτέροις, καὶ ποιήσειν, ἃ μὴ ἱκανοί εἰσιν, ὑπισχνουμέ-
νοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνομένοις, ὅτι τοῦ λαβεῖν

τι ἕνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. Οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς συνοῦσι μήτε ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει, μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων, μήτε ἐπὶ βλάβῃ μηδεμιᾷ, πῶς οὐχ οὗτοι ἀστεῖοι ἂν καὶ εὐχάριτες δικαιότερον ὀνομά-
13 ζοιντο μᾶλλον, ἢ ἀλαζόνες; Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελογήσατο περὶ τῶν τὸν γέλωτα παρασχόντων.

Der Weinenmacher sei mehr werth als der Lustigmacher.

Αὖθις δὲ ὁ ταξίαρχος ὁ τὴν τοῦ λόχου χαριτίαν διηγησάμενος ἔφη, Ἦ που ἄν, ὦ Ἀγλαϊτάδα, εἴ γε κλαίειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρα ἂν ἡμῖν ἐμέμφου (ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκτρὰ ἄττα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται ἄγειν), ὁπότε γε νῦν, καὶ αὐτὸς εἰδὼς, ὅτι εὐφραίνειν μέν τί σε βουλόμεθα, βλάπτειν οὐδὲν, ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις;
14 Καὶ, ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε· ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ κλαίειν καθίζοντος τοὺς φίλους πολλαχῇ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. Εὑρήσεις δὲ καὶ σὺ, ἢν ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα. Κλαύμασι μέν γε καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχανῶνται, καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα· καὶ νόμοι γε πολίτας διὰ τοῦ κλαίοντας καθίζειν, εἰς δικαιοσύνην προτρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελοῦντας, ἢ ψυχὰς οἰκονομικωτέρας τι ποιοῦντας, ἢ πολιτικωτέρας;

Jedem derselben wird sein gebührender Platz angewiesen.

15 Ἐκ τούτου ὁ Ὑστάσπης ὧδέ πως εἶπε· Σὺ, ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἢν ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαρρῶν δαπανήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλαίοντας ἐκείνους πειράσῃ καθίζειν· ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, τοῖσδε τοῖς φίλοις τούτου τοῦ ὀλίγου ἀξίου γέλωτος ἐπιδαψιλεύσῃ. Καὶ γὰρ οἶδ', ὅτι πολύς σοί ἐστιν ἀποκείμενος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνήλωκας αὐτὸν, οὐδὲ μὴν φίλοις γε, οὐδὲ ξένοις, ἑκὼν εἶναι γέλωτα παρέχεις· ὥστε οὐδεμία σοι πρόφασίς ἐστιν, ὡς οὐ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. Καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, Καὶ σὺ δ' αὖ, ὦ Ὑστάσπη, γέλωτα πειρᾷ ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ; Καὶ ὁ ταξίαρχος εἶπε, Ναὶ μὰ Δία, ἀνόητος ἄρα ἔστιν· ἐπεὶ ἔκ γε σοῦ

πῦρ, οἶμαι, ῥᾷον ἄν τις ἐκτρίψειεν, ἢ γέλωτα ἐξαγάγοι. Ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἵ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε. Καὶ ὁ Κῦρος, ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον διαφθείρεις, γελᾶν ἀναπείθων, καὶ ταῦτα, ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλωτι. 16

Maaßstab der Belohnungen.

Ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθ' ἔληξεν· ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν· Ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ, ὅτι ἐξεληλύθασι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελτίονος, οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι· ἢν δέ τι γένηται ἀγαθὸν, ἀξιώσουσι οὗτοι πάντες ἰσομοιρεῖν. Καί τοι ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω τῶν ἐν ἀνθρώποις εἶναι τοῦ τῶν ἴσων τόν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι· Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς τοῦτο· Ἆρ' οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, κράτιστον ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἐμβαλεῖν περὶ τούτου βουλὴν εἰς τὸ στράτευμα, πότερα δοκεῖ, ἤν τι ἐκ τῶν πόνων δῷ ὁ θεὸς ἀγαθὸν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἑκάστου πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἑκάστῳ προστιθέναι; Καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ' οὐχὶ προειπεῖν, ὅτι οὕτω ποιήσεις; Ἦ οὐ σὺ καὶ τοὺς ἀγῶνας, ἔφη, προεῖπας καὶ τὰ ἆθλα; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις. Ἃ μὲν γὰρ ἂν στρατευόμενοι κτήσωνται, κοινὰ, οἶμαι, ἑαυτοῖς ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατιᾶς ἐμὴν ἴσως ἔτι οἴκοθεν νομίζουσιν εἶναι. ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπιστάτας, οὐδὲν, οἶμαι, ἀδικεῖν νομίζουσιν. Ἦ καὶ οἴει, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθὸν, ὥστε μὴ ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρατίστους καὶ τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; Ἔγωγ', ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν συναγορευόντων ὑμῶν, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὂν ἀντιλέγειν, μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν, τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. Οἶμαι δὲ, ἔφη, καὶ τοῖς κακίστοις σύμφορον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. 17 18 19 20

Warum Cyrus wünscht, daß darüber zu dem Heere geredet werde.

21 Ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ὁμοτίμων γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα· βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο τούτους εἶναι, εἰ εἰδεῖεν, ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι τῶν ἀξίων τεύξοιντο. Καιρὸς οὖν αὐτῷ ἐδόκει νῦν εἶναι ἐμβαλεῖν περὶ τούτου ψῆφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὤκνουν τὴν τοῦ ὄχλου ἰσομοιρίαν. Οὕτω δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ συμβαλέσθαι περὶ τούτου λόγους, καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι, ὅστισπερ ἀνὴρ οἴοιτο εἶναι.

Bemerkung eines Taxiarchen.

22 Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξιαρχῶν τις εἶπεν, Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἄνδρα καὶ τοῦ δήμου οἶδα, ὃς συνερεῖ, ὥστε μὴ εἰκῇ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. Ἄλλος δ' ἀντήρετο, τοῦτον τίνα λέγοι; Ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἔστι, νὴ Δί', ἀνὴρ σύσκηνος ἐμός, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον ἔχειν. Ἄλλος δ' αὖ ἐπήρετο αὐτὸν, Ἦ καὶ τῶν πόνων; Μὰ Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή, ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος ἑάλωκα· καὶ γὰρ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων πάνυ πρᾴως
23 ἀεὶ ἕᾳ τὸν βουλόμενον πλέον ἔχειν. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκω, τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, οἷον καὶ νῦν ὅδε λέγει, εἴπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ στράτευμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. Δοκεῖ γάρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν ἀνθρώπων εἶναι οἷον ἕπεσθαι, ᾗ ἄν τις ἡγῆται· ἄγειν δ', οἶμαι, ἐπιχειροῦσιν οἱ μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ κἀγαθὰ,
24 οἱ δὲ πονηροὶ ἐπὶ τὰ πονηρά. Καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμογνώμονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι, ἢ οἱ σπουδαῖοι. Ἡ γὰρ πονηρία, διὰ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν πορευομένη, ταύτας ἔχει συναναπειθούσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν· ἡ δὲ ἀρετὴ, πρὸς ὄρθιον ἄγουσα, οὐ πάνυ δεινή ἐστιν ἐν τῷ παραυτίκα εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι ἄλλως τε, καὶ ἢν ἄλλοι ὦσιν ἐπὶ τὸ πρανὲς καὶ τὸ μαλακὸν ἀντιπαρακαλοῦντες.

Zwei Klassen der Schlechten.

25 Καὶ τοίνυν ἢν μέν τινες βλακείᾳ καὶ ἀπονίᾳ μόνον κακοὶ ὦσι, τούτους ἐγὼ νομίζω, ὥσπερ κηφῆνας, δα-

πάνῃ μόνον ξημιοῦν τοὺς κοινωνούς· οἳ δ' ἂν τῶν μὲν πόνων κακοὶ ὦσι κοινωνοὶ, πρὸς δὲ τὸ πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναίσχυντοι, οὗτοι καὶ ἡγεμονικοί εἰσι πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις γὰρ δύνανται τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδεικνύναι· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι οἱ τοιοῦτοι ἡμῖν εἰσι. Μηδὲ μέντοι σκοπεῖτε, ὅπως ἐκ τῶν 26
πολιτῶν ἀντιπληρώσετε τὰς τάξεις· ἀλλ', ὥσπερ ἵππους, οἳ ἂν ἄριστοι ὦσιν, οὐχ οἳ ἂν πατριῶται, τούτους ζητεῖτε, οὕτω καὶ ἀνθρώπους ἐκ πάντων, οἳ ἂν ὑμῖν μάλιστα δοκῶσι συνισχυριεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τούτους λαμβάνετε. Μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς τὸ ἀγαθόν· οὔτε γὰρ ἅρμα δήπου ταχὺ γένοιτ' ἂν βραδέων ἵππων ἐνόντων, οὔτε δίκαιον ἀδίκων συνεζευγμένων· οὐδέ γε οἶκος δύναται εὖ οἰκεῖσθαι πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος, ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμενος οἰκετῶν ἧττον σφάλλεται, ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταραττόμενος. Εὖ δὲ ἴστε, ὦ ἄνδρες, 27
ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες, ὅτι κακοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ καὶ τῶν καταμενόντων ὅσοι μὲν δὴ ἀνεπίμπλαντο ἤδη κακίας, ἀποκαθαροῦνται πάλιν αὐτήν· οἱ δὲ ἀγαθοὶ, τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμασθέντας, πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται.

Der wackre Häßliche.

Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις ἅπασι συνέδοξε 28
ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποίουν. Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτοῖς καὶ σκώμματος ἦρχεν ὁ Κῦρος. Κατανοήσας γάρ τινα τῶν ταξιαρχῶν σύνδειπνον καὶ παράκλιτην πεποιημένον, ἄνδρα ὑπέρδασύν τε καὶ ὑπέραισχον, ἀνακαλέσας τὸν ταξίαρχον ὀνομαστὶ, εἶπεν ὧδε· Ὦ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἦ καὶ σὺ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλόν ἐστι, περιάγῃ τοῦτο τὸ μειράκιον, τὸ παρακατακείμενόν σοι; Νὴ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σαμβαύλας· ἥδομαί γε οὖν καὶ ἐγὼ συνών τε τούτῳ, καὶ θεώμενος αὐτόν. Ἀκού- 29
σαντες δὲ ταῦτα οἱ σύσκηνοι προσέβλεψαν· ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αἴσχει, ἐγέλασαν πάντες. Καί τις εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποίῳ ποτέ σε ἔργῳ ἀνὴρ οὗτος ἀνήρτηται; Καὶ ὃς εἶπεν, 30
Ἐγὼ ὑμῖν, νὴ τὸν Δία, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. Ὁπόσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα, εἴτε νυκτὸς, εἴτε ἡμέρας, οὐ πώ-

ποτέ μοι οὔτ' ἀσχολίαν προὐφασίσατο, οὔτε βάδην ὑπήκουσεν, ἀλλ' αἰεὶ τρέχων· ὁποσάκις τε πρᾶξαί τι αὐτῷ προσέταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτὶ πώποτε εἶδον αὐτὸν ποιοῦντα. Πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς δεκαδέας πάντας τοιούτους, οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνὺς, οἵους δεῖ εἶναι.
31 Καί τις εἶπε, Κἄπειτα τοιοῦτον ὄντα οὐ φιλεῖς αὐτὸν, ὥσπερ τοὺς συγγενεῖς; Καὶ ὁ αἰσχρὸς ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο εἶπε· Μὰ Δία, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων.

Drittes Kapitel.

Ankündigungsrede des Cyrus an das Heer.

1 Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ σπουδαῖα καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. Τέλος δὲ, τὰς τρίτας σπονδὰς ποιήσαντες καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰ ἀγαθὰ, τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλυον. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος
2 συνέλεξε τοὺς στρατιώτας πάντας, καὶ ἔλεξε τοιάδε· „Ἄν„δρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς· προσέρχονται γὰρ „οἱ πολέμιοι. Τὰ δὲ ἆθλα τῆς νίκης, ἣν μὲν ἡμεῖς νι„κῶμεν, δῆλον ὅτι οἵ τε πολέμιοι ἂν ἡμέτεροι καὶ τῶν „πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἣν δὲ ἡμεῖς αὖ νικώμεθα (τοῦ„το γὰρ ἀεὶ λέγειν, ἔφη, καὶ ποιεῖν δεῖ), καὶ οὕτω τὰ „τῶν ἡττωμένων ἀγαθὰ πάντα τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἆθλα
3 „πρόκειται. Οὕτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν, ὡς, „ὅταν μὲν ἄνθρωποι, κοινωνοὶ πολέμου γενόμενοι, ἐν „ἑαυτοῖς ἔχωσιν ἕκαστοι, εἰ μὴ αὐτός τις προθυμηθή„σεται, ὡς οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων, ταχὺ πολλά τε „καὶ καλὰ διαπράττονται (οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν „πράττεσθαι δεομένων)· ὁπόταν δὲ ἕκαστος διανοηθῇ, „ὡς ἄλλος ἔσται ὁ πράττων καὶ ὁ μαχόμενος, κἂν αὐ„τὸς μαλακίζηται, τοῖς τοιούτοις, ἔφη, εὖ ἴστε ὅτι πά-
4 „σιν ἅμα πάντα ἥκει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. Καὶ ὁ θεὸς „οὕτω πως ἐποίησε· τοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προστάτ„τειν ἐκπονεῖν τἀγαθὰ, ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτῆρας δί„δωσι. Νῦν οὖν τις, ἔφη, λεγέτω ἐνθάδε ἀναστὰς περὶ „αὐτοῦ τούτου, ποτέρως ἂν τὴν ἀρετὴν οἴεται μᾶλλον „ἀσκεῖσθαι παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλεῖστα καὶ πονεῖν

„καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τεύξεσθαι,
„ἢ ἂν εἰδῶμεν, ὅτι οὐδὲν διαφέρει κακὸν εἶναι· ὁμοίως
„γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευξόμεθα.“

Rede des Homotimen Chrysantas.

Ἐνταῦθα δὴ ἀναστὰς ὁ Χρυσάντας, εἷς τῶν ὁμοτί- 5
μων, ἀνὴρ οὔτε μέγας, οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει
δὲ διαφέρων, ἔλεξεν ὧδε· „Ἀλλ᾽ οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ
„Κῦρε, οὐδὲ διανοούμενόν σε, ὡς δεῖ ἴσον τοὺς κακοὺς
„τοῖς ἀγαθοῖς ἔχειν, ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ᾽ ἀ-
„ποπειρώμενον, εἴ τις ἄρα ἔσται ἀνὴρ, ὅστις ἐθελήσει
„ἐπιδεῖξαι ἑαυτὸν, ὡς διανοεῖται, μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν
„ποιῶν, ἃ ἂν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων ἰσο-
„μοιρεῖν. Ἐγὼ δὲ, ἔφη, οὔτε ποσίν εἰμι ταχὺς, οὔτε 6
„χερσὶν ἰσχυρὸς, γιγνώσκω τε, ὅτι, ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ
„ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐ κριθείην οὔτε ἂν πρῶτος, οὔ-
„τε ἂν δεύτερος, οἶμαι δ᾽ οὐδ᾽ ἂν χιλιοστὸς, ἴσως
„δ᾽ οὐδ᾽ ἂν μυριοστός· ἀλλ᾽ ἐκεῖνο σαφῶς ἐπίσταμαι, ὅτι,
„εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἐρρωμένως ἀντιλήψονται τῶν πραγμά-
„των, ἀγαθοῦ τινός μοι μετέσται τοσοῦτον μέρος, ὅσον
„ἂν δίκαιον ᾖ· εἰ δ᾽ οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ
„δ᾽ ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀθύμως ἕξουσι, δέδοικα, ἔφη,
„μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μεθέξω πλέον
„μέρος ἢ βούλομαι.“

Rede des Pheraulas, eines gemeinen Persers, in gleichem Sinne.

Χρυσάντας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ᾽ ἐπ᾽ αὐτῷ 7
Φεραύλας, Πέρσης, τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πως ἔτι οἰ-
κοθεν συνήθης καὶ ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα οὐκ ἀ-
φυὴς, καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγεννεῖ ἀνδρὶ ἐοικὼς, καὶ ἔ-
λεξε τοιάδε·

„Ἐγὼ δὲ, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες 8
„Πέρσαι, ἡγοῦμαι μὲν, ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὁρμᾶσθαι
„πάντας εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς. Ὁρῶ γὰρ ὁ-
„μοίᾳ μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσκοῦντας, ὁ-
„μοίας δὲ συνουσίας πάντας ἀξιουμένους, τὰ δὲ αὐτὰ
„καλὰ πᾶσιν ἡμῖν προκείμενα. Τό τε γὰρ τοῖς ἄρχουσι
„πείθεσθαι πᾶσιν ἐν κοινῷ κεῖται, καὶ ὃς ἂν φανῇ τοῦ-
„το ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τι-

„μῆς τυγχάνοντα· τό τ' αὖ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον
„εἶναι οὐ τῷ μὲν προσῆκον, τῷ δὲ οὔ, ἀλλὰ πᾶσι καὶ
„τοῦτο προκέκριται κάλλιστον εἶναι.

Natürliche Waffen aller Geschöpfe, auch des Menschen.

9 Νῦν δέ, φημι, ἡμῖν καὶ δέδεικται μάχη, ἣν ἐγὼ
ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους φύσει ἐπισταμένους, ὥσπερ γε
καὶ τἆλλα ζῶα ἐπίσταταί τινα μάχην ἕκαστα, οὐδὲ παρ' ἑ-
νὸς ἄλλου μαθόντα ἢ παρὰ τῆς φύσεως· οἷον, ὁ βοῦς
κέρατι παίειν, ὁ ἵππος ὁπλῇ, ὁ κύων στόματι, ὁ κάπρος
ὀδόντι· καὶ φυλάττεσθαι δὲ, ἔφη, ἐπίσταται ταῦτα πάν-
τα, ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ, καὶ ταῦτα εἰς οὐδενὸς διδασκά-
10 λου πώποτε φοιτήσαντα. Καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐκ παιδίου
εὐθὺς μὲν προβάλλεσθαι ἠπιστάμην πρὸ τούτου, ὅτῳ
ὤμην πληγήσεσθαι· καὶ εἰ μὴ ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τῷ
χεῖρε προέχων ἐνεπόδιζον, ὅ τι ἠδυνάμην, τὸν παίοντα·
καὶ τοῦτο ἐποίουν οὐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ
τούτῳ παιόμενος, εἰ προβαλοίμην. Μάχαιράν γε μὴν
εὐθὺς παιδίον ὢν ἥρπαζον, ὅπου ἴδοιμι, οὐδὲ παρ' ἑνὸς
οὐδὲ τοῦτο μαθὼν, ὅπως δέοι λαμβάνειν, ἄλλου ἢ παρὰ
τῆς φύσεως, ὡς ἐγώ φημι. Ἐποίουν γοῦν καὶ τοῦτο
κωλυόμενος, οὐ διδασκόμενος, ὥσπερ καὶ ἄλλα ἐστὶν, ἃ,
εἰργόμενος καὶ ὑπὸ πατρὸς καὶ ὑπὸ μητρὸς, ὑπὸ τῆς
φύσεως πράττειν ἠναγκαζόμην. Καὶ, ναὶ μὰ Δία, ἔ-
παιόν γε τῇ μαχαίρᾳ πᾶν, ὅ τι δυναίμην λανθάνειν· οὐ
γὰρ μόνον φύσει ἦν, ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ τρέχειν, ἀλλὰ
καὶ ἡδὺ πρὸς τῷ πεφυκέναι τοῦτο ποιεῖν ἐδόκει μοι εἶναι.

Vortheil des gemeinen Persers in diesem Wettstreit mit den Homotimen.

11 Ἐπεὶ οὖν, ἔφη, αὕτη ἡ μάχη καταλείπεται, ἐν ᾗ
προθυμίας μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ἐστὶ, πῶς ἡμῖν οὐχ ἡ-
δέως πρὸς τούσδε τοὺς ὁμοτίμους ἀγωνιστέον, ὅπου γε
τὰ μὲν ἆθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πρόκειται, παραβαλλόμενοι
δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον ἴμεν, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἔντι-
μον βίον, ὅσπερ μόνος ἥδιστος βίων, ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον
12 μὲν, ἄτιμον δὲ, ὅσπερ, οἶμαι, χαλεπώτατος. Μάλιστα
δὲ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς
τούσδε παρορμᾷ, ὅτι Κῦρος ἔσται ὁ κρίνων, ὃς οὐ φθό-
νῳ κρίνει· ἀλλὰ σὺν θεῶν ὅρκῳ λέγω, ἦ μὴν ἐμοὶ δο-

κεῖν Κῦρον, οὕστινας ἂν ὁρᾷ ἀγαθοὺς, φιλεῖν οὐδὲν ἧττον ἑαυτοῦ· τούτοις γοῦν ὁρῶ αὐτὸν, ὅ τι ἂν ἔχῃ, ἥδιον διδόντα μᾶλλον, ἢ αὐτὸν ἔχοντα.

Unterricht von Menschen ist gut, aber die Noth ist der beste Lehrmeister.

Καίτοι, ἔφη, οἶδα, ὅτι οὗτοι μέγα φρονοῦσιν, ὅτι 13
πεπαίδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ πρὸς δίψος καὶ πρὸς ῥίγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες, ὅτι καὶ ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαιδεύμεθα ἢ οὗτοι. Οὐ γάρ ἐστι διδάσκαλος τούτων οὐδεὶς κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμᾶς καὶ λίαν ἀκριβοῦν ταῦτα ἐδίδαξε. Καὶ πονεῖν οὗτοι 14
μὲν δὴ τὰ ὅπλα φέροντες ἐμελέτων, ἅ ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις εὑρημένα, ὡς ἂν εὐφορώτατα εἴη· ἡμεῖς δέ γε, ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν ἠναγκαζόμεθα, ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν τὰ τῶν ὅπλων φορήματα πτεροῖς μᾶλλον ἐοικέναι ἢ φορτίῳ. Ὡς οὖν ἐμοῦ 15
γε καὶ ἀγωνιουμένου, καὶ, ὁποῖος ἄν τις ὦ, κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἀξιώσοντος, οὕτως, ἔφη, ὦ Κῦρε, γίγνωσκε. Καὶ ὑμῖν δὲ, ὦ ἄνδρες δημόται, παραινῶ εἰς ἔριν ὁρμᾶσθαι ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους τούσδε· νῦν γὰρ ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ.

Beschluß.

Φεραύλας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν· ἀνίσταντο δὲ καὶ 16
ἄλλοι πολλοὶ ἑκατέροις συναγορεύοντες. Ἔδοξεν οὖν, κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τιμᾶσθαι, Κῦρον δὲ τὸν κρίνοντα εἶναι.

Cyrus bewirthet eine ganze Centurie wegen einer gewissen Kriegsübung.

Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προὐκεχωρήκει· ἐκάλεσε δ' ἐπὶ 17
δεῖπνον ὁ Κῦρος καὶ ὅλην ποτὲ τάξιν σὺν τῷ ταξιάρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολὴν, θώρακας μὲν ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέρρα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς· εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν, ὅτι βάλλειν δεήσοι ἀναιρουμένους ταῖς βώλοις. Ἐπεὶ δὲ παρεσκευασμένοι οὕτως ἔστησαν, ἐσήμη- 18

νεν αὐτοῖς μάχεσθαι. Ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν ἔβαλλον ταῖς βώλοις, καὶ ἔστιν οἳ ἐτύγχανον καὶ θωράκων καὶ γέρρων, οἱ δὲ καὶ μηροῦ καὶ κνημῖδος. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, οἱ τοὺς νάρθηκας ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηροὺς, τῶν δὲ χεῖρας, τῶν δὲ κνήμας· τῶν δὲ ἐπικυπτόντων ἐπὶ βώλους ἔπαιον τοὺς τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. Τέλος δὲ τρεψάμενοι ἐδίωκον οἱ νάρθηκοφόροι, παίοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ. Ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἕτεροι πάλιν λαβόντες τοὺς νάρθηκας, ταὐτὰ ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοις βάλλοντας.

Was dabei dem Cyrus am meisten gefällt.

19 Ταῦτα δ' ἀγασθεὶς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξιάρχου τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ τὴν πειθώ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυμνάζοντο, ἅμα δὲ εὐθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰκασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὁπλίσει, τούτοις δὴ ἡσθεὶς ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς, καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ἰδών τινὰς αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μέν τινα ἀντικνήμιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἠρώτα, τί πάθοιεν. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι πληγεῖεν ταῖς
20 βώλοις. Ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα, πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο, ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν; Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτε πρόσω ἦσαν. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παιδιὰν ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δ' αὖ συγκεκομμένοι τοῖς νάρθηξιν ἀνέκραγον, ὅτι οὐ σφίσι γε δοκοίη παιδιὰ εἶναι τὸ ὁμόθεν παίεσθαι· ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσαν τῶν νάρθηκων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐν τραχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις. Καὶ τότε μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ μεστὸν ἦν τὸ πεδίον πᾶν τῶν τούτους μιμουμένων· καὶ ἀεὶ, ὁπότε μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττοιεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο.

Eine andere Uebung.

21 Ἄλλον δέ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ἐφ' ἑνὸς, καὶ ὁπότε δοκοίη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστερον λόχον παράγειν, καὶ τὸν τέταρτον, εἰς μέτωπον· ἐπεὶ δὲ ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο, παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ παρῆγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δε αὖ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέτταρας ἄγειν τὸν λόχον· οὕτω δὴ οἱ πεμ-

πάδαρχοι αὖ παρῆγον, ὡς εἰς τέτταρας ἴοι ὁ λόχος· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς ἐγένοντο, παραγγείλας αὖ εἰς ἕνα ἰέναι, οὕτως εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ᾽ οὐρὰν ἕπεσθαι ἐκέλευεν, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγείλας ἡγεῖτο ἔσω· οὕτω δὴ εἰσαγαγὼν κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ὥσπερ εἰσεπορεύοντο· ταῦτ᾽ οὖν ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς τῆς τε πρᾳότητος διδασκαλίας, καὶ τῆς ἐπιμελείας, ἐκάλεσεν αὖ καὶ ταύτην τὴν τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξιάρχῳ.

Artige Aeußerung eines Befehlshabers.

Παρὼν δέ τις ἐπὶ τῷ δείπνῳ κεκλημένος ἄλλος ταξίαρ- 22
χος, Τὴν δ᾽ ἐμὴν, ἔφη, ὦ Κῦρε, τάξιν οὐ καλέσεις εἰς τὴν σκηνήν; Καὶ μήν, ὅταν γε παρίῃ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ταῦτα πάντα ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγὸς, ἔφη, τοῦ τελευταίου λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρώτους εἰς μάχην τεταγμένους· ἔπειτα δὲ ὁ οὐραγὸς ὁ δεύτερος τοὺς τοῦ ἑτέρου λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως· ὅπως, ἔφη, καὶ ὅταν δέῃ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἐπίστωνται, ὡς δεῖ ἀπιέναι. Ἐπειδὰν δὲ, ἔφη, καταστῶμεν εἰς τὸν δρόμον, ἔνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἕω ἴωμεν, ἐγὼ μὲν ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος, ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ᾽, ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγοῦνται. Ἐμοὶ μέντοι ὅμως πείθονται ὑστέρῳ ἰόντι, ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἕπεσθαι καὶ ἀφηγεῖσθαι, ὁμοίως πειθόμενοι.

Warum Cyrus ihn und ſeine Centurie doppelt bewirthen will.

Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη· Ἦ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε; Ὀπο- 23
σάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα, νὴ Δία. Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅτι τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δὲ ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἅμα δὲ ὅτι τά τε σώματα περιπατοῦντες ἀσκεῖτε, καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες. Ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλῆν ὑμῖν δίκαιον καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτιγε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, 24
εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γαστέρας παρέξεις. Καὶ τότε

μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἐποιήσαντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσε ταύτην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. Αἰσθόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι τὸ λοιπὸν πάντες τούτους ἐμιμοῦντο.

Viertes Kapitel.

Cyaxares entbietet den Cyrus zu ſich wegen einer Geſandtſchaft der Indier.

1 Ἐξέτασιν δέ ποτε τοῦ Κύρου πάντων ποιουμένου ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν, ἦλθε παρὰ Κυαξάρους ἄγγελος, λέγων, ὅτι Ἰνδῶν παρείη πρεσβεία· κελεύει οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. Φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κυαξάρους· βούλεται γάρ σε ὡς εὐκοσμιότατα καὶ λαμπρότατα προσάγειν, ὡς ὀψομένων τῶν Ἰνδῶν, ὅπως ἂν προσίοις.

Cyrus eilt mit ſeinem Heere zu ihm.

2 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξιάρχῳ εἰς μέτωπον στῆναι, ἐφ' ἑνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν· καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταὐτὸ τοῦτο παραγγεῖλαι, καὶ διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μέντοι παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίουν· ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένετο τὸ μὲν μέτωπον ἐπὶ τριακοσίων (τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι), τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑκα-
3 τόν. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἕπεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς ἂν αὐτὸς ἡγῆται· καὶ εὐθὺς προῄζων ἡγεῖτο. Ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγυιὰν, τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν, στενωτέραν οὖσαν, ἢ ὡς ἐπὶ μετώπου πάντας διιέναι, παραγγείλας τὴν πρώτην χιλιοστὺν ἕπεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευτέραν κατ' οὐρὰν ταύτης ἀκολουθεῖν, καὶ διαπαντὸς οὕτως, αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δὲ ἄλλαι χιλιοστύες κατ' οὐρὰν ἑκάστη τῆς ἔμπροσθεν εἵ-
4 ποντο. Ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ στόμα τῆς ἀγυιᾶς, ὅπως, εἴ τις ἀγνοοίη, σημαίνοιεν τὸ δέον ποιεῖν. Ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξιάρχῳ, τὴν τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχας ἐν μετώπῳ καθιστάναι

περὶ τὸ βασίλειον· καὶ τῷ δευτέρῳ ταὐτὰ ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, καὶ διαπαντὸς οὕτως.

Wie er vor Cyaxares erſcheint.

Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν· ὁ δ' εἰσῄει πρὸς τὸν Κυα- 5
ξάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ, οὐδέν τι ὑβρισμένῃ. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κυαξάρης τῷ μὲν τάχει ἥσθη, τῇ δὲ φαυλότητι τῆς στολῆς ἠχθέσθη, καὶ εἶπε, Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷον πεποίηκας, οὕτω φανεὶς τοῖς Ἰνδοῖς; Ἐγὼ δ', ἔφη, ἐβουλόμην σε ὡς λαμπρότατον φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ κόσμος ἂν ἦν τοῦτο, ἐμῆς ὄντα σὲ ἀδελφῆς υἱὸν ὅτι μεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα 6
εἶπε, Καὶ ποτέρως ἄν, ὦ Κυαξάρη, μᾶλλόν σε ἐκόσμουν, εἴπερ, πορφυρίδα ἐνδὺς, καὶ ψέλλια λαβὼν, καὶ στρεπτὸν περιθέμενος, σχολῇ σαλεύων ὑπήκουόν σοι, ἢ νῦν, ὅτε σὺν τοσαύτῃ καὶ τοιαύτῃ δυνάμει οὕτω σοι ὀξέως ὑπακούω διὰ τὸ σὲ τιμᾷν, ἱδρῶτι καὶ σπουδῇ καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος, καὶ σὲ κοσμῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς σοι οὕτω πειθομένους; Κῦρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κυαξάρης, νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ἐκέλευσεν ἄγειν τοὺς Ἰνδούς.

Gutmüthige Botſchaft der indiſchen Geſandten.

Οἱ δὲ Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν, ὅτι πέμψειε σφᾶς 7
ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, κελεύων ἐρωτᾷν, ἐξ ὅτου ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ· ἐπεὶ δὲ σοῦ ἀκούσαιμεν, ἐκέλευσεν, αὖ ἐλθόντας πρὸς τὸν Ἀσσύριον κἀκείνου τὰ αὐτὰ ταῦτα πυθέσθαι· τέλος δ' ἀμφοτέροις εἰπεῖν ὑμῖν, ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος, φαίη μετὰ τοῦ ἠδικημένου ἔσεσθαι.

Was Cyaxares und Cyrus antworten.

Πρὸς ταῦτα ὁ Κυαξάρης εἶπεν, Ἐμοῦ μὲν τοίνυν 8
ἀκούετε, ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ἀσσύριον οὐδέν· ἐκείνου δὲ, εἰ δεῖσθε, ἐλθόντες νῦν πύθεσθε, ὅ τι λέγει. Παρὼν δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαξάρην· Ἦ καὶ ἐγὼ, ἔφη, εἴπω, ὅ τι γιγνώσκω; καὶ ὁ Κυαξάρης ἐκέλευσεν. Ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγείλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε (εἰ μή τι ἄλλο δοκεῖ Κυαξάρει), ὅτι φαμὲν ἡ-

μεῖς, εἴ τί φησιν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, αἱρεῖσθαι αὐτὸν τὸν τῶν Ἰνδῶν βασιλέα δικαστήν.

Wie Cyrus sein Vermögen ausspendete.

9 Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰνδοὶ ἐξῆλθον, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κυαξάρην ἤρχετο λόγου τοιοῦδε· Ὦ Κυαξάρη, ἐγὼ μὲν ἦλθον, οὐδέν τι πολλὰ ἔχων ἴδια χρήματα οἴκοθεν· ὁπόσα δ' ἦν, τούτων πάνυ ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνήλωκα δὲ, ἔφη, εἰς τοὺς στρατιώτας. Καὶ οὗτο ἴσως, ἔφη, θαυμάζεις σὺ, πῶς ἀνήλωκα ἐγὼ, σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος. Εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν, ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν
10 τινὶ ἀγασθῶ τῶν στρατιωτῶν. Δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας μὲν, οὓς ἄν τις βούληται ἀγαθοὺς συνεργοὺς ποιεῖσθαι ὁποιουτινοσοῦν πράγματος, ἥδιον εἶναι εὖ τε λέγοντα καὶ εὖ ποιοῦντα παρορμᾷν μᾶλλον ἢ λυποῦντα καὶ ἀναγκάζοντα· οὓς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων ποιήσασθαί τις βούλοιτο συνεργοὺς προθύμους, τούτους παντάπασιν ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς θηρατέον εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. Φίλους γὰρ, οὐκ ἐχθροὺς, δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους συμμάχους ἕσεσθαι, καὶ μήτε ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρχοντος φθονήσοντας,
11 μήτε ἐν τοῖς κακοῖς προδώσοντας. Ταῦτ' οὖν ἐγὼ οὕτω προγιγνώσκων χρημάτων δοκῶ προσδεῖσθαι. Πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντα ὁρᾷν, ὃν αἰσθάνομαι δαπανῶντα πολλὰ, ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι· σκοπεῖν δ' ἀξιῶ κοινῇ καὶ ἐμὲ, ὅπως σὲ μὴ ἐπιλείψει χρήματα. Ἦν γὰρ σὺ ἄφθονα ἔχῃς, οἶδ', ὅτι καὶ ἐμοὶ ἂν εἴη λαμβάνειν, ὁπότε δεοίμην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι, ὃ μέλλει καὶ σοὶ δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι.

Woher er Geld nehmen will.

12 Ἔναγχος οὖν ποτέ σου μέμνημαι ἀκούσας, ὡς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοίη σου νῦν, ὅτι ἀκούει τοὺς πολεμίους προσιόντας ἐφ' ἡμᾶς· καὶ οὔτε στράτευμα πέμποι, οὔτε τὸν δασμὸν, ὃν ἔδει, ἀπάγοι. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐκεῖνος· ὥστε ἔγωγε ἀπορῶ, πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι καὶ πειρᾶσθαι ἀνάγκην αὐτῷ προσθεῖναι, ἢ λυσιτελεῖ ἐᾶσαι ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον
13 πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλλοις προσθώμεθα. Καὶ ὁ Κῦρος

ἐπήρετο, Αἱ δ' οἰκήσεις αὐτῶ πότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἰσὶν, ἢ καί που ἐν εὐεφόδοις; Καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν, Αἱ μὲν οἰκήσεις οὐ πάνυ ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ ἠμέλουν· ὄρη μέντοι ἐστὶν, ἔνθα δύναιτ' ἂν ἀπελθὼν ἐν τῷ παραχρῆμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι τοῦ μηδ' αὐτός γε ὑποχείριος γενέσθαι, μηδὲ, ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑπεκκομίσασθαι, εἰ μή τις πολιορκοίη προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατήρ ποτε ἐποίησεν. Ἐκ τούτου δὴ ὁ 14
Κῦρος λέγει τάδε· Ἀλλ' εἰ θέλεις, ἔφη, ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι προσθεὶς, ὁπόσοι δοκοῦσιν ἱκανοὶ εἶναι, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμα πέμψαι, καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι· ἔτι σε ἐλπίζω, καὶ φίλον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν γενήσεσθαι, ἢ νῦν ἔστι.

Cyaxares billigt ſeinen Plan.

Καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπε, Καὶ ἐγὼ ἐλπίζω, ἐκείνους ἐλ- 15
θεῖν ἂν πρὸς σὲ μᾶλλον ἢ πρὸς ἡμᾶς· ἀκούω γὰρ καὶ συνθηρευτάς τινας τῶν παίδων σοι γενέσθαι αὐτοῦ, ὥστε ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρός σε· ὑποχειρίων δὲ γενομένων τινῶν αὐτῶν, πάντ' ἂν πραχθείη, ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον εἶναι, τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλεύοντας; Μᾶλλον γὰρ ἄν οὖν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ, εἴ τις ὁρμῷτο ἐπ' αὐτοὺς, ἀπαρασκευαστότεροι ἂν λαμβάνοιντο.

Wie er ausgeführt werden ſoll.

Ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἤν τί σοι δόξω λέγειν. 16
Ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ τεθήρακα ἀμφὶ τὰ ὅρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας δέ τινας ἤδη προσλαβὼν τῶν ἐνθένδε ἑταίρων ἀφικόμην. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιῶν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἡ δύναμις φαίνοιτο, ἧς εἰώθεις ἔχων θηρᾶν, τοῦτο ἤδη ὕποπτον ἂν γίγνοιτο. Ἀλλ' ἔστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν 17
κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἀπίθανον· καὶ ἤν τις ἐκεῖσε ἐξαγγείλῃ, ὡς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι, καὶ ἱππέας, ἔφη, αἰτοίην ἄν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κάλλιστ', ἔφη, λέγεις, ὁ Κυαξάρης· ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πλὴν μετρίους τινὰς, ὡς βουλό-

μενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Ἀσσυρίᾳ· καὶ γὰρ τῷ ὄντι βούλομαι, ἔφη, ἐλθὼν κατασκευάσαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα. Ὅπότε δὲ σὺ προελήλυθοις σὺν ἧ ἔχοις δυνάμει, καὶ θηρῶης καὶ σὺ δύο ἡμέρας, πέμψαιμί ἄν σοι ἱκανοὺς ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἠθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν εὐθὺς ἂν ἴοις· καὶ αὐτὸς δ' ἂν ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν πειρώμην μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα εἴ που καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

Cyaxares bricht auf. Cyrus opfert glücklich.

18 Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθὺς πρὸς τὰ φρούρια ἤθροιζεν ἱππέας τε καὶ πεζοὺς, καὶ ἅμαξας δὲ σίτου προέπεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. Ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κυαξάρην ᾔτει τῶν νεωτέρων ἱππέων. Ὁ δὲ, πάνυ πολλῶν βουλομένων ἕπεσθαι, οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. Προελήλυθότος δ' ἤδη τοῦ Κυαξάρους σὺν δυνάμει, καὶ πεζικῇ καὶ ἱππικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια ὁδὸν, γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἰέναι καλά· καὶ οὕτως ἐξάγει δή, ὡς εἰς θήραν παρεσκευασμένος.

Gutes Zeichen.

19 Πορευομένῳ δὲ αὐτῷ εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγώς· ἀετὸς δὲ ἐπιπταμενος αἴσιος ὡς κατεῖδε τὸν λαγῶ φεύγοντα, ἐπιφερόμενος ἔπαισέ τε αὐτὸν, καὶ συναρπάσας ἐξῆρε, καὶ ἀπενεγκὼν ἐπὶ λόφον τινὰ οὐ πρόσω ἐχρῆτο τῇ ἄνοα, ὅ τι ἤθελεν. Ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον ἥσθη τε καὶ προσεκυνησε Δία βασιλέα, καὶ εἶτε πρὸς τοὺς παρόντας, Ἡ μὲν θήρα καλὴ ἔσται, ὦ ἄνδρες, ἢν ὁ θεὸς θελήσῃ.

Große Jagd auf der armenischen Grenze.

20 Ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὁρίοις ἐγένοντο, εὐθὺς, ὥσπερ εἰώθει, ἐθήρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ὠγμενον αὐτῷ, ὡς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανισταιεν· οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέστησαν. καὶ τὰ ἀνιστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον· καὶ ἤρουν πολλοὺς καὶ σῦς καὶ ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὄνοι καὶ νῦν ἔτι γίγνον-

ται. Ἐπεὶ δ' ἔληξε τῆς θήρας, προσμίξας πρὸς τὰ ὅρια 21
τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὖθις
ἐθήρα, προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη, ὧν ὠρέγετο. Ἐπεὶ
δ' αὖ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο.

Die Meder rücken heran.

Τὸ δὲ παρὰ Κυαξάρους στράτευμα ὡς ἤσθετο προσιὸν, ὑποπέμψας πρὸς αὐτοὺς εἶπεν, ἀπέχοντας αὐτοῦ δειπνοποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγγας (τοῦτο προϊδὼν ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν)· ἐπεὶ δὲ δειπνήσειεν, εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν παρεῖναι πρὸς αὐτόν. Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον τοὺς ταξιάρχους ἐκάλει· ἐπεὶ δὲ παρῆσαν, ἔλεξεν ὧδε·

Cyrus entdeckt den Taxiarchen sein Vorhaben.

† „Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμ- 22
„μαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κυαξάρει· νῦν δὲ, ὡς ἤσθετο
„τοὺς πολεμίους ἐπιόντας, καταφρονεῖ, καὶ οὔτε τὸ
„στράτευμα πέμπει ἡμῖν, οὔτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι·
„νῦν οὖν τοῦτον θηρᾶσαι ἣν δυνώμεθα, ἤλθομεν.
„Ὧδ' οὖν, ἔφη δοκεῖ ποιεῖν. Σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα,
„ἐπειδὰν ἀποκοιμηθῇς ὅσον μέτριον, λαβὼν τοὺς ἡμί-
„σεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν, ἴθι τὴν ὀρεινὴν καὶ κατά-
„λαβε τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτὸν, ὅταν τι φοβηθῇ, κα-
„ταφεύγειν· ἡγεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω. †Φασὶ μὲν οὖν 23
„καὶ δασέα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι, ὥστ' ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὁ-
„φθῆναι· ὅμως δὲ εἰ προπέμποις πρὸ τοῦ στρατεύματος
„τοὺς εὐζώνους ἄνδρας, λῃσταῖς ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος
„καὶ τὰς στολὰς, οὗτοι ἄν σοι, εἴ τισιν ἐντυγχάνοιεν
„τῶν Ἀρμενίων, τοὺς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν
„κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, †οὓς δὲ μὴ δύναιντο λαμβά-
„νειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδὼν γίγνοιντο τοῦ μὴ ὁ-
„ρᾶν αὐτοὺς τὸ ὅλον στράτευμά σου, ἀλλ' ὡς περὶ κλω-
„πῶν βουλεύεσθαι. Καὶ σὺ μὲν, ἔφη, οὕτω ποίει· ἐγὼ 24
„δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν πεζῶν ἔχων,
„ἅπαντας δὲ τοὺς ἱππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου
„εὐθὺς πρὸς τὰ βασίλεια.“

Was nach Befinden der Umstände zu thun sey.

„Καὶ ἢν μὲν ἀνθίστηται, δῆλον ὅτι μάχεσθαι δεή-
„σει· ἢν δ' ὑποχωρῇ τοῦ πεδίου, δῆλον, ὅτι μεταθεῖν
„δεήσει· ἢν δὲ εἰς τὰ ὄρη φεύγῃ, ἐνταῦθα δή, ἔφη,
„σὸν ἔργον μηδένα ἀφιέναι τῶν πρός σε ἀφικνουμένων.
25 „Νόμιζε δὲ, ὥσπερ ἐν θήρᾳ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητοῦντας
„ἔσεσθαι, σὲ δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι. Μέμνησο οὖν ἐ-
„κεῖνο, ὅτι φθάνειν δεῖ πεφραγμένους τοὺς πόρους, πρὶν
„κινεῖσθαι τὴν θήραν· καὶ λελῃθέναι δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ
„τοῖς στόμασιν, εἰ μέλλουσι μὴ ἀποτρέψειν τὰ προσφε-
„ρόμενα.“

Warnungen.

26 „Μὴ μέντοι, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, οὕτως αὖ ποίει,
„ὥσπερ ἐνίοτε διὰ τὴν φιλοθηρίαν (πολλάκις γὰρ ὅλην
„τὴν νύκτα ἄϋπνος πραγματεύῃ)· ἀλλὰ νῦν ἐᾶσαι χρὴ
„τοὺς ἄνδρας τὸ μέτριον ἀποκοιμηθῆναι, ὡς ἂν δύνων-
27 „ται ὑπνομαχεῖν. Μηδέ γε σὺ, ὅτι οὐχ ἡγεμόνας ἔχων
„ἀνθρώπους πλανᾷ ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀλλ', ὅπῃ ἂν τὰ θη-
„ρία ὑφηγῆται, ταύτῃ μεμάθηκας μετιέναι, μήτι καὶ
„νῦν οὕτω τὰ δύσβατα πορεύου, ἀλλὰ κέλευέ σοι τοὺς
„ἡγεμόνας, ἐὰν μὴ πάνυ πολὺ ἐλάσσων ἡ ὁδὸς ᾖ, τὴν
28 „ῥᾴστην ἡγεῖσθαι· στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥᾴστη ταχίστη. Μηδέ
„γε σὺ, ὅτι εἴθισαι τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μήτι δρόμῳ ἡ-
„γήσῃ, ἀλλ', ὡς ἂν δύνηταί σοι ὁ στρατὸς ἕπεσθαι, τῷ
29 „μέσῳ τῆς σπουδῆς ἡγοῦ. Ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν δυνατω-
„τάτων καὶ προθύμων ὑπομένοντάς τινας ἐνίοτε παρα-
„κελεύεσθαι, ἐπειδὰν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρας, παροξυντι-
„κὸν εἰς τὸ σπεύδειν πάντας, παρὰ τοὺς βαδίζοντας τρέ-
„χοντας ὁρᾶσθαι.“

Chrysantas marschirt ins Gebirg. Cyrus fodert den König von Armenien zur Erfüllung seiner Pflicht auf.

30 Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας, καὶ ἐπιγαυρω-
θεὶς τῇ ἐντολῇ τοῦ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας, ἀπελ-
θὼν καὶ παραγγείλας, ἃ ἔδει, τοῖς σὺν αὐτῷ μέλλουσι
πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. Ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθησαν, ὅσον
31 ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη. Κῦρος δὲ,
ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον προέπεμπε πρὸς τὸν Ἀρ-
μένιον, προειπὼν αὐτῷ λέγειν ὧδε· Κῦρος, ὦ Ἀρμέ-

νιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε, ὅπως ὡς τάχιστα ἔχων οἴσεις καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα. Ἢν δ ἐρωτᾷ, ὅπου εἰμὶ, λέγε ταληθῆ, ὅτι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις. Ἢν δ' ἐρωτᾷ, εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγε καὶταῦθα ταληθῆ, ὅτι οὐκ οἶσθα. Ἢν δὲ, ὁπόσοι ἐσμὲν, πυνθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν. Τὸν μὲν δὴ ἄγγε- 32
λον, ἐπιστείλας ταῦτα, ἔπεμψε, νομίζων φιλικώτερον εἶναι οὕτως, ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. Αὐτὸς δὲ συνταξάμενος, ἦ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴ τι δέοι, ἐπορεύετο. Προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις, μηδένα ἀδικεῖν· καὶ, εἴ τις Ἀρμενίων τῳ ἐντυγχάνοι, θαῤῥεῖν τε παραγγέλλειν, καὶ ἀγορὰν τὸν θέλοντα ἄγειν, ὅπου ἂν ὦσιν, εἴτε σιτία εἴτε ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Drittes Buch.

Erſtes Kapitel.

Beſtürzung der Armenier.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος, ὡς 1
ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ τοῦ Κύρου, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας, ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λείπων, καὶ τὸ στράτευμα οὐ πέμπων· καὶ, τὸ μέγιστον, ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀρθήσεσθαι ἔμελλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος, ὡς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. Διὰ πάντα δὴ ταῦτα 2
ὀκνῶν ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἅμα δὲ ἔπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν καὶ τὰς γυναῖκας, τήν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τὴν πλεί-

στου ἀξίαν συναπέπεμπε, προπομπους δους αὐτοῖς. Αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκεψομένους ἔπεμπε, τί πράττοι Κῦρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγιγνομένους τῶν Ἀρμενίων· καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι, λέγοντες, ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ὁμοῦ. Ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν,
3 ἀλλ' ὑπεχώρει. Ὡς δὲ τοῦτο εἶδον αὐτὸν ποιήσαντα οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ, βουλόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδὼν ποιεῖσθαι.

Was Cyrus thut. Des armenischen Königs Familie wird gefangen.

Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἑώρα διαθεόντων καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδίον μεστὸν, ὑποπέμπων ἔλεγεν, ὅτι οὐδενὶ πολέμιος εἴη τῶν μενόντων· εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευσεν, ὅτι ὡς πολεμίῳ χρήσοιτο. Οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον· ἦσαν δὲ, οἳ ὑπεχώρουν σὺν τῷ
4 βασιλεῖ. Ἐπεὶ δὲ οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ προϊόντες ἐνέπεσον εἰς τοὺς ἐν τῷ ὄρει, κραυγήν τε εὐθὺς ἐποίουν, καὶ φεύγοντες ἡλίσκοντο πολλοί γε αὐτῶν· τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἑάλωσαν καὶ χρήματα, ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἔτυχεν.

Schicksal des Königs selbst. Sein ältester Sohn Tigranes.

Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν, ὡς ἤσθετο τὰ γιγνόμενα, ἀ-
5 πορῶν ποῖ τράποιτο, ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύγει. Ὁ δὲ αὖ Κῦρος ταῦτα ἰδὼν περιΐσταται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε φυλακὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἥκειν. Τὸ μὲν δὴ στράτευμα ἠθροίζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυκα ἤρετο ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῇ δίψει μάχεσθαι, ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῖν διαμάχεσθαι; Ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος, ὅτι οὐδετέροις βούλοιτο μάχε-
6 σθαι. Πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἠρώτα, Τί οὖν κάθησαι αὐτόθι, καὶ οὐ καταβαίνεις; Ἀπορῶν, ἔφη, ὅ τι χρὴ ποιεῖν. Ἀλλ' οὐδὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀπορεῖν σε δεῖ· ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην καταβαίνειν. Τίς δὲ, ἔφη, ἔστι ὁ δικάζων; Δῆλον ὅτι, ᾧ ὁ θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης σοι χρήσασθαι, ὅ τι καὶ βούλοιτο. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος, γιγνώσκων τὴν ἀνάγκην, καταβαίνει· καὶ

ὁ Κῦρος, λαβὼν εἰς τὸ μέσον κἀκεῖνον καὶ τὰ ἄλλα πάντα, περιεστρατοπεδεύσατο, ὁμοῦ ἔχων πᾶσαν ἤδη τὴν δύναμιν. Ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτερος παῖς 7
τοῦ Ἀρμενίου, Τιγράνης, ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσῄει, ὃς καὶ σύνθηρός ποτε ἐγένετο τῷ Κύρῳ, καὶ, ὡς ἤκουσε τὰ γεγενημένα, εὐθὺς πορεύσται, ὥσπερ εἶχε, πρὸς τὸν Κῦρον. Ὡς δὲ εἶδε πατέρα τε καὶ μητέρα καὶ ἀδελφοὺς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημένους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός.

Verſammlung der Heerführer und der vornehmen Armenier.

Ὁ δὲ Κῦρος, ἰδὼν αὐτὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλο- 8
φρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δὲ, ὅτι εἰς καιρὸν ἥκεις, ἔφη, ὅπως σὺ τῆς δίκης ἀκούσῃς παρὼν τῆς ἀμφὶ τοῦ πατρός. Καὶ εὐθὺς συνεκάλει τοὺς ἡγεμόνας τούς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν Μήδων· προσεκάλει δὲ καὶ, εἴ τις Ἀρμενίων τῶν ἐντίμων παρῆν· καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις παρούσας οὐκ ἀπήλασεν, ἀλλ' εἴα ἀκούειν.
Ὅπότε δὲ καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου, καὶ, Ὦ Ἀρ- 9
μένιε, ἔφη, πρῶτον μέν σοι συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ τἀληθῆ λέγειν, ἵνα σοι ἕν γε ἀπῇ τὸ εὐμισητότατον· τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνεσθαι εὖ ἴσθι ὅτι καὶ τοῦ συγγνώμης τινὸς τυγχάνειν ἐμποδὼν μάλιστα ἀνθρώποις γίγνεται. Ἔπειτα δὲ, ἔφη, συνίσασι μέν σοι καὶ οἱ παιδες καὶ αἱ γυναῖκες αὗται πάντα, ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἢν δὲ αἰσθάνωνταί σε ἄλλα ἢ τὰ γενόμενα λέγοντα, νομιοῦσί σε καὶ αὐτὸν καταδικάζειν σεαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἢν ἐγὼ τἀληθῆ πύθωμαι. Ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ τι βούλει, ὡς τἀληθῆ ἐροῦντος· τούτου ἕνεκα καὶ γενέσθω, ὅ τι βούλεται.

Verhör des Königs.

Λέγε δή μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς ποτε Ἀστυάγει τῷ 10
τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις Μήδοις; Ἔγωγ', ἔφη. Κρατηθεὶς δὲ ὑπ' αὐτοῦ συνωμολόγησας δασμὸν οἴσειν καὶ συστρατεύσασθαι, ὅπου ἐπαγγελοῖ, καὶ ἐρύματα μὴ ἕξειν; Ἦν ταῦτα. Νῦν οὖν διὰ τί οὔτε τὸν δασμὸν ἀπήγαγες, οὔτε στράτευμα ἀπέπεμπες, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Καὶ ὃς ἔφη, Ἐλευθερίας ἐπεθύ-

μουν· καλὸν γάρ μοι ἐδόκει εἶναι καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον
11 εἶναι, καὶ παισὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν. Καὶ γάρ ἐστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι, ὅπως μή ποτέ τις δοῦλος μέλλῃ γενήσεσθαι· ἢν δὲ δὴ ἢ πολέμῳ κρατηθεὶς, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον δουλωθεὶς, ἐπιχειρῶν τις φαίνηται τοὺς δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ, πρῶτος εἰπὲ, πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾷς, ἢ ὡς ἀδικοῦντα, ἢν λάβῃς, κολάζεις;
12 Κολάζω, ἔφη· οὐ γὰρ ἐᾷς σὺ ψεύδεσθαι. Λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε καθ' ἓν ἕκαστον. Ἢν ἄρχων τις τύχῃ καὶ ἁμάρτῃ, πότερον ἐᾷς ἄρχειν, ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ; Ἄλλον καθίστημι, ἔφη. Τί δέ; ἢν χρήματα πολλὰ ἔχῃ, ἐᾷς πλουτεῖν, ἢ πένητα ποιεῖς; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἃ ἂν ἔχων τυγχάνῃ.

Er bekennt ſich des Todes ſchuldig. Verzweiflung der Seinigen.

Ἢν δὲ καὶ πρὸς πολεμίους αὐτὸν γιγνώσκῃς ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; Κατακαίνω, ἔφη· τί γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδομαι ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ τἀληθῆ λέγοντα;
13 Ἐνταῦθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ, ὡς ἤκουσε ταῦτα, περιεσπάσατο τὴν τιάραν, αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι ἐδύπτοντο, καὶ τοὺς πέπλους κατερρήξαντο, ὡς οἰχομένου τοῦ πατρὸς, καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη. Καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας πάλιν εἶπεν· Εἶεν· τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύεις ἐκ τούτων ποιεῖν; Ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος ἐσιώπα ἀπορῶν, πότερα συμβουλεύοι τῷ Κύρῳ κατακαίνειν ἑαυτὸν, ἢ τἀναντία διδάσκοι, ὧν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν.

Tigranes vertheidigt ſeinen Vater.

14 Ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Τιγράνης ἐπήρετο τὸν Κῦρον; Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἀπορουῦντι ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω περὶ αὐτοῦ, ἃ οἴομαί σοι βέλτιστα εἶναι; Καὶ ὁ Κῦρος, ἡσθημένος, ὅτε συνεθήρα αὐτῷ Τιγράνης, σοφιστήν τινα αὐτῷ συνόντα καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνου, πάνυ ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι, ὅ τι ποτὲ ἐροίη· καὶ προθύμως ἐκέλευσε λέγειν, ὅ τι γιγνώ-
15 σκοι. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἄγασαι τοῦ πατρὸς, ἢ ὅσα βεβούλευται, ἢ ὅσα πέπραχε, πάνυ

σοι συμβουλεύω τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ μέντοι σοι δοκεῖ πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβουλεύω σοι αὐτὸν μὴ μιμεῖσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἥκιστ' ἂν τὸν ἁμαρτάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Κολαστέον ἄρ' ἂν εἴη, κατά γε τὸν σὸν λόγον, τὸν πατέρα, εἴπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα δ' ἡγῇ, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι, σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι, ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμαυτὸν ἄρα, ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωροίμην. Ἀλλὰ σὺ μέντοι, ἔφη ὁ 16
Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημιοῖο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ κατακαίνοις, ὁπότε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν κεκτῆσθαι. Πῶς δ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου ἄξιοι γίγνοιντο ἄνθρωποι, ὁπότε ἀδικοῦντες ἁλίσκοιντο; Εἰ τότε, οἶμαι, σώφρονες γίγνοιντο.

Was die höchste Tugend sey;

Δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύνης οὐδ' ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι· (τί γὰρ ἄν, ἔφη, χρήσαιτ' ἄν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ μὴ σώφρονι, ἢ ἱππικῷ; τί δὲ δυνάστῃ ἐν πόλει); σὺν δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσιμος, καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. Τοῦτο οὖν ἔφη, λέγεις, ὡς καὶ ὁ σὸς πατὴρ ἐν τῇδε τῇ 17
μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σώφρων γεγένηται; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πάθημα ἄρα σὺ λέγεις τῆς ψυχῆς εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, οὐ μάθημα· οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἴγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, παραχρῆμα ἐξ ἄφρονος σώφρων ἄν τις γένοιτο. Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε; οὔπω ἤσθου καὶ ἕνα ἄνδρα δι' ἀ- 18
φροσύνην μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι ἑαυτοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὰν δὲ ἡττηθῇ εὐθὺς πεπαυμένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; πόλιν δὲ, ἔφη, οὔπω ἑώρακας ἀντιτατταμένην πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἥτις, ἐπειδὰν ἡττηθῇ, παραχρῆμα ταύτῃ, ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι, πείθεσθαι ἐθέλει; Ποίαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἧτταν λέγων, 19
οὕτως ἰσχυρίζῃ σεσωφρονίσθαι αὐτόν; Ἦν, νὴ Δία, ἔφη, σύνοιδεν ἑαυτῷ, ἐλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δὲ ὡς οὐδεπώποτε γενόμενος· ἃ δὲ ᾠήθη χρῆναι λαθεῖν, ἢ φθάσαι, ἢ ἀποβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γενόμενος διαπράξασθαι. Σὲ δὲ οἶδεν, ἃ μὲν ἐβουλήθης ἐξαπατῆσαι αὐτὸν, οὕτως ἐξαπατήσαντα, ὥσπερ ἄν τις

τυφλοὺς ἢ κωφοὺς καὶ μηδ' ὁτιοῦν φρονοῦντας ἐξαπατήσειεν· ἃ δὲ ᾠήθης λαθεῖν χρῆναι, οὕτω σὲ οἶδε λαθόντα, ὥστε, ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἐχυρὰ χωρία ἀποκεῖσθαι, ταῦτα εἱρκτὰς αὐτῷ ἔλαθες προκατασκευάσας· τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγένου αὐτοῦ, ὥστε πρόσωθεν ἔφθασας ἐλθὼν σὺν πολλῷ στόλῳ, πρὶν τοῦτον τὴν παρ' ἑαυτῷ δύναμιν ἀθροίσασθαι.

---

was der höchste Sieg.

20 Ἔπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἧττα σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπους, τὸ γνῶναι ἄλλους ἑαυτῶν βέλτίονας ὄντας; Πολύ γε μᾶλλον, ἔφη ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχῃ τις ἥττηθῇ. Ὁ μὲν γὰρ ἰσχύϊ κρατηθεὶς ἔστιν ὅτε ᾠήθη τὸ σῶμα ἀσκήσας ἀναμαχεῖσθαι· καὶ πόλεις γε ἁλοῦσαι, συμμάχους προσλαβοῦσαι, οἴονται ἀναμαχέσασθαι ἄν· οὓς δ' ἂν βελτίους τινὲς ἑαυτῶν ἡγήσωνται, τούτοις πολλάκις καὶ ἄνευ ἀνάγκης
21 ἐθέλουσι πείθεσθαι. Σὺ, ἔφη, ἔοικας οὐκ οἴεσθαι τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν σωφρονεστέρους, οὐδὲ τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτοντας· οὐδὲ τοὺς ψευδομένους τοὺς ἀληθῆ λέγοντας, οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατὴρ ἐψεύσατο, καὶ οὐκ ἐξημπέδου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς, ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὁτιοῦν, ὧν Ἀστυάγης
22 συνέθετο, παραβαίνομεν; Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ τοῦτο λέγω, ὡς τὸ γνῶναι μόνον τοὺς βελτίονας σωφρονίζει ἄνευ τοῦ δίκην διδόναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων, ὥσπερ ὁ ἐμὸς νῦν πατὴρ δίδωσιν. Ἀλλ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὅ γε σὸς πατὴρ πέπονθε μὲν οὐδ' ὁτισοῦν πω κακόν· φοβεῖταί γε μέντοι εὖ οἶδ' ὅτι, μὴ πάντα τὰ ἔσχατα πάθῃ.

Nichts demüthigt mehr als Furcht.

23 Οἴει οὖν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; Οὐκ οἶσθ', ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ, σιδήρῳ, παιόμενοι ὅμως ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; οὓς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἄνθρωποι, τούτοις οὐδὲ παραμυθουμένοις ἔτι ἀντιβλέπειν δύνανται; Λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ κακοῦσθαι μᾶλλον κολάζει
24 τοὺς ἀνθρώπους; Καὶ σὺ γε, ἔφη, οἶσθα, ὅτι ἀληθῆ

λέγω· ἐπίστασαι γὰρ, ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι μὴ φύγωσι πατρίδα, καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν, ἀθύμως διάγουσι, καὶ οἱ πλέοντες, μὴ ναυαγήσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι· οὗτοι μὲν οὔτε σίτου, οὔτε ὕπνου δύνανται τυγχάνειν διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες, ἤδη δ' ἡττημένοι, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. Ἔτι δὲ φανερώτερον 25
καὶ ἐν τοῖσδε, οἷον φύρημα ὁ φόβος· ἔνιοι γὰρ φοβούμενοι, μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι, προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου, οἱ μὲν ῥιπτοῦντες ἑαυτοὺς, οἱ δὲ ἀπαγχόμενοι, οἱ δὲ ἀποσφαττόμενοι· οὕτω πάντων τῶν δεινῶν ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. Τὸν δ' ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, ὃς οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ, καὶ περὶ γυναικὸς, καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων δουλείας φοβεῖται;

Wichtiger Einwurf des Cyrus. Tigranes beantwortet ihn.

Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε οὐδὲν ἄ- 26
πιστον, οὕτω τοῦτον διακεῖσθαι· δοκεῖ μέντοι μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι καὶ εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι, καὶ πταίσαντα ταχὺ πτῆξαι, καὶ ἀνεθέντα γε πάλιν αὖ μέγα φρονῆσαι, καὶ πάλιν αὖ πράγματα παρασχεῖν. Ἀλλὰ, ναὶ 27
μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήματα, ὥστ' ἂν ἀπιστεῖν ἡμῖν· ἔξεστι δέ σοι καὶ φρούρια ἐντειχίζειν, καὶ τὰ ἐχυρὰ κατέχειν, καὶ ἄλλο, ὅ τι ἂν βούλῃ, πιστὸν λαμβάνειν. Καὶ μέντοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲν ἕξεις οὐδέν τι τούτοις μέγα λυπουμένους· μεμνησόμεθα γὰρ, ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἴτιοί ἐσμεν· εἰ δέ τινι τῶν ἀναμαρτήτων παραδιδοὺς τὴν ἀρχὴν, ἀπιστῶν αὐτοῖς φανεῖ, ὅρα, μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσῃς, καὶ ἅμα οὐ φίλον νομίσωσί σε· εἰ δ' αὖ, φυλαττόμενος τὸ ἀπεχθάνεσθαι, μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ τοῦ μὴ ὑβρίσαι, ὅρα, μὴ ἐκείνους αὖ δεήσῃ σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλλον ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν.

Was für Dienstleute sich Cyrus wünscht.

Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε 28
ὑπηρέταις, οὓς εἰδείην ἀνάγκῃ ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς

ἄν μοι δοκῶ χρῆσθαι· οὓς δὲ γιγνώσκειν δοκοίην, ὅτι εὐνοίᾳ καὶ φιλίᾳ τῇ ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τούτους ἄν μοι δοκῶ καὶ ἁμαρτάνοντας ῥᾷον φέρειν ἢ τοὺς μισοῦντας μὲν, ἔκπλεω δὲ πάντα ἀνάγκῃ διαπονουμένους. Καὶ ὁ Τιγράνης εἶπε πρὸς ταῦτα· Φιλίαν δ', ἔφη, παρὰ τίνων ἄν ποτε λάβοις τοσαύτην, ὅσην σοι παρ' ἡμῶν ἔξεστι κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων, οἶμαι, ἔφη, παρὰ τῶν μηδεπώποτε οὕτω πολεμίων γεγενημένων, εἰ ἐθέλοιμι εὐεργετεῖν αὐτούς, ὥσπερ σὺ νῦν με κελεύεις εὐεργετεῖν ὑμᾶς.

Tigranes beweiſt, daß ſein Vater ſo ſeyn werde.

29 Ἦ καὶ δύναιο ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ παρόντι νῦν εὑρεῖν, ὅτῳ ἄν χαρίσαιο, ὅσαπερ τῷ ἐμῷ πατρί; Αὐτίκα, ἔφη, ἤν τινα ἐᾷς ζῆν τῶν σὲ μηδὲν ἠδικηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἴει αὐτὸν εἴσεσθαι; τί δέ; ἄν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ, τίς σε τούτου ἕνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίζων προσήκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμενίων βασιλείαν εἰ μὴ ἕξει, οἶσθά τινα, ἔφη, νῦν λυπούμενον μᾶλλον ἢ ἡμᾶς; οὐκοῦν καὶ τοῦτο, ἔφη, δῆλον, ὅτι ὁ μάλιστα λυπούμενος, εἰ μὴ βασιλεύσει, οὗτος καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν μεγίστην ἄν σοι
30 χάριν εἰδείη. Εἰ δέ τί σοι, ἔφη, μέλει καὶ τοῦ ὡς ἥκιστα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν, ὅταν ἀπίῃς, σκόπει, ἔφη, πότερον ἄν οἴει ἡρεμεστέρως ἔχειν τὰ ἐνθάδε καινῆς γενομένης ἀρχῆς, ἢ τῆς εἰωθυίας καταμενούσης. Εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὡς πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τίνα ἄν οἴει μᾶλλον ἐξετάσαι ταύτην ὀρθῶς τοῦ πολλάκις αὐτῇ κεχρημένου; Εἰ δὲ καὶ χρημάτων δεήσει, τίνα ἄν ταῦτα νομίζεις κρεῖττον ἐκπορίσαι τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἔχοντος πάντα τὰ ὄντα; Ὦ γαθὲ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι, μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν σαυτὸν ζημιώσῃς πλείω, ἢ ὁ πατὴρ ἠδυνήθη σε βλάψαι.

Cyrus braucht Hülfsvölker und Geld.

31 Ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε περαίνεσθαι πάντα αὐτῷ, ὅσα περ ὑπέσχετο τῷ Κυαξάρει πράξειν· ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν, ὅτι καὶ φίλον οἴοιτο μᾶλλον αὐτὸν ἢ πρόσθεν ποιήσειν. Ἐκ τούτου δὴ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, Ἦν δὲ δὴ ταῦτα πεί-

θῶμαι ἡμῖν, λέγε μοι σὺ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πόσην μὲν στρατιάν μοι συμπέμψεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλῇ εἰς τὸν πόλεμον; Πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος· Οὐδὲν, 32
ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχω ἁπλούστερον εἰπεῖν, οὐδὲ δικαιότερον, ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τὴν οὖσαν, σὲ δὲ ἰδόντα, ὅσην μὲν ἄν σοι δοκῇ, στρατιὰν ἄγειν, τὴν δὲ καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακήν. Ὡς δ' αὕτως περὶ χρημάτων, δηλῶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα· σὲ δὲ τούτων αὐτῶν, γνόντα, ὁπόσα ἂν βούλῃ, φέρεσθαι, καὶ ὁπόσα ἂν βούλῃ, καταλιπεῖν. Καὶ ὁ Κῦρος 33
εἶπεν, Ἴθι δὴ, λέξον μοι, πόση σοι δύναμίς ἐστι· λέξον δὲ καὶ, πόσα χρήματα.

Heer und Schätze des Armeniers. Was Cyrus verlangt.

Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Ἱππεῖς μὲν τοίνυν τῶν Ἀρμενίων εἰσὶν εἰς ὀκτακισχιλίους, πεζοὶ δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς θησαυροῖς, οἷς ὁ πατὴρ κατέλιπεν, ἔστιν, εἰς ἀργύριου λογισθέντα, τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων. Καὶ ὁ Κῦρος οὐκ ἐμέλ- 34
ησεν, ἀλλ' εἶπε, Τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεί σοι, ἔφη, οἱ ὅμοροι Χαλδαῖοι πολεμοῦσι, τοὺς ἡμίσεις μοι σύμπεμπε· τῶν δὲ χρημάτων, ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων, ὧν ἔφερες δασμὸν, διπλάσια Κυαξάρει ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες τὴν φοράν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ δέ σοι ὑπισχνοῦμαι, ἢν ὁ θεὸς εὖ διδῷ, ἀνθ' ὧν ἂν ἐμοὶ δανείσῃς ἢ ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσειν, ἢ τὰ χρήματα ἀπαριθμήσειν, ἢν δύνωμαι· ἢν δὲ μὴ δύνωμαι, ἀδύνατος ἂν φανοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' οὐκ ἂν δικαίως κρινοίμην. Καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς 35
τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μὴ, οὐ θαῤῥοῦντά με ἔξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἃ ἂν καταλίπῃς, μηδὲν ἧττον σὰ εἶναι ὧν ἂν ἔχων ἀπίῃς.

Angenommene Schätzung.

Εἶεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε δὲ τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν, πόσα ἄν μοι χρήματα δοίης; Ὁπόσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί δὲ, ὥστε τοὺς παῖδας; Καὶ τούτων, ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄντων. Σὺ δὲ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, λέξον 36
μοι, πόσου ἂν πρίαιο, ὥστε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. (Ὁ

δὲ ἐτύγχανε νεόγαμός τε ὢν, καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναῖκα.) Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, κἂν τῆς ψυχῆς πριαί-
37 μην, ὥστε μήποτε λατρεῦσαι ταύτην. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγου τὴν σήν· οὐδὲ γὰρ εἰλῆφθαι ἔγωγε αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω, σοῦ γε μὴ πώποτε φυγόντος ἡμᾶς. Καὶ σὺ δὲ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τήν τε γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας, μηδὲν αὐτῶν καταθεὶς, ἵνα εἰδῶσιν, ὅτι ἐλεύθεροι πρός σε ἀπέρχονται. Καὶ νῦν μὲν, ἔφη, δειπνεῖτε παρ' ἡμῖν· δειπνήσαντες δὲ ἀπελαύνετε, ὅποι ὑμῖν θυμός. Οὕτω δὴ κατέμειναν.

Tod eines edelmüthigen Gelehrten.

38 Διασκηνούντων δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐπήρετο ὁ Κῦρος· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ὃς συνεθήρα ἡμῖν, καὶ σύ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτόν. Οὐ γὰρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτὸν οὗτοσὶ ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη ἐμέ. Καίτοι γ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἦν ἐκεῖνος, ὡς καὶ, ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε, προσκαλέσας με εἶπε, Μή τι σὺ, ὦ Τιγράνη, ἔφη, ὅτι ἀποκτείνει με, χαλεπανθῇς τῷ πατρί· οὐ γὰρ κακονοίᾳ τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοίᾳ· ὁπόσα δὲ ἀγνοίᾳ ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντα ἀκούσια ταῦτ' ἔγωγε νομίζω.
39 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, φεῦ τοῦ ἀνδρός!

Weshalb der armenische König ihn umbringen ließ.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος ἔλεξεν οὕτως, Ὦ Κῦρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες συνόντας ἀλλοτρίους ἄνδρας, οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακτείνουσιν, ὡς ἀφρονεστέρας ποιοῦντες τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτὰς τὴν πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶνται. Καὶ ἐγὼ ἐκείνῳ, ἔφη, ἐφθόνησα, ὅτι μοι ἐδόκει τὸν ἐμὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον
40 θαυμάζειν ἢ ἐμέ. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἁμαρτεῖν· καὶ σὺ, ὦ Τιγράνη, συγγίγνωσκε τῷ πατρί. Τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες, ὥσπερ εἰκὸς ἐκ συναλλαγῆς, ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἁρμαμάξας σὺν ταῖς γυναιξὶν ἀπῄλαυνον εὐφραινόμενοι.

Urtheile über Cyrus.

Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον τοῦ Κύρου ὁ μέν τις 41
τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν πραότητα, ὁ δέ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. Ἔνθα δὴ ὁ Τιγράνης ἐπήρετο τὴν γυναῖκα· Ἦ καὶ σοὶ, ἔφη, ὦ Ἀρμενία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐκεῖνον ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μήν; ἔφη ὁ Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα, νὴ Δία, ὡς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἂν πρίαιτο, ὥστε μή με δουλεύειν. Τότε μὲν δὴ, ὥσπερ εἰκὸς ἐκ τοιούτων, ἀνεπαύοντο σὺν ἀλλήλοις.

Gastgeschenke. Großmuth des Cyrus.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος Κύρῳ μὲν καὶ τῇ στρα- 42
τιᾷ ἅπάσῃ ξένια ἔπεμπε, προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ, οὓς δεήσοι στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι· τὰ δὲ χρήματα, ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος, διπλάσια ἀπηρίθμησεν. Ὁ δὲ Κῦρος, ὅσα εἶπε λαβὼν, τἄλλα ἀπέπεμψεν. ἤρετο δὲ, πότερος ἔσται ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς, ἢ αὐτός. Εἰπέτην δὲ ἅμα, ὁ μὲν πατὴρ οὕτως, Ὁπότερον ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπολείψομαί σου, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκευοφόρον με δέῃ σοι συνακολουθεῖν. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε· Καὶ ἐπὶ 43
πόσῳ ἂν ἐθέλοις, ἔφη, τὴν γυναῖκά σου ἀκοῦσαι, ὅτι σκευοφορεῖς; Ἀλλ' οὐδὲν, ἔφη, ἀκούειν δεήσει αὐτήν· ἄξω γὰρ, ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται αὐτῇ, ὅ τι ἂν ἐγὼ πράττω. Ὥρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἴη· Νόμιζε δὲ, ἔφη, συνεσκευασμένους παρέσεσθαι, ὅ τι ἂν ὁ πατὴρ δῷ.

Zweites Kapitel.

Die Chaldäer, böse Nachbarn von Armenien.

Τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται ἐκοιμήθησαν· τῇ 1
δ' ὑστεραίᾳ ἀναλαβων ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην, καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους, καὶ τῶν ἑαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περιελαύνων τὴν χώραν κατεθεᾶτο, σκοπῶν, ποῦ τειχίσειε φρούριον. Καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην, ποῖα εἴη τῶν ὀρέων, ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι καταθέοντες ληΐζονται; Καὶ

ὁ Τιγράνης ἐδείκνυεν. Ὁ δὲ πάλιν ἤρετο, Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη ἔρημά ἐστιν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' ἀεὶ σκοποί εἰσιν ἐκείνων, οἳ σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις, ὅ τι ἂν ὁρῶσι. Τί οὖν, ἔφη, ποιοῦσιν, ἐπὰν αἴσθωνται; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα, ὡς ἂν ἕκαστος δύνηται.
2 Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει· σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς χώρας τοῖς Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἀργὸν οὖσαν διὰ τὸν πόλεμον. Καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ
3 στρατόπεδον, καὶ δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ αὐτός τε ὁ Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος, καὶ ἱππεῖς εἰς τοὺς τετρακισχιλίους συνελέγοντο αὐτῷ, καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους, καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. Ὁ δὲ Κῦρος, ἐν ᾧ συνελέγοντο, ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ
4 ἦν τὰ ἱερὰ αὐτῷ, συνεκάλεσε τούς τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας, καὶ τοὺς τῶν Μήδων. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἦσαν, ἔλεξε τοιάδε·

Rede des Cyrus an die persischen und medischen Befehlshaber.

„Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα, ἃ ὁρῶμεν, „Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν, καὶ ἐπ' ἄκρου „γένοιτο τὸ ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν „εἴη πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ „τοῖς Χαλδαίοις. Τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ ἡμῖν· ἀνθρω„πίνη δὲ προθυμία εἰς τὸ πραχθῆναι ταῦτα οὐδὲν οὕτω „μέγα σύμμαχον ἂν γένοιτο ὡς τάχος. Ἢν γὰρ φθάσω„μεν, πρὶν τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι, ἀναβάντες, ἢ
5 „παντάπασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον, ἢ ὀλίγοις „τε καὶ ἀσθενέσι χρησαίμεθ' ἂν πολεμίοις. Τῶν οὖν πό„νων οὐδεὶς ῥᾴων οὐδὲ ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἐστὶ τοῦ „νῦν καρτερῆσαι σπεύδοντας. Ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὅπλα. Καὶ „ὑμεῖς μέν, ὦ Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε· „ὑμεῖς δέ, ὦ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δὲ „ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε· ὑμεῖς δέ, ὦ ἱππεῖς, „ὄπισθεν ἕπεσθε, παρακελευόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω „ἡμᾶς· ἢν δέ τις μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε."

Aufbruch des Heers. Waffen, Charakter und Lebensart der Chaldäer.

6 Ταῦτ' εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγεῖτο, ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς λόχους. Οἱ δὲ Χαλδαῖοι, ὡς ἔγνωσαν τὴν ὁρμὴν

ἄνω οὖσαν, εὐθὺς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν, καὶ συνεβόων ἀλλήλοις, καὶ συνηθροίζοντο. Ὁ δὲ Κῦρος παρηγγύα· Ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν· ἢν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται. Εἶχον δὲ οἱ Χαλδαῖοι γέρρα τε καὶ 7
παλτὰ δύο· καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην τὴν χώραν εἶναι, καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὁπόταν τις αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικοί τε καὶ πένητες εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινή τέ ἐστι, καὶ ὀλίγη ἡ τὰ χρήματα ἔχουσα. Ὡς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον 8
οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν, Ὦ Κῦρε, ἆρ' οἶσθα, ἔφη, ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἵ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέξωνται τοὺς πολεμίους. Καὶ ὁ Κῦρος εἰπών, ὅτι εἰδείη τοῦτο, εὐθὺς παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι ὡς αὐτίκα δεῆσον ἐπιδιώκειν, ἐπειδὰν ὑπαγάγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφεύγοντες οἱ Ἀρμένιοι, ὥστ' ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι.

Zerſtreuung der Chaldäer. Die Höhen werden beſetzt.

Οὕτω δὴ ἡγοῦντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων 9
οἱ παρόντες, ὡς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ταχὺ ἀλαλάξοντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι, ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. Ὡς δὲ διώκον- 10
τες οἱ Χαλδαῖοι εἶδον ἐναντίους μαχαιροφόρους ἰεμένους ἄνω, οἱ μέν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δέ τινες καὶ ἑάλωσαν αὐτῶν· ταχὺ δὲ εἵχετο τὰ ἄκρα. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθεώρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις, καὶ ἠσθάνοντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκήσεων. Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, 11
ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλεν. Ἐπεὶ δὲ ἠριστήκεσαν, καταμαθὼν, ἔνθα αἱ σκοπαὶ ἦσαν αἱ τῶν Χαλδαίων, ἐρυμνόν τε ὂν καὶ ἔνυδρον, εὐθὺς ἐτείχιζε φρούριον, καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευσε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα, καὶ κελεύειν παραγενέσθαι, ἔχοντα, ὁπόσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοδόμοι. Ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ᾤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.

Cyrus sendet die gefangenen Chaldäer an ihr Volk.

12 Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δέ τινας καὶ τετρωμένους. Ὡς δὲ εἶδεν, εὐθὺς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους, ἰατροὺς καλέσας, θεραπεύειν ἐκέλευσεν. Ἔπειτα δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις, ὅτι ἥκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους, οὔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην ποιῆσαι βουλόμενος Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα, οἶδ' ὅτι οὐδὲν ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἤγετε καὶ ἐφέρετε· νῦν δ' ὁρᾶτε δή, ἐν
13 οἵῳ ἐστέ. Ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἴκαδε τοὺς εἱλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλεύσασθαι, εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν, εἴτε φίλοι εἶναι. Κἂν μὲν πόλεμον αἱρῆσθε, μηκέτι ἥκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἢν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὅπλων ἥκετε· ὡς δὲ καλῶς ἕξει τὰ ὑμέτερα,
14 ἢν φίλοι γένησθε, ἐμοὶ μελήσει. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν Κῦρον, ᾤχοντο οἴκαδε.

Kurzsichtigkeit der Menschen.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος, ὡς ἤκουσε τήν τε κλῆσιν τοῦ Κύρου καὶ τὴν πρᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ τἆλλα, ὅσων ᾤετο δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κῦρον ὡς ἠδύνατο τάχιστα.
15 Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν, Ὦ Κῦρε, ὡς ὀλίγα δυνάμενοι προορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν! Νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ, ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας, δοῦλος, ὡς οὐδεπώποτε, ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἑάλωμεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες, νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι, ὡς οὐδεπώποτε. Οἱ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας, ὥσπερ ἐγὼ ηὐχό-
16 μην. Καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅτι ἐγὼ, ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων, πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα, ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἃ ὑπισχνοῦ ποιήσειν ἀγαθὰ ἡμᾶς, ὅτ' ἐλάμβανες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσταί σοι ἤδη· ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφήναμεν, ἃς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοί ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἄν σοι μὴ ἀποδιδόντες; ᾧ

καὶ ἀποδιδόντες οὐδὲν ἄξιον οὐδὲ οὕτω πρὸς εὐεργέτην καταλαμβανόμεθα τοσοῦτον ποιοῦντες.

Die Chaldäer bitten um Frieden. Vorschlag des Cyrus an beide Völker.

Ὁ μὲν Ἀρμένιος ταῦτ' ἔλεξεν· οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἦκον 17
δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς· Ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου ἕνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε, ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον ἂν δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γενομένης, ἢ πολεμοῦντες, ἐπεὶ ἡμεῖς τάδ' ἔχομεν; Ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. Καὶ ὃς, Τί δ', ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγέ- 18
νοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; Ἔτι ἄν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραινοίμεθα. Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; Συνέφασαν καὶ τοῦτο. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, βούλοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες, ὅσαπερ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι, ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι, ὁπόσην ἂν θέλητε; Ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δὲ σύ, 19
ἔφη, ὦ Ἀρμένιε; βούλοιο ἄν σοι τὴν νῦν ἀργὸν οὖσαν γῆν ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρά σοι ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; Ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ ἂν τοῦτο ρίασθαι· πολὺ γὰρ ἂν αὐξάνεσθαι τὴν πρόσοδον. Τί δὲ ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι; ἐπεὶ ὅρη ἀγαθὰ 20
ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν ἐᾶν νέμειν ταῦτα τοὺς Ἀρμενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; Ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι οὐδὲν πονοῦντας. Σὺ δὲ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις, μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους, πολὺ πλείω ὠφεληθήσεσθαι; Καὶ σφόδρα ἄν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε σύμμαχα; Ἔφη ὁ Ἀρμένιος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡ- 21
μεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὗτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ' ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη; Οὕτως ἄν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι, εἰ οὗτοι παραλήψονται πάλιν τὰ ἄκρα, ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, 22
Οὕτωσὶ τοίνυν, ἔφη, ἐγὼ ποιήσω· οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παραδώσω, ἀλλὰ ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· κἂν ἀδι-

κωσιν ὑμῶν ὁποτεροιοῦν, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἡμεῖς ἐσόμεθα.

Er wird angenommen, und die Grenzfestung in Stand gesetzt.

23 Ὡς δ' ἤκουσαν ταῦτα ἀμφότεροι, ἐπῄνεσαν καὶ ἔλεγον, ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἡ εἰρήνη βεβαία γένοιτο. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἔδοσαν καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστά· καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι συνετίθεντο, ἐπιγαμίας δὲ εἶναι, καὶ ἐπεργασίας, καὶ ἐπινομίας, καὶ συμμαχίαν δὲ κοινὴν, εἴ τις ἀδικοίη ὁποτερουςοῦν.
24 Οὕτω μὲν οὖν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν δὲ ἔτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθῆκαι Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. Ἐπεὶ δὲ αἱ συνθῆκαι ἐγένοντο, εὐθὺς συνετείχιζόν τε ἀμφότεροι προθύμως, ὡς κοινὸν,
25 φρούριον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια συνεισῆγον. Ἐπεὶ δὲ ἑσπέρα προσῄει, συνδεῖπνους ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν, ὡς φίλους ἤδη.

Unterbringung der räuberischen Chaldäer.

Συνδειπνούντων δὲ εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων, ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσιν εὐκτὰ ταῦτα εἴη· εἰσὶ δὲ τινὲς τῶν Χαλδαίων, οἳ ληϊζόμενοι ζῶσι, καὶ οὔτ' ἐπίστανται ἐργάζεσθαι, οὐδ' ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν· ἀεὶ γὰρ ἐληΐζοντο καὶ ἐμισθοφόρουν, πολλάκις μὲν παρὰ τῷ τῶν Ἰνδῶν βασιλεῖ (καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχρυσος ὁ ἀνὴρ), πολλάκις δὲ καὶ παρ' Ἀστυάγει.
26 Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μισθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ δώσω, ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖστον δήποτε ἔδωκε. Συνέφασάν οἱ, καὶ πολλοὺς γε ἔσεσθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.

Cyrus verabredet mit dem armenischen König und den Chaldäern eine Gesandschaft an den König von Indien.

27 Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο· ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἤκουσεν, ὅτι πρὸς τὸν Ἰνδὸν πολλάκις οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς, ὅτι ἦλθον παρ' αὐτοῦ κατασκεψόμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα, καὶ ᾤχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ αὐτῷ πεπραγμένα.

Ἦρξατο οὖν λόγου τοιοῦδε· Ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑ- 28
μεῖς ὦ Χαλδαῖοι, εἴπατέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ νῦν τῶν ἐμῶν
ἀποστέλλοιμι πρὸς τὸν Ἰνδὸν, συμπέμψαιτ' ἄν μοι τῶν
ὑμετέρων, οἵτινες αὐτῷ τήν τε ὁδὸν ἡγοῖντο ἄν, καὶ
συμπράττοιεν, ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ, ἃ
ἐγὼ βούλομαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι
ἂν βουλοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως
διδόναι, οἷς ἄν δέῃ, καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν στρα-
τευομένων τοὺς ἀξίους· τούτων δὴ ἕνεκα βούλομαι ὡς
ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν, δεῖσθαι τούτων νομίζων.
Τῶν μὲν ὑμετέρων ἡδύ μοι φείδεσθαι (φίλους γὰρ ὑμᾶς
ἤδη νομίζω)· παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ἡδέως ἄν λάβοιμι, εἰ
διδοίη.

Was ſie ihm melden ſoll.

Ὁ οὖν ἄγγελος, ᾧ κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι 29
καὶ συμπράκτορας γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκεῖσε λέξει ὧδε· Ἔ-
πεμψέ με Κῦρος, ὦ Ἰνδὲ, πρός σε· φησὶ δὲ προσδεῖ-
σθαι χρημάτων, προσδεχόμενος καὶ ἄλλην στρατιὰν οἰ-
κοθεν ἐκ Περσῶν (καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη). Ἢν
οὖν αὐτῷ πέμψῃς, ὁπόσα σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἦν
θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῷ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι,
ὥστε σε νομίζειν καλῶς βεβουλεῦσθαι, χαρισάμενον αὐ-
τῷ. Ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει· τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν 30
ὑμεῖς αὖ ἐπιστέλλετε, ὅ τι ὑμῖν δοκεῖ συμφέρον εἶναι.
Καὶ ἢν μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις
χρησόμεθα· ἢν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα, ὅτι οὐδεμίαν
αὐτῷ χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσται ἡμῖν, ἐκείνου ἕνεκα,
πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι. Ταῦτ' εἰ- 31
πεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων καὶ Χαλ-
δαίων τοιαῦτα λέξειν [περὶ αὐτοῦ], οἷα αὐτὸς ἐπεθύμει
πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ.
Καὶ τότε μὲν δὴ, ὁπότε καλῶς εἶχε, διαλύσαντες τὴν
σκηνὴν ἀνεπαύοντο.

Drittes Kapitel.

Die Gesandten reisen ab. Empfang des Cyrus in Armenien.

1 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὅ τε Κῦρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον, ἐπιστείλας, ὅσα περ ἔφη, καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλδαῖοι συνέπεμπον, οὓς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι καὶ συμπρᾶξαι καὶ εἰπεῖν περὶ τοῦ Κύρου τὰ προσήκοντα. Ἐκ δὲ τούτου παρασκευάσας ὁ Κῦρος τὸ φρούριον καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσι, καὶ ἄρχοντα αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον, ὃν ᾤετο Κυαξάρει ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπῆει συλλαβὼν τὸ ἕτερον στράτευμα, ὅσον τε ἦλθεν ἔχων, καὶ ὃ παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων, εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ᾤοντο καὶ ξυμπάντων τῶν ἄλλων κρείττονες εἶναι.

2 Ὡς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰκουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων, οὔτε ἀνὴρ, οὔτε γυνὴ, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων, ἡδόμενοι τῇ εἰρήνῃ, καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες, εἴ τι ἕκαστος ἄξιον εἶχε. Καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἥδεσθαι τῇ ὑπὸ πάντων τιμῇ. Τέλος δ' οὖν ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον υἱὸν, καὶ σὺν ἄλλοις δώροις καὶ τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν, ὃ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν ὁ Κῦρος.

Cyrus ist keineswegs habsüchtig.

3 Καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν εἶπεν, Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ περιιόντα εὐεργετεῖν· ἀλλὰ σὺ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα, ἃ φέρεις, ἄπιθι, καὶ τῷ μὲν Ἀρμενίῳ μηκέτι δὸς αὐτὰ κατορύξαι, ἔκπεμψον δὲ τὸν σὸν υἱὸν ὡς κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα ἐπὶ τὴν στρατιάν· ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σαυτῇ καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ ταῖς θυγατράσι καὶ τοῖς υἱοῖς, ὅ τι κεκτημένοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκείτω τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τε-
4 λευτήσῃ, κατακρύπτειν. Ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν παρήλασεν· ὁ δὲ Ἀρμένιος συμπροὔπεμπε καὶ οἱ ἄλλοι πάντες

ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐεργέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν· καὶ ταῦτ' ἐποίουν, ἕως ἐκ τῆς χώρας ἐξέπεμψαν. Συναπέστειλε δὲ αὐτῷ ὁ Ἀρμένιος καὶ στρατιὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οἴκοι οὔσης. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος ἀπῄει, κε- 5
χρηματισμένος οὐχ ἃ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἡτοιμασμένος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν, ὁπότε δέοιτο. Καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθορίοις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κυαξάρην (ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν)· αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα, ὅπουπερ ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις, καὶ εὐφραίνετο.

Was er nach seiner Rückkunft zu dem übrigen Heere thut.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Μήδους, τῶν χρημάτων ἔδωκε 6
τοῖς ἑαυτοῦ ταξιάρχοις, ὅσα ἐδόκει ἑκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἴ τινας ἄγαιντο τῶν ὑφ' ἑαυτούς· ἐνόμιζε γὰρ, εἴ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιέπαινον ποιήσειε, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. Καὶ αὐτὸς δὲ, εἴτι που καλὸν ἴδοι εἰς τὴν στρατιὰν, τοῦτο κτώμενος διεδωρεῖτο τοῖς ἀεὶ ἀξιωτάτοις, νομίζων, ὅ τι καλὸν κἀγαθὸν ἔχοι τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κε- 7
κοσμῆσθαι. Ἡνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου, ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιαρχῶν καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων, ὅσους ἐτίμα·

Rede des Cyrus bei Austheilung des Geldes.

„Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν πα-
„ρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις προσγεγένηται, καὶ ὅτι ἔ-
„χομεν, ἀφ' ὧν τιμᾶν ἔξομεν, οὓς ἂν βουλώμεθα, καὶ
„τιμᾶσθαι, ὡς ἄν ἕκαστος ἄξιος ᾖ. Πάντως δὲ ἀναμι- 8
„μνησκώμεθα, τὰ ποῖα ἄττα ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν
„ἐστὶν αἴτια· σκοπούμενοι γὰρ εὑρήσετε, τό τε ἀγρυ-
„πνῆσαι, ὅπου ἔδει, καὶ τὸ πονῆσαι, καὶ τὸ σπεῦσαι,
„καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις. Οὕτως οὖν χρὴ καὶ τὸ
„λοιπὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γιγνώσκοντας, ὅτι τὰς
„μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ πειθῶ καὶ
„ἡ καρτερία καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι πα-
„ρέχονται."

Warum Cyrus grade jetzt etwas gegen den Feind unternehmen will.

9 Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος, ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτικοὺς πόνους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιστήμονες δὲ ἦσαν τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστος ὁπλίσει, καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἑώρα πάντας εὖ παρεσκευασμένους· ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν, γι-
γνώσκων, ὅτι ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ
10 τῆς καλῆς παρασκευῆς ἀλλοιοῦταί τι. Ἔτι δ' ὁρῶν, ὅτι φιλοτίμως ἔχοντες, ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὡς τάχιστα, εἰδὼς, ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ οὐκέτι ἐν τούτῳ οὔτε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμουμένοις φθονοῦσιν, οὔτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους, νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ εἶναι.

Rüstung des Heers, und Versammlung der Befehlshaber.

11 Οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιὰν καὶ κατέταξεν, ὡς ἐδύνατο, κάλλιστά τε καὶ ἄριστα· ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ ταξιάρχους καὶ λοχαγούς· οὗτοι γὰρ ἀπολελυμένοι ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς, καὶ ὁπότε δέοι ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ, ἢ παραγγέλλειν τι, οὐδ' ὡς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ δωδεκαδάρχοις καὶ ἑξα-
12 δάρχοις πάντα τὰ καταλειπόμενα διεκοσμεῖτο. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, παράγων αὐτοὺς ἐπεδείκνυέ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα, καὶ ἐδίδασκεν, ἢ ἕκαστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν συμμαχικῶν. Ἐπεὶ δὲ κἀκείνους ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ, ἅπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειρᾶσθαι αὐτοὺς ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυμότατα πάντες ἐξορμῷντο, πρωῒ δὲ παρεῖναι ἐπὶ τὰς Κυα-
13 ξάρους θύρας. Τότε μὲν δὴ ἀπιόντες οὕτω πάντες ἐποίουν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ ἐπι-

καίριοι ἐπὶ τὰς θύρας. Σὺν τούτοις οὖν ὁ Κῦρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην ἤρξατο λόγου τοιοῦδε·

Cyrus' Rede an Cyaxares.

Οἶδα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι, ἃ μέλλω λέγειν, σοὶ πάλαι δοκεῖ οὐδὲν ἧττον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσχύνῃ λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῇς ἀχθόμενος, ὅτι τρέφεις ἡμᾶς, ἐξόδου μεμνῆσθαι. Ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾷς, ἐγὼ λέξω καὶ 14 *ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπείπερ παρεσκευάσμεθα, μὴ, ἐπειδὰν ἐμβάλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ' ἰέναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν.*

Vortheile eines Angriffskrieges.

Νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες πολλὰ τῶν σῶν 15 *σινόμεθα ἄκοντες· ἢν δ' εἰς τὴν πολεμίων ἴωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἡδόμενοι. Ἔπειτα νῦν μὲν* 16 *σὺ ἡμᾶς τρέφεις πολλὰ δαπανῶν· ἢν δὲ ἐκστρατευώμεθα, θρεψόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. Ἔτι δὲ, εἰ μὲν μείζων τις* 17 *ἡμῖν κίνδυνος ἔμελλεν εἶναι ἐκεῖ ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν ἂν αἱρετέον· νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται, ἐάν τε ἐνθάδε ὑπομένωμεν, ἐάν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα, ἢν τε ἐνθάδε ἐπιόντας αὐτοὺς δεχώμεθα, ἢν τε ἐπ' ἐκείνους ἰόντες τὴν μάχην συνάπτωμεν. Πολὺ μέντοι* 18 *ἡμεῖς μὲν βελτίοσι καὶ ἐρρωμενεστέραις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἢν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ μὴ ἄκοντες δοκῶμεν ὁρᾶν τοὺς πολεμίους· πολὺ δὲ κἀκεῖνοι μᾶλλον ἡμᾶς φοβήσονται, ὅταν ἀκούσωσιν, ὅτι οὐχ ὡς φοβούμενοι πτήσσομεν αὐτοὺς οἴκοι καθήμενοι, ἀλλ', ἐπεὶ αἰσθανόμεθα προσιόντας, ἀπαντῶμέν τε αὐτοῖς, ἵν' ὡς τάχιστα συμμίξωμεν, καὶ οὐκ ἀναμένομεν, ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ φθάνοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. Καίτοι, ἔφη, εἴ τι ἐκείνους* 19 *μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω, πολὺ ἂν μᾶλλον. Καὶ ὁ πατὴρ ἀεὶ λέγει, καὶ σὺ φῂς, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν,*

ὡς αἱ μάχαι κρίνονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ῥώμαις.

Cyaxares ist gleicher Meinung. Opfer.

20 Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κυαξάρης δὲ ἀπεκρίνατο, Ἀλλ' ὅπως μέν, ὦ Κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι τρέφων ὑμᾶς, μηδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἰέναι εἰς τὴν πολεμίαν, ἤδη καὶ ἐμοὶ δοκεῖ βέλτιον εἶναι πρὸς πάντα. Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμογνωμονοῦμεν, συσκευαζώμεθα, καὶ ἢν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θᾶττον συγκαταινῇ,
21 ἐξίωμεν ὡς τάχιστα. Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἰπὼν συσκευάζεσθαι ὁ Κῦρος ἔθυε, πρῶτον μὲν Διΐ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, καὶ ἠτεῖτο, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς ὄντας ἡγεμόνας γίγνεσθαι τῇ στρατιᾷ, καὶ παραστάτας ἀγαθοὺς, καὶ συμμάχους, καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. Συμπαρεκάλει δὲ καὶ ἥρωας, γῆς Μηδίας οἰκήτορας καὶ κηδεμόνας.

Einfall ins Feindesland.

22 Ἐπεὶ δ' ἐκαλλιερήσατο καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὁρίοις, τότε δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. Ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὅρια, ἐκεῖ αὖ καὶ Γῆν ἱλάσκετο χοαῖς, καὶ θεοὺς θυσίαις, καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οἰκήτορας εὐμενίζετο. Ταῦτα δὴ ποιήσας αὖθις Διΐ πατρῴῳ ἔθυε, καὶ, εἴ τις ἄλ-
23 λος θεῶν ἀνεφαίνετο, οὐδενὸς ἠμέλει. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν, εὐθὺς τοὺς μὲν πεζοὺς προαγαγόντες οὐ πολλὴν ὁδὸν ἐστρατοπεδεύσαντο, τοῖς δὲ ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι περιεβάλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. Καὶ τὸ λοιπὸν δὲ μεταστρατοπεδευόμενοι, καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, καὶ δῃοῦντες τὴν χώραν,
24 ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. Ἡνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ' ἡμερῶν ἀπέχειν ὁδὸν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει· Ὦ Κυαξάρη, ὥρα δὴ ἀπαντᾶν, καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν, μήτε τοῖς ἡμετέροις, φοβουμένους μὴ ἀντιπροσιέναι, ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν, ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχούμεθα.

Vorsichtsmaaßregeln.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κυαξάρει, οὕτω δὴ ἀεὶ 25
συντεταγμένοι προῄεσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν, ὅσον ἐ-
δόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. Καὶ δεῖπνον μὲν ἀεὶ κατὰ
φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαιον ἐν τῷ στρα-
τοπέδῳ· ἔμπροσθεν μέντοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαιον, ὅ-
πως ὁρῷεν μὲν, εἴ τινες νυκτὸς προσίοιεν, διὰ τὸ πῦρ,
μὴ ὁρῷντο δὲ ὑπὸ τῶν προσιόντων. Πολλάκις δὲ καὶ
ὄπισθεν τοῦ στρατοπέδου ἐπυρπόλουν, ἀπάτης ἕνεκα τῶν
πολεμίων· ὥστ' ἔστιν ὅτε καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς
τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὄπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι
ἔτι πρόσω τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.

Lager der Assyrier.

Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπεὶ ἤδη 26
ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίγνετο, τάφρον περιε-
βάλλοντο· ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ βάρβαροι βασι-
λεῖς, ὁπόταν στρατοπεδεύωνται (τάφρον περιβάλλονται
εὐπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν)· ἴσασι γὰρ, ὅτι ἱππικὸν
στράτευμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι καὶ δύσχρηστον, ἄλ-
λως τε καὶ βάρβαρον. Πεποδισμένους τε γὰρ ἔχουσι 27
τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις, καὶ, εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς
ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶ-
σαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον δὲ θωρακίσασθαι· ἀνα-
βάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι διὰ τοῦ στρατοπέδου παντά-
πασιν ἀδύνατον. Τούτων δὴ ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι
καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα περιβάλλονται· καὶ ἅμα αὐτοῖς
δοκεῖ τὸ ἐν ἐχυρῷ εἶναι καὶ ἐξουσίαν παρέχειν, ὅταν βού-
λωνται, μάχεσθαι. Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλ- 28
λήλων ἐγίγνοντο. Ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπεῖχον ὅσον πα-
ρασάγγην, οἱ μὲν Ἀσσύριοι οὕτως ἐστρατοπεδεύοντο,
ὥσπερ εἴρηται, ἐν περιτεταφρευμένῳ μὲν, καταφανεῖ δέ·
ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἐδύνατο, ἐν ἀφανεστάτῳ, κώμας τε
καὶ γεωλόφους ἐπίπροσθεν ποιησάμενος, νομίζων, πάν-
τα τὰ πολέμια ἐξαίφνης ὁρώμενα φοβερώτερα τοῖς ἐναν-
τίοις εἶναι. Καὶ ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα, ὥσπερ ἔπρεπε,
προφυλακὰς ποιησάμενοι ἑκάτεροι ἐκοιμήθησαν.

Rath des Cyaxares.

29 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαυον τὰ στρατεύματα ἐν τῷ ἐχυρῷ· Κῦρος δὲ καὶ Κυαξάρης συνταξάμενοι περιέμενον, ὡς, εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι. Ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο, ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ τοῦ ἐρύματος, οὐδὲ μάχην ποιήσοιντο ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κυαξάρης, καλέσας τὸν Κῦρον καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἐπικαι-
30 ρίων, ἔλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι, οὕτως ἰέναι πρὸς τὸ τῶν ἀνδρῶν ἔρυμα καὶ δηλοῦν, ὅτι θέλομεν μάχεσθαι. Οὕτω γὰρ, ἔφη, ἐὰν μὴ ἀντεπεξίωσιν ἐκεῖνοι, σὶ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαῤῥήσαντες ἀπίασιν· οἱ δὲ πολέμιοι, τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν, μᾶλλον φοβηθήσονται.

Cyrus verwirft denselben,

31 Τούτῳ μὲν δὴ οὕτως ἐδόκει· ὁ δὲ Κῦρος, Μηδαμῶς, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κυαξάρη, οὕτω ποιήσωμεν. Εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα, ᾗ σὺ κελεύεις; νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσονται σὺδὲν φοβούμενοι, εἰδότες, ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσι τοῦ μηδὲν παθεῖν· ἐπειδάν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ πλῆθος πολὺ ἐνδεέστερον τοῦ ἑαυτῶν,
καταφρονήσουσι καὶ αὖριον ἐξίασι πολὺ ἐῤῥωμενεστέραις
32 ταῖς γνώμαις. Νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν, ὅτι πάρεσμεν, οὐχ ὁρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὖ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρονοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι, τί ποτε τοῦτ' ἐστὶ, καὶ διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν ἐγὼ οἶδ' ὅτι οὐδὲν παύονται. Ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερούς τε ἡμᾶς γενέσθαι, καὶ ἰέναι εὐθὺς ὁμόσε, εἰληφότας αὐτοὺς, ἔνθα πάλαι ἐβουλόμεθα.

---

und Alle stimmen ihm bei.

33 Λέξαντος δὲ οὕτω Κύρου συνέδοξε ταῦτα καὶ Κυαξάρει καὶ τοῖς ἄλλοις. Καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ
34 τῶν φυλακῶν καύσαντες, ἐκοιμήθησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ Κῦρος μὲν ἐστεφανωμένος ἔθυε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις, ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ

παρεῖναι. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτοὺς ἔλεξεν·

Rede des Cyrus an die Homotimen nach dem Opfer.

Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοὶ, ὡς οἵ τε μάντεις φασὶ καὶ ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην τ' ἔσεσθαι προαγγέλλουσι, [καὶ νίκην διδόασι], καὶ σωτηρίαν προϋπισχνοῦνται ἐν τοῖς ἱεροῖς. Ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν, ποίους τινὰς χρὴ 35
εἶναι ἐν τῷ τοιῷδε, αἰσχυνοίμην ἄν· οἶδα γὰρ ὑμᾶς ταὐτὰ ἐπισταμένους καὶ μεμελετηκότας τε καὶ ἀκηκοότας καὶ ἀκούοντας διὰ τέλους, οἷάπερ ἐγὼ, ὥστε καὶ ἄλλους εἰκότως ἂν διδάσκοιτε. Τάδε δὲ εἰ μὴ τυγχάνετε κατα- 36
νενοηκότες, ἀκούσατε· Οὓς γὰρ νεωστὶ συμμάχους τε ἔχομεν, καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν, τούτους δεῖ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν, ἐφ' οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑπὸ Κυαξάρους, ἅ τε ἠσκοῦμεν, ἐφ' ἅ τε αὐτοὺς παρακεκλήκαμεν, ὧν τε ἄσμενοι ἀνταγωνισταὶ ἔφασαν ἡμῖν ἔσεσθαι. Καὶ τούτου δὲ αὐτοὺς ὑπομιμνήσκετε, ὅτι ἡ- 37
δε ἡμέρα δείξει, ὧν ἄξιος ἕκαστός ἐστιν. Ὧν γὰρ ἂν ἄνθρωποι ὀψιμαθεῖς γένωνται, οὐδὲν θαυμαστὸν εἴ τινες αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπομνήσοντος δέοιντο, ἀλλ' ἀγαπητὸν, εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς δύναιντ' ἄν ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. Καὶ 38
ταῦτα μέντοι πράττοντες ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πεῖραν λήψεσθε. Ὁ μὲν γὰρ δυνάμενος ἐν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλους βελτίους ποιεῖν, εἰκότως ἂν ἤδη καὶ ἑαυτῷ συνειδείη τελέως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὤν· ὁ δὲ τὴν τούτων ὑπόμνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων, καὶ τοῦτο ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν ἡμιτελῆ αὑτὸν νομίζοι. Τούτου δ' ἕνεκα οὐκ ἐγὼ, ἔφη, αὐ- 39
τοῖς λέγω, ἀλλὰ ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ ἀρέσκειν ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐτοῖς, ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. Εὖ δὲ ἐπίστασθε, ἔφη, ὡς ἦν θαῤῥοῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύητε, καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ θαῤῥεῖν διδάξετε. Τέλος εἶπεν ἀπιόντας ἀριστᾶν ἐστεφανωμέ- 40
νους, καὶ σπονδὰς ποιησαμένους ἥκειν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. Ἐπεὶ δὲ οὗτοι ἀπῆλθον, αὖθις τοὺς οὐραγοὺς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις αὖ τοιάδε ἐνετέλλετο·

Rede an die Führer des Hintertreffens.

41 Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γεγόνατε, καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστὲ, οἳ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρονιμώτεροι. Καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε οὐδὲν ἧττον ἡμῶν ἔντιμον τῶν προστατῶν· ὑμεῖς γὰρ ὄπισθεν ὄντες τούς τ' ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς ἔτι κρείττους ποιοῖτε, καὶ εἴ τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτον ὁρῶντες οὐκ ἂν
42 ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. Συμφέρει δ' ὑμῖν, εἴπερ τῷ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. Ἂν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀναπαλοῦντες ἕπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε αὐτοῖς, καὶ, ὅπως μηδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν ἡττηθήσεσθε, ἀντιπαρακελευόμενοι αὐτοῖς θᾶττον ἡγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Καὶ ἅπιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφανωμένοι εἰς τὰς τάξεις.

Die Assyrier kommen kecklich hervor. Rede ihres Königs.

43 Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν· οἱ δ' Ἀσσύριοι καὶ ἤδη ἠριστηκότες ἐξῄεσάν τε θρασέως, καὶ παρετάττοντο ἐῤῥωμένως. Παρέταττε δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, ἐφ' ἅρματος παρελαύνων, καὶ τοιάδε παρεκελεύετο·

44 Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι· νῦν γὰρ περὶ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγὼν, καὶ περὶ γῆς, ἐν ᾗ ἔφυτε, καὶ περὶ οἴκων, ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ περὶ γυναικῶν δὲ καὶ τέκνων, καὶ περὶ πάντων, ὧν πέπασθε ἀγαθῶν. Νικήσαντες μὲν γὰρ ἅπάντων τούτων ὑμεῖς, ὥσπερ πρόσθεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δὲ ἡττηθήσεσθε; εὖ ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολε-
45 μίοις. Ἄτε οὖν νίκης ἐρῶντες, μένοντες μάχεσθε!

Sonderbare Beschreibung des Fliehens.

Μωρὸν γὰρ, τὸ κρατεῖν βουλομένους τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄοπλα καὶ ἄχειρα, ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις φεύγοντας. Μωρὸς δὲ καὶ, εἴ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειροίη, εἰδὼς, ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων. Μωρὸς δὲ καὶ, εἴ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἧττον προσίεται. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι οἷ

μὲν νικῶντες τά τε ἑαυτῶν σώζουσι, καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων προσλαμβάνουσιν; οἱ δ' ἡττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν;

Cyrus widerlegt abermals den Cyaxares.

Ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν: ὁ δὲ Κυαξάρης 46
πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν, ὅτι ἤδη καιρὸς εἴη ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ἔτι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρύματος, ἐν ᾧ ἂν προσίωμεν, πολλοὶ ἔσονται· μὴ οὖν ἀναμένωμεν, ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται, ἀλλ' ἴωμεν, ἕως ἂν ἔτι οἰόμεθα εὐπετῶς ἂν αὐτῶν κρατῆσαι. Ὁ δ' αὖ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὦ Κυ- 47
αξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἥμισυ αὐτῶν ἔσονται οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι φοβουμένους τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι, αὐτοὶ δὲ οὐ νομιοῦσιν ἡττᾶσθαι· ἄλλης οὖν σοι μάχης δεήσει, ἐν ᾗ ἄμεινον ἂν ἴσως βουλεύσαιντο ἢ νῦν βεβούλευνται, παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥσθ', ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν, μάχεσθαι. Οἱ μὲν δὴ ἄγγελοι ταῦτ' ἀκούσαντες ᾤχοντο. 48

Aussage der Ueberläufer.

Ἐν τούτῳ δ' ἦλθε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων, αὐτομόλους ἄγοντες. Καὶ ὁ Κῦρος, ὥσπερ εἰκὸς, ἠρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν πολεμίων. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ἐξιοιέν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ παρατάττοι αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔξω ὤν, καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὖσι πολλά τε καὶ ἰσχυρὰ, ὡς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. Ἐνταῦθα 49
δὴ ὁ Χρυσάντας εἶπε· Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας, ἕως ἔτι ἔξεστι, παρακελεύσαιο, εἴ ἄρα τι καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσαις τοὺς στρατιώτας; Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν·

Mit bloßen Auffoderungen zur Tapferkeit ist es nicht gethan.

Ὦ Χρυσάντα, μηδέν σε λυπούντων αἱ τοῦ Ἀσσυ- 50
ρίου παρακελεύσεις· οὐδεμία γὰρ οὕτως ἔσται καλὴ παραίνεσις, ἥ τις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐθημερὸν ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιήσει· οὐκ ἂν οὖν τοξότας γε, οἳ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἶεν· οὐδὲ μὴν ἀκον-

τιστὰς, οὐδὲ μὴν ἱππέας, ἀλλ' οὐδὲ μὴν τά γε σώματα
51 ἱκανοὺς πονεῖν, ἢν μὴ πρόσθεν ἠσκηκότες ὦσι. Καὶ
ὁ Χρυσάντας εἶπεν· Ἀλλ' ἀρκείτω, ὦ Κῦρε, ἐὰν τὰς
ψυχὰς αὐτῶν παρακελευσάμενος ἀμείνους ποιήσῃς. Ἦ
καὶ δύναιτ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἷς λόγος ῥηθεὶς αὐθη-
μερὸν αἰδοῦς μὲν ἐμπλῆσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων,
ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν κωλῦσαι, προτρέψαι δὲ, ὡς χρὴ, ἐ-
παίνου ἕνεκα πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπο-
δύεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαις βεβαίως τοῦτο, ὡς
αἱρετώτερόν ἐστι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον, ἢ
φεύγοντας σωθῆναι;

Dazu bedarf es guter Geſetze und Lehrmeiſter.

52 Ἆρ' οὐκ, ἔφη, εἰ μέλλουσι τοιαῦτα διάνοσται ἐγγρα-
φήσεσθαι ἀνθρώποις καὶ ἔμμονοι ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν
νόμους ὑπάρξαι δεῖ τοιούτους, δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς
ἔντιμος καὶ ἐλευθέριος ὁ βίος παρασκευασθήσεται, τοῖς
δὲ κακοῖς ταπεινός τε καὶ ἀλγεινὸς καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν
53 ἐπανακείσεται; Ἔπειτα δὲ διδασκάλους, οἶμαι, δεῖ καὶ
ἄρχοντας ἐπὶ τούτοις γενέσθαι, οἵτινες δείξουσί τε ὀρ-
θῶς καὶ διδάξουσι καὶ ἐθιοῦσι ταῦτα δρᾶν, ἔστ' ἂν ἐγ-
γένηται αὐτοῖς τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμο-
νεστάτους τῷ ὄντι νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσ-
κλεεῖς ἀθλιωτάτους ἁπάντων ἡγεῖσθαι. Οὕτω γὰρ δεῖ
διατεθῆναι τοὺς μέλλοντας τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων φό-
54 βου τὴν μάθησιν κρείττονα παρέξεσθαι. Εἰ δέ τοι, ἰόν-
των εἰς μάχην σὺν ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ τῶν παλαιῶν
μαθημάτων ἐξίστανται, ἐν τούτῳ δυνήσεταί τις ἀποῤῥα-
ψῳδήσας παραχρῆμα ἄνδρας πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάν-
των ἂν ῥᾷστον εἴη καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίστην
55 τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀρετήν. Ἐπεὶ ἔγωγ', ἔφη, οὐδ' ἂν
τούτοις ἐπίστευον ἐμμόνοις ἔσεσθαι, οὓς νῦν ἔχοντες
παρ' ἡμῖν αὐτοῖς ἡσκοῦμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἑώρων πα-
ρόντας, οἳ καὶ παραδείγματα αὐτοῖς ἔσεσθε, οἵους χρὴ
εἶναι, καὶ ὑποβαλεῖν δυνήσεσθε, ἤν τι ἐπιλανθάνωνται.
Τοὺς δ' ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ' ἄν,
ἔφη, ὦ Χρυσάντα, εἴ τι πλέον ἂν ὠφελήσειε λόγος κα-
λῶς ῥηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσι-
κῆς ᾆσμα μάλα καλῶς ᾄσθὲν εἰς μουσικήν.

Die Perser rücken muthig gegen die Feinde an.

Οἱ μὲν τοιαῦτα διελέγοντο· ὁ δὲ Κυαξάρης πάλιν πέμ- 56
πων ἔλεγεν, ὅτι ἐξαμαρτάνοι διατρίβων καὶ οὐκ ἄγων
ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρί-
νατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις· Ἀλλ' εὖ μὲν ἴστω, ἔφη, ὅτι
οὔπω εἰσὶν ἔξω, ὅσους ἔδει· καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐ-
τῷ ἐν ἅπασιν. Ὅμως δέ, ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄξω ἤδη.
Ταῦτα εἰπὼν, καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς, αὐτοῦ ἐξ- 57
ἦγε τὸ στράτευμα. Ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν ἔτι θᾶττον, ὁ
μὲν ἡγεῖτο, οἱ δὲ εἵποντο, εὐτάκτως μὲν διὰ τὸ ἐπίστα-
σθαι καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι· ἐρρωμένως
δὲ διὰ τὸ φιλονείκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, καὶ διὰ τὸ
τὰ σώματα ἐκπεπονῆσθαι, καὶ διὰ τὸ πάντας ἄρχοντας
τοὺς πρωτοστάτας εἶναι· ἡδέως δὲ διὰ τὸ φρονίμως ἔ-
χειν· ἠπίσταντο γὰρ καὶ ἐκ πολλοῦ οὕτως ἐμεμαθήκεσαν,
ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾷστον τὸ ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολε-
μίοις, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ ἀκοντισταῖς καὶ ἱππεῦ-
σιν. Ἕως δ' ἔτι ἔξω βελέων ἦσαν, παρηγγύα ὁ Κῦρος 58
σύνθημα ΖΕΥΣ ΞΥΜΜΑΧΟΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ. Ἐ-
πεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν
αὖ ὁ Κῦρος παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἱ δὲ θεοσεβῶς
πάντες συνεπήχησαν μεγάλῃ τῇ φωνῇ· ἐν τῷ τοιούτῳ
γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἧττον τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦν-
ται. Ἐπεὶ δ' ὁ παιὰν ἐγένετο, ἅμα πορευόμενοι οἱ ὁμό- 59
τιμοι φαιδροὶ [, ἅ-] τε πεπαιδευμένοι, καὶ παροροῶντες
εἰς ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας, ἐπιστάτας, λέ-
γοντες πολὺ τὸ Ἄγετε, ἄνδρες φίλοι. Ἄγετ', ἄνδρες
ἀγαθοί! παρεκάλουν ἀλλήλους ἕπεσθαι. Οἱ δ' ὄπισθεν,
αὐτῶν ἀκούσαντες, ἀντιπαρεκελεύοντο τοῖς πρώτοις ἡ-
γεῖσθαι ἐρρωμένως.

Beste Eigenschaft eines Heeres.

Ἦν δὲ μεστὸν τὸ στράτευμα τῷ Κύρῳ προθυμίας,
φιλοτιμίας, ῥώμης, θάρσους, παρακελευσμοῦ, σωφρο-
σύνης, πειθοῦς· ὅπερ οἶμαι δεινότατον τοῖς ὑπεναν-
τίοις.

Ungeschicklichkeit der Feinde beim Angriff.

Τῶν δ' Ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἁρμάτων προμα- 60
χοῦντες, ὡς ἐγγὺς ἤδη προσεμίγνυε τὸ Περσικὸν πλῆ-

θος, ἀνέβαινόν τε ἐπὶ τὰ ἅρματα καὶ ὑπεξῆγον πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται αὐτῶν ἀφίεσαν τὰ βέλη πολὺ πρὶν ἐξικνεῖσθαι.

61 Ὡς δ' ἐπιόντες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφειμένων βελέων, ἐφθέγξατο δὴ ὁ Κῦρος, Ἄνδρες ἄριστοι, ἤδη θᾶττόν τις ἰὼν ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγυάτω.

Anlauf der Perſer.

Οἱ μὲν δὴ παρεδίδοσαν τοῦτο· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ τοῦ σπεύδειν συμμίξαι δρόμου τινὲς ἤρ-
62 ξαντο· συνεφείπετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμῳ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος, ἐπιλαθόμενος τοῦ βάδην, δρόμῳ ἡγεῖτο, καὶ ἅμα ἐφθέγγετο, Τίς ἐφέπεται; τίς ἀγαθός; τίς ἄνδρα πρῶτος καταβαλεῖ; Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταὐτὸ τοῦτο ἐφθέγγοντο, καὶ διὰ πάντων δὴ, ὥσπερ παρήγγυα, οὕτως ἐχώρει Τίς ἕψεται; Τίς ἀγαθός;

Die Aſſyrier fliehen in ihre Verſchanzung zurück. Die Perſer verfolgen.

63 Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτως ἔχοντες ὁμόσε ἐφέροντο· οἳ γε μὴν πολέμιοι οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέν-
64 τες ἔφευγον εἰς τὸ ἔρυμα. Οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τὰς εἰσόδους ἐφεπόμενοι, ὠθουμένων αὐτῶν, πολλοὺς κατεστρώννυσαν· τοὺς δὲ εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπηδῶντες ἐφόνευον, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἔνια γὰρ τῶν ἁρμάτων εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα
65 συνεισπεσεῖν. Καὶ οἱ τῶν Μήδων δὲ ἱππεῖς ὁρῶντες ταῦτα ἤλαυνον εἰς τοὺς ἱππέας τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐνέκλιναν καὶ τούτοις. Ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν
66 καὶ ἀνδρῶν, καὶ φόνος ἐξ ἀμφοτέρων. Οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἐρύματος τῶν Ἀσσυρίων, ἑστηκότες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τάφρου, τοξεύειν μὲν καὶ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς κατακαίνοντας οὔτε ἐφρόνουν, οὔτε ἐδύναντο, διά τε τὰ δεινὰ ὁράματα καὶ διὰ τὸν φόβον, τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν Περσῶν τινὰς διακεκοφότας πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύματος ἐτράποντο καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν τῶν ἔνδον ἔ-
φευγον.

Bestürzung der Weiber im assyrischen Lager. Die Könige mit ihren Getreuesten fechten selbst. Cyrus zieht sich zurück. Musterhafte Subordination der Perser.

'Ιδοῦσαι δὲ αἱ γυναῖκες τῶν 'Ασσυρίων καὶ τῶν συμ- 67
μάχων φυγὴν ἤδη καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀνέκραγον καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ νεώτεραι καταῤῥηγνύμεναι τοὺς πέπλους καὶ δρυπτόμεναι καὶ ἱκετεύουσαι πάντας, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν, μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτὰς, ἀλλ' ἀμύνειν καὶ αὐταῖς καὶ τέκνοις καὶ σφίσιν αὐτοῖς. Ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ 68
βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους, καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς, καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο, καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. Ὡς δ' ἔγνω ὁ Κῦρος τὸ γι- 69
γνόμενον, δείσας, μὴ, εἰ καὶ βιάσαιντο εἴσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖέν τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδα ἀνάγειν ἔξω βελέων. Καὶ πείθεσθαι ἔνθα δὴ ἔγνω τις 70
ἂν τοὺς ὁμοτίμους πεπαιδευμένους, ὡς δεῖ· ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον· ὡς δ' ἔξω βελέων ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν, πολὺ μᾶλλον χοροῦ ἀκριβῶς εἰδότες, ὅπου ἔδει ἕκαστον αὐτῶν γενέσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Viertes Buch.

Erstes Kapitel.

Belobungsrede an das persische Heer.

1 Μείνας δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ στρατεύματι, καὶ δηλώσας, ὅτι ἕτοιμοί εἰσι μάχεσθαι, εἴ τις ἐξέρχοιτο, ὡς οὐδεὶς ἀντεξήει, ἀπήγαγεν, ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν, καὶ κατεστρατοπεδεύσατο· φύλακας δὲ καταστησάμενος καὶ σκοποὺς προπέμψας, στὰς εἰς τὸ μέσον, συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας, καὶ ἔλεξε τοι-
2 άδε· Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγὼ ἐπαινῶ, ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς δὲ πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. Τούτων μὲν οὖν χρὴ χαριστήρια, ὧν ἂν ἀεὶ ἔχωμεν, τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν. Ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ (τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον σύμπασιν ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται)· ὧν δὲ ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὰν παρ' ὧν προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειράσομαι ἀποδιδό-
3 ναι. Τὸν δ' ἐμοῦ ἐγγύτατα ταξίαρχον Χρυσάνταν οὐδὲν παρ' ἄλλων δέομαι πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα, οἷος ἦν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ὅσα περ, οἶμαι, καὶ ὑμεῖς πάντες, ἐποίει· ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν, καλέσας ὀνομαστὶ αὐτὸν, ἀνατεταμένος οὗτος τὴν μάχαιραν, ὡς παίσων πολέμιον, ὑπήκουσέ τέ μου εὐθὺς, ἀφείς τε, ἃ ἔμελλε ποιεῖν, τὸ κελευόμενον ἔπραττεν· αὐτός τε γὰρ ἐπανῆγε, καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ὥστ' ἔφθασεν ἔξω βελέων τὴν τάξιν ποιήσας, πρὶν τοὺς πολεμίους κατανοῆσαί τε, ὅτι ἀνεχωροῦμεν, καὶ τόξα

ἐντείνασθαι, καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφεῖναι· ὥστ' αὐτός τε ἀβλαβὴς, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πείθεσθαι παρέχεται. Ἄλλους δ', ἔφη, ὁρῶ τετρωμένους, 4 περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος, ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐτρώθησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανοῦμαι.

Chrysantas wird zum Chiliarchen ernannt.

Χρυσάνταν δὲ, καὶ ὡς ἐργάτην τῶν ἐν πολέμῳ, καὶ φρόνιμον, καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν, χιλιαρχίᾳ μὲν ἤδη τιμῷ· ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν ὁ θεὸς δῷ, οὔτε τότε ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. Καὶ πάντας δὲ βούλομαι 5 ὑμᾶς, ἔφη, ὑπομνῆσαι· ἃ γὰρ νῦν εἴδετε ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦτα ἐνθυμούμενοι μήποτε παύσησθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς ἀεὶ κρίνητε, πότερον ἡ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώζει τὰς ψυχὰς, καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι ἐθέλοντες ῥᾷον ἀπαλλάττουσιν, ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες, καὶ ποίαν τινὰ ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει· ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστ' ἂν κρίναιτε, πεῖράν τε αὐτῶν ἔχοντες, καὶ ἄρτι γεγενημένου τοῦ πράγματος.

Auffoderung, den Göttern Opfer zu bringen.

Καὶ ταῦτα μὲν, ἔφη, ἀεὶ διανοούμενοι βελτίους ἂν 6 εἴητε· νῦν δὲ, ὡς θεοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες ἄνδρες, δειπνοποιεῖσθε καὶ σπονδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε, καὶ παιᾶνα ἐξάρχεσθε, καὶ ἅμα τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖτε. Εἰπὼν ταῦτα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον 7 ἤλασε, καὶ πρὸς Κυαξάρην ἦλθε· καὶ συνησθεὶς ἐκείνῳ κοινῇ, ὡς εἰκὸς, καὶ ἰδὼν τἀκεῖ, καὶ ἐρόμενος, εἴ τι δέοιτο, ἀπήλαυνεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. Καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φύλακας καταστησάμενοι, ὡς ἔδει, ἐκοιμήθησαν.

Muthlosigkeit der Feinde.

Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, καὶ τεθνηκότος τοῦ ἄρχοντος καὶ 8 σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἠθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὅ τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν πάντες ἠλγοῦν· (πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά·) ἀθυμίαν δὲ πλείστην παρεῖχε πᾶσιν, ὅτι τὸ

ἡγούμενον τῆς στρατιᾶς φῦλον διεφθάρθαι ἐδόκει ταῖς γνώμαις· οὕτω δὴ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτός.

Perser und Meder dringen in das verlassene Lager ein.

9 Ὡς δ' ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάζει ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας πρώτους· καταλέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἅμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί. Ἐκ δὲ τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην Μῆδοι πάντες, καὶ ἠριστοποιοῦντο ἐνταῦθα.

Cyrus fodert zum Verfolgen auf. Was dazu fehlt.

10 Ἐπεὶ δὲ ἠρίστησαν, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἑαυτοῦ ταξιάρχους, καὶ ἔλεξε τοιάδε· Οἷα μὲν δοκοῦμεν καὶ ὅσα, ὦ ἄνδρες, ἀγαθὰ ἀφεῖναι, θεῶν ἡμῖν αὐτὰ διδόντων; Νῦν γὰρ ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι φοβούμενοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν, αὐτοὶ ὁρᾶτε· οἵτινες δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες, ἐκλιπόντες τοῦτο, φεύγουσι, πῶς ἄν τις τούτους οἴοιτ' ἂν μεῖναι, ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ; Οἵτινες δὲ ἄπειροι ἡμῶν ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνειαν, ἐπεὶ ἥττηνταί τε καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; Ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ φαυ-
11 λότεροι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; Καί τις εἶπε, Τί οὖν οὐ διώκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων; Καὶ ὃς εἶπεν, Ὅτι ἵππων προσδεόμεθα· οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ κατακαίνειν, οὗτοι ἐφ' ἵππων νέονται, οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν τοῖς θεοῖς ἱκανοί,
12 διώκοντες δὲ αἱρεῖν οὐχ ἱκανοί. Τί οὖν, ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν Κυαξάρει λέγεις ταῦτα; Καὶ ὃς εἶπε, Συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὡς εἰδείη, ὅτι πᾶσιν ὑμῖν ταὐτὰ δοκεῖ. Ἐκ τούτου εἵποντό τε πάντες, καὶ ἔλεγον, οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι, ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.

Warum Cyaxares nicht einstimmt.

13 Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν, ὅτι ἐκεῖνοι ἦρχον τοῦ λόγου, ὥσπερ ὑπό τι ἐφθόνει· ἅμα δὲ ἴσως καλῶς ἔχειν

ἐδόκει αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν (καὶ γὰρ αὐτός τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγχανεν ὢν, καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ξώρα πολλοὺς τὸ αὐτὸ ποιοῦντας)· εἶπε δ' οὖν ὧδε, Ἀλλ', ὦ Κῦρε, ὅτι μὲν μάλιστα ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑ- 14
μεῖς οἱ Πέρσαι μηδὲ πρὸς μίαν ἡδονὴν ἀπλήστως διακεῖσθαι, καὶ ὁρῶν καὶ ἀκούων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐγκρατῆ εἶναι. Μείζω δὲ ἡδονὴν τί παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας, ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγένηται; Ἢν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, 15
σωφρόνως διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμονοῦντες γηρᾶν· εἰ δ' ἀπλήστως χρώμενοι ταύτῃ ἄλλην καὶ ἄλλην πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε, μὴ πάθωμεν, ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν θαλάττῃ πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύσασθαι πλέοντας, ἀπολέσθαι· πολλοὺς δὲ νήσῳ τυχόντας, ἑτέρας ἐφιεμένους, καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν. Καὶ γὰρ 16
εἰ μὲν οἱ πολέμιοι ἥττους ὄντες ἡμῶν ἔφευγον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἥττους ἀσφαλῶς εἶχε· νῦν δὲ κατανοησον, πόστῳ αὐτῶν μέρει πάντες μαχεσάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἄμαχοι εἰσίν, οὓς εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς δι' ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν· εἰ δὲ γνώσονται, ὅτι καὶ ἀπιόντες οὐδὲν ἧττον κινδυνεύουσιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσωμεν αὐτοὺς, κἂν μὴ βούλωνται, ἀγαθοὺς γενέσθαι. Ἴσθι γὰρ, ὅτι οὐ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυ- 17
ναῖκας καὶ παῖδας ἐπιθυμεῖς λαβεῖν, ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. Ἐννόει δὲ, ὅτι καὶ αἱ σύες, ἐπειδὰν ὀφθῶσι, φεύγουσι καὶ πολλαὶ οὖσαι σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπειδὴ δέ τις αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν τέκνων, οὐκέτι φεύγει, οὐδ' ἢν μία τύχῃ οὖσα, ἀλλ' ἴεται ἐπὶ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον. Καὶ 18
νῦν μὲν κατακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρυμα παρέσχον ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥστε, ὁπόσοις ἐβουλόμεθα αὐτῶν, μάχεσθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ πρόσιμεν αὐτοῖς, καὶ μαθήσονται, χωρὶς γενόμενοι, οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον ἡμῖν, ὥσπερ καὶ νῦν, ἐναντιοῦσθαι, οἱ δ' ἐκ πλαγίου, οἱ δὲ καὶ ὄπισθεν, ὅρα, μὴ πολλῶν ἑκάστῳ ἡμῶν καὶ ὀφθαλμῶν καὶ χειρῶν δεήσει. Πρὸς δ' ἔτι, ἔφη, οὐ βουλοίμην ἂν ἔγωγε νῦν, ὁρῶν Μήδους εὐθυμουμένους, ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι.

Cyrus weiß der Sache zu helfen.

19 Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σύ γε μηδένα ἀναγκάσῃς, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἕπεσθαι δός· καὶ ἴσως ἄν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων ἥκοιμεν ἕκάστῳ ἄγοντες, ἐφ' οἷς πάντες εὐθυμήσεσθε. Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων οὐ διωξόμεθα· (πῶς γὰρ ἄν καὶ καταλάβοιμεν); ἢν δέ τι ἀπεσχισμένον τοῦ στρατεύματος λάβωμεν, ἤ τι ὑπολειπόμενον, ἤξομεν πρός σε
20 ἄγοντες. Ἐννόει δ', ἔφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν, σοὶ χαριζόμενοι, μακρὰν ὁδόν· καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιος εἶ ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφικώμεθα, καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάν-
21 τες οἵδε ὁρῶμεν. Ἐνταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κυαξάρης, Ἀλλ' εἴγε μέντοι ἐθέλων τις ἕποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ σοι εἰδείην ἄν. Σύμπεμψον τοίνυν μοι τινά, ἔφη, τῶν ἀξιοπίστων τούτων, ὃς ἐρεῖ, ἃ ἄν σὺ ἐπιστείλῃς. Λαβὼν δὴ ἴθι, ἔφη, ὅντινα ἐθέλεις τουτωνί.

Wen Cyrus wählt, Freiwillige zu werben.

22 Ἔνθα δὴ ἐτύγχανε παρὼν ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς αὐτοῦ εἶναι, καὶ φιληθείς. Εὐθὺς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀρκεῖ μοι, ἔφη, οὑτοσί. Οὗτος τοίνυν σοὶ ἑπέσθω.
23 Καὶ λέγε σύ, ἔφη, τὸν θέλοντα ἰέναι μετὰ Κύρου. Οὕτω δὴ λαβὼν τὸν ἄνδρα ἐξῄει. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, εὐθὺς ὁ Κῦρος εἶπε, Νῦν δὴ σὺ δηλώσεις, εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτε ἔφης ἥδεσθαί με θεώμενος. Οὔκουν ἀπολείψομαί γε σοῦ, ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τοῦτο λέγεις. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Οὐκοῦν καὶ ἄλλους, ἔφη, προθύμως ἐξάξεις; Κἀκεῖνος ἐπομόσας, Νὴ τὸν Δί', ἔφη, ἔστε γ' ἄν
24 ποιήσω καὶ σὲ ἡδέως ἐμὲ θεάσασθαι. Τότε δὴ ἐκπέμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυαξάρους τά τε ἄλλα προθύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μήδοις, καὶ προσετίθει, ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπολείψοιτο ἀνδρὸς καλλίστου καὶ ἀρίστου, καὶ, τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γεγονότος.

Zweites Kapitel.

Hyrkanische Gesandte an Cyrus.

Πράττοντος δὲ ταῦτα τοῦ Κύρου θείως πως ἀφικνοῦν- 1
ται ἀπὸ Ὑρκανίων ἄγγελοι. Οἱ δὲ Ὑρκάνιοι ὅμοροι μὲν
τῶν Ἀσσυρίων εἰσὶν, ἔθνος δ' οὐ πολύ· διὸ καὶ ὑπή-
κοοι τῶν Ἀσσυρίων ἦσαν· ἔφιπποι δὲ καὶ τότε ἐδόκουν
καὶ νῦν δοκοῦσιν εἶναι· διὸ καὶ ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ἀσ-
σύριοι, ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Σκιρίταις, οὐ-
δὲν φειδόμενοι αὐτῶν, οὔτ' ἐν πόνοις, οὔτ' ἐν κινδύ-
νοις. Καὶ δὴ καὶ τότε ὀπισθοφυλακεῖν ἐκέλευον αὐτοὺς,
ὡς χιλίους ἱππέας ὄντας, ὅπως, εἴ τι ὄπισθεν δεινὸν
εἴη, ἐκεῖνοι πρὸ αὐτῶν τοῦτ' ἔχοιεν. Οἱ δὲ Ὑρκάνιοι,
ἅτε μέλλοντες ὕστατοι πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἁμάξας τὰς
ἑαυτῶν καὶ τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. Στρατεύονται
γὰρ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μεθ' ὧνπερ
καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οὕτως οἱ Ὑρκά-
νιοι. Ἐννοηθέντες δὲ, οἷά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν Ἀσ- 3
συρίων, καὶ ὅτι νῦν τεθναίη μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἡτ-
τημένοι δ' εἶεν, φόβος δὲ πολὺς ἐνείη τῷ στρατεύματι,
οἱ δὲ σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολεί-
ποιεν, ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν καλὸν
εἶναι ἀποστῆναι, εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συνεπιθέ-
σθαι. Καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον· ἀπὸ γὰρ
τῆς μάχης τὸ τούτου ὄνομα μέγιστον ἠύξητο.

Antrag derselben. Cyrus' Antwort.

Οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ, ὅτι μισοῖέν τε τοὺς 4
Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν τε, εἰ βούλοιτο ἰέναι ἐπ' αὐ-
τοὺς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρξοιεν καὶ ἡγήσοιντο· ἅ-
μα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο τὰ τῶν πολεμίων, ὡς ἔ-
χοι, οἷα δὴ ἐπαίρειν βουλόμενοι ὡς μάλιστα στρατεύε-
σθαι αὐτόν. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς· Καὶ δο- 5
κεῖτε ἄν, ἔφη, ἡμᾶς ἔτι καταλαβεῖν αὐτούς, πρὶν ἐν
τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἔφη, μάλα συμφο-
ρὰν τοῦτο ἡγούμεθα εἶναι, ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀποδράν-

τες. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς μέγιστον
6 φρονεῖν ἐπὶ σφίσιν. Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι κἂν αὔριον, εἰ ἔωθεν εὔζωνοι πορεύοιντο, καταλήψοιντο· ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἁμαξῶν σχολῇ πορεύεσθαι αὐτούς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, ἅτε τὴν προτεραίαν νύκτα ἀγρυπνήσαντες, νῦν μικρὸν πορευθέντες ἐστρατοπέδευνται.

Bündniß.

7 Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἔχετε οὖν, ὧν λέγετε, πιστόν τι ἡμᾶς διδάσκειν, ὡς ἀληθεύετε; Ὁμήρους γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν ἑλάσαντες αὐτίκα τῆς νυκτὸς ἀγαγεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῖν πιστὰ θεῶν πεποίησο καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ αὐτά, ἅπερ ἂν αὐτοὶ
8 λάβωμεν παρὰ σοῦ. Ἐκ τούτου πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς, ἢ μήν, ἐὰν ἐμπεδώσωσιν, ἃ λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς, ὡς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μεῖον ἔχειν παρ' αὐτῷ. Καὶ νῦν δ' ἔτι ἰδεῖν ἐστιν Ὑρκανίους καὶ πιστευομένους καὶ ἀρχὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἳ ἂν δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι.

Cyrus rückt aus. Beweggründe auch vieler Meder ihm zu folgen.

9 Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι φάους ὄντος, καὶ τοὺς Ὑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν, ἵνα ἅμα ἴοιεν. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι πάντες, ὥσπερ εἰκὸς, εὐθὺς ἔξω ἦσαν, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευ-
10 μα· τῶν δὲ Μήδων ἐξῆσαν οἱ μὲν διὰ τὸ παιδὶ Κύρῳ ὄντι παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι· οἱ δὲ διὰ τὸ ἐν θήραις συγγενόμενοι ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν τρόπον· οἱ δὲ διὰ τὸ χάριν εἰδέναι, ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι ἐδόκει· οἱ δὲ καὶ ἐλπίδας ἔχοντες διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν, καὶ εὐτυχῆ καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν· οἱ δὲ, ὅτε ἐτρέφετο ἐν Μήδοις, εἴ τι ἀγαθόν τῳ συνέπραξεν, ἀντιχαρίζεσθαι ἐβούλοντο (πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο)· πολλοὶ δὲ, ἐπεὶ καὶ τοὺς Ὑρκανίους εἶδον, καὶ λόγος διεδόθη ὡς ἡγήσοιντο ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ,
11 ἐξῆσαν καὶ τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα. Οὕτω δὴ καὶ οἱ Μῆδοι σχεδὸν ἅπαντες ἐξῆλθον, πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρει

ἔτυχον σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ κατέμειναν, καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι. Οἱ δὲ ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκῃ, ἀλλ' ἐθελούσιοι καὶ χάριτος ἕνεκα ἐξιόντες.

Cyrus lobt sie.

Ἐπεὶ δ' ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Μήδους 12
ἐλθὼν ἐπῄνεσέ τε αὐτούς, καὶ ἐπηύξατο, μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως ὄντας ἡγεῖσθαι καὶ σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνασθῆναι χάριν αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. Τέλος δ' εἶπεν, ὅτι ἡγήσοιντο μὲν αὐτοῖς οἱ πεζοὶ, ἐκείνους δὲ ἕπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε, καὶ ὅπου ἂν ἢ ἀναπαύωνται, ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐνετείλατο αὐτοῖς, πρὸς ἑαυτὸν παρελαύνειν τινὰς, ἵνα εἰδῶσι τὸ ἀεὶ καίριον.

Cyrus vertrauet den Hyrkaniern ohne Bürgen.

Ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευσε τοὺς Ὑρκανίους. Καὶ 13
οἱ ἠρώτων, Τί δὲ οὐκ ἀναμένεις, ἔφασαν, τοὺς ὁμήρους, ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα ἔχων καὶ σὺ τὰ πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; Καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι λέγεται, Ἐννοῶ γὰρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν τὰ πιστὰ ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν. Οὕτω γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευάσθαι, ὡς, ἐὰν μὲν ἀληθεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἐὰν δὲ ἐξαπατᾶτε, οὕτω νομίζομεν ἔχειν, ὡς οὐχ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν ἔσεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον, ἐὰν οἱ θεοὶ βούλωνται, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι. Καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ἐπειδήπερ φατὲ, ὑστάτους ἕπεσθαι τοὺς ὑμετέρους, ἐπειδὰν ἴδητε αὐτοὺς, σημαίνετε ἡμῖν, ὅτι οἱ ὑμέτεροί εἰσιν, ἵνα φειδώμεθα αὐτῶν. Ἀκούσαντες δὲ 14
ταῦτα οἱ Ὑρκάνιοι τὴν μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο, ὥσπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον, καὶ οὔτε τοὺς Ἀσσυρίους, οὔτε τοὺς Λυδοὺς, οὔτε τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἔτι ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ, μὴ παντάπασιν ὁ Κῦρος μικράν τινα ἑαυτῶν οἴοιτο ῥοπὴν εἶναι καὶ παρόντων καὶ ἀπόντων.

Ein himmliſches Zeichen.

Πορευομένων δὲ, ἅπερ νὺξ ἐπεγένετο, λέγεται φῶς 15

τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφανὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι φρίκην μὲν πρὸς τὸ θεῖον ἐγγίγνεσθαι, θάρσος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. Ὡς δὲ εὔζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλήν τε ὁδὸν διήνυσαν, καὶ ἅμα κνέφᾳ πλησίον γίγνονται τοῦ τῶν Ὑρκα-
16 νίων στρατεύματος. Ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, λέγουσι τῷ Κύρῳ, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι, τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι γιγνώσκειν ἔφασαν, καὶ τῷ πλήθει τῶν πυ-
17 ρῶν. Ἐκ τούτου πέμπει τὸν ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτούς, προστάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὡς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας. Συμπέμπει δέ τινα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Ὑρκανίοις, ὅτι, ὡς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς προσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. Οὕτω δὴ ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ τῷ
18 Κύρῳ, ὁ δὲ προσελαύνει πρὸς τοὺς Ὑρκανίους. Ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς Ὑρκανίους ὁ Κῦρος, ὅ τι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στράτευμα· καὶ παρελαύνουσι πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων προεστηκότες καὶ ὁ Τιγράνης, καὶ ἐρωτῶσι, τί δεῖ ποιεῖν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ὅτι τοῦτ' ἐστὶ τὸ πλησίον Ὑρκανίων στράτευμα, καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτούς, καὶ τῶν ἡμετέρων τις σὺν αὐτῷ, ἐροῦντες, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὑπαντιάζειν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. Ἐὰν μὲν οὖν οὕτως ποιῶσι, δεξιοῦσθέ τε αὐτούς, καθ' ὃν ἂν ᾖ ἕκαστος, καὶ ἅμα θαῤῥύνετε· ἐὰν δὲ ὅπλα αἴρωνται, ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τούτων, ἔφη, εὐθὺς δεῖ πρῶτον πειρᾶσθαι μηδένα λιπεῖν.

Freude des hyrkanischen Heers über Cyrus' Ankunft.

19 Ὁ μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν· οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων, ἥσθησάν τε, καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρῆσαν, τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἴρητο, προτείνοντες· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἀντεδεξιοῦντό
20 τε αὐτοὺς καὶ ἐθάῤῥυνον. Ἐκ τούτου δὴ λέγει ὁ Κῦρος, Ἡμεῖς μὲν δὴ, ὦ Ὑρκάνιοι, ὑμῖν πιστεύομεν· καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. Τοῦτο δ', ἔφη, πρῶτον ἡμῖν εἴπατε, πόσον ἀπέχει ἐνθένδε, ἔνθα αἱ ἀρχαί εἰσι τῶν πολεμίων καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. Οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι ὀλίγῳ πλέον ἢ παρασάγγην.

Rede des Cyrus.

Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος· Ἄγετε δή, ἔφη, ὦ ἄν- 21
δρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι, καὶ ὑμεῖς, ὦ Ὑρκάνιοι (ἤδη γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέγομαι), εὖ χρὴ εἰδέναι νῦν, ὅτι ἐν τούτῳ ἐσμὲν, ἔνθα δὴ μαλακισάμενοι μὲν πάντων ἂν τῶν χαλεπωτάτων τύχοιμεν (ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι, ἐφ' ἃ ἥκομεν)· ἢν δὲ κατὰ τὸ καρτερὸν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν ῥώμῃ καὶ θυμῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλα ὄψεσθε, ὥσπερ δούλων ἀποδιδρασκόντων καὶ εὑρημένων, τοὺς μὲν ἱκετεύοντας αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας, τοὺς δ' οὐδὲ ταῦτα φρονεῖν δυναμένους. Ἥττημένοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς, καὶ οὔτε οἰόμενοι ἥξειν, οὔτε συντεταγμένοι, οὔτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι κατειλημμένοι ἔσονται. Εἰ οὖν ἡδέως 22
βουλόμεθα καὶ δειπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τοῦδε, μὴ δῶμεν αὐτοῖς σχολὴν μήτε βουλεύσασθαι, μήτε παρασκευάσασθαι μηδὲν ἀγαθὸν ἑαυτοῖς, μηδὲ γνῶναι πάμπαν, ὅτι ἄνθρωποί ἐσμεν, ἀλλὰ γέρρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα καὶ πληγὰς ἥκειν νομιζόντων.

Plan des Cyrus, die Feinde im Rücken zu überfallen.

Καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς 23
προπετάσαντες ἡμῶν προπορεύεσθε ἔμπροσθεν, ὅπως, τῶν ὑμετέρων ὅπλων ὁρωμένων, λανθάνωμεν ὅτι πλεῖστον χρόνον. Ἐπειδὰν δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλείπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων, ὡς, ἐάν τι δέῃ, χρῶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. Ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύ- 24
τεροι ἐν τάξει ἐλαύνετε ἀθρόοι, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόῳ τινὶ ἐντυχόντες ἀποβιασθῆτε· τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε διώκειν· οὗτοι δὲ καινόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστατον νῦν ὡς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λιπεῖν. Ἢν δὲ νικῶμεν, ἔφη, ὃ πολλοῖς δὴ κρατοῦσι τὴν τύχην 25
ἀνέτρεψε, φυλάξασθαι δεῖ, τὸ ἐφ' ἁρπαγὴν τραπέσθαι· ὡς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτι ἀνήρ ἐστιν, ἀλλὰ σκευοφόρος, καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἤδη χρῆσθαι τούτῳ ὡς ἀνδραπόδῳ. Ἐκεῖνο δὲ χρὴ γνῶναι, ὅτι οὐδέν ἐστι κερδαλε- 26
ώτερον τοῦ νικᾶν· ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα συνήρπακε, καὶ τοὺς ἄνδρας, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ χρήματα,

καὶ πᾶσαν ἅμα τὴν χώραν. Πρὸς ταῦτα τοῦτο μόνον ὁρᾶτε, ὅπως τὴν νίκην διασωζώμεθα· ἐν γὰρ ταύτῃ καὶ αὐτὸς ὁ ἁρπάζων ἕξεται. Καὶ τοῦτο ἅμα διώκοντες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὡς ἐμὲ ἔτι φάους ὄντος· ὡς σκό-
27 τους γενομένου οὐδένα ἔτι προσδεξόμεθα. Ταῦτα εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἕκάστους, καὶ ἐκέλευεν, ἅμα πορευομένους τοῖς ἑαυτοῦ ἕκαστον δεκαδάρχοις ταὐτὰ σημαίνειν (ἐν μετώπῳ γὰρ οἱ δεκάδαρχοι ἦσαν, ὥστε ἀκούειν)· τοὺς δὲ δεκαδάρχους τῇ δεκάδι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλειν. Ἐκ τούτου δὲ προηγοῦντο μὲν οἱ Ὑρκάνιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο· τοὺς δὲ ἱππέας ἑκατέρωθεν, ὥσπερ εἰκὸς, παρέταξε.

Staunen, Verwirrung und Flucht der Feinde.

28 Τῶν δὲ πολεμίων, ἐπεὶ φάος ἐγένετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ ὁρώμενα, οἱ δὲ ἐγίγνωσκον ἤδη· οἱ δ' ἤγγελλον, οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλυον ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζοντο, οἱ δ' ἐρρίπτουν τὰ ὅπλα ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δὲ ὡπλίζοντο· οἱ δὲ ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους, οἱ δ' ἐχαλίνουν· οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ τὰ ὀχήματα· οἱ δὲ τὰ πλείστου ἄξια ἐλάμβανον, ὡς διασωσόμενοι, οἱ δὲ κατορύττοντες τὰ τοιαῦτα ἡλίσκοντο, οἱ δὲ πλεῖστοι εἰς φυγὴν ὥρμων. Οἴεσθαι δὲ χρὴ καὶ ἄλλα πολλά τε καὶ παντοδαπὰ ποιεῖν αὐτούς· πλὴν ἐμάχετο οὐδείς, ἀλλ' ἀμαχητεὶ ἀπώλλυντο.

Krösus und der Phrygerkönig entkommen. Wie es dem Kappadozier und dem Araber ergeht.

29 Κροῖσος δὲ ὁ Λυδῶν βασιλεὺς, ὡς θέρος ἦν, τάς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις προαπεπέμψατο τῆς νυκτὸς, ὡς ἂν ῥᾷον πορεύοιντο κατὰ τὸ ψύχος, καὶ αὐ-
30 τὸς ἔχων τοὺς ἱππέας ἐπηκολούθει. Καὶ τὸν Φρύγα ταὐτὰ ποιῆσαί φασι, τὸν τῆς παρ' Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας. Ὡς δὲ παρῆσθοντο τῶν φευγόντων καὶ καταλαμβανόντων αὐτοὺς, πυθόμενοι τὸ γιγνόμενον, ἔφευ-
31 γον δὴ καὶ αὐτοὶ ἀνὰ κράτος. Τὸν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τὸν τῶν Ἀραβίων ἔτι ἐγγὺς ὄντας καὶ ὑποστάντας ἀθωρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Ὑρκάνιοι. Τὸ δὲ πλεῖστον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀ-

ραβίων· ἐν γὰρ τῇ αὐτῶν ὄντες χώρᾳ ἀσυντονώτατα πρὸς τὴν πορείαν εἶχον.

Verfahren der Sieger. Die Waffen der Gefangenen werden verbrannt.

Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι, οἷα δὴ εἰκὸς κρα- 32
τοῦντας, τοιαῦτα ἐποίουν διώκοντες. Ὁ δὲ Κῦρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας καταλείφθέντας περιελαύνειν ἐκέλευσε τὸ στρατόπεδον, καὶ εἴ τινας σὺν ὅπλοις ἐξιόντας ἴδοιεν, κατακαίνειν· τοῖς δὲ ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὁπόσοι τῶν πολεμίων στρατιωτῶν ἦσαν ἱππεῖς ἢ πελτασταὶ ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὰ ὅπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλιπεῖν· ὅστις δὲ μὴ ποιήσοι ταῦτα, αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερήσεσθαι· τὰς δὲ κοπίδας προχείρους ἔ- 33
χοντες ἐν τάξει περιέστησαν. Οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες ἐῤῥίπτουν ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον, ὅποι ἐκέλευσε· καὶ ταῦτα μὲν, οἷς ἐπέταξεν, ἔκαιον.

Cyrus sorgt für zureichenden Proviant.

Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν, ὅτι ἦλθον μὲν οὔτε σῖτα οὔ- 34
τε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύεσθαι δυνατὸν, οὔτ' ἄλλο ποιεῖν οὐδέν. Σκοπῶν δὲ, ὡς ἂν ταῦτα τάχιστα καὶ κάλλιστα γένοιτο, ἐνθυμεῖται, ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις ἐστὶν, εἶναί τινα, ὅτῳ καὶ σκηνῆς μελήσει, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιοῦσιν ἔσται. Καὶ τοίνυν ἔγνω, ὅτι τού- 35
τους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειλῆφθαι ἂν ἦν διὰ τὸ ἀμφὶ σκευασίαν ἔχειν· ἐκήρυξε δὴ παρεῖναι τοὺς ἐπιτρόπους πάντας· εἰ δέ που μὴ εἴη ἐπίτροπος, τὸν πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς· τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. Οἱ δὲ, ὁρῶντες καὶ τοὺς δεσπότας πειθομένους, ταχὺ ἐπείθοντο. Ἐπεὶ δὲ πα- 36
ρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε καθίζεσθαι αὐτῶν, ὅσοις ἐστὶ πλέον ἢ δυοῖν μηνῶν ἐν τῇ σκηνῇ τὰ ἐπιτήδεια. Ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὖθις ἐκέλευσεν, ὅσοις μηνὸς ἦν· ἐν δὲ τούτῳ σχεδὸν σύμπαντες ἐκαθίζοντο. Ἐπεὶ 37
δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς· Ἄγετε νῦν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἴ τινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, ἀγαθοῦ δέ τινος παρ' ἡμῶν βούλοισθ' ἂν τυγχάνειν, ἐπιμελήθητε προθύμως, ὅπως δαπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ ἑκάστῃ σῖτα καὶ

ποτὰ παρασκευασθήσεται ἢ τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε· καὶ τἆλλα δὲ πάντα, ὁπόσα καλὴν δαῖτα παρέξει, ἕτοιμα ποιεῖτε· ὡς αὐτίκα μάλα παρέσονται, ὁπότεροι ἂν κρατῶσι, καὶ ἀξιώσουσιν ἔμπλεω ἔχειν πάντα τὰ ἐπιτήδεια. Εὖ οὖν ἴστε, ὅτι συμ-
38 φέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμπτως δέχεσθαι τοὺς ἄνδρας. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἔπραττον.

Er ermahnt die Taxiarchen zur Enthaltsamkeit, bis die verfolgenden Meder und Hyrkanier zurück seyen.

Ὁ δ' αὖ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, γιγνώσκω μὲν, ὅτι νῦν ἔξεστιν ἡμῖν προτέροις ἀπόντων τῶν συμμάχων ἀρίστου τυχεῖν, καὶ τοῖς μάλα ἐσπουδασμένοις καὶ σίτοις καὶ ποτοῖς χρῆσθαι· ἀλλ' οὔ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἄριστον πλέον ὠφελῆσαι ἡμᾶς ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπιμελεῖς φανῆναι, οὐδ' ἂν αὖτη ἡ εὐωχία ἰσχυροτέρους τοσοῦτον ποιῆσαι, ὅσον εἰ δυ-
39 ναίμεθα τοὺς συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. Εἰ δὲ τῶν νυνὶ διωκόντων καὶ κατακαινόντων τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, καὶ μαχομένων, εἴ τις ἐναντιοῦται, τούτων δόξομεν οὕτως ἀμελεῖν, ὥστε, καὶ πρὶν εἰδέναι, ὅ τι πράττουσιν, ἠριστηκότες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν φανούμεθα, ἀσθενεῖς δ' ἐσόμεθα, συμμάχων ἀποροῦντες. Τὸ δὲ τῶν πονούντων καὶ κινδυνευόντων ἐπιμεληθῆναί τινα, ὅπως εἰσιόντες τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσιν, αὖτη ἂν ἡμᾶς ἡ θοίνη πλείω εὐφράνειεν, ὡς ἐγώ φημι, ἢ τὸ παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι.

Ueberhaupt sey Vorsicht nöthig.

40 Ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὡς, εἰ μηδ' ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν, οὐδ' ὡς ἡμῖν νῦν προσήκει οὔτε πλησμονῆς πω, οὔτε μέθης· οὐ γάρ πω διαπέπρακται ἡμῖν, ἃ βουλόμεθα, ἀλλ' αὐτὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας δεόμενα. Ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολεμίους πολλαπλασίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμένους· οὓς καὶ φυλάττεσθαι ἴσως ἔτι προσήκει, καὶ φυλάττειν, ὅπως ὦσι καὶ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰ ἐπιτήδεια. Ἔτι δ' οἱ ἵππεῖς ἡμῖν ἅπεισι, φροντίδα παρέχοντες, ὅπου εἰσί· κἂν ἔλθωσιν, εἰ παραμε-

νοῦσιν. Ὥστε, ὦ ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ τοιοῦτον σῖ- 41
τον προσφέρεσθαι δεῖν ἡμᾶς καὶ τοιοῦτον ποτὸν, ὁποῖόν
τις οἴεται μάλιστα σύμφορον εἶναι πρὸς τὸ μήτε ὕπνου
μήτε ἀφροσύνης ἐμπίπλασθαι.

Die Beute müsse noch unangerührt bleiben.

Ἔτι δὲ καὶ χρήματα ἐγὼ οἶδα ὅτι πολλὰ ἐν τῷ στρα- 42
τοπέδῳ ἐστὶν, ὧν οὐκ ἀγνοῶ ὅτι δυνατὸν ἡμῖν (κοινῶν
αὐτῶν ὄντων τοῖς συγκατειληφόσι) νοσφίσασθαι, ὁπόσα
ἂν βουλώμεθα· ἀλλ' οὔ μοι δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτε-
ρον εἶναι τοῦ δικαίους φαινομένους ἐκείνοις τούτῳ πει-
ρᾶσθαι ἔτι μᾶλλον ποιεῖν αὐτοὺς ἢ νῦν ἀσπάζεσθαι ἡ-
μᾶς. Δοκεῖ δ' ἔμοιγ', ἔφη, καὶ τὸ νεῖμαι τὰ χρήματα, 43
ἐπειδὰν ἔλθωσι, Μήδοις καὶ Ὑρκανίοις καὶ Τιγράνῃ ἐ-
πιτρέψαι· κἄν τι μεῖον ὑμῖν δάσωνται, κέρδος ἡγεῖσθαι·
διὰ γὰρ τὰ κέρδη ἥδιον ἡμῖν παραμενοῦσι. Τὸ μὲν γὰρ 44
νῦν πλεονεκτῆσαι ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον πα-
ράσχοι· τὸ δὲ ταῦτα προεμένους ἐκεῖνα κτήσασθαι, ὅθεν
ὁ πλοῦτος φύεται, τοῦθ', ὡς ἐγὼ δοκῶ, ἀενάοτερον
ἡμῖν δύναιτ' ἂν τὸν ὄλβον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις παρέ-
χειν. Οἶμαι δ', ἔφη, καὶ οἴκοι ἡμᾶς τούτου ἕνεκεν ἀ- 45
σκεῖν καὶ γαστρὸς κρείττους εἶναι καὶ κερδέων ἀκαίρων,
ἵν', εἴ ποτε δέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς συμφόρως χρῆσθαι·
ποῦ δ' ἂν ἐν μείζοσι τῶν νῦν παρόντων ἐπιδειξαίμεθα
τὴν παιδείαν, ἐγὼ μὲν οὐχ ὁρῶ.

Hystaspes, ein Homotime, pflichtet dem Cyrus bei, und vereinigt alle Stimmen.

Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· συνεῖπε δ' αὐτῷ Ὑστάσπης, ἀ- 46
νὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτίμων, ὧδε· Δεινὸν γάρ τἂν εἴη,
ὦ Κῦρε, εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσιτοι καρτεροῦμεν,
ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον ποιησώμεθα, καὶ μάλα μι-
κροῦ ἴσως ἄξιον· ὅλβον δὲ ὅλον πειρώμενοι θηρᾶν, εἰ
ἐμποδών τι ποιησαίμεθα γενέσθαι ἡμῖν, ἃ τῶν μὲν κα-
κῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεται, οὐκ ἂν
πρέποντα ἡμῖν δοκοίημεν πράττειν. Ὁ μὲν Ὑστάσπης οὕ- 47
τω συνεῖπεν· οἱ δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήνουν. Ὁ δὲ
Κῦρος εἶπεν, Ἄγε δή, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα,
πέμψατε ἀπὸ λόχου ἕκαστος πέντε ἄνδρας τῶν σπουδαιο-
τάτων· οὗτοι δὲ περιιόντες, οὓς μὲν ἂν ὁρῶσι πορσύ-

νοντας τὰ ἐπιτήδεια, ἐπαινούντων· οὓς δ' ἂν ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον ἢ ὡς δεσπόται.

Drittes Kapitel.

Wie der Asiat zu Felde zieht.

1 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν. Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη οἱ μὲν ἁμάξας προωρμημένας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες προσήλαυνον μεστὰς, ὧν δεῖται στρατιὰ, οἱ δὲ καὶ ἁρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων, τῶν μὲν γνησίων, τῶν δὲ καὶ παλλακίδων, διὰ τὸ κάλλος συμ-
2 περιαγομένων, καὶ ταύτας εἰληφότες προσῆγον. Πάντες γὰρ ἔτι καὶ νῦν, οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια στρατεύονται, λέγοντες, ὅτι μᾶλλον μάχοιντ' ἄν, εἰ τὰ φίλτατα παρείη· τούτοις γάρ φασιν ἀνάγκην εἶναι προθύμως ἀλεξεῖν. Ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει· ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

Edler Unmuth des Cyrus.

3 Ὁ δὲ Κῦρος, θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ Ὑρκανίων, ὥσπερ κατεμέμφετο καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ οἱ ἄλλοι τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν καὶ προσκτᾶσθαί τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀργοτέρᾳ χώρᾳ ὑπομένειν. Καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες καὶ ἀποδεικνύντες Κύρῳ, ἃ ἦγον, πάλιν ἀπήλαυνον, μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους· ταῦτα γὰρ ἔφασαν σφίσι προστετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. Δακνόμενος δὴ ὁ Κῦρος ἐπὶ τούτοις, ταῦτα μὲν ὅμως κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξιάρχους, καὶ στὰς, ὅπου αὐτοῦ ἔμελλον ἀκούσεσθαι τὰ βουλευόμενα, λέγει τάδε·

Rede wegen Errichtung einer eigenen Reiterei. Welche Nachtheile der Mangel derselben habe.

4 Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νῦν προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν, δι' ὧν πράσσεται, πάντες, οἶμαι, γιγνώσκομεν· ὅπως δ' ἄν αὐτῶν ἡμεῖς

κύριοι γιγνοίμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτήσασθαι αὐτὰ, εἰ μὴ ἔσται οἰκεῖον ἱππικὸν Πέρσαις, τοῦτο ἐγὼ οὐκέτι ὁρῶ. Ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη· ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι 5
ὅπλα, οἷς δοκοῦμεν τρέπεσθαι τοὺς πολεμίους ὁμόσε ἰόντας· καὶ δὴ τρεπόμενοι ποίους ἱππέας ἢ τοξότας ἢ πελταστὰς ἢ ἀκοντιστὰς ἄνευ ἵππων ὄντες δυναίμεθα ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν, ἢ κατακτείνειν; τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες κακουργεῖν ἢ τοξόται ἢ ἀκοντισταὶ, ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰδότες, ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμῶν κακόν τι παθεῖν μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων δένδρων; Εἰ δὲ οὕτω ταῦτα ἔχει, οὐκ εὔδηλον, ἔφη, 6
ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἱππεῖς νομίζουσι, πάντα τὰ ὑποχείρια γιγνόμενα ἑαυτῶν εἶναι οὐχ ἧττον ἢ ἡμέτερα, ἴσως δὲ νὴ Δία καὶ μᾶλλον; Νῦν μὲν οὖν οὕτω ταῦτα 7
ἔχει κατ' ἀνάγκην.

Vortheile derselben.

Εἰ δὲ ἡμεῖς ἱππικὸν κτησαίμεθα μὴ χεῖρον τούτων, οὐ παντάπασιν ἡμῖν καταφανὲς, ὅτι τούς τ' ἂν πολεμίους δυναίμεθα καὶ ἄνευ τούτων ποιεῖν, ὅσαπερ νῦν σὺν τούτοις, τούτους τε ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτερον πρὸς ἡμᾶς φρονοῦντας; Ὁπότε γὰρ ἢ παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι βούλοιντο, ἧττον ἂν ἡμῖν μέλοι, εἰ αὐτοὶ ἄνευ τούτων ἀρκοίημεν ἡμῖν αὐτοῖς. Εἶεν· ταῦτα μὲν δὴ, οἶ- 8
μαι, οὐδεὶς ἂν ἀντιγνωμονήσειε, μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν, γενέσθαι τῶν Περσῶν οἰκεῖον ἱππικόν.

Ausführbarkeit der Sache;

Ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε, πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο. Ἆρ' οὖν σκεψώμεθα, εἰ βουλοίμεθα καθεστᾶναι ἱππικὸν, τί ἡμῖν ὑπάρχει, καὶ τίνος ἐνδεῖ. Οὐκοῦν ἵπποι μὲν 9
οὗτοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατειλημμένοι καὶ χαλινοὶ, οἷς πείθονται, καὶ τἆλλα, ὅσα δεῖ ἵππους ἔχουσι χρῆσθαι. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ ἄνδρα ἱππέα χρῆσθαι ἔχομεν, θώρακας μὲν, ἐρύματα τῶν σωμάτων, παλτὰ δὲ, οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρώμεθ' ἄν. Τί δὴ 10
τὸ λοιπόν; Δῆλον ὅτι ἀνδρῶν δεῖ. Οὐκοῦν τοῦτο μάλιστα ἔχομεν; οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμέτερόν ἐστιν, ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. Ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως, ὅτι οὐκ ἐπιστάμεθα. Μὰ Δί'· οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ἐπισταμένων νῦν,

11 πρὶν μαθεῖν, οὐδεὶς ἠπίστατο. Ἀλλ' εἴποι ἄν τις, ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. Καὶ πότερα παῖδές εἰσι φρονιμώτεροι ὥστε μαθεῖν τὰ φραζόμενα καὶ δεικνύμενα, ἢ ἄνδρες; πότεροι δὲ, ἃ ἂν μάθωσιν, ἱκανώτεροι τοῖς σώμασιν ἐκπονεῖν, οἱ παῖδες ἢ οἱ ἄνδρες;

---

besonders, da die Perser Zeit haben, sie zu lernen.

12 Ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν, ὅση οὔτε παισὶν, οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὔτε γὰρ τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον, ὥσπερ τοῖς παισί· προεπιστάμεθα γὰρ τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντίζειν· ἐπιστάμεθα γὰρ καὶ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲ μὴν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι, τοῖς μὲν γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δὲ τέχναι, τοῖς δὲ ἄλλα οἰκεῖα· ἡμῖν δὲ στρατεύεσθαι οὐ μόνον σχολὴ, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη.

13 Ἀλλὰ μὴν οὐχ, ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τῶν πολεμικῶν, χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δέ· ἱππικὴ δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίων ἢ αὐτοῖν τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ σπουδῇ οὐχ ἥδιστα ταχὺ μὲν φίλῳ παραγενέσθαι, εἰ δέοι, ταχὺ δὲ, εἴτε ἄνδρα εἴτε θῆρα δέοι διώκεσθαι, καταλαβεῖν; Ἐκεῖνο δὲ οὐχὶ εὐπετὲς, τὸ, ὅ τι ἂν δέῃ ὅπλον φέρειν, τὸν ἵππον τοῦτο ξυμφέρειν; Οὐκοῦν ταὐτό γ' ἐστὶν ἔχειν τε
14 καὶ φέρειν. Ὅ γε μὴν μάλιστ' ἄν τις φοβηθείη, μὴ, εἰ δεήσει ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν πρότερον ἡμᾶς, πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, κἄπειτα μήτε πεζοὶ ἔτι ὦμεν μήτε πω ἱππεῖς ἱκανοὶ, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀμήχανον· ὅπου γὰρ ἂν βουλώμεθα, ἐξέσται ἡμῖν πεζοῖς εὐθὺς μάχεσθαι· οὐδὲν γὰρ τῶν πεζικῶν ἀπομαθησόμεθα, ἱππεύειν μανθάνοντες.

Chrysantas ist gleicher Meinung.

15 Κῦρος μὲν οὕτως εἶπε· Χρυσάντας δὲ, συναγορεύων αὐτῷ, ὧδε ἔλεξεν· Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἱππεύειν μαθεῖν, ὡς νομίζω, ἢν ἱππεὺς γένωμαι, ἄν-
16 θρωπος πτηνὸς γενέσθαι. Νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπῶ, ἤν γ', ἐξ ἴσου τῷ θεῖν ὁρμηθεὶς ἀνθρώπων, μόνον τῇ κεφαλῇ προσχῶ, ἄν τε θηρίον παραθέον ἰδὼν δυνηθῶ διατεινάμενος φθάσαι, ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεῦσαι, πρὶν πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι· ἢν δὲ ἱππεὺς γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὄψεως μήκους καθαιρεῖν· δυνή-

σομαι δὲ, θηρία διώκων, τὰ μὲν ἐκ χειρὸς παίειν καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζων, ὥσπερ ἑστηκότα· καὶ γὰρ, ἐὰν ἀμφότερα ταχέα ᾖ, ὅμως δὲ πλησίον γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἑστηκότα ἔσται.

Hippocentauren.

Ὁ δὲ δὴ μάλιστα δοκῶ ζῶον, ἔφη, ἐξηλωκέναι, ἱπ- 17
ποκενταύρους, εἰ ἐγένοντο, ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν ἀνθρώπου φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον παλαμᾶσθαι, ἵππου δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύν, ὥστε τὸ μὲν φεῦγον αἱ-
ρεῖν, τὸ δὲ ὑπομένον ἀνατρέπειν, οὐκοῦν πάντα καὶ 18
ἐγὼ ταῦτα ἱππεὺς γενόμενος συγκομίζομαι πρὸς ἐμαυτόν; Προγοεῖν μέν γε ἔξω πάντα τῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χερσὶν ὁπλοφορήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ' ἐναντίον ἀνατρέψω τῇ τοῦ ἵππου ῥώμῃ· ἀλλ' οὐ συμπεφυκὼς δεδήσομαι, ὥσπερ οἱ ἱπποκένταυροι. Οὐκοῦν τοῦτό γε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι;

Vorzüge des Reiters vor diesen Fabelgeschöpfen.

Τοὺς μὲν γὰρ ἱπποκενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς 19
μὲν ἀπορεῖν τῶν ἀνθρώποις εὑρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι· πολλῶν δὲ τῶν ἵπποις πεφυκότων ἡδέων, πῶς αὐτῶν χρὴ ἀπολαύειν; Ἐγὼ δὲ, ἢν ἱππεύειν μάθω, 20
ὅταν μὲν ἐπὶ τοῦ ἵππου γένωμαι, τὰ τοῦ ἱπποκενταύρου δήπουθεν διαπράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω καὶ ἀμφιέσομαι καὶ καθευδήσω, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι· ὥστε τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς ἱπποκένταυρος καὶ πάλιν σύνθε-
τος γίγνομαι; Ἔτι δ', ἔφη, καὶ τοῖσδε πλεονεκτήσω 21
τοῦ ἱπποκενταύρου. Ὁ μὲν γὰρ δυοῖν ὀφθαλμοῖν προεωρᾶτο, καὶ δυοῖν ὠτοιν ἤκουεν· ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαροῦμαι, τέτταρσι δὲ ὠσὶ προαισθήσομαι· πολλὰ γάρ φασιν ἀνθρώποις καὶ ἵππον τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν, πολλὰ δὲ τοῖς ὠσὶ προακούοντα σημαίνειν. Ἐμὲ μὲν οὖν, ἔφη, γράφε τῶν ἱππεύειν ὑπερεπιθυμούντων.

Alle ſtimmen ein.

Νὴ τὸν Δί', ἔφησαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε.
Ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει· Τί οὖν, ἔφη, ἐπεὶ σφό- 22

δρα ἡμῖν δοκεῖ ταῦτα, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιησαίμεθα, αἰσχρὸν εἶναι, οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ πορίσω, ἄν τις φανῇ πεζῇ ἡμῶν πορευόμενος, ἐάν τε πολλὴν ἐάν τε ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν, ἵνα καὶ παντάπασιν ἱπποκεν-
23 ταύρους οἴωνται ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Ὁ μὲν οὕτως ἐπήρετο, οἱ δὲ πάντες συνεπῄνεσαν· ὥστε ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου χρῶνται Πέρσαι οὕτω, καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἑκὼν ὀφθείη Περσῶν οὐδαμοῦ πεζὸς ἰών.

Viertes Kapitel.

Die Meder und Hyrkanier kommen zurück.

1 Οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν· ἡνίκα δ' ἦν ἔξω μέσου ἡμέρας, προσήλαυνον μὲν οἱ Μῆδοι ἱππεῖς καὶ οἱ Ὑρκάνιοι, ἵππους τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας
2 (ὅσοι γὰρ τὰ ὅπλα παρεδίδοσαν, οὐκ ἀπέκτειναν)· ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος, εἰ σῶοι πάντες εἶεν αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα, ὅ τι ἔπραξαν. Οἱ δὲ διηγοῦντο, ἅπερ ἐποί-
3 ησαν, καὶ, ὡς ἀνδρείως ἕκαστα, ἐμεγαληγόρουν. Ὁ δὲ διήκουέ τε ἡδέως πάντων, ὅσα ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπῄνεσεν αὐτοὺς οὕτως· Ἀλλὰ καὶ δῆλοί τοι, ἔφη, ἐστὲ, ὡς ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε· καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε καὶ καλλίους καὶ γοργότεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν.
4 Ἐκ δὲ τούτου ἐπυνθάνετο ἤδη αὐτῶν, καὶ ὁπόσην ὁδὸν διήλασαν, καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα.

Ihr Bericht.

Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι καὶ πολλὴν διελάσειαν, καὶ πᾶσα οἰκοῖτο ἡ χώρα, καὶ μεστὴ εἴη καὶ οἰῶν καὶ αἰγῶν καὶ
5 βοῶν καὶ ἵππων καὶ σίτου καὶ πάντων ἀγαθῶν. Δυοῖν ἄν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν εἴη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν αὐτὰ ἐχόντων, καὶ ὅπως αὐτοὶ μενοῦσιν· οἰκουμένη μὲν γὰρ χώρα πολλοῦ ἄξιον κτῆμα, ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὖσα ἔρημη καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται.

Cyrus Gutachten.

6 Τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομένους, οἶδα, ἔφη, ὅτι κατε-

καίνετε, ὀρθῶς ποιοῦντες (τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει τὴν νίκην)· τοὺς δὲ παραδιδόντας αἰχμαλώτους ἐλάβετε· οὓς εἰ ἀφείημεν, τοῦτ' αὖ σύμφορον ἂν, ὡς ἐγώ φημι, ποιήσαιμεν. Πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν τούτους ἡμᾶς δέοι, οὐδ' ἂν σιτοποιεῖν τούτοις (οὐ γὰρ λιμῷ γε δήπου καταπανοῦμεν αὐτούς)· ἔπειτα δὲ καὶ τούτους ἀφέντες πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρησόμεθα. Ἐὰν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, ἅπαντες ἡμῖν οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες αἰχμάλωτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μενοῦσιν οἱ ἄλλοι, καὶ πείθεσθαι αἱρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω γιγνώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὁρᾷ ἄμεινον, λεγέτω. Οἱ δὲ ἀκούσαντες συνήνουν ταῦτα ποιεῖν.

Rede an die Gefangenen, als er sie entläßt.

Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγει τάδε· Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε, ὅτι ἐπείθεσθε, τὰς ψυχὰς περιεποιήσασθε· τοῦ τε λοιποῦ, ἢν οὕτω ποιῆτε, οὐδ' ὁτιοῦν κακὸν ἔσται ὑμῖν ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν, ὅσπερ καὶ πρότερον· οἰκήσετε δὲ τὰς αὐτὰς οἰκίας, καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε, καὶ γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε, καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων ἄρξετε, ὥσπερ νῦν. Ἡμῖν μέντοι οὐ μαχεῖσθε, οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενί· ἡνίκα δ' ἄν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχούμεθα. Ὅπως δὲ μηδ' ἐπαγγέλλῃ μηδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσατε· καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρηνη, καὶ ἃ λέγομεν, ἀδόλως· ὁπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποφέρωσιν ὅπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. Ἐὰν δέ τις ὑμῶν καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς καὶ πράττων τι καὶ διδάσκων φαίνηται, τοῦτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον, περιέψομεν. Ταῦτ' οὖν, ἔφη, αὐτοί τε ἴστε, καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε. Ἂν δ' ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πείθωνταί τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ὑμεῖς ἐκείνων, μὴ ἐκεῖνοι ὑμῶν ἄρχωσιν. Ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύνησάν τε καὶ ταῦτα ἔφασαν ποιήσειν.

Fünftes Kapitel.

Abendmalzeit.

1 Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ᾤχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὥρα δή, ὦ Μῆδοί τε καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρεσκεύασται δὲ ὑμῖν τὰ ἐπιτήδεια, ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἠδυνάμεθα. Ἀλλ' ἴτε, καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιημένου σίτου τὸν ἥμισυν (ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πεποίηται)· ὄψον δὲ μὴ πέμπετε, μηδὲ πιεῖν· ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ' ἡ-
2 μῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. Καὶ ὑμεῖς δὲ, ὦ Ὑρκάνιοι, ἔφη, διάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνὰς, τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας (γιγνώσκετε δὲ), τοὺς δ' ἄλλους, ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐτοὶ δὲ δειπνεῖτε, ὅπου περ ἥδιστον ὑμῖν· σῶαι μὲν γὰρ ὑμῖν καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκεύασται δὲ καὶ ἐνθάδε, ὥσπερ
3 καὶ τούτοις. Τοῦτο δ' ἴστε ἀμφότεροι, ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε, καὶ τὰ ὅπλα εὖ τίθεσθε· οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκη-
4 ναῖς οὔπω φίλοι ἡμῖν. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην λοῦντο καὶ ἱμάτια (ἦν γὰρ παρεσκευασμένα) μεταλαβόντες ἐδείπνουν· καὶ οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον τὰ ἐπιτήδεια· καὶ τοῖς Πέρσαις διέπεμπον τῶν ἄρτων ἑκάστοις τοὺς ἡμίσεις· ὄψον δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδ' οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. Ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἔλεγεν, ὄψον μὲν τὸν λιμὸν, πιεῖν δὲ ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ.

Versteckte Nachtwachen.

5 Ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας τοὺς Πέρσας, ἐπειδὴ συνεσκότασε, κατὰ πεμπάδας καὶ κατὰ δεκάδας πολλοὺς αὐτῶν διέπεμψε καὶ ἐκέλευσε κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου κρυπτεύειν, νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι, ἐάν τις ἔξωθεν προσίῃ, ἅμα δὲ, ἐάν τις ἔξω χρήματα φέρων ἀποδιδράσκῃ, ἁλώσεσθαι αὐτόν. Καὶ ἐγένετο οὕτω· πολ-
6 λοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἑάλωσαν. Ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρήματα τοὺς λαβόντας εἶα ἔχειν, τοὺς

δὲ ἀνθρώπους ἀποσφάξαι ἐκέλευσεν, ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐδὲ βουλόμενος ἂν εὖρες ῥᾳδίως τὸν νύκτωρ πορευόμενον. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτω διῆγον· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ 7
ἔπινον καὶ εὐωχοῦντο καὶ ηὐλοῦντο, καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἔάλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργου τοὺς ἐγρηγορότας.

Zorn des Cyaxares.

Ὁ δὲ Κυαξάρης, ὁ τῶν Μήδων βασιλεύς, τὴν μὲν 8
νύκτα, ἐν ᾗ ἐξῆλθεν ὁ Κῦρος, αὐτός τε ἐμεθύσκετο μεθ' ὧνπερ ἐσκήνου, ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλὴν ὀλίγων, ἀκούων θόρυβον πολύν· οἱ γὰρ οἰκέται τῶν Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπεληλυθότων, ἀνειμένως καὶ ἔπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἀσσυρίου στρατεύματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ εἰληφότες. Ἐπεὶ 9
δὲ ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἐπὶ θύρας οὐδεὶς ἦκε πλὴν οἵπερ καὶ συνεδείπνουν, καὶ τὸ στρατόπεδον ἤκουε κενὸν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἱππέων, καὶ ἑώρα, ἐπειδὴ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα· ἐνταῦθα δὴ ἐβριμοῦτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις τῷ καταλιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι, καὶ εὐθὺς, ὥσπερ λέγεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, κελεύει τῶν παρόντων τινὰ, λαβόντα τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας, πορεύεσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἀμφὶ Κῦρον στράτευμα, καὶ λέγειν τάδε·

Was er dem Cyrus und den Medern zu ſagen befiehlt.

Ὤιμην μὲν ἔγωγε, οὐδ' ἄν σε, ὦ Κῦρε, οὕτως ἀ- 10
προνοήτως περὶ ἐμοῦ βουλεύεσθαι· εἰ δὲ Κῦρος οὕτω γιγνώσκοι, οὐκ ἂν ὑμᾶς γ' ε, ὦ Μῆδοι ἐθελῆσαι οὕτως ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. Καὶ νῦν, ἐὰν μὲν Κῦρος βούληται· εἰ δὲ μὴ, ὑμεῖς γε τὴν ταχίστην πάρεστε. Ταῦτα 11
δὴ ἐπέστελλεν. Ὁ δὲ τασσόμενος πορεύεσθαι ἔφη· Καὶ πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὑρήσω ἐκείνους; Πῶς δὲ Κῦρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο; Ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων Ὑρκανίους τινὰς, καὶ ἐλθόντας δεῦρο οἴχεσθαι ἡγουμένους αὐτῶν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κυαξάρης πολὺ μᾶλλον 12
ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο τῷ μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ ταῦτα, καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς Μήδους, ὡς

ψιλώσων αὐτὸν, καὶ ἰσχυρότερον ἔτι ἢ πρόσθεν αὐτοῖς τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἐπεκάλει, καὶ τῷ πεμπομένῳ δὲ ἠπείλει, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγέλλοι.

Wie es dem Abgeschickten geht.

13 Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο, ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας ὡς ἑκατὸν, ἀνιώμενος, ὅτι οὐκ ἐπορεύθη καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Κύρου. Ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι, διασχιζόμενοι τρίβῳ τινὶ, ἐπλανῶντο καὶ οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ φίλιον στράτευμα, πρὶν ἐντυχόντες ἀποχωροῦσι τισὶ τῶν Ἀσσυρίων ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ οὕτω δὴ ἀφικνοῦνται, τὰ πυρὰ κατιδόντες, ἀμφὶ
14 μέσας πως νύκτας. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινε, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας ὁ Κῦρος τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευσε.

Cyrus sendet nach Persien.

15 Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ, συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους, εἶπεν· "Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ καὶ ἀγαθά· ἡμεῖς δὲ, ὦ Πέρσαι, ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμὲν, ὡς ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. Εἴτε γὰρ, ὅσα ἂν κατεργαζώμεθα μὴ φυλάξομεν, πάλιν ταῦτα ἀλλότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομέν τινας ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα οὐδεμίαν ἔχοντες
16 ἰσχὺν ἀναφανούμεθα. Δοκεῖ οὖν μοι ὡς τάχιστα ἰέναι τινὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας, καὶ διδάσκειν, ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα ἐπιπέμπειν στράτευμα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας αὐτοῖς καὶ τὴν
17 κάρπωσιν γενέσθαι. "Ἰθι μὲν οὖν, ἔφη, σὺ ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐλθὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅτι, οὓς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἔλθωσι παρ' ἐμὲ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν. Ἃ δὲ ἔχομεν ἡμεῖς, ὁρᾷς μὲν αὐτὰ, κρύπτε δὲ τούτων μηδέν· ὅ τι δὲ τούτων ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως ποιοίην ἄν, τὰ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς, τὸν πατέρα ἐρώτα· τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν, τὰς ἀρχάς. Πεμψάντων δὲ καὶ ὀπτῆρας, ὧν πράττομεν, καὶ

φραστῆρας, ὧν ἐρωτῶμεν. Καὶ σὺ μὲν, ἔφη, συσκευάζου, καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.

Unruhe der Meder, die dem Cyrus gefolgt waren.

Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα ὁ 18
παρὰ τοῦ Κυαξάρους ἄγγελος παρίσταται καὶ ἐν πᾶσι τήν τε πρὸς τὸν Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς τοὺς Μήδους ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε, καὶ τέλος εἶπεν, ὅτι ἀπιέναι Μήδους κελεύει, καὶ εἰ Κῦρος μένειν βούλεται. Οἱ μὲν δὴ 19
Μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγησαν, ἀπορούντες μὲν, πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν, φοβούμενοι δὲ, πῶς ἀπειλοῦντι ὑπακοῦσαι, ἄλλως τε καὶ εἰδότες τὴν ὠμότητα αὐτοῦ. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ' ἐγὼ, ὦ ἄγγελέ 20
τε καὶ Μῆδοι, οὐδὲν, ἔφη, θαυμάζω, εἰ Κυαξάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότε ἰδὼν, ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς, ὅ τι πράττομεν, ὀκνεῖ περί τε ἡμῶν καὶ περὶ ἑαυτοῦ· ἐπειδὰν δὲ αἴσθηται πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπεληλαμένους, πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα γνώσεται, ὅτι οὐ νῦν ἔρημος γίγνεται, ἡνίκα οἱ φίλοι αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύουσιν. Ἀλλὰ μὴν μέμψεώς γε πῶς ἐσμὲν ἄξιοι, εὖ 21
τε ποιοῦντες ἐκεῖνον, καὶ οὐδὲ ταῦτα αὐτοματίσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκεῖνον πείσας ἐᾶσαί με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελθεῖν τάδε ποιῶ· ὑμεῖς δὲ οὐχ, ὡς ἐπιθυμοῦντες τῆς ἐξόδου, ἠρωτήσατε, εἰ ἐξίοιτε, καὶ νῦν δεῦρο ἥκετε, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου κελευσθέντες ἐξιέναι, ὅτῳ ὑμῶν μὴ ἀχθομένῳ εἴη. Καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὕτη σάφ' οἶδα ὅτι ὑπό τε τῶν ἀγαθῶν πεπανθήσεται, καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι ἄπεισι.

Cyrus hält den Gesandten des Cyaxares auf, und heißt Perser und Hyrkanier sich rüsten.

Νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σύ τε, ὦ ἄγγελε, ἀνάπαυσαι, 22
ἐπεὶ πεπόνηκας· ἡμεῖς τε, ὦ Πέρσαι, ἐπεὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἤτοι μαχουμένους γε ἢ πεισομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὡς κάλλιστα· οὕτω γὰρ ὁρωμένους εἰκὸς πλέον προανύτειν, ὧν χρήζομεν. Σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Ὑρκανίων ἄρχων, ὑπόμεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιωτῶν ἐξοπλίζειν αὐτούς. Ἐπεὶ δὲ 23
ταῦτα ποιήσας ὁ Ὑρκάνιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος·

Ἐγὼ δὲ, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιε, ἥδομαι αἰσθανόμενος, ὅτι οὐ μόνον φιλίαν ἐπιδεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ ξύνεσιν φαίνῃ μοι ἔχειν. Καὶ, νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν τὰ αὐτὰ, δῆλον· ἐμοί τε γὰρ πολέμιοι Ἀσσύριοι, σοί τε νῦν
24 ἐχθίονές εἰσιν ἢ ἐμοί. Οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέον, ὅπως τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσει ἡμῖν συμμάχων, ἄλλους δὲ, ἐὰν δυνώμεθα, προσληψόμεθα. Τοῦ δὲ Μήδου ἤκουσας ἀποκαλοῦντος τοὺς ἱππέας· εἰ δὲ οὗτοι ἀπίασιν, ἡμεῖς μόνοι πεζοὶ με-
25 νοῦμεν. Οὕτως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ, ὅπως ὁ ἀποκαλῶν οὗτος καὶ αὐτὸς μένειν παρ' ἡμῖν βουλήσεται. Σὺ μὲν οὖν εὑρὼν σκηνὴν δὸς αὐτῷ, ὅπου κάλλιστα διάξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι ἔργον τι αὐτῷ προστάξαι, ὅπερ οὗτος ἥδιον πράξει, ἢ ἄπεισι· καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ, ὁπόσα ἐλπὶς γενέσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἢν ταῦτ' εὖ γένηται· ποιήσας μέντοι αὐτὰ ἧκε πάλιν παρ' ἐμέ.

Was der Befehlshaber der Hyrkanier thut. Des Cyrus Schreiben an Cyaxares.

26 Ὁ μὲν δὴ Ὑρκάνιος ᾤχετο τὸν Μῆδον ἐπὶ σκηνὴν ἄγων· ὁ δὲ εἰς Πέρσας ἰὼν παρῆν συνεσκευασμένος· ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν, ἃ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κυαξάρει δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. Ἀναγνῶναι δέ σοι καὶ τὰ ἐπιστελλόμενα, ἔφη, βούλομαι, ἵνα εἰδὼς αὐτὰ ὁμολογῇς, ἄν τί σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. Ἐνῆν δὲ τῇ ἐπιστολῇ τάδε·

27 ΚΥΡΟΣ ΚΥΑΞΑΡΕΙ ΧΑΙΡΕΙΝ. Ἡμεῖς σε οὔτε ἔρημον κατελίπομεν (οὐδεὶς γὰρ, ὅταν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε φίλων ἔρημος γίγνεται), οὔτε μὴν ἀποχωροῦντές γέ σε οἰόμεθα ἐν κινδύνῳ καθεστάναι· ἀλλὰ ὅσῳ πλέον ἀπέχομεν, τοσούτῳ πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νο-
28 μίζομεν. Οὐ γὰρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ' οἱ τοὺς ἐχθροὺς μήκιστον ἀπελαύνοντες μᾶλλον τοὺς φίλους ἐν
29 ἀκινδύνῳ καθιστᾶσι. Σκέψαι δὲ, οἵῳ ὄντι μοι περί σε οἷος ὢν περὶ ἐμὲ ἔπειτά μοι μέμφῃ. Ἐγὼ μέν γέ σοι ἦγαγον συμμάχους, οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ' ὁπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην· σὺ δέ μοι ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι, ὁπόσους πεῖσαι δυνασθείην· νῦν δ' ἐν τῇ

πολεμίᾳ ὄντος οὐ τὸν θέλοντα, ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς.
Τοιγαροῦν τότε μὲν ᾤμην ἀμφοτέροις ὑμῖν χάριν ὀφεί- 30
λειν· νῦν δὲ σὺ μὲν ἀναγκάζεις σοῦ μὲν ἐπιλαθέσθαι,
τοῖς δὲ ἀκολουθήσασι πειρᾶσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀπο-
διδόναι. Οὐ μέντοι ἔγωγε σοὶ δύναμαι ὅμοιος γενέσθαι· 31
ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ἐπὶ στράτευμα εἰς Πέρσας ἐπιστέλ-
λω, ὁπόσοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμὲ, ἤν τι σὺ αὐτῶν δέῃ, πρὶν
ἡμᾶς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλ' ὅ-
πως ἂν σὺ βούλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς. Συμβουλεύω δέ σοι, 32
καίπερ νεώτερος ὤν, μὴ ἀφαιρεῖσθαι, ἃ ἄν δῷς, ἵνα
μή σοι ἀντὶ χαρίτων ἔχθραι ὀφείλωνται· μηδ' ὅντινα βού-
λει πρός σε ταχὺ ἐλθεῖν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι·
μηδὲ φάσκοντα ἔρημον εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα
μὴ διδάσκῃς αὐτοὺς σοῦ μὴ φροντίζειν. Ἡμεῖς δὲ πει- 33
ρασόμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα, ἃ σοί
τ' ἂν καὶ ἡμῖν νομίζομεν πραχθέντα κοινὰ γενέσθαι ἀγα-
θά. Ἐρρῶσο.

Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος· καὶ ὅ τι ἄν σε τούτων ἐρωτᾷ, 34
ἥπερ γέγραπται, σύμφαθι. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω σοι
περὶ Περσῶν, ἥπερ γέγραπται. Τούτῳ μὲν οὖν οὕτως
εἰπὼν, καὶ δοὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἀπέπεμψε, προσεντει-
λάμενος οὕτω σπεύδειν, ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει ταχὺ
παρεῖναι.

Vertheilung der Beute.

Ἐκ τούτου δὲ ἑώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάντας 35
καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τοὺς ἀμφὶ Τι-
γράνην· καὶ οἱ Πέρσαι δὲ ἐξωπλισμένοι ἦσαν· ἤδη δέ
τινες τῶν προσχώρων καὶ ἵππους ἀπῆγον, καὶ ὅπλα ἀ-
πέφερον. Ὁ δὲ τὰ μὲν παλτὰ, ὅπου περ καὶ τοὺς πρό- 36
σθεν, καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ ἔκαιον, οἷς τοῦτο ἔρ-
γον ἦν, ὁπόσων μὴ αὐτοὶ δέοιντο· τοὺς δὲ ἵππους ἐκέ-
λευσε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαγόντας, ἕως ἄν τις
σημάνῃ αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ Ὑρ-
κανίων καλέσας τοιάδε ἔλεξεν· Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμ- 37
μαχοι, μὴ θαυμάζετε, ἔφη, ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκα-
λῶ· καινὰ γὰρ ὄντα ἡμῖν τὰ παρόντα, πολλὰ αὐτῶν
ἐστιν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ᾖ, ἀνάγκη ταῦτα
ἀεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. Καὶ νῦν 38
ἔστι μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες

ἐπ' αὐτοῖς· διὰ δὲ τὸ μήθ' ἡμᾶς εἰδέναι, ποῖα τούτων ἑκάστου ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι, ὅστις ἑκάστῳ αὐτῶν δεσπότης, περαίνοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα οὐ πάνυ ἐστὶν ὁρᾶν αὐτῶν πολλούς, ἀπορροῦντας δὲ, ὅ τι
39 χρὴ ποιεῖν, σχεδὸν πάντας. Ἵνα οὖν μὴ οὕτως ἔχῃ, διορίσατε αὐτά· καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας καὶ στρωμνὴν καὶ ἐσθῆτα καὶ τἄλλα, οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς στρατιωτική, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ προσγενέσθαι ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναι, ὅτι τούτων, ὡς οἰκείων, ἐπιμέλεσθαι δεῖ· ὅστις δὲ εἰς ἐνδεόμενά του κατεσκήνωσε, τού-
40 τους ὑμεῖς σκεψάμενοι τὸ ἐλλεῖπον ἐκπληρώσατε. Πολλὰ δὲ καὶ περιττὰ οἶδα ὅτι ἔσται· πλείω γὰρ ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶχον οἱ πολέμιοι. Ἦλθον δὲ πρὸς ἐμὲ καὶ χρημάτων ταμίαι, οἵ τε τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων δυναστῶν, οἳ ἔλεγον, ὅτι χρυσίον εἴη
41 παρὰ σφίσιν ἐπίσημον, δασμούς τινας λέγοντες. Καὶ ταῦτα οὖν κηρύττετε πάντα ἀποφέρειν πρὸς ὑμᾶς, ὅπου ἂν καθέζησθε· καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ποιοῦντι τὸ παραγγελλόμενον· ὑμεῖς δὲ λαβόντες διαδίδοτε, ἱππεῖ μὲν τὸ διπλοῦν, πεζῷ δὲ τὸ ἁπλοῦν, ἵνα ἔχητε, ἣν τι-
42 νῶν προσδεηθῆτε, καὶ ὅτου ὠνήσεσθε. Τὴν δ' ἀγορὰν τὴν οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρύξατε μὲν ἤδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τοὺς καπήλους καὶ ἐμπόρους, ὅ τι ἔχει ἕκαστος πράσιμον· καὶ ταῦτα διαθεμένους,
43 ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῖν τὸ στρατόπεδον. Καὶ ταῦτα μὲν εὐθὺς ἐκήρυττον· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι εἶπον ὧδε· Καὶ πῶς ἄν, ἔφασαν, ἡμεῖς ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν διανέμοιμεν ταῦτα;

Cyrus zeigt seinen Völkern, daß eins des andern bedarf.

44 Ὁ δ' οὖν Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη· Ἦ γὰρ οὕτως, ἔφη, ὦ ἄνδρες, γιγνώσκετε, ὡς, ὅ τι ἂν δέῃ πραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει πάρεῖναι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων πρὸ ὑμῶν, ὅ τι ἂν δέῃ, οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; Καὶ πῶς ἂν ἄλλως πλείω μὲν πράγματα ἔχοιμεν, μείω δὲ διαπραττοίμεθα,
45 ἢ οὕτως; Ἀλλ' ὁρᾶτε, ἔφη· ἡμεῖς μὲν γὰρ διεφυλάξαμεν ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν ἐπιστεύσατε καλῶς διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δέ γ' αὖ διανείματε, καὶ ἡμεῖς πιστεύ-

σομεν ὑμῖν καλῶς διανενεμηκέναι· Καὶ ἐν τούτῳ αὖ 46
ἄλλο τι ἡμεῖς πειρασόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν.

Er verlangt die herrenlosen Pferde, und erhält sie.

Ὁρᾶτε γὰρ δή, ἔφη, νυνὶ πρῶτον, ἵπποι ὅσοι ἡ-
μῖν πάρεισιν, οἱ δὲ προσάγονται· τούτους οὖν εἰ μὲν ἐά-
σομεν ἀναμβάτους, ὠφελήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πρά-
γματα δὲ παρέξουσιν ἐπιμέλεσθαι· ἢν δὲ ἱππέας ἐπ' αὐ-
τοὺς καταστήσωμεν, ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαξόμεθα,
καὶ ἰσχὺν ἡμῖν αὐτοῖς προσθησόμεθα. Εἰ μὲν οὖν ἄλ- 47
λους ἔχετε, οἷς τισιν ἂν δοίητε αὐτούς, μεθ' ὧν ἂν καὶ
κινδυνεύοιτε ἥδιον, εἴ τι δέοι, ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκείνοις
δίδοτε· εἰ μέντοι ἡμᾶς ἂν βούλοισθε παραστάτας μάλιστα
ἔχειν, ἡμῖν αὐτοὺς δότε. Καὶ γὰρ νῦν, ὅτε ἄνευ ἡμῶν 48
προσελάσαντες ἐκινδυνεύετε, πολὺν μὲν φόβον ἡμῖν πα-
ρείχετε, μή τι πάθητε, μάλα δὲ αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ἐποι-
ήσατε, ὅτι οὐ παρῆμεν, ὅπου περ ὑμεῖς· ἢν δὲ λάβω-
μεν τοὺς ἵππους, ἕψόμεθα ὑμῖν, κἂν μὲν δοκῶμεν ὠ- 49
φελεῖν πλείονα ἐπὶ τῶν ἵππων συναγωνιζόμενοι, οὕτω
προθυμίας οὐδὲν ἐλλείψομεν· ἢν δὲ πεζοὶ γενόμενοι δο-
κῶμεν καιριωτέρως ἂν παρεῖναι, τότε καταβάντες ἐν μέ-
σῳ, καὶ εὐθὺς πεζοὶ ὑμῖν παρεσόμεθα, τοὺς δ' ἵππους
μηχανησόμεθα οἷς ἂν παραδιδοίημεν. Ὁ μὲν οὕτως ἔ- 50
λεξεν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, Ἀλλ' ἡμεῖς μέν, ὦ Κῦρε,
οὔτε ἄνδρας ἔχομεν, οὓς ἀναβιβάσαιμεν ἐπὶ τοὺς ἵππους
τούτους, οὔτε, εἰ ἔχοιμεν, σοῦ ταῦτα βουλομένου, ἄλλο
ἂν ἀντὶ τούτων ἡρούμεθα. Καὶ νῦν, ἔφασαν, τούτους
λαβὼν ποίει, ὅπως ἄριστόν σοι δοκεῖ εἶναι. Ἀλλὰ δέ- 51
χομαί τε, ἔφη, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενοί-
μεθα, καὶ ὑμεῖς διέλοιτε τὰ κοινά.

Er befiehlt, zuerst den Göttern und dem Cyaxares Geschenke auszuwählen.

Πρῶτον μὲν οὖν τοῖς θεοῖς, ἔφη, ἐξαιρεῖτε, ὅ τι
ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ Κυαξάρει ἐξέλετε,
ὁποῖ' ἂν οἴεσθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. Καὶ οἳ γε- 52
λάσαντες εἶπον, ὅτι γυναῖκας καλὰς ἐξαιρετέον ἂν εἴη.
Γυναῖκάς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ ὅ τι ἄλλο ἂν δο-
κῇ ὑμῖν. Ἐπειδὰν δ' ἐκείνῳ ἐξέλητε, ὦ Ὑρκάνιοι, τοὺς
ἐμοὶ ἐθελουσίους τούτους ἑπισπομένους πάντας ἀμέμ-

πτους ποιεῖτε εἰς δύναμιν. Ὑμεῖς δ' αὖ, ὦ Μῆδοι,
τοὺς πρώτους συμμάχους γενομένους τούτους τιμᾶτε, ὅ-
πως εὖ βεβουλεῦσθαι ἡγήσωνται ἡμῖν φίλοι γενόμενοι.

Des Cyaxares Gesandter bekommt seinen Antheil von der Beute; die Perser begnügen sich mit dem Rest.

Νείματε δὲ πάντων τὸ μέρος καὶ τῷ παρὰ Κυαξά-
ρους ἥκοντι ἀγγέλῳ, αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ· καὶ
συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε, ὡς ἐμοὶ τοῦτο συνδοκοῦν,
ἵνα καὶ Κυαξάρει μᾶλλον εἰδὼς περὶ ἑκάστου ἀπαγγείλῃ
54 τὰ ὄντα. Πέρσαις δὲ, ἔφη, τοῖς μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἂν πε-
ριττὰ γένηται, ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων, ταῦτα ἀρ-
κέσει· καὶ γὰρ, ἔφη, μάλα πως ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τε-
θράμμεθα, ἀλλὰ χωριτικῶς, ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν κατα-
γελάσαιτε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περιτεθείη· ὥσπερ, ἔφη,
οἶδα ὅτι πολὺν ὑμῖν γέλωτα παρέξομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἵπ-
πων καθήμενοι, οἶμαι δὲ, ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κατα-
πίπτοντες.

Die Perser werden beritten gemacht, und die Sklaven als freie Fußgänger bewaffnet.

55 Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἥσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα
ἐπὶ τῷ ἱππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξιάρχους καλέσας
ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαμβάνειν καὶ τὰ τῶν ἵππων σκεύη
καὶ τοὺς ἱπποκόμους, καὶ ἀριθμήσαντας λαβεῖν κληρω-
56 σαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἑκάστοις. Αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος
ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ Ἀσσυρίων ἢ Σύρων
ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ δοῦλος, ἢ Μήδων, ἢ
Περσῶν, ἢ Βακτρίων, ἢ Καρῶν, ἢ Κιλίκων, ἢ Ἑλ-
57 λήνων, ἢ ἄλλοθέν ποθεν βεβιασμένος, ἐκφαίνεσθαι. Οἱ
δ' ἀκούσαντες τοῦ κηρύγματος ἄσμενοι πολλοὶ προεφά-
νησαν· ὁ δὲ ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς τὰ εἴδη βελτίστους
ἔλεγεν, ὅτι ἐλευθέρους αὐτοὺς ὄντας δεήσει ὅπλα ὑπο-
φέρειν, ἃ ἂν αὐτοῖς δίδωσι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπως ἂν
58 ἔχωσιν, ἔφη αὐτῷ μελήσειν. Καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς
ταξιάρχους, συνέστησεν αὐτούς, καὶ ἐκέλευσε τά τε γέρ-
ρα καὶ τὰς ψιλὰς μαχαίρας τούτοις διδόναι, ὅπως ἔχον-
τες τοῖς ἵπποις ἕπωνται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια τούτοις ὥσ-
περ καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν· αὐτοὺς δὲ
τοὺς θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων

ὀχεῖσθαι (καὶ αὐτὸς οὕτω ποιῶν κατῆρχεν)· ἐπὶ δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' ἑαυτοῦ ἕκαστον καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων.

Sechstes Kapitel.

Abfall des Gobryas zum Cyrus.

Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ πα- 1
ρῆν Ἀσσύριος, πρεσβύτης ἀνὴρ, ἔφ' ἵππου σὺν ἱππικῇ
θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. Καὶ οἱ
μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐκέλευον
παραδιδόναι τὰ ξυστὰ, ὅπως κατακαίοιεν, ὥσπερ καὶ
τἆλλα. Ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, ὅτι Κῦρον πρῶτον βού-
λοιτο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἱππέας αὐ-
τοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον.
Ὁ δὲ, ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε, Ὦ δέσποτα, ἐγώ 2
εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος, ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν,
καὶ χώρας ἐπάρχω πολλῆς· καὶ ἵππον δ' ἔχω εἰς χιλίαν
τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρειχόμην, καὶ φίλος ἦν ἐ-
κείνῳ ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑ-
μῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ὤν, ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν
ἔχει, ἔχθιστος ὢν μοι, ἥκω πρὸς σὲ καὶ ἱκέτης προσπί-
πτω, καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ
δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι ἐμοὶ γενέσθαι· καὶ παῖδα οὕτως ὡς
δυνατόν σε ποιοῦμαι· ἄπαις δέ εἰμι ἀρρένων παίδων.

Des neuen Königs von Assyrien Grausamkeit aus Neid.

Ὃς γὰρ ἦν μοι μόνος καὶ καλὸς, ὦ δέσποτα, καὶ ἀ- 3
γαθὸς, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμῶν, ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα
πατέρα παῖς τιμῶν τιθείη, τοῦτον ὁ νυνὶ βασιλεὺς οὗτος,
καλέσαντος τοῦ τότε βασιλέως, πατρὸς δὲ τοῦ νῦν, ὡς
δώσοντος τὴν θυγατέρα τῷ ἐμῷ παιδί (ἐγὼ μὲν ἀπεπεμ-
ψάμην, μέγα φρονῶν, ὅτι δὴθεν τῆς βασιλέως θυγα-
τρὸς ὀψοίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην)· ὁ δὲ νῦν βασι-
λεὺς ἐπὶ θήραν αὐτὸν παρακαλέσας καὶ ἀνεὶς αὐτῷ θη-
ρᾶν ἀνὰ κράτος, ὡς πολὺ κρείσσων αὐτοῦ ἱππεὺς ἡγού-
μενος εἶναι, ὁ μὲν ὡς φίλῳ συνεθήρα· φανείσης δὲ ἄρ-
κτου, διώκοντες ἀμφότεροι, ὁ μὲν νῦν ἄρχων οὗτος ἀ-

κοντίσας ἥμαρτεν (ὡς μήποτ' ὤφελεν!), ὁ δ' ἐμὸς παῖς
4 βαλὼν (οὐδὲν δέον) καταβάλλει τὸν ἄρκτον. Καὶ τότε μὲν δὴ ἀνιαθεὶς ἄρ' οὗτος κατέσχεν ὑπὸ σκότου τὸν φθόνον· ὡς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος ὁ μὲν αὖ ἥμαρτεν (οὐδὲν θαυμαστὸν, οἶμαι, παθὼν), ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς δυστυχῶς τυχὼν κατειργάσατό τε τὸν λέοντα, καὶ εἶπεν, Ἆρα βέβληκα μιᾷ δὶς ἐφεξῆς, καὶ καταβέβληκα θῆρα ἑκατεράκις· ἐν τούτῳ δὴ οὐκέτι κατέσχεν ὁ ἀνόσιος τὸν φθόνον, ἀλλ' αἰχμὴν παρά τινος τῶν ἑπομένων ἁρπάσας, παίσας εἰς τὰ στέρνα, τὸν μόνον μοι καὶ φί-
5 λον παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχήν. Κἀγὼ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην καὶ ἔθαψα, τηλικοῦτος ὤν, ἄρτι γενειάσκοντα τὸν ἄριστον παῖδα, τὸν ἀγαπητόν· ὁ δὲ κατακτανὼν, ὥσπερ ἐχθρὸν ἀπολέσας, οὔτε μεταμελόμενος πώποτε φανερὸς ἐγένετο, οὔτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς τινος ἠξίωσε τὸν κατὰ γῆς. Ὅ γε μὴν πατὴρ αὐτοῦ καὶ συνῴκτισέ με, καὶ δῆλος ἦν συν-
6 αχθόμενός μου τῇ συμφορᾷ. Ἐγὼ μὲν οὖν, εἰ μὲν ἔζη ἐκεῖνος, οὐκ ἄν ποτε ἦλθον πρός σε ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ (πολλὰ γὰρ φιλικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου, καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ)· ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς φονέα ἡ ἀρχὴ περιήκει, οὐκ ἄν ποτε τούτῳ ἐγὼ δυναίμην εὔνους γενέσθαι, οὐδὲ οὗτός ποτ' ἐμὲ εὖ οἶδ' ὅτι φίλον ἂν ἡγήσαιτο· οἶδε γὰρ, ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω, καὶ ὡς,
7 πρόσθεν φαιδρῶς βιοτεύων, νυνὶ διάκειμαι ἔρημος ὢν καὶ διὰ πένθους τὸ γῆρας διάγων. Εἰ οὖν σύ με δέχῃ, καὶ ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι, τῷ φίλῳ παιδὶ τιμωρίας ἄν τινος μετὰ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι ἂν πάλιν δοκῶ μοι, καὶ οὔτε ζῶν ἂν ἔτι αἰσχυνοίμην, οὔτε ἀποθνήσκων ἀνιώμενος ἂν τελευτᾷν δοκῶ.

Cyrus nimmt den betagten Gobryas freundlich auf.

8 Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, Ἀλλ' ἦνπερ, ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαίνῃ, ὅσα περ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτην σε, καὶ τιμωρήσειν σοι τοῦ παιδὸς τὸν φονέα σὺν θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. Λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα ποιῶμεν, καὶ τὰ τείχη ἐῶμεν ἔχειν σε καὶ τὴν χώραν καὶ τὴν δύναμιν, ἥνπερ
9 πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις; Ὁ δὲ εἶπε· Τὰ μὲν τείχη, ὅταν ἔλθῃς, οἰκόν σοι παρέξω·

δασμὸν δὲ τῆς χώρας, ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ, σοὶ ἀποίσω, καὶ ὅποι ἂν στρατεύῃ, συστρατεύσομαί σοι, τὴν ἐκ τῆς χώρας δύναμιν ἔχων. Ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος, ἀγαπητὴ, γάμου ἤδη ὡραία, ἣν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ᾤμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα τρέφειν· νῦν δέ με αὐτή τε ἡ θυγάτηρ, πολλὰ γοωμένη, ἱκέτευσε, μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγώ τε ὡσαύτως γιγνώσκω. Νῦν δέ σοι δίδωμι βουλεύσασθαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως, ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλεύων περὶ σοῦ φαίνωμαι.

Bund der Beiden.

Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ 10
ἀληθευομένους δίδωμί τέ σοι τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δὲ ἡμῖν μάρτυρες ἔστων. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπιέναι τε κελεύει τὸν Γωβρύαν, ἔχοντα τὰ ὅπλα, καὶ ἐπήρετο, πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἴη, ὡς ἥξων. Ὁ δ' ἔλεγεν, Ἢν αὔριον ἴῃς πρωΐ, τῇ ἑτέρᾳ ἂν αὐλίζοιο παρ' ἡμῖν. Οὕτω δὴ οὗτος μὲν ᾤχετο, ἡ- 11
γεμόνα καταλιπών.

Was Cyrus aus der Beute erhält.

Οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν, ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις· Κύρῳ δ' ἐξηρηκότες τὴν καλλίστην σκηνὴν καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ γεγενῆσθαι, καὶ μουσουργοὺς δὲ δύο τὰς κρατίστας· δεύτερον δὲ Κυαξάρει τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δ' ἄλλα, ὧν ἐδέοντο, ἐκπληρώσαντες ἑαυτοῖς, ὡς μηδενὸς δεόμενοι στρατεύωνται· πάντα γὰρ ἦν πολλά. Προσέλαβον δὲ καὶ οἱ Ὑρκάνιοι, ὧν 12
ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δ' ἐποιήσαντο καὶ τὸν παρὰ Κυαξάρους ἄγγελον· τὰς δὲ περισσὰς σκηνὰς, ὅσαι ἦσαν, Κύρῳ παρέδοσαν, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιντο. Τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὰν ἅπαν συναχθῇ, διαδώσειν· καὶ διέδωκαν.

Ein kunstliebender Meder bittet um eine der Sängerinnen.

Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξάν τε καὶ ἔλεξαν· ὁ δὲ Κῦρος 13
ἐκέλευσε τὰ μὲν Κυαξάρους διαλαβόντας φυλάττειν, οὗς

ἥδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, ἐγὼ δέχομαι· χρήσεται δὲ αὐτοῖς ὑμῶν ὁ
14 ἀεὶ μάλιστα δεόμενος. Φιλόμουσος δέ τις τῶν Μήδων εἶπε· Καὶ μὴν ἐγώ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσουργῶν ἀκούσας ἑσπέρας, ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἥκουσά τε ἡδέως, καὶ, ἢν μοι δῷς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἄν μοι δοκῶ ἧ-
15 διον ἢ οἴκοι μένειν. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, καὶ δίδωμι, καὶ χάριν οἶομαί σοι πλείω ἔχειν, ὅτι με ᾔτησας, ἢ σὺ ἐμοί, ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. Ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Fünftes Buch.

Erſtes Kapitel.

Panthea.

1 Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπην Μῆδον, ὃς ἦν ἐκ παιδὸς αὐτῷ ἑταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδὺς ἔδωκε τὴν Μηδικὴν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπῄει, τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τήν τε γυναῖκα καὶ τὴν
2 σκηνήν. Ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ Ἀβραδάτα τοῦ Σουσίου· ὅτε δὲ ἡλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὤν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τῶν Βακτριανῶν βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο· ἔπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ συμμαχίας· ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτριανῶν βασιλεῖ· ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὸν Ἀράσπην, ἕως αὐτὸς λά-
3 βῃ. Κελευόμενος δὲ ὁ Ἀράσπης ἐπήρετο· Εὐράκας δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, τὴν γυναῖκα, ἣν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔγωγε.

Wie Araspes sie fand.

Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἡνίκα ἐξηρούμέν σοι αὐτήν. Καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσήλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς, τὸ πρῶτον οὐ διέγνωμεν αὐτήν (χαμαί τε γὰρ ἐκάθητο, καὶ αἱ θεράπαιναι πᾶσαι περὶ αὐτήν, καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα)· ἐπεὶ δὲ, γνῶναι βουλόμενοι, ποία εἴη ἡ δέσποινα, πάσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ πάνυ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλλων, καίπερ καθημένη κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὁρῶσα. Ὡς δὲ ἀνα- 4
στῆναι αὐτὴν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν αὐτῇ πᾶσαι αἱ ἀμφ' αὐτήν, διήνεγκε δὲ ἐνταῦθα πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ εὐσχημοσύνῃ, καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἑστηκυῖα. Δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα καταστάζοντα, τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας. Ὡς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτερος εἶ- 5
πε, Θάρρει, ὦ γύναι· καλὸν μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι, νῦν μέντοι ἐξαιροῦμεν ἀνδρί σε εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χείρονι, οὔτε τὴν γνώμην, οὔτε τὴν δύναμιν ἥττω ἔχοντι, ἀλλ', ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι, οὗ σὺ ἔσῃ τὸ ἀπὸ τοῦδε.

Ihr Anblick.

Ὡς οὖν τοῦτο ἤκουσεν ἡ γυνὴ, περικατερρήξατό τε 6
τὸν ἄνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ αὐτῇ καὶ αἱ δμωαί. Ἐν τούτῳ δ' ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέρη καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε ὡς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυναῖκα ἀπὸ θνητῶν τοιαύτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη, καὶ σὺ θέασαι αὐτήν. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, 7
Ναὶ μὰ Δία, πολύ γε ἥττον, εἰ τοιαύτη ἐστὶν, οἵαν σὺ λέγεις. Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη, εἰ νυνὶ, σοῦ ἀκούσας, ὅτι καλή ἐστιν, ἐλθεῖν πεισθήσομαι θεασόμενος, οὐ πάνυ μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα μὴ πολὺ θᾶττον ἐκείνη με αὖθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας, ὧν με δεῖ πράττειν, καθοίμην ἐκείνην θεώμενος.

Macht der Liebe.

8 Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν· Οἶει γὰρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; Εἰ μέντοι τοῦτο, ἔφη, οὕτως ἐπεφύκει πάντας ἂν ἠνάγκαζεν ὁ-
9 μοίως. Ὁρᾷς, ἔφη, τὸ πῦρ, ὡς πάντας ὁμοίως καίει; πέφυκε γὰρ τοιοῦτον· τῶν δὲ καλῶν, τῶν μὲν ἐρῶσι, τῶν δ' οὔ· καὶ ἄλλος γε ἄλλου. Ἐθελούσιον γὰρ, ἔφη, ἐστὶ καὶ ἐρᾷ ἕκαστος, ὧν ἂν βούληται. Αὐτίκα, ἔφη, οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος δὲ ταύτης· οὐδὲ πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης· καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος
10 ἱκανὸς ἔρωτα κωλύειν. Εἰ δέ γ', ἔφη, νόμος τεθείη, μὴ ἐσθίοντας μὴ πεινῆν, καὶ μὴ πίνοντας μὴ διψῆν, μηδὲ ῥιγοῦν τοῦ χειμῶνος, μηδὲ θάλπεσθαι τοῦ θέρους, οὐδεὶς ἂν νόμος δυνηθείη διαπράξασθαι ἀνθρώπους ταὐτα πείθεσθαι· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι.

Ob die Liebe etwas Freiwilliges sey.

Τὸ δ' ἐρᾶν ἐθελούσιόν ἐστιν· ἕκαστος γοῦν τῶν
11 καθ' αὑτὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. Πῶς οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ ἐρασθῆναι, οὐ καὶ παύσασθαί ἐστιν, ὅταν τις βούληται; Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἑώρακα καὶ κλαίοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα, καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμένοις, καὶ μάλα κακὸν νομίζοντας, πρίν γε ἐρᾶν, τὸ δουλεύειν· καὶ διδόντας γε πολλὰ, ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι· καὶ εὐχομένους, ὥσπερ καί τινος ἄλλης νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρᾳ τινὶ ἀνάγκῃ, ἢ εἰ σιδήρῳ ἐδέδεντο. Παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῇ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ' ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους, μή ποι ἀποδρῶσι.

Araspes behauptet es.

12 Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα· Ποιοῦσι γὰρ, ἔφη, ταῦτα. Εἰσὶ μέντοι οἱ τοιοῦτοι, ἔφη, μοχθηροί· διόπερ, οἶμαι, καὶ εὔχονται μὲν ἀεὶ, ὡς ἄθλιοι ὄντες, ἀποθανεῖν· μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ

βίου, οὐκ ἀπαλλάττονται. Οἱ αὐτοὶ δέ γε οὗτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι, καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων· ἀλλ' ἐπειδάν τι ἁρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι σὺ πρῶτος, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιᾷ τὸν κλέπτοντα καὶ ἁρπάζοντα, καὶ οὐ συγγιγνώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις; Οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκά- 13
ζουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν οὐδ' ἐφίεσθαι ἀνθρώπους, ὧν μὴ δεῖ· ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν, οἶμαι, τῶν ἐπιθυμιῶν ἀκρατῆ ἐστι, κἄπειτα ἔρωτα αἰτιῶνται· οἱ δέ γε καλοὶ κἀγαθοί, ἐπιθυμοῦντες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἁπάντων τούτων ῥᾳδίως δύνανται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἅπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. Ἐγωγ' οὖν, ἔφη, ταύτην ἑωρακώς, 14
καὶ πάνυ μοι καλῆς δοξάσης εἶναι, ὅμως καὶ παρά σοί εἰμι, καὶ ἱππεύω, καὶ τἆλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ. Νὴ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως γὰρ θᾶττον ἀ- 15
πῆλθες, ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἔρως πέφυκε συσκευάζεσθαι ἄνθρωπον. Καὶ πυρὸς γάρ τοί ἐστι θίγοντα μὴ εὐθὺς καίεσθαι, καὶ τὰ ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως δ' ἔγωγε οὔτε πυρὸς ἑκὼν εἶναι ἅπτομαι, οὔτε τοὺς καλοὺς ἐρῶ.

Cyrus warnt ihn.

Οὐδέ γε σοὶ συμβουλεύω, ἔφη, ὦ 'Αράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς ἐᾶν τὴν ὄψιν ἐνδιατρίβειν, ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἁπτομένους καίει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἄποθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἴθεσθαι τῷ ἔρωτι. Θάῤῥει, 16
ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ, ἢν μηδέποτε παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ, ὥστε ποιεῖν τι, ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις· φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπιμελοῦ αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ τι γένοιτο αὕτη ἡ γυνή. Τότε μὲν δὴ ταῦτα 17
εἰπόντες διελύθησαν. Ὁ δὲ νεανίσκος, ἅμα μὲν ὁρῶν ὑπερκαλλῆ τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ [αἰσθανόμενος] τὴν καλοκἀγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὖσαν, ἀλλ' ἀντεπιμελουμένην διὰ τῶν αὑτῆς οἰκετῶν, ὡς καὶ εἰσιόντι εἴη αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ, εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο, ἐκ πάντων τούτων ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε.

Rede des Cyrus an die Meder und an seine übrigen Bundesgenossen.

18 Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπράττετο. Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθελοντὰς μένειν μεθ' ἑαυτοῦ τούς τε Μήδους καὶ τοὺς συμμάχους συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους·
19 ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε, "Ανδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς, ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε, οὔτε Κυαξάρει νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν, ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι καὶ ἐμὲ τιμῶντες νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν
20 σὺν ἐμοὶ ἠθελήσατε. Καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν, εἴ γε μὴ ἀδικῶ, ἀποδιδόναι δὲ οὔπω ἀξίαν δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων· τὸ δὲ „Ἧν μένητε παρ' ἐμοὶ, ἀποδώσω," εὖ ἴστε ὅτι τοῦτο αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· νομίζοιμι γὰρ ἐμαυτὸν ἐοικέναι λέγοντι ταῦτα ἕνεκα τοῦ ὑμᾶς ἐθέλειν μᾶλλον παρ' ἐμοὶ καταμένειν. Ἀντὶ δὲ τούτου τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, κἂν ἤδη ἀπίητε Κυαξάρει πειθόμενοι, ὅμως, ἤν τι ἀγαθὸν πράξω, πειράσομαι οὕτω ποιεῖν, ὥστε
21 καὶ ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν. Οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι, ἀλλὰ καὶ Ὑρκανίοις τοὺς ὅρκους καὶ τὰς δεξιὰς, ἃς ἔδωκα, ἐμπεδώσω, καὶ οὔποτε τούτους προδιδοὺς ἁλώσομαι, καὶ τῷ νῦν διδόντι Γωβρύᾳ καὶ τείχη ἡμῖν καὶ χώραν καὶ δύναμιν πειράσομαι ποιεῖν μήποτε μεταμεληθῆσαι τῆς
22 πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ. Καὶ τὸ μέγιστον δὴ, τῶν θεῶν οὕτω διδόντων περιφανῶς ἀγαθὰ, καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοίμην, ἀπολιπὼν ταῦτα, εἰκῇ ἀπελθεῖν. Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔφη, οὕτω ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γιγνώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε· καὶ ἐμοὶ εἴπατε, ὅ τι ἂν ὑμῖν δόξῃ.

Antwort des Artabazus.

23 Ὁ μὲν οὕτως εἶπε· πρῶτος δὲ ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς τοῦ Κύρου εἶναι πρὸς ταῦτα ἔλεξεν· Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δυκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι οὐδὲν ἧττον ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φυόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμών. Ἐκείνῳ τε γὰρ αἰεὶ αἱ μέλιτται ἑκοῦσαι μὲν πείθονται· ὅπου δ' ἂν μένῃ, οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἢν δέ που ἐξίῃ, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται· οὕτω δεινός τις αὐταῖς ἔρως τοῦ ἄρχεσθαι

ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται· καὶ πρὸς σὲ δέ μοι δοκοῦσι πα- 24
ραπλησίως πως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι διακεῖσθαι. Καὶ
γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπῄεις, τίς Μήδων ἢ
νέος ἢ γέρων σοῦ ἀπελείφθη, τοῦ μή σοι ἀκολουθεῖν,
ἕως ὅτε Ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; Ἐπεὶ δὲ ἐκ Περ-
σῶν βοηθὸς ἡμῖν ὥρμησθης, σχεδὸν αὖ ἑωρῶμεν τοὺς
φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. Ὅτε
δ' αὖ τῆς δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆ-
δοι ἑκόντες ἠκολούθησαν. Νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν, ὡς 25
σὺν μέν σοι ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαῤῥοῦμεν,
ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα. Οἱ μὲν
οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δὲ, ὦ
Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ μενοῦμεν παρά σοι, καὶ
ὁρῶντές σε ἀνεξόμεθα, καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐερ-
γετούμενοι.

Antwort des Tigranes und des Hyrkaniers.

Ἐπὶ τούτῳ ἔλεξεν ὁ Τιγράνης ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ 26
Κῦρε, μή τι θαυμάσῃς, ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἡ γάρ μοι ψυ-
χὴ, ἔφη, οὐχ ὡς βουλεύσουσα παρεσκεύασται, ἀλλ' ὡς
ποιήσουσα, ὅ τι ἂν παραγγέλλῃς. Ὁ δὲ Ὑρκάνιος εἶ- 27
πεν, Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαί-
μονος ἂν φαίην τὴν ἐπιβουλὴν εἶναι, τὸ μὴ ἐᾶσαι ὑμᾶς
μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ τίς ἂν
ἢ φευγόντων τῶν πολεμίων ἀποτρέποιτο, ἢ ὅπλα παρα-
διδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι, ἢ ἑαυτοὺς διδόντων καὶ τὰ
ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο; ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡ-
μῖν ὄντος τοιούτου, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ (ὡς ὄμνυμι ὑμῖν πάν-
τας τοὺς θεοὺς) εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἥδεσθαι ἢ ἑαυ-
τὸν πλουτίζων.

Alle willigen ein. Schönes Gebet des Cyrus.

Ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιαῦτα ἔλεγον, Σὺ, ὦ 28
Κῦρε, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς, καὶ οἴκαδε, ὅταν ἀπιέναι
καιρός σοι δοκῇ εἶναι, σύν σοι ἡμᾶς ἀπάγαγε. Ὁ δὲ
Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἐπεύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε,
αἰτοῦμαί σε, δός μοι τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαι εὖ ποι-
οῦντα. Ἐκ τούτου ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους, φύλακας 29
καταστήσαντας, ἀμφ' αὑτοὺς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρ-
σας διαλαβεῖν τὰς σκηνὰς, τοῖς μὲν ἵπποις τὰς τούτοις

πρεπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ὁμοίους, καὶ οὕτω καταστήσασθαι, ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς ἅπαντες τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις, καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρέχωσι, Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς πόλεμον ἐπονεῖν.

Zweites Kapitel.

Cyrus begiebt sich zu Gobryas.

1 Ταύτην μὲν οὕτω τὴν ἡμέραν διήγαγον· πρωῒ δὲ ἀνα-
στάντες ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Γωβρύαν, Κῦρος μὲν
ἐφ' ἵππῳ, καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς, γεγενημένοι εἰς δισχι-
λίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέρρα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες
ἐπὶ τούτοις εἵποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν· καὶ ἡ ἄλλη
δὲ στρατιὰ τεταγμένη ἐπορεύετο. Ἕκαστον δ' ἐκέλευσε
τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν εἰπεῖν, ὅτι, ὅστις ἂν
αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνηται ὄπισθεν, ἢ τοῦ
μετώπου πρόσθεν ἴῃ, ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τῇ τά-
2 ξει ὄντων ἁλίσκηται, κολασθήσεται. Δευτεραῖοι δὲ ἀμ-
φὶ δείλην γίγνονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ, καὶ ὁρῶ-
σιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρυμα, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα
παρεσκευασμένα, ὡς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιτο· καὶ βοῦς
δὲ πολλοὺς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἐρυμνὰ προς-
3 ηγμένα ἑώρων. Πέμψας δὲ ὁ Γωβρύας πρὸς τὸν Κῦρον
ἐκέλευσε περιελάσαντα ἰδεῖν, ᾗ ἡ πρόοδος εὐπετεστάτη,
εἴσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινάς, οἵτινες
αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν.

Dessen unzugängliche und wohlversorgte Feste.

4 Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος
ἰδεῖν, εἴ πῃ εἴη αἱρέσιμον τὸ τεῖχος, ἢ ψευδὴς φαίνοι-
το ὁ Γωβρύας, περιήλαυνε πάντοθεν, ἑώρα τε ἰσχυρό-
τερα πάντα ἢ προσελθεῖν· οὓς δ' ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν,
ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ, ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ, ὅ-
σα ἐπ' ἀνθρώπων γενεὰν, ὡς σφίσι δοκεῖν, μὴ ἂν ἐκ-
5 λείπειν τοὺς ἔνδον ὄντας. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν φροντίδι
ἦν, ὅ τί ποτε εἴη ταῦτα· ὁ δὲ Γωβρύας αὐτός τε ἐξῄει
πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆγε φέροντας

οἶνον, ἄλφιτα, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς, αἶγας, οἷς, σῦς· καὶ, εἴ τι βρωτὸν, πάντα ἱκανὰ προσῆγον, ὡς δειπνῆσαι καλῶς ἅπασαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. Οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες διήρουν τε ταῦτα 6
καὶ διηκονοῦντο· ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες αὐτῷ οἱ ἄνδρες ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι τὸν Κῦρον ἐκέλευσεν, ὅπως νομίζοι ἀσφαλέστατα.

Cyrus zieht in dieſelbe ein.

Προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους καὶ δύναμιν, αὐτὸς οὕτως εἰσῄει. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν, ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς πύλας παρεκάλει πάντας τοὺς φίλους καὶ ἄρχοντας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἔνδον ἦσαν, 7
ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς καὶ πρόχους καὶ κάλπιδας, καὶ κόσμον παντοῖον, καὶ δαρεικοὺς ἀμέτρους τινὰς, καὶ πάντα καλά· καὶ τέλος τὴν θυγατέρα, δεινόν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πενθικῶς δ' ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος, ἐξάγων ὧδε εἶπεν, Ἐγώ σοι, ὦ Κῦρε, τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δωροῦμαι, τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθέσθαι, ὅπως ἂν σὺ βούλῃ· ἱκετεύομεν δὲ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν, τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ, τιμωρὸν γενέσθαι σε. Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς 8
ταῦτα εἶπεν, Ἀλλ' ἐγώ σοι μὲν καὶ τότε ὑπεσχόμην, ἀψευδοῦντός σου, τιμωρήσειν εἰς δύναμιν· νῦν δὲ, ὅτε σε ἀληθεύοντα ὁρῶ ἤδη, ὀφείλω τὴν ὑπόσχεσιν· καὶ ταύτῃ ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσειν. Καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη, ἐγὼ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδὶ ταύτῃ καὶ ἐκείνῳ, ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν.

Welches Eine nur von allem Dargebotenen Cyrus aus des Gobryas Burg mit ſich fortnehmen will.

Ἓν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ, ἀνθ' οὗ ἐγὼ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, ἐν ᾗ πλεῖστά ἐστιν, οὐδὲ τὰ πανταχοῦ ἀντὶ τούτου, οὗ σύ μοι δεδώρησαι, ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. Καὶ ὁ Γωβρύας, θαυμάσας τε, τί ποτε τοῦτ' εἴη, καὶ ὑποπτεύσας, μὴ τὴν θυγατέρα λέγοι, οὕτως ἤρετο· Καὶ τί τοῦτ' ἐστὶν, ἔφη, ὦ Κῦρε; Καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο Ὅτι, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Γωβρύα, πολλοὺς μὲν οἶομαι εἶναι ἀνθρώπους, οἳ οὔτε ἀσεβεῖν ἂν θέλοιεν 9

οὔτε ἀδικεῖν, οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἑκόντες εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἡθεληκέναι προέσθαι μήτε χρήματα πολλὰ, μήτε τυραννίδα, μήτε τείχη ἐρυμνὰ, μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνήσκουσι πρότερον πρὶν δῆλοι γενέσθαι,
10 οἷοι ἦσαν· ἐμοὶ δὲ σὺ νυνὶ καὶ τείχη ἐρυμνὰ καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν καὶ δύναμιν τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιόκτητον ἐγχειρίσας πεποιηκάς με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι οὔτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους θέλοιμι, οὔτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκεν, οὔτε συνθήκας
11 ψευδοίμην ἑκὼν εἶναι. Τοῦτ' οὖν ἐγώ σοι, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δίκαιος ὦ, καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινῶμαι ὑπ' ἀνθρώπων, οὔποτ' ἐπιλήσομαι· ἀλλὰ πειράσομαί σε ἀντιτιμῆσαι πᾶσι τοῖς καλοῖς.

Großes Lob, das Cyrus ſeinen Freunden ertheilt.

Καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὡς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης· πολλοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοὶ, ὧν τις γαμεῖ αὐτήν. Εἰ μέντοι χρήματα ἔξει τοσαῦτα, ὅσα δίδως, ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ
12 ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μέντοι εὖ ἴσθι, ὅτι εἰσί τινες αὐτῶν, οἳ, ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων, οὐδὲ μικρὸν τούτων ἕνεκά σε μᾶλλον θαυμάσουσιν, ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ, καὶ εὔχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ἑαυτοὺς ἐπιδεῖξαι, ὡς πιστοὶ μέν εἰσιν οὐδὲν ἧττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις ὡς οὔποτ' ἂν ὑφεῖντο ζῶντες, εἰ μή τις θεὸς βλάπτοι· ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν τὰ Σύρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέλοιντο· τοιούτους ἴσθι ἄνδρας ἐνταῦθα καθημένους.
13 Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπε γελάσας· Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξον δή μοι, ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. Ἀμέλει, ἔφη, οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἢν σὺν ἡμῖν ἕπῃ, αὐτὸς σὺ ἕξεις καὶ ἄλλῳ δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον.

Gobryas bewundert der Perſer Genügſamkeit und Beſcheidenheit.

14 Τοσαῦτα δ' εἰπὼν δεξιάν τε λαβὼν τοῦ Γωβρύα καὶ ἀναστὰς ἐξῄει, καὶ τοὺς μεθ' αὑτοῦ ἐξῆγεν ἅπαντας, καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύα ἔνδον δειπνεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει, καὶ τὸν Γω-
15 βρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. Ἐπὶ στιβάδος δὲ κατα-

κλιθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἴει σοι εἶναι πλείω ἢ ἡμῶν ἑκάστῳ στρώματα; Καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν, νὴ τὸν Δία, εὖ οἶδ' ὅτι στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλίναι, καὶ οἰκία γε πολὺ μείζων ἡ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς, οἵ γε οἰκίᾳ μὲν χρῆσθε γῇ τε καὶ οὐρανῷ, κλίναι δ' ὑμῖν εἰσιν, ὁπόσαι γένοιντ' ἂν εὐναὶ ἐπὶ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὁπόσα πρόβατα φύει ἔριια, ἀλλ' ὁπόσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. Τὸ 16
μὲν δὴ πρῶτον συνδειπνῶν αὐτοῖς ὁ Γωβρύας καὶ ὁρῶν τὴν φαυλότητα τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν ἐλευθεριωτέρους εἶναι αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ κατενό- 17
ησε τὴν μετριότητα τῶν συσσίτων· (ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πόματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὔτ' ἂν ὄμμασιν ἐκπεπληγμένος καταφανὴς γένοιτο, οὔτε ἁρπαγῇ οὔτε τῷ νῷ, μὴ οὐχὶ προσκοπεῖν, ἅπερ ἂν καὶ μὴ ἐπὶ σίτῳ ὤν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω κἀκεῖνοι ἐπὶ τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι, τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως πάνυ αὐτοῖς κυνικὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ εἶναι.) ἐνενόησε δὲ αὐ- 18
τῶν καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα, οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἦν ἢ μή, καὶ ὡς ἔσκωπτον, οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἦν ἢ μή· ἅ τε ἔπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. Μέγιστον δὲ αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι 19
τὸ ἐν στρατιᾷ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν μεγίστην εὐωχίαν εἶναι, τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὅτι βελτίστους παρασκευάζειν.

Seine Abschiedsworte.

Ἡνίκα δὲ ὁ Γωβρύας εἰς οἶκον ἀπιὼν ἀνίστατο, εἰ- 20
πεῖν λέγεται, Οὐκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δ' ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν· ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπιμελούμεθα, ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσται, ὑμεῖς δέ μοι δοκεῖτε ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως αὐτοὶ ὡς κράτιστοι ἔσεσθε. Ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, Ἀγ', ἔ- 21
φη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρωΐ παρέσῃ ἔχων τοὺς ἱππέας

ἐξωπλισμένους, ἵνα καὶ τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἄγῃς ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν, ἅ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν.

Aufbruch des Heeres. Gespräch des Cyrus mit Gobryas und dem Hyrkanier.

22 Τότε μὲν δὴ ταῦτ' εἰπόντες ἀπῆλθον ἑκάτερος ἐπὶ τὰ προσήκοντα. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας, ἔχων τοὺς ἱππέας, καὶ ἡγεῖτο. Ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα προϊὼν ἐπεσκοπεῖτο, εἴ τι δυνατὸν εἴη τοὺς μὲν πολεμίους ἀσθενεστέρους ποι-
23 εῖν, αὑτοὺς δὲ ἰσχυροτέρους. Καλέσας οὖν τὸν Ὑρκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν (τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναι μάλιστα, ὧν αὐτὸς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν), Ἐγώ τοι, ἔφη, ἄνδρες φίλοι, οἶομαι σὺν ὑμῖν ὡς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε, οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν· ὁρῶ γὰρ ὅτι ὑμῖν ἔτι μᾶλλον ἢ ἐμοὶ σκεπτέον, ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσει. Ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι ἐστὶν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δὲ, εἰ οὗτος ἐπικρατήσει, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνό-
24 μενα. Καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος ἀσύμφορον ἑαυτῷ μεγάλους εἶναι ἡμᾶς, καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ' ὑμῶν. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφότεροι κατὰ ταὐτὰ, περαίνειν ὅ τι μέλλει, ὡς ταῦτ' εἰδόσι σφίσι καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπη τὰ νῦν παρόντα ἀποβήσοιτο.

Uebrige Feinde des Königs von Assyrien.

25 Ἐνταῦθα δὴ ἤρχετο ὧδε· Λέξατε δή μοι, ἔφη, ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτὸν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, πολεμιώτατοι μέν εἰσιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος μάλα πολύ τε καὶ ἄλκιμον· Σάκαι γε μὴν, ὅμοροι ἡμῖν, οἳ πολλὰ κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρᾶτο γὰρ κἀκείνους, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς,
26 καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν ἔφη, οἴεσθ' ἂν νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπιβῆναι σὺν ἡμῖν τῷ Ἀσσυρίῳ; Ἔφασαν, καὶ σφόδρα γε, εἴ πή γε δύναιντο συμμίξαι.

Τί δὲ ἐν μέσῳ, ἔφη, ἐστὶ τοῦ συμμίξαι; Ἀσσύριοι, ἔ-
φασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος, δι' οὗπερ νυνὶ πορεύῃ. Ἐπεὶ 27
δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, Τί γὰρ, ἔφη, ὦ Γωβρύα;
οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου, ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν
καθέστηκεν, ὑπερηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρόπου κα-
τηγορεῖς; Τοιαῦτα γὰρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον
ὑπ' αὐτοῦ.

Wie grauſam überhaupt er ſey.

Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐγένετο
τοιοῦτος, ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς; Νὴ Δί', ἔφη ὁ Γω- 28
βρύας, καὶ εἰς ἄλλους πολλούς. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθε-
νοῦντας οἷα ὑβρίζει, τί δεῖ λέγειν; ἑνὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺ
δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ υἱὸν, καὶ ἐκείνου ἑταῖρον ὄντα, ὥς-
περ τὸν ἐμὸν, συμπίνοντα παρ' ἑαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτε-
μεν, ὡς μέν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπῄνε-
σεν αὐτὸν, ὡς καλὸς εἴη, καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν
αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι· ὡς δὲ ουτος νῦν λέγει, ὅτι ἐπεί-
ρασεν αὐτοῦ τὴν παλλακίδα. Καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος
μέν ἐστι, τὴν δ' ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτελεύ-
τησεν. Οὐκοῦν, ἔφη, οἴει ἄν καὶ τοῦτον ἡμᾶς ἰδεῖν 29
ἡδέως, εἰ οἷόντο ἑαυτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν
οὖν οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλε-
πόν ἐστιν, ὦ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι, εἰ
μέλλει τις ἐκείνῳ συμμίξειν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα
δεῖ παριέναι. Τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; Ὅτι νὴ 30
Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν δύναμιν αὐτό-
θεν πολλαπλασίαν ἧς σὺ νῦν ἔχεις· εὖ δ' ἴσθι, ἔφη,
ὅτι διὰ ταῦτα ἧττόν σοι νῦν ἢ τὸ πρῶτον οἱ Ἀσσύριοι
καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι, καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν,
ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτὴν ὀλίγη ἔδοξεν εἶναι ἡ σὴ δύναμις,
καὶ οὗτος ὁ λόγος πολὺς ἤδη ἔσπαρται· δοκεῖ δή μοι,
ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένους πορεύεσθαι.

Des Cyrus kühner Entſchluß.

Καὶ ὁ Κῦρος, ἀκούσας τοῦ Γωβρύου τοιάδε, πρὸς 31
αὐτὸν ἔλεξε, Καλῶς μοι δοκεῖς, ὦ Γωβρύα, λέγειν, κε-
λεύων ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. Ἐγωγ' οὖν
σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πο-
ρείαν ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τῶν

πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. Πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὡς σὺ φῄς· εἰ δὲ θαῤῥοῦσι, καὶ δῆλοι ἡμῖν, ὡς ἐγώ φημι,
32 ἔσονται. Μὴ οὖν ὁρῶντες μὲν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλάξονται, ὃς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θάρσος δὲ ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσούτῳ μεῖζον, ὅσῳ ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν. Ἢν δὲ ἤδη ἴωμεν ἐπ' αὐτούς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὑρήσομεν ἔτι κλαίοντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδεδεμένους, ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς μὲν τοῦδε τοῦ στρατεύματος τόλμης, τῆς δ' αὑτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς.

Die Furcht, wenn sie einmal einriß, sey größer in der größeren Menschenzahl.

33 Εὖ δ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, ἵνα καὶ τοῦτ' εἰδῇς· ὡς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θαρσῶσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσούτῳ μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φό-
34 βον κέκτηνται. Ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ηὐξημένος αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν χρημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστηκότων προσώπων ἤθροισται· ὥστε ὑπὸ τοῦ μεγέθους οὐ ῥᾴδιον αὐτόν ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέσαι, οὔτε προσάγοντα πολεμίοις μένος ἐμβαλεῖν, οὔτε ἀπαγαγόντα ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα· ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρσεῖν παρακελεύῃ, τοσούτῳ ἐν δεινοτέροις ἡγοῦνται εἶναι.
35 Ἐκεῖνο μέντοι, νὴ Δία, σκεψώμεθα ἀκριβῶς, ὅπως ἔχει. Εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἱ νίκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμεν· εἰ μέντοι, ὥσπερ πρόσθεν, διὰ τοὺς εὖ μαχομένους ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι κρίνονται, θαῤῥῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης· πολὺ γὰρ σὺν τοῖς θεοῖς πλείονας εὑρήσεις παῤ ἡμῖν τοὺς θέλοντας μάχεσθαι ἢ παῤ ἐκείνοις.

Noch ein Grund, gute Hoffnung zu haben.

36 Ὡς δ' ἔτι μᾶλλον θαῤῥῇς, καὶ τόδε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάττονές εἰσι νῦν ἢ πρὶν

ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλάττονες ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν ἢ πρὶν, ἐπεὶ νενικήκαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ εὐτυχήκαμεν, καὶ πλείονες δὲ, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σούς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι, σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαῤῥοῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἕπονται. Μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτ', ἐφη, 37
ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δὲ, σάφ' ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν μένοντες ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. Ὡς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γιγνώσκοντος ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος.

Drittes Kapitel.

Verheerung Aſſyriens.

Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι τεταρταῖοι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς 1
Γωβρύου χώρας ἐγένοντο. Ὡς δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τούς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἱππέων ὅσους ἐδόκει αὐτῷ καλῶς ἔχειν· τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας καταναίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ πρόβατα, ὅσα ἂν λάβωσιν, ἄγειν πρὸς αὐτόν. Ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἦκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες. Ὡς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας 2
τούς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ὑρκανίων καὶ τοὺς ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε, Ἄνδρες φίλοι, ξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ Γωβρύας. Εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα, καὶ τῇ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ, δοίημεν τὴν ἄλλην τούτῳ λείαν, ἆρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν τῷ εὐθὺς φανεροὶ εἶναι, ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες.

Gobryas erhält einen anſehnlichen Theil der Beute.

Ὡς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπῄνουν, πάντες 3
δ' ἐνεκωμίαζον· εἷς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε, Πάνυ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο ποιήσομεν. Καὶ γὰρ, ἔμαιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας πτωχούς τινας νομίζειν ἡμᾶς, ὅτι οὐ δαρει-

κῶν μεστοὶ ἥκομεν, οὐδ' ἐκ χρυσῶν πίνομεν φιαλῶν· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσαιμεν, γνοίη ἄν, ἔφη, ὅτι ἐστὶν ἐλευ-
4 θερίους εἶναι καὶ ἄνευ χρυσοῦ. Ἄγε δή, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις, καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες, τἆλλα, καλέσαντες τὸν Γωβρύαν, δότε αὐτῷ. Οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι, ὅσα ἔδει, τἆλλα ἔδοσαν τῷ Γωβρύᾳ.

Cyrus rückt an gegen Babylon. Vergebliche Auffoderung.

5 Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα, παρατα-ξάμενος ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. Ὡς δ' οὐκ ἀντεξήεσαν οἱ Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελά-σαντα εἰπεῖν, ὅτι, εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξιὼν ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο· εἰ δὲ μὴ ἀμύνει τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πεί-
6 θεσθαι. Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας, προσελάσας, ἔνθα ἀσφα-λὲς ἦν, ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινού-μενον τοιάδε, Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα· Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. Μάχεσθαι δ' ἂν βούλησθε, ἥ-κετε εἰς τὴν τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' οὔπω ἡμῖν σχο-
7 λή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. Ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, Ἀλλὰ μήποτέ σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια· δῆλον γὰρ, ὅτι ἀνιῶ σε ἐγώ, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει.

Was Cyrus mit Gobryas verabredet.

8 Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἀπήγαγε τὸ στράτευμα, καὶ κα-λέσας τὸν Γωβρύαν, Εἰπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες μέντοι σὺ, ὅτι τὸν ἐκτμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἴει ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὖ μέντοι, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πολλὰ γὰρ ἤδη ἔγωγε κἀκεῖνος ἐπαῤῥησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους.
9 Ὁπότε τοίνυν σοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν, πρόσιθι πρὸς αὐ-τόν· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει, ὅπως ἂν αὐτοὶ, ὅ τι ἂν λέγῃ, εἰδῆτε· ἐπειδὰν δὲ συγγένῃ αὐτῷ, ἐὰν γνῷς αὐτὸν φίλον ἡμῶν βουλόμενον εἶναι, τοῦτο δεῖ μηχα-νᾶσθαι, ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πως πλεῖστα ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ ἢ πο-λέμιος δοκῶν εἶναι, οὔτ' ἂν ἐχθροὺς πλείω τις βλάψειεν

ἄλλως πως, ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Γω- 10
βρύας, οἶδ' ὅτι κἂν πρίαιτο Γαδάτας τὸ μέγα τι ποιῆ-
σαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων· ἀλλ', ὅ τι ἂν δύ-
ναιτο, τοῦτο δοκεῖ καὶ ἡμᾶς σκοπειν. Λέγε δή μοι, ἔφη 11
ὁ Κῦρος, εἰς τὸ φρούριον τὸ πρὸ τῆς χώρας, ὅ φατε
Ὑρκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτετειχίσθαι, τῇδε τῇ χώρᾳ
πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἆρ' ἂν οἴει, ἔφη, ὑπὸ τοῦ
φρουράρχου παρεθῆναι τὸν εὐνοῦχον, ἐλθόντα σὺν δυ-
νάμει; Σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρύας, εἴπερ ἀνύποπτος
ὢν, ὥσπερ νῦν ἐστιν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, 12
ἔφη, ἀνυποπτότατος ἂν εἴη, εἰ προσβάλοιμι μὲν ἐγὼ
πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ, ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομά-
χοιτο δ' ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος, καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι
ἐγὼ, ἀντιλάβοι δὲ κἀκεῖνος ἡμῶν ἢ ἄλλους τινὰς, ἢ
καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους, οὓς
φατε πολεμίους τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέν-
τες λέγοιεν, ὅτι ἐπὶ στράτευμα ἀπέρχονται, καὶ κλίμα-
κας ὡς εἰς τὸ φρούριον ἄξοντες· ὁ δὲ εὐνοῦχος ἀκούσας
προσποιήσαιτο προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι.
Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς οἶ- 13
δα, ὅτι παρείη ἂν αὐτὸν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν,
ἔστε σὺ ἀπέλθοις. Οὐκοῦν ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴγε ἅ-
παξ εἰσέλθοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χω-
ρίον; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκεί- 14
νου συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα
προσάγοντος. Ἴθι οὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ, ταῦτα διδά-
ξας καὶ διαπραξάμενος, παρεῖναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ
ἂν μείζω οὔτε εἴποις ἂν οὔτε δείξαις, ὧν αὐτὸς σὺ τυγ-
χάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

Gadatas thut das Seinige.

Ἐκ τούτου ᾤχετο μὲν ὁ Γωβρύας· ἅσμενος δὲ ἰδὼν 15
αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέθετο,
ἃ ἔδει. Ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας, ὅτι πάντα δο-
κοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ ἔχειν τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ τού-
του τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ
ὁ Γαδάτας. Ἦν δὲ καὶ, ὃ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦρος, ὁ- 16
ποῖον ἔφη ὁ Γαδάτας. Τῶν δὲ ἀγγέλων, οὓς ἔπεμψεν
ὁ Κῦρος προειπὼν, οἳ πορεύσοιντο, τοὺς μὲν εἴασεν ὁ
Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρατεύματα καὶ

τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὓς δ' ἔλαβε, βασανίζων ἐναντίον πολλῶν, ὡς ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συσκευασάμενος, ὡς ἐξαγγελῶν, τῆς νυκτὸς �έπο-
17 ρεύετο. Τέλος δὲ πιστευθεὶς, ὡς βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον· καὶ τέως μὲν συμπαρεσκεύαζεν, ὅ τι ἐδύνατο, τῷ φρουράρχῃ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος ἦλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον, συνεργοὺς ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Κύρου αἰχμαλώτους.

Er übergiebt dem Cyrus die Festung;

18 Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθὺς ὁ Γαδάτας τὰ ἔνδον καταστήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προς-
19 κυνήσας εἶπε, Χαῖρε, ὦ Κῦρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. Εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι, φίλον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις καταλιπών· σὲ δὲ, ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖσθαι ἀφείλετο, οὐ μέντοι τόγε φίλους δύνασθαί σε κτᾶσθαι ἀπεστέρησεν· ἀλλ' εὖ ἴσθι, ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποίησαι, οἵ σοι, ἢν δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρους βοηθοὶ παραστῆναι, ἢ εἰ παῖδας ἢ ἐκγόνους ἐκέκτησο. Ὁ μὲν
20 τοιαῦτα ἔλεξεν. Ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὑρκάνιος, ἄρτι ἡσθημένος τοῦ γεγενημένου, προσθεῖ τῷ Κύρῳ, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἶπεν, Ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις, Κῦρε, ὡς πολλὴν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλειν, ὅτι σοί με συνήγαγον.

Dieser aber dem Hyrkanier.

21 Ἴθι νῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον, οὗπερ ἕνεκά με ἀσπάζῃ, διατίθει αὐτὸ οὕτως, ὡς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φύλῳ πλείστου ἄξιον ᾖ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτᾳ τούτῳ, ὃς ἡμῖν αὐτὸ
22 λαβὼν παραδίδωσι. Τί οὖν; ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὰν Καδούσιοι ἔλθωσι καὶ Σάκαι καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τοῦτον, ἵνα κοινῇ συμβουλευσώμεθα πάντες, ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρου-
23 ρίῳ; Ταῦτα μὲν οὕτω συνήνεσεν ὁ Κῦρος· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν, οἵσπερ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς

μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις ἐπιτετειχισμένον.

Stärke der neuen Bundsgenossen.

Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ 24
πλείους καὶ Καδούσιοι συνεστρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ὑρκάνιοι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα, Καδουσίων μὲν πελτασταὶ εἰς δισμυρίους καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακισχιλίους· Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους καὶ ἱπποτοξόται εἰς δισχιλίους· καὶ Ὑρκάνιοι δὲ πεζούς τε, ὅσους ἐδύναντο, προσεξέπεμψαν, καὶ ἱππέας ἐξεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτῶν ἱππεῖς, ὅτε καὶ οἱ Καδούσιοι καὶ οἱ Σάκαι τοῖς Ἀσσυρίοις πολέμιοι ἦσαν. Ὅσον δὲ χρόνον 25
ἐκαθέζετο ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

Gadatas kehrt heim, sein Land zu vertheidigen.

Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας καὶ 26
λέγει, ὅτι ἥκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι, ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι καὶ συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν αὐτοῦ χώραν. Ἢν οὖν ἀφῇς με, ὦ Κῦρε, τὰ τείχη ἂν πειραθείην διασῶσαι, τῶν δ' ἄλλων μείων λόγος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, 27
Ἢν οὖν ἴῃς νῦν, πότε ἔσῃ οἴκοι; Καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ; Ἢ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἴει ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ ἕως ἔτι πρόσω δοκεῖς ἀπεῖναι. Ἐγὼ δὲ, ἔφη ὁ Κῦρος, ποσταῖος ἂν σὺν τῷ στρατεύ- 28
ματι ἐκεῖσε ἀφικοίμην; Πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει. Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στράτευμα, καὶ οὐκ ἂν δύναιο μεῖον ἢ ἐν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἴκησιν. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δὲ, ὡς ἂν δυνατὸν ᾖ, πορεύσομαι.

Cyrus Rede an die Bundsgenossen.

Ὁ μὲν δὴ Γαδάτας ᾤχετο· ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε 29

πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοί τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ κἀγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ ὁ Κῦ-
30 ρος λέγει τοιάδε, Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν, ἃ ἐδόκει πᾶσιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα, πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀγαθὸν ὑφ' ἡμῶν παθεῖν. Νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, δηλονότι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δο-
κεῖ μέγα βεβλάφθαι ὑπ' αὐτοῦ, ἅμα δὲ ἴσως κἀκεῖνο ἐννοεῖται, ὡς, εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν ὑπ' ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι τάχα οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ βούλεσθαι εἶναι.

Beweggründe, dem Gadatas beizuſpringen.

31 Νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες, καλόν τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτᾳ βοηθήσαιμεν; ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμεν ἄν, χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορά γ' ἂν, ὡς ἐγω δοκῶ, πράττοι-
32 μεν ἡμῖν αὐτοῖς. Εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς, ἐκ τῶν τοιούτων φίλους μὲν ἡμῖν πολλοὺς βούλεσθαι γίγνεσθαι,
33 ἐχθρὸν δὲ μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι. Εἰ δὲ ἀμελῆσαι δόξαιμεν Γαδάτα, πρὸς τῶν θεῶν, ποίοις λόγοις ἄλλους πείθοιμεν ἂν χαρίζεσθαί τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτᾳ, εἰ ἡττώμεθα αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος, τοσοί-
34 δε ὄντες ἑνὸς ἀνδρὸς, καὶ τούτου οὕτω διακειμένου; Ὁ μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες συνεπῄνουν ἰσχυρῶς ταῦτα ποιεῖν. Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπείπερ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλείπωμεν ἕκαστοι τοὺς μετὰ τούτων ἐπιτηδειοτάτους
35 πορεύεσθαι, Γωβρύας δὲ ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος καὶ τἄλλα ἱκανός. Ἡμεῖς δὲ, ἔφη, καὶ σὺν ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσῳ γὰρ ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσούτῳ τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἥδιον ἂν ἀριστήσομέν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν.

Anordnung des Zuges zu Gadatas.

Νῦν δ', ἔφη, πορευώμεθα ὧδε. Πρῶτον μὲν ἄγε 36
σὺ, Χρυσάντα, τοὺς θωρακοφόρους (ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ
πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι), τοὺς ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώπῳ
πάντας· ἡ δὲ τάξις ἑκάστη ἐφ' ἑνὸς ἴτω· ἀθρόοι γὰρ ὄν-
τες καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. Τού- 37
του δὲ ἕνεκα, ἔφη, τοὺς θωρακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι,
ὅτι τοῦτο βαρύτατόν ἐστι τοῦ στρατεύματος. Τοῦ δὲ βα-
ρυτάτου ἡγουμένου ἀνάγκη ῥᾳδίως ἕπεσθαι πάντα τὰ
θᾶττον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῆται ἐν νυκτὶ, οὐ-
δέν ἐστι θαυμαστὸν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα· τὸ
γὰρ προταχθὲν ἀποδιδράσκει. Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, 38
Ἀρτάβαζος τοὺς Περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω·
ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀνδραμίας ὁ Μῆδος τὸ Μήδων πεζικόν·
ἐπὶ δὲ τούτοις Ἔμβας τὸ Ἀρμενίων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τού-
τοις Ἀρτούχας Ὑρκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμβράδας
τὸ Σακῶν πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Δαμάτας Καδουσί-
ους. Ἀγόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες, ἐν μετώπῳ μὲν 39
τοὺς ταξιάρχους ἔχοντες, δεξιοὺς δὲ τοὺς πελταστάς, ἀ-
ριστεροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου· οὕτω
γὰρ πορευόμενοι καὶ εὐχρηστότεροι γίγνονται. Ἐπὶ δὲ 40
τούτοις, ἔφη, οἱ σκευοφόροι πάντων ἑπέσθων· οἱ δὲ
ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελείσθων, ὅπως ἂν συνεσκευασμέ-
νοι τε ὦσι πάντα πρὶν καθεύδειν, καὶ πρωϊ σὺν τοῖς
σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν συντεταγμένην χώραν, καὶ ὅ-
πως κοσμίως ἕπωνται. Ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, 41
τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων
καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ· ὁ
δ' ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἕνα, ὥσπερ οἱ πέ-
ζαρχοι. Ἐπὶ δὲ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως 42
τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ δὲ τούτοις σὺ, ὦ Τιγράνη, τὸ
σαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δ' ἵππαρχοι, μεθ' ὧν ἕ-
καστος ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς· ἐπὶ δὲ τούτοις, Σάκαι, ἄ-
γετε· ἕσχατοι δ', ὥσπερ ἦλθον, Καδούσιοι ἰόντων· σὺ
δὲ, Ἀλκεύνα, ὁ ἄγων αὐτοὺς, ἐπιμελοῦ τὸ νῦν εἶναι
πάντων τῶν ὄπισθεν, καὶ μηδένα ἔα ὕστερον τῶν σῶν
ἱππέων γίγνεσθαι. Ἐπιμελεῖσθε δὲ τοῦ σιωπῇ πορεύ- 43
εσθαι οἵ τε ἄρχοντες καὶ πάντες οἱ σωφρονοῦντες· διὰ
γὰρ τῶν ὤτων ἐν νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλ-
μῶν ἕκαστα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ ταράττεσθαι· καὶ τὸ
ταραχθῆναι δ' ἐν νυκτὶ πολὺ μεῖζόν ἐστι πρᾶγμα ἢ ἐν

ἡμέρᾳ, καὶ δυσκαταστατώτερον· οὗ ἕνεκα ἥ τε σιωπὴ
44 ἀσκητέα, καὶ ἡ τάξις διαφυλακτέα. Τὰς δὲ νυκτερι-
νὰς, ἔφη, φυλακὰς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς ἐξαναστήσε-
σθαι, ἀεὶ χρὴ ὡς βραχυτάτας καὶ πλείστας ποιεῖσθαι,
ὡς μηδένα ἡ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία, πολλὴ οὖσα, λυ-
μαίνηται ἐν τῇ πορείᾳ· ἡνίκα δ' ἂν ὥρα ᾖ πορεύεσθαι,
45 σημανεῖ τῷ κέρατι. Ὑμεῖς δ' ἔχοντες, ἃ δεῖ, ἕκαστοι
πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος ὁδόν· ὁ δὲ ὁρμώμενος
ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν παρεγγυάτω ἕπεσθαι.

Cyrus gutes Gedächtniß.

46 Ἐκ τούτου δὴ ᾤχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς καὶ ἅμα ἀπι-
όντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους, ὡς μνημονικῶς πως
47 ὁ Κῦρος, ὁπόσοις συνέταττεν, ὀνομάζων ἐνετέλλετο. Ὁ
δὲ Κῦρος ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει· πάνυ γὰρ αὐτῷ θαυ-
μαστὸν ἐδόκει εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάναυσοι ἴσασι τῆς ἑαυ-
τοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνόματα, καὶ ὁ ἰα-
τρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρμάκων, οἷς
χρῆται, πάντων τὰ ὀνόματα· ὁ δὲ στρατηγὸς οὕτως ἠλί-
θιος ἔσοιτο, ὥστε οὐκ εἴσεται τῶν ὑφ' αὑτὸν ἡγεμόνων
τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι,
καὶ ὅταν προκαταλαβεῖν τι βούληται, καὶ ὅταν φυλά-
ξαι, καὶ ὅταν θαῤῥῦναι, καὶ ὅταν φοβῆσαι. Καὶ τι-
μῆσαι δὲ ὁπότε τινὰ βούλοιτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶ-
48 ναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. Ἐδόκουν δὲ αὐτῷ οἱ γι-
γνώσκεσθαι δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ καλόν
τι ποιοῦντες ὁρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι, καὶ τοῦ αἰσχρόν
49 τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. Ἠλίθιον δὲ
καὶ τοῦτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι τὸ, ὁπότε βούλοιτό τι πρα-
χθῆναι, οὕτω προστάττειν, ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἔνιοι προσ-
τάττουσι δεσπόται, Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ, Ξύλα τις σχισά-
50 τω· οὕτω γὰρ προστεταγμένων εἰς ἀλλήλους τε ὁρᾶν ἅ-
παντες ἐδόκουν αὐτῷ, καὶ οὐδεὶς περαίνειν τὸ προσ-
ταχθὲν, καὶ πάντες ἐν αἰτίᾳ εἶναι, καὶ οὐδεὶς τῇ αἰτίᾳ
οὔτε αἰσχύνεσθαι, οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως, διὰ τὸ σὺν
πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν. Διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὠνόμαζεν
αὐτὸς, ὅτῳ τι προστάττοι.

Seine Vorsicht, besonders bei Nachtmärschen.

Καὶ ὁ Κῦρος μὲν δὴ οὕτω περὶ τούτων ἐγίγνωσκεν. 51
Οἱ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες, καὶ φύλακας καταστησάμενοι, καὶ συσκευασάμενοι πάντα, ἃ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμηνε 52
τῷ κέρατι. Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντᾳ, ὅτι ἐπὶ τῇ ὁδῷ ὑπομένοι δὴ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος, ἐξῄει λαβὼν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον παρῆν Χρυσάντας, ἄγων τοὺς θωρακοφόρους. Τού- 53
τῳ μὲν οὖν ὁ Κῦρος δοὺς τοὺς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ, πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως, ἕως ἄγγελος ἔλθοι (οὐ γάρ πω ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν)· αὐτὸς δὲ ἑστηκὼς ἐν τῷ αὐτῷ τὸν μὲν προϊόντα προὐπέμπετο ἐν τάξει, ἐπὶ δὲ τὸν ὑστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. Ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦ- 54
σαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἱππέας ἔπεμψεν, ἐροῦντας, ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε δὴ οὖν θᾶσσον. Αὐτὸς δὲ 55
παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν ἤσυχος κατεθεᾶτο τὰς τάξεις, καὶ, οὓς μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας, προσελαύνων αὐτοῖς, τίνες τε εἶεν, ἤρετο καὶ, ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῄνει· εἰ δέ τινας θορυβουμένους αἴσθοιτο, τὸ αἴτιον τούτου σκοπῶν κατασβεννύναι τὴν ταραχὴν ἐπειρᾶτο.

Besondre Maaßregel.

Ἕν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐ- 56
τοῦ, ὅτι πρὸ παντὸς στρατεύματος πεζοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς προὔπεμπεν, ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτὸν, ὡς ὠτακουστοῦντες καὶ εἴ πως ἄλλως δύναιντο αἰσθάνεσθαί τι, σημαίνοιεν τῷ Χρυσάντᾳ, ὅ τι καιρὸς δοκοίη εἶναι. Ἦρχων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν, ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει, καὶ τὸ μὲν ἄξιον λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ οὐκ ἠνώχλει λέγων. Τὴν μὲν δὴ νύκτα 57
οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν τῶν Καδουσίων ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἐπορεύοντο ἔσχατοι, παρὰ τούτοις κατέλιπεν, ὡς μηδ' οὗτοι ψιλοὶ ἱππέων ἴοιεν· τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν· ὅπως, εἴ τί που ἐναντιοῖτο, αὐτῷ ἀπαντῴη, ἔχων ἐν τάξει τὴν ἰσχὺν καὶ μάχοιτο· εἴ τέ τί που φεύγον ὀφθείη, ὅπως ἐξ ἑτοιμοτάτου διώκοι. Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἀεὶ τετα- 58

γμένοι, εἰ δέοι διωγμοῦ, οὕς τε διώκειν δέοι, καὶ οὓς παρ' αὐτῷ μένειν· πᾶσαν δὲ τὴν τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε
59 εἴα. Κῦρος μὲν δὴ οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα· οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῆτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῇ περιελαύνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμελεῖτο, εἴ του δέοιντο.

Viertes Kapitel.

Verrätherei gegen Gadatas.

1 Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπορεύοντο. Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτα ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν, ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, ἐνόμισεν, εἴ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτα· οὕτω δὴ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον, καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅτι, εἰ βούλοιτο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι
2 ἂν τὸν Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο, ὅσην τε εἶχεν ὁ Γαδάτας δυναμιν, καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνείπετο αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἐδήλωσεν, ᾗ μέλλοι προσιέναι. Προσεπέστειλε δὲ τοῖς αὑτοῦ οἰκέταις, ὡς πιστεύοιτο μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος, ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ, παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ τὰ ἐνόντα· ἥξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφη, εἰ μὲν δύναιτο, ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μή, ὡς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ τὸ
3 λοιπὸν ἐσόμενος. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς, ἐλαύνων ὡς δυνατὸν ἦν τάχιστα, ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ ἐδήλωσεν, ἐφ' ἃ ἥκοι· ἀκούσας ἐκεῖνος τό τε χωρίον εὐθὺς καταλαμβάνει, καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ
4 ἅρματα ἐνήδρευεν ἐν κώμαις ἀθρόαις. Ὁ δὲ Γαδάτας, ὡς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προδιερευνησομένους. Ὁ δὲ Ἀσσύριος, ὡς ἔγνω προσιόντας τοὺς διερευνητὰς, φεύγειν κελεύει ἅρματα ἐξαναστάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους, ὡς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. Οἱ δὲ προδιερευνηταὶ, ὡς εἶδον ταῦτα, αὐτοί τε ἐδίωκον, καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέσειον· καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὡς ἐδόκει ἁλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, εὐθέως ἀνίστανται ἐκ τῆς

ἐνέδρας. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες, ὥσπερ εἰ- 5
κὸς, ἔφευγον· οἱ δ' αὖ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐδίωκον. Καὶ
ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτᾳ παίει αὐτὸν, καὶ
καιρίας μὲν πληγῆς ἁμαρτάνει, τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς τὸν
ὦμον καὶ τιτρώσκει. Ποιήσας δὲ τοῦτο ἐξίσταται, ἕως
συὺν τοῖς διώκουσιν ἐγένετο· ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη, ὃς ἦν,
ὁμοῦ δὴ σὺν τοῖς Ἀσσυρίοις προθύμως ἐκτείνων τὸν
ἵππον, σὺν τῷ βασιλεῖ ἐδίωκεν. Ἐνταῦθα δὴ ἠλίσκον- 6
το μὲν δηλονότι οἱ βραδυτάτους ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ
τῶν ταχίστων· ἤδη δὲ μαλα πάντες πιεζόμενοι, διὰ τὸ
κατατετρύσθαι ὑπὸ τῆς πορείας, οἱ τοῦ Γαδάτα ἱππεῖς
καθορῶσι τὸν Κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι· δο-
κεῖν δὲ χρὴ ἀσμένως καὶ ἡδέως, ὥσπερ εἰς λιμένα ἐκ χει-
μῶνος, προσφέρεσθαι αὐτούς.

Cyrus rettet ihn zufällig.

Ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν· ὡς δ' ἔγνω 7
τὸ πρᾶγμα, ἔστε μὲν πάντες ἀντίοι ἤλαυνον, ἀντίος καὶ
αὐτὸς ἦγεν ἐν τάξει τὴν στρατιάν· ὡς δὲ γνόντες οἱ πο-
λέμιοι τὸ ὂν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα δὴ ὁ Κῦ-
ρος ἐκέλευσε διώκειν τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐ-
τὸς δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις εἵπετο, ὡς ᾤετο συμφέρειν. Ἐν- 8
θα δὴ καὶ ἅρματα ἠλίσκετο, ἔνια μὲν καὶ ἐκπιπτόντων
τῶν ἡνιόχων (τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλ-
λως), ἔνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἡλί-
σκετο. Καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ
τὸν παίσαντα τὸν Γαδάταν. Τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυ- 9
ρίων, οἳ ἔτυχον τὸ Γαδάτα χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ
μὲν εἰς τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτα ἀποστὰν, οἱ
δὲ φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην, ἔν-
θα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἅρμασι καὶ τοῖς ἵπποις [κατέφυ-
γεν ὁ Ἀσσύριος].

Des Gadatas Dankbarkeit.

Κῦρος μὲν δὴ, διαπραξάμενος ταῦτα, ἐπαναχωρεῖ 10
εἰς τὴν Γαδάτα χώραν, καὶ προστάξας, οἷς ἔδει, ἀμφὶ
τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο, ὡς ἐπισκέψοιτο
τὸν Γαδάταν, ὅπως ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος. Πορευο-
μένῳ δ' αὐτῷ ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος ἤδη τὸ τραῦμα ἀ-
παντᾷ. Ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος αὐτὸν ἥσθη τε καὶ εἶπεν,

11 Ἐγὼ δὲ πρός σε ἥϊα ἐπισκεψόμενος, πῶς ἔχεις. Ἐγὼ δέ γ', ἔφη ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεούς, σὲ ἐπαναθεασόμενος ἥϊα, ὁποῖός τίς ποτε φαίνῃ ἰδεῖν, ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων, ὅστις οὔτ' οἶδ' ἔγωγε ὅ τι ἐμοῦ δεόμενος, οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα πράξειν, οὔτε μὴν εὖ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ εἴς γε τὸ ἴδιον οὐδ' ὁτιοῦν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους σοι ἔδοξά τι ὀνῆσαι, οὕτως ἐμοὶ προθύμως ἐβοήθησας, ὡς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ
12 δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. Οὐ μὰ τοὺς θεούς, ὦ Κῦρε, εἰ ἦν, οἷος ἔφυν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησάμην, οὐκ οἶδα, εἰ ἐκτησάμην παῖδά ποτ' ἂν τοιοῦτον περὶ ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας, καὶ τοῦτον τὸν νῦν Ἀσσυρίων βασιλέα, πολὺ πλείω δὴ τὸν αὑτοῦ πατέρα ἀνιάσαντα, ἥ
13 σε νῦν δύναται ἀνιᾶν. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε, Ὦ Γαδάτα, ἦ πολὺ μεῖζον παρεὶς θαῦμα ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ' ἐστίν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν, ἔφη, Περσῶν ἐσπούδασαν περί σε, τοσοῦτοι δὲ Μήδων, τοσοῦτοι δὲ Ὑρκανίων, πάντες δὲ
14 οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. Καὶ ὁ Γαδάτας ἐπεύξατο· Ἀλλ' ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πόλλ' ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοὶ, καὶ πλεῖστα τῷ αἰτίῳ τοῦ καὶ τούτους τοιούτους εἶναι. Ὅπως μέντοι, οὓς ἐπαινεῖς, τούτους, ὦ Κῦρε, καὶ ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τὰ ξένια, οἷα ἐγὼ δύναμαι. Ἅμα δὲ προσῆγε πάμπολλα, ὥστε καὶ θύειν τὸν βουλόμενον, καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στράτευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς συμβάντων.

Niederlage der Kadusier durch eigne Schuld.

15 Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθοφυλάκει καὶ οὐ μετέσχε τῆς διώξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν τῷ Κύρῳ κατεθεῖ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. Διεσπαρμένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπιὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως, οὗ δὴ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα δὴ συντεταγμένον
16 ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. Ὡς δ' ἔγνω μόνους ὄντας τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τόν τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει, καὶ ἄλλους πολλούς· καὶ ἵππους δὲ πολλοὺς λαμβάνει τῶν Καδουσίων, καὶ, ἣν ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον, ἀφαιρεῖται. Καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας,

ἄχρις οὗ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι, ἀπετράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δείλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ, ὡς ἤσθετο τὸ γεγονὸς, ὑπήντα τε 17
τοῖς Καδουσίοις, καὶ ὅντινα ἴδοι τετρωμένον, ἀναλαμβάνων τοῦτον μὲν ὡς Γαδάταν ἀπέπεμπεν, ὅπως θεραπεύοιτο· τοὺς δ' ἄλλους συγκατεσκήνου, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσιν ἐπεμελεῖτο, παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμοτίμων συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ συνεπιπονεῖν ἐθέλουσι. Καὶ ἀνιώμενος μέντοι 18
ἰσχυρῶς δῆλος ἦν, ὡς καὶ, τῶν ἄλλων δειπνούντων, ἡνίκα ἤδη ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς οὐδένα ἑκὼν ἀτημέλητον παρέλειπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα, ἢ, εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύσοντας.

Warnungsworte des Cyrus an seine Befehlshaber.

Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ 19
κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δὲ Καδουσίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον τὸ γεγενημένον πάθος· τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν, οἶμαι, θαυμαστόν. Ἄξιόν γε μέντοι ἡμῖν τοῦ γεγενημένου πράγματος τούτου ἀπολαῦσαί τι ἀγαθὸν, τὸ μαθεῖν, μήποτε διασπᾷν ἀπὸ τοῦ ὅλου δύναμιν ἀσθενεστέραν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. Καὶ οὐχὶ τοῦτ', ἔφη, λέγω, ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ ἐλάττονι 20
ἔτι μορίῳ ἰέναι, ὅπου ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδούσιος ᾤχετο· ἀλλ' ἤν τις κοινούμενος ὁρμᾶται τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι, ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους, ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθότων, ἔστι δὲ, ἄλλα παρέχοντα πράγματα τοῖς πολεμίοις, τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς ὢν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρτήσεται τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπεληλυθὼς μὴ ἀνακοινωσάμενος, ὅπου ἂν ᾖ, οὐδέν τι διάφορον πάσχει, ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο.

Beschluß, diesen Unfall zu rächen.

Ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, ἔφη, ἤν θεὸς θέλῃ, ἀμυνού- 21
μεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μακράν· ἀλλ', ἐπειδὰν τάχιστα ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἐγὼ, ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ

δείξομεν τοῖς πολεμίοις, ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἢν θεὸς θέλῃ, καὶ, ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὁρῶσιν, ἔνθα ἀπέκτειναν ἡμῶν τοὺς συμμάχους. Ἢν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας, καὶ δηώσομεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ, ἃ ἡμᾶς ἐποίησαν, ὁρῶντες εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ
22 ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δὲ, ὦ Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἕλεσθε, ἥπερ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ὑμῖν, ἤν τι προσδέησθε· ἐπειδὰν δὲ ἕλησθε καὶ ἀριστή-
23 σητε πέμψατε πρὸς ἐμὲ τὸν αἱρεθέντα. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξαν· ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων, καὶ ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἢν δυνώμεθα, ἀναθαῤῥύνωμεν τοὺς ἄνδρας. Οὕτω δὴ ἐπορεύοντο, καὶ ἐλθόντες ἕθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδήουν δὲ τὴν χώραν. Ποιήσαντες δὲ ταῦτα ἀπῆλθον τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες, πάλιν εἰς τὴν Γαδάτα.

Cyrus sendet einen Herold an den König von Assyrien.

24 Ἐννοήσας δὲ, ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες, ὄντες πλησίον Βαβυλῶνος, κακῶς πείσονται, ἂν μὴ αὐτὸς ἀεὶ παρῇ, οὕτως, ὅσους τε τῶν πολεμίων ἡφίει, καὶ τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν, λέγοντα ταῦτα, ὅτι ἕτοιμος εἴη τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν ἐᾶν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος βούλοιτο ἐᾶν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς αὐ-
25 τὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. Καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν, ἢν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις (ὀλίγη γάρ ἐστι γῆ ἡ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων)· ἐγὼ δὲ πολλὴν ἄν σοι γῆν ἐῴην ἐνεργὸν εἶναι. Εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἐὰν μὲν πόλεμος ᾖ, ὁ ἐπικρατῶν, οἶμαι, καρπώσεται· ἐὰν δὲ εἰρήνη γένηται, δῆλον, ἔφη, ὅτι σύ. Ἐὰν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὅπλα ἀνταίρηταί σοι, ἢ τῶν σῶν ἐμοὶ, τούτους, ἔφη, ὡς ἂν δυνώμεθα, ἑκάτεροι
26 ἀμυνούμεθα. Ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι, ἔπεμψεν αὐτόν. Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἐπεὶ ἤκουσαν ταῦτα, πάντα

ἔπολουν πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα, καὶ ὅτι σμικρότατον τοῦ πολέμου λιπεῖν.

Dieser nimmt den Vorschlag an.

Καὶ ὁ Ἀσσύριος μέντοι, εἴτε ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων 27
πεισθεὶς, εἴτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουληθεὶς, συνήνεσε ταῦτα· καὶ ἐγένοντο συνθῆκαι, τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ' ὁπλοφόροις πόλεμον. Ταῦτα μὲν δὴ 28
περὶ τῶν ἐργατῶν διεπέπρακτο ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ. Τὴν δὲ τῶν πολεμίων λείαν ἦγον, ὁπόθεν δύναιντο, ὅπως εἴη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις· οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια· ἡ δὲ ἐκ τῶν πολεμίων τροφὴ κουφοτέραν τὴν στρατείαν ἐδύκει παρέχειν.

Gadatas bringt Geschenke.

Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ὁ Κῦρος ἤδη ὡς ἀπιὼν, πα- 29
ρῆν ὁ Γαδάτας, ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων, ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελύμενος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων, οἷς ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. Ὡς δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξεν ὧδε, Ὦ 30
Κῦρε, νῦν μέν σοι ἐγὼ ταῦτα δίδωμι ἐν τῷ παρόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἐὰν δέῃ τι. Νόμιζε δ', ἔφη, καὶ τἄλλα πάντα τὰ ἐμὰ σὰ εἶναι· οὔτε γάρ ἐστιν οὔτ' ἔσται ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον, ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα. Καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦ- 31
ρε (ὄμνυμί σοι τοὺς θεοὺς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσιν), οὔτε ἄδικον οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε ποιήσας ἔπαθον. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὴν αὑτοῦ τύχην, καὶ οὐκέτι ἠδυνήθη πλείω εἰπεῖν.

Was allein Cyrus annimmt.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν αὐ- 32
τὸν, ἔλεξε δὲ ὧδε· Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη (σέ τε γὰρ ὠφελήσω εὐνουστέροις δοὺς αὐτούς, ἢ οἳ νῦν

σοι εἶχον, ὡς ἔοικεν· ἐγώ τε, οὗ δὴ πάλαι ἐπεθύμουν, τὸ τῶν Περσῶν ἱππικὸν θᾶττον ἐκπληρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας)· τὰ δὲ ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔφη, ἕως ἄν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα, ὥστε σοῦ μὴ ἡττᾶσθαι ἀντιδωρούμενον· εἰ δὲ πλείω μοι διδοὺς ἀπίοις ἢ λαμβάνων παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οἶδ', ὅπως
33 ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. Πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν· Ἀλλὰ ταῦτα μέν, ἔφη, πιστεύω σοι (ὁρῶ γάρ σου τὸν τρόπον)· φυλάττειν μέντοι ὅρα εἰ ἐπιτήδειός εἰμι.

Unglückliche Lage des Gadatas.

34 Ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη δὴ ἐδόκει εἶναι ἡ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτῆσις (τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς οὖσα, ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαί ἐστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν· ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἴκαδε δεῦρο ἀπιόντες τούτων ἐκποδὼν ἦμεν)· νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροί ἐσμεν, δῆλον ὅτι, ἐπειδὰν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσόμεθα καὶ ὁ οἶκος ὅλος· καὶ, οἶμαι, λυπηρῶς βιωσόμεθα ὅλως, τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες, καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὁρῶντες.
35 Τάχ' οὖν εἴποι τις ἄν, Καὶ τί δὴ ταῦτα οὐκ ἐνενοοῦ πρὶν ἀποστῆναι; Ὅτι, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχή μου διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὀργίζεσθαι οὐ τὸ ἀσφαλέστατον σκοποῦσα διῆγεν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦτο κύουσα, ἆρά ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν οὐκ ἤν τίς τι αὐτὸν ἀδικήσῃ, ἀλλ' ἤν τινα ὑποπτεύσῃ βελτί-
36 ονα ἑαυτοῦ εἶναι. Τοιγαροῦν, οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς ὢν πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται. Ἢν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τούτῳ ἀρκέσει μηχανώμενος, ἕως ἂν ἕλῃ τὸν ἑαυτοῦ βελτίονα. Τοῦ μέντοι ἐμὲ ἁνιᾶν, καὶ σὺν τοῖς πονηροῖς ῥᾳδίως, οἶμαι, κρείττων ἔσται.

Cyrus nimmt ihn in sein Gefolge auf.

37 Ἀκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν, καὶ εὐθὺς εἶπε· Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα; οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἐχυρὰ ἐποιήσαμεν, ὅπως ἄν σοι σῶα ᾖ χρῆσθαι ἀσφαλῶς, ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς; αὐτὸς

δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύῃ, ἵνα, ἢν οἱ θεοὶ, ὥσπερ νῦν, σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτός σε φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; Ὅ τι δὲ ἡδύ σοι ὁρᾶν τῶν σῶν, ἢ ὅτῳ συνὼν χαίροις ἔχων σὺν ἐμοὶ πορεύου. Καὶ σύ τ' ἂν ἐμοὶ, ὡς γε ἐγὼ δοκῶ, πάνυ ἂν χρήσιμος εἴης, ἐγώ τέ σοι, ὅσα ἂν δύνωμαι, πειράσομαι. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέ- 38
πνευσέ τε καὶ εἶπεν· Ἆρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι, πρίν σε ἐξιέναι; βούλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα μετ' ἐμαυτοῦ ἀγαγεῖν. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσεις μέντοι· ἐγὼ γὰρ ἐπισχήσω, ἕστ' ἂν καλῶς σὺ φῇς ἔχειν. Οὕτῳ δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν φύ- 39
λαξι μὲν τὰ τείχη σὺν Κύρῳ ὠχυρώσατο, συνεσκευάσατο δὲ πάντα, ὁπόσοις ἂν οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. Ἦγετο δὲ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν, οἷς ἥδετο, καὶ, ὧν ἠπίστει, πολλοὺς, ἀναγκάσας τοὺς μὲν αὐτῶν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ καὶ ἀδελφὰς, ὡς δεδεμένους τούτοις κατέχοι αὐτούς. Καὶ τὸν μὲν Γαδάταν ὁ Κῦρος 40
ἐν τοῖς περὶ αὑτὸν ἔχων ἦει καὶ ὁδῶν φραστῆρα καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς ἀεὶ ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατοπεδεύεσθαι.

Gobryas wundert sich, daß Cyrus sein Heer nicht bei der Stadt Babylon vorbeiziehen läßt.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βαβυλω- 41
νίων πόλιν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς, ἣν ἦει, παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν, ἠρώτα, εἰ ἄλλη ὁδὸς εἴη, ὥστε μὴ πάνυ πλησίον ἄγειν τοῦ τείχους. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Εἰσὶ μὲν, ὦ 42
δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ᾠόμην, καὶ βούλεσθαι ἄν σε νῦν ὅτι ἐγγύτατα ἄγειν τῆς πόλεως, ἵνα καὶ ἐπιδείξῃς αὐτοῖς τὸ στράτευμα, ὅτι σοι ἤδη πολύ τί ἐστι καὶ καλόν· ἐπεὶ καὶ, ὅτε ἔλαττον εἶχες, προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος, καὶ ἐθεᾶτο ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ, εἰ καὶ παρεσκευασμένος τί ἐστιν, ὥσπερ πρός σε εἶπεν, ὅτι παρασκευάζοιτο ὡς μαχούμενός σοι, οἶδα ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν πάλιν ἀπαρασκευαστότατα τὰ ἑαυτοῦ φανεῖται.

Cyrus erklärt die Sache.

Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δοκεῖς μοι, ὦ Γω- 43

βρύα, θαυμάζειν, ὅτι, ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πολὺ μείονα
ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον,
νῦν δὲ πλείω δύναμιν ἔχων οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη
44 ἄγειν. Ἀλλὰ μὴ θαύμαζ', ἔφη· οὐ γὰρ τὸ αὐτό ἐστι
προσάγειν καὶ παράγειν. Προσάγουσι μὲν γὰρ ἅπαντες
οὕτω ταξάμενοι, ὡς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι· παρά-
γουσι μέντοι οἱ σώφρονες, ᾗ ἂν ἀσφαλέστατα, οὐχ ᾗ
45 ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. Παριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐπτε-
ταμέναις μὲν ταῖς ἁμάξαις, ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλ-
λοις σκευοφόροις ἐπὶ πολύ· ταῦτα δὲ δεῖ πάντα προκε-
καλύφθαι τοῖς ὁπλοφόροις, καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις
46 γυμνὰ ὅπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. Ἀνάγκη οὖν
οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον
τετάχθαι, εἰ οὖν βούλοιντο ἐκ τοῦ τείχους ἀθρόοι προσ-
πεσεῖν ποι, ὅπη προσμίξειαν, πολὺ ἐρρωμενέστερον συμ-
47 μιγνύειν τῶν παριόντων. Καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πο-
ρευομένοις μακραὶ καὶ αἱ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ
τείχους βραχὺ πρὸς τοὺς ἐγγὺς καὶ προσδραμεῖν καὶ πά-
48 λιν ἀνελθεῖν. Ἦν δὲ μὴ μεῖον ἀπέχοντες παρίωμεν ἢ
ἐφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆ-
θος κατόψονται ἡμῶν, ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὅ-
49 πλων πᾶς ὄχλος δεινὸς φανεῖται. Ἦν δ' ἄρα καὶ οὕτως
ἰόντων ἐπεξίφσί πη, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ
ἂν ἀπαράσκευοι λαμβανοίμεθα. Μᾶλλον δ', ἔφη, ὦ
ἄνδρες, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὁπόταν πρόσω δέῃ ἀπὸ
τοῦ τείχους ἀπιέναι, ἢν μὴ τῷ ὅλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παν-
τὸς κρείττους εἶναι· φοβερὸν γὰρ ἡ ἀποχώρησις.

Es geht weiter. Drei Grenzfestungen werden eingenommen, eine mit Sturm.

50 Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι
λέγειν καὶ ὁ Γωβρύας, ὥσπερ ἐκέλευσεν, ἡγεῖτο. Παρα-
μειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος, ἀεὶ τὸ ὑπο-
51 λειπόμενον ἰσχυρότερον ποιούμενος ἀπεχώρει. Ἐπεὶ δὲ
πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφι-
κνεῖται πρὸς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ὅθεν-
περ ὥρμᾶτο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρού-
ρια, ἓν μὲν αὐτῶν τὸ ἀσθενέστατον προσβαλὼν βίᾳ ἔλα-
βε, τὼ δὲ δύο φρουρίω φοβῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ
Γαδάτας, παρεσκεύασαν παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

Fünftes Kapitel.

Botschaft an Cyaxares.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέπρακτο, πέμπει πρὸς Κυαξάρην 1
καὶ ἐπέστελλεν αὐτῷ ἥκειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ὅπως
περί τε τῶν φρουρίων, ὧν εἱλήφεσαν, βουλεύσαιντο, ὅ
τι χρήσαιντο, καὶ ὅπως θεασάμενος τὸ στράτευμα καὶ
περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο, ὅ τι ἂν δοκοίη ἐκ
τούτου πράττειν· ἦν δὲ κελεύῃ, εἰπὲ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν
ὡς ἐκεῖνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. Ὁ μὲν δὴ ἄγγε- 2
λος ᾤχετο ταῦτ' ἀπαγγέλλων. Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἐ-
κέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνὴν, ἣν Κυαξάρει οἱ Μῆ-
δοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὡς κάλλιστα τῇ τε
ἄλλῃ κατασκευῇ, ἣν εἶχον, καὶ τῷ γυναῖκε εἰσαγαγεῖν
εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς, καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μου-
σουργούς, αἵπερ ἐξῃρημέναι ἦσαν Κυαξάρει. Οἱ μὲν δὴ
ταῦτ' ἔπραττον.

Frische Völker aus Persien.

Ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐν- 3
τεταλμένα, ἀκούσας ὁ Κυαξάρης αὐτοῦ ἔγνω βέλτιον
εἶναι, τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις· καὶ γὰρ
οἱ Πέρσαι, οὓς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος, ἧκον· ἦσαν δὲ
μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. Ὁρῶν οὖν 4
καὶ τούτους πολλὰ σινομένους τὴν Μηδικὴν, τούτων ἐ-
δόκει ἥδιον ἀπαλλαγῆναι ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. Ὁ
μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν, ἐρόμενος τὸν Κυ-
αξάρην, κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολὴν, εἴ τι δέοιτο τοῦ
στρατεύματος, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερὸν, ἐπεὶ
ἤκουσε παρόντα Κῦρον, ᾤχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ
στράτευμα.

Empfang des Cyaxares in Cyrus' Lager.

Ὁ δὲ Κυαξάρης ἐπορεύετο τῇ ὑστεραίᾳ σὺν τοῖς πα- 5
ραμείνασι τῶν Μήδων ἱππεῦσιν. Ὡς δ' ἤσθετο ὁ Κῦ-

ρος προσιόντα αὐτὸν, λαβὼν τούς τε τῶν Περσῶν ἱππέας πολλοὺς ἤδη ὄντας; καὶ τοὺς Μήδους πάντας, καὶ τοὺς Ἀρμενίους, καὶ τοὺς Ὑρκανίους, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους, ἀ-
6 πήντα ἐπιδεικνὺς τῷ Κυαξάρει τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ Κυαξάρης ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλούς τε καὶ καλοὺς κἀγαθοὺς ἑπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. Ἐπεὶ δὲ καταβὰς ὁ Κῦρος ἀπὸ τοῦ ἵππου προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ, καὶ
7 ἐφίλησε μὲν οὔ, δακρύων δὲ φανερὸς ἦν. Ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυαξάρους, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοινικάς τινας, τῶν τε Μηδικῶν πίλων ὑποβαλεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ, καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος εἶπεν ὧδε·

Ihre Unterredung.

8 Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ, καὶ τί [χαλεπὸν] ὁρῶν οὕτω χαλεπῶς φέρεις; Ἐνταῦθα δὴ ὁ Κυαξάρης ἀπεκρίνατο τοιάδε· Ὅτι, ἔφη, ὦ Κῦρε, δοκῶν γε δὴ, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφυκέναι, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαυτὸν μὲν ὁρῶ οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ με-
9 γαλοπρεπῆ παρόντα. Καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δὲ, ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον, ὑφ' ὧν ἥκιστα ἐχρῆν, ταῦτα πεπονθέναι. Ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς καταδῦναι ἥδιον ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς, καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. Οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτ', ἔφη, ὅτι οὐ σύ μου μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντιάζουσί μοι, καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν, ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ.

Cyrus ſucht ſeinen Oheim zu beſänftigen.

Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο 10
ὑπὸ τῶν δακρύων, ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμ-
πλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. Ἐπισχὼν δὲ μικρὸν
ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος· Ἀλλὰ ταῦτα μέν, ἔφη, ὦ Κυα-
ξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ, οὔτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ
οἴει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκα-
νοὺς εἶναί σε κακῶς ποιεῖν. Τὸ μέντοι σε θυμοῦσθαι 11
καὶ φοβεῖσθαι οὐ θαυμάζω· εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδί-
κως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο (οἶδα γὰρ, ὅτι
βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ
αὐτῶν)· τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαί-
νειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἔμοιγε δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα
εἶναι. Ἀνάγκη γὰρ, διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν πολ-
λοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι· διὰ δὲ τὸ πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν
πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. Ὧν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, 12
ἐγὼ οὐχὶ ἀπέπεμπον ἄνευ ἐμαυτοῦ τούτους, φοβούμενος,
μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν, ὅ τι πάντας ἡμᾶς λυ-
πήσοι. Ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος
ἀσφαλῶς ἔχει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδι-
κεῖσθαι, τοῦτ' ἐγὼ χαλεπῶς πάνυ φέρω, εἰ ἀσκῶν, ὅσον
δύναμαι, τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα
τἀναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, 13
μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα, ἀλλ', εἰ δυνα-
τὸν, σαφέστατα κατίδωμεν, ὁποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ
ἀδίκημα. Καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἐγὼ
ὑποτίθεμαι· ἐάν γάρ τί σε φανῶ κακὸν πεποιηκὼς, ὁ-
μολογῶ ἀδικεῖν· ἐὰν μέντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πε-
ποιηκὼς μηδὲ βουληθεὶς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις μη-
δὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; Ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἐὰν δὲ 14
δὴ καὶ ἀγαθά σοι πεπραχὼς δῆλος ὦ καὶ προθυμούμενος
πρᾶξαι, ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἠδυνάμην, οὐκ ἂν καὶ ἐπαίνου
σοι ἄξιος εἴην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Δίκαιον γοῦν, ἔφη.

Wie er gehandelt habe von Anfang an.

Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πε- 15
πραγμένα πάντα καθ' ἓν ἕκαστον· οὕτω γὰρ δὴ μάλι-
στα δῆλον ἔσται, ὅ τι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστι, καὶ ὅ τι
κακόν. Ἀρξώμεθα δὲ, ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ 16
καὶ σοὶ δοκεῖ ἀρκούντως ἔχειν. Σὺ γὰρ δήπου, ἐπεὶ

ἦσθου πολλοὺς πολεμίους ἠθροισμένους, καὶ τούτους ἐπί σε καὶ τὴν σὴν χώραν ὁρμωμένους, εὐθὺς ἔπεμπες πρός τε τὸ Περσῶν κοινὸν, συμμάχους αἰτούμενος, καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ, δεόμενος πειρᾶσθαι αὐτὸν ἐμὲ ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν. Οὐκοῦν ἐγὼ ἐπείσθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ, καὶ παρεγενόμην, ἄνδρας ἄγων σοι, ὡς ἦν δυνατὸν, πλείστους τε καὶ ἀρίστους; Ἦλθες
17 γὰρ οὖν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοίνυν, ἔφη, πρῶτόν μοι εἰπὲ, πότερον ἀδικίαν τινά μου πρός σε κατέγνως, ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; Δῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἔκ γε
18 τούτων εὐεργεσίαν. Τί γάρ; ἔφη, ἐπεὶ οἱ πολέμιοι ἦλθον καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτοὺς, ἐν τούτῳ κατενόησάς πού με ἢ πόνου ἀποστάντα, ἢ τινος κινδύνου
19 φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δία, ἔφη, οὐ μὲν δή. Τί γάρ; ἐπεὶ, νίκης γενομένης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων, παρεκάλουν ἐγώ σε, ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοὺς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ, εἴ τι καλὸν κἀγαθὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα, ἐν τούτοις ἔχεις τινά μου πλεονεξίαν κατηγορῆσαι;

—

Cyaxares ſchweigt. Cyrus fährt in ſeiner Darſtellung fort.

20 Ὁ μὲν δὴ Κυαξάρης πρὸς ταῦτα ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε, Ἀλλ', εἰ πρὸς τοῦτο σιωπᾷν ἥδιόν σοι ἦ ἀποκρίνασθαι, τόδε γε, ἔφη, εἰπὲ, εἴ τι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας, ὅτι, ἐπεί σοι ἐδόκει οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι τὸ διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν ἀφῆκα τούτου τοῦ κινδύνου, ἵππέας δὲ τῶν σῶν συμπέμψαι μοι ἐδεόμην σοῦ; Εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἠδίκουν, ἄλλως τε καὶ προπαρεσχημὼς ἐμαυτόν σοι σύμμαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπι-
21 δεικνύσθω. Ἐπεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς ταῦτα ἐσίγα ὁ Κυαξάρης, Ἀλλ', εἰ μηδὲ τοῦτ', ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τοὐντεῦθεν λέγε, εἴ τι αὖ ἠδίκουν, ὅτι, σοῦ ἀποκρινάμενου ἐμοὶ, ὡς οὐκ ἂν βούλοιο, εὐθυμουμένους ὁρῶν Μήδους, τούτου παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι, εἴ τι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο καλεπὸν ποιῆσαι, ὅτι, ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαί σοι, ἐπὶ τούτοις πάλιν ἤτουν σε, οὗ ἤδειν οὔτε σοὶ μεῖον ὂν δοῦναί μοι οὐδὲν, οὔτε ῥᾷον Μήδοις ἐπιταχθῆναι· τὸν γὰρ βουλόμενον δήπου ἕπεσθαι ἥτησά σε δοῦναί μοι.

Οὐκοῦν τούτου τυχὼν παρὰ σοῦ οὐδὲν ἧττον, εἰ μὴ 22
τούτους πείσαιμι. Ἐλθὼν οὖν ἔπειθον αὐτούς, καὶ οὓς
ἔπεισα, τούτους λαβὼν ἐπορευόμην, σοῦ ἐπιτρέψαν-
τος. Εἰ δὲ τοῦτό γε αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ', ὅ τι ἂν δι-
δῷς, ὡς ἔοικε, δέχεσθαι παρὰ σοῦ ἀναίτιόν ἐστιν. Οὐκ- 23
οὖν ἐξωρμήσαμεν οὕτως. Ἐπειδὴ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡ-
μῖν πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον
ἥλωκε τῶν πολεμίων; οὐ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπί σε ἐλ-
θόντων; Ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ μὲν
ὅπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων. Χρήματά γε μὴν
τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρότερον, νῦν ὁ-
ρᾷς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν
σοί, τὰ δ' αὖ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. Τὸ δὲ πάντων 24
μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν αὐξανομέ-
νην ὁρᾷς, τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειουμένην· καὶ τὰ μὲν
τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα, τὰ δὲ σά, τὰ πρότερον
εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν συγκατασπασθέντα, νῦν τἀν-
αντία σοὶ προσκεχωρηκότα. Τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι,
ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν σοι, μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι
οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν εἴποιμι, ἀκοῦσαι μέντοι γε οὐδὲν κω-
λύει· ἀλλὰ λέγε ὅ τι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν.

Antwort des Cyaxares.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κυα- 25
ξάρης ἔλεξε [πρὸς ταῦτα] τάδε, Ἀλλ', ὦ Κῦρε, ὡς μὲν
ταῦτα, ἃ σὺ πεποίηκας, κακά ἐστιν, οὐκ οἶδα ὅπως
χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴσθι, ὅτι ταῦτα τὰ ἀγα-
θὰ τοιαῦτά ἐστιν, οἷα ὅσῳ πλείω φαίνεται, τοσούτῳ
μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. Τήν τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν 26
τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον
ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ σοῦ ὁρᾶν οὕτως αὐξανομένην. Σοὶ μὲν
γὰρ ταῦτα ποιοῦντι καλά, ἐμοὶ δέ γε ἐστί πῃ [ταῦτα] ἀ-
τιμίαν φέροντα. Καὶ χρήματά γε οὕτως ἄν μοι δοκῶ 27
ἥδιόν σοι δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν, ὡς σὺ
νῦν ἐμοὶ δίδως· τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ
μᾶλλον αἰσθάνομαι ὡς πενέστερος γίγνομαι. Καὶ τούς
γ' ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ,
ἧττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι, ἢ νῦν ὁρῶν, ὅτι μεγάλα ἀ-
γαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. Εἰ δέ σοι, ἔφη, ταῦτα δο- 28
κῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτά, ἀλλ' εἰς

σὲ τρέψας πάντα, καταθέασαι, οἷά σοι φαίνεται. Τί γὰρ ἂν, εἴ τις κύνας, ἃς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα σαυτοῦ τε καὶ τῶν σῶν, ταύτας θεραπεύων γνωριμωτέρας ἑαυτῷ ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἆρ' ἂν εὐφράναι σε τούτῳ τῷ
29 θεραπεύματι; Εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι, ἐκεῖνο κατανόησον· εἴ τις τοὺς σὲ θεραπεύοντας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ στρατείας ἕνεκα κέκτησαι, τούτους οὕτω διαθείη, ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ σοῦ βούλεσθαι εἶναι,
30 ἆρ' ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργεσίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; Τί δὲ (ὃ μάλιστα ἄνθρωποι ἀσπάζονταί τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα), εἴ τις τὴν γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν, ὥστε φιλεῖν αὐτὴν μᾶλλον ποιήσειν ἑαυτὸν ἢ σέ; ἆρ' ἄν σε τῇ εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφράναι; Πολλοῦ γ' ἄν, ἔφη, οἶμαι, καὶ δέοι, ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων
31 ἂν μάλιστα ἀδικοίη σε τοῦτο ποιήσας. Ἵνα δὲ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμφερὲς, εἴ τις, οὓς ἤγαγες σὺ, Πέρσας οὕτω θεραπεύσειεν, ὥστε αὐτῷ ἥδιον ἕπεσθαι ἢ σοὶ, ἆρ' ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; Οἶμαι μὲν, οὔ, ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακά-
32 νοι. Τί δέ; εἴ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως σου εἰπόντος λαμβάνειν ὁπόσα ἐθέλοι, εἶτ' αὐτὸς τοῦτο ἀκούσας οἴχοιτο λαβὼν ἅπαντα ὁπόσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν τοῖς σοῖς γε πλουτοίη, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι, ἆρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομί-
33 ζειν; Νῦν μέντοι ἐγὼ, Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. Σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις· εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν, λαβὼν ᾤχου πᾶσαν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ νῦν, ἃ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει, ἄγεις δή μοι καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὔξεις σὺν τῇ ἐμῇ ῥώμῃ· ἐγὼ δὲ δοκῶ οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν, παρέχειν ἐμαυτὸν ὥσπερ γυνὴ, εὖ ποιεῖν τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις· σὺ μὲν γὰρ ἀνὴρ φαίνῃ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἄξιος ἀρ-
34 χῆς. Ταῦτα οὖν σοι δοκεῖ εὐεργετήματα εἶναι, ὦ Κῦρε; Εὖ ἴσθ' ὅτι, εἴ τι ἐμοῦ ἐκήδου, οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου, ὡς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. Τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; Οὐ γάρ τοι ἐγὼ Μήδων ἦρχον διὰ τὸ κρείττων πάντων αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς ἑαυτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

Versöhnung.

Καὶ ὁ Κῦρος, ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, ὑπολαβὼν εἶπε· 35
Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἴ τι κἀγώ σοι πρότερον ἐχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι, ὧν ἄν σου δεηθῶ· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι. Ἐπειδὰν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβῃς, ὅπως ἔχομεν πρός σε, ἢν μέν σοι φαίνηται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ τῷ σῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου τε ἐμοῦ σὲ ἀντασπάζου με, εὐεργέτην τε νόμιζε εἶναι· ἢν δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμφου. Ἀλλ' ἴσως μέντοι, ἔφη ὁ Κυαξάρης, 36
καλῶς λέγεις· κἀγὼ ποιήσω ταῦτα. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψει με, ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. Καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν.

Cyaxares begiebt ſich in das für ihn zubereitete Zelt, und wird von den Medern beſchenkt.

Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι 37
(πᾶσι γὰρ ἔμελεν, ὅ τι ἐκ τούτων ἔσοιτο), εὐθὺς ἥσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. Καὶ ὁ Κυαξάρης δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἦγοῦντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυαξάρει οἱ Μῆδοι εἵποντο (Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν), ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρσαι, ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ ἄλλοι. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπε- 38
δον καὶ κατέστησαν τὸν Κυαξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνήν, οἷς μὲν ἐπετέτακτο, παρεσκεύαζον τὰ ἐπιτήδεια [τῷ Κυαξάρει]· οἱ δὲ Μῆδοι, ὅσον χρόνον σχο- 39
λὴν πρὸ δείπνου ἦγεν ὁ Κυαξάρης, ἦεσαν πρὸς αὐτὸν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς, οἱ δὲ πλεῖστοι, ὑπὸ Κύρου ἐγκέλευστοι, δῶρα ἄγοντες· ὁ μέν τις οἰνοχόον καλὸν, ὁ δὲ ὀψοποιὸν ἀγαθὸν, ὁ δὲ ἀρτοποιὸν, ὁ δὲ μουσουργὸν, ὁ δὲ ἐκπώματα, ὁ δὲ ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δέ τις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἕν γέ τι, ὧν εἰλήφει, ἐδωρεῖτο αὐτῷ· ὥστε τὸν Κυαξάρην μεταγιγνώσκειν, ὡς οὔτε ὁ Κῦ- 40
ρος ἀφίστη αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, οὔτε οἱ Μῆδοι ἧττόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.

Geſchäftigkeit des Cyrus.

Ἐπεὶ δὲ δείπνου ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κυαξάρης ἠξίου 41
τὸν Κῦρον, διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν, συνδειπνεῖν. Ὁ

δὲ Κῦρος εἶπε, Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κυαξάρη. Ἢ
οὐχ ὁρᾷς, ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπηρμέ-
νοι πάρεισιν; Οὔκουν καλῶς ἂν πράττοιμι, εἰ τούτων
ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην. Ἀμελεῖ-
σθαι δὲ δοκοῦντες στρατιῶται οἱ μὲν ἀγαθοὶ πολὺ ἂν ἀ-
θυμότεροι γίγνοιντο, οἱ δὲ πονηροὶ πολὺ ὑβριστότεροι.
42 Ἀλλὰ σὺ μέν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἥκων,
δείπνει ἤδη, καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἀνταspάζου καὶ
εὐώχει αὐτούς, ἵνα σε καὶ θαῤῥήσωσιν· ἐγὼ δὲ ἀπιὼν,
43 ἐφ' ἅπερ λέγω τρέψομαι. Ἄὔριον δ', ἔφη, πρωΐ δεῦρο
ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέσονται πάντες οἱ ἐπικαίριοι, ὅ-
πως βουλευσώμεθα σύν σοι, τί χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε.
Σὺ δὲ ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν περὶ τούτου, πότερον ἔτι δο-
κεῖ στρατεύεσθαι, ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν.

Cyrus Rede an ſeine Vertrauten.

44 Ἐκ τούτου ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν· ὁ δὲ
Κῦρος, συλλέξας τῶν φίλων τοὺς ἱκανωτέρους καὶ φρο-
νεῖν καὶ συμπράττειν, εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε, Ἄνδρες
φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, πάρεστι σὺν θεοῖς·
ὅποι γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς χώρας, καὶ
μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὁρῶμεν μειουμένους, ἡμᾶς δὲ
45 αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. Εἰ
δὲ ἡμῖν ἔτι θελήσειαν οἱ νῦν προσγεγενημένοι σύμμαχοι
παραμεῖναι, πολλῷ ἂν μᾶλλον ἀνύσαι δυναίμεθα, καὶ
εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἴ τι πεῖσαι δέοι. Ὅπως
οὖν τὸ μένειν ὡς πλείστοις συνδοκῇ τῶν συμμάχων, οὐ-
δὲν μᾶλλον τοῦτο ἔργον ἐμὸν ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶ-
46 σθαι. Ἀλλ' ὥσπερ καὶ, ὅταν μάχεσθαι δέῃ, ὁ πλεί-
στους χειρωσάμενος ἀλκιμώτατος δοξάζεται εἶναι, οὕτω
καὶ, ὅταν που δέῃ βουλῆς, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας
ἡμῖν ποιήσας, ουτος δικαίως ἂν λεκτικώτατός τε καὶ
47 πρακτικώτατος κρίνοιτο ἂν εἶναι. Μὴ μέντοι, ὡς λό-
γον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι, οἷον ἂν εἴποιτε πρὸς ἕκαστον
αὐτῶν, τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ', ὡς τοὺς πεπεισμένους
ὑφ' ἑκάστου δήλους ἐσομένους οἷς ἂν πράττωσιν, οὕτω
48 παρασκευάζεσθε. Καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, τούτων ἐπιμε-
λεῖσθε· ἐγὼ δὲ, ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσον ἂν
ἔγωγε δύνωμαι, οἱ στρατιῶται περὶ τοῦ στρατεύεσθαι
βουλεύωνται, τούτου πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Sechstes Buch.

Erstes Kapitel.

Alle Bundesgenossen versammlen sich vor dem Zelte des Cyaxares, und bitten Cyrus, das Heer nicht zu entlassen.

Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες καὶ δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ ἦκον ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. Ἐν ᾧ οὖν ὁ Κυαξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν Καδουσίους αὐτοῦ μένειν δεομένους, οἱ δὲ Ὑρκανίους, ὁ δέ τις Σάκας, ὁ δέ τις καὶ Γωβρύαν· Ὑστάσπης δὲ Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον προσῆγε δεόμενον τοῦ Κύρου μένειν. Ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος, γιγνώσκων ὅτι ὁ Γαδάτας πάλαι ἀπολώλει τῷ φόβῳ μὴ λυθείη ἡ στρατιά, ἐπιγελάσας εἶπεν· Ὦ Γαδάτα, δῆλος εἶ, ἔφη, ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου τοῦδε πεπεισμένος ταῦτα γιγνώσκειν, ἃ λέγεις. Καὶ ὁ Γαδάτας, ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἀπώμοσεν, ἦ μὴν μὴ ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου πεισθεὶς ταῦτα γιγνώσκειν· ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι, ἂν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τἀμὰ παντελῶς. Διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς διελεγόμην ἐρωτῶν, εἰ εἰδείη, τί ἐν νῷ ἔχοις ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀδίκως ἄρα ἐγώ, ὡς ἔοικεν, Ὑστάσπην αἰτιῶμαι. Ἀδίκως μὲν δή, νὴ Δία, ἔφη ὁ Ὑστάσπης, ὦ Κῦρε, ἐπεὶ ἔγωγε καὶ ἀντέλεγον Γαδάτᾳ, ὡς οὐχ οἷόν τέ σοι

5 μένειν, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμποιτο. Καὶ ὁ Κῦρος, Τί λέγεις; ἔφη· καὶ σὺ τοῦτο ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην, εἴτε μή; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις περίβλεπτον περιελθεῖν, καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι, ἢ ἕκαστα διεπράξω. Ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Σὺ δὲ οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑστάσπης, οὐδὲ ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἕστ' ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτονὶ τοῦ Ἀσσυρίου δεσπότην.

Großer Kriegsrath unter dem Vorsitze des Cyaxares.

6 Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον· σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους. Ἐν δὲ τούτῳ ὁ Κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. Ὡς δὲ πάντες συνῆλθον, οὓς ἔδει, καὶ σιωπὴ ἐγένετο, ὁ Κυαξάρης ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐπειδὴ παρὼν τυγχάνω καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκὸς ἄρχειν με λόγου. Νῦν οὖν μοι δοκεῖ καιρὸς, ἔφη, εἶναι περὶ τούτου διαλέγεσθαι πρῶτον, πότερον στρατεύεσθαι ἔτι καιρὸς δοκεῖ εἶναι, ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν. Λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου, ἢ γιγνώσκει.

Gutachten des Hyrkaniers und des Kadusiers.

7 Ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος, Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε, εἴ τι δεῖ λόγων, ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δείκνυσι τὸ κράτιστον. Πάντες γὰρ ἐπιστάμεθα, ὅτι ὁμοῦ μένοντες πλείω κακὰ τοὺς πολεμίους ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἦμεν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο, ὡς ἐκείνοις ἦν ἥδιστον, καὶ ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον.

8 Ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν· Ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι, ὅπου γε οὐδὲ στρατευομένοις, ὡς ἔοικε, χωρίζεσθαι συμφέρει; Ἡμεῖς γοῦν οὐ πολὺν χρόνον δίχα τοῦ ὑμετέρου πλήθους στρατευσάμενοι δίκην ἔδομεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε.

Artabazus und Gobryas sprechen in gleichem Sinne.

9 Ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενὴς εἶναί ποτε φή-

σας Κύρῳ, εἶπε τάδε· Ἐγὼ δέ, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν. Οὗτοι μὲν γάρ φασιν, ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι· ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι, ὅτε μὲν οἶκοι ἦμην, ἐστρατευόμην. Καὶ γὰρ ἐβο- 10
ήθουν πολλάκις, τῶν ἡμετέρων ἀγομένων, καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρουρίων ὡς ἐπιβουλευσομένων πολλάκις πράγματα εἶχον, φοβούμενός τε καὶ φρουρῶν· καὶ ταῦτ' ἔπραττον, τὰ οἰκεῖα δαπανῶν. Νῦν δ' ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια, καὶ οὐ φοβοῦμαι ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων, πίνω δὲ τὰ τῶν πολεμίων. Ὡς οὖν τὰ μὲν οἶκοι στρατείαν οὖσαν, τάδε δὲ ἑορτήν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν.

Ἐπὶ τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες 11
σύμμαχοι, μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινῶ τὴν Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται, ὧν ὑπέσχετο· εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀναπαύσεται, οὐ τίνων ποινὰς, ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδικεῖν, καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δ' ἐν τῷ μέρει πάλιν ἐκείνῳ δώσω δίκην, ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.

Des Cyrus Rede.

Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κῦρος εἶπεν, Ὦ ἄνδρες, οὐδ' ἐ- 12
μὲ λανθάνει, ὅτι, ἐὰν νῦν διαλύωμεν τὸ στράτευμα, τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίγνοιτ' ἄν, τὰ δὲ τῶν πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. Ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὅπλα ἀφήρηνται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους ἀπεστέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους κτήσονται· ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι ἐφηβήσουσι καὶ ἐπιγενήσονται, ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ πάνυ ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν δυνήσονται. Τί δῆτα ἐγὼ Κυαξάρην λόγον 13
ἐκέλευσα ἐμβαλεῖν περὶ καταλύσεως τῆς στρατιᾶς; Εὖ ἴστε, ἔφη, ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον. Ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὧδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. Προσέρχεται μὲν γὰρ 14
δήπου χειμὼν, στέγαι δ' εἰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δία οὐχ ἵπποις, οὐδὲ θεράπουσιν, οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι. Τὰ δ' ἐπιτήδεια, ὅπου μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν, ὑφ' ἡμῶν ἀνάλωται· ὅποι δὲ οὐκ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι ἀνακεκομισμένοι εἰσὶν εἰς ἐρύματα, ὥστε

αὐτοὺς μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. Τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς, ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς, ὃς
15 λιμῷ καὶ ῥίγει δύναιτ' ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι; Εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατευσόμεθα, ἐγὼ μέν φημι χρῆναι ἐκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι τὴν στρατιὰν μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμηχανίας ἐξελαθῆναι.

Was in der gegenwärtigen Lage zu thun sey.

Εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τόδ' ἐγώ φημι χρῆναι ποιεῖν, πειρᾶσθαι ὡς τάχιστα τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ὡς πλεῖστα παραιρεῖν, ἡμῖν δ' αὐτοῖς ὡς πλεῖστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι. Ἐὰν γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείω ἕξουσιν, ὁπότεροι ἂν πλείω δύνωνται λαβόντες ἀποτίθεσθαι· πολιορκήσονται δὲ, ὁπότεροι ἂν
16 ἧττους ὦσι. Νῦν δὲ οὐδὲν διαφέρομεν τῶν ἐν τῷ πελάγει πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλέουσι μὲν ἀεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον οὐδὲν οἰκειότερον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. Ἐὰν δὲ φρούρια ἡμῖν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν
17 πολεμίοις ἀλλοτριώσει τὴν χώραν, ἡμῖν δὲ ὑπεύδια μᾶλλον ἔσται πάντα. Ὃ δὲ ἴσως ἄν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόρρω τῆς ἑαυτῶν φρουρεῖν, μηδὲ τοῦτο ὀκνήσετε. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἐπείπερ καὶ ὡς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσειν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα τὶ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων· ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσορα ὑμῖν αὐτοῖς τῆς
18 Ἀσσυρίας, ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. Ἢν γὰρ ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν δυνώμεθα φρουροῦντες σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ, οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες, βιοτεύσετε· οὐ γὰρ, οἶμαι, δυνήσονται τῶν ἐγγὺς αὐτοῖς κακῶν ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν.

Belagerungsmaschinen.

19 Ὡς δὲ ταῦτα ἐρρήθη, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστάμενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν καὶ Κυαξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος ἑκάτερος αὐτῶν, ἢν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ
20 ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. Ὁ οὖν Κῦρος, ἐπεὶ πάντας ἑώρα προθύμους ὄντας πράττειν, ὅσα ἔλεξε, τέλος εἶπεν, Εἰ τοίνυν περαίνειν βουλόμεθα, ὅσα φαμὲν χρῆναι ποιεῖν, ὡς τάχιστα ἂν δέοι γενέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τείχη, τέκτο-

νας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὀχυρὰ πυργοῦσθαι. Ἐκ τούτου ὑ- 21
πέσχετο ὁ μὲν Κυαξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος
παρέξειν, ἄλλην δὲ Γαδάτας τε καὶ Γωβρύας, ἄλλην δὲ
Τιγράνης· αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἔφη δύο πειράσεσθαι ποι-
ήσειν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανο- 22
ποιοὺς, παρεσκευάζοντο δὲ ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς, ὧν
ἔδει· ἄνδρας δ' ἐπέστησαν, οἳ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι
εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

Cyrus ſchlägt an einem vortheilhaften Orte ſein Lager auf. Sonſtige Maaßregeln.

Κῦρος δ', ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦτα, 23
ἐκάθισε μὲν τὸ στράτευμα, ἔνθα ᾤετο ὑγιεινότατον εἶναι
καὶ εὐπροσοδώτατον, ὅσα ἔδει, προσκομίζεσθαι· ὅσα
τε ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποιήσατο ὡς ἐν ἀσφαλεῖ οἱ
ἀεὶ μένοντες εἶεν, εἴ ποτε καὶ πρόσω τῇ ἰσχύϊ ἀποστρα-
τοπεδεύσαιντο. Πρὸς δὲ τούτοις ἐρωτῶν, οὓς ᾤετο μά- 24
λιστα εἰδέναι τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖ-
το τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν ἀεὶ εἰς προνομὰς, ἅμα μὲν ὅ-
πως ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα
δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς
πορείαις, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπο-
μιμνήσκοιντο.

Bericht der Ueberläufer und der Gefangenen. Cyrus ergänzt die perſiſche Reiterei.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν. Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος 25
οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἁλισκόμενοι ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσ-
σύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ τάλαντα χρυσίου καὶ
ἀργυρίου ἄγων καὶ ἄλλα κτήματα καὶ κόσμον παντοδα-
πόν. Ὁ μὲν οὖν ὄχλος τῶν στρατιωτῶν ὑπελάμβανεν, 26
ὡς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρήματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦ-
ρος, γιγνώσκων ὅτι οἴχοιτο συστήσων, εἴ τι δύναιτο,
ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντιπαρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὡς
μάχης ἔτι δεῆσον· καὶ ἐξεπίμπλα μὲν τὸ τῶν Περσῶν
ἱππικὸν, τοὺς μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δέ τινας
καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ πα-
ρὰ πάντων ἐδέχετο, καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδὲν, οὔτε εἴ τις
ὅπλον ἐδίδου καλὸν, οὔτε ἵππον.

Neue Art von Sichelwagen mit gepanzerten Führern, die in einer Art von Thurm sitzen.

27 Κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἅρματα ἔκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων καὶ ἄλλοθεν, ὁπόθεν δύναιτο. Καὶ τὴν μὲν Τρωϊκὴν διφρείαν πρόσθεν οὖσαν καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι καὶ νῦν οὖσαν ἁρματηλασίαν κατέλυσε. Τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἅρμασιν οὕτως ἐ-
28 χρῶντο, ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. Ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἰκὸς εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι, καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέγα [μέρος] συμβάλλεσθαι. Ἅρματα γὰρ τριακόσια τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους, ἵπποις δὲ οὗτοι χρῶνται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσὶ μὲν, ὡς εἰκὸς, οἷς μάλιστα πιστεύουσιν οἱ βέλτιστοι· ἄλλοι δὲ εἰς τριακοσίους οὗτοί εἰσιν, οἳ οὐδ' ὁτιοῦν τοὺς πολεμίους βλά-
29 πτουσι. Ταύτην μὲν οὖν τὴν διφρείαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκεύασεν ἅρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥᾳδίως συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἧττον γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλατέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνιόχοις ἐποίησεν ὥσπερ πύργον, ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὡς δύνωνται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δὲ ἡνιό-
30 χους ἐθωράκισε πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. Προσέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδηρᾶ ὡς διπήχη πρὸς τοὺς ἄξονας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν, καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς γῆν βλέποντα, ὡς ἐμβαλούντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἅρμασιν. Ὡς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἅρμασι χρῶνται οἱ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ. Ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλαὶ, παρά τε τῶν φίλων συνειλεγμέναι καὶ αἰχμάλωτοι, πᾶσαι συνηθροισμέναι.

Fortsetzung der Geschichte des Araspas und der Panthéa.

31 Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω συνεπεραίνετο. Βουλόμενος δὲ κατάσκοπόν τινα πέμψαι ἐπὶ Λυδίας καὶ μαθεῖν, ὅ τι πράττοι ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι ὁ Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο, ὃς φυλάττων τὴν γυναῖκα τὴν καλήν. Συνεβεβήκει γὰρ τῷ Ἀράσπᾳ τοιάδε. Ληφθεὶς

ἔρωτι τῆς γυναικὸς, ἠναγκάσθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνηθείας. Ἡ δὲ ἀπέφησε μὲν, καὶ ἦν πι- 32
στὴ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόντι (ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς)· οὐ μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, ὀκνοῦσα συμβαλεῖν φίλους ἄνδρας. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀρά- 33
σπας, δοκῶν ὑπηρετήσειν τῷ τυχεῖν ἃ ἠβούλετο, ἠπείλησε τῇ γυναικὶ, ὅτι, εἰ μὴ βούλοιτο ἑκοῦσα, ἄκουσα ποιήσοι ταῦτα, ἐκ τούτου ἡ γυνὴ, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκέτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ κελεύει λέξαι πάντα.

Cyrus behandelt ſeinen Freund mit Schonung.

Ὁ δὲ ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ 34
ἔρωτος φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρταβάζου σὺν τῷ εὐνούχῳ, καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ, εἰ δύναιτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἀρταβάζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν 35
αὐτὸν, παρακαταθήκην ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν· ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ, μή τι καὶ πάθῃ ὑπὸ Κύρου.

Unterredung des Cyrus mit ihm.

Ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα ἐκάλεσεν αὐτὸν, καὶ 36
μόνος μόνῳ ἔλεξεν· Ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. Παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεούς τε ἀκούω ἔρωτος ἡττῆσθαι, ἀνθρώπους τε οἶδα καὶ μάλα φρονίμους δοκοῦντας εἶναι οἷα πεπόνθασιν [ὑπ' ἔρωτος]· καὶ αὐτὸς δ' ἐμαυτοῦ κατέγνων μὴ ἂν καρτερῆσαι, ὥστε συνὼν καλοῖς ἀμελῆσαι αὐτῶν. Καί σοι δὲ τούτου τοῦ πράγματος ἐγὼ αἴτιός εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. Καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦ- 37
ρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἶ, οἷός περ καὶ τἆλλα, πρᾷός τε καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων· ἐμὲ δὲ, ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄχει. Ὡς γὰρ ὁ θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφήδονταί μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν

ἐκποδὼν ἔχειν ἐμαυτὸν, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς ἠδικηκότος ἐμοῦ μεγάλα.

Cyrus benutzt seine Lage.

38 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Εὖ τοίνυν ἴσθι, ὦ ᾽Αράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ᾽ εἶ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι, καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ ᾽Αράσπας, ὅ τι ἐγώ σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην αὖ
39 χρήσιμος. Εἰ τοίνυν, ἔφη, προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν, ἐθέλοις εἰς τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν, οἴομαι ἄν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἔγωγε ναὶ μὰ Δί᾽, ἔφη ὁ ᾽Αράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὡς σὲ πε-
40 φευγὼς λόγον ἂν παρέχοιμι. Ἔλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν, πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων κοινωνὸν ἄν σε ποιοῖντο διὰ τὸ πιστεύειν, ὥστε μηδὲ ἕν σε λελῆθέναι, ὧν βουλόμεθα εἰδέναι. Ὡς πορευσομένου, ἔφη, ἤδη νυνί· καὶ γὰρ τοῦτο, ἴσθι, ἓν τῶν πιστῶν ἔσται, τὸ δοκεῖν με ὑπὸ
41 σοῦ μελλήσαντά τι παθεῖν ἐκπεφευγέναι. Ἦ καὶ δυνήσῃ ἀπολιπεῖν, ἔφη, τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γὰρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς. Νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ Ἔρωτος. Οὐ γὰρ δὴ μία γε οὖσα ἅμα ἀγαθή τέ ἐστι καὶ κακὴ, οὐδ᾽ ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν ἔργων ἐρᾷ, καὶ ταὐτὰ ἅμα βούλεταί τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν· ἀλλὰ δῆλον ὅτι δύο ἐστὸν ψυχὰ, καὶ, ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται, ὅταν δὲ ἡ πονηρὰ, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖται. Νῦν δὲ, ὡς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολύ.

Weitere Verabredung.

42 Εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα κἀκείνοις πιστότερος ἦς· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ᾽ ἡμῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε, ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα ἐμποδὼν μάλιστ᾽ ἂν εἴη ὧν βούλονται πράττειν. Εἴη δ᾽ ἂν ἐμποδὼν, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν που τῆς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούοντες, ἧττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο,
43 ἕκαστός τις φοβούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. Καὶ μένε, ἔφη, παρ᾽ ἐκείνοις ὅτι πλεῖστον χρόνον· ἃ γὰρ ἂν ποιῶ-

σιν, ὅταν ἐγγύτατα ἡμῶν ὦσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι ἔσται. Συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι, ὅπῃ ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι αὐτοῖς· μετατάττεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι· καὶ ἤν πῃ ἄλλῃ μετατάττωνται, ἐξ ὑπογύου ταράξονται. Ἀρά- 44
σπας μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν καὶ συλλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεράποντας, καὶ εἰπὼν πρός τινας, οἷα ᾤετο συμφέρειν τῷ πράγματι, ᾤχετο.

Was Panthéa thut, nachdem Araspas zu den Feinden übergegangen ist.

Ἡ δὲ Πάνθεια ὡς ἤσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, 45
πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, Μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἐάσῃς πέμψαι εἰς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγώ σοι ἀναδέχομαι ἥξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερόν σοι φίλον· καὶ δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι, ὁπόσην ἂν δύνηται, ἔχων παρέσται σοι. Καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχείρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων. Ὑβριστὴν οὖν νομίζων αὐτόν, εὖ οἶδ' ὅτι ἄσμενος ἂν πρὸς ἄνδρα, οἷος σὺ εἶ, ἀπαλλαγείη. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος κελεύει πέμπειν 46
πρὸς τὸν ἄνδρα· ἡ δὲ ἔπεμψεν.

Abradatas kommt wirklich.

Ὡς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τἆλλα δὲ ἤσθετο ὡς εἶχεν, ἄσμενος πορεύεται πρὸς τὸν Κῦρον, ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς χιλίους. Ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον εἰπών, ὃς ἦν. Ὁ δὲ Κῦρος εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. Ὡς δ' εἰ- 47
δέτην ἀλλήλοιν ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἠσπάσαντο ἀλλήλους, ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστων. Ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὁσιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. Ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπέρ τε σοῦ καὶ ἐμαυτοῦ ἀποδοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος εἶναι περὶ ἐκεῖνον, οἷός περ ἐκεῖνος περὶ σέ;

Seine achtſpännigen Sichelwagen mit vier Deichſeln.

48 Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδά-
τας, καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς εἶπεν,
Ἀνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω τί
μεῖζον εἴπω, ἢ ὅτι φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι καὶ θερά-
ποντα καὶ σύμμαχον, καὶ, ὅσα ἂν ὁρῶ σε σπουδάζοντα,
συνεργὸς πειράσομαι γίγνεσθαι, ὡς ἂν δύνωμαι, κρά-
49 τιστος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐγὼ δὲ δέχομαι, καὶ νῦν
μέν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν· αὖθις
δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ
50 ἐμοῖς φίλοις. Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδά-
ζοντα τὸν Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα καὶ περὶ
τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο
συντελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἅρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ
ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν
51 ἐπὶ τοῦ ἅρματος παρεσκευάζετο· συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυ-
τοῦ ἅρμα τετράρυμόν τε καὶ ἐξ ἵππων ὀκτώ. Ἡ δὲ Πάν-
θεια, ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν
τε αὐτῷ θώρακα ἐποιήσατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡς αὐ-
τως δὲ καὶ περιβραχιόνια· τοὺς δὲ ἵππους τοῦ ἅρματος
χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάσατο.

Cyrus überbietet ihn noch.

52 Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε· Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ
τετράρυμον αὐτοῦ ἅρμα, κατενόησεν ὡς οἷόν τε εἴη καὶ
ὀκτάρυμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν
τῶν μηχανῶν τὸ κατώτατον οἴκημα· ἦν δὲ τοῦτο τριόρ-
53 γυιον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. Τοιοῦτοι
δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες ἐδόκουν αὐτῷ μεγά-
λη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη
δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. Ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν
οἰκημάτων καὶ περιδρόμους καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαζε δὲ
54 ἐπὶ τῶν πύργων ἕκαστον ἄνδρας εἴκοσιν. Ἐπεὶ δὲ πάν-
τα συνεστήκει αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, πεῖραν ἐλάμ-
βανε τοῦ ἀγωγίου· καὶ πολὺ ῥᾷον ἦγε τὰ ὀκτὼ ζεύγη
τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας ἢ τὸ σκευοφορι-
κὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεῦγος. Σκευῶν μὲν γὰρ βάρος
ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι τάλαντα ἦν ζεύγει· τοῦ δὲ πύρ-
γου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος ἐχόντων,
καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὅπλων, τούτων ἐγένετο ἔλαττον

ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἑκάστῳ ξεύγει τὸ ἀγώγιον. Ὡς 55
δ' ἔγνω εὔπορον οὖσαν τὴν ἀγωγήν, παρεσκευάζετο ὡς
ἅμα ἄξων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι, νομίζων
τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν ἅμα σωτηρίαν τε εἶναι καὶ δι-
καιοσύνην [καὶ εὐδαιμονίαν].

Zweites Kapitel.

Indiſche Geſandte.

Ἦλθον δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ χρή- 1
ματα ἄγοντες, καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπι-
στέλλει τοιάδε, Ἐγώ, ὦ Κῦρε, ἥδομαι, ὅτι μοι ἐπήγ-
γειλας, ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαί σοι ξένος εἶναι, καὶ
πέμπω σοι χρήματα· κἂν ἄλλων δέῃ, μεταπέμπου· ἐπέ-
σταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν, ὅ τι ἂν σὺ κελεύῃς.
Ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κελεύω τοίνυν ὑμᾶς τοὺς 2
μὲν ἄλλους μένοντας, ἔνθα κατεσκηνώκατε, φυλάττειν
τὰ χρήματα καὶ ζῆν, ὅπως ὑμῖν ἥδιστον· τρεῖς δέ μοι
ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους, ὡς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ
περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ τι ἂν λέγωσί
τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ
Ἰνδῷ. Κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον
ὑμῖν χάριν εἴσομαι τούτου, ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγον-
τες. Καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις ἐοικότες κατάσκοποι οὐδὲν
ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν, ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν·
οἱ δὲ τοιοῦτοι, οἷοί περ ὑμεῖς, ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ
βουλευόμενα καταμανθάνουσιν.

Sie werden als Kundſchafter zu dem Feinde geſchickt. Wie Cyrus Wetteifer unter ſeinen Kriegsgenoſſen erregt.

Οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ, ἀκούσαντες ἡδέως καὶ ξενισθέντες 3
τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύ-
οντο, ὑποσχόμενοι, ἢν μὴν καταμαθόντες, ὅσα ἂν δύ-
νωνται πλεῖστα, ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὡς δυνατὸν τά-
χιστα. Ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα πρὸς τὸν πόλεμον πα- 4
ρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν σμικρὸν
ἐπινοῶν πράττειν· ἐπεμελεῖτο δὲ οὐ μόνον, ὧν ἔδοξε τοῖς
συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς

φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι καὶ τοξικώτατοι
5 καὶ φιλοπονώτατοι. Ταῦτα δὲ ἐξειργάζετο ἐπί τε τὰς θήρας ἐξάγων, καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἑκασταχῇ· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ, οὓς ἑώρα ἐπιμελουμένους τούτου, ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς, ὅ τι δύ-
6 ναιτο. Εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ, ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἆθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

Zahl der persischen Reiter und Sichelwagen. Kameele. Muth des Heeres.

7 Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδόν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν, ὁπόσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πλὴν τῶν μηχανῶν. Καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεῳ ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους· καὶ τὰ ἅρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἅ τε αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἔκπλεα ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν· ἅ τε Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύ-
8 ρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν· καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἅρματα ἐπεπείκει Κῦρος Κυαξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωικῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας· καὶ ἔκπλεα καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. Καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ ἐκτεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. Καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην, ὡς ἤδη παντελῶς κεκρατηκὼς καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

Unerfreuliche Nachrichten der indischen Gesandten.

9 Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τῶν πολεμίων, οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ἐπὶ κατασκοπῇ, καὶ ἔλεγον, ὅτι Κροῖσος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ἥρημένος εἴη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἴη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι, πάσῃ τῇ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους, οὓς δύναιντο, καὶ δωρουμένους, οἷς
10 δέοι· ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶναι πολλοὺς μὲν Θρᾳκῶν μαχαιροφόρους· Αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν· καὶ ἀ-

ριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἀσπίσι ταῖς ποδήρεσι καὶ δόρασι μεγάλοις (οἷά περ καὶ νῦν ἔχουσι) καὶ κοπίσι· προσπλεῖν δὲ καὶ Κυπρίων στράτευμα· παρεῖναι δὲ ἤδη καὶ Κίλικας πάντας, καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ Λυκάονας, καὶ Παφλαγόνας, καὶ Καππαδόκας, καὶ Ἀραβίους, καὶ Φοίνικας, καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους· καὶ Ἴωνας δὲ καὶ Αἰολέας καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ ἠναγκάσθαι ἕπεσθαι· πε- 11
πομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν, προϊέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα (ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας), καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλθαι ἐνταῦθα κομίζειν.

Die Aussagen der Gefangenen und der gemeinen Kundschafter stimmen damit überein.

Σχεδὸν δὲ τούτοις ταὐτὰ ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· ἐπεμελεῖτο γὰρ καὶ τούτου ὁ Κῦρος, ὅπως ἁλίσκοιντο παρ' ὧν ἔμελλε πεύσεσθαί τι· ἔπεμπε δὲ καὶ δούλοις ἐοικότας κατασκόπους, ὡς αὐτομόλους. Ὡς οὖν ταῦτα 12
ἤκουσεν ὁ στρατὸς τοῦ Κύρου, ἐν φροντίδι τε ἕκαστος ἐγίγνετο, ὥσπερ εἰκὸς, καὶ ἡσυχαίτεροί τε ἢ ὡς εἰώθεσαν διεφοίτων, φαιδροί τε οἱ πολλοὶ οὐ πάνυ ἐφαίνοντο, ἐκυκλοῦντό τε καὶ μεστὰ ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων.

Cyrus Rede an das Heer.

Ὡς δὲ ἤσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρα- 13
τιᾷ, συγκαλεῖ τούς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων, καὶ πάντας, ὁπόσων ἀθυμούντων ἐδόκει τις βλάβη γίγνεσθαι, καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια· προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιτο τῶν ὁπλοφόρων προσίστασθαι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. Ἐ- 14
πεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε, Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγώ τοι ὑμᾶς συνεκάλεσα, ἰδὼν τινὰς ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ ἐοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. Δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι, εἴ τις ὑμῶν, ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι λέγονται συλλέγεσθαι, δέ-

δοικεν· ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺ μὲν πλείους συνειλέγμεθα νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεῷ παρεσκευάσμεθα νῦν ἢ πρόσθεν, ταῦτα δὲ ὁρῶντες οὐ θαρ-
15 ρεῖτε. Ὦ πρὸς θεῶν, ἔφη, τί δῆτ' ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἤγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν προσιόντα; Καὶ πρῶτον μὲν ἠκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόσθεν νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν ἔρχονται, ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἣν τότε νίκην ἐκτήσαντο· ἔπειτα δὲ, οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν ἀκροβολίσεις, νῦν οὗτοι ἔρχονται καὶ ἄλλοι
16 ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ, ὥσπερ οὗτοι ὁπλισάμενοι τοὺς πεζοὺς τότε ἐνίκων, νῦν οὕτω καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἱππέας προσέρχονται· καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμάκασι, παλτὸν δὲ ἓν ἰσχυρὸν ἕκαστος λαβὼν, προσελαύνειν διανε-
17 νόηται, ὡς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην ποιησόμενος· ἔτι δὲ ἅρματα ἔρχεται, ἃ οὐχ οὕτως ἑστήξεται, ὥσπερ πρόσθεν, ἀπεστραμμένα ὥσπερ εἰς φυγήν, ἀλλ' οἵ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι οἱ ἐν τοῖς ἅρμασιν, οἵ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἑστᾶσι ξυλίνοις, τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ κράνεσι· δρέπανά τε σιδηρᾶ περὶ τοῖς ἄξοσι πρυσήρμοσται, ὡς ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθὺς
18 εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων· πρὸς δ' ἔτι κάμηλοί εἰσιν αὐτοῖς, ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἑκάστην ἑκατὸν ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· ἔτι δὲ πύργους ἔχοντες προσίασιν, ἀφ' ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξουσιν, ἡμᾶς
19 δὲ βάλλοντες κωλύσουσιν ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι. Εἰ δὴ ταῦτα ἤγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι τί ἂν ἐποιήσατε, ὁπότε ἀπαγγελλομένων, ὅτι Κροῖσος μὲν ἦρηται τοῖς πολεμίοις στρατηγὸς, ὃς τοσούτῳ Σύρων κακίων ἐγένετο, ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἡττημένους ἀντὶ τοῦ
20 ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις φεύγων ᾤχετο· ἔπειτα δὲ διαγγέλλεται δήπου, ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐχ ἱκανοὶ ἡγοῦνται ἡμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθοῦνται, ὡς ἄμεινον μαχουμένους ὑπὲρ σφῶν ἢ αὐτοί. Εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγώ φημι χρῆναι, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ὠφελοῖεν ἢ παρόντες.

Chrysantas beruhigt den Cyrus.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας 21
ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε, Ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε, εἴ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες· ὥσπερ γε, ἔφη, εἴ τινων βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀριστήσειν ἐξαγγελθείη τι ἔργον, ὃ ἀνάγκη εἴη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἄν, οἶμαι, ἡσθείη τοῦτο ἀκούσας· οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἤδη οἰόμενοι πλουτήσειν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν, ὅτι ἐστί τι λοιπὸν ἔργον, ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. Ἀλλὰ 22
γὰρ ἐπειδὴ οὐ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει, καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ ὅσα τις ἑώρακεν ἀγαθά, ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι, οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαῤῥοῦμεν ὡς μάλιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἥσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπῄνεσαν.

Des Cyrus rascher Entschluß.

Καὶ μὲν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι καὶ 23
ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἢν δυνώμεθα, ὅπου τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα αὐτοῖς εὑρήσομεν, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. Ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· εἰ δέ τις ἄλλη 24
πῃ γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ῥᾷον ἡμῖν, διδασκέτω. Ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοὶ, ὡς χρεὼν εἴη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδείς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἦρχετο λόγου τοιοῦδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα 25
καὶ τὰ ὅπλα, οἷς δεήσει χρῆσθαι, ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν θεῷ παρεσκεύασται· νῦν δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τετράποσι χρώμεθα μὴ μεῖον ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν. Ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὑρίσκω, πλειόνων ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην ὁδὸν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὑρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων· ἀνε-

σκεύασται γὰρ τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅσα ἠδύναντο.

Nöthige Einschränkungen auf dem Marsche.

26 Συσκευάζεσθαι οὖν χρὴ σῖτον μὲν ἱκανόν (ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μάχεσθαι οὔτε ζῆν δυναίμεθ' ἄν)· οἶνον δὲ τοσοῦτον χρὴ ἔχειν ἕκαστον, ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑδροποτεῖν· πολλὴ γάρ ἐστι τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἣν οὐδ', ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα,
27 διαρκέσει. Ὡς οὖν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι νοσήμασι περιπίπτωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ νῦν εὐθὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ ἤδη ποι-
28 οῦντες οὐ πολὺ μεταβολοῦμεν· καὶ γὰρ ὅστις ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμιγμένην ἀεὶ τὴν μάζαν ἐσθίει, καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον, καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ πάντα μεθ' ὕδατος τὰ πλεῖστα ἐσκεύασται. Μετὰ δὲ τὸν σῖτον εἰ οἶνον ἐπιπίνοιμεν, οὐδὲν μεῖον ἔχουσα ἡ ψυχὴ
29 ἀναπαύσεται. Ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἔστ' ἂν λάθωμεν ὑδροπόται γενόμενοι. Ἡ γὰρ κατὰ μικρὸν παράλλαξις πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς· διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεὸς ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἔκ τε τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλπη, καὶ ἐκ τοῦ θάλπους εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χρὴ μιμουμένους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προειθισμένους ἡμᾶς
30 ἀφικνεῖσθαι. Καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρος εἰς τὰ ἐπιτήδεια καταδαπανᾶτε· τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιτεύοντα οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δὲ ἐνδεηθέντες μὴ δείσητε, ὡς οὐχ ἡδέως καθευδήσετε· εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιᾶσθε.

Was anzuschaffen sey.

Ἐσθὴς μέντοι ὅτῳ ἐστὶν ἀφθονωτέρα παροῦσα, πολ-
31 λὰ καὶ ὑγιαίνονται καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ. Ὄψα δὲ χρὴ συνεσκευάσθαι, ὅσα ἐστὶν ὀξέα καὶ δριμέα καὶ ἁλμυρά· ταῦτα γὰρ ἐπὶ σῖτόν τε ἄγει καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀρκεῖ. Ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκέραια, ὅπου ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη σῖτον λαμβάνειν, χειρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι, αἷς σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ κου-
32 φότατον τῶν σιτοποιϊκῶν ὀργάνων. Συνεσκευάσθαι δὲ

χρὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες δέονται ἄνθρωποι· τούτων γὰρ
ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἢν δὲ τύχη τοιάδε γένηται, μά-
λιστα δεήσει. Ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλεῖ-
στα καὶ ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμᾶσιν ἥρτηται, ὧν κα-
τατριβομένων καὶ ῥηγνυμένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἢν μή
τις ἔχῃ παράζυγας. Ὅστις δὲ πεπαίδευται καὶ παλτὸν
ξύσασθαι, ἀγαθὸν καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθέσθαι. Ἀγα- 33
θὸν δὲ καὶ ῥίνην φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν ἐκεῖ-
νος καὶ τὴν ψυχήν τι παρακονᾷ· ἔστι γάρ τις αἰσχύνη,
λόγχην ἀκονῶντα κακὸν εἶναι. Ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ξύλα
περίπλεα καὶ ἅρμασι καὶ ἁμάξαις· ἐν γὰρ πολλαῖς πρά-
ξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα εἶναι. Ἔχειν 34
δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα πάντα· οὐ
γὰρ ἁπανταχοῦ χειροτέχναι παραγίγνονται, τὸ δ' ἐφ' ἡμέ-
ραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς οἳ οὐχ ἱκανοὶ ποιῆσαι. Ἔχειν
δὲ χρὴ καὶ ἄμην καὶ σμινύην κατὰ ἅμαξαν ἑκάστην, καὶ
κατὰ τὸ νωτοφόρον δὲ ἀξίνην καὶ δρέπανον· ταῦτα γὰρ
καὶ ἰδίᾳ χρήσιμα ἑκάστῳ, καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πολλάκις
ὠφέλιμα γίγνεται.

Befehl deshalb an die Offiziere.

Τὰ μὲν οὖν εἰς τροφὴν δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὁ- 35
πλοφόρων ἐξετάζετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ
παριέναι, ὅτου ἄν τις δέηται [τούτων]· ἡμεῖς γὰρ τού-
των ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. Ὅσα δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια κελεύω
ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε, καὶ
τὸν μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. Ὑμεῖς 36
δ' αὖ, οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες, ἔχετε μὲν ἀπογεγραμ-
μένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐκ
τῶν ἀκοντιστῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν καὶ τοὺς ἐκ
τῶν σφενδονητῶν· τούτων οὖν χρὴ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν
ἀκοντιστῶν πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρα-
τεύεσθαι, τοὺς δὲ ἀπὸ τῶν τοξοτῶν σμινύην, τοὺς δ' ἀ-
πὸ τῶν σφενδονητῶν ἄμην, τούτους δ' ἔχοντας ταῦτα
πρὸ τῶν ἁμαξῶν κατ' ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως, ἤν τι δέῃ
ὁδοποιΐας, εὐθὺς ἐνεργοὶ ἦτε, καὶ ἐγὼ ἤν τι δέωμαι,
ὅπως εἰδῶ, ὁπόθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χρῆσθαι. Ἄξω 37
δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ σὺν τοῖς ὀργάνοις
χαλκέας τε καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτόμους, ὅπως, ὁπόσα
ἄν δέῃ καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλεί-

πηται. Οὗτοι δὲ ὁπλοφόρου μὲν τάξεως ἀπολελύσονται, ἃ δ' ἐπίστανται τῷ βουλομένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται.

Sorge für die erfoderliche Zufuhr.

38 Ἤν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἕπεσθαι πωλεῖν τι βουλόμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν ἥν τι πωλῶν ἁλίσκηται, πάντων στερήσεται· ἐπειδὰν δὲ αὗται παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει, ὅπως ἂν βούληται· ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνηται, οὗτος καὶ παρὰ τῶν συμμάχων καὶ
39 παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύξεται. Εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμπολήν, γνωστῆρας ἡμῖν προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητάς, ἢ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ τίς τι καὶ ἄλλο δέον ἐνορᾷ,
40 πρὸς ἐμὲ σημαινέτω. Καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχῃ, σημανοῦμεν. Παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας, τὰ προειρημένα ἔχοντας, εἰς τὴν τεταγμένην χώραν
41 πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. Ὑμεῖς δὲ, ὦ ἡγεμόνες, τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος, πρὸς ἐμὲ πάντες συμβαλεῖτε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας καταμάθητε.

Drittes Kapitel.

Opfer. Aufbruch des Heers.

1 Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο, ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο. Ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὥρμᾶτο σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο ὡς δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως, εἴ τίς τι ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ, εἴ τίς τι ἐνδεόμενος γνοίη, τοῦ-
2 το ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κυαξάρης μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος κατέμενεν, ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη.

Marschordnung.

Ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἠδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων, καὶ πρὸ τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἴη, πολλοὺς ὁρμάθους ποιούμενος τῶν ἁμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὄπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἑφεπομένη, εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο, ὡς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. Ὅπου δὲ στενωτέρα εἴη ἡ ὁδὸς, διὰ μέσου ποιούμενοι 3
τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὁπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι αὖ τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο.

Nützliche Maaßregel.

Ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον ἰέναι, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. Καὶ σημεῖον δὲ ἔχων ὁ 4
τοῦ ταξιάρχου σκευοφόρος ἡγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτῶν τάξεως· ὥστε ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμελοῦντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ, ὡς μὴ ὑπολείποιντο. Καὶ οὕτω ποιούντων οὔτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους, ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σαώτερα ἦν, καὶ θᾶσσον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

Bericht der Kundschafter.

Οἱ δ' οὖν προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ὁρᾶν 5
ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα, καὶ ὑποζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντα, τὰ δὲ καὶ νεμόμενα καὶ τὰ πρόσω αὖ ἐφορῶντες ἐδόκουν καταμανθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κονιορτόν· ἐκ τούτων ἁπάντων σχεδὸν ἐγίγνωσκον, ὅτι εἴη που πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. Εὐθὺς οὖν πέμπει τινὰ ὁ 6
σκοπάρχης ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. Ὁ δὲ ἀκούσας [ταῦτα] ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς, ὅ τι ἂν ἀεὶ καινὸν ὁρῶσιν, ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἔπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινας τῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν. Οἱ μὲν δὴ τα- 7

χθέντες τοῦτο ἔπραττον· αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευάσαιντο, ὅσα ὤετο χρῆναι, πρὶν πάνυ ὁμοῦ εἶναι. Καὶ πρῶτον μὲν ἀριστᾶν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένοντας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παρ-
8 αγγελλόμενον προνοεῖν· ἐπεὶ δὲ ἠρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἁρμάτων τοὺς ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἁρμαμαξῶν. Καὶ οὗτοι μὲν συνῆσαν· οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πεδίον συλλαβόντες ἀνθρώπους ἦ-
9 γαγον. Οἱ δὲ συλληφθέντες, ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου, ἔλεγον, ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν, προεληλύθοιεν δὲ ἐπὶ χιλὸν, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακάς· διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ σπά-
10 νια πάντα εἶναι. Καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δὲ, ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στράτευμα; Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι ὡς δύο παρασάγγας. Ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κῦρος, Ἡμῶν δ', ἔφη, λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολύς γε, ὡς ἐγγὺς ἤδη εἴητε προσιόντες. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; (τοῦτο δ' ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα.) Οὐ μὰ Δία, εἶπον ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δή γ' ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἠνι-
11 ῶντο. Νῦν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, τί ποιοῦσιν; Ἐκτάττονται, ἔφασαν, καὶ χθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. Ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἐστιν; Οἱ δ' ἔφασαν, αὐτός τε Κροῖσος, καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλλην τις ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος· οὗτος μέντοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐτὸν, ὡς ἐγὼ βούλομαι.

Araspas kehrt zurück.

12 Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὡς λέξων τι ἀνήγετο. Ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὖ παρὰ τοῦ σκοπάρχου λέγων, ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προφαίνοιτο. Καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάζομεν, ἐλαύνειν αὐτοὺς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στράτευμα· καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἱππεῖς συχνοὶ προελαύνουσι, καὶ μέντοι, ἔφη, καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἣν δύνωνται, τὴν σκοπήν· ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν μία
13 δεκὰς οἱ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σκοπῇ. Καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε

τῶν περὶ αὐτὸν ἀεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δὲ, ἔφη, ἡ δεκὰς ἡ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπίθεσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπήν. Ὡς δ' ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σὺ, ἔφη, ὦ Ὑστάσπα, τὴν χιλιοστὺν τῶν ἱππέων λαβὼν, καὶ ἐπιφάνηθι ἀντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. Διώξεις δὲ μηδαμῇ ἐς ἀφανὲς, ἀλλ', ὅπως αἱ σκοπαί σοι διαμένωσιν, ἐπιμεληθεὶς πάριθι. Ἂν δ' ἄρα ἀνατείνοντες τὰς δεξιὰς προσελαύνωσιν ὑμῖν τινες, δέχεσθε φιλίως τοὺς ἄνδρας. Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπης ἀ- 14
πιὼν ὡπλίζετο· οἱ δὲ ὑπηρέται ἤλαυνον εὐθὺς, ὡς ἐκέλευσεν. Ἀπαντᾷ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν σὺν τοῖς θεράπουσιν ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός.

Wie Cyrus ihn empfängt.

Ὁ μὲν οὖν Κῦρος, ὡς εἶδεν, ἀναπηδήσας ἐκ τῆς 15
ἕδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιοῦτο· οἱ δὲ ἄλλοι, ὥσπερ εἰκὸς, μηδὲν εἰδότες, ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι, ἕως ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἄνδρες φίλοι, ἥκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. Νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. Οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἡττηθεὶς οὐδενὸς ᾤχετο, οὔτ' ἐμὲ φοβηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς, ὅπως ἡμῖν, μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων, σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. Ἃ μὲν οὖν ἐγώ σοι ὑπεσχόμην, ὦ 16
Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. Δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ ἄνδρες, τοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσε, καὶ αἰτίαν ὑπέσχεν, ᾗ ἐβαρύνετο. Ἐκ τού- 17
του δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀρασπαν καὶ ἐδεξιοῦντο.

Was er entdeckt hat.

Εἰπόντος δὲ Κύρου, ὅτι τούτων μὲν τοίνυν ἅλις εἴη, ἃ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, διηγοῦ, ὦ Ἀράσπα, καὶ μηδὲν ἐλάττου τοῦ ἀληθοῦς, μηδὲ μείου τὰ τῶν πολεμίων (κρεῖττον γὰρ μείζω οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν, ἢ μείω ἀκούσαντας ἰσχυρότερα εὑρίσκειν), Καὶ 18
μὴν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς ἂν ἀσφαλέστατά γε εἰδείην, ὁπόσον τὸ στράτευμά ἐστιν, ἐποίουν· συνεξέταττον γὰρ

παρὼν αὐτούς. Σὺ μὲν γὰρ, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶσθα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν; Ἐγὼ μὲν, ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦνται τὴν μάχην ποιεῖσθαι, Ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆ-
19 θος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ. Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς πλὴν τῶν Αἰγυπτίων· οὗτοι δ' ἀπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετταράκοντα στάδια· πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν, ὥστε εἰδέναι, ὁπόσον κατεῖχον χωρίον.
20 Οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπὲ πῶς εἰσὶ τεταγμένοι, ὅτι εἶπας πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. Τούτους δὲ, ἔφη, οἱ μυριάρχαι ἔταττον εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὺν ἑκάστην· τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ οἴκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. Καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ ὅτι πλεῖστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ
21 μὰ Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' οὗτοι ἂν εἰδεῖεν, εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν. Ἀλλ', ἃ μὲν παρὰ σοῦ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν.

Schlachtordnung des Cyrus.

Νῦν μὲν, ἐπειδὰν ἐνθένδε ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα (πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδεία καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἅρμα ἀχρεῖον γίγνεται)· αὔριον δὲ πρωΐ, ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρὴ ἀριστῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως, ὅ τι ἂν πράττειν ἀεὶ καιρὸς ᾖ, μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέῃ. Ἔπειτα δὲ σὺ, ἔφη, ὦ Ἀρίσβα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε, ὥσπερ καὶ ἔχεις, καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι, ἥπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ γὰρ τοῦ ἀγῶνος ὄντος, οὐδενὶ ἅρματι ἔτι καιρὸς τοὺς ἵππους μεταζευγνύναι. Παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι, εἰς δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. Ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος
22 εἰκοσιτέτταρες. Καί τις εἶπε τῶν μυριάρχων· Καὶ δοκοῦμέν σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἔξειν εἰς τοσούτους τεταγμένοι πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; Καὶ ὃ Κῦρος εἶπεν· Αἱ δὲ βαθύτεραι φάλαγγες ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις τῶν ἐναντίων, τί σοι δοκοῦσιν, ἔφη,

τοὺς πολεμίους βλάπτνιν, ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν;
Ἐγὼ μὲν γὰρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὁπλίτας 23
εἰς μυρίους ἂν βουλοίμην μᾶλλον τετάχθαι· οὕτω γὰρ
ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. Ἐξ ὅσων μέντοι ἐγὼ τὴν φά-
λαγγα βαθυνῶ, οἴομαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποι-
ήσειν αὐτὴν ἑαυτῇ. Ἀκοντιστὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θωρακο- 24
φόροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοξότας. Τού-
τους γὰρ πρωτοστάτας μὲν τίς ἂν τάττοι, οἳ καὶ αὐτοὶ
ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός;
προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους μενοῦσί τε, καὶ
οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες, ὑπὲρ τῶν πρό-
σθεν πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους, Ὅ τι δ' ἄν
τις κακουργῇ τοὺς ἐναντίους, δῆλον ὅτι παντὶ τούτῳ
τοὺς συμμάχους κουφίζει. Τελευταίους μέντοι στήσω 25
τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. Ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε
ἄνευ λιθολογήματος ὀχυροῦ οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποι-
ούντων οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ φάλαγγος οὔτε ἄνευ
τῶν πρώτων οὔτε ἄνευ τῶν τελευταίων, εἰ μὴ ἀγαθοὶ
ἔσονται, ὄφελος οὐδέν. Ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς πα- 26
ραγγέλλω, τάττεσθε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχον-
τες ἐπὶ τούτοις ὡσαύτως τοὺς λόχους καθίστατε, καὶ
ὑμεῖς οἱ τῶν τοξοτῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως· σὺ 27
δὲ, ὃς τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς
ἄνδρας, παράγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ ἐφορᾶν τε ἑκάστῳ τοὺς
καθ' ἑαυτὸν, καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν ἐπικελεύ-
ειν, τοῖς δὲ μαλακυνομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἢν δέ
τις στρέφηται, προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν.
Ἔργον γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαῤῥύνειν τοὺς
ἑπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ
πᾶσι τεταγμένους πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς τοῦ
ἀπὸ τῶν πολεμίων. Καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποιεῖτε. Σὺ 28
δὲ, ὦ Εὐφράτα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, οὕ-
τω ποίει, ὅπως τὰ ζεύγη τὰ τοὺς πύργους ἄγοντα ἕψε-
ται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. Σὺ δὲ, ὦ Δαοῦχε, ὃς 29
ἄρχεις τῶν σκευοφόρων, ἐπὶ τοῖς πύργοις καὶ ἐπὶ ταῖς
μηχαναῖς ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ ὑπη-
ρέται σοῦ ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς προϊόντας τοῦ καιρ-
οῦ ἢ λειπομένους. Σὺ δὲ, ὦ Καρδοῦχε, ὃς ἄρχεις 30
τῶν ἁρμαμαξῶν, αἳ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, κατάστησον
αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις· ἑπόμενα γὰρ
ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δόξαν παρέξει, καὶ ἐνεδρεύ-

εἰν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ τοῖς πολεμίοις, ἢν κυκλοῦσθαι πειρῶνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μεῖζον χωρίον περιβάλλωνται, τοσούτῳ ἀνάγνη αὐτοὺς ἀσθενεστέρους γίγνεσθαι. Καὶ ὑμεῖς μὲν οὖν οὕτω ποιεῖτε· σὺ δὲ, ὦ Ἀρτάβαζε καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὺν ἑκάτερος τῶν σὺν ὑμῖν ἐπὶ τούτοις ἔχετε πεζῶν. Καὶ σὺ, ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλιοστὺν, ἧς ἑκάτερος ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγκατατάττετε εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἡμᾶς ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. Οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι, ὡς πρώτους δεῆσον ἀγωνίζεσθαι. Καὶ σὺ δὲ, ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐκτάττου· ποίει δ', ὅ τι ἄν σοι παραγγέλλῃ Ἀρταγέρσας. Ὑμεῖς δὲ, οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγήμονες, διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα καταστησάτω· αἱ δὲ ἕτεραι ἑκατοστύες τῶν ἁρμάτων, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα ἑπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον.

Muthiges Anerbieten des Abradatas.

Κῦρος μὲν οὕτω διέταττεν· Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, Ἐγώ σοι, ὦ Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μή τί σοι ἄλλο δοκεῖ. Καὶ ὁ Κῦρος, ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας· Ἦ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐ καλὸν εἴη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλήρωσεν αὐτούς· καὶ ἔλαχεν ὁ Ἀβραδάτας ἥπερ ὑφίστατο, καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. Τότε μὲν δὴ ἀπιόντες καὶ ἐπιμεληθέντες, ὧν προεῖπον, ἐδειπνοποιοῦντο καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ἐκοιμήθησαν.

Viertes Kapitel.

Rüstung des Heers. Panthéa schmückt ihren Gemal.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ μὲν ὁ Κῦρος ἐθύετο· ὁ δ' ἄλ- 1
λος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξω-
πλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ
καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὥπλιζον δὲ καὶ ἵππους
προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις, καὶ τοὺς μὲν μο-
νίππους παραμηριδίοις, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἅρμασιν ὄν-
τας παραπλευριδίοις· ὥστε ἤστραπτε μὲν χαλκῷ, ἤνθει
δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά. Καὶ τῷ Ἀβραδάτᾳ δὲ 2
τὸ τετράρυμον ἅρμα καὶ ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκε-
κόσμητο. Ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπι-
χώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ
Πάνθεια χρυσοῦν, καὶ χρυσοῦν κράνος, καὶ περιβρα-
χώνια, καὶ ψέλλια πλατέα περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χει-
ρῶν, καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη, στολιδωτὸν τὰ
κάτω, καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ. Ταῦτα δ' ἐποιήσα-
το, λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκείνου ὅπλα.
Ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν, 3
Σὺ δήπου, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαυτῆς κόσμον
τὰ ὅπλα μοι ἐποιήσω; Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, οὐκ-
ουν τόν γε πλείστου ἄξιον· σὺ γὰρ ἔμοιγε, ἢν καὶ
τοῖς ἄλλοις φανῇς, οἷός περ ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγι-
στος κόσμος ἔσῃ. Ταῦτα δὲ λέγουσα ἅμα ἐνέδυέ τε τὰ 4
ὅπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειρᾶτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῇ
τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόοθεν
ὢν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτας ὡπλίσθη τοῖς ὅπλοις τού-
τοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ
τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑφηνιόχου
τὰς ἡνίας, παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ
ἅρμα.

Rede der Panthéa.

Ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια, ἀποχωρῆσαι κελεύσασα 5
τοὺς παρόντας πάντας, ἔλεξεν, Ἀλλ' ὅτι μέν, ὦ Ἀβρα-
δάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα

μεῖζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν
ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. Τί οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἓν
ἕκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα πα-
6 ρεσχῆσθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. Ὅμως δὲ οὕτως
ἔχουσα πρός σε, ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπόμνυμί σοι τὴν
ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν, ἣ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν μετὰ σοῦ
ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον
ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη· οὕτως ἐγὼ καὶ
7 σὲ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαυτὴν ἠξίωκα. Καὶ Κύρῳ δὲ
μεγάλην τινὰ δοκῶ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμά-
λωτον γενομένην καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ οὔτε ὡς δού-
λην ἠξίωσε κεκτῆσθαι, οὔτε ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ
ὀνόματι, διεφύλαξε δέ σοι ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναῖκα λα-
8 βών. Πρὸς δὲ καὶ ὅτε ὁ Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ
φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ εἴ με ἐάσειε πρός σε πέμ-
ψαι, ἥξειν αὐτῷ σὲ πολὺ Ἀράσπα ἄνδρα καὶ πιστότε-
ρον καὶ ἀμείνονα.

Des Abradatas Gebet.

9 Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας, ἀγασθεὶς
τοῖς λόγοις καὶ θίγων αὐτῆς τῆς κεφαλῆς, ἀναβλέψας
πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐπεύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός
μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ καὶ
Κύρου φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. Ταῦτ' εἰπὼν κατὰ
τὰς θύρας τοῦ ἁρματείου δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἅρ-
10 μα. Ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ
ὑφηνίοχος, οὐκ ἔχουσα ἡ Πάνθεια, πῶς ἂν ἔτι ἄλλως
ἀσπάσαιτο αὐτὸν, κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν
προήει ἤδη τὸ ἅρμα, ἡ δὲ λαθοῦσα αὐτὸν συνεφείπετο,
ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτας εἶπε,
11 Θάρσει, Πάνθεια, καὶ χαῖρε, καὶ ἄπιθι ἤδη. Ἐκ τού-
του δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναι λαβοῦσαι ἀπῆγον
αὐτὴν εἰς τὴν ἁρμάμαξαν, καὶ κατακλίναντες κατεκάλυ-
ψαν τῇ σκηνῇ. Οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεά-
ματος τοῦ Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἅρματος, οὐ πρόσθεν
ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν, πρὶν ἡ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

Anrede des Cyrus an sein Heer vor der Schlacht.

12 Ὡς δ' ἐκεκαλλιερήκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ
παρετέτακτο αὐτῷ, ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκοπὰς

ἄλλας πρὸ ἄλλων, συνεκαλεσε τοὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔλε-
ξεν ὧδε, Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ ἡμῖν 13
οἱ θεοὶ φαίνουσιν, οἷά περ, ὅτε τὴν πρόσθεν νίκην ἔδο-
σαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνῆσαι, ὧν μοι δοκεῖτε
μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἰέναι.
Ἠσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον πολὺ μᾶλλον τῶν 14
πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συντέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ
πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πολέμιοι, καὶ συννενικήκατε
μετ' ἀλλήλων. Τῶν δὲ πολεμίων οἱ πολλοὶ μὲν
συνήττηνται μεθ' ἑαυτῶν· οἱ δὲ ἀμάχητοι ἑκατέρων οἱ
μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν, ὅτι προδότας τοὺς παραστά-
τας ἔχουσιν· ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ' ἡμῶν ἴστε, ὅτι μετὰ θε-
λόντων τοῖς συμμάχοις ἀρήγειν μάχεσθε. Εἰκὸς δὲ 15
τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλήλοις ὁμονόως μάχεσθαι μένον-
τας· τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας ἀναγκαῖον βουλεύεσθαι, πῶς
ἂν ἕκαστοι τάχιστα ἐκποδὼν γένοιντο. Ἴωμεν δὴ, ὦ 16
ἄνδρες, ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ὅπλα μὲν ἔχοντες ὡπλι-
σμένα πρὸς ὅπλα τὰ τῶν πολεμίων, ὡς δ' αὕτως καὶ
ἱππέας καὶ ἵππους ὡπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὡς ἐκ
χειρὸς μάχεσθαι. Πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις, οἷς καὶ 17
πρόσθεν, μαχεῖσθε· Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὡπλισμέ-
νοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι· τάς τε γὰρ ἀσπίδας
μείζους ἔχουσιν, ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὁρᾶν· τεταγμένοι
τε εἰς ἑκατὸν δῆλον ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι
πλὴν πάνυ ὀλίγων. Εἰ δὲ τῷ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύ- 18
ουσιν, ἵπποις αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν, καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵππων ἰσχυριζομένῳ. Ἢν δέ τις αὐτῶν καὶ
ὑπομείνῃ, πῶς ἅμα δυνήσεται ἱππομαχεῖν τε καὶ φα-
λαγγομαχεῖν καὶ πυργομαχεῖν; Καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν
πύργων ἡμῖν μὲν ἐπαρήξουσι, τοὺς δὲ πολεμίους παίον-
τες ἀμηχανεῖν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. Εἰ δέ τι- 19
νος ἔτι ἐνδεῖσθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ
θεοῖς οὐδενὸς ἀπορήσομεν. Καὶ εἰ μέν τις εἰπεῖν τι βού-
λεται, λεξάτω· εἰ δὲ μὴ, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ
προσευξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς, ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις·
καὶ ἕκαστος ὑμῶν ὑπομιμνησκέτω τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, 20
ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις
ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεικνὺς καὶ σχῆμα καὶ
πρόσωπον καὶ λόγους.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Siebentes Buch.

Erstes Kapitel.

Auszug in die Schlacht.

1 Οἱ μὲν δὴ, εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς, ἀπῆσαν πρὸς τὰς τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν ἔτι οὖσιν ἀμφὶ τὰ ἱερά. Ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ εἶχεν ἑστηκὼς, ἀπαρξάμενος ἠρίστα καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ, καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπιε· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποίουν. Μετὰ δὲ ταῦτα, αἰτησάμενος Δία πατρῷον ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον, ἀνέβαινεν
2 ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. Ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτῷ κρανείνῳ ἑνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα καὶ ἦν τῷ ἀνδρὶ παραμηρίδια. Τοσοῦτο δὲ μόνον διέφερον τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριστο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου ὅπλα ὥσπερ κά-
3 τοπτρον ἐξέλαμπεν. Ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔστη ἀποβλέπων, ἧπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγξατο. Ὁ δ' εἶπεν, Ἑψομεθά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε· καὶ ὥρμᾶτο μὲν, ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τοὺς ἱππέας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρσάμαν καὶ τοὺς πεζούς.

Παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ 4
ἔπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον, ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ
δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος· καὶ νῦν δ' ἔτι τοῦτο τὸ
σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. Πρὶν δὲ ὁρᾶν
τοὺς πολεμίους, εἰς τρὶς ἀνέπαυσε τὸ στράτευμα.

Die Feinde rücken ebenfalls an.

Ἐπεὶ δὲ ἤδη προεληλύθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἤρ- 5
χοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπροσιὸν πα-
ρορᾶν. Ὡς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγέ-
νοντο καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἑκατέρωθεν ὑπερφα-
λαγγοῦντες, στήσαντες τὴν ἑαυτῶν φάλαγγα (οὐ γάρ ἐ-
στιν ἄλλως κυκλοῦσθαι) ἐπέκαμπτον εἰς κύκλωσιν, ὥσ-
περ γάμμα ἑκατέρωθεν τὴν [ἑαυτῶν] τάξιν ποιήσαντες,
ὡς πάντοθεν ἅμα μάχοιντο. Ὁ δὲ Κῦρος ὁρῶν ταῦτα 6
οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἡγεῖτο. Κα-
τανοῶν δὲ, ὡς πρόσω τὸν καμπτῆρα ἑκατέρωθεν ἐποιή-
σαντο, περὶ ὃν κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐν-
νοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἔνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦν-
ται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαυμάζω γε·
πολὺ γάρ μοι δοκοῦσιν ἀπορρᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυ-
τῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπό
γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ τοῦτο; Δῆλον ὅτι, ἔφη, φο- 7
βούμενοι, μὴ, ἢν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα, τῆς
φάλαγγος ἔτι πρόσω οὔσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. Ἔπειτα,
ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτε-
ροι τοὺς ἑτέρους, οὕτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων;

Absicht ihrer Schlachtordnung.

Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι, ἡνίκα ἂν γένηται
τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ
ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα
πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμε-
νοι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βου- 8
λεύεσθαι; Πρός γε ἃ ὁρῶσι· πρὸς δὲ ἃ οὐχ ὁρῶσιν ἔτι
κάκιον, ἢ εἰ κατὰ κέρας προσῄεσαν. Ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔ-
φη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἠρέμα, ὥσπερ ἐμὲ ὁ-
ρᾷς· καὶ σὺ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔ-
χων συμπαρέπου. Ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε, ὅθεν μοι δο-
κεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ παριὼν ἐπι-

9 σκέψομαι ἕκαστα, πῶς ἡμῖν ἔχει. Ἐπειδὰν δὲ ἐκεῖ γέ-
νωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα,
παιᾶνα ἐξάρξω, ὑμεῖς δὲ ἐπείγεσθε. Ἡνίκα δ' ἂν ἡμεῖς
ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μέν (οὐ γὰρ, οἶ-
μαι, ὀλίγος θόρυβος ἔσται)· ὁρμήσεται δὲ τηνικαῦτα
Ἀβραδάτας ἤδη σὺν τοῖς ἅρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους·
οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται. Ὑμᾶς δὲ χρὴ ἕπεσθαι ἐχο-
μένους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων· οὕτω γὰρ μάλιστα
τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσούμεθα· παρέσομαι
δὲ κἀγὼ, ᾗ ἄν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας,
10 ἢν οἱ θεοὶ θέλωσι. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυ-
ήσας ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ ἐπορεύετο.

Cyrus fodert ſeine Kriegsvölker einzeln zur Tapferkeit auf.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων δια-
πορευόμενος, ὁπότε προσβλέψειέ τινας τῶν ἐν ταῖς τά-
ξεσι, τοτὲ μὲν εἶπεν ἄν, Ὦ ἄνδρες, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ
πρόσωπα θεάσασθαι! τοτὲ δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν,
Ἆρα ἐννοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ἔστιν οὐ μόνον
περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν, ἣν
11 νενικήκατε, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; Ἐν ἄλλοις
δ' ἂν προϊὼν εἶπεν, Ὦ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδέν
ποτε θεοὺς αἰτιατέον ἔτι ἔσται· παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν
12 πολλά τε καὶ μεγάλα ἀγαθὰ κτήσασθαι· ἀλλ', ὦ ἄνδρες,
ἀγαθοὶ γενώμεθα. Κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιάδε, Ὦ ἄν-
δρες, εἰς τίνα πότ' ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρα-
13 καλέσαιμεν ἢ εἰς τόνδε; Νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀν-
δράσι γενομένοις πολλὰ κἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν.
Κατ' ἄλλους δ' αὖ, Ἐπίστασθε μὲν, οἶμαι, ὦ ἄνδρες,
ὅτι νῦν ἆθλα πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν διώκειν, παίειν,
κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν ἐλευθέροις εἶ-
ναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δῆλον ὅτι τἀναντία τούτων.
Ὅστις οὖν αὑτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω· ἐγὼ γὰρ κα-
14 κὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχρὸν ἑκὼν εἶναι προσήσομαι. Ὁπότε
δ' αὖ γένοιτο κατά τινας τῶν πρόσθεν συμμεμαχεσμένων,
εἶπεν ἄν, Πρὸς δὲ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, τί δεῖ λέγειν; ἐπί-
στασθε γὰρ, οἷαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄ-
γουσι, καὶ οἵαν οἱ κακοί.

Seine Unterredung mit Abradatas kurz vor der Schlacht.

Ὡς δὲ παριὼν κατὰ Ἀβραδάταν ἐγένετο, ἔστη· καὶ 15
ὁ Ἀβραδάτας παραδοὺς τῷ ὑφηνιόχῳ τὰς ἡνίας προσῆλθεν αὐτῷ· προσέδραμον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πλησίον τεταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἁρματηλατῶν. Ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγενημένοις ἔλεξε τοιάδε, Ὁ μὲν θεὸς, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἠξίους, συνηξίωσε σὲ καὶ τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμάχων· σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι Πέρσαι σοί τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔσονται καὶ οἱ ἑψόμενοι ὑμῖν καὶ οὐκ ἐάσοντες ἐρήμους ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. Καὶ ὁ Ἀβραδά- 16
τας εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἅρμασι καὶ παντοδαπῇ στρατιᾷ, ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται ἢ ἅρματα· ὥστ' ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τήνδε τὴν τάξιν, ἡσχυνόμην ἂν ἐνθάδε ὤν· οὕτω πολύ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι.

Verhaltungsbefehl an ihn.

Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, 17
θάρρει ὑπὲρ ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς ἔρημα τῶν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. Καὶ σὺ μὴ πρότερον ἔμβαλε τοῖς πολεμίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τούτους, οὓς νῦν φοβῇ, θεάσῃ (τοιαῦτα δ' ἐμεγαληγόρει μελλούσης τῆς μάχης γίγνεσθαι· ἄλλως δ' οὐ μάλα μεγαλήγορος ἦν)· ὅταν μέντοι τούτους ἴδῃς φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε, καὶ ὅρμα εἰς τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κακίστοις ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σαυτοῦ ἀρίστοις. Ἀλλ' ἕως ἔστί 18
σοι σχολὴ, ὦ Ἀβραδάτα, πάντως παρελάσας παρὰ τὰ σαυτοῦ ἅρματα, παρακάλει τοὺς σύν σοι εἰς τὴν ἐμβολὴν, τῷ μὲν προσώπῳ παραθαῤῥύνων, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικουφίζων. Ὅπως δὲ κράτιστοι φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἔμβαλλε· καὶ γὰρ, εὖ ἴσθι, ἢν τάδε εὖ γένηται, πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς. Ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβὰς 19
παρήλαυνε καὶ ταῦτα ἐποίει.

Desgleichen an Hystaspes,

Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριὼν ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐωνύμῳ, ἔνθα ὁ Ὑστάσπης τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν εἶπεν, Ὦ Ὑστάσπα, νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς ταχυεργίας· νῦν γὰρ εἰ φθάσομεν τοὺς
20 πολεμίους κατακαίνοντες, οὐδεὶς ἡμῶν ἀποθανεῖται. Καὶ ὁ Ὑστάσπης ἐπιγελάσας εἶπεν, Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει· τοὺς δ' ἐκ πλαγίου σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ' οὗτοι σχολάζωσι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐπί γε τούτους ἐγὼ αὐτὸς ἀπέρχομαι· ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο· ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῷ, ἣν τί που μένῃ πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβάλλωμεν. Ταῦτα εἰπὼν προῆει.

---

und an die übrigen Hauptanführer.

21 Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν παριὼν ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτῃ ἁρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν, Ἐγὼ δ' ἐπέρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων· ἀλλ', ὁπόταν αἴσθησθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε ἔξω γενόμενοι ἢ ἔνδον ἀπολαμβανό-
22 μενοι. Ἐπεὶ δ' αὖ παριὼν ἐγένετο ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τήν τε τῶν πεζῶν χιλιοστὺν καὶ τὴν τῶν ἱππέων μένειν αὐτοῦ. Ἐπειδὰν δὲ, ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, ᾗπερ ἀσθενέστερον στράτευμα γίγνεται, φάλαγγα δ' ἔχοντες, ᾗπερ ἰσχυρότεροι ἂν εἴητε. Καὶ εἰσὶ μὲν, ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἔσχατοι· πάντως δὲ πρόεστε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων τάξιν, καὶ εὖ ἴστε, ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.

Krösus rückt mit drei Heeren an.

23 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρήει. Ὁ δὲ Κροῖσος, νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα, σὺν ᾗ αὐτὸς ἐπορεύετο, ἢ τὰ ἐπανατεινόμενα κέρατα, ᾖρε τοῖς κέρασι σημεῖον μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ στραφῆ-

ναι. Ὡς δ' ἔστησαν ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στράτευμα ὁρῶντες, ἐσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. Καὶ οὕτω δὴ προσῆεσαν τρεῖς φάλαγγες ἐπὶ 24
τὸ Κύρου στράτευμα· ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον· τῷ δὲ δύο ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ· ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τεθὲν, οὕτω καὶ τὸ Κυρου στράτευμα πάντοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἱππεῦσι καὶ ὁπλίταις καὶ πελτοφόροις καὶ τοξόταις καὶ ἅρμασι, πλὴν ἐξόπισθεν.

Beide Flügel der Feinde werden geschlagen.

Ὅμως δὲ ὁ Κῦρος ἐπεὶ παρήγγειλεν, ἐστράφησαν 25
πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίοις· καὶ ἦν μὲν πολλὴ πανταχόθεν σιγὴ ὑπὸ τοῦ τὸ μέλλον ὀκνεῖν· ἡνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς ἤδη εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός. Μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνυαλίῳ 26
ἅμα ἐπηλάλαξαν, καὶ ἐξανίσταται ὁ Κῦρος, καὶ εὐθὺς μὲν μετὰ τῶν ἱππέων λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμόσε αὐτοῖς τὴν ταχίστην συνεμίγνυεν· οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι ταχὺ ἐφείποντο καὶ περιεπτύσσοντο ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας προσέβαλλεν, ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς πολεμίοις. Ὡς δὲ ἤσθετο ὁ Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ 27
ὄντα τὸν Κῦρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προεὶς τὰς καμήλους, ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔκφρονες γιγνόμενοι ἔφευγον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ' ἐνέπιπτον ἀλλήλοις· τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν ἵπποι ὑπὸ καμήλων. Ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένους ἔχων τοὺς 28
μεθ' ἑαυτοῦ ταραττομένοις ἐπέκειτο, καὶ τὰ ἅρματα δὲ τά τε κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλλε. Καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἅρματα φεύγοντες ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἑπομένων ἀπέθνησκον, πολλοὶ δὲ τούτους φεύγοντες ὑπὸ τῶν ἁρμάτων ἠλίσκοντο.

Abradatas greift das ägyptische Fußvolk an.

Καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἔμελλεν, ἀλλὰ ἰσχυρῶς 29
ἀναβοήσας, Ἄνδρες φίλοι, ἕπεσθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος τῶν ἵππων, ἀλλὰ ἐξαιμάττων κατὰ πολὺ τῷ κέν-

τρῳ· συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἁρματηλάται. Καὶ τὰ μὲν ἅρματα ἔφευγεν αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀνα-
30 λαβόντα τοὺς παραιβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. Ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ δι' αὐτῶν εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. Πολλαχοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλλοθι δῆλον, ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν ἐκ φίλων συμμάχων ἠθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. Οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτράπεζοι συνεισέβαλλον· οἱ δὲ ἄλλοι ἡνίοχοι ὡς εἶδον ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἅρματα
31 καὶ τούτοις ἐφείποντο. Οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάταν, ᾗ μὲν ἐνέβαλλον (ἅτε οὐ δυναμένων διαχάσασθαι τῶν Αἰγυπτίων διὰ τὸ μένειν τοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῶν), τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῇ τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐτοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵπποις καὶ τροχοῖς. Ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα βίᾳ διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα.

Er stürzt vom Wagen und wird niedergemacht.

32 Ἐν δὲ τῷ ἀδιηγήτῳ τούτῳ ταράχῳ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμάτων ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων. Καὶ οὗτοι μὲν ἐνταῦθα, ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι, κατεκόπησαν καὶ ἀπέθανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ᾗ μὲν ὁ Ἀβραδάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ ἐπεισπεσόντες τεταραγμένους ἐφόνευον· ᾗ δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ Αἰγύπτιοι (πολλοὶ δὲ οὗτοι ἦσαν), ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις.

Wüthender Kampf der Aegyptier mit den Persern.

33 Ἔνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν καὶ μαχαιρῶν. Ἐπλεονέκτουν μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις· τά τε γὰρ δόρατα ἰσχυρά τε καὶ μακρὰ (ἃ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν), αἵ τε ἀσπίδες πολὺ μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρρων καὶ στεγάζουσι τὰ σώματα, καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται, πρὸς τοῖς ὤμοις οὖσαι. Συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπίδας ἐχώρουν
34 καὶ ἐώθουν· οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναντο ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέρρα ἔχοντες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀ-

νεχάζοντο παίοντες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. Ἐπεὶ μέντοι ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἴων φεύγειν οὔτε τοὺς τοξότας οὔτε τοὺς ἀκοντιστὰς, ἀλλ' ἀνατεταμένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. Ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φό- 35
νος, πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν, πολλὴ δὲ βοὴ τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους, τῶν δὲ παρακελευομένων, τῶν δὲ θεοὺς ἐπικαλουμένων.

Cyrus fällt den Aegyptiern in den Rücken.

Ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς κατ' αὐτὸν παρα- 36
γίγνεται· ὡς δὲ εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἐωσμένους, ἤλγησέ τε, καὶ γνοὺς, ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶττον σχοίη τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προόδου ἢ εἰ εἰς τὸ ὄπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγγέλλας ἕπεσθαι τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ, περιήλαυνεν εἰς τὸ ὄπισθεν· καὶ εἰσπεσόντες παίουσιν ἀφορῶντας, καὶ πολλοὺς κατακαίνουσιν. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ᾔσθοντο, ἐβόων τε, ὅτι ὄπι- 37
σθεν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐστρέφοντο ἐν ταῖς πληγαῖς.

Reiterei und Fußvolk ficht durch einander. Gefahr des Cyrus.

Καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς· πεπτωκὼς δέ τις ὑπὸ τῷ Κύρου ἵππῳ καὶ πατούμενος παίει εἰς τὴν γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ, ὁ δὲ ἵππος πληγεὶς σφαδάζων ἀποσείεται τὸν Κῦρον. Ἔνθα δὴ ἔγνω ἄν τις, ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖ- 38
σθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν ἀρχομένων· εὐθὺς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο· κατα. ηδήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου ὑπηρετῶν ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον. Ὡς δὲ ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε 39
πάντοθεν ἤδη παιομένους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρῆν σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι, καὶ Χρυσάντας. Ἀλλὰ τούτους ἐμβαλεῖν μὲν οὐκέτι εἴα εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. Ὡς δ' ἐγένετο περιελαύνων παρὰ τὰς μηχανὰς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πύργων τινὰ καὶ κατασκέψασθαι, εἴ τί πη καὶ ἄλλοι μένοιεν τῶν πολεμίων καὶ μάχοιντο. Ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεστὸν 40

τὸ πεδίον ἵππων, ἀνθρώπων, ἁρμάτων, φευγόντων, διωκόντων, κρατούντων, κρατουμένων· μένον δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἠδύνατο κατιδεῖν πλὴν τὸ τῶν Αἰγυπτίων. Οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠπορροῦντο, κύκλον ποιησάμενοι, ὥστε ὁρᾶσθαι πάντοθεν τὰ ὅπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο, καὶ ἐποίουν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά.

Die Aegyptier ergeben ſich ihm auf gute Bedingungen.

41 Ἀγασθεὶς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτείρων, ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρισέ τε πάντας τοὺς περιμαχομένους, καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἴα· πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα, ἐρωτῶν, πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτούς, ἢ σωθῆναι, ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. Οἱ δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς [σωθείημεν], ἄνδρες ἀγαθοὶ
42 δοκοῦντες εἶναι; Ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι ἐθέλοντας. Ἀλλὰ τοὐντεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; Καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν, Εἰ τῶν τε συμμαχομένων μηδένα προδόντες σωθείητε, τά τε ὅπλα ἡμῖν παραδόντες, φίλοι τε γενό-
43 μενοι τοῖς αἱρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. Ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήροντο, Ἢν δὲ γενώμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆσθαι; Ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος, Εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. Ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι, Τίνα εὐεργεσίαν; Πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν μὲν ὑμῖν δοίην πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε, ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ᾖ· εἰρήνης δὲ γενομένης τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω καὶ πόλεις καὶ γυ-
44 ναῖκας καὶ οἰκέτας. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν σφίσιν ἐδεήθησαν (τούτῳ γὰρ μόνῳ συγγιγνώσκεσθαι ἔφασαν), τὰ δὲ
45 ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον. Καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι, Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἳ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων καλοῦνται, Λάρισσαν δὲ καὶ Κυλλήνην παρὰ Κύμην πλησίον θαλάσσης, ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι.

Auszeichnung der persischen Reiterei in dieser Schlacht, so wie der Sichelwagen.

Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ὁ Κῦρος ἤδη σκοταῖος ἀνα-
γαγὼν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Θυμβράροις. Ἐν δὲ τῇ μά- 46
χῃ τῶν μὲν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι εὐδοκίμησαν, τῶν
δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἱππικὸν κράτιστον ἔδοξεν εἶναι,
ὥστ' ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ ὅπλισις, ἣν τότε Κῦρος τοῖς
ἱππεῦσι κατεσκεύασεν. Εὐδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ 47
δρεπανηφόρα ἅρματα, ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν δια-
μένει τὸ πολεμιστήριον τῷ ἀεὶ βασιλεύοντι. Αἱ μέντοι 48
κάμηλοι ἐφόβουν μόνον τοὺς ἵππους, οὐ μέντοι κατέκαι-
νόν γε οἱ ἐπ' αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοί γε ἀπέθνησκον
ὑπὸ ἱππέων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαζε. Καὶ χρήσιμον 49
μὲν ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν οὐδεὶς ἐθέλει
καλὸς κἀγαθὸς κάμηλον ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελετᾷν
ὡς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. Οὕτω δὴ ἀπολαβοῦσαι πά-
λιν τὸ ἑαυτῶν σχῆμα ἐν τοῖς σκευοφόροις διάγουσι.

Zweites Kapitel.

Einnahme der Stadt Sardes.

Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φυ- 1
λακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν· Κροῖ-
σος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε σὺν τῷ στρατεύ-
ματι· τὰ δὲ ἄλλα φῦλα, ὅποι ἐδύνατο προσωτάτω, ἐν τῇ
νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπεχώρει. Ἐπεὶ δὲ 2
ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεις ἦγεν ὁ Κῦρος. Ὡς
δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρδεσι, τάς τε μηχανὰς
ἀνίστη ὡς προσβαλὼν πρὸς τὸ τεῖχος, καὶ κλίμακας πα-
ρεσκευάζετο. Ταῦτα δὲ ποιῶν, κατὰ τὰ ἀποτομώτατα 3
δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδιανῶν ἐρύματος τῆς ἐπιούσης
νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. Ἡγήσατο
δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δοῦλος γεγενημένος τῶν ἐν τῇ
ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν, καὶ καταμεμαθηκὼς κατάβα-
σιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. Ὡς δ' ἐ- 4
γένετο τοῦτο δῆλον, ὅτι εἵχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὴ ἔ-
φευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν, ὅπῃ ἠδύνατο ἕκαστος
τῆς πόλεως. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῄει εἰς τὴν πό-

λιν καὶ παρήγγειλεν, ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι.

Bedrängniß des Krösus. Cyrus bestraft die Raubsucht der Chaldäer.

5 Ὁ δὲ Κροῖσος καταπλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις, Κῦρον ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος τοῦ μὲν Κροίσου φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν, ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν, ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα (καταδεδραμήκεσαν γὰρ ἁρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν), εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀπιέ-
6 ναι ἐκ τοῦ στρατεύματος ὡς τάχιστα· οὐ γὰρ ἄν, ἔφη, ἀνασχοίμην πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. Καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε, ὅτι παρεσκευαζόμην ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ συστρατευομένους πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη, μὴ θαυμάζετε, ἤν τις καὶ
7 ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείττων ἐντύχῃ. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδεισάν τε καὶ ἱκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δέοιτο· ἀλλ' εἴ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα, ὅσα ἐλάβετε, τοῖς διαφυλάξασι τὴν ἄκραν. Ἦν γὰρ αἴσθωνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται, ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὔτακτοι γε-
8 νόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἕξει. Οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι οὕτως ἐποίησαν, ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος, καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. Ὁ δὲ Κῦρος καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ, ὅπου ἐδόκει ἐπιτηδειότατον εἶναι τῆς πόλεως, μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρήγγειλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

Krösus bittet für seine Hauptstadt.

9 Ταῦτα διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸν Κροῖσον. Ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, Χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τύχη ἔχειν τὸ ἀπὸ τοῦδε
10 δίδωσί σοι, καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. Καὶ σύ γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐπείπερ ἄνθρωποι ἐσμὲν ἀμφότεροι. Ἆρ', ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἆρ' ἄν τί μοι ἐθελήσαις συμβουλεῦσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθόν τί σοι εὖ-

ρεῖν· τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν κἀμοὶ γενέσθαι. Ἄ- 11
κουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας, καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας. Γιγνώσκω γὰρ, ἔφη, ὅτι, εἰ μή τινα καρπὸν λήψονται των πόνων, οὐ δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν. Διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βούλομαι· τήν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἅμα διαφθαρῆναι, ἔν τε τῇ ἁρπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτήσειαν ἄν.

Cyrus nimmt ſeinen Vorſchlag an.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν· Ἀλλ' ἐμὲ, ἔφη, 12
ἔασον λέξαι πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω, ὅτι διαπέπραγμαι παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἁρπαγὴν, μηδὲ ἐᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας, ὑπεσχόμην δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἑκόντων Λυδῶν ἔσεσθαι πᾶν, ὅ τι καλὸν κἀγαθόν ἐστιν ἐν Σάρδεσιν. Ἢν γὰρ ταῦτα 13
ἀκούσωσιν, οἶδ' ὅτι ἄξουσι πᾶν, ὅ τι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ γυναικί· καὶ ὁμοίως εἰς νέωτα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται. Ἢν δὲ διαρπάσῃς, καὶ αἱ τέχναι σοι, ἃς πηγάς φασι τῶν καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. Ἐξέσται δέ 14
σοι ἰδόντι τὰ ἐλθόντα ἔτι καὶ περὶ τῆς ἁρπαγῆς βουλεύσασθαι. Πρῶτον δὲ, ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπε, καὶ παραλαμβανέτωσαν οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν [φυλάκων]. Ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνήνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος, ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.

Krösus' Erzählung von dem delphiſchen Orakel.

Τάδε δέ μοι, ἔφη, πάντως, ὦ Κροῖσε, λέξον, πῶς 15
σοι ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάνυ γε τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων, καί σε πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. Ἐβουλόμην 16
δ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τἀναντία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι. Πῶς δὲ; ἔφη ὁ Κῦρος, δίδασκε· πάνυ γὰρ παράδοξα λέγεις. Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρω- 17
τᾶν τὸν θεὸν, εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ, εἰ

δύναιτο ἀληθεύειν. Τοῦτο δὲ μὴ ὅτι θεὸς, ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπειδὰν γνῶσιν, ἀπιστού-
18 μενοι οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. Ἐπεὶ μέντοι ἔγνων καὶ μάλα ἄτοπα ἐμοῦ ποιοῦντος, καὶ πρόσω Δελφῶν
19 ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παίδων. Ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ' ἐγὼ πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δὲ ἀργυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων, ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτὸν, ὡς ἐδόκουν, τότε δή μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι, τί ἂν μοι ποιήσαντι
20 παῖδες γένοιντο· ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι ἔσοιντο. Καὶ ἐγένοντο μὲν (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο), γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὤνησαν. Ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὢν διατελεῖ· ὁ δὲ, ἄριστος γενόμενος, ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπώλετο. Πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμφοραῖς, πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεὸν, τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι. Ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο ΣΑΥΤΟΝ ΓΙΓΝΩΣΚΩΝ ΕΥΔΑΙΜΩΝ, ΚΡΟΙΣΕ, ΠΕΡΑΣΕΙΣ.

Wie leicht es ihm ſchien, ſich ſelbſt zu kennen.

21 Ἐγὼ δὲ ἀκούσας τὴν μαντείαν ἥσθην· ἐνόμιζον γὰρ, τό γε ῥᾷστόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν διδόναι· ἄλλους μὲν γὰρ γιγνώσκειν τοὺς μὲν οἷόν τ' εἶναι, τοὺς δ' οὔ· ἑαυτὸν δὲ, ὅστις ἐστὶ, πάντα
22 τινὰ ἐνόμιζον ἄνθρωπον εἰδέναι. Καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν μετὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεπείσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέντοι οὐδὲν κακὸν λαβών. Οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τάδε τὸν θεόν· ἐπεὶ γὰρ ἔγνων ἐμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν
23 τῷ θεῷ ἀπῆλθον καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σὺν ἐμοί. Νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπό τε πλούτου τοῦ παρόντος διαθρυπτόμενος, καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου προστάτην γενέσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδοσάν μοι, καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἵ με κολακεύοντες ἔλεγον, ὡς, εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο, καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων, ὑπὸ τοιούτων δὴ λόγων ἀναφυσώμενος, ὡς εἵλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγιστος γενέσθαι.

In der That habe er sich selbst nicht gekannt.

Ἀγνοῶν ἄρα ἐμαυτὸν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς 24
ὤμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ
διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀ-
σκοῦντι (τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον
βασιλεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι),
ταῦτ' οὖν ἀγνοήσας δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην. Ἀλ- 25
λὰ νῦν γ', ἔφη, ὦ Κῦρε, γιγνώσκω μὲν ἐμαυτόν· σὺ
δ', ἔφη, δοκεῖς ἔτι ἀληθεύσειν τὸν Ἀπόλλω, ὡς εὐδαί-
μων ἔσομαι γιγνώσκων ἐμαυτόν; Σὲ δ' ἐρωτῶ διὰ τοῦτο,
ὅτι ἄρισθ' ἂν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι·
καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Βουλήν 26
μοι δὸς περὶ τούτου, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν
τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν οἰκτείρω τέ σε, καὶ ἀποδίδω-
μι ἤδη γυναῖκά τε ἔχειν, ἣν ἔχεις, καὶ τὰς θυγατέρας
(ἀκούω γάρ σοι εἶναι), καὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς θε-
ράποντας, καὶ τράπεζαν, σὺν οἵαπερ ἔζητε· μάχας δέ
σοι καὶ πολέμους ἀφαιρῶ. Μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη 27
ὁ Κροῖσος, σὺ ἐμοὶ ἔτι βουλεύου ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς
ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἢν ταῦτά μοι
ποιήσῃς, ἃ σὺ λέγεις, ὅτι, ἢν ἄλλοι τε μακαριωτάτην
ἐνόμιζον εἶναι βιοτὴν καὶ ἐγὼ συνεγίγνωσκον αὐτοῖς,
ταύτην καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, 28
Τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν; Ἡ ἐμὴ γυ-
νή, εἶπεν, ὦ Κῦρε· ἐκείνη γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν καὶ
τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον με-
τεῖχε· φροντίδων δὲ, ὅπως ταῦτα ἔσται, καὶ πολέμου
καὶ μάχης οὐ μετῆν αὐτῇ. Οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ
κατασκευάζειν, ὥσπερ ἐγὼ, ἢν ἐφίλουν μάλιστ' ἀνθρώ-
πων· ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια
ὀφειλήσειν. Ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος τοὺς λόγους αὐτοῦ 29
ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἤγετο δὲ τὸ λοιπὸν, ὅποι
καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτ' ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων
αὐτὸν εἶναι, εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος.

Drittes Kapitel.

Cyrus läßt die Schätze des Krösus in Empfang nehmen.

1 Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν, ὁπόσα παραδοίη Κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ὁποῖα ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τὰ ἄλλα χρήματα παραδεχομένους ἐν ζυγάστροις στήσαντας ἐφ' ἁμαξῶν ἐπισκευάσαι, καὶ διαλαχόντας τὰς ἁμάξας κομίζειν, ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται, ἵνα, ὅπῃ καιρὸς εἴη, διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια.

2 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν, Εἴπατέ μοι, ἔφη· ἑώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν; θαυμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι, πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς, νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται.

Er erfährt des Abradatas Tod.

3 Τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ὦ δέσποτα, οὐ ζῇ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν, ἐμβαλὼν τὸ ἅρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πλὴν τῶν ἑταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ στίφος εἶδον τὸ τῶν
4 Αἰγυπτίων. Καὶ νῦν γε, ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη τὸν νεκρὸν καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν ἁρμάμαξαν ἐν ἧπερ αὐτὴ ὠχεῖτο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε πη
5 πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμόν. Καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς θήκην τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς κάθηται χαμαὶ, κεκοσμηκυῖα, οἷς εἶχε, τὸν ἄνδρα,
6 τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρὸν, καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον, λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλαυ-
7 νεν ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρύαν ἐκέλευσεν, ὅ τι δύναιντο, λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι, μεταδιώκειν· καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἑπομένας ἀγέλας καὶ βοῦς καὶ ἵππους, εἶπε τούτῳ

καὶ ἄλλα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν, ὅπη ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφαγείη τῷ Ἀβραδάτᾳ.

Panthea's Trauer, woran Cyrus Theil nimmt.

Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην καὶ τὸν 8
νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει καὶ εἶπε,
Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχή, οἴχῃ δὴ ἀπολιπὼν
ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδεξιοῦτο αὐτὸν, καὶ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ
ἐπηκολούθησεν· ἀπεκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν Αἰ-
γυπτίων. Ὁ δὲ ἰδὼν πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε· καὶ ἡ 9
γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο, καὶ δεξαμένη τὴν χεῖρα παρὰ τοῦ
Κύρου ἐφίλησέ τε καὶ πάλιν, ὡς οἷόν τ' ἦν, προσήρ-
μοσε, καὶ εἶπε, Καὶ τἆλλα τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχει· 10
ἀλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾶν; Καὶ ταῦτ', ἔφη, οἶδ' ὅτι δι' ἐμὲ
οὐχ ἥκιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ Κῦρε, οὐδὲν
ἧττον. Ἐγώ τε γὰρ ἡ μωρὰ πολλὰ διεκελευόμην αὐτῷ
οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος λόγου φανείη· αὐ-
τός τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνενόει, ὅ τι πείσοιτο,
ἀλλὰ τί ἂν ποιήσας σοι χαρίσοιτο. Καὶ γὰρ οὖν, ἔφη,
αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ' ἡ παρακε-
λευομένη, ζῶσα παρακάθημαι. Καὶ ὁ Κῦρος χρόνον 11
μέν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα δὲ ἐφθέγξατο·
Ἀλλ' οὗτος μὲν δή, ὦ γύναι, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος·
νικῶν γὰρ τετελεύτηκε. Σὺ δὲ λαβοῦσα τοῖσδε ἐπικό-
σμει αὐτὸν τοῖς παρ' ἐμοῦ (παρῆν δὲ ὁ Γωβρύας καὶ ὁ
Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κόσμον φέροντες)· ἔπειτα δ',
ἔφη, ἴσθι, ὅτι οὐδὲ τἆλλα ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ
μνῆμα πολλοὶ χώσουσιν ἀξίως ὑμῶν, καὶ ἐπισφαγήσεται
αὐτῷ, ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. Καὶ σὺ δὲ, ἔφη, οὐκ 12
ἔρημος ἔσῃ, ἀλλ' ἐγώ σε, καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πά-
σης ἀρετῆς καὶ τἆλλα τιμήσω καὶ συστήσω, ὅστις ἀπο-
κομιεῖ σε, ὅποι ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δήλω-
σον, πρὸς ὅντινα χρήζεις κομισθῆναι. Καὶ ἡ Πάνθεια
εἶπεν· Ἀλλὰ θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε· οὐ μή σε κρύψω,
πρὸς ὅντινα βούλομαι ἀφικέσθαι.

Panthea's Tod.

Ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπὼν ἀπῄει, κατοικτείρων τήν τε 13
γυναῖκα, οἷου ἀνδρὸς στεροῖτο, καὶ τὸν ἄνδρα, οἷαν
γυναῖκα καταλιπὼν οὐκέτ' ὄψοιτο. Ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν

εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι, ἕως ἂν, ἔφη, τόνδε ἐγὼ ὀδύρωμαι, ὡς βούλομαι· τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὰν ἀποθάνῃ, περικα-
14 λύψαι αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐν ἑνὶ ἱματίῳ. Ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυε καὶ χαλεπαίνουσαν ἑώρα, ἐκάθητο κλαίουσα. Ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρασκευασαμένη σφάττει ἑαυτήν, καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κε-
15 φαλὴν ἀπέθνησκεν. Ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω, ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστειλεν. Ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἤσθετο τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, ἐκπλαγεὶς ἔστη, εἴ τι δύναιτο βοηθῆσαι. Οἱ δὲ εὐνοῦχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες, σπασάμενοι κἀκεῖνοι τοὺς ἀκινάκας ἀποσφάττονται, οὗπερ ἔταξεν αὐτοὺς,
16 ἑστηκότες. Ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀγασθείς τε τὴν γυναῖκα καὶ κατολοφυράμενος ἀπῄει· καὶ τούτων μὲν, ᾗ εἰκὸς, ἐπεμελήθη, ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη, ὥς φα-
17 σιν. Καὶ [νῦν τὸ μνῆμα] μέχρι τοῦ νῦν [τῶν εὐνούχων] κεχῶσθαι λέγεται· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω στήλῃ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα· κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι στήλας, καὶ ἐπιγεγράφθαι ΣΚΗΠΤΟΥΧΩΝ.

Vierter Kapitel.

Bürgerkrieg der Karier.

1 Ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ Κᾶρες καὶ πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χωρίοις, ἑκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. Ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μένων ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κριοὺς, ὡς τῶν μὴ πειθομένων ἐρείψων τὰ τείχη· Ἀδούσιον δὲ ἄνδρα Πέρσην, καὶ τἄλλα οὐκ ἄφρονα οὐδ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὔχαριν, πέμπει ἐπὶ τὴν Καρίαν, στράτευμα δούς· καὶ Κίλικες δὲ καὶ Κύπριοι πάνυ προθύμως αὐτῷ
2 συνεστράτευσαν. Ὧν ἕνεκα οὐδ' ἔπεμπε πώποτε Πέρσην σατράπην οὔτε Κιλίκων οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἦρκουν αὐτῷ ἀεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε, καὶ στρατείας, ὁπότε δέοιτο, ἐπήγγελλεν

αὐτοῖς. | Ὁ δὲ Ἀδούσιος ἄγων τὸ στράτευμα ἐπὶ τὴν 3
Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσαν
πρὸς αὐτὸν ἕτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τείχη ἐπὶ κα-
κῷ τῶν ἀντιστασιαζόντων.

List des Adusius.

Ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταὐτὰ ἐποίει· δι-
καιότερά τε ἔφη λέγειν τούτους, ὁποτέροις διαλέγοιτο,
λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους φίλους σφᾶς γενομέ-
νους, ὡς δὴ οὕτως ἂν μᾶλλον ἐπιπεσὼν ἀπαρασκεύοις
τοῖς ἐναντίοις. Πιστὰ δ' ἠξίου γενέσθαι, καὶ τοὺς
μὲν Κᾶρας ὁμόσαι ἀδόλως τε δέξασθαι εἰς τὰ τείχη καὶ
ἐπ' ἀγαθῷ σφᾶς τοῦ Κύρου καὶ Περσῶν· αὐτὸς δὲ ὀμό-
σαι θέλειν ἀδόλως ἰέναι εἰς τὰ τείχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν
δεχομένων. Ταῦτα δὲ ποιήσας ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέ- 4
ρων νύκτα συνέθετο τὴν αὐτὴν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλατο
εἰς τὰ τείχη, καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων.
Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ
στρατιᾷ ἐκάλεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους. Οἱ δὲ
ἰδόντες ἀλλήλους ἠχθέσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι
ἀμφότεροι. Ὁ μέντοι Ἀδούσιος ἔλεξε τοιάδε, Ἐγὼ ὑ- 5
μῖν, ὦ ἄνδρες, ὤμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τείχη
καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. Εἴπερ οὖν ἀπολῶ ὁπο-
τέρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν·
ἢν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι
ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι.

Was er ihnen befiehlt, zum Nutzen für beide Theile, und ohne des Cyrus Vortheil zu vernachläßigen.

Νῦν δὲ χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαί τε
ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαί τε τὴν γῆν ἀδεῶς, διδό-
ναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων· ἢν δὲ παρὰ
ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς
πολέμιοι ἐσομεθα. Ἐκ τούτου πύλαι μὲν ἀνεῳγμέναι 6
ἦσαν τῶν τειχῶν, μεσταὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ'
ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χῶροι ἐργαζομένων· ἑορτὰς δὲ
κοινῇ ἦγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν.
Ἐν δὲ τούτῳ ηκον οἱ παρὰ Κύρου ἐρωτῶντες, εἴ τι 7
στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανημάτων. Ὁ δὲ Ἀδούσιος
ἀπεκρίνατο, ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἔχει ἀλλαχόσε χρῆσθαι,

στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. Οἱ δὲ Κᾶρες ἱκέτευον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤθελε, προσέπεμψαν πρὸς τὸν Κῦρον, δεόμενοι πέμψαι Ἀδούσιον σφίσι σατράπην.

Hystaspes geht mit einem Heere nach Kleinphrygien.

8 Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ὑστάσπαν στράτευμα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον. Ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Ἀδούσιος, μετάγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν, ἧπερ ὁ Ὑστάσπης προῴχετο, ὅπως μᾶλλον πείθοιντο τῷ Ὑστάσπᾳ, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα προσιόν.
9 Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες πολλὰ δόντες δῶρα διεπράξαντο, ὥστε εἰς μὲν τὰ τείχη βαρβάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν καὶ στρατεύειν,
10 ὅποι Κῦρος ἐπαγγέλλοι. Ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὡς καθέξων τὰ ἑρυμνὰ καὶ οὐ πεισόμενος, καὶ παρήγγελλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, τελευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑστάσπῃ ἐπὶ τῇ Κύρου δίκῃ. Καὶ ὁ Ὑστάσπης, καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἰσχυρὰς Περσῶν φρουράς, ἀπῄει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ Φρυγῶν πολ-
11 λοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπέστελλεν Ἀδουσίῳ, συμμίξαντα πρὸς Ὑστάσπαν τοὺς μὲν ἑλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα σὺν τοῖς ὅπλοις ἄγειν, τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν, τούτων ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδόνας ἔχοντας πάντας κελεύ-
12 ειν ἕπεσθαι. Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν.

Cyrus bricht auf von Sardes.

Κῦρος δὲ ὡρμᾶτο ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν Περσικὴν πολλὴν καταλιπὼν [ἐν Σάρδεσιν], ἄγων δὲ πολλὰς ἁμάξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. Ἦκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς, ὅσα ἐν ἑκάστῃ ἦν τῇ ἁμάξῃ καὶ διδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε· Ταῦτα, ἔφη, ἔχων, ὦ Κῦρε, εἶσῃ τόν τέ σοι ὀρθῶς
13 ἀποδιδόντα, ἃ ἄγει, καὶ τὸν μή. Καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς, ὦ Κροῖσε, προνοῶν· ἔμοιγε μέντοι ἄξουσι τὰ χρήματα, οἵπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν· ὥστε, ἤν τι καὶ κλέψωσι, τὰ ἑαυτῶν κλέ-

ψονται. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἰδεῖεν τῶν ἐπιτρόπων οἵ τε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδοῖεν, οἵ τε μή. Ἦγε δὲ καὶ Λυ- 14
δῶν οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἅρμασι καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν, ὅ τι ᾤοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν τοῖς ὅπλοις· οὓς δὲ ἑώρα ἀχαρίστως ἑπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευομένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκαυσε· σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἕπεσθαι.

Verächtlichkeit der Schleuder ohne andere Waffen.

Καὶ πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενο- 15
μένων σφενδονᾶν ἠνάγκαζε μελετᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὅπλον δουλικώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει μάλα ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελοῦσι σφενδονῆται παρόντες, αὐτοὶ δὲ καθ' ἑαυτοὺς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας σὺν ὅπλοις ἀγχιμάχοις.

Weitere Eroberungen. Ungeheuerer Heerzug des Cyrus bei seiner Ankunft vor Babylon.

Προϊὼν δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος κατεστρέψατο μὲν 16
Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δὲ ἐποιήσατο Ἀραβίους.
Ἐξέπλησε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας οὐ 17
μεῖον ἢ τετρακισμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε, καὶ πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο παμπόλλους μὲν ἱππέας ἄγων, παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστὰς, σφενδονήτας δὲ ἀναριθμήτους.

Fünftes Kapitel.

Cyrus umstellt mit seinem Heere ganz Babylon.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε μὲν 1
πρῶτον τὸ στράτευμα [περὶ τὴν πόλιν], ἔπειτα αὐτὸς περιήλαυνε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιρίοις

2 τῶν συμμάχων. Ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τείχη, ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως· ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν, ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα· καταθεωμένοις γὰρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀσθενὴς ἐδόκει εἶναι ἡ φάλαγξ. Καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως ἔχειν· περὶ γὰρ πολὺ τεῖχος κυκλουμένους ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγον τὸ βάθος γενέσθαι τὴν φάλαγγα.

Wie er zurückschwenkt.

3 Ἀκούσας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, στὰς κατὰ μέσον τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν παρήγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἑκατέρωθεν τοὺς ὁπλίτας ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα ἀπιέναι παρὰ τὸ ἑστηκὸς τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἑκατέρωθεν τὸ ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ
4 τὸ μέσον. [Οὕτως οὖν ποιούντων οἵ τε μένοντες εὐθὺς θαῤῥαλεώτεροι ἐγίγνοντο, ἐπὶ διπλάσιον τὸ βάθος γιγνόμενοι, οἵ τ' ἀπιόντες ὡσαύτως θαῤῥαλεώτεροι· εὐθὺς γὰρ οἱ μένοντες αὐτῶν πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγίγνοντο.] Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἑκατέρωθεν συννῆψαν τὰ ἄκρα, ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγενημένοι, οἵ τε ἀπεληλυθότες διὰ τοὺς ἔμπροσθεν, οἵ τ' ἔμπροσθεν διὰ τοὺς
5 ὄπισθεν προσγεγενημένους. Ἀναπτυχθείσης δὲ οὕτω τῆς φάλαγγος ἀνάγκη τοὺς πρώτους ἀρίστους εἶναι καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τετάχθαι· ἡ δὲ οὕτως ἔχουσα τάξις καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι, καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. Καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνῆτες ὅσῳ ἀπὸ τῶν κεράτων ἀεὶ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τοῦ ἄρχοντος, τοσούτῳ ἡ φάλαγξ
6 βραχυτέρα ἐγίγνετο ἀναδιπλουμένη. Ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπῆσαν, ἕως μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα· ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στραφέντες, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ἐπ' ἀσπίδα, καὶ ἵσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὅσῳ δὲ προσωτέρω ἐγίγνοντο, τοσῷδε μανότερον μετεβάλλοντο· ἐπεὶ δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, ξυνεῖρον ἀπιόντες, ἔστε ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.

Kriegsrath.

Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ Κῦ- 7
ρος τοὺς ἐπικαιρίους καὶ ἔλεξεν, Ἄνδρες σύμμαχοι, τε-
θεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ, ὅπως μὲν ἄν
τις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενος ἕλοι,
οὐκ ἐνορᾶν μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλέονες ἄνθρωποι ἐν τῇ
πόλει εἰσὶν, ἐπείπερ οὐ μάχονται ἐξιόντες, τοσούτῳ ἂν
θᾶττον λιμῷ αὐτοὺς ἡγοῦμαι ἁλῶναι. Εἰ μή τινα οὖν
ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν, τούτῳ πολιορκητέους φημὶ
εἶναι τοὺς ἄνδρας. Καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν· Ὁ δὲ πο- 8
ταμὸς, ἔφη, οὗτος οὐ διὰ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ, πλά-
τος ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο στάδια; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ
Γωβρύας· καὶ βάθος γε ὡς οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες, ὁ ἕτε-
ρος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἑστηκὼς, τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν·
ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι ἰσχυροτέρα ἐστὶν ἡ πόλις ἢ τοῖς τεί-
χεσι. Καὶ ὁ Κῦρος, Ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, 9
ἐῶμεν, ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· δια-
μετρησαμένους δὲ χρὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἑκάστου ἡ-
μῶν ὀρύττειν τάφρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην,
ὅπως ὅτι ἐλαχίστων ἡμῖν τῶν φυλάκων δέοι.

Cyrus läßt einen breiten und tiefen Graben um die Stadt zie-
hen und Thürme bauen, als wolle er Babylon belagern.

Οὕτω δὴ κύκλῳ διαμετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολι- 10
πὼν ὅσον τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὤρυσσεν
ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ τείχους τάφρον ὑπερμεγέθη, καὶ
τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυτούς. Καὶ πρῶτον μὲν 11
πύργους ἐπὶ τῷ ποταμῷ ᾠκοδόμει, φοίνιξι θεμελιώσας
οὐ μεῖον ἢ πλεθριαίοις· εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ το-
σοῦτοι τὸ μῆκος πεφυκότες· καὶ [γὰρ] δὴ πιεζόμενοι
οἱ φοίνικες ὑπὸ βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι
οἱ κανθήλιοι. Τούτους δὲ ὑπετίθει τούτου ἕνεκα, ὅπως 12
ὅτι μάλιστα ἐοίκοι πολιορκήσειν παρασκευαζομένῳ, ὡς,
εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι
τοὺς πύργους. Ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύργους
ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλεῖστα φυλακτή-
ρια εἴη.

Sorglosigkeit der Babylonier. Ausserordentlicher Vorrath von Lebensmitteln in der Stadt.

13 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δ' ἐν τῷ τείχει κατεγέ-
λων τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια πλέον ἢ
εἴκοσιν ἐτῶν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος τὸ στράτευ-
μα κατένειμε δώδεκα μέρη, ὡς μῆνα τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕκα-
14 στον μέρος φυλάξον. Οἱ δ' αὖ Βαβυλώνιοι ἀκούσαν-
τες ταῦτα πολὺ ἔτι μᾶλλον τούτων κατεγέλων, ἐννοούμενοι, εἰ σφᾶς Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ Ἀράβιοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξειαν, οὓς σφίσιν ἐνόμιζον πάντας εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσαις.

Der Eufrat wird in einer Nacht abgeleitet.

15 Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν· ὁ δὲ
Κῦρος, ἐπεὶ ἑορτὴν ἐν Βαβυλῶνι ἤκουσεν εἶναι, ἐν ᾗ
πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ κωμά-
ζουσιν, ἐν ταύτῃ ἐπεὶ τάχιστα συνεσκότασε, λαβὼν πολ-
λοὺς ἀνθρώπους ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους τὰς πρὸς τὸν
16 ποταμόν. Ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς τά-
φρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί, ἡ δὲ διὰ τῆς πόλεως τοῦ πο-
17 ταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγίγνετο. Ὡς δὲ
τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορσύνετο, παρηγγύησεν ὁ Κῦ-
ρος Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων, εἰς δύο
ἄγοντας τὴν χιλιοστύν, παρεῖναι πρὸς αὐτόν, τοὺς δ'
ἄλλους συμμάχους κατ' οὐρὰν τούτων ἕπεσθαι, ἧπερ
18 πρόσθεν τεταγμένους. Οἱ μὲν δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ κα-
ταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ
πεζοὺς καὶ ἱππέας ἐκέλευσε σκέψασθαι, εἰ πορεύσιμον
εἴη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ.

Auffoderung des Cyrus, durch das Flußbett in die Stadt einzudringen.

19 Ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα
δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέ-
20 ων ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς
ἡμῖν παρακεχώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ· ἡμεῖς δὲ
θαῤῥοῦντες εἰσίωμεν δὴ εἴσω, ἐννοούμενοι, ὅτι οὗτοι
ἐφ' οὓς νῦν πορευσόμεθα, ἐκεῖνοί εἰσιν, οὓς ἡμεῖς καὶ
συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας, καὶ ἐγρηγορότας ἅπαν-
τας καὶ νήφοντας, καὶ ἐξωπλισμένους καὶ συντεταγμέ-

νους ἐνικῶμεν. Νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς ἴμεν, ἐν ᾧ πολλοὶ 21
μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύουσι,
πάντες δὲ ἀσύντακτοί εἰσιν· ὅταν δὲ καὶ αἴσθωνται
ἡμᾶς ἔνδον ὄντας, πολὺ ἂν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἀχρεῖοι
ἔσονται ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχθαι. Εἰ δέ τις τοῦτο ἐννοεῖ- 22
ται, ὃ δὴ λέγεται φοβερὸν εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσιοῦσι,
μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλωσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν,
τοῦτο μάλιστα θαῤῥεῖτε· ἢν γὰρ ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς
οἰκίας, ἕξομεν σύμμαχον θεὸν Ἥφαιστον. Εὔφλεκτα
δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικος μὲν αἱ θύραι πεποιη- 23
μέναι, ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι κεχρισμέναι. Ἡμεῖς δ'
αὖ πολλὴν μὲν δᾷδα ἕξομεν, ἣ ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται,
πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στυππεῖον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολ-
λὴν φλόγα· ὥστε ἀνάγκην εἶναι ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς
ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, ἢ ταχὺ κατακεκαῦσθαι.

Cyrus führt an; Gadatas und Gobryas ſind die Wegweiſer.

Ἀλλ' ἄγετε, λαμβάνετε ὅπλα· ἡγήσομαι δ' ἐγὼ σὺν 24
τοῖς θεοῖς. Ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ Γωβρύα,
δείκνυτε τὰς ὁδούς· ἴστε γάρ· ὅταν δ' ἐντὸς γενώμεθα,
τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια. Καὶ μήν, ἔφασαν 25
οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν, εἰ καὶ
ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τοῦ βασιλείου εἶεν· ἐν κώμῳ γὰρ
δοκεῖ ἡ πόλις πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί. Φυλακῇ μέντοι
πρὸ τῶν πυλῶν ἐντευξόμεθα· ἔστι γὰρ ἀεὶ τεταγμένη.
Οὐκ ἂν ἀμελεῖν δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' ἰέναι, ἵνα ἀ-
παρασκεύους ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας.

Einnahme der Stadt Babylon. Der König ſelber kömmt um.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐῤῥήθη, ἐπορεύοντο· τῶν δέ ἀπαν- 26
τώντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ' ἔφευγον
πάλιν ὀπίσω, οἱ δ' ἐβόων. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν
συνεβόων αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ
ἰόντες, ᾗ ἐδύναντο, ὡς τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις
ἐγένοντο. Καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ τῷ Γαδάτᾳ 27
τεταγμένοι κεκλεισμένας εὑρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασι-
λείου· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες, ἐπεισπίπτου-
σιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολύ, καὶ εὐθὺς ὡς πολε-
μίοις ἐχρῶντο. Ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κτύπος ἐγίγνετο, 28
αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου καὶ κελεύσαντος τοῦ

βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέουσί τινες
29 ἀνοίξαντες τὰς πύλας. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γαδάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλῶσας, εἰσπίπτουσι καὶ τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἴσω ἑφεπόμενοι [καὶ] παίοντες ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἤδη ἑστηκότα αὐτὸν καὶ ἑσπα-
30 σμένον, ὃν εἶχεν, ἀκινάκην εὑρίσκουσι. Καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ ἐχειροῦντο, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν προβαλλόμενός τι, ὁ δὲ φεύγων, ὁ δέ γε καὶ ἀμυνόμενος, ὅτῳ ἐδύνατο.
31 Ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδοὺς, καὶ προεῖπεν, οὓς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν, καταkαίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς Συριστὶ ἐπισταμένους ἔνδον μένειν· εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανατώσοιτο.

Auch die Burgveſten ergeben ſich.

32 Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν, Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας ἦκον, καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν, ὅτι τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύοντες
33 ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἤσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἁλωκυῖάν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παραδιδόασι καὶ τὰς ἄ-
34 κρας. Ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθὺς παρελάμβανε, καὶ φρουράρχους τε καὶ φρουροὺς εἰς ταύτας ἀνέπεμπε· τοὺς δὲ τεθνηκότας θάπτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι· τοὺς δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευσεν, ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλωνίους· ὅπου δὲ ληφθεῖεν ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευεν, ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῖντο.

Entwaffnung der Babylonier, und Vertheilung der Beute.

Οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον· ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο, ὡς εἴη ἕτοιμα, εἴ τί ποτε δέοι χρῆσθαι.
35 Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δορυαλώτου τῆς πόλεως οὔσης, ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις, οὕσπερ κοινωνας ἐνόμιζε τῶν καταπεπραγμένων· οὗ ὃ δὲ διένειμεν,
36 ὥσπερ ἐδέδοκτο, τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. Εἴ δέ τις οἴοιτο μεῖον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντα ἐκέλευε. Προεῖ-

πε δὲ Βαβυλωνίοις μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι, καὶ τοὺς δασμοὺς ἀποφέρειν, καὶ θεραπεύειν τούτους, οἷς ἕκαστοι αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ [τοὺς κοινωνοῦντας,] καὶ τῶν συμμάχων ὅσοι μένειν ἠροῦντο παρ' αὐτῷ, ὡς δεσπότας, ὧν ἔλαβον, προηγόρευε διαλέγεσθαι.

Großer Zudrang der Menſchen zu Cyrus.

Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη κατασκευάσα- 37
σθαι καὶ αὐτὸς, ὡς βασιλεῖ ἠγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὅτι ἥκιστα ἂν ἐπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη. Ὧδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο· ἅμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς, ὅπου ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι, προσεδέχετο τὸν βουλόμενον λέγειν τι, καὶ ἀποκρινάμενος ἀπέπεμπεν. Οἱ δ' ἄνθρωποι, ὡς 38
ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἦκον ἀμήχανοι τὸ πλῆθος, καὶ ὠθουμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν μηχανή τε πολλὴ καὶ μάχη ἦν· οἱ δὲ ὑπηρέται, ὡς ἠδύναντο, διακρίναντες προσίεσαν. Ὁπότε δέ τις καὶ τῶν φίλων διωσάμενος 39
τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτούς, καὶ οὕτως ἔλεγεν, Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε ἕως τὸν ὄχλον διωσώμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. Οἱ μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δὲ ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέρρει, ὥστ' ἔφθασεν ἑσπέρα γενομένη, πρὶν τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει· Ἆρα, ἔφη, ὦ 40
ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι· αὔριον δὲ πρωῒ ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ φίλοι ἄσμενοι ᾤχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκότες ἀπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος 41
παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον· ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλῆθος περιειστήκει, βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺ πρότερον ἢ οἱ φίλοι παρῆσαν. Ὁ οὖν Κῦρος, περιστησάμενος τῶν ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον, μέγαν, εἶπε μηδένα παριέναι ἄλλον ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε καὶ τῶν συμμάχων.

Er verlangt hierüber den Rath ſeiner Befehlshaber.

Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον αὐτοὶ, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς 42
τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς οὐ-

δὲν ἄν ἔχοιμεν μέμψασθαι τὸ μὴ οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα, ὅσα εὐχόμεθα, καταπεπραχέναι· εἰ μέντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μεγάλα πράττειν, ὥστε μὴ οἷόν τε εἶναι μήτε ἀμφ' αὐτὸν σχολὴν ἔχειν, μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφραν-
θῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω.
43 Ἐνενοήσατε γάρ, ἔφη, καὶ χθὲς δήπου, ὅτι ἔωθεν ἀρ-
ξάμενοι ἀκούειν τῶν προσιόντων οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἑσπέρας· καὶ νῦν ὁρᾶτε τούτους καὶ ἄλλους πλείονας τῶν χθὲς παρόντων, ὡς πράγματα ἡμῖν παρέξοντας.
44 Εἰ οὖν τις τούτοις ὑφέξει ἑαυτὸν, λογίζομαι μικρὸν μέν τι ὑμῖν μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δέ τι ἐμοὶ ὑμῶν· ἐμαυτοῦ μέντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι οὐδ' ὁτιοῦν μοι μετέ-
45 σται. Ἔτι δὲ, ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρᾶγμα. Ἐγὼ γὰρ δήπου ὑμῖν μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, διάκειμαι· τούτων δὲ τῶν περιεστηκότων ἢ τινα ἢ οὐδένα οἶδα· καὶ οὗτοι πάντες οὕτω παρεσκευασμένοι εἰσὶν, ὡς, ἢν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότεροι, ἃ βούλονται, ὑμῶν παρ' ἐμοῦ διαπραξόμενοι. Ἐγὼ δὲ ἠξίουν, τούτους, εἴ τίς τι ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φίλους,
46 δεομένους προσαγωγῆς. Ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις, τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρεῖχον ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτόν. Ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγίγνωσκον ὄντα, ὡς μὴ ὑστερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα μήτε τὸ εἰδέναι, ἃ δεῖ, μήτε τὸ πράττειν, ἃ ἂν καιρὸς ᾖ· τοὺς δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατηγοὺς πολλὰ ἐνόμιζον, ὧν
47 δεῖ πραχθῆναι, παριέναι. Νῦν δ' ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος ἀναπέπαυται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινος ἀξιοῦν τυγχάνειν. Ὡς οὖν ἐμοῦ ἀπορροῦντος, ὅ τι ἂν τύχοιμι ποιῶν, ὥστε καλῶς ἔχειν τά τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, συμβουλευέτω, ὅ τί τις ὁρᾷ συμφορώτατον.

Antwort des Artabazus.

48 Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρτάβαζος ὁ συγγενὴς ποτε φήσας εἶναι, καὶ εἶπεν· Ἦ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου. Ἐγὼ γὰρ ἔτι νέου μὲν ὄντος σοῦ πάνυ ἀρξάμενος ἐπεθύμουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε οὐδὲν δεόμενον ἐμοῦ
49 κατώκνουν σοι προσιέναι. Ἐπεὶ δὲ ἔτυχές ποτε καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς, προθύμως ἐξαγγειλαι πρὸς Μήδους τα

παρὰ τοῦ Κυαξάρους, ἐλογιζόμην, εἰ ταῦτα πρόθυμός σοι συλλάβοιμι, ὡς οἰκεῖός τέ σοι ἐσοίμην, καὶ ἐξέσοιτό μοι διαλέγεσθαί σοι, ὁπόσον ἂν χρόνον βουλοίμην. Καὶ ἐκεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη, ὥστε σε ἐπαινεῖν. Μετὰ 50
δὲ τοῦτο Ὑρκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο καὶ μάλα πεινῶσι συμμάχων, ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. Μετὰ δὲ τοῦτο ἐπεὶ ἐάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ, οἶμαι, σχολὴ σοι ἦν ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγώ σοι συνεγίγνωσκον. Ἐκ 51
δὲ τούτου Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὖθις Γαδάτας· καὶ δὴ ἔργον σου ἦν μεταλαβεῖν. Ἐπεί γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Καδούσιοι σύμμαχοι ἐγεγένηντο, θεραπεύειν ἔδει τούτους εἰκότως καὶ γὰρ οὗτοι σὲ ἐθεράπευον. Ὡς δ' ἤλθομεν πάλιν, ἔν- 52
θεν ὡρμήθημεν, ὁρῶν σε ἀμφ' ἵππους ἔχοντα, ἀμφ' ἅρματα, ἀμφὶ μηχανάς, ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων σχολάσαις, τότε σε καὶ ἀμφ' ἐμὲ ἔξειν σχολήν. Ὡς γε μέν-
τοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίγνωσκον, ὅτι ταῦτα μέγιστα εἴη· εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν εἰδέναι, ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ τῆς σῆς συνουσίας. Καὶ νῦν δὴ νενικηκαμέν τε τὴν μεγάλην μάχην, καὶ 53
Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν, καὶ Βαβυλῶνα ἡρήκαμεν, καὶ πάντα κατεστράμμεθα· καὶ, μὰ τὸν Μίθρην, ἐγώ τοι ἐχθὲς εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσα, οὐκ ἂν ἐδυνάμην σοι προσελθεῖν· ἐπεί γε μέντοι ἐδεξιώσω με καὶ παρά σοι ἐκέλευσας μένειν, ἤδη περίβλεπτος ἦν, ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευον. Νῦν οὖν, εἰ 54
μὲν ἔσται πῃ, ὅπως οἱ πλείστου ἄξιοι γεγενημένοι πλείστόν σου μέρος μεθέξομεν· εἰ δὲ μή, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι πάντας ἀπὸ σοῦ πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.

Chrysantas spricht im Sinne des Cyrus, der sich hierauf königlich im königlichen Palast einrichtet.

Ἐπὶ τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί· 55
Χρυσάντας δὲ ἀνέστη ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε, Ἀλλὰ τὸ μὲν πρόσθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερῷ σαυτὸν παρεῖχες, δι' ἅ τε αὐτὸς εἶπες, καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. Ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἕνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἀνακτᾶσθαι ἔδει ἐκ

παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἥδιστα συμπονεῖν καὶ συγκιν-
56 δυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. Νῦν δ', ἐπειδὴ οὐχ οὕτω τρό-
που μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνακτᾶσθαι δύνασαι,
οὓς καιρὸς εἴη, ἤδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν ἄξιον· ἢ τί
ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἴης ἑστίας,
οὗ οὔτε ὁσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις, οὔτε ἥδιον,
οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν; Ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν
οἴει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὁρῴημεν ἔξω καρ-
τεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις εἴημεν, καὶ σοῦ δοκοίημεν
57 πλεονεκτεῖν; Ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγό-
ρευον αὐτῷ κατὰ ταὐτὰ πολλοί. Ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχε-
ται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα ἐνταῦθ'
οἱ ἄγοντες ἀπέδοσαν. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶ-
τον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ καὶ εἴ τινι ἄλ-
λῳ θεῷ οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο.

Warum er zu ſeinen Leibwächtern Verſchnittene wählt.

58 Ποιήσας δὲ ταῦτα τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν. Ἐν-
νοῶν δὲ τὸ αὑτοῦ πρᾶγμα, ὅτι ἐπιχειροίη μὲν ἄρχειν
πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν τῇ πό-
λει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη δὲ οὕτως ἔχοι αὐτῷ,
ὡς ἂν πολεμιωτάτη γένοιτο ἀνδρὶ πόλις· ταῦτα δὴ λογι-
59 ζόμενος φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἡγήσατο δεῖσθαι. Γνοὺς
δὲ, ὅτι οὐδαμοῦ ἄνθρωποι εὐχειρωτότεροί εἰσιν ἢ ἐν σί-
τοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ, ἐσκό-
πει, τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους ἔχοι.
Ἐνόμισε δὲ, μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἄνθρωπον, ὅς-
τις ἄλλον μᾶλλον φιλήσοι τοῦ τῆς φυλακῆς δεομένου.
60 Τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας συναρμοζούσας
ἢ παιδικὰ ἔγνω φύσει συνηναγκάσθαι ταῦτα μάλιστα φι-
λεῖν· τοὺς δε εὐνούχους ὁρῶν πάντων τούτων στερομέ-
νους ἡγήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι, οἵ-
τινες δύνανται πλουτίζειν μάλιστα αὐτοὺς, καὶ βοηθεῖν
εἴ τι ἀδικοῖντο, καὶ τιμὰς περιάπτειν αὐτοῖς· τούτους
δὲ εὐεργετοῦντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν οὐδέν' ἂν ἡγεῖτο δύνα-
61 σθαι. Πρὸς δὲ τούτοις ἄδοξοι ὄντες οἱ εὐνοῦχοι παρὰ
τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ διὰ τοῦτο δεσπότου ἐπικούρου
προσδέονται· οὐδεὶς γὰρ ἦν, ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν εὐ-
νούχου πλέον ἔχειν ἐν παντὶ, εἰ μή τι ἄλλο κρεῖττον ἀ-
πείργοι· δεσπότῃ δὲ πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει πρωτεύ·

εἶν καὶ τὸν εὐνοῦχον. Ὁ δ' ἂν μάλιστά τις οἰηθείη, 62
ἀνάλκιδας καὶ τοὺς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο
ἐφαίνετο αὐτῷ. Ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων,
ὅτι οἵ τε ὑβρισταὶ ἵπποι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν δάκνειν
καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἧττον γί-
γνονται· οἵ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν μέγα φρονεῖν
καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τοῦ δ' ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι
οὐ στερίσκονται· καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως τοῦ μὲν ἀπο-
λείπειν τοὺς δεσπότας ἀποπαύονται ἐκτεμνόμενοι, φυ-
λάττειν δὲ καὶ θηρᾶν οὐδὲν κακίους γίγνονται. Καὶ οἵ 63
γε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἠρεμέστεροι γίγνονται στερισκόμε-
νοι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν
προσταττομένων, οὐδ' ἧττόν τι ἱππικοὶ, οὐδὲ ἧττόν τι
ἀκοντιστικοὶ, οὐδὲ ἧττόν τι φιλότιμοι. Κατάδηλοι δὲ 64
ἐγίγνοντο ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις ὅτι ἔσωζον
τὸ φιλόνεικον ἐν ταῖς ψυχαῖς· τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι ἐν τῇ
φθορᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐδέ-
νες γὰρ πιστότερα ἔργα ἐπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσποτικαῖς
συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. Εἰ δέ τι ἄρα τῆς τοῦ σώμα- 65
τος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος ἀνισοῖ τοὺς
ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ. Ταῦτα δὴ γιγνώ-
σκων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν, πάντας τοὺς περὶ
τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας ἐποιήσατο εὐνούχους.

Zahlreiche Trabanten. Beſatzung in der Stadt.

Ἡγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν ταύ- 66
την πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκόπει,
τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασίλειον φύ-
λακας λάβοι. Εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἴκοι κακοβιω- 67
τάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονώτατα δὲ ζῶντας
διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα καὶ διὰ τὸ αὐτουργοὺς εἶ-
ναι, τούτους ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἀγαπᾷν τὴν παρ' ἑαυτῷ
δίαιταν. Λαμβάνει οὖν τούτων μυρίους δορυφόρους, 68
οἳ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασί-
λεια, ὁπότε ἐπὶ χώρας εἴη· ὁπότε δὲ ἐξίοι που, ἔνθεν
καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπορεύοντο. Νομίσας δὲ καὶ Βα- 69
βυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανοὺς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγχάνοι, εἴτε καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ
ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς ἱκανούς· μισθὸν δὲ καὶ τούτοις
Βαβυλωνίους ἔταξε παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμη-

χανωτάτους εἶναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἶεν.

Cyrus denkt auf Mittel, wodurch sein Volk die errungenen Vortheile sich erhalten könne.

70 Αὕτη μὲν δὴ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βαβυλῶνι τότε κατασταθεῖσα καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα διαμένει. Σκοπῶν δ', ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο, καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἡγήσατο, τοὺς μὲν μισθοφόρους τούτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν ὑπηκόων εἶναι, ὅσον ἐλάττονας· τοὺς δ' ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγίγνωσκε συνεκτέον εἶναι, οἵπερ σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρατεῖν παρέσχον, καὶ ἐπιμελητέον, ὅπως μὴ ἀνήσουσι τὴν τῆς ἀρε-
71 τῆς ἄσκησιν. Ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάττειν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα ἄριστα εἶναι οὕτως ἐμμένοιέν τε καὶ ἐπιμελοῖντο τῆς ἀρετῆς, συνέλεξε τούς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας, ὁπόσοι ἐπικαίριοι ἦσαν καὶ ἀξιοχρεώτατοι αὐτῷ ἐδόκουν κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν.

Seine Rede deshalb an die vornehmsten Befehlshaber.

72 Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις, ὅτι ἔδοσαν ἡμῖν τυχεῖν, ὧν ἐνομίζομεν ἄξιοι εἶναι. Νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν καὶ, οἵτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας, καὶ
73 ἐν ταύταις κατασκευάς. Καὶ μηδείς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω ἀλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀΐδιός ἐστιν, ὅταν πολεμούντων πόλις ἁλῷ, τῶν ἑλόντων εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρήματα. Οὔκουν ἀδικίᾳ γε ἕξετε, ὅ τι ἂν ἔχητε, ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ οὐκ ἀφαιρήσεσθε, ἤν τι ἐᾶτε ἔχειν αὐτούς.
74 Τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε οὕτως ἐγὼ γιγνώσκω, ὅτι, εἰ μὲν τρεψώμεθα ἐπὶ ῥᾳδιουργίαν [καὶ τὴν] τῶν κακῶν ἀνθρώπων [ἡδυπάθειαν], οἳ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιώτατον, τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυπάθειαν, ταχὺ ἡμᾶς σμικρὰ ὀλίγου ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι, καὶ ταχὺ πάν-
75 των τῶν ἀγαθῶν στερήσεσθαι. Οὐ γάρ τοι τὸ ἀγαθοὺς ἄνδρας γενέσθαι τοῦτο ἀρκεῖ ὥστε καὶ διατελεῖν ὄντας ἀγαθούς, ἢν μή τις αὐτοῦ διὰ τέλους ἐπιμελῆται· ἀλλὰ

ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος ἄξιαι γίγνονται, καὶ τὰ σώματά γε τὰ εὖ ἔχοντα, ὁπόταν τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ ῥᾳδιουργίαν, πονήρως πάλιν ἔχει· οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκὴ, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῇ τὴν ἄσκησιν, ἐκ τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. Οὔκουν δεῖ μέλλειν, οὐδ' ἐπὶ τὸ αὐ- 76
τίκα ἡδὺ προϊέναι αὐτούς. Μέγα μὲν γὰρ, οἶμαι, ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν καταπρᾶξαι· πολὺ δ' ἔτι μεῖζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι. Τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν πολλάκις τῷ τόλμαν μόνον παρασχομένῳ ἐγένετο· τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν, οὐκέτι τοῦτο ἄνευ σωφροσύνης, οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας, οὐδ' ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίγνεται.

Die alte Tüchtigkeit muß noch erhöht werden.

Ἃ χρὴ γιγνώσκοντας νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν 77
ἀρετὴν ἢ πρὶν τάδε τἀγαθὰ κτήσασθαι, εὖ εἰδότας, ὅτι, ὅταν πλεῖστά τις ἔχῃ, τότε πλεῖστοι τούτῳ καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ πολέμιοι γίγνονται, ἄλλως τε κἂν παρ' ἀκόντων τά τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν, ὥσπερ ἡμεῖς, ἔχῃ. Τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἴεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν ἕσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ταῦτ' ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβουλευθέντες ἐτιμωρησάμεθα. Τὸ 78
μέντοι μετὰ τοῦτο κράτιστον ἡμῖν αὐτοῖς παρασκευαστέον· τοῦτο δέ ἐστι τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων ἄρχειν ἀξιοῦν. Θάλπους μὲν οὖν καὶ ψύχους καὶ σίτων καὶ ποτῶν καὶ πόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μέντοι πειρᾶσθαι δεῖ ἐν τούτοις πρῶτον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι.

Nur das herrschende Volk darf die Kriegskunst üben.

Πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ 79
μεταδοτέον τούτοις, οὕστινας ἐργάτας τε ἡμετέρους καὶ δασμοφόρους βουλόμεθα καταστήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γιγνώσκοντας, ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὅπλα ἀφῃρήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μὴ τῶν ὅπλων ποτ' ἐρήμους γίγνεσθαι, εὖ εἰδότας, ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγγυτάτω τῶν ὅπλων οὖσι, τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν, ἃ ἂν βούλωνται. Εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, Τί δῆτα ἡ- 80

μῖν ὄφελος καταπρᾶξαι, ἃ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ πονοῦντας καὶ ἐπιμελουμένους; ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν, ὅτι τοσούτῳ τἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει, ὅσῳ ἄν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπίῃ. Οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς· ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς οὐδὲν οὕτω πολυ-
81 τελῶς παρασκευασθείη ἄν, ὥσθ' ἡδὺ εἶναι. Εἰ δὲ, ὧν μὲν μάλιστα ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκεύακεν ὡς δ' ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο, αὐτός τις αὑτῷ ταῦτα παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσούτῳ πλεονεκτήσει τῶν ἐνδεεστέρων βίου, ὅσῳ πεινήσας τῶν ἡδίστων σίτων τεύξεται, καὶ διψήσας τῶν ἡδίστων ποτῶν ἀπολαύσεται, καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως ἥδιστον ἀναπαύσεται.

Mannhaftigkeit muß den Genuß der Güter veredeln.

82 Ὧν ἕνεκα φημὶ χρῆναι νῦν ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν, ᾗ ἄριστον καὶ ἥδιστον, ἀπολαύσωμεν, καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἄπειροι γενώμεθα. Οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ οὕτω χαλεπὸν, ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν.
83 Ἐννοήσατε δὲ κἀκεῖνο, τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἄν προσιέμεθα κακίονες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. Πότερον, ὅτι ἄρχομεν; Ἀλλ' οὐ δήπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι. Ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι. Ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιπρέπειν; Ἀλλ' ὅτι, ἐπεὶ κεκτήμεθα δούλους, τούτους κολάσομεν, ἢν πονηροὶ ὦσι. Καὶ τί προσήκει, αὐτὸν ὄντα πονηρὸν πονηρίας ἕνεκα ἢ βλα-
84 κείας ἄλλους κολάζειν; Ἐννοεῖτε δ' ἔτι καὶ τοῦτο, ὅτι τρέφειν μὲν παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἴκων φύλακας καὶ τῶν σωμάτων· αἰσχρὸν δὲ πῶς οὐκ ἄν εἴη, εἰ δι' ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσομεν; Καὶ μὴν εὖ γε δεῖ εἰδέναι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη, οἵα αὐτόν τινα καλὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν. Τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῷ δ' ἀρε-
85 τῆς ἐρήμῳ οὐδὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. Τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν, καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν, καὶ ποῦ τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; Οὐδὲν καινὸν, ᾧ ἄν-

δρες, ἐρῶ, ἀλλ', ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημὶ χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ἐντίμους πάντα, ἅπερ καὶ ἐκεῖ, ἐπιτηδεύειν· καὶ ὑμᾶς μὲν ὁρῶντας κατανοεῖν παρόντας, εἰ ἐπιμελόμενός, ὧν δεῖ, διάξω· ἐγώ τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσομαι, καὶ οὓς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμήσω. Καὶ τοὺς παῖδας δὲ, οἳ 86
ἂν ἡμῖν γίγνωνται, ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοί τε γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὡς βέλτιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν, οἵ τε παῖδες οὐδ' ἂν εἰ βούλοιντο, ῥᾳδίως πονηροὶ γίγνοιντο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες, ἐν δὲ καλοῖς κἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Achtes Buch.

Erstes Kapitel.

Antrag, den königlichen Hofstaat einzurichten.

Κῦρος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν. Ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυ- 1
σάντας καὶ εἶπεν ὧδε. Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ. Οἵ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μή ποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψει, Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν, ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοίημεν. Ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον ἢ ὡς ἐχρῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας διδάξαι. Ἐννοήσατε γὰρ δὴ, τίς ἂν 2
πόλις πολεμία ὑπὸ μὴ πειθομένων ἁλοίη; τίς δ' ἂν φι-

λία ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθείη; ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων στράτευμα νίκης τύχοι; πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττῶντο ἄνθρωποι, ἢ ἐπειδὰν ἄρξωνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὑτοῦ σωτηρίας βουλεύεσθαι; τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη ὑπὸ μὴ πειθομένων τοῖς κρείττοσι, ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκήσειαν, ἢ ποῖοι οἶκοι σωθείησαν, πῶς δ' ἂν νῆες, ὅποι δεῖ, ἀφίκοιντο;

3 Ἡμεῖς δὲ, ἃ νῦν ἔχομεν ἀγαθὰ, διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι; Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν, ὅποι ἔδει, παρεγιγνόμεθα, ἀθρόοι τε τῷ ἄρχοντι ἑπόμενοι ἀνυπόστατοι ἦμεν, τῶν δ' ἐπιταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν.

Gehorsam hilft hauptsächlich wie zum Vollbringen, so zum Erhalten.

Εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ καταπράττειν τἀγαθὰ, εὖ ἴστε ὅτι αὐτὸ τοῦτο καὶ
4 εἰς τὸ διασώζειν, ἃ δεῖ, μέγιστον ἀγαθόν ἐστι. Καὶ πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἡμῶν ἦρχον μὲν οὐδενὸς, ἤρχοντο δέ· νῦν δὲ κατεσκεύασθε οὕτω πάντες οἱ παρόντες, ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειόνων. Ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιώσετε ἄρχειν τῶν ὑφ' ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα, οἷς ἂν ἡμᾶς καθήκοι. Τοσοῦτον δὲ διαφέρειν ἡμᾶς δεῖ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπηρετοῦσιν, ἡμᾶς δὲ, εἴπερ ἀξιοῦμεν ἐλεύθεροι εἶναι, ἑκόντας δεῖ ποιεῖν, ὅ τι πλείστου ἄξιον φαίνεται εἶναι. Εὑρήσετε δὲ, ἔφη, καὶ ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι, ταύτην ἥκιστα τῶν πολε-
5 μίων ἀναγκαζομένην ὑπακούειν. Παρῶμέν τε οὖν, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ἐπὶ τόδε τὸ ἀρχεῖον, ἀσκῶμέν τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν, ἃ δεῖ, παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ, ὅ τι ἂν δέῃ. Καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρὴ, ὅτι οὐ μὴ δυνήσεται Κῦρος εὑρεῖν, ὅ τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δὲ οὔ· ἐπείπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει, καὶ οἱ αὐτοί εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι.

Der Antrag wird genehmigt.

6 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλ-

λοι ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων συνεροῦντες· καὶ ἔδοξε, τοὺς ἐντίμους ἀεὶ παρεῖναι ἐπὶ θύρας, καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι, ὅ τι βούληται, ἕως ἂν ἀφείη Κῦρος. Ὡς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες, θεραπεύουσί τε τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. Ὡς δ' ἐν τῷ 7
λόγῳ δεδήλωται Κῦρος καταστησάμενος εἰς τὸ διαφυλάττειν ἑαυτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, τὰ αὐτὰ καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι ποιοῦντες. Οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα, ὥσπερ καὶ τἆλλα· ὅταν 8
μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθαρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται· ὅταν δὲ χείρων, φαυλότερον. Ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ ἔντιμοι σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν ἀρχήν.

Hofämter.

Κῦρος δ' ἐπὶ μὲν τἆλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελητάς, 9
καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες, καὶ δαπανημάτων δοτῆρες, καὶ ἔργων ἐπιστάται, καὶ κτημάτων φύλακες, καὶ τῶν εἰς τὴν δίαιταν ἐπιτηδείων ἐπιμεληταί· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθίστη, οὓς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. Οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ ᾤετο 10
χρῆναι ἔχειν, τούτους, ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσοιντο, αὐτὸς ἐσκόπει, καὶ οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλλοις προσέταττεν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον εἶναι· ἤδει γὰρ, ὅτι, εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ τούτων αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπιστάτας ληπτέον εἴη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρχους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίγνωσκεν ἐκ τούτων καταστατέον εἶναι. Εἰ δέσι 11
δὲ καὶ στρατηγῶν που ἄνευ αὐτοῦ, ἤδει ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἴη· καὶ πόλεων δὲ καὶ ὅλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατράπαις ἤδει ὅτι τούτων τισὶν εἴη χρηστέον, καὶ πρέσβεις γε τούτων τινὰς πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο εἶναι εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν, ὧν δέοιτο. Μὴ ὄντων μὲν οὖν, οἵων δεῖ, δι' ὧν αἱ μέγι- 12
σταιι καὶ πλεῖσται πράξεις ἔμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτοῦ ἕξειν· εἰ δ' οὗτοι εἶεν, οἵους δέοι, πάντα ἐλογίζετο καλῶς ἕσεσθαι. Ἐνέδυ μὲν οὖν οὕτω γνοὺς εἰς

ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ
ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. Οὐ γὰρ ᾤετο οἷόν τε εἶναι,
μὴ αὐτόν τινα ὄντα, οἷον δεῖ, ἄλλους παρορμᾶν ἐπὶ
13 τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔργα. Ὡς δὲ ταῦτα διενοήθη, ἡ-
γήσατο σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν
κρατίστων ἐπιμελεῖσθαι. Τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμελεῖν
οὐχ οἷόν τε ἐνόμιζεν εἶναι, προνοῶν ὅτι πολλὰ καὶ τε-
λεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ' αὖ, πολ-
λῶν κτημάτων ὄντων, ἀμφὶ ταῦτα ἀεὶ αὐτὸν ἔχειν, ἥδει
ὅ τι ἀσχολίαν παρέξοι τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας ἐπιμε-
14 λεῖσθαι. Οὕτω δὴ σκοπῶν, ὅπως ἂν τά τε οἰκονομικὰ
καλῶς ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν
στρατιωτικὴν σύνταξιν. Ὡς γὰρ τὰ πολλὰ δεκάδαρχοι
μὲν δεκαδέων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων, χι-
λίαρχοι δὲ λοχαγῶν, μυρίαρχοι δὲ χιλιάρχων, καὶ οὕτως
οὐδεὶς ἀτημέλητος γίγνεται, οὐδ' ἦν πάνυ πολλαὶ μυριά-
δες ἀνθρώπων ὦσι, καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούληται χρή-
σασθαί τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ ἦν τοῖς μυριάρχοις παραγ-
γείλῃ· ὥσπερ οὖν ταῦτα ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος συνε-
κεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ
Κύρῳ ἐγένετο, ὀλίγοις διαλεγομένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων
ἀτημελήτως ἔχειν· καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἦγε πλείω
15 ἢ ἄλλος μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεὼς ἐπιμελούμενος. Οὕτω
δὴ καταστησάμενος τὰ αὑτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐ-
τὸν ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι.

Cyrus verlangt von den Angestellten strenge Erfüllung ihrer Pflichten. Wie er sie dazu antreibt.

16 Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο ἑαυτῷ τε καὶ
τοῖς περὶ αὐτόν· ἤρχετο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ εἶναι, οἵους
δεῖ, τοὺς κοινωνούς. Πρῶτον μὲν οὖν ὁπόσοι, ὄντες ἱ-
κανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι, μὴ παρεῖεν ἐπὶ
τὰς θύρας, τούτους ἐπεζήτει, νομίζων τοὺς μὲν παρόν-
τας οὐκ ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν ἂν
πράττειν καὶ διὰ τὸ παρὰ ἄρχοντι εἶναι, καὶ διὰ τὸ εἰ-
δέναι ὅτι ὀφθεὶντ' ἂν, ὅ τι πράττοιεν, ὑπὸ τῶν βελτίστων·
οἳ δὲ μὴ παρεῖεν, τούτους ἡγοῖτο ἢ ἀκρατείᾳ τινὶ ἢ ἀ-
17 δικίᾳ ἢ ἀμελείᾳ ἁπεῖναι. Τοῦτο οὖν πρῶτον διηγησό-
μεθα, ὡς προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους παρεῖναι. Τῶν
γὰρ παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν ἄν τινα λαβεῖν

τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτοῦ.
Ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἦκον ἂν οἱ στερόμενοι εὐθὺς,
ὡς ἠδικημένοι. Ὁ δὲ Κῦρος πολὺν μὲν χρόνον οὐκ ἐ- 18
σχόλαζε τοῖς τοιούτοις ὑπακούειν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν
αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν διαδικασίαν. Ταῦ-
τα δὲ ποιῶν ἡγεῖτο προσεθίζειν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἧτ-
τον δὲ ἐχθρῶς ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων ἠνάγκαζε παρεῖναι.
Εἷς μὲν διδασκαλίας τρόπος ἦν αὐτῷ οὗτος τοῦ παρεῖ- 19
ναι· ἄλλος δὲ τὸ τὰ ῥᾷστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦ-
σι προστάττειν· ἄλλος δὲ τὸ μηδέν ποτε τοῖς ἀποῦσι νέ-
μειν. Ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἴ τις 20
τούτων μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον, ἃ
ἔχοι, ἄλλῳ ἐδίδου, ὃ ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι
παρεῖναι· καὶ οὕτως ἐγίγνετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ
ἀχρήστου. Ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεὺς, ἤν τις ἀ-
πῇ, οἷς παρεῖναι καθήκει.

Er geht in Allem mit ſeinem Beiſpiel voran.

Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτω προσεφέρετο, ἐ- 21
πείπερ ἄρχων αὐτῶν ἐνόμιζε δικαίως εἶναι. Τοὺς
δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἐπὶ τὰ
καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐπαίρειν, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν
πειρῷτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον
τῇ ἀρετῇ. Αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει καὶ διὰ τοὺς 22
γραφομένους νόμους βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους·
τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνό-
μιζεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι, καὶ ὁρᾶν τὸν ἀτα-
κτοῦντα καὶ κολάζειν. Οὕτω δὴ γιγνώσκων πρῶτον μὲν 23
τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐκπονοῦντα ἐπεδείκνυεν ἑαυ-
τὸν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐπεὶ δὲ εὐδαιμονέστερός ἦν·
καὶ τότε πρῶτον κατεστάθησαν οἱ μάγοι ὑμνεῖν τε ἀεὶ ἅ-
μα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς, καὶ θύειν ἀν' ἑκάστην ἡμέραν,
οἷς [οἱ μάγοι] θεοῖς εἴποιεν. Οὕτω δὴ τὰ τότε κατα- 24
σταθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ ἀεὶ ὄντι βασιλεῖ.
Ταῦτα οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρ-
σαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἢν
θεραπεύωσι τοὺς θεούς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν
καὶ ἄρχων· καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες
ἀρέσκειν. Ὁ δὲ Κῦρος τὴν τῶν μεθ' αὑτοῦ εὐσέβειαν 25
καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν

αἱρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ τῶν ἠσεβη-
26 κέναι τι δοκούντων. Πρὸς δὲ τούτοις ἐλογίζετο, ὡς, εἰ
πάντες οἱ κοινωνες θεοσεβεῖς εἶεν, ἧττον ἂν αὐτοὺς ἐ-
θέλειν περί τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν καὶ περὶ αὐ-
τὸν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινώνων, ἐμφανί-
ζων δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο μηδένα μήτε
φίλον ἀδικεῖν μήτε σύμμαχον· ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς
ὁρῶν μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ᾤετ' ἂν τῶν μὲν αἰσχρῶν
κερδῶν ἀπέχεσθαι, διὰ τοῦ δικαίου δ' ἐθέλειν πορίζε-
27 σθαι. Καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάντας ἐμπιπλά-
ναι, εἰ αὐτὸς φανερὸς εἴη πάντας οὕτως αἰδούμενος, ὡς
28 μήτ' εἰπεῖν ἂν μήτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. Ἐτεκμαίρε-
το δὲ τοῦτο οὕτως ἔξειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα,
ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους
αἰδοῦνται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι, καὶ γυναῖκας δὲ
ἃς ἂν αἰδουμένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐ-
29 θέλουσιν ὁρῶντες. Τὸ δ' αὖ πείθεσθαι οὕτω μάλιστ' ἂν
ᾤετο ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτὸν, εἰ τοὺς ἀπροφασί-
στως πειθομένους φανερὸς εἴη μᾶλλον τιμῶν τῶν τὰς με-
γίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι.
30 Γιγνώσκων δὲ οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει. Καὶ σωφροσύ-
νην δὲ αὐτοῦ ἐπιδεικνὺς μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάν-
τας ἀσκεῖν. Ὅταν γὰρ ὁρῶσιν, ᾧ μάλιστα ἔξεστιν ὑ-
βρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον οἵ γε ἀσθε-
νέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανεροὶ
31 εἶναι. Διήρει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῇδε, ὡς τοὺς
μὲν αἰδουμένους τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχρὰ φεύγοντας,
32 τοὺς δὲ σώφρονας καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεῖ. Καὶ ἐγκρά-
τειαν δὲ οὕτῳ μάλιστ' ἂν ᾤετο ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπι-
δεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν ἑλκόμε-
νον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον
33 σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐφροσυνῶν. Τοιγαροῦν τοιοῦτος
ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων
εὐταξίαν, ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ
εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. Ἐπέγνως δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα
οὔτε ὀργιζόμενον κραυγῇ, οὔτε χαίροντα ὑβριστικῶς γέ-
λωτι, ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος

ἤκειν.

Nutzen der Jagd, besonders um gut zu reiten.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρῶντες ἐπὶ θύραις 34
διῆγον. Τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήραν
ἐξῆγεν, οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην ἡ-
γούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ
ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. Καὶ γὰρ ἐπόχους ἐν παντοδα- 35
ποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι διὰ τὸ θηρίοις
φεύγουσιν ἐφέπεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων ἐνεργοὺς αὖ-
τὴ μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν τοῦ λαμβάνειν φιλοτι-
μίαν καὶ ἐπιθυμίαν. Καὶ τὴν ἐγκράτειαν δὲ, καὶ πό- 36
νους καὶ ψύχη καὶ θάλπη καὶ λιμὸν καὶ δίψος δύνα-
σθαι φέρειν, ἐνταῦθα μάλιστα προσείθιζε τοὺς κοινω-
νας. Καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βα-
σιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ 37
ᾤετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρχῆς, ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν
ἀρχομένων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον, καὶ ὅ-
τι, οὕτως ἀσκῶν τοὺς περὶ ἑαυτὸν, πολὺ μάλιστα αὐτὸς
ἐξεπόνει καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας
καὶ τὰς μελέτας. Καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους 38
ἐξῆγεν, ὁπότε μὴ μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δὲ καὶ
ὁπότε ἀνάγκη εἴη, οἵκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις
θηρία τρεφόμενα· καὶ οὔτε αὐτός ποτε πρὶν ἱδρῶσαι δεῖ-
πνον ἤρεῖτο, οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλλε·
συμπαρεκάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ
αὐτὸν σκηπτούχους. Τοιγαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφε- 39
ρεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκεῖνον,
διὰ τὴν ἀεὶ μελέτην. Παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε παρεί-
χετο. Πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὕστινας μάλιστα
ὁρῴη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρ-
χαῖς καὶ ἕδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν· ὥστε πολ-
λὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν, ὅπως ἕκαστος ὅτι ἄρι-
στος φανείη τῷ Κύρῳ.

Vorzug der medischen Kleidung. Sorge für den Anstand.

Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν, ὡς οὐ τούτῳ 40
μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων δια-
φέρειν, τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοη-
τεύειν ᾤετο χρῆναι αὐτούς. Στολήν τε γοῦν εἵλετο τὴν
Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν, καὶ τοὺς κοινωνας ταύτην
ἔπεισεν ἐνδύεσθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρύπτειν ἐδόκει,

εἴ τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας· καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί.
41 Καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσίετο, ὡς εὐοφθαλμότεροι φαίνοιντο ἢ εἰσί· καὶ ἐντρίβεσθαι, ὡς εὐ-
42 χροώτεροι ὁρῷντο ἢ πεφύκασιν. Ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μηδὲ πτύοντες μηδὲ ἀπομυττόμενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θέαν μηδενὸς, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες. Πάντα δὲ ταῦτα ᾤετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις.

Erziehung der Sklaven.

43 Οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾤετο χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ οὕτω κατεσκεύαζε καὶ μελέτῃ καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν. Οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους οὔτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρώρμα, οὔτε ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμελεῖτο δὲ, ὅπως μήτε ἄσιτοι μήτε ἄποτοί ποτε ἔσοιντο ἐλευθερίων ἕνεκα μελετη-
44 μάτων. Καὶ γὰρ, ὁπόταν ἐλαύνοιεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐδενί· καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα, ὥσπερ τὰ ὑποζύγια· καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμενεν αὐτοὺς, ἔστ' ἂν φάγοιέν τι, ὡς μὴ βουλιμιῶεν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν, ὥσπερ οἱ ἄριστοι, πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν, ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

Warum er von den Unterworfenen nichts befürchtet.

45 Τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἀσφάλειαν κατεσκεύαζεν. Ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν καταστραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι, ἰσχυρῶς ἐθάρρει· καὶ γὰρ ἀνάλκιδας ἡγεῖτο εἶναι αὐτοὺς, καὶ ἀσυντάκτους ὄντας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις οὐδὲ ἐπλησίαζε τούτων
46 οὐδεὶς αὐτῷ οὔτε νυκτὸς, οὔτε ἡμέρας. Οὓς δὲ κρατίστους τε ἡγεῖτο, καὶ ὡπλισμένους καὶ ἀθρόους ὄντας ἑώρα, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ᾔδει ἱππέων ἡγεμόνας ὄντας, τοὺς δὲ πεζῶν, πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρονήματα ἔχοντας ᾐσθάνετο ὡς ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν (καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Κύ-

ρῳ τούτων πολλοὶ πολλάκις συνεμίγνυσαν· ἀνάγκη γὰρ ἦν, εἴ τι καὶ χρῆσθαι ἔμελλεν αὐτοῖς), ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μάλιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους.

Wodurch er die Mächtigen gewinnt.

Σκοπῶν οὖν, ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀ- 47
κίνδυνα γένοιτο, τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε καὶ ἄδικον ἡγούμενος, καὶ κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τοῦτο νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ προσίεσθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερὸν εἶναι ἀρχὴν ἡγήσατο πολέμου. Ἓν δ' ἀντὶ πάντων τούτων ἔγνω 48
καὶ κράτιστον εἶναι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον, εἰ δύναιτο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλοις.

Zweites Kapitel.

Wie Cyrus sich Liebe erwarb.

Ὡς οὖν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο πει- 1
ρασόμεθα διηγήσασθαι. Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς ἀεὶ τοῦ χρόνου φιλανθρωπίαν τῆς ψυχῆς, ὡς ἠδύνατο μάλιστα, ἐνεφάνιζεν, ἡγούμενος, ὥσπερ οὐ ῥᾴδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν δοκοῦντας, οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακονόοις, οὕτω καὶ τοὺς γρωσθέντας ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν οὐκ ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμένων. Ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν 2
εὐεργετεῖν, τῷ τε προνοεῖν τῶν συνόντων καὶ τῷ προπονεῖν καὶ τῷ συνηδόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερὸς εἶναι, συναχθόμενος δ' ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐπειρᾶτο τὴν φιλίαν θηρεύειν· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ ὥστε χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γνῶναι πρῶτον μὲν, ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν ἐστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον ἢ σίτων καὶ ποτῶν μετάδοσις.

Theilnahme an seiner Tafel.

3 Τοῦτο δ' οὕτω νομίσας πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν αὑτοῦ τράπεζαν συνέταξεν, ὅπως, οἷς αὐτὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια ἀεὶ παρατίθοιτο αὐτῷ ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδειπνοι χρήσαιντο, διεδίδου οἷς ἂν βούλοιτο τῶν φίλων μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλοφροσύνην. Διέπεμπε δὲ καὶ τούτοις, οἷς ἀγασθείη ἢ ἐν φυλακαῖς ἢ ἐν θεραπείαις ἢ ἐν αἰστισινοῦν πράξεσιν, ἐνσημαινόμενος τοῦτο, ὅτι οὐκ ἂν λανθάνοιεν χαρίζεσθαι βουλόμενοι.

4 Ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης, ὁπότε τινὰ ἐπαινέσειε· καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὑτοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο, οἰόμενος, ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν, ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο εὔνοιαν. Εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαί τινα βούλοιτο τῶν φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἔπεμπεν ἀπὸ τραπέζης. Καὶ νῦν γὰρ ἔτι, οἷς ἂν ὁρῶσι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες μᾶλλον θεραπεύουσι, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκανοὺς διαπράττειν, ἥν τι δέωνται.

Vorzüglichkeit der Kochkunst und aller andern Künste und Handwerke in großen Städten.

"Ἔτι δὲ καὶ οὐ τούτων μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης.

5 Καὶ τοῦτο μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ γὰρ καὶ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξειργασμέναι εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν· πολλάκις δὲ ὁ αὐτὸς οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ, ἢν καὶ οὕτως ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνῃ (ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν)· ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἑκάστου δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἑκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι, πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία, ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα· ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δέ γε τούτων οὐδὲν ποιῶν, ἀλλὰ

συντιθεὶς ταῦτα. Ἀνάγκη οὖν, τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα ἔργῳ, τοῦτον καὶ ἄριστα διηναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. Ὧι μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὄψα ἄλλοτε ἀλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη, οἶμαι, τούτῳ, ὡς ἂν ἕκαστον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἑνὶ ἕψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθὺν ἕψειν, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλὰ ἀρκεῖ, ἂν ἓν εἶδος εὐδοκιμοῦν παράσχῃ, ἀνάγκη, οἶμαι, ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ διαφερόντως ἐξειργάσθαι ἕκαστον. 6

Des Cyrus Freigebigkeit.

Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπείᾳ τοιαῦτα ποιῶν πολὺ ὑπερεβάλλετο πάντας. Ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγήσομαι· πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείστας προσόδους λαμβανειν πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλεῖστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. Κατῆρξε μὲν οὖν τούτου Κῦρος· διαμένει δὲ ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ πολυδωρία. Τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φανεροὶ, ἢ Περσῶν βασιλει; τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ αὑτὸν ἢ βασιλεύς; τίνος δὲ δῶρα γιγνώσκεται ὥσπερ ἔνια τῶν βασιλέως, ψέλλια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; οὐ γὰρ δὴ ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν, ᾧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῷ. Τίς δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν αἱρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παίδων; τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολλῶν μηνῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι ὡς Περσῶν βασιλεύς; τίς δ' ἄλλος καταστρεψάμενος ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν ἢ Κῦρος; Τοῦτο δὲ τοὔνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ ἀφαιρουμένου. Κατεμάθομεν δὲ, ὡς καὶ τοὺς βασιλέως καλουμένους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὦτα οὐκ ἄλλως ἐκτήσατο ἢ τῷ δωρεῖσθαί τε καὶ τιμᾷν· τοὺς γὰρ ἀπαγγείλαντας, ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη πεπύσθαι, μεγάλως εὐεργετῶν πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ ὠτακουστεῖν καὶ κατοπτεύειν, τί ἂν ἀγγείλαντες ὠφελήσειαν βασιλέα. Ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἐνομίσθησαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὦτα. Εἰ δέ τις οἴεται, ἕνα αἱρετὸν εἶναι 7 8 9 10 11

ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς οἴεται· ὀλίγα γὰρ εἷς γ' ἂν ἴδοι καὶ εἷς ἀκούσειε, καὶ τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παραγγελλόμενον εἴη, εἰ ἑνὶ τοῦτο προστεταγμένον εἴη· πρὸς δὲ καὶ ὄντινα γιγνώσκοιεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἰδεῖεν ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φάσκοντος ἀκοῦσαί τι ἢ ἰδεῖν ἄ-
12 ξιον ἐπιμελείας, παντὸς βασιλεὺς ἀκούει. Οὕτω δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὦτα, πολλοὶ δὲ ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται πανταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν, ἃ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος. Οὔκουν ὅπως μνησθῆναι ἄν τις ἐτόλμησε πρός τινα περὶ Κύρου φλαῦρόν τι, ἀλλ' ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὠσὶ βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν, οὕτως ἕκαστος διέκειτο. Τοῦ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅ τι ἄν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν.

Seine Menschenfreundlichkeit.

13 Καὶ τῷ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα, οὐ θαυμαστόν· τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι, τοῦτο ἀξιολογώτερον. Ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυνθεὶς ἡττώμενος ὡς φίλων θερα-
14 πείᾳ. Καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται, ὡς λέγοι, παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ· τόν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἄρα ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς (ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία), τόν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονείκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπείᾳ περιγίγνεσθαι.

Wie Cyrus seine Freunde einst erprobte.

15 Καλὸν δὲ ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κῦρος ἐπιδεῖξαι Κροίσῳ, ὅτε ἐνουθέτει αὐτὸν, ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους, ἑνί γε ἀνδρὶ, ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι. Καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι, Καὶ πόσα ἂν ἤδη οἴει μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυσίον, ὥσπερ σὺ κελεύεις,

ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμί; Καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολύν τινα ἀριθμόν· καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δή, 16
φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπῃ τούτῳ, ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. Σὺ δὲ, ὦ Ὑστάσπα,
ἔφη, περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους, λέγε αὐτοῖς, ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς πρᾶξίν τινα (καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι), καὶ κέλευε αὐτοὺς, ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύναιτο,
πορίσαι μοι χρήματα· γράψαντας δὲ καὶ κατασημηναμένους δοῦναι τὴν ἐπιστολὴν τῷ Κροίσου θεράποντι φέ-
ρειν. Ταῦτα δὲ, ὅσα ἔλεγε, καὶ γράψας καὶ σημηνάμε- 17
νος ἐδίδου τῷ Ὑστάσπῃ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους· προσ-
ενέγραψε δὲ πρὸς πάντας, καὶ Ὑστάσπην ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. Ἐπεὶ δὲ περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροίσου
θεράπων τὰς ἐπιστολὰς, ὁ δὴ Ὑστάσπης εἶπεν, Ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι·
πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρειμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα.
Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· Εἷς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θη- 18
σαυρὸς ἡμῖν, ὦ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ καὶ
λόγισαι, πόσα ἐστὶν ἕτοιμα χρήματα, ἤν τι δέωμαι χρῆσθαι. Λέγεται δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια
εὑρεῖν, ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ
συνέλεγεν.

Cyrus beſchämt den Krösus.

Ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦ- 19
ρος, Ὁρᾷς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί; Ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέ-
γοντα φθονεῖσθαί τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ φύ-
λακας αὐτοῖς ἐφιστάντα μισθοφόρους, τούτοις πιστεύειν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν, τούτους μοι
νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν
ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι, ἢ εἰ φρουροὺς
μισθοφόρους ἐπεστησάμην. Καὶ ἄλλο δέ σοι ἐρῶ· ἐγὼ 20
γὰρ, ὦ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς
ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πένητας πάντας, τούτου
μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι περιγενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἄπλη-
στος κἀγὼ, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, χρημάτων· τῇδέ γε μέντοι 21
διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλείστων, ὅτι οἱ μὲν, ἐπειδὰν
τῶν ἀρκούντων περιττὰ κτήσωνται, τὰ μὲν αὐτῶν κατορύττουσι, τὰ δὲ κατασήπουσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες καὶ
μετροῦντες καὶ ἱστάντες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττον-

τες πράγματα ἔχουσι, καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες τοσαῦτα οὔτε ἐσθίουσι πλεῖον ἢ δύνανται φέρειν (διαῤῥᾳγεῖεν γὰρ ἄν), οὔτ' ἀμφιέννυνται πλεῖον ἢ δύνανται φέρειν (ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἄν), ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα πρά-
22 γματα ἔχουσιν. Ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς, καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων· ἐπειδὰν δὲ κτήσωμαι, ἃ ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τάς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξακοῦμαι, καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους εὔνοιαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὔκλειαν, ἃ οὔτε κατασήπεται, οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμαίνεται, ἀλλὰ ἡ εὔκλεια ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρέ-
23 χεται. Ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῇς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλεῖστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλεῖστα εὐδαιμονεστάτους ἡγοῦμαι (οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάττοντες, οὕτως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἴησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν), ἀλλ' ὃς ἂν κτᾶσθαί τε πλεῖστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, καὶ χρῆσθαι πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω [καὶ τὰ χρήματα].

Er ſchickt den Angeſehenen ſeine Aerzte.

24 Καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερὸς ἦν, ὥσπερ καὶ ἔλεγε, πράττων. Πρὸς δὲ τούτοις, κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι, ἢν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρασκευάζονται, ὅπως ἔξουσι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαινόντων δίαιταν, ὅπως δὲ, ἢν ἀσθενήσωσι, τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελουμένους ἑώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονῆσαι αὐτῷ, τούς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὑτὸν τῷ τελεῖν ἐθέλειν, καὶ ὁπόσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἔφη τις ἂν αὐτῷ γενέσθαι ἢ φάρμακα ἢ σῖτα ἢ ποτά, οὐδὲν τούτων ὅ τι οὐχὶ παρασκευάσας ἐθη-
25 σαύριζε παρ' ἑαυτῷ. Καὶ ὁπότε δέ τις ἀσθενήσειε τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, ἐπεσκόπει καὶ παρεῖχε πάντα, ὅτου ἔδει, καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα τῶν παρ' ἐκείνου λαμβάνων.

In welcher geheimen Absicht er Kampfspiele und Preise anordnet.

Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ 26
πρωτεύειν, παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. Ὧν
δὲ προηγόρευέ τε ἀγῶνας καὶ ἆθλα προὐτίθει, φιλονει-
κίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν
ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρεῖχεν, ὅτι ἐπε-
μέλετο, ὅπως ἀσκοῖτο ἡ ἀρετή· τοῖς μέντοι ἀρίστοις οἱ
ἀγῶνες οὗτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας καὶ φιλονεικίας
ἐνέβαλλον. Πρὸς δὲ τούτοις ὥσπερ νόμον κατεστήσατο 27
ὁ Κῦρος ὅσα διακρίσεως δέοιτο εἴτε δίκῃ εἴτε ἀγωνίσμα-
τι, τοὺς δεομένους διακρίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς.
Δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι 28
ἀμφότεροι τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κρι-
τῶν· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνει, τοὺς δὲ
μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν τῷ δικαίῳ
προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥστε χάριν οὐδενὶ ἡγεῖτο ὀφείλειν.
Καὶ οἱ πρωτεύειν δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ παρὰ Κύρῳ, ὥς- 29
περ ἄλλοι ἐν πόλεσι, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλή-
λους εἶχον. ὥσθ' οἱ πλείονες ἐκποδὼν ἐβούλοντο ὁ ἕτε-
ρος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἄν τι ἀλ-
λήλοις ἀγαθόν. Καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται ὡς ἐμηχανᾶτο
τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλή-
λους.

Drittes Kapitel.

Cyrus befiehlt einen prachtvollen Aufzug nach den heiligen Oertern.

Νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα, ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε Κῦ- 1
ρος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ
σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμηχανη-
μένων, τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. Πρῶτον
μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσας πρὸς αὑτὸν τοὺς
τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων, διέδωκεν
αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολάς (καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι
Μηδικὴν στολὴν ἐνεδύσαντο)· διαδιδούς τε ἅμα τάδε
ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἐλάσαι βούλοιτο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς
θεοῖς ἐξῃρημένα, καὶ θύσαι μετ' ἐκείνων. Πάρεστε 2

οὖν, ἔφη, αὔριον ἐπὶ τὰς θύρας, κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις, πρὶν ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίστασθε ἕως ἂν ὑμῖν Φεραύλας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ· καὶ, ἐπειδὰν, ἔφη, ἐγὼ ἡγῶμαι, ἕπεσθε ἐν τῇ ῥᾳθείσῃ χώρᾳ. Ἦν δ' ἄρα τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλῃ κάλλιον εἶναι ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὰν πάλιν ἔλθωμεν, διδα-
σκέτω με· ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ
3 εἶναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολὰς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολὰς (παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο, οὐδὲν φειδόμενος οὔτε πορφυρίδων οὔτε ὀρφνίνων οὔτε φοινικίδων οὔτε καρυκίνων ἱματίων), νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἑκάστῳ τῶν ἡγεμόνων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὑτῶν φίλους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ
4 ὑμᾶς κοσμῶ. Καί τις τῶν παρόντων ἐπήρετο αὐτόν· Σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσῃ; Ὁ δ' ἀπεκρίνα-
το· Οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; Ἀμέλει, ἔφη, ἢν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὁποίαν ἂν ἔχων στολὴν τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι.

Seine doppelte Absicht dabei.

5 Οὕτω δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμουν ταῖς στολαῖς. Ὁ δὲ Κῦρος, νομίζων Φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ φιλόκαλον καὶ εὔτακτον καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῆ, ὅς ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε, τοῦτον δὴ καλέσας συνεβουλεύετο αὐτῷ, πῶς ἂν τοῖς μὲν εὔνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέ-
6 λασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. Ἐπεὶ δέ σκοπούντοιν αὐτοῖν τὰ αὐτὰ συνέδοξεν, ἐκέλευσε τὸν Φεραύλαν ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἂν οὕτω γένηται αὔριον ἡ ἐξέλασις, ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἰρηκα δὲ ἐγὼ, ἔφη, πάντας πείθεσθαί σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως· ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι, φέρε λαβὼν, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσὶ τοῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσι, κάσας δὲ τούσδε τοὺς ἐφιππείους τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δὸς, καὶ τῶν ἁρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλ-
7 λους τούσδε χιτῶνας. Ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβών· οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτὸν, ἔλεγον, Μέγας δὲ σύ γε, ὦ

Φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάσσεις, ἃ ἂν δέοι ποιεῖν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, οὐ μόνον γε, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ σκευοφορήσω. Νῦν γοῦν φέρω τώδε δύο κάσα, τὸν μὲν σοί, τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μέντοι τούτων λάβε, ὁπότερον βούλει. Ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν 8
κάσαν τοῦ μὲν φθόνου ἐπελέληστο, εὐθὺς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ, ὁπότερον λαμβάνοι. Ὁ δὲ συμβουλεύσας ἂν, ὁπότερος βελτίων εἴη, καὶ εἰπών, Ἤν μου κατηγορήσῃς, ὅτι αἱρεσίν σοι δέδωκα, εἰσαῦθις ὅταν διακονῶ, ἑτέρῳ χρήσῃ μοι [διακόνῳ]. Ὁ μὲν δὴ Φεραύλας οὕτω διαδοὺς, ᾗ ἐτάχθη, εὐθὺς ἐπεμελεῖτο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν ὅπως ὡς κάλλιστα ἕκαστα ἕξει.

Beschreibung des Aufzuges.

Ἡνίκα δὲ ἡ ὑστεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα πρὸ 9
ἡμέρας, στοῖχοι δὲ εἱστήκεσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι ἵστανται, ᾗ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν, ὧν ἐντὸς οὐδενί ἐστιν εἰσιέναι τῶν μὴ τετιμημένων· μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν, οἳ ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοίη. Ἕστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους ἔμπροσθεν τῶν πυλῶν εἰς τέτταρας, δισχίλιοι δὲ ἑκατέρωθεν τῶν πυλῶν. Καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ πάντες παρῆ- 10
σαν καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν καυδύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι διείρουσιν, ὅταν ὁρᾷ βασιλεύς. Ἕστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἅρματα ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἑκατέρωθεν. Ἐπεὶ δὲ ἀνε- 11
πετάννυντο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Διῒ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέτταρας, καὶ οἷς τῶν ἄλλων θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο· πολὺ γὰρ οἴονται Πέρσαι χρῆναι τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆσθαι ἢ περὶ τἆλλα. Μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤγοντο, 12
θῦμα τῷ Ἡλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἅρμα λευκὸν, χρυσόζυγον, ἐστεμμένον, Διὸς ἱερόν· μετὰ δὲ τόδε Ἡλίου ἅρμα λευκὸν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον, ὥσπερ τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρίτον ἅρμα ἐξήγετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέροντες. Ἐπὶ δὲ 13
τούτοις ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν προὐφαίνετο ὁ Κῦρος ἐφ' ἅρματος, ὀρθὴν ἔχων τὴν τιάραν, καὶ χιτῶνα πορ-

φυροῦν μεσόλευκον (ἄλλῳ δ' οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν), καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν ἀναξυρίδας ὑσγινοβαφεῖς, καὶ κάνδυν ὁλοπόρφυρον. Εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ· καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι· τὰς δὲ χεῖρας ἔξω
14 τῶν χειριδων εἶχε. Παρῳχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μὲν, μείων δ' ἐκείνου, εἴτε [καὶ] τῷ ὄντι, εἴτε καὶ ὁπωσῳῦν· μείζων δὲ ἐφάνη πολὺ Κῦρος. Ἰδόντες δὲ πάντες προσεκύνησαν, εἴτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι, εἴτε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. Πρόσθεν δὲ Περ-
15 σῶν οὐδεὶς Κυρον προσεκύνει. Ἐπεὶ δὲ προῄει τὸ τοῦ Κύρου ἅρμα, προηγοῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δορυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος· ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ' ἵππων, κεκοσμημένοι, σὺν τοῖς παλτοῖς, ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους.
16 Οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι παρήγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους· ἐπὶ δὲ τούτοις δισχίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ τούτοις ἱππεῖς οἱ πρῶτοι γενόμενοι μύριοι, εἰς ἑκατὸν
17 πανταχῇ τεταγμένοι· ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Χρυσάντας· ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι ἄλλοι Περσῶν ἱππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ὑστάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι μύριοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Δατάμας· ἐπὶ δὲ τού-
18 τοις ἄλλοι, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τούτοις Μῆδοι ἱππεῖς· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι· μετὰ δὲ τούτους Ὑρκάνιοι· μετὰ δὲ τούτους Καδούσιοι· ἐπὶ δὲ τούτοις Σάκαι· μετὰ δὲ τοὺς ἱππέας ἅρματα ἐπὶ τεττάρων τεταγμένα, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν, Ἀρταβάτης Πέρσης.
19 Πορευομένου δὲ αὐτοῦ παρείποντο πάμπολλοι ἄνθρωποι ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλος ἄλλης πράξεως. Πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκηπτούχων τινὰς, οἳ παρείποντο αὐτῷ τρεῖς ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, τούτου ἕνεκα, τοῦ διαγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο, διδάσκειν τῶν ὑπάρχων τινὰ, ὅ τί τις βουλοιτο, ἐκείνους δὲ ἔφη πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. Οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες εὐθὺς κατὰ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο, τίνι ἕκαστος προσίοι.
20 Ὁ δὲ Κῦρος, οὓς ἐβούλετο μάλιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τούτους, πέμπων τινὰ, πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἕνα ἕκαστον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς οὗ-

τως· Ἤν τις ὑμᾶς διδάσκῃ τι τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμὲ, ἵνα κοινῇ βουλευόμενοι διαπράττωμεν αὐτοῖς.

Listiges Betragen eines gewissen Daïpharnes.

Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύ- 21
νοντες ὑπήκουον, συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ, καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι σφόδρα πείθοιντο· Δαϊφάρνης δέ τις ἦν, σολοικότερος ἄνθρωπος τῷ τρόπῳ, ὃς φέτο, εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. Αἰσθόμενος οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐ- 22
τὸν καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ, ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτούχων, εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν, ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο· καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. Ὁ δὲ ὕστερος κληθεὶς 23
αὐτοῦ πρότερος αὐτῷ προσήλασε, καὶ ὁ Κῦρος ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων, καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ, ὅπου κελεύσειε. Τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἔντιμόν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀνθρώπων.

Pferderennen der verschiedenen Völker nach vollbrachten Opfer.

Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διΐ 24
καὶ ὁλοκαύτωσαν τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἡλίῳ, καὶ ὁλοκαύτωσαν τοὺς ἵππους· ἔπειτα Γῇ σφάξαντες, ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι, ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ ἥρωσι τοῖς Συρίαν ἔχουσι. Μετὰ δὲ ταῦτα, καλοῦ ὄντος τοῦ χω- 25
ρίου, ἔδειξε τέρμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίου, καὶ εἶπε κατὰ φῦλα ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τοὺς ἵππους. Σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε, καὶ ἐνίκα· πολὺ μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς· Μήδων δὲ Ἀρτάβαζος ἐνίκα (Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἐδεδώκει)· Σύρων δὲ ὁ προστατῶν· Ἀρμενίων δὲ Τιγράνης· Ὑρκανίων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἱππάρχου· Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου.

Was einem Wettreiter mit Cyrus und Pheraulas begegnete.

26 Ἔνθα δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον, εἰ
δέξαιτ' ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου· τὸν δ' ἀποκρίνα-
σθαι, ὅτι βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ ἀν-
27 δρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἄν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε,
Καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαί σοι θέλω, ἔνθα, κἂν μύων βάλῃς,
οὐκ ἂν ἁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Πάντως τοίνυν, ὁ
Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι, ὡς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώλῳ,
28 ἔφη ἀνελόμενος. Καὶ ὁ μὲν Κῦρος δείκνυσιν αὐτῷ, ὅ-
που ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων. Ὁ δὲ καταμύων ἵησι τῇ
βώλῳ, καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα τυγχάνει· ἔτυχε γὰρ
ὁ Φεραύλας παραγγέλλων τι τακτὸν παρὰ τοῦ Κύρου·
βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ' ᾤχετο, ἐφ' ὅπερ ἐτά-
29 χθη. Ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας ἐρωτᾷ, τίνος ἔτυχεν. Οὐ
μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδενὸς τῶν παρόντων. Ἀλλ' οὐ
μέντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος, τῶν γε ἀπόντων. Ναὶ μὰ
Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, σύ γε ἐκείνου τυῦ παρὰ ἅρματα τα-
30 χὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον. Καὶ πῶς, ἔφη, οὐ μετα-
στρέφεται; Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Μαινόμενος γάρ τίς ἐστιν,
ὡς ἔοικεν. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ᾤχετο σκεψόμενος,
τίς εἴη· καὶ εὑρίσκει τὸν Φεραύλαν γῆς τε κατάπλεων
τὸ γένειον καὶ αἵματος· ἐῤῥύη γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ῥινὸς
31 βληθέντι. Ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, ἤρετο αὐτὸν, εἰ βλη-
θείη. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, Ὡς ὁρᾷς. Δίδωμι τοίνυν σοι,
ἔφη, τουτονὶ τὸν ἵππον. Ὁ δ' ἐπήρετο, Ἀντὶ τοῦ;
Ἐκ τούτου δὴ διηγεῖτο ὁ Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος
εἶπε· Καὶ οἶμαί γε οὐχ ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ.
32 Καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἀλλὰ, πλουσιωτέρῳ μὲν ἂν, εἰ
ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους· νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι·
ἐπεύχομαι δὲ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βλη-
θῆναι ὑπὸ σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι, μὴ μεταμέλειν σοι
τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. Καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἄπελα ἀναβὰς
ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον· αὖθις δὲ ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ.
33 Οἱ μὲν δὴ οὕτω διηλλάξαντο. Καδουσίων δὲ ἐνίκα Ῥα-
θονίκης. Ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἅρματα καθ' ἕκαστον· τοῖς
δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαντες ἑστι-
ῶντο, καὶ ἐκπώματα. Τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ αὐ-
τὸς τὸ νικητήριον· τῶν δ' ἐκπωμάτων τὸ ἑαυτοῦ μέρος
Φεραύλᾳ ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ βα-
34 σιλείου ἔλασιν διαταγεῦσαι. Οὕτω δὴ [ἡ] τότε ὑπὸ Κύ-
ρου κατασταθεῖσα [ἔλασις οὕτως] ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ

βασιλέως ἔλασις· πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ. Ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν ἐς τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνωσαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, κατ' οἰκίας· οἷς δὲ μὴ, ἐν τάξει.

Gespräch des Pheraulas mit dem Saker vom Werth des Reichthums.

Καλέσας δε καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν, τὸν δόντα 35
τὸν ἵππον, ἐξένιζε καὶ ταῦλλα τε παρεῖχεν ἔκπλεω, καὶ, ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ, ἃ ἔλαβε παρὰ Κύρου, ἐκπιμπλὰς προὔπινε καὶ ἐδωρεῖτο. Καὶ ὁ Σά- 36
κας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλοὺς, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Φεραύλα, ἦ καὶ οἵκοι τῶν πλουσίων ἦσθα; Καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε, Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν 37
οὖν σαφῶς ἀποχειροβιώτων. Ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατὴρ τὴν μὲν τῶν παίδων παιδείαν, γλίσχρως αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων, ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγενόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργὸν, εἰς ἀγρὸν ἀπαγαγὼν, ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. Ἔνθα δὴ ἐγὼ ἀντέτρεφον ἐκεῖνον, 38
ἕως ἔζη, αὐτὸς σκάπτων καὶ σπείρων καὶ μάλα μικρὸν γήδιον, οὐ μέντοι πονηρόν γε, ἀλλὰ πάντων δικαιότατον· ὅ τι γὰρ ἂν λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν τι πολύν· ἤδη δέ ποτε ὑπὸ γενναιότητος καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν, ὧν ἔλαβεν. Οἵκοι μὲν οὖν οὕτως ἔγωγε ἔζων· νῦν δὲ ταῦτα πάντα, ἃ ὁρᾷς, Κῦρός μοι ἔδωκε. Καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, Ὦ μα- 39
κάριε σὺ τά τε ἄλλα, καὶ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐκ πένητος πλούσιος γεγένησαι· πολὺ γὰρ οἶομαί σε καὶ διὰ τοῦτο ἥδιον πλουτεῖν, ὅτι πεινήσας χρημάτων πεπλούτηκας. Καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἦ γὰρ οὕτως, ὦ Σάκα, ὑπο- 40
λαμβάνεις, ὡς ἐγὼ νῦν τοσούτῳ ἥδιον ζῶ, ὅσῳ πλείω κέκτημαι; Οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδ' ὁτιοῦν ἥδιον νῦν ἢ τότε, ὅτε πένης ἦν. Ὅτι δὲ ταῦτα πολλά ἐστι, τοσοῦτον κερδαίνω· πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω δ' ἄλλοις διανέμειν, πλείω δὲ πλειόνων ἐπιμελούμενον πράγματα ἔχειν. Νῦν γὰρ 41
δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκέται σῖτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια· οἱ δὲ ἰατρῶν δέονται· ἥκει δέ τις ἢ τῶν προβάτων λελυκωμένα φέρων ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημνισμένα, ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτή-

νεσιν· ὥστ' ἔμοιγε δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα
42 ἔχειν. Καὶ ὁ Σάκας, Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὅταν σῶα ᾖ, πολλὰ ὁρῶν πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνῃ. Καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Οὔ τοι, ὦ Σάκα, οὕτως ἡδύ ἐστι τὸ ἔχειν χρήματα, ὥσπερ ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. Γνώσῃ δὲ, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς ἀναγκάζεται ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τι οὐδένα ἂν ἴδοις δυνάμενον καθεύδειν. ὑπὸ
43 λύπης. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν λαμβα-
44 νόντων τι νυστάζοντα οὐδένα ἂν ἴδοις ὑφ' ἡδονῆς. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως, ὥσπερ τὸ λαμβάνειν, ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαιμονίᾳ οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. Καὶ ἀνάγκη δέ τοί ἐστιν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς
45 θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους· ὅστις οὖν ἰσχυρῶς χρήμασιν ἥδεται, εὖ ἴσθι τοῦτον καὶ δαπανῶντα ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμὶ, ἀλλα καὶ εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζω, τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν.

Sonderbare Uebereinkunft des Pheraulas mit dem Saker.

46 Τί οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὁ Φεραύλας, οὐχὶ σύ γε αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἐγένου, καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν γὰρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο καὶ χρῶ, ὅπως βούλει, αὐτοῖς· ἐμὲ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον τρέφε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον· ἀρκέσει γάρ
47 μοι, ὅ τι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς, τούτων μετέχειν. Παίζεις, ἔφη ὁ Σάκας. Καὶ ὁ Φεραύλας ὀμόσας εἶπεν, ἦ μὴν σπουδῇ λέγειν. Καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκα, προσδιαπράξομαι παρὰ Κύρου, μήτε θύρας τὰς Κυρου θεραπεύειν, μήτε στρατεύεσθαι· ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν οἴκοι μενεῖς, ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ ἐάν τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν, ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινὸς, οἴσω πρὸς σὲ, ἵνα ἔτι πλειόνων ἄρχῃς· μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας· ἣν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοί τέ σε οἴομαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι.

Glück der Beiden.

Τούτων οὕτω ῥηθέντων ταῦτα συνέθεντο καὶ ταῦτα 48
ἐποίουν. Καὶ ὁ μὲν ἡγεῖτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, ὅτι
πολλῶν ἦρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος
εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἔξοι σχολὴν παρέχοντα πράττειν, ὅ
τι ἂν αὐτῷ ἡδὺ εἴη.

Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε, καὶ θε- 49
ραπεύειν οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ' ὠ-
φέλιμον ὡς ἀνθρώπους. Καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων
τῶν ζώων ἡγεῖτο ἄνθρωπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον,
ὅτι ἑώρα τούς τε ἐπαινουμένους ὑπό τινος ἀντεπαινοῦν-
τας τούτους προθύμως, τοῖς τε χαριζομένοις πειρωμέ-
νους ἀντιχαρίζεσθαι· καὶ οὓς γνοῖεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας,
τούτοις ἀντευνοοῦντας· καὶ οὓς εἰδεῖεν φιλοῦντας αὐ-
τοὺς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμένους· καὶ γονέας δὲ πο-
λὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν ζώων ἐθέλοντας
καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα
καὶ ἀγνωμονέστερα καὶ ἀχαριστότερα ἀνθρώπων ἐγίγνω-
σκεν εἶναι. Οὕτω δὴ ὅ τε Φεραύλας ὑπερήδετο, ὅτι ἐξέ- 50
σοιτο αὐτῷ, ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπι-
μελείας, ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν· ὅ τε Σάκας, ὅτι ἔμελλε
πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. Ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας
τὸν Φεραύλαν, ὅτι προσέφερέ τι ἀεί· ὁ δὲ τὸν Σάκαν,
ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἤθελε, καὶ ἀεὶ πλειόνων ἐπι-
μελόμενος οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε. Καὶ
οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.

Viertes Kapitel.

Siegesmahl. Ordnung der Plätze an der Tafel.

Θύσας δὲ καὶ ὁ Κῦρος καὶ νικητήρια ἑστιῶν ἐκάλεσε τῶν 1
φίλων, οἳ μάλιστ' αὖτὸν αὔξειν τε βουλόμενοι φανεροὶ
ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα. Συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς
καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον, καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμένι-
ον, καὶ τὸν Ὑρκάνιον ἵππαρχον, καὶ Γωβρύαν. Γα- 2
δάτας δὲ τῶν σκηπτούχων ἦρχεν αὐτῷ, καὶ, ὅπῃ ἐκεῖνος
διεκόσμησεν, ἡ πᾶσα ἔνδον δίαιτα καθειστήκει· καὶ ὁ-
πότε μὲν συνδειπνοῖέν τινες, οὐδ' ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ'
ἐπεμελεῖτο· ὁπότε δὲ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει (ἥδετο

γὰρ αὐτῷ ξυνών)· ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ Κύρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων.

3 Ὡς δ' ἦλθον οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ, ὅπου ἔτυχεν, ἕκαστον ἐκάθιζεν, ἀλλ', ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὡς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὔσης ἢ τῆς δεξιᾶς· τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν· τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστεράν· τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἦν πλείονες ὦσιν, ὡσαύτως.

4 Σαφηνίζεσθαι δὲ, ὡς ἕκαστον ἐτίμα, τοῦτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, ὅτι, ὅπου μὲν οἴονται οἱ ἄνθρωποι τὸν κρατιστεύοντα μήτε κηρυχθήσεσθαι, μήτε ἆθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονείκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμότατα φανεροί εἰσιν ἀγωνι-

5 ζόμενοι πάντες. Καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως ἐσαφήνιζε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθὺς ἀρξάμενος ἐξ ἕδρας καὶ παραστάσεως. Οὐ μέντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἕδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποιήσατο καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν τιμιωτέραν ἕδραν, καὶ εἴ τις ῥᾳδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. Τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἕδρᾳ ἡσχύνετο μὴ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. Καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κύρου γενόμενα οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα.

Tischgespräche.

6 Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνουν, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ τὸ μὲν πολλὰ ἕκαστα εἶναι οὐδέν τι θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι, τὸ δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μεγάλα πράττοντα, εἴ τι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον καταδαπανᾶν, ἀλλὰ ἔργον ἔχειν δεόμενον τούτου κοινωνεῖν τοὺς παρόντας. Πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἐστὶν οἷς

7 ξώρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν, οἷς ἡσθεὶς τύχοι· ὥστε, ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, καὶ τὰ πάντα πολλὰ ὄντα διαπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τραπέζης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας, Ἀλλ' ἐγὼ, ὦ Κῦρε, πρόσθεν μὲν ἡγούμην, τούτῳ σε πλεῖστον διαφέρειν ἀνθρώπων, τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· νῦν δὲ θεοὺς ὄμνυμι, ἦ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλέον

8 σε διαφέρειν φιλανθρωπίᾳ ἢ στρατηγίᾳ. Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλανθρωπίας ἢ στρατηγίας. Πῶς δή; ἔφη ὁ Γω-

βρύας. Ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπιδείκνυσθαι, τὰ δὲ εὖ.

Eiferſucht des Hyſtaſpes gegen Chryſantas.

Ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρετο ὁ Ὑστάσπης 9
τὸν Κῦρον· Ἆρ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι, εἴ σε ἐροίμην, ὃ βούλομαί σου πυθέσθαι; Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεούς, ἔφη, τοὐναντίον τούτου, ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα, ἃ ἄν βούλοιο ἐρέσθαι. Λέγε δή μοι, ἔφη, ἤδη πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; Εὐφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἀλλ' ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα; Οὐδὲ τοῦτο. Προσταχθὲν δέ τι ἤδη σοι οὐκ ἔπραξα; Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. Ὃ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅ τι πώποτε οὐ προθύμως ἢ οὐχ ἡδομένως πράττοντά με κατέγνως; Τοῦτο δὴ πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. Τίνος μὴν, ἔφη, ἕνεκα, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυ- 10
σάντας σε ἔτρεψεν, ὥστε εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ χώραν ἱδρυθῆναι; Ἢ λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. Πάντως, ἔφη ὁ Ὑστάσπης. Καὶ σὺ αὖ οὐκ ἀχθεσθήσῃ μοι ἀκούων ταῦτα λεγόμενα; Ἡσθήσομαι μὲν οὖν, ἔφη, ἂν εἰδῶ, ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. Χρυσάντας τοίνυν, ἔφη, οὑτοσὶ πρῶτον 11
μὲν οὐ κλῆσιν ἀνέμενεν, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι παρῆν τῶν ἡμετέρων ἕνεκα· ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. Ὁπότε δ' εἰπεῖν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν, ἐμοὶ συνεβούλευεν· ἃ δέ με αἴσθοιτο βουλόμενον μὲν εἰδέναι τοὺς συμμάχους, αὐτὸν δέ με αἰσχυνόμενον περὶ ἐμαυτοῦ λέγειν, ταῦτα οὗτος λέγων ὡς ἐμαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο· ὥστ' ἔν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; Καὶ ἐαυτῷ μὲν ἀεί φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμοὶ δὲ ἀεὶ φανερός ἐστι σκοπῶν, τί ἄν προσγενόμενον ὀνήσειεν, ἐπί τε τοῖς ἐμοῖς καλοῖς πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἥδεται. Πρὸς ταῦτα ὁ 12
Ὑστάσπης εἶπε· Νὴ τὴν Ἥραν, ὦ Κῦρε, ἥδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν. Ἓν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἄν εἴην δῆλος χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς. Πότερον κροτεῖν δεῖ τῷ χεῖρε, ἢ γελᾶν, ἢ τί ποι-

εἶν; Καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν, Ὀρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν. Ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

13 Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν ἐπήρετο· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκοίης ἥδιον τωνδέ τῳ τὴν θυγατέρα δοῦναι, ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, κἀγὼ τἀληθῆ λέγω; Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ψεύδους γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. Εὖ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι, ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἥδιον. Ἦ καὶ ἔχοις ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν,
14 διότι; Ἔγωγε. Λέγε δή. Ὅτι τότε μὲν ἑώρων τοὺς πόνους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐτοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ σωφρόνως φέροντας.

Unglück iſt leichter zu tragen, als Glück.

Δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κακά· τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ.
15 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἤκουσας, ὦ Ὑστάσπα, Γωβρύου τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ ἐὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλόν με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται
16 ἢ ἐὰν ἐκπώματα πολλά μοι ἐπιδεικνύῃ. Ἦ μήν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλά γέ μοί ἐστι τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγώ σοι οὐ φθονήσω, ἢν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνῃς· τὰ δὲ ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαί μοι φαίνῃ, οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάντᾳ τούτῳ δῶ, ἐπεὶ
17 καὶ τὴν ἕδραν σου ὑφήρπασε. Καὶ μὲν δή, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Ὑστάσπα καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἢν ἐμοὶ λέγητε ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε, ὁ-
18 ποῖός τις κἀγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἢν δέ τις ἐκδοῦναι βούληται θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; Πρὸς ἐμὲ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο·
19 πάνυ γὰρ, ἔφη, δεινός εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. Ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ γνῶναι, ὁποῖος ἂν γάμος ἑκάστῳ συναρμόσειε.

Welch eine Frau Cyrus dem Chryſantas zu freien räth.

Καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν,
20 ποίαν τινά μοι γυναῖκα οἴει συναρμόσειν κάλλιστα; Πρῶτον μὲν, ἔφη, μικράν· μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ· ἢν δὲ μεγάλην γαμήσειας, ἤν ποτε βούλῃ αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι,

προσάλλεσθαί σε δεήσει, ὡς τὰ κυνάρια. Τοῦτο μὲν δή, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς· καὶ γὰρ οὐδ' ὁπωστιοῦν ἁλτικός εἰμι. Ἔπειτα δ', ἔφη, σιμὴ ἄν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. 21
Πρὸς τί δὴ αὖ τοῦτο; Ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ· πρὸς οὖν τὴν σιμότητα σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γρυπότης ἄριστα προσαρμόσει. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς καὶ τῷ εὖ δεδειπνηκότι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν, ἄδειπνος ἂν συναρμόζοι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· τῶν μὲν γὰρ μεστῶν γρυπὴ ἡ γαστὴρ γίγνεται, τῶν δὲ ἀδείπνων σιμή.

Freie Scherzworte über Cyrus, die er doch wohl aufnimmt.

Καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Ψυχρῷ δ' ἄν, πρὸς τῶν θε- 22
ῶν, βασιλεῖ ἔχοις ἂν εἰπεῖν ποία τις συνοίσει; Ἐνταῦθα μὲν δὴ ὅ τε Κῦρος ἐξεγέλασε καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. Γε- 23
λώντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστάσπης· Πολύ γε, ἔφη, μάλιστα τούτου σε, ὦ Κῦρε, ξηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. Τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὢν γέλωτα παρέχειν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἔπειτα οὐκ ἄν πρίαιό γε παμπόλλου, ὥστε σοὶ ταῦτα εἰρῆσθαι, καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ' ᾗ εὐδοκιμεῖν βούλει, ὅτι ἀστεῖος εἶ; Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκώπτετο.

Cyrus theilt unter seine Gäste Geschenke aus, und verheirathet den Hystaspes.

Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνῃ μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κό- 24
σμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρί· Ἀρταβάζῳ δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα· τῷ δὲ Ὑρκανίῳ ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωρήσατο. Σοὶ δὲ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δώσω ἄνδρα τῇ θυγατρί. Οὐκοῦν ἐμὲ, ἔφη ὁ Ὑστάσπης, δώσεις, ἵνα 25
καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. Ἦ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῶν τῆς παιδός; Νὴ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν οὖν χρημάτων. Καὶ ποῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ οὐσία; Ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπουπερ καὶ σὺ κάθησαι, φίλος ὢν ἐμοί. Ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ εὐθὺς ἐκτείνας τὴν δεξιὰν, Δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι γάρ. Καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπου 26
δεξιὰν ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ· ὁ δ' ἐδέξατο. Ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ὑστάσπῃ, ὅπως τῇ παιδὶ πέμψειε· Χρυσάνταν δ' ἐφίλησε προσαγαγόμενος.

27 Καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπε· Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας, καὶ Χρυσάντᾳ τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καὶ σοὶ, ἔφη, δώσω. Ἐπήρετο ἐκεῖνος, Πότε; Εἰς τριακοστὸν, ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμενοῦντος, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανουμένου, οὕτω παρασκευάζου. Καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἔληξεν ἡ σκηνή· ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος καὶ συμπροὔπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας.

Cyrus ſorgt für die Bundesgenoſſen, theilt die lydiſche Beute unter ſein Heer.

28 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γενομένους ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἕκάστους, πλὴν ὅσοι αὐτῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὐτῷ· τούτοις δὲ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν καταμεινάντων τότε ἀπόγονοι· πλεῖστοι δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Ὑρκανίων. Τοῖς δ' ἀπιοῦσι δωρησάμενος πολλὰ καὶ ἀμέμπτους ποιησά-
29 μενος καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας ἀπεπέμψατο. Ἐκ τούτου δὲ διέδωκε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα, ὅσα ἐκ Σάρδεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ, τὰ δ' ἄλλα διένειμε, καὶ τὸ μέρος ἑκάστῳ δοὺς τῶν μυριάρχων ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέ-
30 μειν, ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. Ἐδίδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα, ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ δοκιμάζων, τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἑξάδαρχοι τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἐδίδο-
31 σαν· καὶ οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. Ἐπεὶ δὲ εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μέν τινες ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου τοιάδε, Ἥπου αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν· οἱ δέ τινες αὐτῶν ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρου τρόπος τοιοῦτος, οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κτώμενος ἥδεται.

Cyrus zeigt den Freunden und Hofbeamten freiſinnig ſeine Schätze.

32 Αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι, ἑώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἳ βούλονται δοκεῖν

πλείω κεκτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώτεροι ἂν οἰόμενοι
οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ἔφη, οὗτοι τοὔμ-
παλιν οὐ βούλονται ἐφέλκεσθαι· τὸ γὰρ πολλὰ δοκοῦν-
τα ἔχειν μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα
τοὺς φίλους ἀνελευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν. Εἰ- 33
σὶ δ' αὖ, ἔφη, οἱ λεληθέναι βούλονται, ὅσα ἂν ἔχωσι.
Πονηροὶ οὖν καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶ-
ναι· διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλάκις δεόμενοι
οὐκ ἐπαγγέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἑταίροις, ἀλλ' ἀπατῶν-
ται. Ἁπλουστάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τὴν 34
δύναμιν φανερὰν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ
καλοκἀγαθίας. Κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν, ὅσα
μὲν οἷόν τ' ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων, δεῖξαι· ὅσα δὲ
μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι. Ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν 35
ἐδείκνυε πολλά τε καὶ καλὰ κτήματα. τὰ δὲ κείμενα,
ὡς μὴ ῥᾴδια εἶναι ἰδεῖν, διηγεῖτο. Τέλος δὲ εἶπεν ὧδε· 36
Ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλλον
ἐμὰ ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα· ἐγὼ γὰρ, ἔφη, ταῦτα ἀ-
θροίζω οὔθ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω, οὔθ' ὅπως αὐ-
τὸς κατατρίψω (οὐ γὰρ ἂν δυναίμην), ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ
τε ἀεὶ ὑμῶν καλόν τι ποιοῦντι διδόναι, καὶ ὅπως, ἤν
τις ὑμῶν τινὸς ἐνδεῖσθαι νομίσῃ, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν λάβῃ,
οὗ ἂν ἐνδεὴς τυγχάνῃ ὤν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐλέχθη.

Fünftes Kapitel.

Cyrus reiſt mit ſeinem Heere nach Perſien. Schöne Ordnung des Zuges.

Ἡνίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, 1
ὡς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς Πέρσας πο-
ρείαν, καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν. Ἐπεὶ δ' ἐνόμισεν
ἱκανὰ ἔχειν ὧν ᾤετο δεήσεσθαι, οὕτω δὴ ἀνεζεύγνυε.
Διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα, ὡς πολὺς στόλος ὢν εὐτά- 2
κτως μὲν κατεσκευάζετο καὶ πάλιν ἀνεσκευάζετο, κατε-
χωρίζετο δὲ ταχὺ, ὅπου δέοιτο. Ὅπου γὰρ ἂν στρατο-
πεδεύηται βασιλεὺς, σκηνὰς μὲν δὴ ἔχοντες πάντες οἱ
ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται καὶ θέρους καὶ χειμῶνος.
Εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς ἕω βλέπουσαν ἱ- 3
στασθαι τὴν σκηνήν· ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν, πόσον

δεῖ ἀπολιπόντας σκηνοῦν τοὺς δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιὰν, ὀψοποιοῖς δὲ τὴν ἀριστεράν· ἵπποις δὲ τὴν δεξιὰν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τἆλλα δὲ διετέτακτο, ὥστε εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέ-
4 τρῳ καὶ τόπῳ. Ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθησι μὲν ἕκαστος σκεύη, οἷσπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἔρχονται οἱ σκευαγωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. Οὕτω δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνῃρῆσθαι.
5 Ὡσαύτως δὲ οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς· καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τὰ ἐπιτήδεια πάντα ἐν καιρῷ, ὡσαύτως διατέτακται ἑκάστοις τὰ ποιητέα. Καὶ διὰ τοῦτο αὐ-
6 τὸς χρόνος ἀρκεῖ ἑνί τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. Ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰ ἐπιτήδεια θεράποντες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτω καὶ οἱ ὁπλοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε εἶχον τὴν τῇ ὁπλίσει ἑκάστῃ ἐπιτηδείαν, καὶ ἦδεσαν ταύτην, ὁποία ἦν, καὶ εἰς ἀναμφισβήτητον πάντες κατεχωρίζοντο.

Cyrus liebt die Ordnung in allen Dingen.

7 Καλὸν μὲν οὖν ἡγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτήδευμα τὴν εὐθημοσύνην (ὅταν γάρ τίς τοῦ δέηται, δῆλόν ἐστιν, ὅπου δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν)· πολὺ δὲ ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιωτικῶν φύλων εὐθημοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων, καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ τῶν ἐν καιρῷ παραγιγνομένων πλείστου ἄξια τὰ κτήματα ἑώρα γιγνομενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς. Διὰ ταῦτα οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθημοσύνης μάλιστα.

Platz des Cyrus, seiner Vertrauten u. s. w. im Lager.

8 Καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο τοῦ στρατοπέδου, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης οὔσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους, ὥσπερ εἰώθει, περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων δὲ ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἱππέας
9 τ' εἶχε καὶ ἁρματηλάτας. Καὶ γὰρ τούτους ἐχυρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅτι, σὺν οἷς μάχονται ὅπλοις, οὐδὲ

πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται, ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ μέλλουσι χρησίμως ἕξειν. Ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξοτῶν δ' αὖ χώρα ἡ πρόσθεν ἦν καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων. 10

Ὁπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέρρα ἔχοντας κυκλῳ 11
πάντων εἶχεν, ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ, εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἱππέας, οἱ μονιμώτατοι πρόσθεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθόπλισιν. Ἐκά- 12
θευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει, ὥσπερ οἱ ὁπλῖται, οὕτω καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ ἐκ νυκτῶν, εἴ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὁπλῖται παρεσκευασμένοι εἰσὶ παίειν τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταὶ, εἴ τινες προσίοιεν, ἐξ ἑτοίμου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὁπλιτῶν. Εἶχον δὲ καὶ σημεῖα 13
πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς· οἱ δὲ ὑπηρέται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιρίων, οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς στρατοπέδοις τάς τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἠπίσταντο οἱ Κύρου ὑπηρέται, καὶ τὰ σημεῖα ἐγίγνωσκον, ἃ ἑκάστοις ἦν· ὥστε, ὅτου δέοιτο Κῦρος, οὐκ ἐζήτουν, ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ' ἕκαστον ἔθεον. Καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα εἶναι τὰ φῦλα, πο- 14
λὺ μᾶλλον ἦν δῆλα, καὶ ὁπότε τις εὐτακτοίη, καὶ εἴ τις μὴ πράττοι τὸ προσταττόμενον. Οὕτω δὴ ἐχόντων, ἡγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπίθοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἔνεδραν εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν.

Was alles zur Taktik gehöre, nach Cyrus Meinung.

Καὶ τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο, εἴ 15
τις ἐκτεῖναι φάλαγγας εὐπόρως δύναιτο ἢ βαθῦναι, ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι, ἢ ἐκ δεξιᾶς ἢ ἀριστερᾶς ἢ ὄπισθεν ἐπιφανέντων τῶν πολεμίων ὀρθῶς ἐξελίξαι· ἀλλὰ καὶ τὸ διασπᾶν, ὁπότε δέοι, τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον, ὅπου μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δὲ, ὅπου φθάσαι δέοι, πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμιζεν εἶναι, καὶ ἐπεμελεῖτο τούτων πάντων ὁμοίως. Καὶ ἐν 16
μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπίπτον ἀεὶ διατάττων ἐπο-

ρεύετο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει τὰ πολλὰ, ὥσπερ εἴρηται, κατεχώριζεν.

Cyrus besucht seinen Oheim.

17 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίγνονται κατὰ τὴν Μηδικὴν, τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. Ἐπεὶ δὲ ἠσπάσαντο ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κυαξάρει, ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξῃρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρχεῖα, ὅπως ἔχῃ, καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ, ὡς εἰς οἰκεῖα κατάγεσθαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ
18 καλά. Ὁ δὲ Κυαξάρης ταῦτα μὲν ἐδέξατο, προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα, στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ ψέλλια φέρουσαν καὶ στρεπτὸν καὶ στολὴν Μηδικὴν, ὡς δυνατὸν, καλλίστην.

Des Cyaxares Tochter kränzt den Cyrus, und wird mit ihm verlobt.

19. Καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐστεφάνου τὸν Κῦρον· ὁ δὲ Κυαξάρης εἶπε, Δίδωμί δέ σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν οὖσαν θυγατέρα· καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἔγημε τὴν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου. Αὕτη δέ ἐστιν, ἣν σὺ πολλάκις παῖς ὢν, ὅτε παρ' ἡμῖν ἦσθα, ἐτιθηνήσω· καὶ, ὁπότε τις ἐρωτῴη αὐτὴν, τίνι γαμοῖτο, ἔλεγεν, ὅτι Κύρῳ. Ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερνὴν Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γάρ ἐστί μοι
20 ἄῤῥην παῖς γνήσιος. Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ἀλλ', ὦ Κυαξάρη, τό τε γένος ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα καὶ τὰ δῶρα· βούλομαι δὲ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. Εἶπε μὲν οὕτως ὁ Κῦρος· ὅμως δὲ τῇ παιδὶ πάντα ἐδωρήσατο, ὁπόσα ᾤετο καὶ τῷ Κυαξάρει χαριεῖσθαι. Ταῦτα δὲ ποιήσας ἐς Πέρσας ἐπορεύετο.

Cyrus' Ankunft in Persien.

21 Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων, ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἑστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἦγεν, οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ

τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπε ταῖς ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίσιν, ὅσαπερ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν, ὅταν-περ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρσας.

Des Kambyſes Rede an Cyrus und die vornehmſten Perſer.

'Εκ δὲ τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γεραιτέρους 22
Περσῶν καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε, "Ανδρες Πέρσαι καὶ σύ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὔνους εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω, σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. Δίκαιος οὖν εἰμὶ, ὅσα γιγνώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. Τὰ μὲν 23
γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ηὐξήσατε στράτευμα δόντες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες, Κῦρος δὲ ἡγούμενος τούτου σὺν θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ· τῶν δὲ συστρατευσαμένων αὐτῷ τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτικε, τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύακεν· ἱππικὸν δὲ καταστήσας [Περσῶν] πεποίηκε Πέρσαις καὶ πεδίων εἶναι μετουσίαν. "Ην μὲν 24
οὖν καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω γιγνώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἴτιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε. Εἰ δὲ ἢ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεὶς ταῖς παρούσαις τύχαις ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξίᾳ, ὥςπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὦ πολῖται, φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως, καταλύειν πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε ὅτι ἐμποδὼν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. 'Ως οὖν μὴ ταῦτα γί- 25
γνηται, ἀλλὰ τἀγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι, σὲ μὲν, ὦ Κῦρε, ἤν τις ἢ ἐπιστρατεύηται χώρᾳ Περσίδι, ἢ Περσῶν νόμους διασπᾷν πειρᾶται, βοηθήσειν παντὶ σθένει· ὑμᾶς δὲ, ὦ Πέρσαι, ἤν τις ἢ ἀρχῆς Κῦρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν, ἢ ἀφίστασθαί τις τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ, καθ' ὅ τι ἂν ἐπαγγέλλῃ. Καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνηται ἡ ἐν Πέρσαις βα- 26
σιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι Κύρου, ἐὰν ζῇ. Καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς Πέρσας, ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι, τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν, ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δὲ οὗτος ἔκθημος ᾖ, καλῶς ἂν οἱ-

μαι ὑμῖν ἔχειν, εἰ ἐκ τοῦ γένους ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοίη.

Beide Theile willigen ein. Cyrus vermählt sich.

27 Ταῦτα εἰπόντος Καμβύσου συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι· καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι οὕτω καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεύς. Τούτων
28 δὲ πραχθέντων ἀπῄει ὁ Κῦρος. Ὡς δ' ἀπιὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, γαμεῖ τὴν Κυαξάρους θυγατέρα, ἧς ἔτι καὶ νῦν λόγος ὡς παγκάλου γενομένης. [Ἔνιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν, ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγημεν· ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἡ παῖς.] Γήμας δ' εὐθὺς ἔχων ἀνεζεύγνυεν.

Sechstes Kapitel.

Cyrus bestellt Satrapen.

1 Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἤδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη· τοὺς μέντοι ἐν ταῖς ἄκραις φρουράρχους καὶ τοὺς χιλιάρχους τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλάκων οὐκ ἄλλου ἢ ἑαυτοῦ ἐβούλετο ἀκούειν. Ταῦτα δὲ προεωρᾶτο ἐννοῶν, ὅπως, εἴ τις τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλούτου καὶ πλήθους ἀνθρώπων ἐξυβρίσειε καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι, εὐθὺς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν
2 τῇ χώρᾳ. Ταῦτ' οὖν βουλόμενος πρᾶξαι ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπικαιρίους καὶ προειπεῖν, ὅπως εἰδεῖεν, ἐφ' οἷς ἴασιν οἱ ἰόντες· ἐνόμιζε γὰρ, οὕτω ῥᾴδιον φέρειν ἂν αὐτούς· ἐπεὶ δὲ κατασταίη τις ἄρχων καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νο-
3 μίζοντες, δι' ἑαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. Οὕτω δὴ συλλέξας, λέγει αὐτοῖς τοιάδε, Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπομεν· καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν οὐδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχη διασώζειν. Τούτους μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς διαπεφυλάκασι τὰ προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσι τῶν ἐνοι-

κούντων, καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν, καὶ ἄλλο τελέσουσιν, ὅ τι ἂν δέῃ. Δο- 4
κεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε μενόντων ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ πράγματα παρέχω, πέμπων πράξοντάς τι ἐπὶ ταῦτα τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ· ὅπως δασμοφορῆται αὐτοῖς δεῦρο, ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε, εἰς οἰκεῖα ἔχωσι κατάγεσθαι. Ταῦτα εἶπε καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φί- 5
λων κατὰ πάσας τὰς καταστραφείσας πόλεις οἴκους καὶ ὑπηκόους· καὶ νῦν ἔτι εἰσὶ τοῖς ἀπογόνοις τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καταμένουσαι, ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ· αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ. Δεῖ δὲ, ἔφη, τοὺς ἰόντας 6
σατράπας ἐπὶ ταύτας τὰς χώρας τοιούτους ἡμᾶς σκοπεῖν, οἵτινες, ὅ τι ἂν ἐν τῇ γῇ ἑκάστῃ καλὸν ἢ ἀγαθὸν ᾖ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο ἀποπέμπειν, ὡς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ, ἤν τί που δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον.

Ihre Namen und Provinzen.

Ταῦτ' εἰπὼν, τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον· ἔπειτα δὲ, 7
οὓς ἐγίγνωσκε τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας ἰέναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους εἶναι ἔπεμπε σατράπας, εἰς Ἀραβίαν μὲν Μεγάβυζον, εἰς Καππαδοκίαν δὲ Ἀρταβάταν, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν μεγάλην Ἀρτακάμαν, εἰς Λυδίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν Χρυσάνταν· εἰς Καρίαν δὲ Ἀδούσιον, ὅνπερ καὶ ἠτοῦντο, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλήσποντον καὶ Αἰολίδα Φαρνοῦχον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγόνων 8
οὐκ ἔπεμψε Πέρσας σατράπας, ὅτι ἑκόντες ἐδόκουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς μέντοι συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. Ὡς δὲ τότε Κῦρος κατε- 9
στήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαὶ, καὶ οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλάκων ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες, καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπογεγραμμένοι.

Was Cyrus den Satrapen befiehlt.

Προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις σατράπαις, ὅσα 10
ἑώρων ποιοῦντα ἑαυτὸν, πάντα μιμεῖσθαι· πρῶτον μὲν ἱππέας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων, καὶ ἁρματηλάτας· ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι καὶ σω-

φροσύνης ἐπιμελουμένους παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι, ἤν τι δέηται· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας ἐπὶ θύρας, ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἐξάγειν δ' ἐπὶ θήραν τὸν σατράπην τοὺς ἀπὸ θυρῶν, καὶ ἀσκεῖν αὐ-
11 τόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. Ὃς δ' ἂν ἐμοὶ, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως πλεῖστα μὲν ἅρματα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἱππέας ἀποδεικνύῃ, τοῦτον ἐγὼ ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς τιμήσω. Ἔστων δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἕδραις, ὥσπερ παρ' ἐμοὶ, οἱ ἄριστοι προτετιμημένοι, καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμὴ, τρέφουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι ἱκανῶς κεκοσμημένη, καὶ ὡς τὸν καλόν τι ποιοῦντα
12 καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. Κτᾶσθε δὲ καὶ παραδείσους καὶ θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοί ποτε ἄπονοι σῖτον παραθῆσθε, μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ, εἷς ὤν, ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἐπίκουρον εἶναι, ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας σὺν ἀγα-
13 θοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμάχους εἶναι. Βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανοῆσαι, ὅτι τούτων, ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι, οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάττω· ἃ δὲ ὑμᾶς φημὶ χρῆναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρῶμαι πάντα πράττειν. Ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.

Dieselbe Einrichtung bestand noch in Persien zu Xenophons Zeit.

14 Ταῦτα δὲ Κύρου οὕτω τότε τάξαντος, ἔτι καὶ νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἶκοι καὶ μεγάλοι καὶ σμικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται, πάντες δὲ οἱ ἄριστοι ὁμοίως τῶν παρόντων ἕδραις προτετίμηνται, πᾶσαι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγ-
15 κεφαλαιοῦνται πολλαὶ πράξεις ὀλίγοις ἐπιστάταις. Ταῦτα δ' εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἑκάστους, καὶ δύναμιν ἑκάστῳ προσθεὶς, ἐξέπεμπε καὶ προεῖπεν ἅπασι παρασκευ-

ἄζεσθαι, ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἐσομένης καὶ ἐπιδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὅπλων καὶ ἵππων καὶ ἁρμάτων.

Sonderbarer Gebrauch.

Κατενοήσαμεν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Κύρου κατάρξαν- 16
τος, ὥς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει· ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ κατ' ἐνιαυτὸν ἀεὶ στράτευμα ἔχων, ὃς, ἢν μέν τις τῶν σατραπῶν ἐπικουρίας δέηται, ἐπικουρεῖ· ἢν δέ τις ὑβρίζῃ, σωφρονίζει· ἢν δέ τις ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς, ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργὸς ᾖ, ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπῃ, ταῦτα πάντα κατευτρεπίζει· ἢν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλει· ὁ δὲ ἀκούων βουλεύεται περὶ τοῦ ἀτακτοῦντος. Καὶ οἱ πολλάκις λεγόμενοι ὅτι βασιλέως υἱὸς καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφὸς, βασιλέως ὀφθαλμὸς, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὗτοι τῶν ἐφόδων εἰσίν· ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν, ὁπόθεν ἂν βασιλεὺς κελεύῃ.

Reitposten zur Besorgung von Briefen.

Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχάνημα πρὸς τὸ 17
μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ᾐσθάνετο καὶ τὰ πάμπολυ ἀπέχοντα, ὅπως ἔχοι. Σκεψάμενος γὰρ, πόσην ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαυνόμενος, ὥστε διαρκεῖν, ἐποιήσατο ἱππῶνας τοσοῦτον διαλείποντας, καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε καὶ τοὺς ἐπιμελομένους τούτων, καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τόπων ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα καὶ παραδιδόναι, καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπειρηκότας ἵππους καὶ ἀνθρώπους, καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς. Ἔστι δ' ὅτε 18
οὐδὲ τὰς νυκτὰς φασὶν ἵστασθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλῳ τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. Τούτων δὲ οὕτω γιγνομένων φασί τινες θᾶττον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν· εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ', ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων [πεζῇ] πορειῶν αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὔδηλον. Ἀγαθὸν δὲ, ὡς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον ὡς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι.

Grenzen des Perserreichs. Wohnorte des Cyrus.

Ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐνιαυτὸς, συνήγειρε στρατιὰν 19

εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα μὲν ἵππων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἅρματα δρεπανη-
20 φόρα, πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἑξήκοντα. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκευάσατο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατιὰν ἔ-
χων, ἐν ᾗ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα Συρίαν ἐκβάντι οἰκεῖ μέχρις ἐρυθρᾶς θαλάττης. Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι καὶ
21 καταστρέψασθαι Αἴγυπτον. Καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὥριζεν αὐτῷ πρὸς ἕω μὲν ἡ ἐρυθρὰ θάλαττα, πρὸς ἄρ-
κτον δὲ ὁ Εὔξεινος πόντος, πρὸς ἑσπέραν δὲ Κύπρος καὶ Αἴγυπτος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. Τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλπος, τὰ δὲ διὰ ψύχος, τὰ
22 δὲ διὰ ὕδωρ, τὰ δὲ δι' ἀνυδρίαν δυσοίκητα. Αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαιταν ποιησάμενος τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας (αὕτη γὰρ ἀλεεινὴ ἡ χώρα), τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ τρεις μῆνας ἐν Σούσοις, τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θέρους δύο μῆνας ἐν Ἐκ-
βατάνοις. Οὕτω δὲ ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἐαρινῷ
23 θάλπει καὶ ψύχει διάγειν ἀεί. Οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδό-
κει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν, ὅ τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώ-
ρᾳ ἢ φύοιτο, ἢ τρέφοιτο, ἢ τεχνῷτο· πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως· πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ᾤετο γενέσθαι, εἴ τι Κύρῳ χαρίσαιτο· καὶ γὰρ ὁ Κῦρος λαμβάνων παρ' ἕ-
κάστων, ὧν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες, ἀντεδίδου, ὧν σπανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο.

Siebentes Kapitel.

Traumgesicht des betagten Cyrus. Sein Gebet.

1 Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκότος μάλα δὴ πρεσβύ-
της ὢν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἕβδομον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλαι δὴ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐτετελευτήκεσαν αὐτῷ· ὁ δὲ Κῦρος ἐλθὼν ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ, καὶ τοῦ χοροῦ ἡγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια, καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διέδωκεν,
2 ὥσπερ εἰώθει. Κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ, ὄναρ εἶδε τοιόνδε. Ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον εἰπεῖν, Σύσκευάζου, ὦ Κῦρε· ἤδη γὰρ εἰς

θεοὺς ἄπει. Τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρθη, καὶ σχε-
δὸν ἐδόκει εἰδέναι, ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευτὴ παρείη. Εὐ- 3
θὺς οὖν λαβὼν ἱερεῖα ἔθυε Διΐ τε πατρῴῳ καὶ Ἡλίῳ
καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς Πέρσαι θύου-
σιν, ὧδε ἐπευχόμενος, Ζεῦ πατρῷε καὶ Ἥλιε καὶ πάν-
τες θεοί, δέχεσθε τάδε καὶ τελεστήρια πολλῶν καὶ καλῶν
πράξεων, καὶ χαριστήρια, ὅτι ἐσημήνατέ μοι καὶ ἐν ἱε-
ροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις καὶ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φή-
μαις, ἅ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἃ οὐκ ἐχρῆν. Πολλὴ δ' ὑ-
μῖν χάρις, ὅτι κἀγὼ ἐγίγνωσκον τὴν ὑμετέραν ἐπιμέ-
λειαν, καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρω-
που ἐφρόνησα. Αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν παισὶ
μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν· ἐ-
μοὶ δὲ, οἷόνπερ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν
δοῦναι. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας καὶ οἴκαδε ἀπελθὼν 4
ἔδοξεν ἀναπαύσεσθαι, καὶ κατεκλίθη. Ἐπεὶ δὲ ὥρα
ἦν, οἱ τεταγμένοι προσιόντες λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον.
Ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. Οἱ δ' αὖ τεταγμέ-
νοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ δὲ ἡ ψυχὴ
σῖτον μὲν οὐ προσίετο, διψῆν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπιεν ἡδέως.
Ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ τὰ αὐτὰ ταῦτα συνέβαινεν αὐτῷ 5
καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας (οἱ δὲ ἔτυχον συνηκο-
λουθηκότες αὐτῷ καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις), ἐκάλεσε δὲ καὶ
τοὺς φίλους καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς. Παρόντων δὲ πάν-
των ἤρχετο τοιοῦδε λόγου·

Rede des Sterbenden an seine Söhne und Freunde.

Παῖδες ἐμοὶ καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν 6
τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν (ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς
γιγνώσκω)· ὑμᾶς δὲ χρὴ, ὅταν τελευτήσω, ὥσπερ εὐ-
δαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. Ἐγὼ γὰρ
παῖς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ κεκαρπῶ-
σθαι· ἐπεί τε ἥβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις· τέλειός τε ἀνὴρ
γενόμενος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν τῷ χρόνῳ τε παροϊόντι
ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγιγνώσκειν ἐδόκουν καὶ τὴν ἐμὴν
δύναμιν, ὥστε καὶ τοὐμὸν γῆρας οὐδεπώποτε ἡσθόμην
τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον, καὶ οὔτ' ἐ-
πιχειρήσας οὔτ' ἐπιθυμήσας οἶδα, ὅτου ἠτύχησα. Καὶ 7
τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἐμοῦ εὐδαίμονας γενομένους,
τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὴν πα-

τρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύουσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ νῦν προτετιμημένην καταλείπω· ὧν τ᾽ ἐκτησάμην, οὐδὲν οἶδα ὅ τι οὐ διεσωσάμην. Καὶ τὸν μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως, ὥσπερ ηὐχόμην· φόβος δέ μοι συμπαρομαρτῶν, μή τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἴδοιμι ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλεπὸν, οὐκ εἴα τελέως με φρονεῖν οὐδ᾽ εὐφραί-
8 νεσθαι ἐκπεπταμένως. Νῦν δὲ ἦν τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς, ὦ παῖδες, ζῶντας, οὕσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι· καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἄν ἐγὼ δικαίως μακαριζόμενος τὸν ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι;

Bestimmung der Thronfolge.

9 Δεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν με ἤδη σαφηνίσαντα καταλιπεῖν, ὡς ἄν μὴ ἀμφίλογος γενομένη πράγματα ὑμῖν παράσχῃ. Ἐγὼ οὖν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὦ παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι, ἐφ᾽ ὅ τι
ἄν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προτέρῳ γε-
10 νομένῳ, καὶ πλειόνων κατὰ τὸ εἰκὸς ἐμπείρῳ. Ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις οὐ μόνον ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ πολίταις, καὶ ὁδῶν καὶ θάκων καὶ λόγων ὑπείκειν· καὶ ὑμᾶς δὲ, ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευον, τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾷν, τῶν δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι· ὡς οὖν παλαιὰ καὶ εἰθισμένα καὶ
11 ἔννομα λέγοντος ἐμοῦ, οὕτως ἀποδέχεσθε. Καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύσῃ, τὴν βασιλείαν ἔχε θεῶν τε διδόντων καὶ ἐμοῦ, ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δὲ, ὦ Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων καὶ τρίτων Καδουσίων. Ταῦτα δέ σοι διδοὺς νομίζω ἀρχὴν μὲν μείζω καὶ τοὔνομα τῆς βασιλείας τῷ πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν,
12 εὐδαιμονίαν δέ σοι ἀλυποτέραν. Ὁπυίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐπιδεὴς ἔσῃ, οὐχ ὁρῶ· ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρέσται. Τὸ δὲ δυσκαταπρακτοτέρων τε ἐρᾶν καὶ τὸ πολλὰ μεριμνᾶν, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ μὰ ἔργα φιλονεικίας, καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σοῦ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν· ἃ, σάφ᾽ ἴσθι, τῷ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει.

Wodurch Herrschaft gesichert werde.

Οἶσθα μὲν οὖν καὶ σὺ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε 13
τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν,
ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον
καὶ ἀσφαλέστατον. Πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύε-
σθαι ἀνθρώπους (πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιν-
το, ὥσπερ καὶ τἆλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνε-
ται), ἀλλὰ τοὺς μὲν πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ·
ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἔστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλ-
λον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. Εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσῃ 14
συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι, μηδαμόθεν πρό-
τερον ἄρχου, ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόθεν γενομένου. Καὶ πολῖ-
ταί τοι ἄνθρωποι ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι, καὶ σύσσιτοι
ἀποσκήνων· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες, καὶ
ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ
αὐξηθέντες, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι,
καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα προσαγορεύ-
οντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειότατοι; Μὴ οὖν, ἃ 15
οἱ θεοὶ ὑφήγηνται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς, μά-
ταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα εὐθὺς οἰκοδομεῖτε
ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕτως ἀεὶ ἀνυπέρβλητος ἄλλοις
ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία.

Bruderliebe.

Ἑαυτοῦ τοι κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ· τίνι γὰρ
ἄλλῳ ἀδελφὸς μέγας ὢν οὕτω καλὸν ὡς ἀδελφῷ; τίς
δ' ἄλλος τιμήσεται δὴ ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως ὡς
ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν, ἀδελφοῦ μεγά-
λου ὄντος, οὕτως ὡς τὸν ἀδελφόν; Μήτε οὖν θᾶττον 16
μηδείς σου τούτῳ ὑπακουέτω, μήτε προθυμότερον πα-
ρέστω· οὐδενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε τἀγαθὰ
οὔτε δεινὰ ἢ σοί. Ἐννόει δὲ καὶ τάδε, τίνι χαρισάμε-
νος ἐλπίσαις ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίνι δ' ἂν βοη-
θήσας ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' αἴσχιον
μὴ φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἁπάντων κάλλιον προ-
τιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν; Μόνου τοι, ὦ Καμβύση, πρωτεύοντος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ οὐδὲ φθόνος παρὰ τῶν ἄλλων ἀφικνεῖται.

Cyrus fodert seine Söhne feierlich dazu auf.

17 Ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῴων, ὦ παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἴ τι καὶ τοῦ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν. Οὐ γὰρ δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς οὐδὲν εἰμὶ ἐγὼ ἔτι, ἐπειδὰν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τὴν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἑωρᾶτε, ἀλλ', οἷς διε-
18 πράττετο, τούτοις αὐτὴν ὡς οὖσαν κατεφωρᾶτε. Τὰς δὲ τῶν ἄδικα παθόντων ψυχὰς οὔπω κατενοήσατε, οἵους μὲν φόβους τοῖς μιαιφόνοις ἐμβάλλουσιν, οἵους δὲ παλαμναίους τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι; Τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχαὶ κύριαι ἦσαν;

Gründe für den Glauben an Unsterblichkeit.

19 Οὔτοι ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώποτε ἐπείσθην, ὡς ἡ ψυχὴ, ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ζῇ· ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν. Ὁρῶ γὰρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα, ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ᾖ ἡ ψυχὴ,
20 ζῶντα παρέχεται. Οὐδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὰν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι. Διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου δῆλά ἐστιν ἕκαστα ἀπιόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον πλὴν τῆς ψυχῆς· αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα
21 οὔτε ἀπιοῦσα ὁρᾶται. Ἐννοήσατε δὲ, ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται, καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ· τότε γὰρ, ὡς
22 ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. Εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ οἶομαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε, ἃ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεούς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας καὶ πάντ' ἐφορῶντας καὶ πάντα δυναμένους, οἳ καὶ τήνδε τὴν τῶν ὅλων τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῆ καὶ ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιήγητον, τούτους φοβούμενοι, μή που ἀσεβὲς μηδὲν
23 μηδὲ ἀνόσιον μήτε ποιήσητε, μήτε βουλεύσητε. Μετὰ μέντοι θεοὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ ἀεὶ ἐπιγιγνόμενον αἰδεῖσθε· οὐ γὰρ ἐν σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀπο-

κρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσιν ἀνάγκη ἀεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα, ἃ ἢν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνηται δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδείξει· εἰ δὲ ἐς ἀλλήλους ἄδικόν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων τῶν ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι εἶναι ἀποβαλεῖτε. Οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναιτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον τὸν μάλιστα φιλίᾳ προσήκοντα. Εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἵους χρὴ πρὸς 24
ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μανθάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. Οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διαγεγένηνται φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ, φίλοι δὲ ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἤδη δέ τινες τούτων καὶ ἐναντία ἀλλήλοις ἔπραξαν. Ὁποτέροις ἂν οὖν αἰσθάνησθε τὰ πραχθέντα συνενεγκόντα, ταῦτα δὴ αἱρούμενοι ὀρθῶς ἂν βουλεύοισθε. Καὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη ἅλις.

Wie Cyrus nach ſeinem Tode beſtattet ſeyn will.

Τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε 25
ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀργύρῳ, μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενὶ, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. Τί γὰρ τούτου μακαριώτερον, τοῦ γῇ μιχθῆναι, ἣ πάντα μὲν τὰ καλὰ, πάντα δὲ τἀγαθὰ φύει τε καὶ τρέφει; Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως φιλάνθρωπος ἐγενόμην, καὶ νῦν ἡδέως ἄν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπους. Ἀλλὰ γὰρ ἤδη, 26
ἔφη, ἐκλιπεῖν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ, ὅθενπερ, ὡς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα. Εἴ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τοὐμὸν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μέντοι πάντας 27
καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ μνῆμα τοὐμὸν παρακαλεῖτε συνησθησομένους ἐμοὶ, ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ἦν μετὰ τοῦ θείου γένωμαι, μήτε ἦν μηδὲν ἔτι ὦ. Ὁπόσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες, ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται, ἀποπέμπετε. Καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου 28
τελευταῖον, ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΧΘΡΟΥΣ ΔΥΝΗΣΕΣΘΕ ΚΟΛΑΖΕΙΝ. Καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ

οἱ ἀπόντες φίλοι, χαίρετε. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάντας δεξιωσάμενος συνεκαλύψατο καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν.

Achtes Kapitel.

Zwietracht der Söhne des Cyrus nach seinem Tode, und Verfall des Reichs.

1 Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἡ τοῦ Κυρου βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. Ὡρίσθη γὰρ πρὸς ἕω μὲν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ, πρὸς ἄρκτον δὲ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, πρὸς ἑσπέραν δὲ Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπίᾳ. Τοσαύτη δὲ γενομένη μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρου ἐκυβερνᾶτο, καὶ ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥςπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα τε καὶ ἐθερά-
2 πευεν, οἵ τε ἀρχόμενοι Κῦρον ὡς πατέρα ἐσέβοντο. Ἐπεὶ μέντοι Κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο.

Wortbrüchigkeit.

Ὡς δ' ἀληθῆ λέγω, ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. Οἶδα γὰρ, ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν, εἴτε ὅρκους ὀμόσαιεν,
3 ἠμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν. Εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, ὥςπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἷς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσται ἡ ἀσέβεια αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατηγοί· νῦν δὲ δὴ τῇ πρόσθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες ἐνεχείρισαν ἑαυτοὺς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλάς. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἐξαπατηθέντες, ἀπώλοντο.

Unbelohntes Verdienst.

4 Πολὺ δὲ καὶ τάδε χείρονες νῦν εἰσι. Πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλέως, ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν, ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι· νῦν δὲ καὶ

ἦν τις, ὥσπερ Μιθριδάτης, τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προδοὺς, καὶ ὥσπερ Ῥεομίθρης, τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν καὶ τοὺς μεγίστους ὅρκους παραβὰς βασιλεῖ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. Ταῦτα οὖν ὁρῶν- 5
τες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσίν· ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνονται. Ἀθεμιστότεροι δὴ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτῃ γεγένηνται.

Gelderpreßungen.

Εἴς γε μὴν δὴ χρήματα τῇδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μό- 6
νον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλὰ ἤδη τοὺς οὐδὲν ἠδικηκότας συλλαμβάνοντες ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν· ὥστε οὐδὲν ἧττον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἠδικηκότων φοβοῦνται· καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἰέναι, οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι εἰς βασιλικὴν στρατείαν θαῤῥοῦσι. Τοι- 7
γαροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης, ὅπως ἂν βούλωνται, διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν.

Entartung des Körpers, wie des Geiſtes.

Αἱ μὲν δὴ γνῶμαι ταύτῃ τῷ παντὶ χείρους νῦν ἢ τὸ 8
παλαιὸν αὐτῶν. Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται, ὥσπερ πρόσθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγήσομαι. Νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς μήτε πτύειν, μήτε ἀπομύττεσθαι (δῆλον δὲ, ὅτι ταῦτα οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμισαν, ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἱδρῶτος τὰ σώματα στερεοῦσθαι)· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει, τὸ δὲ πονεῖν οὐδαμοῦ ἐπιτηδεύεται. Καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν 9
νόμιμον, ὅπως ὅλῃ τῇ ἡμέρᾳ χρῷντο εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου, ἡνίκαπερ οἱ πρωϊαίτατα ἀριστῶντες, μέχρι τούτου ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν, ἔστε περ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι. Ἦν δὲ 10
αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοΐδας εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ συμ-

πόσια, δῆλον ὅτι νομίζοντες, τὸ μὴ ὑπερπίνειν ἧττον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεσθαι ἔτι αὖ διαμένει, τοσοῦτον δὲ πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὰν μηκέτι
11 δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι. Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον, τὸ μεταξὺ πορευομένους μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι· νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται, ὡς μηδέν', ἂν ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

Vernachläßigung der Jagd.

12 Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις ἐξήεσαν, ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἥττους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὔτε αὐτοὶ ἐξήεσαν, οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας· ἀλλὰ καὶ εἴ τινες φιλόπονοι γενόμενοι σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἵπποις ἅμα θηρῷεν, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν, καὶ ὡς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.

Schlechtere Erziehung.

13 Ἀλλά τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις ἔτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾷν ἀπέσβηκε διὰ τὸ μὴ ἰέναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν. Καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζομένας ἐδόκουν μανθάνειν δικαιότητα, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται· σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας, ὁπότεροι ἂν πλεῖον διαδῶ-
14 σιν. Ἀλλὰ καὶ τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῷντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοιντο· νῦν δὲ ἐοίκασι ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὅτι πλεῖστα κακοποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ οὔτε ἀποθνήσκουσιν οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.

Weichlichkeit.

15 Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί. Τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρα-

τείᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἁβρότητι· νῦν
δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυ-
μένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασώζονται. Σα- 16
φηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. Ἐκείνοις
γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνὰς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑ-
ποστρώννυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας
ἐπὶ ταπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντερείδῃ τὸ δάπεδον,
ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ τάπιδες. Καὶ μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ
τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν εὕρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφήρη-
ται, ἄλλα τε ἀεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται, καὶ ὄψα γε ὡς-
αύτως· καὶ γὰρ καινοποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέκτην-
ται. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν 17
καὶ σῶμα καὶ πόδας ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ
περὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ χειρίδας δασείας καὶ δακτυλή-
θρας ἔχουσιν. Ἔν γε μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐ-
τοῖς οὔθ' αἱ τῶν δένδρων οὔθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαί,
ἀλλ' ἐν ταύταις ἑτέρας σκιὰς ἄνθρωποι μηχανώμενοι αὐ-
τοῖς παρεστᾶσι. Καὶ μὴν ἐκπώματα ἦν μὲν ὡς πλεῖστα 18
ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἢν δ' ἐξ ἀδίκου φανερῶς
ᾖ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πολὺ γὰρ
ηὔξηται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια.

Schlechte Art, Krieg zu führen.

Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς μὴ ὁρᾶ- 19
σθαι πεζῇ πορευομένοις, οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα ἢ τοῦ
ὡς ἱππικωτάτοις γίγνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα πλείω
ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν· οὐ γὰρ τῆς
ἱππείας οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι ἐπιμέλον-
ται. Τά γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως νῦν τῷ παν- 20
τὶ χείρους ἢ πρόσθεν εἰσίν; οἷς ἐν μὲν τῷ παρελθόντι
χρόνῳ εἶναι ὑπῆρχε, τοὺς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας ἀπὸ
ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἳ δὴ καὶ ἐστρατεύοντο,
τοὺς δὲ φρουροῦντας, εἰ δέοι στρατεύεσθαι, πρὸ τῆς
χώρας μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τούς τε θυρωροὺς
καὶ τοὺς σιτοποιοὺς καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς καὶ οἰνοχόους
καὶ λουτροχόους καὶ παρατιθέντας καὶ ἀναιροῦντας καὶ
κατακοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας καὶ τοὺς κοσμητάς, οἳ
ὑποχρίουσί τε καὶ ἐντρίβουσιν αὐτοὺς καὶ τἄλλα ῥυ-
θμίζουσι, τούτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται πεποιή-
κασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. Πλῆθος μὲν οὖν 21

καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, οὐ μέντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον· δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα· κατὰ
τὴν χώραν γὰρ αὐτῶν ῥᾷον οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀνα-
22 στρέφονται. Καὶ γὰρ δὴ ὁ Κῦρος τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους
καὶ ἓν παλτὸν ἑκάστῳ δοὺς εἰς χεῖρα, ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο· νῦν δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι, οὔτ' εἰς
23 χεῖρας συνιόντες μάχονται. Καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέρρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις, ὥσπερ ἐπὶ Κύρου, τὴν
μάχην ποιησόμενοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ' οὗτοι ἐθέ-
24 λουσιν. Οὐδέ γε τοῖς δρεπανηφόροις ἅρμασιν ἔτι χρῶνται, ἐφ' ᾧ Κῦρος αὐτὰ ἐποιήσατο. Ὁ μὲν γὰρ τιμαῖς
αὐξήσας τοὺς ἡνιόχους καὶ ἀγαθοὺς ποιήσας εἶχε τοὺς
εἰς τὰ ὅπλα ἐμβαλοῦντας· οἱ δὲ νῦν, οὐδὲ γιγνώσκον-
τες τοὺς ἐπὶ τοῖς ἅρμασιν, οἴονται σφίσιν ὁμοίους τοὺς
25 ἀνασκήτους τοῖς ἠσκηκόσιν ἔσεσθαι. Οἱ δὲ ὁρμῶσι μὲν, πρὶν δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι, οἱ μὲν ἑκόντες
ἐκπίπτουσιν, οἱ δ' ἐξάλλονται· ὥστ' ἄνευ ἡνιόχων γιγνόμενα τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους ἢ
26 τοὺς πολεμίους ποιεῖν. Ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γιγνώσκουσιν, οἷα σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται,
καὶ οὐδεὶς ἔτι ἄνευ τῶν Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται, οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν, οὔτε ὅταν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτους ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι.

Schluß.

27 Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι, ἅπερ ὑπεθέμην, ἀπειργάσθαι μοι. Φημὶ γὰρ, Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἀσεβεστέρους περὶ θεοὺς, καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς, καὶ ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἀνανδροτέρους τὰ εἰς τὸν πόλεμον, νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδεῖχθαι. Εἰ δέ τις τἀναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν εὑρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

Wortregister.

Die römische Zahl zeigt das Buch, die andern Zahlen zeigen Kapitel und Paragraphen an.

Ἄβιωτος αἰὼν, nicht zu lebendes (elendes) Leben, III, 3, 52.

ἀβλαβὴς, unverletzt, unbeschädigt IV, 1, 3.

ἀβρότης, Pracht in Kleidung, VIII, 8, 15.

ἀγαθὸς, nützlich — III, 1, 16.

ἀγαθὸν εἶναι, nützlich, vortheilhaft seyn, II, 1, 27. V, 2, 23. γεωργὸς, geschickter, erfahrner Ackermann, I, 5, 10. I, 6, 22. γῆ, fruchtbarer Boden, III, 2, 18. ἀγαθὸς τὰ πολεμικὰ, geschickt in Waffenübungen I, 5, 9. τὰ πεζικὰ, guter Fußgänger, I, 3, 15. tapfer, III, 2, 20. IV, 1, 6.

ἀγάλλεσθαι, sich freuen, VIII, 4, 12.

ἄγαμαι, bewundern, schätzen, II, 4, 9. VI, 4, 9. VIII, 2, 3.

ἀγαπᾶν, zufrieden seyn, sich beruhigen, I, 1, 4. III, 3, 38. IV, 3, 16. VIII, 2, 5.

ἀγαπητὸν, εἰ — man muß sich damit begnügen, III, 3, 27.

ἀγγελία, Nachricht, Botschaft, VII, 2, 14. VII, 5, 52.

ἄγγελος, Gesandter, II, 4, 31. IV, 2, 1. Botschafter, III, 3, 56.

ἄγειν, führen, anführen, I, 6, 43. II, 1, 5. III, 3, 46. 56.

ἄγεσθαι, mit sich führen VII, 2, 29. συμμάχους, Hülfsvölker verlangen I, 6. II.

ἄγειν τὴν λείαν, rauben, plündern, I, 4, 20. V, 4, 16. χρήματα, Geld und Geschenke bringen, VI, 2, 1. fortbringen, III, 1, 4. ἑορτὴν, ein Fest feiern, VI, 2, 6.

ἄγε δὴ, wohlan! V, 3, 4.

ἀγέλη, eine Heerde I, 1, 2.

ἀγενὴς, τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγενὴς, berühmt wegen des Muths und der Tapferkeit, II, 3, 7.

ἀγήρατος, der nicht alt wird, VIII, 7, 22.

ἀγκάλη, ἐν ταῖς ἀγκάλαις περιφέρειν τινὰ, jemand auf den Händen tragen, lieb und werth haben, VII, 5, 50.

ἀγκὼν, Ellenbogen, VI, 1, 29.

ἀγνώμων, unüberlegt, IV, 5, 9. uneingedenk, VIII, 3, 49.

ἀγορὰ, ein öffentlicher Platz, Markt, I, 2, 3. ἀγορὰν ἄγειν, Sachen zum Verkauf bringen, II, 4, 32. παρέχειν, Waaren herbeischaffen, VI, 2, 38.

ἀγοραῖοι, die Marktleute I, 2, 3.
ἄγριος, wild, ungesittet, I, 6, 34.
ἀγρὸς, Land. εἰς ἀγρὸν ἀπάγειν, aufs Land bringen, VIII, 3, 37.
ἀγρυπνία, Schlaflosigkeit, V, 3, 44.
ἀγυιὰ, Gasse, Straße, II, 4, 3.
ἀγύμναστος, ungeübt, unerfahren, I, 6, 29. VIII, 1, 33.
ἀγχίμαχα ὅπλα, Waffen die in der Nähe gebraucht werden, als: Dolch, Streitaxt, Säbel, Spieß ꝛc. I, 2, 13.
ἀγχίνους, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι, wegen seines Scharfsinns, I, 4, 3.
ἀγωγη, Fuhrwerk, Wagen, VI, 1, 55. ἀγώγιον, Ladung, z. B. eines Wagens, VI, 1, 54.
ἀγὼν, Wettkampf, I, 2, 12.
ἀγωνίζεσθαί τι πρός τινα, sich in etw. mit einem messen, I, 5, 11. mit jemand streiten, I, 6, 9. II, 2, 1.
ἀγώνισμα, Wettstreit, VIII, 2, 27.
ἀδαὴς, unerfahren, unwissend, I, 6, 43.
ἄδειν, besingen, I, 2, 1.
ἀδελφοὶ, Geschwister, III, 1, 7. ἀδελφὸς, Bruder.
ἄδηλα, unbekannte, ungewisse Dinge, I, 6, 9.
ἀδιήγητος, unbeschreiblich, unaussprechlich, VII, 1, 32. VIII, 7, 22.
ἀδικεῖν, Unrecht thun, etwas verbrechen. I, 2, 6. V, 2, 10. beleidigen, Schaden zufügen (beschädigen), V, 4, 24.
ἀδικία, Ungerechtigkeit VIII, 8, 18.
ἄδικος, gottlos, böse. II, 2, 26. VI, 1, 41. ἄδικοι ἵπποι, schlechte, unbrauchbare Pferde, II, 2, 26.
ἀδόλως, ohne Vervortheilung, IV, 4, 11. ohne List, Hinterlist, VII, 4, 5.
ἄδοξος, verächtlich, VII, 5, 61.
ἀδύνατος, unmöglich, I, 1, 3.
ἀεὶ, immer, allezeit, I, 1, 5. ὁ ἀεὶ βασιλεύων, der jedesmalige König, VII, 1, 47. ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν, gleich hinter dem jedes Mal Vorangehenden, V, 3, 45.
ἀένναος, immerwährend, beständig, IV, 2, 41.
ἀηδῶς, (entgegengesetzt dem ἡδέως) mit Verdruß, nicht mit Vergnügen, I, 2, 11. III, 1, 28.
ἀθάνατος ἕδρα, bestimmter und beständiger Platz, VIII, 4, 5.
ἀθέμιστος, ruchlos, VIII, 8, 5. ἀθέμιστον, ungerecht, und wider die Einrichtung der Natur, I, 6, 6.
ἀθήρευτα θηρία, Wild, das nicht gejagt wird, I, 4, 16.
ἆθλον, Kampfpreis, I, 2, 12.
ἀθροίζειν, versammeln, II, 4, 18. ἀθροίζεσθαι δύναμιν, das Heer zusammenziehen, III, 1, 19.
ἀθρόος, in dichtem Haufen, I, 4, 22. III, 3, 22. VIII, 1, 3. ἀθρόαι κώμαι, häufige Dörfer, V, 4, 3. ἀθρόον, näml. πλῆθος, die ganze Mannschaft, sämmtliche Truppen, IV, 2, 20.
ἀθυμεῖν, traurig, muthlos sein, IV, 1, 8.
ἀθυμία, Muthlosigkeit, I, 6, 13.
ἀθύμως ἔχειν, ängstlich und bekümmert sein, IV, 2, 3.
ἀθωράκιστος, noch nicht geharnischt, bepanzert, IV, 2, 31.
αἰδεῖσθαι, schamhaft seyn, VIII, 1, 31. τινὰ, sich vor einem scheuen.
αἰδὼς, Schamhaftigkeit, I, 4, 4. III, 3, 5. VIII, 1, 31. αἰδοῦς τυγχάνειν ὑπό τινος,

sich Ehrfurcht erwerben, I, 6, 10.
ἀΐδιος νόμος, ewiges Gesetz, herrschende Gewohnheit, VII, 5, 73
αἴθεσθαι τῷ ἔρωτι, vor Liebe brennen, V, 1, 15.
αἱματόω. ἡματωμένα ἀκόντια, blutiggewordene Wurfspiese, I, 4, 10.
αἴρειν σημεῖον, ein Zeichen geben, VII, 1, 23. αἴρεσθαι πόλεμον, Krieg anfangen, I, 6, 45. ὅπλα, die Waffen ergreifen, IV, 2, 18.
αἱρεῖν, fangen, I, 4, 21. nehmen, wählen, I, 2, 5. unternehmen, I, 6, 44. d. Med. heißt oft eben d. αἱρεῖσθαι, αἱρ. μᾶλλον, lieber wollen, IV, 4, 8.
αἱρέσιμος, eroberlich. V, 2, 4.
αἵρεσις, die Wahl. VIII, 3, 8.
αἱρετὸς, ausgewählt, verordnet. VIII, 2, 11.
αἱρετὸν, erwünscht. II, 1, 9. αἱρετώτερόν ἐστι, es ist besser. III, 3, 51.
αἰσθάνεσθαι (erste Bed. empfinden) erfahren. I, 1, 2. 6. wissen. VIII, 4, 8.
αἴσιον, glückbedeutend. I, 6, 1.
αἰσχρὸς, schändlich. I, 2, 3. häßlich. II, 2, 21.
αἰσχροκέρδεια, schändliche Gewinnsucht. VIII, 8, 18.
αἰσχύνεσθαι, sich schämen. I, 4, 22. II, 1, 25. τινά, eb. d. w. αἰδεῖσθαί τινα, IV, 2, 40.
αἰσχυνόμενος, ehrlos, VI, 4, 6.
αἰτεῖν, verlangen, bitten, VIII, 3, 41. αἰτεῖσθαι, sich ausbitten, für sich verlangen. I, 6, 5. V, 2, 13.
αἰτία, Beschuldigung, Vorwurf. V, 5, 22. ἐν αἰτίᾳ εἶναι — Syn. αἰτίαν ἔχειν, Schuld haben, Schuld daran seyn V, 3, 50.
αἰτιάζεσθαι, Ursach' angeben. VIII, 2. 12.
αἰτιᾶσθαι, beschuldigen, III, 1, 39. V, 1, 12.
αἰχμαὶ, Lanzen, Spieße, VIII, 1, 8.
αἰχμάλωτος, ὁ, ἡ, Gefangener, Gefangene.
αἰὼν, Leben, διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος, das ganze Leben hindurch. II, 1, 19. τὸν αἰῶνα διάγειν, das Leben zubringen. III, 3, 3.
ἄκαιρον κέρδος, unzeitiger Gewinn. IV, 2, 4.
ἀκέραιος, unbeschädigt, (eben so viel, als: σῶος) IV, 5, 2. ἀκέραια nämlich. χωρία, Gegenden, die noch nicht ausgeplündert sind. VI, 2, 31.
ἀκινάκης, kleiner persischer Degen, ein persisches Wort. VII, 3, 14.
ἀκίνδυνος πόνος, nicht gefährliche Arbeit, III, 2, 5.
ἀκίνητος, unangerührt, I, 6, 39.
ἀκμάζειν, geschäftig seyn im Beute machen, IV, 3, 3. ἀκμάζει νῦν πάντα ἐπιμελείας δεόμενα, es beruht jetzt alles auf unserm Fleise und unsrer Wachsamkeit. IV, 2, 40.
ἀκμὴ τοῦ βίου, Blüthe des Lebens, Jugend, VII, 2, 20.
ἄκοντες, wider Willen, III, 3, 15.
ἀκοντίζειν, mit dem Wurfspies werfen. I, 2, 8. 10. I, 4, 8. ἄνθρωπον, den Wurfspies nach einem Menschen werfen. I, 6, 29.
ἀκούειν, hören. I, 1, 4. τινὸς, jemand gehorchen, VIII, 6, 1. κλεὰ, berühmt sein (werden) VII, 11, 13. ἀκούσαντες, wenn sie eine gerichtliche Untersuchung angestellt, I, 2, 14.

ἀκούσια, was ungern geschieht III, 1, 38.
ἀκουστά, hörbares, I, 6, 2.
ἀκράτεια, Unenthaltsamkeit, VI, 1, 35.
ἀκρατῆ εἶναί τινος, sich in einer Sache nicht mäßigen, V, 1, 13.
ἄκρατος νοῦς, Seele, die von allem Materiellen frei ist. V, 1, 13.
ἀκριβοῦν τι, Syn. ἀκριβῶς εἰδέναι, etwas genau wissen, verstehen, I, 3, 16. 17. II, 2, 9. II, 3, 13. ἀκριβῶς, genau, sorgfältig. VII, 4, 12.
ἀκροβολίζεσθαι, in der Ferne streiten (näml. durch Bogenschiessen und Pfeilwerfen) I, 4, 23. II, 1, 7.
ἀκροθίνια, Erstlinge der Beute. VII, 5, 35.
ἄκρος, d. vorderste, äußerste — ἄκραι χεῖρες, Fingerspitzen, VII, 1, 35.
ἄκρον, Anhöhe, Gebirg. III, 2, 1. 10. VIII, 7, 3. Ende, der äusserste Theil der Schlachtordnung VII, 5, 3. ἡ ἄκρα, Festung, VII, 4, 7; 5, 33. f.
ἀλαζονεύεσθαι, sich rühmen, prahlen. II, 2, 11.
ἀλαζών, ein Prahler. I, 6, 22. II, 2, 12.
ἀλαλάζειν, ein Geschrei erheben. III, 2, 9.
ἀλγεῖν, sich kümmern, betrüben. VII, 1, 36. VII, 3, 9.
ἀλεεινὴ χώρα, eine warme Gegend. VIII, 6, 22.
ἀλέξειν τινὶ, jemand beschützen, IV, 3, 2. ἀλέξασθαι, sich gegen Gewaltthätigkeiten vertheidigen, I, 5, 13.
ἄλευρα, τὰ, Weizenmehl und überhaupt feines. V, 2, 5.
ἀληθεύειν. die Wahrheit sagen. IV, 2, 7. VII, 2, 17. ἀληθευόμενος, aufrichtig. IV, 6, 10.
ἀληθής. ἀληθεστάτη μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον die passendste Vorbereitung zum Kriege, I, 2, 10.
ἄλις τούτων, genug von diesem. VI, 3, 17.
ἁλίσκειν, ergreifen, gefangen nehmen, VII, 1, 28. III, 2, 10. ὁπότε ἀδικοῦντες ἁλίσκοιντο, wenn man sie auf Vergehungen betrifft, III, 1, 16. τοῦτό γε ψευδόμενος ἑάλωκα, hier bin ich auf einer Unwahrheit betroffen. II, 2, 22.
ἀλκή, Leibesstärke, VII, 5, 75.
ἄλκιμος, stark. I, 2, 10. tapfer. V, 2, 25.
ἀλλὰ, im Anfang der Rede, schwer übersetzbar, II, 1, 13. aber. Im Gegensatz von οὐ, sondern, drückt Bewilligung aus, IV, 5, 51. Bei Auffoderungen, I, 5, 13, Bei Einwürfen, I, 3, 11; 4, 19. ἀλλ' ἦ, Fragewort, num II, 2, 28. u. s. w.
ἀλλαχόσε, anderswo. VII, 4, 7.
ἀλλήλων, ἀλλήλοις, ἀλλήλους, einer des andern, dem oder den andern, unter oder gegen einander, wechselseitig, I, 1, 5. u. s.
ἀλλοδαποὶ, (Gegens. πολῖται) Fremde. VIII, 7, 14.
ἀλλοθένποθεν, anders woher, I, 6, 43. IV, 5, 56.
ἀλλοιοῦσθαι, vereitelt werden, III, 3, 9.
ἄλλος, ein anderer als wir selbst, VII, 5, 84. neu, I, 6, 38. d. übrige II, 1, 5. ἄλλῃ (ὁδῷ) auf anderem Wege, I, 2, 16. ἄλλως, auf andre Art, I, 5, 13; aus andrer Ursach, I, 2, 11. sonst, VII, 1, 17. ἄ. τε καὶ, besonders da—.
ἄλλοσε, anderswohin. I, 4, 17.
ἄλλοτε ἀλλαχῆ περιελαύνων, bald hie, bald dahin reitend, V, 3. 59.

ἀλλότριος, fremd, III, 1, 89. ἀλλότρια εἶναι, γίγνεσθαι, in fremde Gewalt kommen. IV, 5, 15. V, 2, 23.
ἀλλοτριοῦν, entfremden, abtrünnig machen. VI, 1, 16.
ἀλλόφυλος, e. von fremdem Stamm (φυλὴ) oder Volke, I, 1, 2.
ἁλμυρὸς, ſalzig, VI, 2, 31.
ἁλτικὸς, der gut ſpringen kann. VIII, 4, 20.
ἀλυπότατα, ganz ohne Kränkung des Andern, I, 4, 13.
ἄλφιτα, τὰ, (Malz) Gerſtengraupen, Gerſtenmehl, V, 2, 5.
ἀλφιτοσιτεῖν, eben ſoviel als ἐσθίειν μάζαν, Gerſtenbrei eſſen. VI, 2, 28.
ἁλώσιμος, den man in ſeine Gewalt bekommen, gefangen nehmen, kann. V, 4, 4.
ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, mit Tages Anbruch. I, 2, 4. II, 4, 24. V, 4, 19. VII, 5, 37. ἅμα τινὶ, zugleich mit einem, II, 4, 30. ἅ. μὲν - ἅ. δὲ -, ἅ- τε - ἅ. καὶ -, ſowohl — als auch; theils, theils.
ἅμαξαι, Laſtwagen, VI, 2, 33. VII, 4, 12. ἅμαξαι σίτου, Fuhren mit Lebensmitteln. II, 4, 18.
ἁμαρτάνειν, (von der Jagd) verfehlen, nicht treffen. I, 4, 11. IV, 6, 4. VIII, 3, 27. fehlen, ſich irren. I, 6, 16. Fehler begehen. V, 4, 19.
ἀμαχεὶ, ἀμαχητεὶ, ohne Treffen, ohne Schwertſtreich. III, 2, 4. IV, 2, 28.
ἄμαχος, ἀμάχητος, der noch nicht im Treffen geweſen iſt. IV, 1, 16. VI, 4, 14. unüberwindlich von einer ſchönen Frau, VI, 1, 36.
ἀμβολὰς γῆ, aufgeworfne Erde. VII, 5, 12.
ἀμείνονες, die Vornehmen. VIII, 1, 33.
ἀμέλει, ſei unbeſorgt. V, 2, 13. ἀμελεῖν, vernachläßigen, I, 6, 23. ἀμέλει, (Partikel), gewiß, VIII, 3, 4.
ἀμελῶς ἔχειν περί τινα, jemand vernachläßigen I, 2, 7.
ἄμεμπτος, untadelhaft. V, 5, 32. der nicht Urſach hat zu klagen. IV, 5, 52. VIII, 4, 28.
ἀμέμπτως δέχεσθαί τινα, jemand wohl aufnehmen. IV, 2, 37. τελευτᾶν, rühmlich ſterben. VII, 3, 10.
ἄμετρος, unermeßlich. V, 2, 7. ἀμέτρως χρῆσθαι, unmäßig gebrauchen, zügellos ergeben ſeyn. I, 6, 34.
ἄμη, Sichel. VI, 2, 34. 36.
ἀμηχανεῖν τινα ποιεῖν, jemand in Verlegenheit ſetzen. VI, 4, 18. ἀμηχανοῦντες βιοτεύειν, ſich den Unterhalt nicht zu verſchaffen wiſſen, II, 1, 19.
ἀμηχανία, Mittelloſigkeit, Noth, Mangel. VI, 1, 15.
ἀμήχανον, was unüberwindliche Schwierigkeiten hat, IV, 3, 14. ἀμήχανοι τὸ πλῆθος, eine große Menge Menſchen. VII, 5, 38. ἀμηχανώτατοι, ganz verarmte Leute, die ſich nicht zu helfen wiſſen. VII, 5, 69.
ἀμιλλᾶσθαι ἐπὶ τὰ θηρία, mit den wilden Thieren ſtreiten. I, 4, 15.
ἀμύνειν, beiſtehen, vertheidigen. III, 3, 67. V, 3, 5. ἀμύνεσθαι, ſich widerſetzen. IV, 4, 6. VII, 5, 30. τοὺς πολεμίους, ſich am Feinde rächen. V, 4, 21. τινὰ, jemand beſtrafen. V, 4, 25.
ἀμφὶ (Ortbegriff), bei, an, VI, 2, 11. II, 4, 16. (Zahlbegriff) ohngefähr, I, 2, 15: 4, 10. (Zeitbegriff) um, gegen, V.

2, 2. (eine Beziehung auf etw. oder eine Beschäftigung damit bezeichnend) V, 5, 44. τὰ ἀ. τὸν πόλεμον, Kriegskunst, II, 1, 21. Mit dem Genit. ἡ δίκη ἡ ἀμφὶ τοῦ πατρὸς, Gericht über den Vater, III, 1, 8. οἱ ἀ. Γαδάτου Gad. mit den Seinigen, 5. οἱ ἀ. τὸν Κῦρον, 2, 8. des Kyrus Heer.

ἀμφιέσαι, bekleiden, anziehen. (Syn. ἐνδῦσαι.) I, 3, 17.

ἀμφίλογος, zweideutig, zweifelhaft, VIII, 7, 9.

ἄν, wohl, irgend, etwa u. s. w. ὅπου ἄν, wo irgend, IV, 5, 41. Es verwandelt die Handlung des Präsens, des Präteritum und des Aoristus in eine künftige, I, 6, 9 u. s. für ἐὰν I, 3, 18 u. s. für οὖν (ἐπιμελητέον ἄν) IV, 4, 5 u. s. Steht zuweilen doppelt.

ἀνὰ, (Ortbegriff), durch, über, II, 4, 27. VI, 3, 6. (Zeitbegriff) an, auf, hindurch, I, 2, 8. VIII, 1, 33. ἀ. κράτος, aus allen Kräften, I, 4, 23, u. s.

ἀναβάλλειν τὴν γῆν, Erde aufwerfen. VII, 5, 10.

ἀναβιβάζειν ἐπὶ τὸ ὄχημα, auf den Wagen legen, schaffen, IV, 2, 28. κατὰ τὰ ἀποτομώτατα, an der steilsten Stelle, VII, 2, 3.

ἀναβλέπειν, wieder aufsehen, die Augen öffnen. VIII, 3, 29.

ἀναβοᾶν, ein groß Geschrei erheben. III, 1, 13.

ἀνάγειν, die Truppen zurückführen. I, 4, 24. überbringen, überliefern. IV, 5, 35. ἐπὶ πόδα, sich zurückziehen. III, 3, 69.

ἀναγελᾶν, ein Gelächter erheben, sehr lachen. V, 1, 8. VI, 1, 34.

ἀναγιγνώσκειν, vorlesen. IV, 5, 26.

ἀναγκάζειν, zwingen. I, 1, 3.

ἀναγκαῖα, τὰ, Nothdurft (der Natur) VIII, 8, 11. ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀποχωρεῖν, bei Seite gehen, um seine Nothdurft zu verrichten, I, 6, 36.

ἀνάγκη (ἐστί), es ist nöthig. I, 2, 10.

ἀνάγκην προστιθέναι τινὶ, einen mit Gewalt zu etwas zwingen. II, 4, 12.

ἀναγώνιστος, der sich nun weiter nicht mehr in Streit einläßt. I, 5, 10.

ἀναδέχεσθαι, auf sich nehmen, zusagen, versprechen. I, 6, 18. VI, 1, 17.

ἀναζευγνύειν, mit der Armee aufbrechen. VIII, 5, 1. 28.

ἀναθαῤῥύνειν, von neuen Muth machen, wieder aufrichten. V, 4, 23.

ἀναθήματα, Geschenke, die den Göttern gewidmet, und in den Tempeln aufgehangen o. sonst aufgehoben wurden. VII, 2, 19.

ἀναίνεσθαι ἔργον, sich der Arbeit entziehen. II, 1, 31.

ἀναιρεῖν, ἀναιρεῖσθαι, vom Boden aufheben, II, 3, 17. aufheben, zerstören. I, 1, 1. πύργους, Thürme mit sich fortreissen. VII, 5, 12. σκηνὴν, das Gezelt abbrechen. VIII, 5, 4.

ἀναισχυντία, Schamlosigkeit. I, 2, 7.

ἀναίτιος, schuldfrei. I, 6, 10. ἀν. ἀφροσύνης, frei von Vorwürfen der Thorheit. I, 5, 10.

ἀνακαλεῖν, nennen. II, 2, 28. III, 3, 4. zurufen. I, 4, 22. III, 3, 42. VII, 1, 35. ἀνακαλεῖσθαι κύνας, den Jagdhunden zurufen. I, 6, 19.

ἀνακλάζειν, einen Laut von sich geben, bellen. I, 4, 15.

ἀνακοινοῦσθαι mittheilen. V, 4, 15.

ἀναλογίζεσθαι, für sich zusammenbringen. VI, 1, 14.
ἀναλρίνειν, untersuchen. I, 6. 13.
ἀναπτᾶσθαί τινα, sich jemandes Gewogenheit erwerben, I, 3, 9. I, 4, 2. II, 2, 10. VII, 5, 55.
ἀναλαμβάνειν, zu sich nehmen. I, 4, 19. I, 5, 14. annehmen. II, 1, 19. aufnehmen. V, 4, 17.
ἀναλάμπειν, eine Flamme von sich geben. V, 1, 1.
ἀναλίσκεσθαι τιτρωσκόμενος, verwundet und erlegt werden. II, 1, 8.
ἄναλκις, schwach, VIII, 5, 62. VIII, 1, 45.
ἀναμάρτητος, fehllos, VIII, 7, 22. ἀναμάρτητοι, die nichts verbrochen haben. III, 1, 27.
ἀναμάχεσθαι, den Streit von neuem versuchen. III, 1, 20.
ἀνάμβατος ἵππος, unbestiegenes Pferd. IV, 5, 46.
ἀναμένειν, warten. III, 3, 23. VIII, 1, 44. τὸ πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἕστ' ἂν ἡ χρεία ἀναγκάσῃ, erst bei dringendem Mangel auf die Erhaltung eines Vorraths an Nothwendigkeiten denken. I, 6, 10.
ἀναμφιλόγως, willig, VIII, 1, 44.
ἀναμφισβήτητος, unzweifelhaft VIII, 5, 6.
ἀνανεύειν, verneinen. I, 6, 13.
ἀναξυρίδες, Beinkleider. VIII, 3, 13.
ἀναπαύειν τὸ στράτευμα, das Heer ausruhen lassen. VII, 1, 4. ἐν τῷ ἐχυρῷ, sich im verschanzten Lager ruhig verhalten. III, 3, 29. ἀναπαύεσθαι, ruhen, sich zur Ruhe begeben, still sitzen. III, 1, 41. III, 2, 31. VI, 1, 1. Ruh' und Friede haben, (nicht gestraft werden). VI, 1, 11.
ἀναπέμπειν, hineinschicken. VII, 5, 34.
ἀναπεπταμέναι πύλαι, offene Thore V, 2, 6.
ἀναπηδᾶν, aufspringen, I, 4, 2.
ἀναπνεῖν, sich wieder erhohlen, von neuem Muth bekommen. V, 4, 38.
ἀναπτύσσειν, zurückschw[illegible], VII, 5, 3.
ἀναρίθμητος, unzählig. VII, 4, 17.
ἀναρτᾶσθαί τινα, sich unterwürfig oder verbindlich machen. I, 4, 1. I, 1, 5. II, 2, 29.
ἄναρχος, ohne Befehlshaber, III, 3, 11.
ἀνασκευάζειν, wegschaffen. VI, 2, 25. ἀνασκευάζεσθαι, aufpacken, VIII, 5, 2.
ἀνάσκητος, ungeübt, VIII, 8, 24.
ἀναστομοῦν, den Graben gegen den Fluß zu durchstechen. VII, 5, 15.
ἀναστρέφεσθαι, auf der Flucht sich gegen den verfolgenden Feind umwenden, II, 1, 9.
ἀναστροφή, das Umlenken, V, 4, 8.
ἀνατείνειν, in die Höh' heben, IV, 2, 17. ausstrecken, auseinander dehnen. VII, 1, 6. VII, 1, 16, 34.
ἀνατλῆναι, dulden, ertragen, I, 2, 1.
ἀνατρέπειν, umstoßen, II, 2, 5. zu Boden werfen. IV, 3, 17. 18.
ἀνατρέφειν τὸ φρόνημα, den Muth aufwecken, V, 2, 34.
ἀναφαίνειν, zeigen, ἀναφαίνεσθαι, sich zeigen, III, 3 22. scheinen, III, 2, 15. IV, 5, 15.
ἀναφέρειν, herzubringen, IV, 5, 35.

ἀναφυσᾶσθαι, aufgeblasen werden, VII, 2, 23.
ἀναχάζεσθαι ἐπὶ πόδα, sich zurück ziehen, VII, 1, 34.
ἀναχωρεῖν, zurückgehen. IV, 1, 3.
ἀναχωρίζειν, zurück ziehen lassen, zurückführen. VII, 1, 41. II, 2, 8.
ἀνδραγαθία, Tapferkeit, III, 3, 55.
ἀνδρεῖος oder ἀνδρικὸς, tapfer. I, 2, 12; 4, 11.
ἀνειμένως, nachläßig, sorglos, zügellos, IV, 5, 8. V, 4, 45.
ἀνιέναι, hinaufsteigen. II, 4, 17.
ἀνειπεῖν, durch Herolde ausrufen, bekannt machen. IV, 5, 56. τὰ χαλεπὰ, schwere Strafe drohen. IV, 2, 35.
ἀνείργειν, zurückhalten, V, 4, 45.
ἀνελευθερία, Unedelmuth, Schmutz, VIII, 4, 32.
ἀνεπίκλητος, schuldlos, II, 1, 22.
ἀνεπίληπτος, untadelich. I, 2, 15.
ἄνευ δίκης, unverhörter Sache III, 1, 6.
ἀνέχεσθαι, ertragen. I, 2, 10. V, 1, 25. hochhalten, schätzen, VIII, 4, 16.
ἀνηβάσκειν, wieder jung werden, IV, 6, 7.
ἀνὴρ, Mann, Ehemann, I, 3, 13. tapferer Mann, II, 2, 21. IV, 2, 25. Reiter im Gegensatz des Pferdes, VII, 1, 2. ἀν. νεανίας, junger Mann, II, 2, 6. 7. ἀ. τοῦ δήμου, gemeiner M. Mit ἄνδρες werden Soldaten angeredet, IV, 1, 9.
ἀνθεῖν, eigentlich blühen, bildlich glänzen, stralen, von Farben, VI, 4, 1.
ἀνθηρὸς, blühend. I, 6, 38.
ἀνθίστασθαι, sich widersetzen. I, 2, 10.
ἀνθρώπιον, Menschlein, V, 1, 14. ἄνθρωπος, Mensch. τὰ ἐν ἀνθρώποις, menschliche Dinge, II, 2, 17.
ἀνιᾶν, quälen, I, 3, 15. V, 3, 7. V, 4, 12. ἀνιᾶσθαι, übelnehmen, IV, 6, 4.
ἀνιαρὸς, traurig, I, 4, 14.
ἀνίδρωτος, ungeschwitzt. II, 1, 29.
ἀνιδρωτὶ, ohne zu schwitzen, träg, nachläßig, II, 2, 40.
ἀνιέναι, hervortreiben, V, 2, 15. erlauben, IV, 6, 3. ἀνεθεὶς, aus der Gefahr befreiet. III, 1, 26.
ἀνιέναι, aufhören zu verfolgen. I, 4, 21. 22. τὴν ἄσκησιν, die Uebung unterlassen. VII, 5, 70. 75.
ἀνισοῦν, gleichmachen, VII, 5, 65.
ἀνίστασθαι, aufstehen. I, 2, 10. V, 4, 4. VIII, 1, 1.
ἀνοδύρεσθαι, heftig weinen, heulen. V, 1, 6. VII, 3, 9.
ἀνόητος, thöricht. II, 2, 15.
ἀνολοφύρεσθαι, laut klagen. VII, 3, 14.
ἄνομος, gesetzwidrig. I, 3, 17.
ἀνόσιος, ruchlos, gottlos (Bösewicht). IV, 6, 4. VII, 5, 32. VIII, 7, 18. VIII, 8, 27.
ἀνταγωνίζεσθαι, rechten, Streitsache haben. VIII, 2, 27.
ἀνταγωνιστὴς, Feind, Widersacher. I, 6, 8. Wetteiferer. III, 3, 36.
ἀνταίρεσθαι ὅπλα τινὶ, wider jemand die Waffen ergreifen. V, 4, 25.
ἀνταspάζεσθαι, wieder umarmen. I, 3, 3. ἀνταspάζου καὶ εὐώχει αὐτοὺς, erweis' ihnen die Ehre, und nimm sie mit zur Tafel. V, 5, 42.
ἀντεξιέναι, ἀντεπεξιέναι, an-

rücken, zum Streit gehen, IV, 1, 1. III, 3, 30.
ἀντερείδειν, ſich ſträuben, zuwider ſeyn. VIII, 8, 16.
ἀντέρεσθαι, Gegenfrage thun, fragen in Bezug auf etw. Geſagtes, II, 2, 22.
ἀντέχειν, widerſtehen, VI, 4, 18.
ἀντὶ, für, bei Vergeltung, Tauſch udgl. IV, 6, 5. 8. VI, 1, 48. Oefters in dieſem Sinne hinzuzudenken, wie III, 1, 35 ff. anſtatt, VI, 2, 19. ἀ. τῦ; warum? VIII, 3, 31.
ἀντιβλέπειν, anſehen, ins Geſicht ſehen. III, 1, 23. V, 3, 33.
ἀντιγνωμονεῖν, anders geſinnet, anderer Meinung ſein IV, 3, 8.
ἀντικαθιστάναι, das Heer in Schlachtordnung dem Feinde entgegen ſtellen. I, 6, 43.
ἀντικνήμιον, Schienbein. II, 3, 19.
ἀντικρὺ δι' αὐτῶν, gerade durch ſie. VII, 1, 30.
ἀντιλαμβάνεσθαί τινος, übernehmen. II, 3, 6.
ἀντίος, entgegengeſetzt, I, 4, 8. u. ſ.
ἀντιπαράγειν, d. Heer gegen den Feind führen. I, 6, 42.
ἀντιπαρακαλεῖν, abrufen. II, 3, 24.
ἀντιπέρας, gegenüber. VII, 1, 7.
ἀντιπληροῦν, vollzählig machen. II. 2, 26.
ἀντιπροσιέναι, entgegen gehen, III, 3, 24.
ἀντιπρόσωπος, das Geſicht zugekehrt. VII, 1, 25.
ἀντιστασιάζοντες, die Gegenpartei. VII, 4, 3.
ἀντιτιμᾶν τινα πᾶσι τοῖς καλοῖς, jemanden alle mögliche Gefälligkeiten wieder erweiſen. V, 2, 11.
ἀντιτάττειν, entgegen ſtellen, II, 3, 17. III, 1, 18.
ἀντωφελεῖσθαι, Gegendienſte empfangen. I, 6, 11.
ἀνυδρία, Waſſermangel. VIII, 6, 21.
ἀνυπέρβλητος, unübertrefflich, unüberwindlich. VIII, 7, 15.
ἀνύποπτος, unverdächtig. V, 3, 11. 12.
ἀνυπόστατος, unwiderſtehlich, VIII, 1, 3.
ἀνύσιμος, wirkſam. I, 6, 22.
ἀνύειν oder ἀνύτειν, ausrichten. I, 6, 5. VII, 3, 14. τὴν ὁδὸν, τὴν πορείαν, den Marſch, die Reiſe fortſetzen. II, 4, 32. VIII, 6, 18.
ἄνω, oben. ἄνω καὶ κάτω, oben und unten. I, 3, 4.
ἀνωφέλητος, fruchtlos, brach. I, 6, 11.
ἀξιέραστα τέκνα, liebenswürdige Kinder. V, 2, 9.
ἀξίνη, Axt. VI, 2, 34.
ἀξιοθέατος, der eine ſchöne, anſehnliche Geſtalt hat, VI, 4, 4.
ἀξιόκτητος, des Beſitzes werth, liebenswürdig, V, 2, 10.
ἀξιόλογος, merkwürdig. VIII, 2, 13.
ἀξιόνικος, ſiegsfähig. I, 5, 10.
ἀξιόπιστος, glaubwürdig. IV, 1, 21.
ἄξιος, würdig, werth. I, 1, 6. λόγου, der Rede werth, gut. VII, 3, 10. V, 4, 37. ἄξιοι ἐσμὲν, wir ſollen, können. V, 4, 19. ἄξιον, koſtbar, Koſtbarkeit. III, 3, 2. ἀξίαν (τιμὴν) ἀποδιδόναι ἑκάστῳ, einen jeden nach Verdienſt belohnen. IV, 1, 2.
ἀξιοῦν, für billig halten. I, 6, 42. II, 2, 17. II, 4, 11. IV, 2, 37. für würdig halten. VI, 4, 6. ἀξιοῦσθαι μεγίστων, der größten Belohnungen würdig gehalten werden, wünſchen, verlangen. I, 1, 55. II, 3 15. VII, 1, 15. urtheilen, V, 5, 34.
ἀξιόχρεως, geſchickt, VII, 5, 71.

ἄξων, die Achse am Wagen. VI, 1, 29.
ἄοινος ὁδὸς, Oerter auf dem Marsche, wo kein Wein anzutreffen ist. VI, 2, 26.
ἄοκνος, willig, unverdrossen. I, 4, 2. II, 1, 31.
ἄοπλος, unbewaffnet. VI, 4, 16.
ἀπαγγέλλειν, verkündigen. II, 4, 8. III, 3, 56. IV, 5, 53. V, 2, 3.
ἀπάγειν (ἑαυτὸν) weggehen, sich wohin begeben. VII, 2, 5. herbeiführen. V, 2, 30. V, 3, 25. ἀπάγεσθαι, mit sich nach Hause nehmen. III, 1, 37.
ἀπαγορεύειν, verbieten. I, 4, 13. 14. τὰ ἀπαγορευόντα, was schadhaft ist. VI, 2, 33.
ἀπάγχεσθαι, sich erwürgen, erdrosseln. III, 1, 25.
ἀπαθὴς, unverletzt, der noch nichts gelitten. VII, 1, 32.
ἀπαίδευτος, unerfahren, unwissend. I, 5, 11. III, 3, 55.
ἄπαις ἀῤῥένων παίδων, der keine männlichen Nachkommen hat. IV, 6, 2.
ἀπαλλάττεσθαι, befreiet werden. V, 1, 11. V, 2, 32. V, 5, 4. πρός τινα, zu jemand übergehen. VI, 1, 45. ἀπαλλάττειν ῥᾷον, leichter davon kommen. IV, 1, 5.
ἀπαρασκεύος, unbereit. II, 4, 15. VII, 5, 25.
ἀπαριθμεῖν, auszahlen. III, 1, 34. 42.
ἀπάρχεσθαι, den Göttern Erstlinge opfern. VII, 1, 1.
ἅπας, ασα, αν, alle zusammen, oder zugleich. VI, 3, 5.
ἀπατᾶν, hintergehen. VIII, 4, 33.
ἀπατεών, betrügerischer, hinterlistiger Mensch. I, 6, 27.
ἀπάτη, Betrug. I, 2, 6.
ἀπειθεῖν, ungehorsam sein. I, 2, 2. IV, 2, 35.
ἀπεῖναι, abwesend sein. I, 2, 4. fehlen, I, 2, 10. entfernt sein. V, 2, 18.
ἀπείργειν, abtreiben, abhalten. I, 1, 2.
ἀπειρηκώς, ermüdet. VIII, 6, 17.
ἀπειροκαλία, bäurisches Wesen, unanständiges Lärmen. I, 2, 3.
ἄπειρος, unversucht, unabgerichtet. I, 4, 21. activ, der etwas noch nicht kennen lernte, IV, 1, 1.
ἀπελαύνειν, entfernen, ausschliesen. I, 2, 3. I, 2, 15. forttreiben. III, 1, 8.
ἀπενεγκεῖν, überbringen, I, 4, 26.
ἀπέχειν, entfernt sein. I, 1, 3. II, 4, 21. III, 3, 24. ἀπέχεσθαι, sich enthalten. I, 1, 2. I, 5, 7.
ἀπιέναι γαστρὸς ἕνεκα, zu Tische gehen, I, 2, 8. ἐπί τι, zu etwas gelangen. VII, 5, 80.
ἀπιστεῖν, nicht glauben wollen, mißtrauisch sein. III, 1, 7. VIII, 1, 47.
ἄπιστον, unglaublich, III, 1, 26.
ἄπληστος, unersättlich. VIII, 2, 20.
ἁπλοῦς, aufrichtig. III, 1, 32. VIII, 4, 33.
ἁπλῶς, einförmig, ohn' einen Unterschied zu machen. I, 6, 33.
ἀπὸ, mit d. Genit., von, wegen. ὁ ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβος, Furcht vor den Feinden, III, 3, 53.
ἀποβάλλειν, verwerfen, verstossen. III, 1, 20. τι, etwas verlieren. III, 3, 45. I, 1, 15. VIII, 3, 42. τὸ ἀξιόπιστον εἶναι, das Zutrauen, den Kredit verlieren. VIII, 7, 23.
ἀποβιάζεσθαι, Gewalt brauchen, mit Gewalt etwas durchsetzen,

III, 1, 19. überwältigt werden IV, 2, 24.
ἀποβλέπειν, umherſehen. VII, 1, 3.
ἀποβουκολεῖν τι τινὶ (tropiſch), jemand um etwas bringen, I, 4, 13.
ἀπογράφεσθαι, ſich einſchreiben laſſen. II, 1, 18. 19. ἀπογεγραμμένοι, die ins Verzeichniß Eingeſchriebenen. VI, 2, 36. VIII, 6, 9.
ἀποδεικνῦναι, bilden, (erziehen) I, 2, 5. aufſtellen, darſtellen. II, 1, 23. bewirken. VIII, 1, 35.
ἀποδεκτῆρες προσόδων, Zolleinnehmer. VIII, 1, 9.
ἀποδέχεσθαι, annehmen, vernehmen. VIII, 7, 10.
ἀποδημεῖν, verreiſt ſein. VII, 5, 69.
ἀποδημία, Reiſe. III, 1, 7.
ἀποδιδόναι χάριν, dankbar ſein. I, 2, 7.
ἀποδιδράσκειν, weglaufen, heimlich entfliehen. I, 6, 40. IV, 1, 8. IV, 2, 21. ἀποδιδράσκειν εἰς τὸ μὴ ποιεῖν, aufhören etwas zu thun, von etwas abgeſchreckt werden. I, 4, 5.
ἀποδοκιμάζειν, verwerfen, aus der Rolle ausſtreichen. VI, 2, 36. abliegen, wegwerfen. VI, 2, 16.
ἀποδρᾶν, entlaufen. I, 4, 13.
ἄποθεν, von fern. V, 1, 15.
ἀποθνήσκειν ὑπό τινος, von einem getödtet werden. V, 2, 32. VII, 1, 48. hingerichtet werden. III, 1, 12.
ἀποκαθαίρειν, abwiſchen. I, 3, 5.
ἀποκαλεῖν, zurück berufen. I, 4, 25. IV, 3, 24.
ἀποκεῖσθαι, vorräthig halten. im Vorrath beſitzen. II, 2, 15.
ἀποκοιμᾶσθαι, ſchlafen. II, 4, 22. 30.
ἀποκομίζειν, wegführen, wegbringen. VII, 3, 12.
ἀποκρίνεσθαι, antworten. V, 5, 21. VII, 2, 19.
ἀποκρύπτεσθαι ἐν σκότῳ, in der Dunkelheit verbergen. VIII, 7, 23.
ἀποκωλύειν, zurückhalten, verwehren. I, 3, 11.
ἀπολαμβάνειν, auslöſen. III, 1, 35. ἀπολαμβάνεσθαι ἔνδον, eingeſchloſſen werden. VII, 1, 21.
ἀπολαύειν, genießen. V, 4, 19.
ἀπολείπειν — πόλον δεῖ ἀπολιπόντας σκ. τ. δ. τ. β. σκηνῆς, wie viel Zwiſchenraum zwiſchen dem königlichen Zelte und den Gezelten der Leibwache gelaſſen werden ſollte. VII, 5, 3. ἀπολείπεσθαί τινος, jemand verlaſſen. I, 6, 21. III, 1, 42. IV, 1, 23. 24. V, 1, 23.
ἀπόλεμος, unfähig zum Krieg. VIII, 1, 47. unerfahren im Kriegsweſen. VII, 4, 1.
ἀπολογεῖσθαι περί τινος, jemand vertheidigen. II, 2, 13.
ἀπολωλέναι τῷ φόβῳ, in Todesfurcht ſchweben. VI, 1, 2. ἀπόλωλας, es iſt aus mit dir! I, 3, 9.
ἀπομανθάνειν, verlernen. IV, 3, 14.
ἀπομάχεσθαι, ſich zur Wehre ſetzen. III, 1, 1. V, 2, 2. V, 3, 12.
ἀπομνημονεύειν, erzählen. VIII, 2, 14.
ἀπομνύναι, eidlich verſichern, mit einem Eide betheuern, daß es nicht geſchehen ſei. VI, 1, 3.
ἀπομύττεσθαι, ſich ſchneuzen. I, 2, 16. VIII, 1, 42. VIII. 8, 8.
ἀπονία, Unthätigkeit. II, 2, 25.
ἄπονος, arbeitſcheu, müßig. I, 6, 8.

ἀποπαύεσθαι τοῦ δάκνειν, aufhör n zu beissen. VII, 5, 62. τοῦ ἀπολείπειν, nicht mehr verlassen, ebend.

ἀποπειρᾶσθαί τινος, jemand versuchen, auf die Probe stellen. II, 3, 5. VII, 2, 17.

ἀποπέμπειν, zurückschicken. III, 1, 42.

ἀποπνίγεσθαι, sich ersticken, erstickt werden. VIII, 2, 21.

ἀποπτύειν, ausspeien. I, 2, 16.

ἀπορεῖν, ungewiß sein. IV, 5, 38. nicht wissen. IV, 3, 19. οὐδενὸς ἀπορήσομεν, es wird uns an nichts fehlen. VI, 4, 19. etwas nicht haben. I, 6, 10. IV, 2, 39. IV, 5, 7. ἀπορεῖσθαι, bis aufs äusserste gebracht sein. VII, 1, 40.

ἀπορία, Mangel. I, 6, 10. I, 6, 24.

ἄπορος, εἶναι ἐν ἀπόροις, in bedrängten Umständen sein. I. 6, 3.

ἀποῤῥαψῳδεῖν — ἀποῤῥαψῳδήσας, durch eine zusammengestoppelte Rede. III, 3, 54.

ἀποῤῥοφεῖν τοῦ οἴνου, den Wein kosten. I, 3, 10.

ἀποσβεννύναι, erlöschen, vertilgt werden. V, 4, 30.

ἀποσείεσθαι, abwerfen, herunter werfen. VII, 1, 37.

aposiopesis. s. Ellipse.

ἀπόσκηνοι, die nicht beisammen wohnen, nicht mit einander speisen. (Gegens. σύσσιτοι) VIII, 7, 14.

ἀποσοβεῖν, verscheuchen. II, 4, 23.

ἀποσπᾶν, trennen. VII, 1, 6.

ἀποστατεῖν, abfallen, verlassen. IV, 5, 24.

ἀποστῆναι, sich entfernen. V, 5, 7.

ἀποστερεῖν, berauben. V, 3, 19. ἑαυτοῦ τὸν δεσπότην, sich von seinem Oberherrn frei machen. III, 1, 11.

ἀποστρατοπεδεύεσθαι πρόσω, sich weiter vom Lager entfernen. VI, 1, 23.

ἀποστρέφειν, zurück kehren. I, 4, 25. abwenden (verscheuchen). II, 4, 25. von sich lassen. V, 1, 24. sich wegwenden, den Rücken zukehren. V, 5, 36.

ἀποστροφὴ, Zuflucht. V, 2, 23.

ἀποσφάλλεσθαί τινος, seines Zweckes verfehlen. V, 2, 23.

ἀποτελεῖν, erfüllen, thun. I, 2, 5. V, 1, 14. Tribut bezahlen. III, 2, 18. 19. 20. τὰ τῶν θεῶν, Götterdienst verrichten, (opfern) VIII, 5, 26. καλὸν, zur Ehre gereichen, Ruhm und Ehre bringen. IV, 1, 2.

ἀποτέμνειν, abschneiden. VIII, 8, 3.

ἀποτίεσθαι, rächen. V, 4, 35.

ἀποτίθεσθαι, weglegen, aufheben. VI, 1, 15.

ἀποτίνειν, entrichten, zahlen. VIII, 8, 6.

ἀπότομος, abschüssig, steil. VII, 2, 3.

ἄποτος, ohne Trank. VIII, 1, 43.

ἀποτρέπεσθαι, zurückkehren, die vorgenommene Reise nicht vollenden. VIII, 6, 16, V, 1, 27.

ἀποτυγχάνειν, (mit dem Genitiv) etwas verlieren. I, 6, 45.

ἀποφαίνεσθαι τὴν γνώμην, sich erklären, seine Meinung sagen. IV, 1, 4.

ἀποφέρειν, bringen, herbeischaffen. IV, 2, 32. 33. V, 2, 30. V, 3, 25. VII, 5, 34. δασμὸν, Tribut bezahlen. IV, 5, 4. IV, 6, 9. VII, 5, 36. VIII, 6, 8.

ἀπόφημι, verneinen, I, 6, 13. VI, 1, 32.

ἀποχειροβίωτος, der sich von seiner Hände Arbeit nährt. VIII, 3, 37.

ἀποχωρεῖν, abſondern, abführen. I, 2, 26.
ἀποψᾶσθαι, abwiſchen. I, 3, 5.
ἀπραπτεῖν παρά τινος, nichts erlangen, abſchlägige Antwort bekommen. I, 6, 6.
ἀπρονοήτως, unüberlegt, unbedachtſam. I, 4, 21. 22.
ἀπροφάσιστος, willig, bereit. II, 4, 10.
ἀπροφασίστως, willig, gern. II, 3, 8. VIII, 1, 29.
ἅπτεσθαι, (mit dem Genitiv.) eigentl. berühren, angreifen; nach etwas ſtreben. V, 1, 13. Wirkung auf etwas haben. I, 6, 25.
ἀπωθεῖσθαι, verwerfen, verachten. VI, 1, 26.
ἄρα, alſo, daher; fängt öfters den Satz an, z. B. VII, 5, 40. den Nachſatz I, 3, 2. VIII, 4, 7. mit δὴ IV, 6, 4. gewiß, ohne Zweifel, ſicherlich I, 3, 8. 4, 11. u. ſ. εἴτ' ἄρα — εἴτε —, ſei es nun, daß — oder — VII, 2, 29.
ἆρα, Fragepartikel, num? II, 2, 18. u. ſ. ἆρ' οὐκ, nonne? III, 3, 52.
ἀργεῖν, müſſig ſein, ohne Arbeit leben. I, 2, 15. verſäumen, vernachläſſigen. II, 3, 3. aufgehalten werden, nicht weiter kommen. VI, 2, 32. γῆ ἀργοῦσα, gleichſam müßiges, d. h. ungebautes Land.
ἀργός, müßig, ohne Arbeit. I, 6, 17.
ἀρέσκειν, gefallen. III, 3, 39.
ἀρεστός, angenehm, beliebt, II, 3, 7.
ἀρετή, virtus, jede gute Eigenſchaft eines Menſchen, die aber der Contexte beſtimmen muß, als Tapferkeit. IV, 1, 5. VII, 1, 18. Tugend. VIII, 1, 21. Wohlgeſtalt, Schönheit, V, 1, 4.
ἀρήγειν, zu Hülfe kommen, Beiſtand leiſten. I, 5, 13. VI, 2, 18.
ἀριθμός, Zahl, Zählung. ἀριθμὸν ποιεῖσθαι, ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν ποιεῖσθαι, Muſterung des Heers anſtellen. τακτικοὶ ἀριθμοὶ III, 3, 11. bedeutet Namenaufruf der einzelnen Soldaten, worauf Kriegsübungen folgten, denen die Befehlshaber nicht beizuwohnen brauchten.
ἀριστᾶν, zu Mittag eſſen. I, 2, 11.
ἀριστερός, der zur Linken, auf dem linken Flügel iſt. V, 3, 39.
ἄριστον, Mittagseſſen. I, 2, 11. IV, 2, 38.
ἄριστοι, die Vornehmſten. III, 3, 5. VIII, 2, 26.
ἀρκεῖν, hinreichend, genug ſeyn. (ἀρκούντως ἔχειν V, 5, 16.) III, 3, 3. ein Genüge leiſten. IV, 5, 44. 45. einer Sache gewachſen ſein. V, 4, 36. ἐπὶ πλεῖστον, ſich am längſten halten, aufbewahren laſſen (von Zugemüſen) VI, 2, 31.
ἄρκτος, Mitternacht, oder Norden. I, 1, 5. VIII, 8, 1.
ἅρμα, Streitwagen. VI, 3, 8. 21. 34. VI, 4, 9. VII, 1, 16. 18.
ἁρμάμαξα, mit e. Zelt bedecktes, perſiſches, Fuhrwerk, worin Frauenzimmer und Kinder fahren. VI, 3, 30.
ἁρματηλασία, Einrichtung der Streitwagen, und Art ſie zu regieren. VI, 1, 27.
ἁρματηλάτης, Wagenlenker. VII, 1, 15. 29.
ἁρμόττειν att. für ἁρμόζειν, paſſen, I, 3, 17. I, 4, 18. II, 1, 16.
ἁρπαγή, gewaltſame Entwendung. I, 2, 6. Ausplünderung VII, 2, 11.

ἁρπάζειν, gewaltsam rauben. I, 2, 2. IV, 6, 4. ὁ ἁρπάζων für ἡ ἁρπαγὴ oder τὸ ἁρπάζειν, IV, 2 26.
ἁρπεδόνη, Schlinge. I, 6, 28.
ἄῤῥητον, mit Stillschweigen übergangen. I, 6, 14.
ἄρτομαι. ἱμᾶσιν ἥρτηται τὰ πλείστα, das meiste wird mit Riemen angebunden. VI, 2, 12.
ἀρτοποιὸς, Becker. V, 5, 39.
ἄρτος, Brod. I, 2, 8.
ἀρύειν, schöpfen (für andere) I, 3, 9. ἀρύεσθαι, schöpfen (für sich) I, 3, 8.
ἀρχεῖον, königliche Burg, Schloß, öffentliches Gebäude, I, 2, 3. VII, 5, 35. 85. VIII, 1, 5. (τόδε ἀρχ.) Wohnung der Vornehmen und Magistratspersonen. I, 2, 3. u. s.
ἄρχειν, herrschen, regieren. I, 1, 1. 2. 36. τοῦ λόγου, eine Sache in Vorschlag bringen. IV, 1, 13.
ἄρχων, der König. IV, 1, 8. Feldherr, General. I, 6, 25.
ἄρχεσθαι, anfangen, (mit dem Genitiv, und dem Participio.)
ἀρχόμενοι, Unterthanen. I, 6, 8.
ἀρχὴ, Regierung. I, 1, 4. Oberbefehl im Kriege. V, 5, 16. μεγίστη ἀρχὴ, die höchste Obrigkeit. I, 2, 5.
ἀρχὴν μὴ, ganz und gar nicht. I, 6, 16. τὴν ἀρχὴν (κατὰ) überhaupt, zuerst. I, 2, 3.
ἀρχαὶ, obrigkeitliche Personen I, 2, 12. 13. IV, 2, 20. IV, 5. 17. VIII, 1, 39. obrigkeitliches Amt. IV, 2, 8. VIII, 6, 13.
ἀσέβεια, Gottlosigkeit, VI, 1, 35. ἀσέβεια περὶ τοὺς θεοὺς, irreligioser Wandel. VIII, 8, 7. ἀσεβὴς, irreligios, gottlos. VIII, 8, 27.
ἀσεβεῖν, gottlos handeln. V, 2, 9. 10.
ἀσθενεῖν, schwach, krank sein. V, 1, 17. V, 2, 28. VIII, 2, 25.
ἀσθενὴς, schwach. I, 5, 2. I, 6, 36.
ἀσινὴς; unschädlich, harmlos, I, 4, 7.
ἄσιτος, ohne Speise, (ohne zu essen und zu trinken). IV, 2, 45. VII, 5, 53.
ἀσκεῖν, üben. II, 1, 20. τὸ σῶμα ὁμοίᾳ τροφῇ, mit gleichem (einerlei) Unterhalt den Leib versorgen. II, 3, 8. τὴν σιωπὴν, Stillschweigen beobachten. V, 3, 43.
ἀσκητὴν εἶναι τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἔργων, sich löblicher und tugendhafter Handlungen befleissigen. I, 5, 11.
ᾆσμα, Lied III, 3, 55.
ἄσμενος, mit Freuden. V, 3, 15. ἄσμενοι, gern, willig, mit Vergnügen. III, 3, 36.
ἀσπάζεσθαι, umarmen. I, 3, 2. VI, 1, 47. u. s. begrüßen, II, 1, 1. 2. lieben, hochschätzen. I, 4, 1. 26. III, 3, 10. u. s. loben. V, 3, 21.
Ἀσσύριος, der König von Assyrien. II, 4, 7. 8.
ἀστεῖος, eigentlich städtisch, wie urbanus, daher, fein, witzig, scherzhaft, II, 2, 12. VIII, 4, 23.
ἀστράπτειν; glänzen, funkeln, VI, 4, 1.
ἀσυγκόμιστος, ungesammelt. I, 5, 10.
ἀσύμφορον, nicht zuträglich. V, 2 24.
ἀσύντακτος, unbereit, ungeordnet. IV, 5. 37. VII, 5, 21. VIII, 1, 45.
ἀσύντονος, unangestrengt, nachläßig, langsam. IV, 2, 31.
ἀσφάλεια, Ruhe, Sicherheit,

Feſtigkeit. IV, 5, 27. 28. VIII, 1, 45.
ἀσφαλής, ruhig, ſicher. II, 1. 9. ἀσφαλέστατα εἰδέναι, ganz zuverläßig wißen. VI, 3, 18.
ἄσφαλτος, Erdharz, VII, 5, 22.
ἀσχολία, Muße. VIII, 1, 13. Hinderniß. VIII, 7, 12.
ἀτακτεῖν, die Schlachtordnung, Glieder verlaſſen. VII, 2, 6. ungehorſam ſein. VIII, 1, 22.
ἀτάρακτος, unerſchrocken. II, 1, 31.
ἄτε (für δι' ἄτε oder καθ' ἄτε) mit dem Particip., weil, quippe, I, 3, 3. 4, 16. u. ö.
ἀτημέλητος, für den nicht geſorgt wird. V, 4, 18. ἀτημέλητον γίγνεσθαι, und ἀτημελήτως ἔχειν, vernachläſſiget, verabſäumt werden. VIII, 1, 14. 15.
ἀτιμάζειν, beſchimpfen. I, 6, 20. II, 2, 27. verachten. V, 2, 36.
ἄτιμος, ehrlos, der Bürgerrechte beraubt, und unfähig, Staatsämter zu erhalten; (das Gegentheil von ἔντιμος), I, 2, 14. βίος, Leben im Verborgenen, ohne Ehrenſtellen, II, 3, 11. ſchändlich, VI, 4, 7.
ἄτοπος, unrecht, unbillig, II, 4, 11. abgeſchmackt, ungereimt. VIII, 2, 18.
ἀτρεμίαν ἔχειν, ſtille ſein, ſich nicht rühren. VI, 3, 13.
ἀτριβής, unzerſtörbar, VIII, 7, 22.
ἄττα att. für τινὰ, II, 2, 13. III, 3, 8.
ἀτυχεῖν, (mit dem Genitiv) etwas nicht erlangen. I, 3, 14. I, 6, 6. VIII, 7, 6.
αὖ, wiederum, desgleichen, auch, I, 1, 1. u. ſ. mit πάλιν VII, 2, 23. dagegen I, 4, 23. u. ſ.
αὐθήμερον, an ebendemſelben Tage, gleich, III, 3, 50. 51. V, 5, 4.
αὖθις, abermals, wieder aufs neue, nachmals.
αὐλεῖσθαι, pfeiffen, die Flöte ſpielen. IV, 5, 7.
αὐλίζεσθαι, übernachten. IV, 6, 10.
αὔξειν, vermehren, vergrößern. I, 6, 45. VIII, 4, 1.
αὔξεσθαι, groß, berühmt werden. IV, 2, 3.
ἄϋπνος, ſchlaflos, II, 4, 46.
αὐτάρκης κτήσασθαι, der im Stande iſt, etwas zu erwerben. IV, 3, 4.
αὐτίκα, zum Beiſpiel, I, 6, 9. u. ſ. ſogleich. VIII, 3, 46. α. ἐπειδὰν, ſobald, als. III, 2, 8. α. μάλα, von dem Augenblick an, VIII, 3, 46. für den Augenblick, nicht dauerhaft, VII, 5, 76.
αὐτόθεν, von dort. II, 1, 4. u. ſ.
αὐτόθι, daſelbſt. III, 1, 6.
αὐτοματίζειν, nach Willkühr handeln, eigenmächtig unternehmen. IV, 5, 21.
αὐτόματος, freiwillig, von freien Stücken. I, 4, 13.
αὐτόμολος, ein Ueberläufer. III, 3, 48.
αὐτόνομος, unabhängig, der ſein eigner Herr iſt. I, 1, 4.
αὐτόπτης, der etwas ſelbſt mit Augen ſieht, αὐτόπτης ἐφορᾶν, der in Perſon jemand beſucht. V, 4, 18.
αὐτὸς, allein. V, 3, 9. VIII, 4, 2. ſelbſt, in ſeinem Namen. II, 1, 5. ὁ αὐτὸς mit d. Dat. derſelbe. ταὐτὰ ἐμοὶ, daſſelbe wie ich. III, 3, 35. ὁ αὐτὸς οὗτος, eben der, grade derſelbe, VI, 2, 8.
αὐτοῦ, auf der Stelle, da, dort. III, 3, 57. u. ſ.
αὐτοῦ für σαυτοῦ I, 6, 35.
αὐτουργὸς, der mit eigener

Hand arbeitet, d. i. das Feld bauet. VII, 5, 67.

ἀφαιρεῖν, wegnehmen, abnehmen. VII, 1, 44. VII, 2, 26.

ἀφαιρεῖσθαι, in eben der Bedeutung. IV, 6, 4. V, 3, 19. VII, 5, 79. VIII, 1, 20. berauben. VIII, 2, 9.

ἀφανὴς, verborgen. III, 3, 28. V, 2, 32.

ἀφανίζειν, vor den Augen wegnehmen (und in die Sklaverei bringen). VII, 2, 12.

ἀφειδέστερον κολάζειν, streng bestrafen. IV, 2, 47.

ἀφελκύειν, abziehen, abhalten. I, 4, 24.

ἀφηγεῖσθαι, den Rückzug anführen. II, 3, 22.

ἀφθονία, Vorrath, Menge, Ueberfluß. I, 4, 17. ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία τῆς — συνουσίας, daß wir recht oft und vertraut mit einander umgehen können. VII, 5, 52.

ἄφθονος, reichlich. II, 4, 11. III, 2, 30.

ἀφιέναι, erlauben. I, 2, 2. jemanden beurlauben. I, 2, 8. VIII, 1, 6. einen Wurfspieß abschießen, werfen. I, 2, 9. III, 3, 60. befreien. V, 5, 20.

ἀφικνεῖσθαι, εἰς — so weit kommen, daß — I, 4, 5. εἰς λόγον, auf ein Gespräch kommen, ein Gespräch anfangen. II, 2, 1.

ἀφιστάναι τινὰ ἀπό τινος, einen von Jemand abwendig machen. V, 5, 40. τινὸς, von einem abfallen. IV, 5, 11. πόνου, sich der Arbeit entziehen. V, 5, 18. ἀφίστασθαι, die Marschroute verlassen. VII, 1, 6. πρὸς πολεμίους, zum Feinde übergehen. III, 1, 12.

ἄφοβος, unerschrocken. VI, 4, 20.

ἀφορῶντας παίειν, von hinten zu (im Rücken) niederhauen. VII, 1, 36.

ἀφροδίσια, τὰ, Begattung, Kinderzeugung, Ehe. I, 6, 34.

ἀφροντίστως ἔχειν, sorglos, unbekümmert sein. I, 6, 42.

ἀφρόνως, unbesonnener Weise. I, 6, 10.

ἀφροσύνη, Sinnlosigkeit. VI, 2, 41.

ἄφρον σῶμα, vernunftloser Leib. VIII, 7, 20.

ἀφυὴς, ungeschickt. I, 6, 32. (κατὰ) σῶμα οὐκ ἀφυὲς, wohl gewachsen. II, 3, 7.

ἀφυλακτεῖν τινος, auf nichts achten. I, 6, 5.

ἀφυλάκτους λαμβάνειν, unverversehens überfallen, I, 6, 37.

ἀχαριστία, Undankbarkeit. I, 2, 7.

ἀχάριστος, undankbar. I, 2, 7. V, 1, 17.

ἀχαρίστως, ungern. VII, 4, 14.

ἄχειρος, ohne Hände. III, 3, 45.

ἄχθεσθαι, sich ärgern, verdrüßlich werden. I, 3, 5. I, 4, 25.

ἄχθομαι τρέφων ὑμᾶς, es ist mir beschwerlich, euch zu unterhalten. III, 3, 20. τινὶ, auf jemand unwillig sein. VIII, 4, 9. 10.

ἄχθος, Kummer. V, 5, 6. VI, 1, 37.

ἀχρεῖος, unnütz, unbrauchbar. VII, 5, 21.

ἀψευδεῖν, nicht lügen, nicht hintergehen. V, 2, 8.

Βάδην, langsam, Schritt vor Schritt. III, 3, 62.

βαδίζειν, gehen — Gegens. τρέχειν, laufen. II, 3, 10. 14.

βάθος, Tiefe. Bei der Schlachtordnung die Linie von

der Fronte hindurch bis zum Hintertreffen, entgegengesetzt der Länge, oder der Ausdehnung von einem Flügel zum andern. II, 4, 2. 4. VI, 3, 19. daher *βαθύνειν φάλαγγα*, die Schlachtordnung mehr vertiefen. VIII, 5, 15.

βάλλειν, werfen, schleudern. I, 4, 5. *εἰς τὸ μέτωπον*, Pfeil auf die Stirne werfen. I, 4, 8. *βαλὼν φέλλια*, mit Armbändern geschmückt. V, 4, 6.

βάναυσοι, Handwerker. V, 3, 47.

βάρβαροι, Ungriechen, Perser. I, 2, 1.

βαρέως φέρειν, übelnehmen. II, 2, 5.

βάρος, die Last. III, 3, 42. VII, 2, 30. zu große Menge. VI, 2, 30.

βαρύνειν, lästig sein. V, 5, 25.

βαρύς. τὸ βαρὺ τοῦ στρατεύματος, Schwerbewaffnete. V, 3, 37.

βασανίζειν τινὰ, jemand verhören. V, 3, 16.

βάσανον διδόναι, einen Beweis geben. VII, 5, 64.

βασιλείαν δέχεσθαι ἀντὶ τοῦ ἵππου, für ein Pferd ein Königreich annehmen. VIII, 3, 26.

βασίλειον. τὰ βασίλεια, Residenz. I, 1, 5. die königlichen Gebäude. I, 2, 3. II, 4, 3. 4. VII, 2, 5. VII, 5, 25. 27.

βασιλεύειν, beherrschen, König sein. I, 5, 4.

βασιλεὺς, König. I, 1, 4. König der Perser. VIII, 8, 2. Zeus. II, 4, 19. VII, 5, 57.

βασιλικὸν (näml. *ἦθος*) königliche Gewohnheit, königliche Regierung. I, 3, 18.

βασιλικῶς παρεῖναι, in einem königlichen Aufzug erscheinen. I, 4, 14.

βεβαιοῦν δεξιάς τινι, einem halten, was man ihm mit Handschlag versprochen hat. VIII, 8, 2.

βέλος, εος, das Geschoß, der Pfeil. III, 3, 60.

βία, Gewalt, oder Gewaltthätigkeit. I, 2, 2.

βιάζειν, mit Gewalt wegnehmen. IV, 5, 56. *βιάζεσθαί τι*, etwas mit Gewalt erobern, einnehmen. V, 5, 45. *εἴσω*, mit Gewalt eindringen. III, 3, 69.

βίαιος, gewaltsam, gewaltthätig. I, 3, 17.

βιοτεύειν, leben, *ἀπὸ πολέμου*, vom Kriege leben. III, 2, 25. *ἐν πολλῇ εἰρήνῃ*, in tiefem Frieden leben. VI, 1, 18.

βιοτὴ, Lebensart. VII, 2, 27.

βλάβη, Schaden, Nachtheil. II, 2, 12.

βλακεία, Trägheit, Unthätigkeit. II, 2, 25. VII, 5, 83. VIII, 5, 83.

βλὰξ, nichtsnutzig, närrisch. I, 4, 12.

βλάπτειν, zuwider sein. I, 6, 18. *βλάπτεσθαι μέγα ὑπό τινος*, von jemand großen Schaden leiden. V, 3, 30.

βοᾶν τινα, einen um Schutz anrufen, VII, 2, 5.

βοηθεῖν ἐπὶ τὰ ἄκρα, aufs Gebirg laufen, um es zu vertheidigen, III, 2, 1.

βουκόλος, Rinderhirt. I, 1, 2.

βούλεσθαι, wollen, I, 1, 1. I, 2, 4. *τί μὴν βουλόμενοι*, aus welcher Absicht. II, 2, 11.

βουλεύεσθαι, mit Ueberlegung beschließen. *ἐβουλεύσατο κράτιστον εἶναι*, nach vorhergehender Ueberlegung hielt er's für dienlich. I, 4, 17. *περὶ τοῦ στρατεύεσθαι*, Lust haben, den Krieg noch weiter fort zu setzen. V, 5, 48.

βουλιμιᾶν, Heißhunger leiden, VIII, 1, 44.

βραχυτέροις λόγοις χρῆσθαι, weniger reden, I, 4, 4. ἐν βραχυτάτῳ δηλοῦν, mit wenig Worten erläutern, I, 2, 15. ἐν βραχυτάτῳ ἔργῳ διατρίβειν, mit einer einzigen und gar nicht weitläuftigen Sache sich beschäftigen, VIII, 2, 5.

βριμοῦσθαί τινι, gegen jemand ergrimmt werden. IV, 5, 9.

βρωτὸν, Lebensmittel, V, 2, 5.

βᾶλος, Erdkloß, II, 3, 17.

Γαμεῖν, heirathen, I, 2, 4. u. s.

γαμεῖσθαι, vom Frauenzimmer, nubere, VIII, 5, 19.

γαμέτης, Ehemann, Gemahl, IV, 6, 3.

γάμος, die Ehe, Verheirathung, VIII, 4, 9.

γὰρ, denn, für ἄρα, oder μὲν οὖν, also, VI, 3, 18. Versicherungspartikel, nempe, videlicet, V, 1, 20. indem, weil nämlich, II, 3, 4. deutet auf einen Zwischensatz, den man hinzudenken muß, I, 6, 29. II, 1, 4. 7. u. s. γ. οὖν in einem bejahenden Satze, I, 6, 2. 25. οὐ γάρ; warum nicht? quidni? I, 6, 12. III, 1, 38.

γαστὴρ, Magen, II, 3, 24. γαστρὸς ἕνεκα, um zu essen, I, 2, 8. Verächtlich, wie wir sagen um den Bauch zu füllen.

γε quidem. τόδε γε, dieß wenigstens, V, 5, 20.

γελοῖος, lächerlich, VII, 1, 22.

γενεὰ, Geschlecht, Herkunft, I, 1, 6. ἀπὸ γενεᾶς, von Kindheit an. I, 2, 8. ἀνθρώπων, Menschenalter, V, 2, 4.

γενέθλια, Geburtsfest, Geburtstag, I, 3, 10.

γενειάσκειν, heranwachsen, IV, 6, 5.

γενναῖος, guter Art, I, 4, 15.

γενναιότης, Gutartigkeit, VIII, 3, 38. (von einem Stücke Land.)

γένος, τὸ, das Geschlecht. I, 2, 1.

γεραίρειν τιμαῖς, mit Ehrenbezeugungen überhäufen. VIII, 1, 39. VIII, 8, 4.

γεραίτεροι, bejahrte Männer, I, 2, 4. 13. 14.

γέρρον, kleiner persischer Schild, I, 2, 9. 13. II, 1, 9. 21. III, 2, 7.

γεώλοφος, der Hügel, III, 3, 28.

γῆ, die Erde, III, 3, 3. die Göttin der Erde (Tellus) III, 3, 22. Feld, III, 2, 18.

γήδιον, Feldchen, Aeckerchen, VIII, 3, 33.

γηρᾶν, altern, alt werden, IV, 1, 15.

γίγνεσθαι, werden, entstehen, geschehen, sein. ἔννοια ἡμὶν ἐγένετο, ich habe nachgedacht, I, 1, 1. κάρποι γινόμενοι ἐξ αὐτῶν, der Nutzen den man von ihnen zieht. I, 1, 2. abstammen, I, 2, 1. τῶν γεραιτέρων, unter die Alten gerechnet, oder, unter die Zahl der Senatoren aufgenommen werden, I, 2, 15. ἀνίδρωτοι γενόμενοι für ἀν. ὄντες, II, 1, 29. ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις, in den nächsten Tagen darauf, V, 4, 51.

γίγνεσθαι σύν τινι, auf Jemandes Seite sein, V, 3, 8.

γιγνώσκειν. οὕτως ἐγιγνώσκομεν περὶ αὐτῶν, wir schlossen Folgendes daraus, I, 1, 3. behaupten, der Meinung sein, für gut halten, II, 2, 23. V, 2, 37. kennen, merken, wissen, II, 3, 15. III, 1, 21. schließen, muthmaßen, VI, 3, 5. empfinden, schmecken, I, 3, 5.

γλίσχρως, sparsam, kümmerlich, VIII, 3, 37.

γνήσιος, ächt, rechtmäßig, VIII, 5, 19.
γνώμη. κυβερνᾶσθαι γνώμῃ τινὸς, nach jemandes Willen beherrſcht werden, I, 1, 5.
γνώμας παρασκευάζειν, die Gemüther vorbereiten, II, 1, 21.
γνώρισμα, Kennzeichen, II, 1, 27.
γνωστὴρ, ein bekannter, zuverläßiger Mann, VI, 2, 39.
γοργὸς, ſchrecklich, fürchterlich, V, 2, 37. γοργὸς ἰδεῖν, munter im Geſicht, IV, 4, 3.
γοῦν, (d. i. γὲ οὖν) I, 1, 3. anſtatt γὰρ, I, 1, 4.
γράμμα, Buchſtab, γράμματα φερόμενα, eingelieferte Briefe, VIII, 6, 17. Wiſſenſchaften, I, 2, 6.
γράφειν, mahlen, I, 2, 13. τινὸς, einſchreiben, dazu zählen, IV, 3, 21.
γρηγορεῖν, wachen, wachſam ſein, I, 4, 20.
γρυπὸς, krummnaſig, mit e. Habichtsnaſe, VIII, 4, 21.
γρυπότης, die Geſtalt einer ſolchen Naſe, ebendaſ.
γυμνάζειν, üben, gewöhnen, I, 2, 10. I, 6, 32.
γυμνάσια, Uebungen, II, 2, 31.
γυμνῆται, Leichtbewaffnete, VII, 5, 5. γυμνητικὰ ὅπλα, deren Waffen, Bogen und Pfeile, kurzes Schwerdt, kleiner Schild. (Sie waren ungepanzert (γυμνοὶ) daher d. Name.) I, 2, 4.
γυμνὸς ὅπλων, unbewaffnet. V, 4, 45.
γυνὴ, Frauenzimmer, Weib, V, 1, 1. V, 5, 33.
Δάζεσθαι, austheilen, zutheilen, IV, 2, 43.
δαήμων, erfahren, klug, I, 2, 12.
δαὶ. τί δαί; wie ſo? warum denn? V, 1, 7.
δάκνειν, beiſſen, ſtechen, δάκνεσθαι, betroffen ſein, unwillig werden, I, 4, 13. IV, 3, 3.
δακτυλήθραι, Handſchuh, VIII, 8, 17.
δανείζειν, leihen, III, 1, 34.
δαπανᾶν σῖτον, Speiſe verzehren, I, 2, 11.
δαπάνη, Aufwand, Koſten. ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης, bei gleichen Koſten, VIII, 2, 2.
δαπανήματα, Ausgaben.
δάπεδον, Fußboden, VIII, 8, 16.
δαρεικὸς, nämſ. στατὴρ, perſiſche Goldmünze, zwanzig ſilberne Drachmen (ohngefähr 5 1/2 Groſchen) an Werth.
δᾶς, Fackel, VII, 5, 23.
δασμὸς, Tribut, Abgabe, II, 4, 12. 14. 22. 31. III, 1, 10. 34. IV, 6, 9, VII, 4, 9. VII, 5, 36. δασμοὶ, geprägtes Gold, das von gewiſſen Tributen gehoben wird, IV, 5, 40.
δασμοφόροι, Tributpflichtige, VII, 5, 79.
δασέα ὄρη, Gebirge, die mit Bäumen bewachſen ſind, II, 4, 23.
δαψιλέστατα, auf eine verſchwenderiſche Art, I, 6, 17.
δὲ zeigt eigentlich etwas Entgegengeſetztes an, daher es dem μὲν im Vorderſatze entſpricht. An der 5ten Stelle III, 3, 9. an der 6ten II, 1, 31. für γὰρ, οὖν, ἔτι, (auſſerdem auch, I, 5, 4.) an manchen Stellen. Steht in bejahenden ſowohl als Frageſätzen. Zu verſtehn nach ἄλλος, I, 2, 4. nach ἔπειτα, IV, 5, 20.
δεῖ, mit dem Genit. es iſt nöthig, bedarf. — ἀλλὰ, es fehlt viel, daß — V, 5, 30. Zu verſtehn, I, 6, 33. III, 3, 12.
δείδειν περὶ τινος, jemandes wegen beſorgt ſein, I, 4, 22.

δεικνύναι, von δείκνυμι zeigen, VIII, 4, 34. 35. τέρμα, ein Ziel abstecken, Laufbahn bezeichnen, VIII, 3, 27.

δείλη, der Abend, V, 4, 16.

δεινὸς πόθος, großes Verlangen, II, 1, 18. δεινὸς λαλεῖν, beredt, I, 4, 12. διδάσκειν, geschickt zu lehren, I, 3, 18. Ueberhaupt was ausgezeichnet, bewundernswürdig, furchtbar, gefährlich ist.

δεινός εἰμι ταύτην τὴν τέχνην, ich verstehe diese Kunst vollkommen, VIII, 4, 18.

δεινὸν, was in seiner Art ausserordentlich ist, es sei im Guten oder Bösen; daher schrecklich, gefährlich, III, 3, 59. V, 2, 31. VI, 2, 20. VIII, 6, 6. ἐν δεινοῖς εἶναι, in Gefahr sein, V, 2, 35. δεινόν τι κάλλος, eine große Schönheit, V, 2, 7.

δειπνεῖν, zu Abend essen, I, 2, 11.

δειπνίζειν, Abendessen geben, IV, 5, 5.

δεῖπνον, Abendessen, I, 2, 11. VIII, 1, 38.

δειπνοποιεῖσθαι, die Mahlzeit zubereiten, V, 2, 6. essen, III, 3, 33. VI, 3, 37. VII, 2, 1.

δεισιδαίμων, gottesfürchtig, III, 3, 58.

δεῖσθαι, bedürfen, I, 2, 9. I, 4, 1. II, 1, 3. bitten, I, 4, 12. I, 5, 4. V, 2, 14. mit d. Genit.

δεόμενοί τινος, die jemand sprechen wollen, Audienz verlangen, I, 3, 8.

δεκάδαρχος, decurio.

δεκαδεύς, zur selben Decurie (Zehnmannschaft) gehörig, II, 2, 30. VIII, 1, 14.

δεκὰς, Decurie, II, 1, 22.

δέον, wenns Noth thut, I, 5. 11. τὸ δέον ποιεῖν, seine Pflicht thun, II, 4, 4. VI, 3, 27. ἐν τῷ δέοντι, seiner Pflicht gemäß, VIII, 1, 20. τὰ δέοντα, das Nöthige, die Nothwendigkeiten, I, 6, 10. V, 1, 17.

δεξιὰ, rechte Hand, Handschlag, VI, 1, 11. VIII, 8, 2.

δεξιὸς, rechts; bei den Auspicien, was von guter Vorbedeutung ist, II, 1, 1. VII, 1, 3. in der Taktik, was auf dem rechten Flügel ist, V, 3, 39.

δεξιοῦσθαί τινα, jemand bei der rechten Hand fassen, die rechte Hand geben, III, 2, 14. IV, 2, 18. VI, 3, 15. 36. VII, 3, 8. VII, 5, 53.

δεσπότης, Herr, Beherrscher, (entspricht völlig dem lat. dominus) I, 1, 1. III, 1, 11. V, 3, 49.

δευτεραῖος, den folgenden Tag, V, 2, 2.

δέχεσθαι, aufnehmen, übernehmen, annehmen, I, 5, 5. IV, 6, 8. 13. V, 1, 27. VI, 1, 49. VIII, 3, 26. VIII, 5, 18. VIII, 7, 3.

δὴ, in Auseinandersetzungen und Schlüssen, also, daher, I, 2, 2. u. s. Zur Verstärkung: οὗτοι δὴ, hi quidem II, 3, 14. δὴ ἐντανῦθα, tum quidem damahls, wirklich, I, 4, 25. καλλίστη δὴ, pulcherrima sane, IV, 6, 11. in der That die schönste. So auch beim Imperativ, (III, 1, 10. u s.) u. bei Fragen, I, 3, 10. u. s. ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ — in vielem Andern, und dann besonders — I, 6, 21. Im Nachsatz tum vero, igitur, u. s. w. I, 4, 4. u. s. Bei Wiederaufnahme der Rede, also, demnach, VI, 2, 19.

δῆθεν, nämlich, IV, 6, 3. nimirum.

δῆλος, deutlich, ſichtbar, bekannt, I, 2, 6. I, 4, 2. VI, 1, 2. VIII, 1, 37.
δηλοῦν, bekannt machen, offenbaren, an den Tag legen, V, 4, 2. 3. VII, 1, 30. VIII, 1, 7.
δημοκρατία, eine Demokratie, d. i. ein freier Staat, wo das ganze Volk die Majeſtätsrechte hat, I, 1, 1.
δῆμος, Volk (im Gegenſatz der Vornehmen), I, 1, 1.
δῆμος τῶν στρατιωτῶν, gemeine Soldaten, IV, 1, 14.
δημόσιος, öffentlich. δημόσιοι ἀγῶνες, öffentliche Wettſtreite, I, 2, 12.
δημοσίᾳ, näml. γνώμῃ, oder βουλῇ, öffentlich, nach öffentlicher Verordnung, Einrichtung. I, 2, 10.
δημότης, der von geringer Abkunft iſt, II, 3, 15. VIII, 3, 5.
δῃοῦν, verheeren, verwüſten, III, 3, 23. V, 4, 21. 23.
δήποτε, jemahls, einſt, III, 2, 26.
δήπου, gewiß, wie ich glaube, sane. οὐ δήπου, keinesweges, ganz und gar nicht. VII, 5, 83.
διὰ, durch, von, vermittelſt, in, mit Genit. u. Accuſat. δ. βασιλέων πεφυκὼς, von Königen abſtammend, VII, 2, 24. δ. χρόνου, lange Zeit hernach, I, 4, 28. V, 5, 41. δ. τέλους, beſtändig, immerfort, III, 3, 35. u. ſ. δ. παντὸς, im Ganzen, durchweg. II, 4, 3. 4. δ. στόματος ἔχειν, im Munde führen, I, 4, 25. Zu verſtehen in ἄλλο τι, III, 2, 18. ὃ IV, 3, 17. τά τε ἄλλα κ. αὐτὸ τοῦτο VIII, 3, 39. ταῦτα u. τοῦτο I, 4, 27. u. II, 1, 25.
διαβάλλειν τινὰ πρός τινα, jemand bei einem verhaßt machen, I, 5, 3.
διαβιβάζειν, hinüberführen, IV, 1, 9.
διάγειν, leben, ſich betragen, I, 2, 2. I, 6, 5. VIII, 3, 50. ſeine Zeit anwenden, I, 2, 6. V, 4, 35.
διαγίγνεσθαι, fortdauernd in einem Zuſtande ſein. ἄρχοντες διαγίγνονται, ſie behalten die Herrſchaft, I, 1, 4.
διαγίγνεσθαι ἐν τοῖς ἐφήβοις, die gehörige Zeit unter Knaben und Jünglingen zubringen, I, 2, 15.
διαγιγνώσκειν, unterſcheiden, V, 1, 4.
διαγωνίζεσθαι, einen Wettſtreit halten, wetteifern, I, 2, 12. I, 4, 4.
διαδέχεσθαι, nachfolgen, ſuccediren, VIII, 6, 18.
διάδημα, Diadem, die weiße königliche Kopfbinde, VIII, 3, 13.
διαδιδόναι, austheilen, I, 4, 10. 26. III, 3, 7. λόγος διεδόθη, das Gerücht wurde ausgebreitet, IV, 2, 10.
διαδιδράσκειν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ, ſich zu den Seinigen zerſtreuen. III, 1, 3.
διαδικασίαν ἀναβάλλεσθαι, die Entſcheidung einer Sache aufſchieben. VIII, 1, 18.
διαδοχὴ, Ablöſung der Wache, I, 4, 17.
διαδωρεῖσθαι, verſchenken, zum Geſchenk geben, III, 3, 6.
διαθεῖν, auseinander laufen, herumſtreifen, ſich auf der Flucht zerſtreuen, III, 1, 3. VI, 2, 13.
διαθρύπτεσθαι, Syn. ἀναφυσᾶσθαι, ſtolz, aufgeblaſen werden, VII, 2, 23.
διαιρεῖν, trennen, unterſcheiden, I, 2, 4. 5. VIII, 1, 31.

διαιρεῖσθαι, vertheilen, V, 2, 6.
διαίρετος, der getheilt werden kann, IV, 3, 20.
δίαιτα, die Lebensart, Nahrung, I, 2, 16. I, 3, 2. VII, 5, 67. VIII, 4, 2. τὴν δίαιταν ποιεῖσθαι, sich aufhalten, VIII, 6, 22.
διακεῖσθαι, gesinnt sein, I, 6, 4. III, 1, 25. VI, 2, 9. VIII, 6, 23. ἁπλήστως μηδὲ πρὸς μίαν ἡδονὴν, jede Art von Vergnügen mäßig genieſſen, IV, 1, 14.
διακελεύεσθαι, ermahnen, ermuntern, m. d. Dativ. III, 2, 5. VII, 3, 10. ἑαυτῷ, Muth faſſen, I, 4, 13.
διακληροῦν, loosen, durchs Loos theilen, VI, 3, 34. 36.
διακονεῖν, aufwarten, bedienen, VIII, 3, 8.
διακόπτειν, zerſchneiden, VII, 1, 31. πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύματος, mit Gewalt auf die Eingänge des Lagers eindringen, III, 3, 66.
διακοσμεῖν, anordnen, III, 3, 11 VIII, 4, 2.
διακούεσθαι, anhören, IV, 4, 3.
διακριβοῦν, genau kennen, II, 1, 27.
διάκρισις, Entſcheidung, VIII, 2, 27.
διαλαμβάνειν, vertheilen, V, 1, 29.
διαλαχόντας τὰς ἁμάξας, die durchs Loos vertheilten Wagen, VII, 3, 1.
διαλέγεσθαι, ſich unterreden, II, 1, 1. III, 3, 32. berathſchlagen, VI, 1, 6.
διαλείπειν, entfernt ſein, VIII, 6, 17.
διαλλάττεσθαι, tauſchen, VIII, 3, 32.
διαλύειν τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην, aus der Geſellſchaft weggehen und ſich zur Ruhe begeben, II, 3, 1. τὴν στρατιὰν, das Heer auseinander gehen laſſen, V, 5, 43. VI, 1, 6.
διαλύεσθαι, weggehen, auseinander gehen, V, 1, 17. VII, 5, 40.
διαμαρτύρεσθαι, jemand beſchwören, VII, 1, 17.
διαμάχεσθαι, eine Schlacht liefern, III, 1, 5.
διαμένειν, bleiben, aushalten, VI, 3, 13. VII, 1, 4.
διαμνημονεύειν, erzählen, ſagen, I, 2, 2.
διαναγκάζειν, zwingen, VIII, 2, 5.
διανύτειν ὁδὸν, e. Reiſe zurücklegen, I, 4, 28. IV, 2, 15.
διαπαιδεύεσθαι, die gehörige Zeit unterrichtet werden, I, 2, 15.
διαπέμπειν, ausſchicken, herumſchicken, I, 5, 3. III, 1, 2. VII, 5, 31.
διαπηδᾶν, über etwas ſetzen, (vom Pferde), I, 4, 8.
διαπονεῖσθαι ταῖς πορείαις, Strapazen auf den Märſchen haben, VI, 1, 24.
διαπράττειν, ausführen, bewerkſtelligen, I, 4, 13. I, 6, 19. διαπράττεσθαι, auswirken, erlangen, I, 4, 1. I, 5, 9. IV, 5, 33. VII, 1, 23. VII, 2, 12. VII, 4, 9. VII, 5, 45.
διαπυκτεύειν, ſich durchkämpfen, VII, 5, 53.
διασκηνοῦν, im Zelte ſein, III, 1, 38.
διεσκώπτετο οὕτω ταῦτα, dergleichen Scherzreden führten ſie untereinander, VIII, 4, 23,
διασπᾶν, trennen, (zerreißen) VI, 1, 45. in kleine Parteien theilen, VIII, 5, 15. νόμους, die Landesgeſetze vernichten, VIII, 5, 25.
διασώζειν, erhalten, aufbewahren, I, 6, 19. VIII, 1, 3.

διασώζεσθαι, beibehalten, VIII, 8, 15.
διαταγεύειν, anordnen, verwalten, VIII, 3, 33.
διατάττειν ἐπιστάτας, Befehlshaber verordnen, II, 2, 19.
διατείνεσθαι εὐστόχως, geſchickt und accurat zielen, I, 4, 8. τὰ παλτὰ, Bogen und Pfeile in Bereitſchaft ſetzen, I, 4, 23. διατεινάμενος, mit äuſſerſten Kräften, IV, 3, 16.
διατελεῖν ἡμέραν, den Tag zubringen, I, 2, 6.
διατιθέναι, einrichten, V, 3, 21. V, 5, 29. διατίθεσθαί τι, etwas abſetzen, verkaufen, IV, 5, 42. διαθέσθαι, ὅπως ἂν σὺ βούλῃ, nach deinem Gutbefinden darüber zu verfügen, V, 2, 7.
διατρίβειν, ſich aufhalten, verweilen (ſchließt immer die Idee von Ergötzung in ſich), I, 2, 11. 12.
διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦτα, zu dieſen Unternehmungen wird Zeit erfodert werden, VI, 1, 23.
διαφέρειν, ſich unterſcheiden, ſich auszeichnen, I, 1, 4. I, 1, 6. I, 3, 1. II, 3, 5. VIII, 1, 39. VIII, 2, 7. unterſchieden ſein, VIII, 2, 21. διαφέρεσθαι, nicht einerlei Meinung ſein, VI, 1, 9.
διαφερόντως, ausnehmend, vorzüglich, VIII, 2, 5.
διαφεύγειν, geſchwind flieſſen, ſich ſtürzen (vom Fluß), VII, 5, 12.
διαφθείρειν, zerfleiſchen, zerreißen (von wilden Thieren), I, 4, 7. διεφθάρθαι ταῖς γνώμαις, allen Sinn und Verſtand verloren haben, VI, 1, 8.
διαφυλάττειν, beſchützen, bewahren, IV, 1, 15. VI, 4, 7.
διαχάσασθαι, eb. d. w. διαχωρῆσαι, VII, 1, 31.
διαχειρίζεσθαι ἔργα, Thaten verrichten, I, 4, 25.
διαχρῆσθαι, gebrauchen, anwenden, I, 5, 12.
διαψύχειν, auslüften, trocknen, VIII, 2, 21. Vielleicht διαψήχοντες, ſäubernd, abwaſchend, nach Brodäus und Andern.
διδασκαλεῖον, die Schule, I, 2, 6. I, 2, 15.
διδασκαλία, Unterricht, Unterweiſung, VIII, 7, 24.
διδάσκειν, lehren, belehren, im Paſſ. lernen: im Med. lernen laſſen, I, 6, 2. I, 2, 7. I, 6, 2. II, 1, 8. VIII, 3, 20. verordnen, I, 6, 20.
διδόναι βουλεύσασθαι, Auftrag geben zu berathſchlagen, III, 2, 13. δός μοι ἄρξαι αὐτοῦ, gieb mir die Herrſchaft über ihn, I, 3, 11. ἑαυτοὺς, ſich ergeben, V, 1, 27. τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων, ſich unter einander verheirathen, VII, 4, 5.
διείρειν τὰς χεῖρας, die Hände hineinſtecken, VIII, 3, 10.
διελαύνειν πολλὴν ὁδὸν, einen großen Theil des Landes durchſtreifen, weit ins Land hineindringen, IV, 4, 4.
διερευνητὴς, Kundſchafter, V, 4, 4. VI, 3, 2.
διέρχεσθαι, durchreiſen, I, 1, 5.
διελ[redacted] τὴν παιδείαν, als er die Knabenerziehung zu Ende gebracht, I, 5, 1.
διηγεῖσθαι, erzählen, I, 1, 6.
διημερεύειν, den ganzen Tag zubringen, VII, 5, 53. die ganze Zeit drauf wenden, VII, 5, 86.
δικάζειν τινὶ, jemandem Recht ſprechen, I, 2, 6. I, 3, 16. 17. δικάζεσθαι, mit einem rechten, I, 2, 7.

δίκαιος, rechtmäßig, I, 2, 2. I, 3, 17. τὰ δίκαια, Rechte, Verordnungen, I, 3, 18. δίκαιός εἰμι λέγειν, es ist billig, daß ich dieses vortrage, VIII, 5, 22. δίκαιον ἅρμα, ein gut bespannter Wagen, II, 2, 26. δικαιότατον γήδιον, wird erklärt, VIII, 3, 38.

δικαιοσύνη, die Gerechtigkeit, (die Rechte, oder die Gesetze) I, 2, 6.

δίκη, Prozeß, VIII, 2, 27. δίκην διδόναι ὑπό τινος, von jemand bestraft werden, I, 6, 45. III, 1, 22.

διορίζειν, unterscheiden, einen Unterschied machen, I, 6, 31. vertheilen, IV, 5, 39.

δίπηχυς, zwei Ellen lang, VI, 1, 30.

διπλάσιος, noch einmal soviel, doppelt, III, 1, 34, 35. IV, 2, 37.

διφρεία, Einrichtung eines Streitwagens, VI, 1, 27. VI, 2, 8.

δίφρος, Sitz des Wagenlenkers VI, 2, 29.

δίχα, getrennt (mit dem Genitiv) VI, 1, 8. δίχα γίγνεσθαι τοῦ σώματος, vom Leibe getrennt werden, VIII, 7, 20.

διχάζεσθαι, sich trennen, weichen, abbiegen, VII, 1, 31.

διψᾶν, dursten, I, 2, 8. trinken, I, 3, 11. begierig sein, IV, 6, 15.

δίψος, τὸ, der Durst, III, 1, 5. VIII, 1, 36.

διωθεῖσθαι τὸν ὄχλον, den Pöbel wegschaffen, sich durchdrängen, VII, 5, 35.

διώκειν, verfolgen, I, 4, 14. III, 2, 10. zu erreichen suchen, streben, IV, 1, 15. VIII, 1, 39.

δμωαί, Mägde, V, 1, 6.

δοκεῖν, glauben, meinen, I, 1, 1. I, 1, 6. u. s. scheinen, I, 2, 2. u. 5. ἡμῖν δοκεῖ πᾶσι, wir sind alle der Meinung, III, 3, 14. δεδογμένον ἐστὶ, es ist beschlossen, verordnet, VI, 2, 9. ἐδέδοκτο, es war verordnet, VII, 5, 35.

δοκιμάζειν, prüfen, kennen lernen, I, 5, 7. VIII, 4, 30.

δοκίμως καλὸν κἀγαθὸν γίγνεσθαι, für einen Mann von geprüfter Tugend und Redlichkeit gehalten werden, I, 6, 7.

δολερὸς, betrügerisch, ein Betrüger, I, 6, 27.

δολοῦν, überlisten, I, 6, 28.

δόλωσις, Betrügerei, I, 6, 28.

δόξα, Meinung, VI, 1, 38. VI, 3, 30. gute Meinung anderer von uns, Ruhm, I, 6, 22.

δοξάζειν, rühmen, loben, V, 5, 46.

δορκὰς, Reh, Rehbock, I, 4, 7. II, 4, 20.

δόρυ, Genitiv δόρατος, Stange, Spies, VII, 1, 4.

δορυάλωτος, mit Sturm erobert. δορυαλώτου τῆς πόλεως οὔσης, da die Stadt im Sturm eingenommen worden, VII, 5, 35.

δορυφορεῖν, beschützen, VII, 5, 84.

δορυφορία τῆς ἐπιστολῆς, Briefträgen Bewaffneter, II, 2, 10.

δορυφόροι, Lanzknechte, VIII, 3, 6. 15. Beschützer, bildlich, VII, 5, 84.

δοτῆρες δαπανημάτων, Besorger der Ausgaben, Zahlmeister, VIII, 1, 9.

δουλικὸς, sklavisch, VII, 4, 15.

δοῦλοι, Sklaven, VII, 5, 78.

δουλοῦν, zum Sklaven machen, III, 1, 11.

δρᾶν, thun, verrichten, III, 3, 53.

δριμὺς, (vom Geſchmack) ſcharf, gewürzt, VI, 2, 31.
δρόμος, das Laufen, I, 2, 10. die Laufbahn, VIII, 3, 25.
δρύπτεσθαι, ſich zerkratzen, III, 1, 13. III, 3, 67.
δῦναι κατὰ τῆς γῆς, in die Erde verſcharrt werden, V, 5, 9.
δύναμις, eigentl. Gewalt, Stärke — ὁπόση ἐστὶ δύναμις, ſo oft du kannſt, Gelegenheit haſt, I, 6, 35.
δύναμιν, ἔχειν, das Heer anführen, Feldherr ſein, I, 6, 10.
δύναμις, Heer, II, 1, 4. II, 4, 17. IV, 6, 9.
δύνασθαι, können, bei Kräften ſein, I, 2, 13.
δυνάστης, Mächtiger, Vornehmer, III, 1, 16. IV, 5, 40.
δυνατὸς, ſtark, mächtig, II, 3, 6. V, 4, 1.
δύσβατα, Wege, Paſſagen, wo ſchwer durchzukommen iſt, II, 4, 27.
δυσέλπιστος. ἐκ δυσελπίστων, unverhofft, VI, 1, 47.
δυσθετούμενος, auſſer ſich gebracht, II, 2, 5.
δυσθυμος, mißmuthig, zerſtreut, V, 2, 34.
δυσκατάστατον, was gefährlich und ſchwer zu hemmen iſt, V, 3, 43.
δύσκολος, mürriſch, II, 2, 2. 6.
δυσμενὴς, übelwollend, VIII, 3, 5.
δυσοίκητος, unbewohnbar, VIII, 6, 21.
δυσόρατος, ſchwer zu ſehen, zu erkennen, I, 6, 40.
δυσφορεῖν, unwillig werden, II, 2, 8.
δύσφορον, beſchwerlich, I, 6, 17.
δυσχερῆ, gefährliche Plätze, (die den Reiter hindern), I, 4, 7.
δύσχρηστος, unbrauchbar, III, 3, 26.
δυσχωρίαι, unwegſame Oerter, I, 4, 7. I, 6, 35.
δωδεκάδαρχος, Aufſeher über zwölf Mann, II, 4, 4. III, 3, 11.
δωρεῖσθαι, ſchenken, beſchenken, II, 1, 17. V, 2, 8.
Ἐὰν, wenn. ἐάν τε —, ἐάν τε, ſei es, daß — oder — IV, 3, 22. f.
ἐᾶν, zugeben, laſſen, I, 1, 2. ſchonen, V, 4, 24.
ἑαυτῦ für σεαυτῦ, VI, 3, 27. 23.
ἕβδομον, τὸ, zum ſiebenten Mal, VIII, 7, 1.
ἐγγράφειν, (auf etwas ſchreiben,) einprägen, III, 3, 52.
ἐγγυήτης, Bürge, VI, 2, 39.
ἐγγὺς, nahe, in der Nachbarſchaft, I, 5, 2. III, 2, 10.
ἐγγυτάτω, dicht, dahinter, V, 3, 45.
ἐγκαλεῖν, anklagen, I, 2, 7. mit dem Dativ, VII, 2, 22.
ἐγκαλύπτεσθαι, ſich einhüllen (von Sterbenden, VIII, 7, 26.
ἐγκελεύστοι ὑπὸ Κύρου, auf Befehl des Cyrus, V, 5, 39.
ἔγκλημα, Anklage, I, 2, 6. 7.
ἐγκλίνειν τινὶ, einem ausweichen, III, 3, 65.
ἐγκράτεια, Mäßigkeit, Enthaltſamkeit, I, 5, 9. VIII, 1, 32. VIII, 1, 36. 37.
ἐγκρατὴς, enthaltſam, mäßig, I, 2, 8. IV, 1, 14.
ἐγκωμιάζειν, rühmen, V, 3, 3.
ἐγχέειν, eingieſſen, I, 3, 9.
ἐγχειρίζειν (einhändigen), anvertrauen, VIII, 8, 3.
ἔδαφος, εος, τοῦ ποταμοῦ Flußbett, VII, 5, 18.
ἕδρα, Sitz, Thron, VI, 3, 15. vorzüglicher Platz, höherer Sitz, VIII, 1, 39. 4, 5. 6, 11.

ἐθέλειν, wollen, I, 1, 2. ἤθελον ὑπακούειν, sie gehorchten gern und willig, I, 1, 3. I, 6, 8. sich vornehmen, VIII, 1, 16. 25.

ἐθελόπονος, arbeitsam, willig zur Arbeit, II, 1, 22.

ἐθελούσιον, eben soviel als ἑκούσιον, freiwillig, V, 1, 9. VI, 3, 35.

ἐθίζειν, gewöhnen, I, 2, 10. III, 3, 53. VI, 2, 26. (passiv.) sich gewöhnen, I, 2, 11. II, 3, 22.

ἔθνος, Volk, I, 1, 3. IV, 2, 1, V, 2, 25. ἔθνη κατεστραμμένα, bezwungene Völker, VIII, 6, 1.

ἔθος, Gewohnheit, I, 6, 10. (ἔθος ἕνεκα, der Gewohnheit wegen, damit ihr daran gewöhnt werdet, wenn auch keine Noth da ist.)

εἰδέναι, sehen, wissen, οὐκ οἶδ', εἰ δῶ, nescio oder haud scio an non dem, d. h. ich werde sie wohl geben, VIII, 4, 16.

εἶδος, äussere Gestalt, Ansehen, I, 2, 1. εἶδος εὐδοκιμοῦν, (von Speisen) eine angenehm zubereitete, künstlich zugerichtete Art, VIII, 2, 6.

εἶεν 3 plur. praes. opt. per Syncopen Att. anstatt εἴησαν — von εἰμὶ — es sei drum! wohl! gut! III, 1, 13. 35. IV, 3, 8.

εἰκάζειν, (gleich machen) muthmaßen, I, 6, 44. εἰκάζεσθαι, nachahmen, II, 3, 19

εἴκειν ζημίαις, sich durch Strafen bewegen lassen, I, 6, 21.

εἰκῇ, ohn' Unterschied, II, 2, 22. muthwilliger Weise, V, 1, 22. vergebens, V, 5, 13.

εἰκός. οἷον εἰκὸς, dergl. man sich leicht vorstellen kann, weil es der Sache gemäß, natürlich, billig ist, ὥσπερ oder ὡς εἰκὸς, wie billig, wie natürlich, I, 6, 6. II, 2, 10. IV, 1, 7. 2, 27. ὥσπερ εἰκὸς, wahrscheinlicher Weise, II, 2, 6. VIII, 7, 1. wie gewöhnlich, II, 1, 1. 2. wie zu geschehen pflegt, II, 3, 20. VI, 3, 15. εἰκὸς, es ist zu hoffen, IV, 5, 22. V, 3, 30.

εἰκότως, mit Recht, natürlicher Weise, I, 1, 2, I, 6, 3.

εἰλικρινὴς, abgesondert, unterschieden, VIII, 5, 14.

εἶναι σύν τινι, von eines Partei sein, es mit jemandem halten, III, 2, 22. V, 3, 30. pleonastisch, II, 2, 15. ε. οὐδεν, für nichts geachtet werden, VI, 2, 8. ἐν τοῖς μεγίστοις, von großer Wichtigkeit sein, VIII, 1, 11.

εἰπεῖν, sagen, I, 1, 4. befehlen, II, 4, 21. III, 3, 40.

εἴργειν, zurückhalten, verwehren, II, 3, 10.

εἰρημένα, das Versprochene, I, 6, 11.

εἰρήνη, Friede, Sicherheit vor feindlichem Angriff, VI, 1, 18.

εἰρκτὴ, Gehege, Gefängniß, III, 1, 19.

εἷς μὲν, εἷς δὲ, der eine, der andere, I, 2, 4.

εἰς, mit dem Accusat. in, zu, auf, nach, an, εἰς καιρὸν, zu rechter Zeit, οὐκ ε. μακρὰν, in Kurzem, V, 4, 21. ε. Πέρσας, nach Persien, VIII, 5, 20. ε. τρὶς, 3 Mal, VII, 1, 4. τοὺς μυρίους, an 10,000, VI, 2, 7. ε. ἕνα, Mann für Mann, II, 3, 21. ε. δύο ἄγειν, 2 u. 2 führen, VII, 5, 17. Oft bedeutet es Bezug, Endzweck, dient zur Umschreibung des Dativs, der Adverbien u. d. g. So εἰς δύναμιν, ε. κάλλος für καλῶς, VIII, 1, 33. usw.

εἰσαγγέλλειν, eine Sache vorbringen, VIII, 3, 20
εἰσάλλεσθαι, geschwind eindringen, einrücken, VII, 4, 4.
εἰσαῦθις, ein andermal, VIII, 3, 8.
εἰσέρχεσθαι, hineinkommen, vorgelassen werden, II, 4, 7. εἰς τοὺς τελείους, unter die Männer aufgenommen, I, 2, 15. nach Hause gehen, I, 4, 13 εἰς τὸ φρούριον, in die Festung eingelassen werden, V, 3, 17.
εἰσιέναι, hineingehen — εἰσιόντες, bei ihrer Ankunft, IV, 2, 39. τὰ εἰσιόντα, Speise und Trank, I, 6, 17.
εἰσκομίζειν τινὶ, einem nach Hause bringen, I, 4, 8. 10.
εἰσφέρειν χρήματα, Gelder zusammenbringen, VI, 2, 9. VII, 1, 12.
εἶτα, nachher, darauf, V, 5, 32.
εἴωθα, ich bin gewohnt, pflege, II, 1, 5.
ἐκ, aus, von, seit, wegen u. s. w. Mit dem Genit. ἐκ πολλοῦ, von Weitem, V, 4, 49. ἐκ δεξιᾶς, zur Rechten. ἐκ νυκτὸς, oder νυκτῶν, bei Nacht (eigentl. von Anbruch der Nacht an). ἐκ πολλοῦ heißt auch schon längst, lange zuvor, I, 6, 41. ἐκ τούτου, hierauf. ἐκ συναλλαγῆς, nach der Aussöhnung, III, 1, 40. ἐκ τούτου od. τούτων, deswegen. φόνος ἐξ ἀμφοτέρων, Gemetzel von beiden Seiten, III, 3, 65. ἐκ βασιλέως, vom Könige, durch den König, VIII, 6, 9. τὰ ἐκ τῶν πολεμίων, d. Thun der Feinde, III, 3, 48. ἐκ τῶν ἔργων κρίνεσθαι, nach ihren Thaten beurtheilt werden, II, 2, 21. Periphrastisch ἐκ τοῦ φανεροῦ für φανερῶς, ἐκ δυσελπίστων, gegen alle Erwartung, VI, 1, 47. ἐξ ἴσου, unter gleichen Bedingungen, II, 3, 8. ἐκ παντὸς τρόπου, auf alle Weise, VII, 5, 55. ἐκ χειρὸς, aus der Nähe. Zu verstehen in φοινικος, VII, 5, 22.
ἑκασταχῇ, jederzeit, bei jeder Gelegenheit, VI, 2, 5.
ἕκαστος, jeder, I, 2, 4. II, 4, 3. III, 3, 70.
ἑκατεράκις, zweimal hintereinander, IV, 6, 4.
ἑκάτερος, jeder von beiden, alle beide, I, 3, 17. III, 3, 1. 28. V, 4, 25. ἑκάτεροι, beide Parteien, VII, 4, 1.
ἑκατέρωθεν, auf beiden Seiten, VIII, 3, 15.
ἑκατόνταρχος, Befehlshaber über 100 Reiter, Rittmeister, V, 3, 41.
ἑκατοστὺς, Centurie, ein Hundert, VI, 3, 34.
ἐκβοηθεῖν, zu Hülfe eilen, I, 4, 18.
ἔκγονοι, Enkel, Nachkommen, V, 3, 19.
ἐκδέχεσθαι, ertragen, VII, 1, 27.
ἐκδιδόναι, ausstatten (vom Heirathen), VIII, 4, 18.
ἐκδῦναι, ausziehen, I, 3, 17. V, 1, 1.
ἐκεῖνος, jener, den man nennen will, III, 1, 28.
ἐκκλίνειν, sich wenden, fliehen I, 4, 23. abbeugen, VII, 1, 30.
ἐκκόπτειν, vernichten, über den Haufen werfen, VI, 2, 15.
ἐκκρίνειν, (verurtheilen) aus der Versammlung ausschließen, I, 2, 4. ἐκκρίνεσθαι, abgesondert werden, VIII, 7, 20.
ἐκλείπειν, verlassen, IV, 1, 8. ἐκλιπεῖν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ, ich fühle die Annäherung des Todes, VIII, 7, 26.
ἐκμανθάνειν, spüren, ausspüren (von Jägern), I, 6, 40.

ἐκμετρεῖσθαι, Maas nehmen, VI, 4, 2

ἐκπεπτα ἑνως εὐφραίνεσθαι, sich unmäßig freuen, VIII, 7, 7.

ἐκπηδᾶν, hervorspringen, I, 4, 8.

ἐκπίομαι, ich werde austrinken, I, 3, 9.

ἐκπλεω ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια, mit allen Nothwendigen reichlich versehen sein, I, 6, 7. ἔκπλεω πάντα διαπονεισθαι, alles aufs genaueste verrichten, III, 1, 28.

ἐκπλήθω, zählig machen, VII, 4, 16.

ἐκπληροῦν, ausfüllen, vollzählig machen, V, 3, 24. 4, 32. τὸ ἐλλειπον, das, was fehlt, verschaffen, IV, 5, 39.

ἐκπλήττειν, in Schrecken setzen, I, 6, 40.

ἐκπλήττεσθαι, in Erstaunen gerathen, ganz hingerissen werden, I, 4, 27. VI, 3, 15. VIII, 3 14. ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλήχθαι, aus einer heftigen Gemüthsbewegung, II, 2, 5. ἐκπεπληγμένος φόβος, große, blinde, Furcht, V, 2, 33.

ἐκποδὼν, (von den Füßen weg), aus den Augen, entfernt, I, 5, 13. III, 1, 3. V, 4, 34. VI, 1, 37. VI, 4, 15.

ἐκπονεῖν (eigentl. ausarbeiten), mit Eifer thun, sich bestreben, befleißigen, I, 5, 7. II, 3, 4. V, 1, 29. VIII, 1, 37. τὰ περὶ τοὺς θεοὺς, sich als einen eifrigen Verehrer der Götter beweisen, VIII, 1, 23. τὸ σῶμα, den Körper abhärten, III, 3, 5. τὰ σῖτα, Speisen zubereiten, VIII, 2, 5. τὰ εἰσιόντα, die genossenen Speisen verdauen (ausarbeiten) I, 6, 17. und so auch, ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαιταν, I, 2, 16.

ἐκπορίζειν τὰ χρήματα, Geld verschaffen, III, 1, 30.

ἔκπωμα, Becher, I, 3, 9. VIII, 3, 33.

ἐκστρατεύεσθαι, in feindlichem Gebiet, oder auswärts, Krieg führen, III, 3, 16.

ἐκστρατοπεδεύεσθαι, das Lager aufschlagen, VI, 3, 1.

ἐκτάττειν, bestimmen, verordnen, VI, 2, 8.

ἐκτάττεσθαι, in Schlachtordnung stellen, VI, 1, 43. VI, 3, 11. Stellung einnehmen, sich stellen, VI, 3, 33.

ἐκτείνειν, (eigentl. ausstrecken), τὸν ἵππον, das Pferd anspornen, strecken, V, 4, 5. φάλαγγας, das Heer auseinander stellen, VIII, 5, 15.

ἐκτέμνειν, ausschneiden, entmannen, V, 2, 28. VII, 5, 62.

ἐκτραχηλίζειν, abwerfen, herunterwerfen (vom Pferde), I, 4, 8.

ἐκτρίβειν πῦρ, Feuer herausreiben (wie aus 2 Hölzern), II, 2, 15.

ἐκφαίνεσθαι, sich stellen, IV, 5, 56. οὐκ ἐκφαινόμενοι, die nicht erscheinen, nicht kommen, VIII, 6, 16.

ἐκφέρειν, austragen, ausbringen, bekannt machen, VI, 1, 5. herausholen, VIII, 4, 24. ἐξενεχθῆναι πρὸς, dahin gebracht werden, daß I, 6, 34.

ἔκφρων, scheu (von Pferden), VII, 1, 27.

ἑκὼν, freiwillig, wissentlich, I, 14. 6, 9. Oft ist bei ἑκὼν das Verbum εἶναι überflüssig, als: ἑκὼν εἶναι, II, 2, 15. V, 1, 15. 2, 9. 10. VII, 1, 13.

ἔλασις, eben soviel als ἐξέλασις, der Aufzug, VIII, 3, 1.

ἐλάττων, weniger, VII, 5, 70. ἐ. ὁδὸς, kürzerer Weg, II,

4, 27. ἑλάττονα, die leichten Truppen, V, 3, 37.
ἐλαττοῦν, verkleinern, VI, 3, 17.
ἐλαύνειν, angreifen, I, 4, 20. III, 3, 65. treiben, wegtreiben, III, 1, 3. VIII, 1, 44. ἐλαύνειν, einen Aufzug halten, ausreiten, VIII, 3, 9. ἐλάσαι, reiten, III, 3, 27.
ἐλέγχειν, überführen, III, 1, 12. ausforschen, I, 6, 13.
ἐλεύθερος, frei; ἐλευθέρα ἀγορὰ, von allen Störungen freier Ort oder Platz, I, 2, 3.
ἐλευθέριος βίος, Leben, wie es den freien Mann geziemt, III, 3, 52. freigebig, V, 3, 3. ἐλευθεριωτέρους εἶναι αὐτῶν ἐνόμιζεν, er glaubte, daß sie (bei ihren Mahlzeiten) den für Freigeborne schicklichen Wohlstand besser beobachteten, als die Seinen, V, 2, 16. schön, einnehmend, VI, 4, 4.
ἑλιγμοὺς πολλοὺς πλανᾶσθαι, viele Umwege nehmen, I, 3, 4.
ἕλκειν nämlich. τὰς πάγας, die Schlinge zuziehn, I, 6, 39. ἕλκεσθαι ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, von Ausübung des Guten, der Tugend, abgezogen, abgehalten, werden, VIII, 1, 32.
ἐλλείπειν τι τῶν νομίμων, seine Pflicht hintansetzen, gegen ein ausdrückliches Gesetz handeln, I, 2, 14. ἔλλειπον εἰς ἐμὲ ἥξει, die Schuld des Fehlers soll auf mich fallen, I, 5, 13. οὐδὲν προθυμίας ἐλλείπειν, es an Eifer und Bereitwilligkeit nicht fehlen lassen, IV, 5, 49.
Ellipse der Worte εὖ ἔχει, nach Art der Attiker, VII, 5, 54. nach μεθέξομεν. Vgl. IV, 5, 10. VIII, 7, 24.
ἐλπὶς ἰδοὺς, Hoffnung — ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν τινι, jemand Hoffnung machen, Vortheile zeigen, eben soviel als προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβάλλειν, I, 6, 19.
ἐμβαίνειν εἰς κίνδυνον, sich in Gefahr begeben, II, 1, 15. V, 2, 19.
ἐμβάλλειν ἐπιθυμίαν τινὶ, bei jemand eine Begierde erregen, I, 1, 5. σῖτον ἵπποις, den Pferden Futter vorwerfen, VIII, 1, 38. εἰς πολεμίαν, ins feindliche Gebiet einfallen, III, 3, 22. τοῖς πολεμίοις, die Feinde angreifen, VII, 1, 17.
ἐμβάλλειν περί τινος, etwas vortragen, in Vorschlag bringen, V, 5, 43. so auch: λόγον περὶ, II, 2, 19. 3, 5. VI, 1, 13. λόγους, die Rede auf etwas bringen, Stoff zum Gespräch geben, II, 2, 1. βουλὴν περί τινος εἰς τὸν στρατὸν, dem Heere zur Berathschlagung vortragen, II, 2, 18. ψῆφον, eine Verordnung machen, einen Schluß fassen, II, 2, 21.
ἔμβαμμα, Brühe, I, 3, 4. II, 2, 5.
ἐμβολὴ, Angriff, II, 3, 17. VII, 1, 18.
ἐμμένειν, bleiben, verharren, I, 2, 16. VIII, 8, 8. standhaft sein, VII, 5, 71.
ἔμμονος, standhaft, dauerhaft, III, 3, 52. 55. VIII, 1, 29.
ἐμὸς, ἡ, ὸν, meiner, e, es — εὐνοίᾳ καὶ φιλίᾳ τῇ ἐμῇ, aus Gewogenheit und Liebe gegen mich, III, 1, 28. τῆς ἐμῆς δωρεᾶς, das Geschenk, das du mir gemacht, VIII, 3, 32.
ἐμπεδοῦν ὅρκους, den Eid halten, V, 1, 21. VIII, 8, 2. ἐμπεδοῦν ἃ λέγουσι, Wort halten, IV, 2, 8.

ἐμπιεῖν, trinken, VII, 1, 1.
ἐμπίπτειν, einbrechen, anfallen, I, 4, 22. VIII, 5, 14.
ἐμπλήσθεσθαι, gesättigt werden, I, 3, 4. πρὶν ἐμπλησθεὶη θηρῶν, bis seine Jagdlust befriedigt wäre, I, 4, 14.
ἐμποδίζειν, verhindern, verwehren, II, 3, 10. Also auch ἐμποδὼν εἶναι oder γίγνεσθαι, II, 4, 23. VI, 1, 42. VIII, 5, 21.
ἐμπολὴ, Anschaffung der Sachen, Kauf der Waaren VI, 2, 39.
ἔμπορος, Kaufmann, IV, 5, 42. VI, 2, 38.
ἔμπροσθεν, vorher, III, 3, 50. ἔμπροσθεν προέρχεσθαι und προπορεύεσθαι, vorangehen, II, 2, 7. IV, 2, 23.
ἐμφαγεῖν, essen, VII, 1, 1.
ἐμφανίζειν, zeigen, zu erkennen geben, VIII, 1, 26. 2, 1.
ἐμφερὲς τῷ ἐμῷ πάθει, was meinem Schicksale ähnlich ist, V, 5, 31.
ἐν, Praepos. mit dem Ablat. in, an, bei. ἐν τάχει, in Kurzem. ἐν Πέρσαις, bei den Persern. ἐν σίτῳ, beim Essen, V, 2, 17. ἐν τῷ παρόντι, bei den jetzigen Umständen, II, 4, 12. ἐν τούτῳ, deshalb, I, 3, 17. ἐν ἅπασιν, in Aller Gegenwart, III, 3, 56. ἐν τῷ αὐτῷ (τόπῳ) V, 3, 53. ἐν ᾧ (καιρῷ), zu welcher Zeit, zur Zeit, wo —. ἔν τινι γιγνώσκειν, aus etwas erkennen, I, 6, 21. ἐν μέσῳ καταβαίνειν für εἰς μέσον, IV, 5, 49. ἐν νόμοις, nach den Gesetzen, I, 2, 2. ἐν σαυτῷ, für dich allein, in dem, was allein dich betrifft, I, 6, 44. ἐν τῷ μέρει, meines Theils, à mon tour, VI, 1, 11.
ἔναγχός ποτε, neulich, vor einiger Zeit, II, 4, 12.
ἐναντίος, entgegengesetzt, Feind, I, 4, 22. I, 6, 28. III, 1, 13. VI, 1, 30. VII, 1, 32. ἐναντίον πολλῶν, in Gegenwart vieler, V. 3, 16.
ἐνδεές τι ἐν τῷ σώματι, ein körperliches Gebrechen, VIII, 1, 40.
ἐνδεέστεροι, schlechtere, geringere Leute, II, 2, 1. ἐνδεέστεροι βίου, die nicht zureichende Lebensmittel zu ihrem Unterhalte haben, VII, 5, 81.
ἐνδείκνυσθαι ἱκανὸς ὢν ποιεῖν τι, zeigen, daß man im Stande sei, etwas zu thun, I, 6, 10.
ἐνδεῖσθαι, Mangel haben, II, 2, 26.
ἔνδηλος, der zu erkennen giebt, I, 4, 1.
ἐνδιατρίβειν τὴν ὄψιν ἔν τινὶ, mit seinen Augen auf etwas verweilen, V, 1, 15.
ἐνδιδόναι, überreichen, I, 3, 8 9.
ἔνδον, drinnen, zu Hause, I, 6, 8. III, 3, 2. VIII, 2, 21. οἱ ἔνδον ὄντες, Einwohner der Stadt, V, 2, 4.
ἔνδοθεν, soviel als ἔξω, heraus, I, 4, 13. V, 2, 5. So intus egredi.
ἐνδῦναι, anziehen, I, 3, 17. II, 4, 6. VIII, 3, 1. ἐνδῦναι, (von Netzen) verwickeln, verstricken, I, 6, 40. ἐνδύεσθαι ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων, Eindruck auf das Gemüth der Zuhörer machen, II, 1, 13. ἐνδῦναι εἰς τὴν ἐπιμέλιαν, seine Gedanken auf die Sorge richten, Sorge übernehmen, VII, 1, 12.
ἐνεγκεῖν, bringen, II, 2, 9.
ἐνέδρα, Winkel, Hinterhalt, V, 4, 4.
ἕνεκα, mit dem Gen. wegen, um, I, 2, 1. (Bisweilen ist

es ausgelassen, als: τοῦ δὴ, näml. ἕνεκα, I, 3, 9.) ἕνεκα ἐκείνου, in Betracht seiner, III, 2, 30. ἕνεκα τοῦ ὑμᾶς ἐθέλειν μᾶλλον, um euch geneigt zu machen, oder: daß ihr lieber wollet, V, 1, 20.
ἐνεργὸς, wirksam, thätig, II, 2, 23. VIII, 1, 35. ἐνεργὸν γενέσθαι (χώραν), bebauet werden, urbar gemacht werden, III, 2, 19. ἐνεργὸν εἶναι πολλὴν ἄν σοι γῆν ἐῶην, ich will dich dein weitläuftiges Land ungestört bearbeiten lassen, V, 4, 25.
ἐνεργὸς χώρα, tragbares Land, VIII, 6, 16.
ἔνθα, wo, woselbst, I, 2, 3. II, 3, 22. ἔνθα δὴ, darauf I, 3, 25. III, 3, 49. 65.
ἔνθεν καὶ ἔνθεν, hier und da, auf beiden Seiten, VI, 1, 30. VI, 3, 3. VIII, 1, 31. VIII, 3, 9.
ἐνθουσιᾷν, begeistert sein, I, 4, 8.
ἐνθυμεῖσθαι, betrachten, überlegen, I, 1, 3. IV, 1, 5. IV, 2, 34.
ἐνιέναι, eindringen, VII, 1, 29.
ἔνιοι μὲν — ἔνιοι δὲ, einige — andre, V, 4, 7.
ἔνιά ἐστι, ἃ, es giebt Fälle, wo — I, 6, 9.
ἔννοια, Nachdenken, Betrachtung. ἔννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο, ich habe einsmals darüber nachgedacht, Betrachtung angestellt, I, 1, 1.
ἐννοεῖν, einsehen, überlegen, I, 1, 2. IV, 2, 34. VII, 5, 14.
ἔνοικοι, Einwohner, VIII, 6, 16.
ἐνορᾶν, ansehen, ins Gesicht sehen, I, 4, 27. einsehen, wissen, I, 6, 9. II, 1, 9. VII, 5, 7.
ἐνοχλεῖσθαι, beschwerlich sein, V, 4, 34.
ἐνπετάννυμι, ich spanne aus, I, 6, 40.
ἐνσημαίνεσθαι, anzeigen, zu erkennen geben, VIII, 2, 3.
ἐνσκευάζεσθαι, sich rüsten, VIII, 5, 11.
ἐνσπείρειν, ausstreuen, V, 2, 30.
ἐνταῦθα, hier, daselbst, I, 4, 16. IV, 1, 9. 21. VII, 1, 34. ἐνταῦθα δὴ, darauf, alsdann, I, 3, 7. 4, 15. III, 1, 6.
ἐντείνεσθαι τόξα, die Bogen spannen, IV, 1, 3.
ἐντειχίζειν φρούρια, Festungen anlegen, III, 1, 27.
ἐντέλλεσθαι, befehlen, auftragen, III, 3, 40. V, 4, 2.
ἔντιμος, geehrt, das Gegentheil von ἄτιμος, II, 3, 11 ἔντιμοι, die Vornehmen, III, 1, 8. VII, 5, 85. VIII, 1, 6. ἔντιμον, Ehre. VIII, 3, 23.
ἐντολὴ, Befehl, II, 4, 30.
ἐντὸς τοξεύματος, innerhalb eines Pfeilschusses, I, 4, 23. τῶν σκοπῶν, diesseits der Warte, VI, 3, 14.
ἐντρίβεσθαι, sich schminken, VIII, 1, 41.
ἔντριψις χρώματος, (Plutarch nennt es ἔντριμμα προσώπου) geschminktes Gesicht, I, 3, 2.
ἐντυγχάνειν, auf etwas stoßen, etwas antreffen, I 4, 17. II, 2, 6. τῷ ἀρίστῳ, zur Mittagstafel gelassen werden, I, 3, 11.
Ἐνυάλιος, der Kriegsgott, VII, 1, 26.
ἔνυδρος, bewässert, wasserreich, III, 2, 11.
ἐξ, einerlei mit ἐκ, außer daß es vor einem Vokal steht. ἐξ ἀρχῆς, wie zuvor, wie vorher, I, 4, 13. vom Anfang, von neuen, II, 2, 8. u. s. w.

ἐξ ἑτοίμου, ἑτοίμως, VIII, 5, 12. ἐξ ὅτου, aus welcher Urſach, II. 4, 7. ἐξ ὄψεως μήκους, ſo weit man ſehen kann, IV, 3, 16.

ἐξαγγελία, Ausſage — ἐξαγγελιῶν τινα κωλύειν, jemand hindern, daß er nichts ausſage, II, 4, 23.

ἐξαγγέλλειν, verkündigen, ausſagen, II, 4, 17. VI, 2, 21.

ἐξάγειν, hinausführen, ausführen, I, 2, 9 I, 6, 15. II, 4, 18. III. 1, 30. zum Ausmarſch gegen die Feinde ermuntern, IV, 1, 23. γέλωτα, Lachen erregen, II, 2, 15.

ἐξάδαρχος, Befehlshaber über 6 Mann, III, 3, 11.

ἐξαιμάττειν, blutig machen, VII, 1, 29.

ἐξαιρεῖν, herausnehmen, abſondern, II, 2, 25. ausſuchen, IV, 5, 14 51. V, 3, 2. V, 5, 2.

ἐξαίρετος, ausgeſucht, VIII, 4, 29.

ἐξαίφνης, plötzlich, III, 3, 28.

ἐξανεῖσθαι τὰς ἐνδείας τῶν φίλων, der Dürftigkeit der Freunde abhelfen, VIII, 2, 22.

ἐξάλλεσθαι, ſich bäumen (von Pferden), VII, 1, 27. umſchlagen, (von Wagen), VII, 1, 32.

ἐξαμαρτάνειν, fehlen, nicht treffen, II, 1, 16.

ἐξαναστῆναι, aufſtehen, hervorgehen (aus dem Hinterhalt) VI, 3, 13. ἐξανίστασθαι, aufbrechen, V, 3, 44. ἐξανιστάναι, aufregen, aufbrechen laſſen, IV, 1, 18.

ἐξανύτειν, vollbringen, V, 4, 18.

ἐξαπατᾶν, hintergehen, IV, 2, 13. V, 4, 20.

ἐξαπίνης, plötzlich, VI, 2, 27.

ἐξαρτᾶσθαι τῆς ἰσχύος, mit der ganzen Macht vereinigt ſein, V, 4, 20.

ἐξάρχειν, anfangen, I, 4, 4. παιᾶνα, den Kriegsgeſang anſtimmen, III, 3, 58.

ἐξελᾶν τὰ θηρία, das Wild auftreiben, vorjagen, I, 4, 16.

ἐξέλασις, Aufzug, VIII, 3, 1.

ἐξελαύνειν, ausreiten (eine Luſtreiſe thun), I, 3, 3. einen Aufzug halten, VIII, 3, 1.

ἐξελέγχειν, überführen, ſchuldig finden, oder unfähig, I, 6, 22.

ἐξελίττειν φάλαγγας, das Heer ſtellen, die Schlachtordnung entwickeln, VIII, 5, 15.

ἐξεμπεδοῦν συνθήκας, die Bündniſſe halten, III, 1, 21.

ἐξεργάζεσθαι, thun, ausführen, V, 5, 12.

ἐξέρχεσθαι, ausgehen, herauskommen, I, 2 8. 9. 12. οὐδεπώποτε ἐξελθόντες, die noch niemals von Hauſe geweſen ſind, II, 1, 2.

ἔξεστι, es iſt erlaubt, man kann, mit dem Accuſ. II, 1, 15. ἐξὸν, da es frei ſteht, VII, 1, 42. VIII, 2, 15.

ἐξετάζειν τὴν στρατιὰν, das Heer muſtern, III, 1, 30. (eben ſo viel, als: ἐξέτασιν ποιεῖσθαι ἐν τοῖς ὅπλοις, II, 4, 1.) forſchen, nachfragen, VI, 2, 35.

ἐξέτασις, Muſterung, II, 4, 1.

ἐξευρίσκειν, erfinden, ausfindig machen. II, 1, 29.

ἐξηγεῖσθαι, auslegen, erklären, IV, 5, 51. VII, 3, 1. 5, 57. τῆς πράξεως, zur Arbeit anführen. II, 1, 29.

ἐξιέναι, ausgehen, I, 2, 9. ausmarſchiren, III, 3, 20. 29. IV, 2. 10.

ἐξικνεῖσθαι τῶν ἐναντίων, den Feind erreichen, VII, 3, 22.

ἐξιλάσκεσθαι, verſöhnen, VII, 2, 19.

ἐξίστασθαι τῶν παλαιῶν μαθημάτων, die alten Kriegsübungen aus Furcht wieder vergeſſen, III, 3, 54. ἐξίστασθαι, ſich wegwenden, e. andern Weg reiten, V, 4, 5.
ἔξοδον ποιεῖσθαι, einen Feldzug unternehmen, I, 5, 14.
ἐξόπισθεν, hinterwärts, VII, 1, 24.
ἐξοπλίζειν, rüſten laſſen, IV, 5, 22. ἐξοπλίζεσθαι ὅπλοις, Waffen anlegen, I, 4, 18.
ἐξορμᾶν, aufbrechen, marſchiren, V, 5, 22.
ἐξυβρίζειν, ſtolz werden, nach höhern Dingen ſtreben, III, 1, 26. VIII, 6, 1.
ἔξω βελέων, aus dem Schuſſe, auſſerhalb des Pfeilwurfs, III, 3, 69. 70. ἡνίκα ἦν ἔξω μέσου ἡμέρας, als der Mittag ſchon vorbei war, IV, 4, 1. ἔξω τῶν ἀδίκων, frei von Ungerechtigkeit, VIII, 7, 23.
ἐξωθεῖν, über den Haufen werfen. aus der Stellung treiben, VI, 4, 18.
ἔοικα, ich ſcheine, gleiche, (λέγοντι, V, 1, 20.), I, 4, 9. III, 1, 14. ἐοικότες, gleichend, ähnlich, II, 4, 23. ὡς ἔοικε, wie es ſcheint, ſoviel man ſchlieſſen kann, II, 2, 6. V, 4, 32.
ἐπαγγέλλειν, befehlen, III, 1, 10. IV, 4, 11. mit dem Genitiv der Sache, VII, 4, 2.
ἐπαινεῖν, loben, I, 2, 1. billigen, VI, 2, 22.
ἐπαίρειν, ermuntern, antreiben, IV, 2, 4. VIII, 1, 21. ἐπαίρεσθαι δώροις, durch Geſchenke, Belohnungen, ſich bewegen laſſen, I, 6, 21. ἐπηρμένοι ὑφ' ἡμῶν, von uns aufgewiegelt, V, 5, 41.
ἐπακολουθεῖν, nachfolgen, IV, 2, 29. ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκολούθησεν, die Hand des Verſtorbenen löſte ſich vom Körper ab, VII, 3, 8.
ἐπαλαλάζειν ἅμα, zugleich ſchreien, VII, 1, 26.
ἔπαλξις, Bruſtwehr, VI, 1, 53.
ἐπὰν, wenn, nachdem, III, 2, 1.
ἐπανάγειν, ſich zurückziehen, IV, 1, 3.
ἐπαναθεᾶσθαι, betrachten, V, 4, 11.
ἐπαναπεῖσθαι, bevorſtehen, III, 3, 52.
ἐπανατείνειν ἐλπίδας, Hoffnung zeigen, II, 1, 23.
ἐπάνειμι μικρὸν, ich will ein wenig (in meiner Erzählung) zurückgehen, I, 2, 15.
ἐπαρήγειν τινι, einem helfen, VI, 4, 18.
ἐπάρχειν, über jemand herrſchen, I, 1, 4. χώρας ἐπάρχω πολλῆς, habe die Statthalterſchaft über ein weitläuftiges Gebiet IV, 6, 2.
ἐπεγγελᾶν τινι, jemand verlachen, verſpotten, V, 5, 9.
ἐπεὶ, da, als, weil, nachdem. ἐπεὶ τάχιστα, ſobald als, III, 3, 22.
ἐπείγεσθαι, auf den Feind drängen, VII, 1, 9.
ἐπειδὰν, da, indem, wann, als. ἐπειδὰν τάχιστα, ſobald als, I, 3, 14 V, 4, 21.
ἐπειδὴ, nachdem, als, I, 1, 3.
ἐπειδὴ τάχιστα, ſobald als, I, 5, 6.
ἐπεισπηδᾶν, hineinſpringen, III, 3, 64.
ἐπεισπίπτειν, eindringen, anfallen, VII, 1, 32. VII, 5. 27. mit d. Dativ.
ἔπειτα, hernach, darauf, ferner; bei Fragen: ſo? alſo? III, 1, 26. VII, 5, 83.
ἐπεργασία, gemeinſchaftlicher Ackerbau, III, 2, 23.
ἕπεσθαι, folgen, I, 2, 7. IV, 5, 58. V, 2, 13. VI, 2, 10. gehorchen, unter-

geordnet sein, I, 6, 26. II, 1, 11. ἑπόμενοι, Begleiter, Gefolge, I, 4, 7.

ἐπεύχεσθαι, flehen, beten, IV, 2, 12. V, 1, 28.

ἐπέχειν τῆς πορείας, näml. ἑαυτοὺς, auf dem Marsch ausruhen, Halt machen, IV, 2, 12. ἐπέχειν näml. δίωξιν, mit der Verfolgung aufhören, I, 4, 23. ἐπισχήσω, näml. τὸν χρόνον, ich will so lange warten, V, 4, 38. ἐπισχὼν μικρὸν, da er ein wenig neschwiegen, oder, da er sich etwas wieder gefaßt hatte, V, 5, 10.

ἐπὶ, mit dem Genit. gewöhnlich auf, in, über, nach, zur Zeit; als: ἡ ἐπὶ Βαβυλῶνος ὁδὸς, den Weg nach Babylon, V, 2, 37. 3, 45. VII, 4, 16. ἐπὶ Λυδίας οἴχεσθαι, sich nach Lydien entfernen, nach Lydien gehen, VI, 1, 25. 31. ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτειν, auf die Erde fallen, IV, 5, 54. ἐφ' ἵππων ἀναβαίνειν, die Pferde besteigen, III, 3, 27. ἐ. Κύρου, unter Kyrus Regierung, VIII, 4, 5. 8. u. d. m.

Mit dem Dativ gewöhnlich, bei, an, auf, in, um, wegen — ἐπὶ κατασκοπῇ, um auszukundschaften, VI, 2, 9. ἐπὶ τῷ κέρδει, des Gewinstes wegen, II, 2. 12. ἐπὶ τῷ σίτῳ, zur Speise, I, 2, 11.

Mit dem Accusat. bedeutet ἐπὶ Bewegung oder Streben wohin, Rücksicht auf etw. nach einem Orte hin, ein Streben nach einem Ziele, daher soviel als: zu, auf, an, gegen, wegen. ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἰέναι, gegen den Feind ausziehen, I, 5, 11. VI, 4, 16. ἐπὶ χιλὸν u. ἐπὶ ξύλα, zu fouragiren und Holz zu holen, VI, 3, 9. ἐπὶ πόδα ἀπιέναι, sich mit dem Feinde zugekehrtem Gesicht zurückziehen, III, 3, 60. VII, 5, 6. ἔρχονται ἐπὶ τοῦτο, sie gelangen dazu, I, 2, 7. ἐπὶ τράπεζαν, wegen des Tisches, oder in Rücksicht auf ihn, VIII, 2, 3.

ἐπιβαίνειν. ἐπιβαίνειν τῶν ἀφιεμένων βελέων, über die abgeschossenen Pfeile weggehen, III, 3, 61. τινὶ, jemand angreifen, V, 2, 26.

ἐπιβουλεύειν, auf etw. denken, einen Anschlag fassen, I, 4, 13. ἐπιβουλεύεσθαι, Nachstellungen ausgesetzt sein, V, 4, 34.

ἐπιγαμία, gegenseitige Verheirathung, I, 5, 3. III, 2, 23.

ἐπιγαυρωθεὶς τινὶ, geschmeichelt von, stolz auf, II, 4, 30.

ἐπιγεραίρειν, beehren, Ehre erweisen, VIII, 6, 11.

ἐπιγίγνεσθαι, herzueilen, I, 6, 40. geboren werden, VI, 1, 12. ἐπιγιγνόμενον γένος ἀνθρώπων, das Geschlecht der Menschen, das sich immer fortpflanzt, VIII, 7, 23.

ἐπιδαψιλεύεσθαι, ausspenden, reichlich austheilen, II, 2, 15.

ἐπίδειγμα, Beweis, Beispiel. ἐπίδειγμα καλὸν ἐπιδεικνῦναι, rühmliches Beispiel geben, VIII, 2, 15.

ἐπιδεικνῦναι, zeigen, III, 3, 61. ἐπιδείκνυσθαι τὰ ἔργα φιλανθρωπίας, Werke der Menschenliebe verrichten, VIII, 4, 8. ἔργα πιστότερα, mehr Treue zeigen, VII, 5, 64. λόγον, Proben der Beredtsamkeit zeigen, V, 5, 47. τὴν παιδείαν, eine Probe der Erziehung ablegen, IV, 2, 45.

ἐπιδεῖν, verbinden — ἐπιδεδεμένοι τραύματα, denen die Wunden verbunden sind, V, 2, 32.

ἐπιδημεῖν, in seiner Stadt oder seinem Lande (einheimisch)

ſein, ſich aufhalten, VII, 5, 69. das Gegentheil iſt ἀποδημεῖν.
ἐπιδιδάσκειν, noch dazu lehren, I, 3, 17.
ἐπιδιδόναι, an jemand noch dazu geben, hinzufügen, I, 5, 1. VIII, 5, 19. ἢν τοσοῦτον ἐπιδιδῶ, wenn dergleichen noch immer zunimmt (wenn meine Schamhaftigkeit größer wird) I, 4, 12.
ἐπιδιδόναι φερνὴν, zum Brautſchatz mitgeben, VIII, 5, 19.
ἐπιέναι, ankommen, anrücken, II, 4, 22. angreifen, III, 3, 17. τῆς ἐπιούσης νυκτὸς, in der folgenden Nacht, VII, 2, 3.
ἐπιέννυσθαι γῆν, in die Erde begraben werden, VI, 4, 6.
ἐπιζητεῖν, ſuchen, verlangen — οὐκ ἐπιζητοῦνται, ſie werden nicht geſucht, d. i. man fodert nicht, daß ſie da ſein müſſen, I, 2, 4. VIII, 1, 16.
ἐπιθυμία, Begierde, I, 1, 5. ſinnlicher Trieb, I, 6, 34. VII, 5, 63.
ἐπικαίριοι, Solche, auf die es hauptſächlich ankommt, Anführer der Fußvölker und Reiter, III, 3, 11. 12. V, 1, 18. 5, 43. VII, 5, 7. τῶν συμμάχων, VII, 4, 13; 5, 1. ἐπικαίριοι (ἑκατέρων), die Vornehmſten (beider Parteien), VII, 4, 4. VIII, 4, 32. 5, 13. 6, 2. θεραπεύεσθαι, die beſondere Pflege und Aufmerkſamkeit verdienten, VIII, 2, 25.
ἐπικαλεῖν, anklagen, IV, 5, 12.
ἐπικαλεῖσθαι, anrufen, zu Hülfe rufen, VII, 1, 35. 4, 1.
ἐπικαμπὴ, ebd. w. καμπτὴρ, VII, 1, 6.
ἐπικάμπτειν εἰς κύκλωσιν, eine Krümmung machen, die Flügel des Heers ſchwenken, VII, 1, 5. (eben ſoviel, als: τὸν καμπτῆρα ποιεῖσθαι u. ἐπικαμπὴν ποιεῖσθαι, §. 6.)
ἐπικαταμένειν, länger bleiben, I, 2, 11.
ἐπικεῖσθαι ταραττομένοις, den in Unordnung gekommenen Feinden zuſetzen, VII, 1, 27.
ἐπικελεύειν, aufmuntern, III, 3, 41. VI, 3, 27.
ἐπικουρεῖν, nützen, VI, 2, 30.
ἐπίκουρον καλεῖν, zu Hülfe rufen, I, 5, 13.
ἐπικουφίζειν, erleichtern, I, 6, 25. ἐλπίσι, durch Hoffnung aufrichten, VII, 1, 18.
ἐπικράτεια, Gebiet, V, 4, 28.
ἐπικρατεῖν, Sieger ſein, die Oberhand haben, V, 4, 25.
ἐπιλαμβάνεσθαι, ergreifen, VII, 1, 31. mit d. Genit.
ἐπιλανθάνεσθαι, vergeſſen, undankbar ſein, (Gegenſ. χάριν ἀποδιδόναι), IV, 5, 30. τοῦ φθόνου, den Neid vergeſſen, nicht mehr beneiden, VIII, 3, 8. nicht belohnen, IV, 1, 4.
ἐπιλέγειν, noch dazu ſagen, dabei ſagen, I, 3, 7.
ἐπιλείπειν τινὰ, einem mangeln I, 6, 9. II, 4, 11. V, 2, 4 VIII, 1, 1.
ἐπιμαρτύρεσθαι θεοὺς, die Götter zu Zeugen nehmen, VIII, 5, 25.
ἐπιμειδιᾷν, lächeln, II, 2, 16.
ἐπιμέλεια, Sorge, Vorſorge, I, 6, 13. ἐπιμελείᾳ ποιεῖν, mit Fleiß thun, V, 3, 47.
ἐπιμελεῖσθαι, ſorgen, I, 2, 2.
ἐπιμένειν nämlich. ἐν ἵππῳ, ſitzen bleiben, I, 4, 8.
ἐπιμηχανᾶσθαι, immer noch zu erfinden ſuchen, VIII, 8, 16.
ἐπινεύειν, zuwinken, mit Kopfnicken zu verſtehen geben, V, 5, 37.
ἐπινοεῖν, erſinnen, erdenken, ἀνὴρ οὐδὲν σμικρὸν ἐπινοῶν πράττειν, ein Mann (Fürſt) von großem, unternehmendem, Geiſte, VI, 2, 4.

ἐπίνοια, Erfindung, II, 3, 19.
ἐπινομία, gemeinſchaftliche Weide, III, 2, 23.
ἐπιπαρασκευάζεσθαι, ſich noch mit etwas verſehen, noch etwas dazu anſchaffen, VI, 3, 1.
ἐπιπέμπειν στράτευμα, friſche Völker ſchicken, IV, 5, 16.
ἐπίπονος βίος, beſchwerliches Leben, II, 3, 11.
ἐπίπροσθεν, vor — ἐπίπροσθεν ποιεῖσθαι, vor ſich ſtellen (um bedeckt zu ſein) I, 4, 24. κώμας τε καὶ γεωλόφους ἐπίπροσθεν ποιησάμενος, ſo daß er Dörfer und Hügel vor ſich liegen hatte, III, 3, 28.
ἐπισάττειν ἵππους, die Pferde ſatteln, III, 3, 28.
ἔπισημον χρυσίον, geprägtes Gold, IV, 5, 40.
ἐπισκέπτεσθαι, beſuchen, V, 4, 4, 10. beſichtigen, VI, 3, 21. VII, 1, 8
ἐπισκοπεῖν, beſehen, beſorgen, VIII, 2, 25.
ἐπισπᾶσθαι, dahingebracht, ſo gerührt werden, daß, V, 5, 10.
ἐπισπερχῶς, mit Eifer, Sorgfalt, IV, 1, 3.
ἐπίσπεσθαι, folgen, IV, 5, 52.
ἐπίστασθαι, etwas verſtehen, wiſſen, I, 1, 3.
ἐπισταμένως, mit Klugheit, mit Einſicht, I, 1, 3.
ἐπιστατεῖν, beſorgen, auf etwas ſehen, VIII, 1, 16.
ἐπιστάτης, Fürſt, Regent, VIII, 1, 8. ἐπιστάται καὶ παραστάται, (von der Schlacht) die hinter und bei einem ſtehen, III, 3, 59. VIII, 1, 10.
ἐπιστάται, Offiziere, die über Belohnungen entſcheiden, II, 2, 19.
ἐπιστέλλειν, Auftrag geben, I, 4. 26. III, 2, 30. 3, 1. IV, 1, 21. 5, 26. 31. 34. ἐπιστείλας ταῦτα, mit dieſen Aufträgen, Befehlen, II, 4, 32. τὰ ἐπισταλέντα, die Aufträge, V, 3, 15.
ἐπιστέλλειν, ſchriftlich bitten, V, 5, 1. durch Geſandte vortragen laſſen, VI, 2, 1.
ἐπιστολὴ, Vorſchrift, Auftrag, Befehl, V, 5, 4. (Syn. τὰ ἐντεταλμένα).
ἐπιστρατεύεσθαι, bekriegen, Krieg anfangen, VIII, 5, 25.
ἐπισυμμαχία, Vertheidigungsbund, III, 2, 23.
ἐπισφάττειν τινὶ, auf eines Grabe opfern, Todtenopfer ſchlachten, VII, 3, 7. 11
ἐπιτάκτης, Herr, Befehlshaber, II, 3, 4.
ἐπιτάττειν, befehlen, I, 2, 2. IV, 2, 33. vorſchreiben, (vom Arzt), I, 6, 21.
ἐπιτείνεσθαι εἰς ἀνδραγαθίαν, ſich eifrig beſtreben, die Pflichten tugendhafter Männer zu erfüllen, VII, 5, 82.
ἐπιτειχίζειν φρούριον, Feſtung anlegen, V, 3, 11. 23.
ἐπιτήδειος, geſchickt, bequem, I, 4, 17. IV, 1, 12. V, 4, 33. τὰ ἐπιτήδεια, (εἰς τὴν δίαιταν), was zum Lebensunterhalt nöthig, III, 2, 24. 3, 1. 35. VIII, 1, 9.
ἐπιτηδεύειν, nöthige oder beſtimmte Geſchäfte verrichten, thätig ſein, VIII, 5, 85.
ἐπίτηδες, mit Fleiß, mit Vorbedacht, I, 6, 2.
ἐπιτήδευμα, Einrichtung, VII, 5, 86. VIII, 5, 7.
ἐπιτιθέναι ζημίαν, Strafe auferlegen, I, 2, 2.
ἐπιτίθεσθαί τινι, ſich gegen jemand auflehnen, ihn angreifen, I, 6, 36. 37. 45. VI, 3, 13. VII, 1, 7. VIII, 5, 14. φόβον τινὶ, Furcht einjagen, IV, 5, 41.
ἐπιτρέπειν, zugeben, erlauben, I, 1, 2. III, 2, 5. V, 5, 22.

ἐπίτροπος, Proviantmeister, IV, 2, 35. Verwalter, VII, 4, 13. VIII, 3, 48.
ἐπιτυγχάνειν, antreffen, auf etwas stoßen, III, 3, 5.
ἐπιφαίνεσθαι, sich zeigen, erscheinen, I, 6, 43. II, 4, 17. VI, 3, 13. VIII, 5, 15.
ἐπιφέρεσθαι, anfallen, I, 2, 10. II, 4, 19.
ἐπίχαρις, angenehm, gefällig, I, 4, 4. VIII, 2, 2.
ἐπιχειρεῖν, (eigentlich in, oder unter die Hand nehmen) unternehmen, I, 1, 1. τινὶ, etwas gegen Jemand unternehmen, I, 1, 5. anführen, II, 2, 23. αἰσχρὰ, Schandthaten begehen, VI, 1, 4.
ἐπιχώριος, zu einem Lande oder Volke gehörig, VI, 4, 2. τὰ ἐπιχώρια nämlich. ἐπιτηδεύματα, Landeseinrichtung, Nazionalsitte, I, 4, 25.
ἐποικεῖν, (eigentl. dazuwohnen) als Kolonist wohnen, VI, 2, 10.
ἐπόμνυμι τὴν ἐμὴν φιλίαν, ich schwöre, versichere, bei meiner Freundschaft, VI, 4, 6.
ἐποχεῖσθαι, (nämlich. καμήλῳ) auf einem Kameel reiten, VII, 1, 49.
ἔποχος, ein guter Reiter, der gut zu Pferde sitzt, I, 4, 4. VIII, 1, 35.
ἐρᾶν, begehren, lieben, mit dem Genit., I, 4, 5. III, 3, 45. lieben, V, 1, 9. ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν ἔργων ἐρᾶν, zugleich lobenswürdige und schändliche Thaten lieben, VI, 1, 41.
ἔρανος, gemeinschaftliche Kosten zum Schmaus. παρακαλεῖν εἰς ἔρανον, bildlich zum gemeinschaftlichen Antheilnehmen an einer Sache auffodern, VII, 1, 12.
ἐραστὴς ἐπαίνου, ruhmbegierig, I, 5, 12.
ἐργάζεσθαι, arbeiten, das Feld bauen, I, 4, 13. III, 2, 25. VII, 5, 62 VIII, 1, 16. 3, 37. οἱ ἐργαζόμενοι (nämlich. τὴν γῆν, welches bisweilen weggelassen ist) Ackerbauer, Landleute, V, 4, 27. VII, 4, 6. τὴν γῆν, III, 2, 18. 21. V, 4, 24. VII, 4, 5. 5, 36. ἀγροὺς, I, 6, 11.
ἐργαλεῖον, Werkzeug, Geräthschaft, V, 3, 47.
ἐργάσιμα, bebaute Oerter, I, 4, 16.
ἐργάτης, Bauer, Ackersmann, I, 6, 11. V, 4, 24. 28.
ἐργάτης στρατηγὸς, thätiger Feldherr, I, 6, 18. (ἐργάτης τῶν ἐν πολέμῳ, IV, 1, 4.)
ἐργοδότης, der Arbeit verdingt, VIII, 2, 5.
ἔργον, Werk, Geschäft, Sache, I, 1, 3. ἔργον ἐστὶ, es ist schwer, I, 1, 5. III, 3, 27. VII, 5, 51. Handlung, That, I, 2, 3. ἔργον, der Sieg, I, 4, 24. ἔργον τῆς θήρας, die Jagd, I, 4, 17. ἔργον, Mordthat, VII, 3, 15. Amt, Pflicht, I, 4, 25. II, 1, 11. V, 5, 45. VI, 3, 27. VIII, 1, 10. οἷς τοῦτο ἔργον ἦν, denen dieses Geschäft aufgetragen war, IV, 5, 36. ἔργον ἔχει δεόμενος, bittet recht sehr, läßt sich's recht angelegen sein, zu bitten, VIII, 4, 6. ἔργων ἐπιστάτης, Aufseher über die öffentlichen Werke, VIII, 1, 9.
ἐρείπειν, niederreißen, schleifen, VII, 4, 1.
ἔρημος, verlassen, wüst, IV, 1, 9. 5, 20. VII, 1, 15. 3, 12. einsam, (eines Sohnes beraubt), IV, 6, 6.
ἔρις, Streit, II, 3, 15. ἔριν ἐμβάλλειν, Streit erregen, VI, 2, 4.

ἑρμηνεὺς, Ausleger, I, 6, 2.
ἔρρει τἀμὰ, es ist aus mit mir! ich bin verloren! VI, 1, 3.
ἔρρωσο, lebe wohl! IV, 5, 33.
ἐρρωμένος, stark — ἐρρωμενεστέραις ταῖς γνώμαις, mit gestärkrem Muthe, III, 3, 31.
ἐρρωμένως, muthig, tapfer, III, 3, 43. 57. 59. VI, 1, 26.
ἔρυμα, Verschanzung, III, 3, 63.
ἐρυμνὸς, befestigt, I, 6, 35. III, 2, 11. V, 2, 9. 10.
ἐρυμνὰ, befestigte Oerter, Festungen, V, 2, 2. VII, 4, 10.
ἐρυμνότης, Befestigung, VI, 1, 23.
ἔρχεσθαι ἐπί τι, zu etwas gelangen, oder kommen, I, 2, 6. herbeigeführt werden (von Waaren), VI, 2, 22. weggehen, sich wegbegeben, VI, 1, 31. 39. wiederkommen, VI, 1, 40. διὰ πάντων τῶν καλῶν, sich die ganze Zeit hindurch gut betragen, I, 2, 15. ἐλθὼν ἐδίδασκον, ich unterrichtete sogleich, II, 2, 6.
ἔρως, Begierde, Liebe, V, 1. 15. 17. 23. 31.
ἐρωτικῶς ἔχειν τινὸς ποιεῖν, Begierde erregen, Verlangen einflößen, (Syn. ἐπιθυμίαν ἐμβάλλειν), III, 3, 12.
ἔσθιειν, essen, I, 2, 11.
ἐσθὴς, Kleid, IV, 5, 39.
ἑσπέρα, Abend, Occident, Westen, I, 1, 5. II, 3, 22.
ἕστε, bis, V, 3, 13. VII, 5, 6. auch ἕστ' ἄν, und ἕστε γ' ἄν, III, 3, 53. IV, 1, 23. solange, V, 4, 7.
ἑστία, Heerd, VII, 5, 56. die römische Vesta. Bei den Persern ist darunter bloß das heilige Feuer zu verstehen, vor welchem sie ihre Andacht verrichteten, ohne es anzubeten, I, 6, 1. VII, 5, 57.
ἑστιᾶν, zur Abendtafel ziehen, I, 3, 10. νικητήρια, Siegesmahlzeiten anstellen, VIII, 4, 1. ἑστιᾶσθαι, schmausen, VIII, 3, 33. 5, 21.
ἐστὶ, es ist möglich, II, 1, 27. ἔστιν ὅτε, desgleichen, bisweilen, II, 1, 30. III, 1, 20. 24. 3, 25. ἔστιν οἱ statt οἱ μὲν — οἱ δὲ, II, 3, 18. ἔστιν ἔνθα, zuweilen, manchmal, VII, 4, 15.
ἑστία, Feuerheerd, VIII, 3, 12.
ἔσχατος, der letzte — ἔσχατα ποιεῖν, sehr übel thun, sich schwer vergehen, VIII, 8, 2. πάντα τὰ ἔσχατα πάσχειν, das Härteste erdulden, III, 1, 9. 22.
ἑταῖρος, Freund, V, 1, 1.
ἕτερος, α, ον, der andre, VIII, 3, 8. ἕτερα λέγειν ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα, andre Dinge sagen, als die Götter offenbart haben, I, 6, 2.
ἔτι, ferner, noch, überdem.
ἑτοιμάζεσθαί τι, etw. für sich in Stand setzen, sich Zugang dazu verschaffen, III, 3, 5.
εὖ, gut, wohl, geschickt. In der Zusammensetzung zeigt es eine gute Beschaffenheit, oder auch die Leichtigkeit einer Handlung an. εὖ οἶδα ὅτι, das weiß ich wohl, allerdings, freilich, parenthetisch, III, 1, 22.
εὐδαιμονία, Glückseligkeit, I, 5, 9
εὐδία. ὑπ' εὐδίας, sicher, in Sicherheit, VI, 1, 16.
εὐδοκιμεῖν, Beifall finden, gelobt werden, I, 6, 38. sich hervor thun, tapfer halten, VII, 1, 46. 47. παρά τινι, von jemand sehr geschätzt werden, VIII, 4, 23.
εὐεπιβούλευτος, den Nachstellungen, dem Angriff ausgesetzt, VIII, 4, 3.
εὐεργετεῖν τινα, jemand wohl-

thun, sich um jemand verdient machen, III, 1, 28.
εὐεργέτης, Wohlthäter, III, 3, 4. IV, 4, 12. V, 5, 35.
εὐέφοδα χωρία, leicht zugängliche Plätze, oder Gegenden, II, 4, 13.
εὔζωνος, hurtig, fertig, bereit, IV, 2, 6. 15. V, 3, 56.
εὐήλατα χωρία, Gegenden, wo man Pferde gebrauchen kann, (offene, freie Gegenden), I, 4, 16.
εὐθεράπευτος, der leicht zu gewinnen ist, II, 2, 10.
εὐθημοσύνη, Ordnung, gute Einrichtung, VIII, 5, 7.
εὐθὺ, gerades Weges, V, 2, 37.
εὐθυμεῖσθαι, fröhlich, gutes Muths sein, II, 3, 19. IV, 1, 18. 19. V, 5, 21.
εὐθυμία, Belustigung, I, 3, 12. Lustbarkeit, Fröhlichkeit, IV, 1, 13. 5, 7. Munterkeit, VI, 2, 6. Gelassenheit, VII, 2, 29.
εὔθυμος, εὐθύμως, munter, gutes Muths, VI, 4, 13. II, 3, 12. VIII, 4, 14.
εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, eifriger nach Tugend streben, II, 2, 27.
εὐθύνειν, richten, lenken, führen, regieren, I, 1, 2.
εὐθὺς, (adj.) gerade — εὐθυτέρα ὁδὸς, kürzerer, näherer, Weg, I, 3, 4.
εὐθὺς, (adv.) sogleich, ohne Verzug, I, 6, 9. 20. εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, gleich von Anfang, VII, 2, 16. εὐθὺς ἐπὶ Σαρδέων ἔφυγε, flüchtete gerade nach Sardes, VII, 2, 1.
εὐιππότατοι καὶ εὐοπλότατοι, gut beritten und bewaffnet, V, 5, 5.
εὐκαθεκτότατοι, die leicht in Ordnung, im Zaum gehalten werden können, VII, 5, 60.
εὐκαταφρόνητος, verachtet, VIII, 3, 1.
εὐκλεὴς, berühmt, in gutem Rufe stehend, III, 3, 53.
εὔκλεια, Ruhm, VIII, 2, 22.
εὐκοσμία, Anständigkeit, Sittsamkeit, I, 2, 3. VIII, 1, 33.
εὐκτὸς, erwünscht, III, 2, 25.
εὐληπτότατα, sehr bequem, I, 3, 8.
εὐμενὴς, gütig, gnädig, geneigt, I, 6, 2. III, 3, 21.
εὐμενίζεσθαι, sich gewogen machen, versöhnen, III, 3, 22.
εὐμισητότατον, was den größten Haß verdient, III, 1, 9.
εὐνοεῖν, gutgesinnt sein, wohlwollen, VIII, 2, 1.
εὐνοϊκώτατα, mit dem größten Wohlwollen, am redlichsten, VIII, 4, 1.
εὐοφθαλμότεροι, die schönere Augen haben, VIII, 1, 41.
εὐπετὴς, εὐπετῶς, leicht, bequem, IV, 3, 13. V, 2, 3. II, 1, 27. III, 3, 46.
εὔπιστος, gehorsam, I, 2, 12. II, 1, 24.
εὐπορεῖν, Ueberfluß haben, I, 6, 10.
εὐπορία, Ueberfluß, III, 3, 7.
εὔπορος, was leicht fortzubringen ist, VI, 1, 55.
εὐπόρως, leicht, I, 6, 9. auf eine geschickte Art, VIII, 5, 15.
εὐπρόσοδος, näml. τόπος, leicht zugänglich, Ort, der mit Zufuhr leicht versorgt werden kann, VI, 1, 23.
εὑρίσκειν, finden, I, 2, 7. 10. erfinden, II, 1, 8.
εὐρυχωρία, Ebene, Fläche, freies Feld, IV, 1, 18.
εὐσέβεια, Götterdienst, Frömmigkeit, VIII, 1, 25.
εὔσκοπος, (von einer Gegend) wo man gut recognisciren kann, VI, 3, 2.
εὐσχημόνως, anständig, I, 3, 8. 9.
εὐσχημοσύνη, Anstand, würdevolles, angenehmes Betragen, V, 1, 4.

εὐτακτεῖν, Ordnung halten, VIII, 5, 14.
εὔτακτος, ordentlich, folgsam, VIII, 3, 5.
εὐτάκτως, in der schönsten Ordnung, III, 3, 57. V, 3, 35.
εὐταξία, Ordnung, Bescheidenheit, VIII, 1, 33.
εὐτελέστερον, mit wenigern Kosten, VIII, 3, 46. συσκευάζεσθαι, mit schlechtern Proviant versehen sein, V, 3, 35.
εὐτρεπίζεσθαι, ordnen, VI, 2, 41.
εὐφήμει, bona verba, quaeso, sprich lauter glückliche Worte, wie bei Opfern; rede nicht so wunderlich, II, 2, 12. VIII, 4, 9.
εὔφλεκτος, was leicht zu verbrennen ist, in Brand gesteckt werden kann, VII, 5, 22.
εὐφραίνειν, erfreuen, V, 5, 30. ευφραίνεσθαι τῷ γέλωτι, für Freuden lachen, II, 2, 5. τινὸς, über etwas, I, 4, 15.
εὐφροσύνη, Freude, Fröhlichkeit, Vergnügen, III, 3, 7. VII, 2, 28. 4, 6. VIII, 7, 12.
εὐφυὴς, von Natur geschickt, fähig, I, 6, 32.
εὔχαρις, angenehm, unterhaltend, II, 2, 12. beliebt, VII, 4, 1.
εὐχάριστος, dankbar, VIII, 3, 49. εὐχάριστοι λόγοι, unterhaltende Gespräche, II, 2, 1.
εὐχείρωτος, der leicht angegriffen werden kann, I, 6, 36. VII, 5, 59.
εὔχεσθαι τοῖς θεοῖς, zu den Göttern beten.
εὐχρηστότερος, brauchbarer, besser zum Dienst, V, 3, 39.
εὔχροος, schön an Farbe, (geschminkt), VIII, 1, 41.
εὐώνυμος, link. — κατὰ τὸ εὐώνυμον, (nämlich πλευρὸν) auf dem linken Flügel, VI, 3, 34.
εὐωχεῖν, mit zur Tafel ziehen, V, 5, 42. εὐωχεῖσθαι, I, 3, 6. IV, 5, 7.
εὐωχία, Schmaus, I, 5, 1. IV, 2, 38. V, 2, 19.
ἐφεξῆς, hinter einander, IV, 6, 4.
ἑφέπεσθαι, nachfolgen, I, 4, 22. VII, 5, 29. VIII, 1, 35.
ἐφηβάσκειν, heranwachsen, VI, 1, 12.
ἔφηβος, mannbarer Jüngling, I, 2, 4.
ἐφιέναι, zulassen, erlauben, I, 1, 2. VII, 2, 11. 5, 34.
ἐφίεσθαί τινος, nach etw. streben, I, 2, 3. 5, 13. III, 3, 10.
ἑφθὰ, Gekochtes, VI, 2, 28.
ἐφικνεῖσθαι ἐπὶ τοσαύτην γῆν, seine Herrschaft soweit ausbreiten, I, 1, 5.
ἐφιστάναι, jemand über etwas setzen, I, 1, 2. VI, 1, 22. ἐπέστησε τὸ στράτευμα, er ließ sein Heer Halt machen, IV, 2, 28.
ἔφιππος, guter Reiter, IV, 2, 1.
ἐφοδεύειν, das Reich durchziehen, um zu sehen, ob Alles gut steht, VIII, 6, 16.
ἔφοδος, ebensoviel als ἐφοδεύων, der den Zug durchs Reich thut, VIII, 6, 16.
ἐφορᾶν, sehen, V, 3, 56. VI, 3, 5. nachsehen, Acht haben, V, 3 59. VI, 3, 27.
ἔχειν, erste Bed. haben, I, 1, 1. mit dem Infinit. können, I, 1, 4. I, 6, 18.
ἔχειν πλέον, Vortheil haben, I, 6, 26. 27. ἔχειν ἀμφί τι, (nämlich σχολὴν) sich womit beschäftigen, VII, 5, 42. 52. VIII, 1, 13.
ἔχειν, mit einem Adverb. seyn, ἀμελῶς ἔχειν, unbekümmert sein, I, 2, 7. ἔχειν ἀθύμως, muthlos sein, sich fürchten, II, 3, 6. ἔχειν ἀσφαλῶς, sicher sein, IV, 1, 16. ἔχειν ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους, sich untereinander beneiden, VIII, 2, 28. ὥσπερ εἶχε, so

wie er war, ankam, III, 1, 7. ὥσπερ εἶχεν ἑστηκώς, stehend, VII, 1, 1. ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν, sich überzeugt halten, II, 3, 3. ἔχειν τὴν δίκην, die Strafe leiden, VII, 2, 24. ἔχειν statt ἀπέχειν, als: ἔχειν τοὺς πολεμίους, die Feinde verhindern, VII, 1, 36. statt κατέχειν, fassen, II, 1, 30. statt ὑπέχειν, als: ἔχειν δεινὸν, Gefahr übernehmen, IV, 2, 1. ἔχεσθαι, beschäftigt sein, V, 5, 24. VII, 2, 4. 5. III, 2, 10. ἐχόμενοι τούτων ἐν κύκλῳ, welche diese zunächst umschließen, VIII, 5, 8. ἐχόμενοι ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων ἕπεσθαι, den Wagen so nahe als nur möglich folgen, VII, 1, 9.

ἐχθρὸς, verhaßt, V, 4, 35.

ἐχυρὸς, fest, befestigt, II, 4, 13. 17. III, 3, 27. 29.

ἕως, Morgenröthe, πρὸς ἕω, gegen Osten, I, 1, 5. II, 3, 22.

ἕωθεν, frühmorgens, I, 6, 36. VII, 5, 43.

ἕως, bis, I, 3, 7. 11. ἕως ὅτε, V, 1, 24. ἕως und ἕως ἄν, ἕως ἔτι, solange, als, I, 6, 9. 10. III, 3, 39. 49. V, 2, 11. VII, 1, 18. VII, 2, 22. 5, 6. VIII, 2, 2. 3, 38.

Ζεύγη, angespannte Pferde, VIII, 8, 25.

ζευγίτης πύργος, bespannter Thurm, d. i. der auf einem bespannten Wagen fortgeführt wird, VI, 1, 54.

ζηλοῦν, nacheifern, V, 2, 12. bewundern, IV, 3, 17. τινά τινος, für glücklich halten, glücklich schätzen wegen etw., VIII, 4, 23.

ζημία, Strafe, I, 2, 2. Schaden, Verlust, II, 2, 12. III, 1, 15.

ζημιοῦν, in Schaden bringen, III, 1, 30. θανάτῳ. tödten, am Leben bestrafen, VI, 3, 27. betrügen, II, 2, 25. ζημιοῦσθαι μεγάλα, sich große Schaden zufügen, III, 1, 16.

ζῆν, leben. wird VIII, 7, 23. von Handlungen gebraucht, die den Augen und der Beurtheilung der ganzen Welt ausgesetzt sind.

ζύγαστρον, Kiste, hölzerner Kasten, VII, 3, 1.

ζυγὸν, Joch, III, 1, 27. (von ζεύγνυμι) Band, Riem. ζυγὰ περιττὰ, vorräthige Rieme, (zum Ausbessern) VI, 2, 32.

Ἤ μὴν, Versicherungspartikeln in directer und indirecter Rede, VIII, 3, 47; 4, 7, u. s.

ἦπου, wirklich, allerdings, II, 3, 13. u. s. ἦ; ἦ γὰρ; num? quid enim? itane vero? ἦ, als, oft überflüssig, z. B. VI, 4, 14. ἦ — ἦ, entweder, oder.

Ἧι oder ᾗ περ (ergänze ὁδῷ), auf welche Art, I, 2, 6. II, 2, 6. II, 4, 15. III, 3, 31.

ᾗ ἄριστον, auf die beste Art, II, 4, 32. VII, 5, 82.

ᾗ ἂν δύνωμαι τάχιστα, so geschwind, als ich kann, VII, 1, 9.

ἡγεῖσθαι, anführen, I, 1, 4. (med.) I, 4, 22. VI, 1, 50. VII, 1, 8. VIII, 3, 16. 17. führen, den Weg zeigen, II, 4, 27. 28. III, 2, 28. IV, 2, 14. IV, 5, 13. VII, 1, 6. dafür halten, VII, 5, 37.

ἡγεμὼν, Führer, Führerin, I, 2, 7. Wegweiser, II, 4, 22. 27. 30. III, 2, 29. Heerführer, I, 2, 10. VI, 2, 9. ἡγεμόνας τοῦ ζῆν ἡδέως πόνους νομίζετε, ihr haltet die Beschwerlichkeiten für Wegweiserinnen zu einem angenehmen Leben, I, 5, 12.

ἡγεμονικοί εἰσι πρὸς τὰ πονη-

ϱὰ, sie verleiten zum Bösen, II, 2, 25.
ἥδεσθαι, sich freuen, V, 5, 37. VIII, 4, 12.
ἡδόμενοι, mit Vergnügen, III, 3, 15. ἥδομαι συνὼν τούτῳ, ich gehe gern mit ihm um, II, 2, 28. ἥδομαι εὖ ποιῶν, ich erzeuge gern Wohlthaten, V, 1, 27.
ἡδέως, gern, mit Lust, I, 4, 14. mit Appetit, I, 5, 1.
ἤδη, schon, jetzt; da, dann.
ἥδιον, lieber, V, 5, 27. u. ö.
ἡδομένως, gern, mit Vergnügen, VIII, 4, 9.
ἡδονὴ, Vergnügen, Freude, VIII, 2, 4.
ἡδυπάθεια, weichliches, wollüstiges, Leben, VII, 5, 74.
ἡδυπαθεῖν μεμαθηκὼς, an eine weichliche Lebensart gewöhnt, I, 5, 1.
ἡδὺς, angenehm, I, 2, 11.
ἥκιστα, am wenigsten, I, 2, 7. οὐχ ἥκιστα (eben so viel, als μάλιστα), am meisten, VII, 3, 10.
ἥκω, ich komme an, bin da. ἥκω φέρων, II, 2, 9. ἄγων, IV, 1, 19. ich bringe mit. ἥκων ἄγγελος, ein Gesandter, IV, 5, 53.
ἠλίθιος, albern, thöricht, I, 4, 12. V, 3, 47.
ἡλικία, Alter, I, 2, 6.
ἡλικιώτης, von gleichem Alter, I, 4, 1.
ἥλιξ, der gleiches Alters ist, I, 3, 15. I, 4, 4.
ἥλιος, Sonnenhitze, I, 6, 25.
ἡμέρα, der Tag, I, 1, 3. I, 2, 4.
ἡμερινὸς ἄγγελος, Tagbote (eben so viel, als ἡμεροδρόμος) VIII, 6, 18. Diesem ist entgegen gesetzt ἄγγελος νυκτερινὸς, oder νυκτιδρόμος, ein Nachtbote, ebend. (Reitende Briefträger.)
ἤμερα, neml. κρέα, Fleisch von zahmen Thieren, I, 3, 6.
ἥμισυς, εια, υ, halb, I, 2, 9.
ἡμιτελὴς, halb vollkommen, noch nicht vollkommen, III, 3, 38.
ἡμιτελὲς καταλείπειν, halb vollendet lassen, VIII, 1, 3.
ἤν, wenn I, 1, 3. (m. d. Conj.) I, 1, 5. statt ἐὰν — ἤνπερ (siquidem), weil, ἦν θᾶττον, sobald als, III, 3, 20.
ἡνίκα, m. d. Conj. wenn I, 2, 4. III, 3, 7. ἡ. ἄν, so oft.
ἡνίοχος, Ausbesserer, I, 6, 16.
Ἥρα, die oberste Göttin, des Zeus Gemalin —
ἡρέμα, ruhig — οἱ ἐφεστήκασι τοῖς ἵπποις ἡρέμα, die zu Pferde Halt gemacht haben, I, 4, 19. langsam, Schritt vor Schritt, VII, 1, 8.
ἥρως, Held, Halbgott., II, 1, 1. III, 3, 21. VIII, 3, 24.
ἡσυχαιτέρα φωνὴ, eine sanftere Stimme, I, 4, 4.
ἡσύχως πορεύεσθαι, langsam gehen, V, 3, 53. Vgl. 55.
ἡσυχίαν ἄγειν, Halt machen. I, 4, 18.
ἧττα (Niederlage), eine Demüthigung, III, 1, 20.
ἡττᾶσθαι τοῦ ἀγρυπνεῖν, nicht wachen können, I, 5, 11. αἰσχροῦ einer schändlichen That überführt sein, VI, 3, 15.
ἥττων τοῦ οἴνου, dem Wein ergeben, VIII, 8, 12. ἥττονες, wenigere. IV, 1, 16.
Θάλαττα, das Meer, I, 1, 4.
θάλπεσθαι τοῦ θέρους, die Beschwerlichkeit der Sommerhitze empfinden, im Sommer schwitzen, V, 1, 10.
θάλπος, τὸ, Hitze, I, 2, 10.
θαμίζειν ἐπί τινα, oft zu jemand kommen, VII, 3, 2.
θάνατος, der Tod, VII, 2, 22.

θανατοῦσθαι, getödtet werden, VII, 5, 31.
θάπτειν, begraben, beerdigen, V, 4, 23.
θαῤῥεῖν, gutes Muths sein, III, 3, 39. V, 4, 36. mit dem Infinit: sich unterstehen, VIII, 8, 6. θ. τι, etwas nicht scheuen, I, 5, 14. VII, 5, 22. τινὰ, zu jemandem Zutrauen haben, V, 5, 42.
θάρσος, Muth, Vertrauen, III, 3, 59.
θαῤῥύνειν, Muth einsprechen, beherzen, V, 3, 47. VI, 3, 27.
θάτερος, einer von beiden. ἢν δ' ἐπὶ θάτερα, wo nicht; oder: findest du das Gegentheil, V, 5, 35.
θᾶττον (Neutr. v. θάττων, für ταχίων), schneller. ἢν θ. —, sobald als — III, 3, 2.
θαῦμα, Wunder, V, 4, 13.
θαυμάζειν, bewundern, I, 1, 1. I, 1, 6. III, 1, 38. IV, 2, 28. V, 2, 12. etwas mit Verwunderung ansehen, als etwas Ungereimtes, VII, 1, 6.
θαυμαστὸς, wunderbar, ungereimt, abgeschmackt, II, 1, 13. V, 3, 47.
θέαμα, Schauspiel, sehenswürdige Sache, VI, 4, 11.
θεᾶσθαι, sehen (eigentl. mit Verwunderung und Vergnügen) I, 6, 18. II, 2, 28. III, 1, 41. IV, 1, 23. V, 1, 7. τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι, beim Anblick ihres eigenen Unglücks, V, 4, 21.
θεῖος, Oheim, I, 4, 5. 7. V, 5, 8. 35.
θείως πως, göttliche Schickung, wundersame Fügung, IV, 2, 1.
θέμις, Recht, 1, 6, 6.
θεμελιοῦν, den Grund legen, VII, 5, 11.
θεοσεβῶς, fromm, andächtig III, 3, 58.
θεοφιλὴς, von Gott geliebt, ein Freund Gottes, IV, 1, 6.
θεραπεία, Dienst, Gehorsam (von Sklaven) V, 5, 29. θεραπείαν καὶ κτήματα παρὰ ἀκόντων ἔχειν, Bedienung und Güter (Vermögen) von Leuten haben, die uns ungern etwas leisten, VII, 5, 77. θεραπεία, Begleitung, Bedeckung, V, 5, 6. θεραπεία ἱππικὴ, Begleitung, Gefolge zu Pferde, IV, 6, 1. θεραπεία, Dienstbeflissenheit, VIII, 2, 14.
θεραπεύειν, verehren, dienen, gehorchen (von Sklaven) VII, 5, 36. VIII, 3, 23. θεραπεύειν τὰς θύρας, den Hof machen, VIII, 1, 6. 3, 47. 6, 1. θεραπεύειν τοὺς θεοὺς, die Götter verehren, VIII, 1, 24. heilen (vom Arzt) III, 2, 12. sich gefällig beweisen, V, 1, 17. VII, 5, 45. VIII, 2, 4. 7. 3, 20. 40. τὴν ἡδονὴν, seinem Vergnügen nachgehen, V, 5, 41. (Ueberhaupt: thun, was gegen einen Andern Pflicht, oder ihm nützlich, o. angenehm, ist.)
θεραπευτῆρες περὶ τὸ σῶμα, Hof- und Leibbediente, VII, 5, 6.
θεράπων, der Diener, III, 1, 16. περὶ τὰ ἐπιτήδεια, Speisebesorger, VIII, 5, 6.
θεσμοὶ τῶν θεῶν, göttliche Einrichtungen, I, 6, 6. (in der Natur.)
θεωρεῖν, sehen (bewundern) IV, 3, 3.
θήγειν, (eigentl. wetzen, schärfen.) τὸ φρόνημα, den Muth anfeuern, stärken, II, 1, 13.
θήγεσθαι ψυχὴν, Muth fassen, I, 2, 10. 6, 41. II, 1, 11. 20.
θήκη, (Behältniß) Grab. VII, 3, 5.

θήρ, wildes Thier, IV, 6, 4.
θήρα, die Jagd, I, 2, 9.
θηρᾶν, jagen, auf die Jagd gehen, I, 2, 10. θηρᾶν τινα ἀγαθοῖς λόγοις καὶ ἔργοις, jemand durch gute Worte und Wohlthaten gewinnen, II, 4, 10.
θήρεια (κρέα) Wildpret, I, 3, 6.
θηρεύειν, (jagen) τὴν φιλίαν, Liebe, Freundschaft erjagen, VIII, 2, 2.
θηρίον, wildes Thier, I, 2, 10.
θηριώδες, thierisch, viehisch, V, 2, 17.
θησαυρίζειν, verwahren, VIII, 2, 21.
θίγειν, anrühren, berühren I, 3, 5. V, 1, 15. VI, 4, 9.
θνήσκειν, sterben, umkommen (im Treffen bleiben), IV, 6, 2.
θοίνη, Schmaus, Gastmahl, IV, 2, 39.
θορυβεῖσθαι, unruhig sein, Lärm machen, V, 3, 55.
θράσος, Verwegenheit, Frechheit, eingebildetes Wesen, I, 4, 3. Muth, III, 3, 43.
θρασύτης, Dreistigkeit, I, 4, 9.
θρόος, ὁ, das Gerücht, VI, 1, 37.
θρυπτικὸς, weichlich, VIII, 8, 15.
θρυπτικὸς, Weichlichkeit, VIII, 8. 16.
θυγάτηρ, Tochter, I, 2, 1.
θύεσθαι, opfern, VI, 2, 40. 3, 1. 21. 4, 1.
θυμοῦσθαι, zornig werden, V, 5, 11.
θύραι, königlicher Hof, I, 3, 2.
θυρωρὸς, Thürhüter, VIII, 8, 20.
θωρακίζεσθαι, sich panzern, III, 3, 27.
Ἰατρὸς, Arzt, III, 2, 12. V, 3, 47. 4, 18.
ἴδιος, (eigen, eigenthümlich) ἴδιοι οἶκοι, Privathäuser, I, 1, 1. ἴδια χρήματα, eigenes Geld, eigenes Vermögen, II, 4, 9.
ἰδιωτεύειν, nicht berühmt, von keiner Bedeutung sein, VIII, 7, 7.
ἰδιώτης, Privatmann, gemeiner Mensch. (Oder: unwissend, unerfahren, ungeübt.) I, 6, 45. VIII, 6, 23. gemeiner Soldat, I, 6, 25. II, 1, 22. 23. VIII, 3, 25. ἰδιῶται ὡς πρὸς ἡμᾶς ἀγωνίζεσθαι, die noch viel zu unerfahren in der Kriegskunst sind, um gegen uns streiten zu können, I, 5, 11. ἰδιῶται κατὰ τοὺς πόνους, κατὰ τὸν ὕπνον, die nichts von Strapazen wissen, die im rechten Gebrauch des Schlafs noch unerfahren sind, I, 5, 11.
ἰέναι εἰς τὴν πολεμίαν (γῆν), in Feindes Land einrücken, III, 3, 14. ἰὼν, sogleich V, 4, 22. ἰέναι, auf jemand losgehen, IV, 1, 17. hinzugehen, hinzueilen, VII, 3, 15.
ἰέναι τῇ βώλῳ, mit einer Erdscholle, Erdenkloß, werfen, VIII, 3, 28.
ἱερὰ, τὰ, Opfer, III, 3, 34. VIII, 3, 34. Opferzeichen, Eingeweide des Opferthieres, I, 6, 2. III, 2, 3. 4. VIII, 7, 3.
ἱερεῖα, Opfer, Opferthiere, I, 4, 17. II, 2, 2. VIII, 7, 3.
ἴθι δὴ und δὴ ἴθι, (geh denn!) auf! wohlan! III, 1, 33. IV, 1, 21.
ἱκανὸς, hinlänglich, zureichend, VI, 3, 22. VII, 5, 66. ὠφελεῖν, der nützlich sein kann, I, 4, 25. πεῖσαι, geschickt zu überreden, I, 4, 12. Vgl. I, 5, 11. I, 6, 15. III, 3, 1. IV, 3, 14. VII, 5, 69. ἱκανὸν καὶ καλὸν ἔργον, gro-

ßes und rühmliches Werk, I, 6, 7.
ἱκετεύειν, flehen, demüthig bitten, I, 4, 10. V, 2, 7.
ἱλάσκεσθαι, ſich gewogen machen, III, 3, 22.
ἵλεως, gnädig (von Gott) I, 6, 2 3. III, 3, 21.
ἵνα, daß, damit; mit d. Imperfectum I, 6, 40.
ἱππάριον, Pferdchen, I, 4, 19.
ἵππαρχος, Befehlshaber bei der Reiterei, V, 3, 42. VII, 1, 3. VIII, 3, 25.
ἱππάσιμα χωρία, Plätze, wo man reiten kann, I, 4, 14.
ἱππεία, Reitkunſt, VIII, 8, 19.
ἱππεὺς, Reiter, III, 3, 65.
ἱππικὴ, Reitkunſt, VIII, 3, 25.
ἱπποκρατία, Reiterſieg, I, 4, 24.
ἱππομαχεῖν, ſich gegen die Reiterei vertheidigen, VI, 4, 18. ἱππομαχοῦντας νικᾷν in einem Gefecht zu Pferde ſiegen, I, 6, 6.
ἵππος, Pferd, III, 3, 65. ἵπποι τῶν πολεμίων, feindliche Reiterei, III, 3, 65. ἵπποι, Reiter, V, 4, 9. ἡ ἵππος, die Reiterei, IV, 6, 2. V, 4, 3.
ἱπποτοξόται, berittene Bogenſchützen, V, 3, 24.
ἱπποφορβὸς, Pferdehirt, I, 1, 2. (v. φέρβειν weiden, nähren).
ἱππὼν, Pferdeſtall, Poſtſtazion, VIII, 6, 17.
ἴσημι, ich weiß, I, 1, 3.
ἰσηγορία, Freiheit zu reden, ſeine Meinung zu ſagen, I, 3, 10.
ἰσομοιρεῖν, gleiche Theile, gleichen Antheil, erlangen, II, 2, 17. 3, 5.
ἰσόμοιρον ποιεῖσθαι, gleichen Antheil nehmen laſſen, IV, 6, 12.
ἰσόπεδον, Ebene, Fläche, freies Feld, I, 6, 41. III, 1, 5. IV, 1, 10.
ἴσος, gleich, gleichviel, II, 3, 5. III, 3, 17. ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμὸν, eben ſo viel (an der Zahl) V, 2, 1. οὐ μετείχετε τῶν ἴσων ἡμῖν, ihr waret uns nicht gleich geſchätzt, II, 1, 15. ἴσον ἔχειν, gleiches Recht haben, 1, 3, 18. ἴσον ἔχειν τινὶ, gleicher Vortheile mit einem andern theilhaftig werden, gleicher Belohnung mit andern gewürdigt ſein, II, 3, 5. εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ihr ſtrittet bei einer gleich vortheilhaften Lage auf beiden Seiten, I, 6, 28. ἐκ τοῦ ἴσου, eben ſo, wie ſonſt, I, 4, 12. ἐν ἴσῳ τούτῳ, auf gleiche Art, VII, 1, 8. ἐμοὶ τὸ ἴσον, gleichwie ich, ebenſo wie ich, VII, 2, 28.
ἰσοῦν, gleichmachen, VII, 5, 65.
ἱστάναι, wägen, VIII, 2, 21. τὴν φάλαγγα, das Heer Halt machen laſſen, VII, 1, 5. στήσας τὸ πρόσωπον, nahm eine (geſetzte, ernſthafte und anſtändige) Mine an, I, 3, 9. ἵστασθαι, Halt machen, I, 4, 23. τὴν πορείαν, die Reiſe unterlaſſen, nicht weiter fortreiſen, VIII, 6, 18.
ἰσχυρίζεσθαι, behaupten, vorgeben, durch Beweiſe beſtätigen, III, 1, 10.
ἰσχυριζόμενος ὑφ' ἵππων σίδηρος, Wurfſpieß oder Pfeil, der mehr Kraft bekommt, weil er vom Pferd' oder Wagen geworfen oder geſchoſſen wird, VI, 4, 18.
ἰσχυρὸς, ſtark, muthig, V, 2, 36. χειμὼν, harter, ſtrenger Winter, I, 6, 30. ἰσχυρὸς φόβος, heftige Furcht, III,

I, 23. ἰσχυρὸν κόλασμα, harte Strafe, ebend. ἰσχυρὰ φυγὴ große Flucht, I, 4, 22. VII, 1, 26. ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιεῖσθαι sehr auf seiner Hut sein, I, 6, 37. ἰσχ. ἰδεῖν, stark von Ansehen, II, 3, 5. ἰσχυρὰ παρακελεύεσθαι, sehr aufmuntern, durch starke Gründe anfeuren, III, 3, 48.

ἰσχυρῶς, heftig, sehr, nachdrücklich, I, 2, 7. VII, 1, 47. πείθεσθαι, emsig gehorchen, I, 2, 8 χαρίζεσθαί, einen grosen Gefallen erzeigen, VI, 1, 38. ἰσχ. εὐτυχὴς καὶ μέγας, sehr glücklich und mächtig, IV, 2, 10.

ἰσχύς, Leibesstärke, I, 6, 17. Kern des Heers, I, 4, 19. V, 3, 57. das Heer, VI, 1, 23.

Καθαιρεῖν, niederreissen, zerstören, VI, 1, 20. tödten, IV, 3, 16.

καθαρὸς, rein. καθαρὰ ἦν πάντα, alles war gereinigt, alles war fertig und bereit, VIII, 3, 9. in moralischem Sinne, VIII, 7, 23.

καθαρίως, reinlich, I, 3, 8. καθαρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται, die Gesetze, Einrichtungen, werden heiliger beobachtet, VIII, 1, 8.

καθέζεσθαι, sitzen, sich setzen, rasten, IV, 5, 41. V, 3, 25.

καθήκει, es gebührt sich, ist Pflicht, VIII, 1, 4. τὰ καθήκοντα, Pflicht, I, 2, 5.

καθῆσθαι, (müßig) sitzen, III, 3, 14. 18. IV, 5, 28. V, 1, 7.

καθίζειν, sich setzen, ruhen, müßig sein, V, 5, 7. VIII, 4, 3. τὸ στράτευμα, das Lager aufschlagen lassen, VI, 1, 23.

καθίζειν, mit an der Tafel sitzen, VIII, 4, 2. καθίζει κλαίειν τινὰ und κλαίοντά τινα, er preßt andern Thränen aus, II, 2, 14. 15.

καθιστάναι, anstellen, bestellen, I, 3. 16. καθιστάναι εἰς τὴν σκηνὴν, ins Zelt bringen, V, 5, 38. εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκε, er hat die Regierung bekommen, den Thron bestiegen, V, 2, 27. καθίστασθαι, machen, anstellen, VII, 5, 79. τὰ ἑαυτοῦ, seine Oekonomie einrichten, VIII, 1, 15.

καθορᾶν, sehen (von oben herab), III, 2, 10. 3, 31.

καὶ, auch, sogar, I, 1, 2. ἀλλὰ καὶ u. s. w. καὶ δὴ, attisch für ἤδη. Vgl. III, 1, 2. IV, 4, 11. VI, 3, 14. καί τοι, nun aber III, 3, 19. καί τοι γε, III, 1, 38. καὶ μὴν, jedoch, IV, 6, 14. V, 3, 10. VIII, 3, 27. καίπερ, obgleich, I, 1, 4. IV, 5, 32. VI, 1, 32. u. s. w.

καινοποιηταὶ, Erfinder neuer Wollust und Weichlichkeit, VIII, 8, 16.

καινὸς, neu, ungewöhnlich, III, 1, 30.

καίριος, (eigentlich zeitig,) was zu rechter Zeit geschieht, und daher Erfolg hat τὸ ἀεὶ καίριον, was zu jeder Zeit geschehen soll, IV, 2, 12. Von Wunden: tödtlich, V, 4, 5.

καιριωτέρως, mit größerm Nutzen, IV, 5, 49.

κακόβιος, der schlecht, kümmerlich, lebt, VII, 5, 67.

κακολογία, das Afterreden, Verläumden, I, 2, 6.

κακόνοια, Bosheit, üble Gesinnung, III, 1, 38.

κακόνοος, übelgesinnt, VIII, 2, 1.

κακὸς, böse, schlecht, nachlässig, träge, II, 2, 25. κακὸς

πρὸς τοὺς πολεμίους, träge, verzagt gegen die Feinde. II, 1, 25. κακοὶ θηρᾶν, ſchlecht, untauglich zur Jagd, VII, 5, 62.
κακὰ, Widerwärtigkeiten, II, 4, 10.
κακοῦν, verheeren, verwüſten (vom Lande) III, 3, 18. τὸ ἔργῳ κακοῦσθαι, das Unglück ſelbſt, das einem widerfährt, III, 1, 23.
κακουργεῖν, Schaden zufügen, I, 6, 29. IV, 3, 5. VI, 3, 24.
κακουργίαι, hinterliſtige Streiche, I, 6, 28.
κακῶς, übel, ſchlimm. κακῶς εἰδέναι, wenig wiſſen, nicht recht wiſſen, II, 3, 13. κακῶς ποιεῖν, Schaden zufügen, verheeren, (ſo viel als σίνεσθαι) III, 3, 15.
καλεῖν, nennen, I, 1, 2. einladen, II, 3, 23. VIII, 4, 1.
καλινδεῖσθαι ἐν τῷ πειρᾶσθαι, ſeine Verſuche immer wiederholen, I, 4, 5.
καλλιερεῖν, καλλιερεῖσθαι, litare, glücklich opfern, ſo daß man aus dem Opfer die Gunſt der Götter erkennt, I, 5, 6. III, 3, 22.
κάλλος, τὸ, die Schönheit. εἰς κ. ζῆν, d. h. καλῶς, VIII, 1, 33.
καλλωπίζεσθαί τινι, in etwas einen Ruhm ſuchen, VIII, 8, 18. ὅπλοις, auf ſchöne Waffen halten, VII, 4, 14.
καλὸς, ſchön, I, 2, 1. (vom äuſſerlichen Anſehn) V, 1, 9. καλὸν χωρίον, ſchöne, angenehme Gegend, VIII, 3, 25. καλὴ ἔσται ἡ θήρα, die Jagd wird gut, glücklich ſein, II, 4, 19. καλὸς σῖτος, gut Getreide (eine gute Ernte) I, 6, 6. καλλίστη βασιλεία, das ſchönſte, blühendſte, Reich, VIII, 8, 1. κάλλιστον εἶναι, in blühendem Zuſtande ſein, V, 4, 34. πάντων τῶν καλῶν τυγχάνειν, alle Ehrenbezeugung erlangen, VII, 3, 17. καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, das Opfer gab gute Vorbedeutungen, VI, 3, 1.
καλὸν, ſchicklich, (in Rückſicht der Ehre) I, 2, 4. gut, rühmlich, I, 5, 7. V, 5, 26.
καλοκἀγαθία, Biederſinn, Rechtſchaffenheit, Mildthätigkeit, VIII, 4, 34.
κάλπις, Kanne, V, 2, 7.
καλῶς ἔχειν, ſchicklich ſein, V, 3, 9. ſicher ſein, ſicher ſtehen, VII, 1, 16. καλῶς καὶ ἀνδρείως, anſtändig und geſetzt, I, 3, 1. καλῶς καὶ νομίμως, dem Wohlſtand und den Geſetzen gemäß, IV, 5, 17. καλῶς ἔχει es geht gut von Statten (mit dem Dativ der Perſon) VII, 5, 34. σιτηνὴ οἰκεῖται καλῶς, das Zelt iſt mit nöthigem Geräth verſehen, IV, 5, 39.
κάμνειν, (eigentl. arbeiten) krank ſein, I, 6, 16.
καμπτὴρ, Krümmung, VII, 1, 6.
κάνδυς, ein perſiſcher Oberrock, I, 3, 2. VIII, 3, 10. 13.
κανθήλιος ὄνος, Saumeſel, bepackter Eſel, VII, 5, 11.
κάπηλος, Marketender, Krämer, IV, 5, 42.
κάρδαμον, Naſturtium, Kreſſe, I, 2, 8. 11.
καρπὸς, Frucht, I, 5, 10. wird auch von der Nutzung des Viehes gebraucht, Vortheil, Nutzen, I, 1, 2. τῶν πόνων, Vergütung der Beſchwerden, Vortheil von den Strapazen, VII, 2, 11.
καρποῦσθαι, Früchte einernten, I, 5, 10. Nutzen, Vortheil haben, V, 5, 19. VIII, 7, 6.
κάρπωσις, Frucht, IV, 5, 16.

καρτερία, Standhaftigkeit, Muth, III, 1, 41. III, 3, 8.
καρτερεῖν, erdulden, ertragen, I, 5, 1. III, 3, 13. VII, 5, 56. 80. καρτερεῖν σπεύδοντα, geschwind, ohne Verzug ausführen, III, 2, 5.
καρύκινος, blutroth, dunkelroth, VIII, 3, 3.
κάσας, ὁ, oder κασῆς, und κασᾶς, Pferdedecke, Schabrake, oder, wie es andere erklären, Collet für die Reiter, VIII, 3, 6.
κατὰ, wider, gegen, von, nach, in Vergleichung, in Bezug oder Richtung auf etwas, u. s. w. Mit dem Genitiv. κατά τινος λέγειν, von etwas sagen, erzählen, I, 3, 1. κατὰ τῶν πέπλων, auf das Oberkleid, V, 1, 4. — ὁ κατὰ γῆς, der in die Erde Begrabene, der Todte, IV, 6. 5. Mit d. Accusat. κατὰ φῶς, bei Tage, III, 3, 25. κατὰ χώραν, ein jeder in seiner Stellung, in seiner Ordnung, II, 4, 3. III, 3, 70. τὰ κατ' ἐμὲ, meine Sachen, mein Eigenthum. Oft steht κατὰ mit seinem Substantiv statt eines Adverbs, als: καθ' ἡμέραν, täglich, III, 3, 25. IV, 2, 37. κατ' ἐνιαυτὸν, jährlich, VIII, 6, 16. u. d. m.
καταβαίνειν, hinuntersteigen, herabsteigen, I, 4, 8. ἐπὶ θάλατταν, sich ins Meer hinab ziehen, I, 1, 4. herabreisen in die Provinzen aus dem Hauptreiche und der Hauptstadt, VIII, 6, 16.
καταβάλλειν (umwerfen) erlegen, I, 3, 14. 4, 8. III, 3, 62. IV, 6, 3. wegwerfen, IV, 5, 36.
κατάβασις εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἀνάβασις, der Ort, wo man in den Fluß hinab- und wieder heraufsteigen kann, VII, 2, 3.
καταγελᾶν τινὸς, über etw. lachen, VII, 5, 13.
κατάγεσθαι, einkehren, VIII, 5, 17. VIII, 6, 4.
καταγιγνώσκειν, bemerken, wahrnehmen, I, 3, 10. VIII, 4, 9. ἐμαυτῷ, an mir, VI, 1, 36.
καταγοητεύειν τινα, jemand bezaubern, blenden, VIII, 1, 10.
κατάδηλος, gewiß, offenbar, IV, 1, 11.
καταδρομὴν ποιεῖσθαι, eine Streiferei vornehmen, III, 3, 23.
καταδουλοῦσθαι, demüthigen, beschämen, III, 1, 23.
καταδύειν τινὰ τῷ ἄχει, jemand mit Kummer überhäufen, VI, 1, 37. καταδύεσθαι ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, vor Scham vergehen, VI, 1, 35.
καταθεᾶσθαι, betrachten, untersuchen, VIII, 2, 18. τὰς τάξεις, beobachten, auf die Glieder (des Heers beim Marsche) genau Achtung geben V, 3, 55.
καταθεῖν (eben soviel als συγκαταθεῖν und καταδρομὴν ποιεῖσθαι) streifen, herumstreifen, I, 4, 17. V, 3, 1. V, 4, 15.
κατακαίνειν, tödten, III, 3, 66.
κατακεῖσθαι, hingestreckt liegen. — κατὰ μέσον τὸν κύκλον, mitten im Kreis (liegen) sitzen, II, 2, 3.
κατακλίνειν, sich zu Tische hinlagern lassen, II, 3, 21. ins Bett legen, VI, 4, 11.
κατακοιμίζειν, zu Bett bringen, VIII, 8, 20.
κατακόπτειν, zusammenhauen, VII, 1, 32.
κατακρημνίζειν, herabstürzen, I, 4, 7. VIII, 3, 41.

καταπρύπτειν εἰς τὴν γῆν (in die Erde verbergen), beerdigen, III, 3, 3.
καταπυλίεσθαι ἀπὸ τῶν ἵππων, von den Pferden ſtürzen, V, 3, 1.
καταλαμβάνειν, einhohlen, erreichen, IV, 1, 19. 2, 6. 30. antreffen, finden, III, 2, 16. V, 4, 1. κατειλημμένος, überfallen, IV, 2, 21. erobert, erbeutet, IV, 3, 9.
καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς, in Reih' und Glieder geſtellt u. dazu gezählt werden, III, 3, 11.
καταλοᾶν, zernichten, zertreten, VII, 1, 31.
καταλύειν, auflöſen, zernichten, I, 1, 1. abſchaffen, VI, 1, 27. 29. καταλύεται ἡ ἀρχὴ, die Befehlshaberſchaft hört auf, I, 6, 9. καταλύειν τινὰ τῆς ἀρχῆς, jemand vom Throne ſtürzen, VIII, 5, 24.
καταμανθάνειν, lernen, erfahren, bemerken, I, 1, 1.
καταμύειν, die Augen zudrücken, VIII, 3, 28.
κατανέμειν, theilen, vertheilen, VII, 5, 13.
κατανοεῖν betrachten, bemerken, beobachten, VIII, 1, 1.
κατανύτειν ὁδὸν, einen Weg, eine Reiſe, zurücklegen, VIII, 6, 17.
καταπαύειν τινὰ ἀρχῆς, ebd. w. καταλύειν τ. ἀ. VIII, 5, 25.
καταπεταννύειν, belegen, bedecken — ἵπποι καταπεπταμένοι φοινικίσι, Pferde mit ſcharlachenen Decken, VIII, 3, 12. vgl. 16.
κατάπλεος, unrein, beſchmutzt, I, 3, 5.
καταπλήττειν, in Furcht jagen, I, 1, 5. erſchüttern, III, 1, 25.
καταπράττειν, zu Stande bringen, erlangen, durch Fleiß und Mühe erwerben, VII, 5, 76. 80. VIII, 1, 3.
καταῤῥεῖν, (fließen), fallen, herabfallen, I, 5, 10.
καταῤῥοφεῖν, ſchlürfen, ausſchlürfen, I, 3, 9.
κατάρχειν τινὸς, etwas einführen, der Urheber von etwas ſein, VIII, 2, 7.
κατάρχω ποιῶν οὕτω, ich mache damit den Anfang, gehe mit meinem Beiſpiele vor, IV, 5, 58.
κατασβεννύναι, tilgen, ſtillen, V, 2, 34. V, 3, 55.
κατασείειν τινὶ, jemand ein Zeichen mit der Hand geben, V, 4, 4.
κατασημαίνεσθαι, bezeichnen, beſiegeln, VIII, 2, 16.
κατασήπειν, vermodern laſſen, VIII, 2, 21.
κατασκέπτεσθαι, auskundſchaften, erforſchen, III, 1, 2. 2, 27.
κατασκευάζειν, ausrüſten, III, 3, 3. in Stand ſetzen, VII, 2, 28. gewöhnen, VIII, 1, 43. τὴν σκηνὴν, das Zelt ausſchmücken, V, 5, 2. κατασκευάζεσθαι, ſich einrichten, VII, 5, 37. abpacken, VIII, 5, 2. κατεσκευάσθαι, bereit, gerüſtet ſein, V, 5, 10. κατεσκεύασθε οὕτω, ihr ſeid in ſolchen Umſtänden, VIII, 1, 4.
κατασκευὴ, Hausgeräth, Gerätſchaft, III, 1, 2. VIII, 3, 36 Inſtrument, I, 6, 22.
κατασκηνοῦν, ſich in die Zelte begeben, im Lager bleiben, VI, 2, 2.
καταστάζειν, herabfließen, V, 1, 4.
κατάστασις, Einrichtung, VIII, 1, 15.
καταστῆναι, (was in Unordnung gerathen iſt) wieder zuſammen, wieder in Ordnung bringen, II, 1, 27.

κατασκέψεσθαι, durch Gewalt bezwingen, überwinden, I, 1, 4. 5, 2. 3. V, 2, 25. VII, 4, 16. VIII, 1, 45.
κατασφαγνύναι, hinstrecken, tödten, III, 3, 64.
κατατιθέναι τί τινος, einen gewissen Werth für etwas geben, bezahlen, III, 1, 37. κατατίθεσθαι, niederlegen, zum künftigen Gebrauch aufbewahren, VII, 5, 34. κατατίθεσθαι χάριν τινι, sich jemandes Gewogenheit erwerben, VIII, 3, 27. καταθέσθαι τὰς νομὰς τῶν κτηνῶν, die Viehweiden (in dem besetzten feindlichen Gebiet), als ein Depositum, d. h. als unantastbar betrachten, und das Vieh nicht daraus forttreiben, um Vorrath zu behalten, V, 4, 28.
κατατρίβειν, durchbringen, VIII, 4, 36.
κατατρύειν, schwächen, ermüden, V, 4, 6.
καταφανὴς, sichtbar, III, 3, 28. ἐν τῷ καταφανεῖ ἄλλοις ἐγένοντο, sie kamen ins Gesicht, VII, 1, 5.
καταφιλεῖν, küssen, VII, 5, 32.
καταφρᾶν, merken, einsehen, VIII, 7, 17.
καταχωρίζειν, in Ordnung stellen, an den gehörigen Ort bringen, II, 2, 8. IV, 3, 3. VIII, 5, 16. τὸ στράτευμα, ein Lager aufschlagen, das Heer Halt machen lassen, VI, 3, 7. καταχωρίζεται, ein Jeder stellt sich an seinen Platz, VIII, 5, 2. 6.
κατεργάζεσθαι λέοντα, einen Löwen erlegen, IV, 6, 4.
κατηρεῖν τινὸς, wider Jemand sprechen, anklagen, I, 4, 8.
κατευτρεπίζειν, verbessern, dem Mangel abhelfen, VIII, 6, 16.
κατέχειν τὸν γέλωτα, sich des Lachens enthalten, II, 2, 5. erlegen (von wilden Thieren) I, 4, 8. nachsetzen, verfolgen (von Feinden) I, 4, 22. ἐχυρὰ, die festen Oerter besetzen, III, 1, 27. beschützen (von Schutzgöttern) II, 1, 1.
κατηγορεῖν ὀλιγοστίαν, die Jugend, Jugendjahre verrathen, zu erkennen geben, I, 4, 3.
κατιδεῖν, einsehen, I, 5, 8. V, 5, 13.
κατοίκτισις, Mitleiden, VI, 1, 47.
κατοκνεῖν, furchtsam sein, sich scheuen, Anstand nehmen, VII, 5, 48.
κατολοφύρεσθαι, wehklagen, VII, 3, 17.
κατόπιν, hinterwärts, I, 4, 12.
κάτοπτρον, Spiegel, VII, 1, 2.
κατορύττειν, vergraben, III, 3, 3. IV, 2, 28.
κάτω, unten, VI, 1, 30.
κεῖμαι, liegen, aufgestellt, verwahrt sein, VIII, 4, 35. κεῖσθαι ἐπί τινι, einem zukommen, II, 2, 12. κεῖται πᾶσιν ἐν κοινῷ, allen kommt zu, alle insgesammt müssen, II, 3, 8.
κελεύειν, befehlen, verlangen, I, 3, 9. κελεύειν neml. ἰέναι oder ἐλθεῖν, statt καλεῖν, holen lassen, vor sich kommen lassen, VIII, 7, 5.
κέντρον, Stachel, VII, 1, 29.
κέρας, Horn, V, 3, 44. Flügel der Schlachtordnung. κατὰ κέρας, reihen- (Colonnenweis, I, 6, 43.
κερδαλέον, nützlich, vortheilhaft, VII, 1, 18.
κέρας. ἐπὶ κέρως, hinter einander, VI, 3, 34.
κεφαλὴ, Kopf. κ. τῆς τάφρου,

Damm neben dem Graben, Rand des Grabens, III, 3, 66. 68.
κηδεμών, Beſchützer (Schutzgott) III, 3, 21.
κήδεσθαί τί τινος, für jemand ſorgen, V, 4, 34. VIII, 7, 51.
κήρυγμα, Bekanntmachung (durch Herolde) IV, 5, 57.
κήρυξ, Herold, Ausrufer, II, 1, 31. III, 1, 5. V, 4, 26.
κηρύττειν, ausrufen, ausrufen laſſen, IV, 2, 32. 5, 41.
τινά, eines Geſchicklichkeiten preiſen, VIII, 4, 4.
κηφήν, Hummel, II, 2, 25.
κινδυνεύειν, in Gefahr kommen, ſich in Gefahr einlaſſen, I, 6, 44. befürchten, I, 5, 3. ἐφ' ἵππον, zu Pferde ſtreiten, IV, 3, 14.
κίνδυνος, Gefahr, I, 2, 1.
κινεῖσθαι, ſich rühren, von der Stelle bewegen, I, 6, 39. II, 2, 8. κεκινημένον χωρίον, ebengemachter Platz (aufgeworfenes Erdreich, das wieder geebnet iſt) I, 6, 39.
κλαίειν, weinen, beweinen, V, 2, 32.
κλέπτειν, ſtehlen, heimlich wegbringen, I, 2, 2. 6, 31. κλέπτεσθαι τὰ ἑαυτῶν, ſich ſelbſt beſtehlen, VII, 4, 13.
κλῄζεσθαι, genannt werden, einen Namen bekommen, I, 2, 1.
κλῆσις, Berufung, Befehl, III, 2, 14.
κληροῦσθαι, durchs Loos bekommen, I, 6, 26. ebenſoviel als: κληρωσάμενον λαβεῖν, IV, 5, 55.
κλύζειν, ausſpühlen, I, 3, 9.
κλωψ, Dieb, Räuber. ὡς περὶ κλωπῶν βουλεύεσθαι, daß ſie ſich gegen euch als gegen eine Räuberbande berathſchlagen, II, 4, 23.
κνέφας, ατος, Nacht, Dämmerung. κνέφα attiſch, ſtatt κνέφατι oder κνέφαι, IV, 2, 15.
κνημὶς und κνῆμαι, Schenkel, Schienbeine, II, 3, 18.
κοιμᾶσθαι, ſchlafen, I, 2, 4. 9.
κοινῇ neml. βουλῇ, gemeinſchaftlich, I, 6, 10. II, 4. 11. V, 2, 22. κοινῇ neml. δυνάμει, mit gemeinſchaftlicher Macht, V, 5, 19. κοινῇ neml. ὁδῷ, zugleich, IV, 1, 7. VI, 4, 6.
κοινὸς, gemeinſchaftlich, allgemein — τὸ κοινὸν, das gemeine Beſte, der Staat, das gemeine Weſen, I, 2, 9. 5, 4. κοινὰ καὶ ἴδια, neml. ἐγκλήματα δικάζειν, über die Angelegenheiten des Staats und einzelner Perſonen entſcheiden, I, 2, 14. κοινὰ διδασκαλεῖα öffentliche Schulen, I, 2, 15.
κοινωνὸς, Theilnehmer, vornehme, angeſehene, Männer, die an der Regierung und an den Staatsgeſchäften Theil nehmen, VII, 5, 35. VIII, 1, 16. 25. 36. 40.
κοινωνοὶ, Bundesgenoſſen (Syn. σύμμαχοι), IV, 2, 21.
κοίτη, Bett, Ruhebett, VII, 5, 59.
κολάζειν, ſtrafen, I, 2, 7 I, 6, 20. 33. ſchlagen, VII, 5, 83. peinigen, III, 1, 23.
κόλασμα, Strafe, III, 1, 23.
κολεὸς, Scheide, I, 2, 9.
κολοβὸς, verſtümmelt, I, 4, 11.
κομίζειν, tragen, bringen III, 3, 2. κομίζεσθαι, erlangen, zurückbekommen, IV, 6, 5.
καρπὸν, Früchte einerndten, I, 5, 10.
κομψῶς, mit Anſtand, I, 3, 8.
κοπὶς, kurzer Säbel, I, 2, 9. II, 1, 9. IV, 2, 22.

κοσμεῖν, schmücken, auszieren, vom Kriegswesen: einrichten, ordnen, II, 1, 26. V, 3, 56. κοσμούμενοι ἐν ὅπλοις, die schöne Waffen haben, III, 3, 10.

κόσμημα, Schmuck, Kostbarkeit, VII, 3, 7.

κοσμηταὶ, Putzer, die den Putz besorgen, VIII, 8, 20.

κοσμίως, in Ordnung, so wie sich's gehört, zierlich, V, 3, 40.

κόσμος, Schmuck, I, 3, 2. III, 1, 2. κόσμος ἦν ἐμοὶ, es war für mich eine Zierde, gereichte mir zur Ehre, II, 4, 5.

κουφίζειν, erleichtern, Vortheil verschaffen, VI, 3, 24.

κουφότερος, leichter, und daher geschickter zum Handeln und etw. auszuführen. (Das Bild ist von der Unbehülflichkeit mit Speisen überladener Menschen entlehnt.) VIII, 2, 22. κουφοτέραν τὴν στρατείαν παρέχειν, den Krieg erleichtern, V, 4, 28.

κρανέινος, von Kornelbaum, sehr hartem Holze, gemacht, VII, 1, 2.

κράνος, Helm, VI, 1, 51.

κρατεῖν, überwinden, besiegen, III, 1, 11. 3, 45. sich bemächtigen, IV, 4, 8. beherrschen, VI, 1, 41. κρατεῖσθαι ὑπὸ τῶν δακρύων, von den Thränen überwältigt werden, V, 5, 10.

κρατὴρ, der Becher, I, 3, 10.

κρατιστεύειν, den Vorzug haben, sich als den besten hervorthun, I, 5, 1.

κράτος, Macht, Eroberung, Sieg, II, 1, 17.

κρέα, Fleisch (zum Essen) II, 2, 2.

κρεάδιον, Stückchen Fleisch, I, 4, 13.

κρείττων, geschickter, I, 4, 4. τοῦ ἔρωτος, der stärker als die Liebe ist, ihr widerstehen kann, VI, 1, 34. κρείττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως, es übersteigt unsere Kräfte, VII, 5, 9.

κρίνειν, urtheilen, beurtheilen, II, 3, 6. IV, 1, 5. κρίνονται αἱ μάχαι μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς, ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ῥώμαις, die Entscheidung der Schlachten hängt mehr von Geistes- als Körperkräften ab, III, 3, 19.

κρίνειν θανάτου, peinliches Gericht halten, I, 2, 14. κρίνειν τινὰ, für einen gerichtlich sprechen, ihm den Sieg zusprechen, VIII, 2, 27.

κριὸς, Sturmbock (eine Kriegsmaschine) VII, 4, 1.

κριτὴς, Preisrichter, VIII, 2, 27.

κροτεῖν τὼ χεῖρε, in die Hände klatschen, VIII, 4, 12.

κρυπτεύειν, sich verbergen, IV, 5, 5.

κρυφίνους, der seine Anschläge geheim hält, I, 6, 27.

κτᾶσθαι (med.) τινὰ πειθόμενον sich jemand unterwürfig machen, I, 1, 3. 4.

κτῆμα, Besitz, Eigenthum. κτημάτων φύλακες, königl. Güterverwalter, VIII, 1, 9.

κτήνη, Vieh, VIII, 2, 14. 3, 41.

κτῆσις, Besitzthum, V, 4, 34.

κτύπος, Geräusch, Getöse, VII, 1, 35. 5, 28.

κύαθος, Schöpfgeschirr, I, 3, 9.

κυβερνᾶσθαι, beherrscht werden, I, 1, 5.

κυβερνήτης, Steuermann I, 6. 21.

κύειν (eigentl. schwanger sein.) ἡ ψυχή μου τοῦτο κύουσα neml. διῆγεν, mein Geist war darauf bedacht, ging mit die-

sem Gedanken schwanger, V, 4, 35.

κυκλοῦσθαι, umgeben, umzingeln, einschließen, VI, 2, 12. 3, 30. VII, 1, 5.

κύκλος, Kreis. κύκλῳ, ringsherum, VII, 5, 7. 10. 68. οἱ κύκλῳ βασιλεῖς, die benachbarten Könige, VIII, 2, 23.

κυνάριον, Hündchen, VIII, 4, 20.

κυνικὸν, hündisch, V, 2, 17.

κύριος, Herr, Beherrscher, Besitzer, IV, 3, 4. VIII, 5, 22.

κυρτοῦσθαι ἄνω, sich in die Höhe krümmen, VII, 5, 11.

κώθων, ampulla, ein irdenes etwas hohes und bauchiges Trinkgeschirr mit gewundenem Halse, das besonders bei den Lacedämoniern üblich war, I, 2, 8.

κωλύειν, hindern, abhalten, verbieten, III, 3, 51. VI, 2, 18.

κωμάζειν, nach einem Schmause singend und jubelnd durch die Straßen (κώμας) ziehen, VII, 5, 15.

κωμασταὶ, Betrunkene, VII, 5, 26.

κώμη, ein Flecken, Dorf, III, 3, 28. (sonst auch Stadtrevier, vicus.)

κῶμος, Schmauserei, VII, 5, 25.

κωφὸς, taub, III, 1, 19. stumm, VII, 2, 20.

Λαγχάνειν, durch's Loos bekommen, VI, 3, 34.

λάθρα, heimlich. λ. ἑκατέρων, so daß keine Partei von der andern etwas wußte, VII, 4, 4.

λαλεῖν, reden, plaudern, I, 4, 1.

λαμβάνειν, nehmen, mitnehmen, I, 4, 13. wieder bekommen, ergreifen, I, 4, 13. III, 1, 11. γυναῖκα, zur Gemalin nehmen, heirathen, VIII, 4, 16. annehmen, I, 4, 26. τοὺς πολεμίους, die Feinde überraschen, I, 6, 35. 36. πλαγίους τοὺς πολ. die Feinde von der Seite angreifen (dem Feinde in die Flanken fallen) VII, 1, 26. ἐν ταῖς γνώμαις βεβαίως, sich fest vornehmen, in seiner Seele fest einprägen, III, 3, 51. λόγον, Rechenschaft fodern, I, 4, 3. οὐδὲν κακὸν λαβὼν, ohne Schaden zu leiden, VII, 2, 22.

λαμπρὸς, glänzend, II, 4, 5. ehrenvoll, I, 4, 17. V, 4, 15.

λανθάνειν, verborgen sein, I, 6, 25. II, 4, 15. λανθάνει ἐμὲ ὅτι, es ist mir verborgen, ich weiß es nicht, VI, 1, 12.

λάσια, neml. χωρία, mit Gesträuch bewachsene, waldige, Gegenden, I, 4, 16.

λατρεύειν, dienen, Sklav sein, III, 1, 36.

λέγειν, sagen. λέγεται, λέγουσι, man sagt, I, 1, 4. I, 2, 6. λέγειν, rühmen, pralen, I, 3, 10. vorwerfen, VI, 1, 35.

λεηλατεῖν, Beute machen, plündern, I, 4, 17. 20.

λεία, Beute, λείαν ἄγειν, Beute holen, Menschen und Vieh forttreiben, V, 3, 1. 4, 28.

λείβεσθαι, herabfließen (von Thränen) VI, 4, 3.

λείπειν, (hinterlassen) unterlassen, vernachläßigen, III, 1, 34. τοὺς πολεμίους, die Feinde entrinnen lassen, I, 6, 41. VI, 2, 24. λείπεσθαί τινι, unterliegen, nicht ertragen können, I, 5, 11. τοῦ

καιροῦ, zur Unzeit zurückbleiben, VI, 3, 29.
λεκάνιον, kleine Schüssel. I, 3, 4.
λεκτικὸς καὶ πρακτικὸς, beredt und wirksam, V, 5, 46.
λεπτὸν, schwach, V, 4, 46.
λήγειν, ein Ende haben. II, 2, 17. τῆς θήρας, von der Jagd ablassen, II, 4, 21.
ληϊζόμενον ζῆν, vom Raube leben, III, 2, 25.
λῃστὴς, ὁ, Räuber, I, 2, 13.
λιθοδόμος, Steinmetz, Maurer, III, 2, 11.
λιθολόγημα, steinernes Gebäude, steinerne Wand, VI, 3, 25.
λινοῦς θώραξ, leinener Brustharnisch, VI, 4, 2.
λιπαρὸς, glänzend, I, 4, 11.
λιπαρεῖν, inständig bitten, I, 4, 6.
λογίζεσθαι, rechnen — μίαν ἄμφω ἡμέρα λογίζονται, sie rechnen beide Tage für einen, I, 2, 11. überrechnen, VIII, 2, 18. Schlüsse machen, herleiten, I, 6, 7. überlegen, I, 6, 8.
λογοποιεῖν, erfinden, erdichten, II, 2, 13.
λογοποιὸς, Geschichtschreiber, VIII, 5, 28.
λόγος, Rede, Unterredung, VI, 4, 20. ἐν λόγοις εἶναι, im Gespräch sein, sich unterreden, IV, 4, 1. das Gerücht, V, 2, 30. λόγος διεδόθη, das Gerücht war verbreitet, ausgestreut, IV, 2, 10. λόγοι κακοὶ, unangenehme, widerwärtige Nachrichten, V, 2, 24. λόγος, Rede Gedicht, Erzählung, II, 2, 13. III, 1, 51. λόγοι, Gründe, Schlüsse, V, 3, 33. Sorge, Sorgfalt — τῶν ἄλλων μείων μοι λόγος, um das übrige bekümmere ich mich weniger. V, 1, 26. Verhältniß, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως, nach dem Verhältniß der Macht, VIII, 6, 11.
λογχοφόροι, Spießträger, Lanzknechte, II, 1, 5.
λοιδορεῖν τινα, jemand einen Verweis geben, auf jemand schelten, I, 4, 8. VI, 1, 35. Dasselbe ist λοιδορεῖσθαί τινι, I, 4, 9.
λοιπὸς, übrig. — τὸ λοιπὸν, übrigens, I, 4, 15. τοῦ λοιποῦ, die übrige Zeit durch, IV, 4, 10. 5, 6.
λουτροχόος, Bader, VIII, 3, 20.
λόφος, Hügel, II, 4, 19. VII, 3, 5. Federbusch, VI, 4, 2.
λόχος, bestand (als vierter Theil der τάξις) aus 24 Mann, und einem darüber gesetzten Befehlshaber, der λοχαγὸς hies. Die Soldaten, die zum Lochos gehörten, wurden λοχῖται genannt.
λύειν, auflösen, die Fesseln abnehmen, III, 2, 12. τὴν στρατιὰν, das Heer auseinander gehen lassen, den Krieg endigen, VI, 1, 2. τὴν τάξιν πᾶσαν, die ganze Schlachtordnung auseinander gehen lassen, V, 3, 58. λελύσθαι, getrennt sein, I, 1, 4.
λυκοῦν. λελυκωμένα πρόβατα, vom Wolf verwundete, zerrissene Schafe, VIII, 3, 41.
λυμαίνεσθαι, schwächen, entkräften, V, 3, 44. τοὺς πολεμίους, den Feinden schaden, VI, 3, 24.
λυπεῖν, betrüben, quälen, II, 4, 10. III, 3, 50. schaden, VI, 3, 13. λυπεῖσθαί τινι, über etwas murren, unwillig sein, III, 1, 27.
λυπηρῶς βιοῦν, kümmerlich leben, V, 4, 34.
Μὰ, verneinende Betheurungs-

partikel. μὰ Δία, nein beim Zeus! I, 4, 28. II, 2, 14. μὰ τὴν Ἥραν, nein bei der Here! I, 4, 12.
μάγειρος, ein Koch, II, 2, 2.
μάγος, ein Magier, Gelehrter, Priester der Perser, III, 3, 34.
μάζα, Gerstenmehlbrodt, I, 2, 11. VI, 2, 28.
μάθησις, Unterricht, Unterweisung, III, 3, 53.
μαθητὸν, was gelernt werden kann, I, 6, 23.
μαίνεσθαι, rasen, VIII, 3, 39. τῇ τόλμῃ, e. rasende Tollkühnheit haben, I, 4, 24.
μακαρίζειν, glücklich preisen, V, 2, 28.
μακαριστὸς, sehr glücklich VII, 2, 6.
μακρὸς, lang. μακρὰ ὁδὸς, ein weiter Weg, lange Reise, V, 5, 42. μακραὶ ἐπιβοήθειαι, langsame Unterstützungen, V, 4, 47.
μαλακία, Feigheit, Weichlichkeit, IV, 1, 16. VIII, 8, 15.
μαλακίζεσθαι, μαλακύνεσθαι, träge, nachlässig sein, II, 3, 3. III, 3, 41. IV, 2, 21. III, 2, 5. VI, 3, 27.
μᾶλλον, vielmehr, lieber, I, 1, 1. beim Adject. macht es eine Umschreibung des Comparativs, I, 2, 6. οὐδὲν μᾶλλον, nichts destoweniger, I, 4, 22. u. d. m.
μανθάνειν, lernen, I, 2, 6. 6, 44. sich erkundigen, II, 4, 31.
μανότερον, weniger, seltner, VIII, 5, 6.
μαντεία, Orakelspruch, VII, 2, 21.
μαντικὴ, näml. τέχνη, Weissagungskunst, I, 6, 2. 23.
μάντις, Ausleger, Weissager, Wahrsager, I, 6, 2. III, 3 34.
μαστεύειν, aufsuchen, zu bekommen suchen, II, 2, 22.
μαστιγοῦν, schlagen, I, 3, 18. 4 13.
μαστιγοφόροι, Leute mit Peitschen, Büttel, VIII, 7, 15.
μάταιος, eitel. μάταιον ποιεῖν, vereiteln, VIII, 7, 15.
μάτην φοβεῖσθαι, sich vergebens, ohne Grund fürchten, II, 1, 3.
μάττειν, kneten, backen, VIII, 2, 6.
μάχαιρα, Schwert, II, 1, 16. 21.
μαχαιροφόροι, Schwertträger, mit Schwertern Versehene, III, 2, 10. VI, 2, 10.
μάχεσθαι, streiten, III, 1, 18. 23. τῷ λιμῷ, mit Hunger kämpfen, III, 1, 5. VI, 1, 14. πρὸς κέρας, gegen den feindlichen Flügel streiten, VII, 1, 22.
μάχη, Art zu streiten, II, 1, 7.
μάχιμον, τὸ, der streitbare Theil des Heers, im Gegensatz gegen die Unbewaffneten (Packknechte, Troß), V, 4, 46.
μεγαληγορεῖν, rühmen, prahlen, IV, 4, 2. VII, 1, 17.
μεγαλήγορος, großsprecherisch, VII, 1, 17.
μεγαλοπρεπὴς, prächtig, II, 4, 5. V, 5, 8. μεγαλοπρεπὴς ἐπιμέλεια, eines großen Mannes würdige Sorge, I, 6, 16.
μεγαλοπρεπῶς, prachtvoll, reichlich, VI, 2, 4. 6.
μεγαλόφρων, muthig, II, 1, 29.
μέγας, groß, I, 3, 17. II, 3, 5. mächtig, V, 5, 8. 9. VIII, 3, 7. μεγάλοι ἄνδρες, erwachsene Leute, Männer, I, 3, 14. μέγιστα, die wichtigsten Angelegenheiten, VII, 5, 52.
μέγεθος, die Größe, I, 4, 3.
μέθη, Trunkenheit, Rausch.
μεθιέναι, (loslassen), werfen, IV, 3, 9.
μεθόρια, näml. χωρία, die Gränze, I, 4, 16. 17.
μεθύσκεσθαι, sich berauschen.
μεῖον ἔχειν τινὸς, schlechter

sein, schlechter stehen, als ein andrer, IV, 2, 8.

μειονεκτεῖν, in schlechtem Zustand sein, weniger haben, als andre, VIII, 6, 23.

μειονεξία, schlechterer Zustand, II, 1, 25.

μειοῦν, etwas (in der Erzählung) verkleinern, VI, 3, 17.

μειράκιον, (artiger) Jüngling, junger Mensch, VIII, 3, 37.

μέλει, es ist daran gelegen, V, 3, 23. εἴ τί σοι μέλει, wenn dir daran liegt, III, 1, 30.

μελετᾶν, auf etwas denken, etwas üben, I, 6, 41. II, 1, 21. IV, 1, 14.

μελέτη, Uebung, Vorbereitung, I, 2, 10. VIII, 1, 37. 39.

μελέτημα, Gegenstand der μελέτη, VIII, 1, 43.

μέλη (μέλος) ποιεῖν, Lieder, Melodien, dichten, I, 6, 38.

μέλλειν, zaudern, I, 3, 15. III, 1, 34. VII, 5, 76. zukünftig sein. Wenn es bei einem Infinitiv steht, so drückt es mit diesem zusammen das Futurum aus. μέλλουσιν ἐγγραφήσεσθαι, sie sollen, müssen, eingeschrieben, (eingeprägt) werden, III, 3, 52.

μέμνημαι ἀκούσας σου, ich erinnere mich, von dir gehört zu haben, I, 6, 3. II, 4, 12. ἐμέμνητο εἰπών, er erinnerte sich, daß er gesagt, III, 1, 31.

μεμπτός, tadelhaft, σώματα οὐ μεμπτά, untadelhafte Körper, II, 1, 11.

μέμψις, der Tadel, V, 5, 14.

μέν, (absolut oder alleinstehend). ἐγὼ μέν, ego quidem, ich meines Orts, II, 2, 10. Gewöhnlich im Vordersatze, dem δέ im Nachsatze entsprechend, VII, 1, 9. u. s. μέν γε, quidem, zwar, II, 1, 2. μ. δή, und zwar, also, bei Schlüssen und Uebergängen, I, 2, 1. u. s. μ. οὖν, imo vero, vielmehr, VIII, 4, 10. Vgl. μ.

μένειν, bleiben, I, 2, 9. VI, 1, 1. stehen (im Treffen) ist dem φεύγειν entgegen gesetzt, II, 1, 9. III, 3, 45. 63. zu Hause bleiben, I, 2, 12. VIII, 1, 38.

μένος, Muth, Eifer, III, 3, 61. V, 2, 34.

μέντοι, nach μέν, häufig soviel als δέ. καὶ μ., und zwar, VI, 3. 12. und doch, III, 1, 27. allerdings, I, 4, 19. u. s.

μέρος, τὸ, der Theil, I, 2, 4. III, 3, 6. ἐν μέρει, wechselsweise, II, 3, 18. μέρος zu verstehen, I, 2, 6.

μεσημβρία, Mittag, Süden, I, 1, 5.

μεσόλευκος, weißgestreift, VIII, 3, 13.

μέσον ἡμέρας, eben so viel als ἡμέρα μέση oder μεσοῦσα, Mittag. IV, 4, 1. μέσον νυκτῶν, Mitternacht, V, 3, 52. μ. τῆς σπουδῆς, mäßige Eile, II, 4, 28. ἐν μέσῳ τινὸς εἶναι, etw. hindern, V, 2, 26. ἐν τῷ μέσῳ παρέχειν ἑαυτὸν, sich öffentlich zeigen, VII, 5. 46. vgl. 55.

μεστὸς, voll, gesättigt, VIII, 4, 21.

μετὰ, mit dem Genit. vornämlich mit. μετά τινος εἶναι, es mit jemand halten, von jemands Partei sein, II, 4, 7; mit dem Accusat. nach, μετ ἐμὲ δεύτερος, gleich nach mir, II, 2, 4.

μεταβάλλειν, ändern, VI, 2, 27. μεταβάλλεσθαι, sich wenden, schwenken, VII, 5, 6.

μετάγειν, (mit dem Heer) nachfolgen, VII, 4, 8.

μεταγιγνώσκειν, mit veränderter Gesinnung einsehen, V, 5, 40.

μετοδιώκειν, sogleich folgen, VII, 3, 7.

μεταδιδόναι τινὶ τινὸς, einem etw. mittheilen, ihn woran Theil nehmen laſſen, VII, 5, 78.
μετάδοσις σίτων καὶ ποτῶν, Geſchenk von Speiſen und Getränk, VIII, 2, 2.
μεταζευγνύναι, umſpannen, VI, 3, 21.
μεταθεῖν, nachſetzen, II, 4, 24. 27.
μεταλαμβάνειν ἱμάτια, die Kleidung verändern, andre Kleider anziehen, IV, 5, 4. *τινὸς*, eines mächtig werden, VII, 5, 51. (vom Antheil am Umgange mit ihm).
μετανοεῖν, ſeine Meinung ändern, I, 1, 3.
μεταξὺ, zwiſchen, mit dem Genit. VII, 1, 10. *μεταξὺ πορευόμενοι*, auf der Reiſe, VIII, 8, 11.
μεταπέμπεσθαι, kommen laſſen, I, 3, 1. VI, 2, 1.
μετασκευάζειν, verändern, anders machen laſſen, VI, 2, 8.
μεταστρατοπεδεύεσθαι, das Lager abbrechen, III, 3, 23.
μεταστρέφεσθαι, ſich umdrehen, VIII, 3, 28. 30.
μετατάττεσθαι, die Schlachtordnung ändern, VI, 1, 43.
μεταφέρειν, von einem auf den andern ſchieben, I, 6, 39.
μετεῖναι, Antheil haben, II, 2, 6. VII, 2, 28.
μέτεστι μικρόν τι ὑμῖν ἐμοῦ, ich habe für euch wenig Zeit übrig, VII, 5, 44.
μετέρχεσθαι, zurückgehen, nach etwas gehen, VI, 3, 1.
μετέχειν, Theil haben, Antheil nehmen, I, 2, 15. II, 3, 6. VII, 5, 54.
μετεωρίζεσθαι, in die Höhe ſteigen, VI, 3, 5.
μετουσία ἐστὶν αὐτοῖς πεδίων, ſie ſind Meiſter des flachen Feldes, VIII, 5, 23.
μετριότης, Mäßigkeit, Enthaltſamkeit, V, 2, 17.
μετρίως, mittelmäßig, V, 5, 32.
μέτωπον, Stirn. *εἰς μέτωπον στῆναί*, ſich an die Spitze (Fronte) ſtellen, II, 4, 2 *κατὰ μέτωπον*, in der Fronte, von forne, I, 6, 43.
μέχρι, bis, ſo lange als, ſoweit, mit dem Genit. u. Accuſat., I, 2, 8. 4, 23. VI, 1, 11.
μὴ, nicht, daß nicht, bei Imperativen und Conjunctiven, III, 3, 46. IV, 5, 37. u. ſ. *μὴ (λέγω) ὅτι —, ἀλλὰ —*, oder *μὴ ὅπως — ἀλλὰ —*, nicht allein —, ſondern —, I, 3, 10. III, 2, 21. VII, 2, 17. *μή ποτε*, mit d Opt., möge nie —, V, 3, 7. *μήτι γε*, auf keine Weiſe, durchaus nicht, II, 3, 24. Zu verſtehn vor einem Zeitwort, das ein Fürchten ausdrückt, I, 5, 11.
μηδὲν λέγειν, Unwahrſcheinliches reden, im Gegenſatz von *δικαίων δεῖσθαι*, VIII, 3, 20. *μηδενὸς πλείω*, um nichts mehr, V, 2, 19.
μήκιστον, ſehr weit, IV, 5, 23.
μήν, wirklich, in der That, revera, III, 1, 41. *τί μ.*, was denn wohl? quid, quaeso? quid tandem? II, 2, 11.
μήν, ὁ, Monat, I, 1, 3.
μηρὸς, Hüfte, II, 3, 18.
μηχανᾶσθαι, ausfindig machen, I, 6, 13. 22. 35. IV, 5, 49. *μεμηχανημέναι ἐξ ἀδίκου*, mit Unrecht erworben, VIII, 8, 18. *μηχανᾶσθαι γέλωτα*, Lachen erregen, II, 2, 12. 14.
μηχανὴ πολλὴ καὶ μάχη, viel Lärm und Zank, VII, 5, 38.
μηχαναὶ ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου, Arten aus der Welt zu gehen, ſich das Leben zu nehmen, V, 1, 12. *μηχανὰς μηχανᾶσθαι*, Künſte anwenden, I, 6, 39.

μηχαναὶ, Kriegsmaſchinen, VI, I, 20.
μηχάνημα, Erfindung, I, 6, 38. VIII, 6, 17.
μηχανοποιὸς, Maſchinenbauer, VI, I, 22.
μιᾷ, nämlich. ἡμέρᾳ, zu gleicher Zeit, IV, 6, 4.
μιαιφόνος, Mörder, VIII, 7, 18.
μιαρὸς, Schurke, ruchloſer Menſch, I, 3, 11.
Μίθρης, Benennung der Sonne, welche von den Perſern göttlich verehrt wurde, VII, 5, 53.
μικρὸς, klein, eng, ἐν μικρῷ χωρίῳ εἶναι, ſich in einem engen Raume befinden, I, 4, 11. ξῶα, mageres Wild, I, 4, 11.
μικρὸν, ein wenig, I, 2, 15. μικροῦ, beinahe, I, 4, 8.
μισεῖν, haſſen, I, 2, 7.
μισθὸς, Lohn, I, 6, 12. μισθοῦ στρατεύεσθαι, für Lohn dienen, Miethsſoldat ſein, III, 2, 7.
μισθοφόροι, Miethsſoldaten, II, I, 2.
μνῆμα, Denkmal, Grabmal, VII, 3, 11. VIII, 7, 27.
μνημονικῶς, memoriter, aus dem Gedächtniß, V, 3, 46.
μοιχεύειν, ehebrechen, I, 2, 2.
μόλις, kaum, I, 3, 4. 4, 24.
μονιμώτατοι, Schwerbewaffnete, die dem Feinde am meiſten Widerſtand thun, VIII, 5, 11.
μόνιππος, ein einzeln Pferd, Reitpferd, VI, 4, 1.
μόνον, (Adv.) allein, nur. μ. οὐκ, beinahe, VII, 5, 50.
μόνος, allein, einzig, I, 2, 11. VI, I, 36.
μονοσιτεῖν, nur einmal des Tags eſſen, nur eine Mahlzeit halten, VIII, 8, 9.
μόνως, allein, nur, III, 2, 23.
μορφὴ, die Geſtalt, das Anſehn, I, 2, 2.
μουσικὸς, ein Muſiker, Muſikverſtändiger, I, 6, 38.
μουσουργὸς, Sängerin, IV, 6, 11. V, 5, 39.
μοχθεῖν, Beſchwerlichkeiten übernehmen, I, 6, 25.
μοχθηρὸς, ſchlecht, unredlich, I, I, 12. 13.
μύειν, die Augen ſchließen, feſt machen, VIII, 3, 27.
μυριάρχος, Befehlshaber über eine Myriade, d. i. zehntauſend, III, 3, 11. VI, 3, 20. 21. VIII, 1, 14.
μύριοι, zehntauſend (unzählig viele), V, 1, 12.
μυριοστὺς, ein Haufe von zehntauſend, VI, 3, 20.
μυσάττεσθαι, einen Ekel haben, verabſcheuen, I, 3, 5.
Ναὶ μὰ Δία, ja, fürwahr, I, 6, 6. 8, 26.
ναυαγεῖν, Schiffbruch leiden, III, 1, 24.
νάπη, Wald, Hain, I, 6, 43.
νάρθηξ, ein Stab, Stock, II, 3, 17.
ναρθηκοφόροι, die Stöcke tragen, Stockträger, II, 3, 18. 20.
νεαλὴς, friſch, VIII, 6, 17.
νεανισκεύεσθαι, die Jugendjahre, Jünglingsjahre, zubringen, I, 2, 15.
νεαρὸς, friſch, bei vollen Kräften, I, 4, 3.
νεκρὸς, der Todte, der Leichnam, VII, 3, 4.
νέμειν, zutheilen, widmen, II, I, 9. IV, 5, 53. VIII, 6, 4.
νέμεσθαι, weiden, I, 1, 2. 6, 4. VI, 3, 5.
νεόγαμος, neuverheurathet, III, I, 36.
νέονται ἐφ' ἵππων, ſie ſind zu Pferde, IV, 1, 11.
νευροραφεῖν, mit Sehnen zuſammen nähen, flicken, VIII, 2, 5.
νεωστὶ, neulich, vor kurzem, III, 3, 36.

νέωτα. εἰς νέωτα, aufs künftige Jahr (mit dem Frühling), VII, 2, 13. VIII, 6, 15.
νὴ, Betheurungswort, νὴ τὸν Δία, beim Zeus! I, 3, 10. II. IV, 1, 23.
νικητήριον, nämlich ἆθλον, Siegespreis, II, 1, 24. VIII, 3, 33. νικητήρια, nämlich ἱερεῖα. Siegesmahlzeiten, VIII, 4, 1.
νομεὺς, Hirt (von νέμειν), I, 1, 2. VIII, 2, 14.
νομὴ, Weide, III, 2, 20.
νομίζειν, meinen, dafür halten, I, 2, 2. verordnen, einführen, VIII, 8, 8. τὰ νομιζόμενα ἱερὰ, die gewöhnlichen, vom Staat eingeführten, Opfer, VIII, 7, 1.
νόμιμος, gebräuchlich, gesetzlich, I, 3, 2. 3, 17. 6, 34. gesetzliebend, I, 6, 27.
νόμισμα, Geld, IV, 6, 12.
νόμος, Gesetz, Gebrauch, Sitte, I, 2, 2. 4. 4, 28.
νοσέω, εἶν, krank sein, I, 6, 16.
νοσηρὸς, ungesund, I, 6, 16. (von einer Gegend).
νοσφίζεσθαι, entwenden, VI, 2, 42.
νουθετεῖν, erinnern, VIII, 2, 15.
νυκτερεύειν, übernachten, IV, 2, 22.
νυκτοπορεῖν, des Nachts marschiren, V, 1, 19.
νυκτοφυλακτεῖν τὰ ἔξω, des Nachts außerhalb dem Lager Wache halten, IV, 5, 3.
νύκτωρ, bei Nacht, IV, 5, 6.
νῦν, nun, jetzt, nur eben, von jetzt an, (VII, 2, 27).
νὺξ, die Nacht. ἐκ νυκτῶν, bei Nacht, VIII, 5, 12.
νυστάζειν, nicken, schlafen, VIII, 3, 43.
νωτοφόρον, τὸ, (auf dem Rücken tragendes) Lastthier, VI, 2, 34.
Ξενίζειν, gastlich aufnehmen, bewirthen, VII, 3, 35. ξ. τινὰ πολλοῖς ἀγαθοῖς, jemand reichlich bewirthen, V, 3, 2.
ξένιον, Gastgeschenk, III, 1, 42. V, 4, 14.
τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ, seichte Stelle im Fluß, wo man durchgehen kann, VII, 5, 18.
ξύειν, abschaben, glätten, VI, 2, 32.
ξυήλη, Werkzeug, das Holz zu glätten, Raspel, VI, 2, 32.
ξυλοκόπος πέλεκυς, Holzaxt, VI, 2, 36.
ξυνείρειν. ξυνεῖρον (βήματα) ἀπιόντες, sie marschirten in geschlossenen Gliedern, VII, 5, 6.
ξυστὸν, Spieß, (den besonders die Reiter trugen), IV, 6, 1. VII, 1, 33.
ξυστοφόροι, Spießträger, VII, 5, 41. VIII, 3, 16.
Ὁ, ἡ, τὸ (elliptisch, oder, wenn man will, pleonastisch) in τὸ ἀπὸ, oder ἐκ, τοῦδε, hierauf, V, 5, 34. VII, 1, 11. τὸ πρῶτον, zuerst, V, 4, 7. steht bisweilen für ἄλλος (IV, 5, 46.); für οὗτος (I, 3, 9; VIII, 1, 6.); für τὶς, z. B. VI, 1, 33. (τὸν ἐὸν.) ὅ (Neutr., nämlich διὰ), weswegen.
ὄγκος τούτων μικρότατος, sie nehmen einen sehr kleinen Raum ein, VI, 2, 32.
ὀγμεύειν τινὶ, vor einem in langer Reihe hergehn, II, 4, 20.
ὁδοιπορία, das Gehen oder Marschiren, I, 2, 10.
ὁδοποιΐας ἤν τι δέῃ, wenn Wege auszubessern sind, VI, 2, 36.
ὁδοποιὸς, Wegmacher, Pflasterer, VI, 2, 36.
ὁδὸς, ἡ, der Weg, I, 1, 3. ὁδὸς τοῦ ποταμοῦ, das Bett

des Flusses, VII, 5, 16. *τίνα δὴ ὁδὸν ἰὼν*, welchen Weg muß ich einschlagen? I, 6, 16. Auch mit dem Genitiv, VII, 2, 1.

οἷ, wohin, I, 1, 2. V, 3, 16. (Außer der Frage).

οἶδα, s. *εἴδειν*.

οἴεσθαι, meinen, I, 2, 7.

οἴκαδε, nach Hause, I, 2, 8. 3, 4. II, 2, 9.

οἰκεῖν, verwalten, regieren, II, 2, 6. VIII, 1, 2. 4; 6, 14.

οἰκεῖος, eigen, eigenthümlich, IV, 1, 16. IV, 5, 39. VII, 5, 56. 79. VIII, 7, 16. *οἰκεῖός τινι*, eines vertrauter Freund, IV, 6, 13. VII, 5, 49. *οἰκεῖον ἱππικὸν*, Nationalreiterei, IV, 3, 4. 8.

οἰκειότης, Verbindung, VIII, 7, 15

οἰκέται, heissen alle, die zu einem Hause gehören, Kinder, Sklaven, bes. die letzteren, I, 1, 1. IV, 2, 37. 5, 8. VII, 2, 4. 3, 36. Hausgenossen, IV, 2, 2. V, 4, 2.

οἴκημα, (Wohnung, Zimmer), Stockwerk, VI, 1, 52. 53.

οἰκήτωρ, Einwohner, III, 3, 21.

οἰκία, das Haus, I, 2, 2

οἰκοδομεῖν, (bauen) befestigen, III, 1, 1.

οἴκοθεν, von Hause, I, 2, 8. II, 4, 9. III, 2, 29.

οἴκοθεν, nach dem Rechte der Geburt, II, 2, 19.

οἴκοι, statt *οἴκῳ* (*ἐν οἴκῳ*), zu Hause, V, 3, 24. *τὰ οἴκοι*, Vermögen, Güter, VI, 1, 42.

οἰκονομία, Haushaltung, I, 6, 12. *ἡ περὶ τὸ φρούριον οἰκονομία*, die Einrichtung in der Festung, V, 3, 25.

οἰκονομικὸς, geschickt zu häuslichen Geschäften, II, 2, 14. *οἰκονομικὰ* und *οἰκονομικαὶ πράξεις*, der Staatshaushalt, VIII, 1, 14. 15.

οἰκουμένη näml. *χώρα*, bewohntes Land, III, 3, 2. IV, 4, 5.

οἰκτείρειν, bedauern. *οἰκτρὰ*, rührende Auftritte.

οἰνοχοεῖν, Wein einschenken, I, 3, 8.

οἰνοχόος, Mundschenk, I, 3, 3. VIII, 8, 20.

οἷος, 1) wie beschaffen, von welcher Art, was für ein, dergleichen. 2) der vermögend ist, etwas zu thun, vornehmlich mit τε: *οἷόν τέ ἐστι*, es ist möglich, kann geschehen. *οἷος* mit dem Infinitiv, für *ὥστε*, nach *τοιοῦτος*, I, 2, 3. Häufiger jedoch wird *τοιοῦτος* nicht gesetzt: so *οἷος ἕπεσθαι*, der folgen kann, II, 2, 23. *οἷόνπερ εἰ*, wie wenn, I, 6, 19. *οἷα δὴ*, mit dem Particip., was ἅτε, quippe, utpote, weil, indem, allerdings, I, 3, 2. IV, 2, 4. *οἷα δὴ εἰκὸς*, wie natürlich ist, wie man denken kann, (*κρατοῦντας ποιεῖν*), IV, 2, 32.

οἴχεσθαι, weggehen, abreisen, II, 4, 9. III, 2, 14. *οἴχεσθαι* wird auch bei der Umschreibung des Adverbs sogleich gebraucht, als: *ᾤχετο παραφέρων*, er brachte sogleich, wieder, II, 2, 4. *λαβὼν*, er nahm sogleich, V, 5, 32. *φεύγων*, er begab sich sogleich auf die Flucht, VI, 2, 19. (aus der Welt gehen), sterben, III, 1, 13. VII, 3, 8. umkommen, V, 4, 11.

οἰωνίζεσθαι, Auguria, Vogelflugdeutungen, anstellen, I, 6, 1.

οἰωνοὶ αἴσιοι, Vögel von guter Vorbedeutung, III, 2, 5.

ὀκνεῖν, sich vor etwas scheuen, fürchten, II, 2, 21. VI, 1, 17. III, 1, 2. *τὸ μέλλον*, wegen des Ausgangs unruhig

sein, VII, 1, 25. nicht Lust haben, VI, 1, 32.
ὀκνηρότερον, scheuer, schüchterner, I, 4, 6.
ὀκτάρυμον ἅρμα, Wagen mit 8 Deichseln neben einander an Einer Axe, je 2 Zugthiere, durch Ein Joch (nach alter Art) verbunden an Einer Deichsel, VI, 1, 52.
ὄλβος, Vermögen, Glücksgüter, I, 5, 9. IV, 2, 44. 46.
ὀλιγαρχία, Oligarchie, wo nur Wenige die höchste Gewalt haben, I, 1, 1.
ὀλιγοστία, (die wenigen Jahre) Jugend. I, 4, 3.
ὀλίγος, wenig, I, 1, 1.
ὁλοκαυτοῦν, (ganz verbrennen), ein Brandopfer bringen, VIII, 3, 24.
ὅλος, ganz. τὰ ὅλα, das Ganze, der Staat, VIII, 1, 13.
ὁλοπόρφυρος, ganz von Purpur, VIII, 3, 13.
ὅλως, im Allgemeinen, überhaupt.
ὁμαλὸς, eben, V, 3, 36.
ὅμηρος, der Geisel, IV, 2, 7.
ὄμνυμι, ich schwöre, V, 4, 31.
ὁμόγλωττοι, Leute, die Eine Sprache reden, I, 1, 5.
ὁμογνωμονεῖν, gleiche Gesinnung haben, übereinstimmen, II, 2, 24. III, 3, 20.
ὁμογνώμων, der gleiche Gesinnung hat, Anhänger, II, 2, 24. V, 5, 46.
ὁμόθεν, in der Nähe, II, 3, 20. VIII, 8, 22. γενέσθαι, gemeinschaftlichen Ursprung haben, VIII, 7, 14.
ὅμοιος, gleich, von eben der Art, I, 5, 5. 6, 25. II, 1, 13. VI, 1, 37.
ὁμοίως, ebenso, I, 2, 2. 6, 6. 25.
ὁμολογεῖσθαι δίκαια, einerlei Rechte haben, I, 3, 18.
ὁμολογεῖται, alle sind einstimmig, I, 2, 1.
ὁμονοεῖν, gleichgesinnt sein, IV, 2, 47. (wo die Pariser Handschriften und von der ersten Hand die Wolfenbüttler ὁμοθυμοῦμεν haben.
ὁμονόως, einmüthig, VI, 4, 15.
ὅμοροι, die Angränzenden, die Nachbarn, II, 1, 6. III, 1, 34.
ὁμόσε, nahe, I, 2, 10. II, 1, 9. 21. III, 3, 57.
ὁμοσκηνία, Zusammenlegung in Zelten, II, 1, 26.
ὁμοσκηνοῦν, beisammen im Zelte sein, II, 1, 25.
ὁμότιμοι, die Edeln, Vornehmen, in Persien, die ein unabhängiges Vermögen besaßen, so daß sie ordentlich erzogen werden und zu den Staatsämtern gelangen konnten, I, 2, 15. I, 5, 5. II, 1, 15. VII, 5, 85.
ὁμοῦ, zugleich; nahe, III, 1, 2. VI, 3, 7. ὁμοῦ — καὶ, sowohl, als, III, 3, 64.
ὁμόφυλον, homogen, was von gleichem Geschlecht, gleicher Art, gleichem Volke ist, I, 6, 39. V, 4, 27. VIII, 7, 20.
ὅμως, doch, dennoch, I, 1, 1. II, 2, 13. 4, 23. V, 1, 13. 25. demohngeachtet, III, 1, 23. ὅμως χάρισαί μοι, thue mir nur diesen Gefallen, I, 4, 9.
ὀνῆσαι, nützen, V, 4, 11.
ὄνομα, Name, I, 1, 4. ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, unter ehrlosen Namen, schimpflichen Verhältnisse (als Beischläferin), VI, 4, 7.
ὀνομάζειν, nennen, V, 3, 47. 50. VII, 1, 19. Eben so auch: ὀνομαστὶ καλεῖν, IV, 1, 3. bei Namen nennen, IV, 1,

3. ἀναναλεῖν, II, 2, 28. und παραναλεῖν.
ὀνομαστὶ, I, 4, 15.
ὀξὺς, ſauer, VI, 2, 31. ſchleunig, VIII, 5, 7. ὀ. καιρὸς, kurze Gelegenheit. ὀξέως, geſchwind, II, 4, 6.
ὅπη, wie, VIII, 3, 2; 4, 2.
ὄπισθεν, hinten, I, 6, 40. οἱ ὄπισθεν, die Hinterſten, II, 2, 8.
ὀπισθοφυλακεῖν, den Nachzug decken, IV, 2, 1. V, 4, 15.
ὀπισθοφύλαξ, eben ſoviel als οὐραγὸς, der den Nachzug, das Hintertreffen, anführt, V, 2, 1.
ὅπλισις, Art der Waffen, oder Bewaffnung, II, 1, 16.
ὁπλῖται, Schwerbewaffnete, VI, 3, 23. VIII, 5, 12.
ὅπλον, die Waffe, das Gewehr I, 2, 4. ein Theil der Waffen, als Pfeil, VI, 1, 26. ὅπλα, Pfeile, VI, 3, 22. ἔρημα, verlaßner Poſten, VII, 2 5.
ὁπλοφόροι, Bewaffnete, V, 4, 27. 45.
ὅποι, wohin, I, 3, 4. 4, 8. III, 1, 37. ὅ. ἄν, wo immer hin, I, 1, 5.
ὁπότε, wenn, ſo oft als, (mit dem Optat. Präſ.), II, 1, 5. 26. 2, 1. 3, 20. 21. VIII, 4, 2.
ὁπόταν, ſo oft als, III, 3, 26.
ὁπότερος, wer von beiden, I, 3, 17. einer von beiden, VII, 4, 5.
ὁποτεροιοῦν, es ſei von welcher Partei (Seite) es wolle, III, 2, 22. 23.
ὅπου, wo, VIII, 3, 23. ὅ. περ, wo immer, III, 5, 4. u. ſ. ὅ. γε, da, weil, II, 3, 11. ὅ. für ἐπεὶ, wie ubi, II, 3, 18.
ὑπηρέτης, Ausſpäher, Zuſchauer, IV, 5, 17.
ὅπως, wie, auf welche Art, I, 2, 2. u. ſ. w. ὅ. ἄν, auf was immer für eine Art, II, 4, 1. V, 3, 9 So auch ὅ. οὖν, VIII, 3, 14. οὐδ' ὁπωστιοῦν, nicht im geringſten, I, 4, 15. ὅ. mit dem Indicativ. für ὅτι, III, 3, 20. ὅ. καὶ —, οὕτω καὶ —, wie —, ſo —, V, 1, 22. In dieſem Sinn nach Zeitwörtern, die eine Sorge andeuten, mit dem Fut. indicat. II, 2, 1. IV, 2, 39. u. ſ. ὅπως, ὅπως μὴ, verſtehe ὅρα, ὁρᾶτε, wie im Lat. Ne hoc facias für Vide oder cura ne h. f.), daß, daß nicht, I, 3, 18. V, 2, 21. u. ſ. οὐχ ὅπως für οὐ μόνον, VIII, 2, 12.
ὁρᾶν, ſehen, I, 1, 2. πρός τι, auf etwas ſehen, ſein Augenmerk richten, II, 4, 11. IV, 1, 20. ſorgen, beſorgen, IV, 5, 3. ὁρᾶν ἰσχυρῶς τὸ δίκαιον, immer das, was recht und billig iſt, vor Augen haben, VIII, 1, 26.
ὁράματα δεινὰ, ein ſchrecklicher Anblick, III, 3, 66.
ὄργανον, das Werkzeug, V, 3, 47.
ὀργίζεσθαι κραυγῇ, vor Zorn ſchreien, VIII, 1, 33.
ὀρέγεσθαι, ſich beſtreben, nach etwas Verlangen haben, V, 3, 48.
ὀρεινὸς, bergicht, I, 6, 43.
ὄρθιος. πρὸς ὄρθιον ἄγειν, auf einen ſteilen Pfad führen, II, 2, 24.
ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς λόχους, in geſchloſſenen Gliedern, III, 2, 6.
ὀρθὸς, gerade, ſtehend, VII, 1, 31. oben ſpitzig zulaufend, VIII, 3, 13.
ὀρθοῦσθαι, gerade ſtehen, I, 3, 10.
ὀρθῶς λογίζεσθαι, die Sache recht überlegen, II, 2, 14.

ὁρίζειν, begrenzen, VIII, 6, 21; 8, 1.
ὅρκος, Eid, Schwur, II, 3, 12.
ὁρμᾶν τὴν στρατείαν, den Feldzug antreten, VIII, 6, 20. Angriff thun, VII, 1, 17. εἰς φυγὴν, Rettung in der Flucht ſuchen, IV, 2, 28.
ὁρμᾶσθαι, aufbrechen, zu Felde ziehen, I, 1, 4. 5, 13. V, 4, 20 VII, 1, 3. ἐπὶ τὴν στρατείαν, ebenſ. I, 6, 1. ἐπί τινα, jemand überfallen, II, 4, 15. ὁρμᾶσθαι βοηθὸν, zu Hülfe kommen, V, 1, 24. ὁ λόγος ὡρμήθη, die Erzählung beginnt, I, 3, 1.
ὁρμὴ, der Feldzug, VI, 2, 40. ὁρμὴν εἶναι ἄνω, daß die Feinde auf die Berge anrückten, III, 2, 6.
ὄρνιθες, Vögel, I, 6, 39.
ὄρυγμα, Grube, I, 6, 28.
ὄρφνινος, braun, VIII, 3, 3.
ὃς für ἐκεῖνος oder οὗτος, II, 2, 7. u. ſ. ἦσαν οἳ, einige, III, 1, 3. für ὡς, VI, 1, 14. ὅστις οὖν, wer immer, VIII, 2, 3.
ὅσιος, heilig, VII, 5, 56. ὁσιότης, Frömmigkeit, VI, 1, 47.
ὅσον, wieviel, wie groß, — ὅσον χρόνον, wie lange, V, 3, 25. ὅσον, ohngefähr, III, 3, 28. ὅσ. ἐν ἐμοὶ, ſoviel an mir iſt, oder liegt, ſoviel auf mich ankommt, VIII, 7, 11. ὅσ. τύρσεσι, ſo daß (man in dem Zwiſchenraum vom Fluſſe bis an den Graben) große Thürme errichten konnte, VII, 5, 10.
ὅταν, wenn, I, 2, 8. ſo oft als, II, 4, 9. ὅτ. τάχιστα, ſobald als, IV, 5, 33.
ὅτι, daß, weil. mit dem Infinit. wie ὡς u. ὥστε, I, 6, 18. II, 4, 15. V, 4, 1. Mit dem Superlat. wie ὡς, z. B. ὅ. πλεῖστον, o. μάλιστα, ſoviel als möglich, VI, 1, 43. VII, 1, 9.
ὅτῳ, (ὅτινι τρόπῳ), wie, auf was für Art u. Weiſe, I, 4, 13. IV, 2, 45.
οὐ, nicht. nonne? V, 5, 13.
οὐ καὶ, noch nicht, II, 1, 4.
οὐ μὴν ἀλλὰ, (elliptiſch), doch aber, I, 4, 8. οὐ μή, auf keine Weiſe, III. 2, 8.
οὔ ποτε, niemals, V, 1, 21.
οὐκοῦν, alſo, daher, I, 4, 9. Synon. ἆρα, num? II, 4, 15. V, 2, 26. u. ſ. οὔκουν nullo modo, IV, 1, 23 V, 5, 41. alſo nicht (beſſer getrennt: οὐκ οὖν), VII, 5, 73.
οὐδαμοῦ, nirgend, IV, 3, 23.
οὐδείς, keiner, I, 1, 2. οὐδ. ὅστις οὐ, nemo non, keiner, der nicht —, d. h. jeder, I, 4, 25. οὐδὲν, attiſch für οὐκ V, 2, 35. o. μᾶλλον, nicht mehr, VIII, 4, 36. οὐδέν τι, gar nicht, II, 4, 9. u. ſ.
οὖν, alſo, daher, nun. Bei Wiederhohlungen, IV, 2, 47. VIII, 1, 15. 17.
οὐρὰ, (der Schwanz) κατ' οὐρὰν, von hinten, hinter drein, II, 3, 21. 4, 3.
οὐραγὸς, der das Hintertreffen, den Nachzug, anführt, II, 3, 22. III, 3, 40.
οὐράνιος, himmliſch, I, 6, 2. VIII, 7, 3.
οὐρεῖν, das Waſſer abſchlagen, I, 2, 16.
οὖς, das Ohr, βασιλέως, VIII, 2, 10. 11.
οὐσία, Vermögen, Hab' und Gut, VIII, 4, 25.
οὔτε (zweimal hinter einander) weder, noch, I, 1, 2.
οὗτος, dieſer hier. Verächtlich, wie iste (a quo dissentio), I, 3, 1. IV, 6, 6. καὶ ταῦτα, und zwar, praesertim, II, 2, 12.
οὕτως, ſo, ſo ſehr, aus dieſem Grunde; alſo, igitur, itaque.

ο. ἔχε τὴν γνώμην, denke ſo, ſei überzeugt, sic existima, I, 6, 11.

οὐχ ὅπως —, ἀλλὰ —, nicht allein nicht —, ſondern —, VIII, 2, 12.

ὀφείλω τὴν ὑπόσχεσιν, ich bin ſchuldig, mein Verſprechen zu halten, V, 2, 8.

ὄφελος, εος, Nutzen. οὐδὲν ὄφελός ἐστι, nutzt nichts, I, 6, 18. III, 1, 16.

ὀφθαλμὸς, Auge. βασιλέως, VIII, 2, 10. Vgl. 6, 16.

ὀχεῖν, tragen, halten, I, 3, 8. ὀχεῖσθαι, fahren, ἐπὶ τῶν ἵππων, reiten, zu Pferde dienen, IV, 5, 58.

ὄχλος, Volk, Pöbel, VII, 5, 39. Troß des Heeres, IV, 2, 6. die Kriegsvölker, V, 5, 4. ὄχλου ἰσομοιρία, das gleiche Recht des Volks mit den Edlen und Vornehmen, II, 2, 21.

ὀχυρὸς, befeſtigt, VI, 3, 25.

ὀχυροῦσθαι, befeſtigen, τὰ τείχη φύλαξιν, die Feſtung beſetzen, V, 4, 39.

ὀψιαίτατα, am ſpäteſten, VIII, 8, 9.

ὀψιμαθὴς, der ſpät zum Lernen kommt, im Lernen verabſäumt worden iſt, unwiſſend, unkundig, I, 6, 35. III, 3, 37.

ὄψον, Zugemüſe, Zukoſt, I, 2, 8. II, 2, 4. 5.

ὀψοποιὸς, Koch, V, 5, 39. VIII, 5, 3. 8, 20.

Πάγη, Netz, Schlinge (womit die Vögel gefangen werden) I, 6, 39.

παγκάλος, παγκάλως, ſehr ſchön, VIII, 5, 28. VI, 4, 2.

πάθημα, Leidenſchaft, III, 1, 17.

πάθος, Zufall, II, 2, 5. trauriger Zufall, Unglück, V, 4, 32. VII, 3, 8. πάθος ἀνθρώπινον, etwas menſchliches, V, 4, 19. trauriger Ort, VII, 3, 6. 17.

παιὰν, Kriegslied, den Ares (Mars) und die übrigen Götter um Beiſtand anzurufen, und das Heer aufzumuntern, III, 3, 58. VII, 1, 9. Siegslied, IV, 1, 6.

παιδεύειν, erziehen, unterrichten, I, 1, 6. I, 2, 3. ὄρνιθας, Vögel abrichten, I, 6, 39.

παίδευμα μέγιστον, ſehr wichtige Uebung, I, 5, 11.

παιδεία, die Erziehung, I, 1, 6. παιδείαν ἐπιδείκνυσθαι, Proben der Erziehung ablegen, IV, 2, 45.

παιδιὰ, Spiel, Uebung, II, 1, 29. 3, 18. 20.

παιδικὰ, τὰ, geliebter Gegenſtand, VII, 5, 60.

παιδικὸς λόγος, zärtliche Erzählung, Liebesgeſchichte, verliebte Anekdote, I, 4, 27.

παιδοποιεῖσθαι, Kinder zeugen, V, 4, 12.

παίειν, ſchlagen, ſtoßen, hauen, I, 2, 2. II, 4, 19. IV, 6, 4. VIII, 5, 12.

παίεσθαι τὸν μηρὸν, ſich auf die Hüfte ſchlagen, VII, 3, 6.

παίζειν, ſpielen, etwas ſcherzhaftes vorbringen, V, 2, 18.

παῖς, Knabe, I, 3, 1. 6, 28. Sohn, I, 5, 14. 6, 27. III, 1, 4. Schwiegerſohn, Eidam, V, 2, 13. ἡ παῖς, Tochter, V, 2, 8. Frauenzimmer, Braut, VIII, 4, 25. 26. οἱ παῖδες, die Kinder, I, 2, 2. II, 4, 15.

πάλαι, vorher, vor der gegenwärtigen Zeit; kurz vorher VI, 1, 2.; längſt, III, 3, 32. οἱ πάλαι, die Vorfahren, V, 5, 8.

παλαιὸς, alt. παλαιὰ μαθήματα, alte Kriegsübungen, III, 3, 54. τὸ παλαιὸν, vormals, ehedem, VIII, 8, 7.

παλαμᾶσθαί τι χερσὶ, etwas mit den Händen verrichten, IV, 3, 17.
παλαμναῖος, Bluträcher, rächende Gottheit, VIII, 7, 18.
πάλιν, wiederum, I, 3, 15. auf gleiche Weise, II, 2, 28.
παλλακὴ oder παλλακὶς, Beischläferin, Kebsweib, IV, 3, 1. V, 2, 28.
παλτὸν, eine Art starker und großer Wurfspiese, I, 2, 9.
πάμπαν, das lat. omnino, gänzlich, sehr, allerdings, überhaupt u. d. g. I, 1, 1. 4, 4. IV, 2, 22.
πάμπολλοι, sehr viele, I, 1, 3. VII, 4, 17.
πανήγυρις heißt eigentl. Versammlung oder Zusammenkunft des Volkes zu Festen, und um Spiele, besonders die olympischen, mit anzusehn. Aber VI, 1, 10. steht es für στρατεία, das Heer.
πανταχῇ, überall, VIII, 3, 16.
πανταχόθεν, allenthalben, von allen Seiten, VII, 1, 25.
παντελῶς, gänzlich, I, 5, 7.
πάντη, überhaupt, gänzlich, durchaus, in Allem, I, 1, 1.
πάντοθεν, allenthalben, überall, V, 2, 4.
πάντως, allerdings, durchaus, VII, 1, 18. VIII, 3, 27.
πάνυ, sehr, I, 1, 1. πάνυ τοῦτο ποιήσομεν, wir müssen dies schlechterdings thun; oder: es ist allerdings Pflicht, daß wir dieses thun, V, 3 3.
πάομαι, sich erwerben, besitzen, III, 3, 44.
παρὰ 1) mit dem Genit. von. παρὰ τινὸς ἐλθεῖν, von jemand geschickt werden, II, 4, 1. 2) m. d. D. bei, neben, παρ' ἑαυτῷ, bei sich zu Hause, III, 1, 19. 3) m. d. A. zu, an, neben, über, gegen (V, 1, 13. u. f.) παρ ἐμὲ εἴσοδος, der Zugang zu mir, I, 3, 14.
παραβαίνειν, übertreten, I, 2, 2. III, 1, 21.
παραβάλλεσθαι εἰς τὸν κίνδυνον, Gefahr laufen, II, 3, 11.
παραγγέλλειν, befehlen, anordnen, I, 2, 5. II, 3, 21. 22. 4, 2. 3. IV, 2, 27. den Befehl bekannt machen, III, 3, 11. 70.
παράγειν, an die Spitze stellen, II, 3, 21. durch die Glieder führen, III, 3, 12.
παράγειν (ἑαυτὸν), vorbeigehen, V, 4, 44.
παράδειγμα, Beispiel, III, 3, 55.
παράδεισος, Thiergarten, I, 3, 14. 4, 5. VIII, 1, 38.
παραδιδόναι, übergeben, überlassen, III, 2, 22. 3, 44. sich ergeben, die Waffen übergeben, IV, 4, 6. wiederhohlen, andern bekannt machen, III, 3, 61.
παράδοξος, sonderbar, auffallend, VII, 2, 16.
παράξυξ, metaphorisch, soviel als περιττὸς, überzählig, VI, 2, 32.
παραθαρσύνειν, Muth machen, VII, 1, 18.
παραιβάτης, Wagenstreiter, VII, 1, 29.
παραίνεσις, Ermahnung, Aufmunterung, III, 3, 50.
παραισθάνεσθαί τινος, von jemand erfahren, IV, 2, 30.
παραιρεῖν τινός τι, einem etwas abnehmen, VI, 1, 15.
παρακαλεῖν, rufen lassen, I, 5, 7. II, 1, 5. 4, 21. V, 2, 6. VIII, 5, 22. παρασταθῆναι, zu einer Zusammenkunft berufen, II, 1, 13. τὴν φλόγα, Feuer fangen, VII, 5, 23.

παρακαταθήκη, ein anvertrauetes Gut (Depositum), VI, 1, 34.

παρακατακείμενος τινὶ, der neben einem sitzt oder liegt, II, 2, 28.

παρακελεύεσθαι, ermahnen, ermuntern, III, 3, 43. VII, 1, 35. πολλά τε καὶ ἰσχυρὰ, durch starke Gründe ermuntern, zum Streit anfeuern, III, 3. 48.

παρακέλευσις, Vermahnung, Aufmunterung, III, 3, 59.

παρακελευσμὸς, III, 3, 59. ist dasselbe.

παράκλιτης, der neben einem bei Tische sitzt oder liegt, II, 2, 28.

παρακονᾶν, schärfen, (bildlich), VI, 2, 33.

παραλαμβάνειν (übernehmen), an sich bringen, I, 1, 4.

παραλείπειν, verlassen, versäumen, V, 4, 18. παραλείπεσθαι, übrig sein — ἓν μόνον παραλείπεται, eins ist noch zu erklären, zu erzählen, übrig, V, 3, 56.

παράλλαξις, Veränderung VI, 2, 29.

παραλλάττειν, vorbeikommen, entfliehen, I, 4, 21.

παραμείβεσθαι τὴν πόλιν, neben der Stadt vorbeimarschiren, V, 4, 50.

παραμελεῖν τινος, etwas verabsäumen, vernachlässigen, I, 5, 14.

παραμηρίδιον, Hüftbedeckung, femorale, VII, 1, 2.

παραμυθεῖσθαι, trösten, III, 1, 23.

παράνομος, gesetzwidrig, verboten, I, 6, 6.

παραπίπτειν, entgegen kommen, 1, 2, 10.

παραπλευρίδιον, Seitenbedeckung, VI, 4, 1.

παρασάγγαι, Parasangen, persische Meilen von 30 Stadien oder 3750 Schritten, etwa 1 Stunde, II, 4, 21. VI, 3, 10.

παρασκευάζειν, bereiten. τὸ φρούριον, den Bau der Festung vollenden, III, 3, 1. zureden, bewegen, V, 4, 51.

παρασκευάζεσθαι, sich bereiten, auf etwas denken, I, 5, 9. V, 5, 47. sich zum Kriege rüsten, V, 3, 6. sich fertig halten, III, 2, 8. παρεσκευασμένοι εἰσὶν οὕτω, sie sind in einer solchen Verfassung, VII, 5, 45. παρεσκευάσμεθα, wir haben beschlossen, verordnet, VII, 5, 84. παρασκευάζεσθαί τι, sich etwas verschaffen, anschaffen, VI, 2, 25. (Bisweilen steht noch ἑαυτῷ dabei) I, 4, 13.

παρασκευὴ, Zurüstung zum Kriege, I, 5, 4. Geräthschaft, V, 5, 2.

παρασκηνοῦν μετά τινος, mit jemand speisen, schmausen, IV, 5, 8.

παράστασις, Platz, wo einer (in Gegenwart des Königs) stehen soll, VIII, 4, 5.

παραστάται, Gefährten, Mitstreiter, IV, 5, 47. VI, 4, 14. günstige Götter, III, 3, 21.

παραστῆναι, beistehen, V, 3, 19.

παρατάττειν, in Schlachtordnung stellen, III, 3, 43. IV, 2, 27. παρατάξάμενος, in Schlachtordnung, V, 3, 5.

παρατείνειν, hinhalten, durch Verzögerung quälen, I, 3, 11.

παρατιθέναι, hinsetzen, Speise vorsetzen, V, 2, 19. VIII, 2, 3. παρατιθέμενα neml. βρώματα, vorgesetzte, aufgetragene Speisen, II, 1, 30. V,

2, 16. παρατίθεσθαι σῖτον, ſich Speiſe auftragen laſſen, (ſpeiſen), VIII, 6, 12. παρατιθέναι, vergleichen, vorſtellen, I, 6, 14.

παρατυγχάνειν, zum Vorſchein kommen, IV, 6, 4. παρατυχόντες ἱππόται, Reiter, I, 4, 18.

παραυτίκα, ſogleich, plötzlich, II, 2, 24.

ἐν τῷ παραυτίκα, neml. χρόνῳ, gegenwärtig, II, 2, 24. αἱ παραυτίκα ἡδοναὶ, Vergnügungen, die man ſogleich, ohne Anſtrengung des Geiſtes, genießen kann, oder: welche nicht über die Gegenwart (den Augenblick) hinausdauern, I, 5, 9. VIII, 1, 32.

παραφέρειν, vorſetzen, I, 3, 6. II, 2, 4.

παραχρῆμα, plötzlich, auf der Stelle, III, 1, 17. ἐν τῷ παραχρῆμα neml. χρόνῳ, gegenwärtig, ſogleich, II, 4, 13.

παραχωρεῖν τῆς ὁδοῦ, aus dem Wege gehn, VII, 5, 20.

παρεγγυᾶν, befehlen, gebieten, II, 3, 21. III, 2, 6. 8. 3, 69. IV, 1, 13. σύνθημα, die Loſung geben, III, 3, 58. ermahnen, aufmuntern, III, 3, 42. 61.

παρεῖναι, zugegen ſein, da ſein, erſcheinen, I, 2, 4. II, 4, 21. V, 4, 29. übertreffen, I, 4, 5. ἐν τῷ παρόντι, jetzt, III, 1, 29.

παρελαύνειν, fahren, herumfahren, VII, 1, 18. τὸν ἵππον, reiten, herumreiten, V, 3, 55.

παρέρχεσθαί τινα, jemand vorbeigehen, hinter ſich laſſen, II, 2, 7.

παρέχειν, darbieten, geben, verſchaffen, abſichtlich oder zufälliger Weiſe etwas, bei jemand verurſachen. Bilden (im moral. Sinn) I, 2, 5. παρέχουσιν ἑαυτοὺς χρῆσθαι, ſich gebrauchen laſſen, I, 2, 9. erregen. παρέχειν γέλωτα, Lachen erregen, II, 2, 13. IV, 5, 54. φόβον, Furcht erregen, verurſachen, VI, 3, 27. παρέχεσθαι, ſich verſchaffen, I, 6, 20.

παριέναι, zulaſſen, den Zugang verſtatten, I, 2, 4. 6. V, 3, 11. 13. übergehen, aus der Acht laſſen, VI, 2, 35. VII, 5, 46. hinzugehen, vorgelaſſen werden. VII, 5, 41. VIII, 1, 5. einbrechen, I, 2, 2.

παροξύνειν, reizen, antreiben, VI, 2, 5.

παροξυντικὸν, was zur Aufmunterung dient, II, 4, 29.

παροράν, wahrnehmen, VII, 1, 4. 5. εἰς ἀλλήλους, ſich nach einander umſehen, III, 3, 59.

παρορμᾶν, ermuntern, antreiben, II, 2, 1. 4, 10.

παρόρμησις, Vorſtellung, Aufmunterung, I, 6, 19.

παροχεῖσθαί τινι, neben jemand im Wagen ſitzen, VIII, 3, 14.

παροψὶς, Nebenſchüſſel mit einer ausgeſuchtern Speiſe, als die eigentlich zur Sättigung dienenden, I, 3, 4.

παῤῥησιάζεσθαι, ganz frei und offenherzig reden, V, 3, 8.

παρυφαίνειν, anweben, daneben ausbreiten. ὑπὸ τῶν παρυφασμένων ὅπλων, weil er auf allen Seiten von Waffen (Bewaffneten) umgeben iſt, V, 4, 48.

πᾶς, jeder, alle. τὸ πᾶν und τῷ παντὶ, gänzlich, überhaupt, I, 6, 13. VIII, 8, 7. 20.

πασσυδὶ, mit aller Hitze, haufenweiſe, I, 4, 18.

πάσχειν, leiden, geschlagen werden (im Kriege) I, 4, 22. II, 1, 8. II. κακῶς, unglücklich seyn, V, 4, 24. πάσχουσι τοιαῦτα οἱ ἵπποι ὑπὸ καμήλων, so machen es die Pferde beim Anblick der Kameele, VII, 1, 27. πάσχειν, widerfahren, begegnen, I, 5, 10. IV, 6, 4. πάσχειν μεγάλα ἀγαθά, viele Wohlthaten bekommen, V, 5, 27. πολλὰ φιλικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου, ich habe viel Lieb' und Freundschaft von ihm genossen, IV, 6, 6.

πατὴρ, Vater, I, 2, 1. VIII, 1, 1. 44. 2, 9.

πάτριος, väterlich, angeerbt, I, 1, 4.

πατρὶς, ἡ, das Vaterland, I, 2, 7.

πατρῷος, väterlich, vaterländisch, I, 6, 1. III, 3, 22.

πατριώτης ἵππος, einheimisches Pferd, II, 2, 26.

παύειν, aufhören machen, V, 5, 21. τινὰ τῆς ἀρχῆς, einem die Regierung abnehmen, der Befehlshaberschaft berauben, VIII, 6, 3. παύειν λόγον, die Rede, den Vortrag, schließen, VIII, 6, 7. παύεσθαι, aufhören (mit dem Particip) I, 4, 2. V, 5, 35. (mit dem Genit.) παύομαι τῆς ἀφροσύνης, ich höre auf, unklug, thöricht, zu handeln, III, 1, 18.

πεδίον, Feld, II, 4, 24.

πεδινὸς, eben, plattes Land, I, 6, 43. VI, 3, 2.

πέζαρχοι, Befehlshaber des Fußvolks, V, 2, 41.

πεζοὶ, Fußgänger, II, 4, 18.

πεζῇ, zu Fuß, IV, 3, 22.

πείθειν, überreden, πείθεσθαι, folgen, I, 1, 1. gehorchen, V, 1, 10. 5, 16. χαλινοῖς, mit Zügeln regiert werden (von Pferden) IV, 3, 9.

πειθὼ, Gehorsam, II, 3, 19. III, 3, 8. 59.

πεινῆν, hungern. χρημάτων, nach Vermögen streben, Reichthum suchen, VIII, 3, 39. vgl. VII, 5, 50.

πεῖραν διδόναι oder λαμβάνειν, einen Versuch machen, I, 6, 22. III, 3, 38. VI, 1, 54. ἔχειν, Erfahrung haben, IV, 1, 5.

πειρᾶν, versuchen, V, 2, 28. (τὴν γυναῖκα.) So auch πειρᾶσθαι (med.) I, 1, 6.

πέλαγος, Meer, VI, 1, 16.

πελάζειν, sich nähern, I, 4, 7. 20. III, 2, 10. VII, 1, 48.

πελτασταὶ, Peltasten, Fußsoldaten mit einem kleinern Schilde (pelta) und Wurfspiessen, I, 4, 16. 5, 5. II, 1, 5. III, 2, 3. V, 3. 24.

πεμπὰς, Zahl von Fünfen, semidecuria, II, 1, 22.

πεμπάδαρχος, der über Fünf gesetzt ist (Corporal), II, 1, 22. 23. 30.

πενθικῶς ἔχειν, trauren, V, 2, 7

πέπλος, (III, 1, 13; 3, 67), sagt der gelehrte G. G. S. Köpke in Nitsch's Beschreib. des häuslichen u. s. w Zustandes der Griechen S. 631., Πέπλος oder πέπλον war den Frauen eben dasselbe, was der Mantel den Männern war, nur unstreitig größer und weiter als dieser. Dies Kleidungsstück ward mit Geschmack bald als eine Scherpe umgeworfen, bald dem Winde preisgegeben. Es kommt schon bei Homer vor, und er nennt deswegen (Il. 6, 442.) die Trojanerinnen ἑλκεσιπέπλους, langschleppende. Da er aber auch zugleich mit dem

Peplon die Frauen sich verschleiern läßt, so hat das viele Antiquare in Verlegenheit gesetzt, daß sie daraus lieber einen langen Schleier gemacht haben. Dies ist aber unnöthig, wenn man bedenkt, daß die Alten oft den Mantel über den Kopf warfen. Sichtbarlich erscheinen auf verschiedenen alten Kunstwerken die Quästchen an diesem Mantel.

πεπαίνεσθαι, gemildert werden. (vom Zorn) IV, 5, 21.

περ, eine an andre Redetheile angehängte Partikel, die nicht immer übersetzt werden kann. οἷόςπερ, dergleichen doch, I, 2, 13. Ueberhaupt bekräftigt sie. M. s. die Grammatiken.

περαίνειν, leisten, thun, ausführen. IV, 5, 38. V, 2, 24. V, 3, 50.

περᾶν, sein Leben zubringen, VII, 2, 20.

περὶ, m. d. G. über I, 1, 3. von, I, 1, 6. wegen, in Rücksicht auf, I, 2, 13. II, 1, 22. III, 1, 25. m. d. Acc. bei, I, 2, 4. um, unbekümmert sein um etwas, I, 2, 7. περὶ θήραν, auf, od. bei der Jagd, I, 2, 11. gegen, περὶ μέσας νύκτας, gegen Mitternacht, IV, 5, 13. οἱ περὶ αὐτὸν, seine Leibwache, I, 4, 18. die Seinigen, VIII, 2, 8.

περιάγεσθαι, bei sich führen, mit sich herum nehmen, II, 2, 28.

περιαιρεῖν, abschaffen, II, 1. 21. περιαιρεῖσθαι, abnehmen, wegnehmen, VIII, 1, 47.

περιάπτειν, (umthun, geben.) τινὶ τιμὰς, einem Ruhm, Ehre, erwerben, I, 5, 9. mit Würden bekleiden, VII, 5, 60. ἀνελευθερίαν, sich den Namen eines Geizigen zuziehen, VIII, 4, 32.

περιβάλλεσθαι, wegnehmen, I, 4, 17. πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν, eine große Menge mannigfaltiger Beute zusammen bringen, II, 3, 23. umgehen, umzingeln, III, 3, 26. VI, 3, 30.

περίβλεπτος, sichtbar, der Jedermanns Augen auf sich zieht. VI, 1, 5.

περιβολὴν ποιεῖσθαι, einen Umweg, Umkreis, machen, VI, 3, 30.

περιβραχιόνιον, Armrüstung, VI, 1, 51. 4, 2.

περιγίγνεσθαι εὐπόρως, sich geschickt heraus wickeln, I, 6, 9. τινός τινι, jemand in (an) etwas übertreffen, III, 1, 19. VIII, 2, 13. 20.

περίδρομος, Umgang (Geländer, Galerie) um den Thurm, VI, 1, 53.

περιέπειν ὡς φίλον, mit jemand als Freund umgehen, IV, 4, 12.

περιέρχεσθαι, umsein (vom Jahre), vergangen sein, VIII, 6, 19. umringt, eingeschlossen werden, VII, 1, 24.

περιήκειν, herumgekommen sein. περιήκει ἡ ἀρχὴ εἰς αὐτὸν, die Regierung ist an ihn gekommen, IV, 6, 6.

περιϊδεῖν ἑαυτὸν, sich vernachlässigen, I, 5, 10.

περιϊέναι τινὸς, auf etwas ausgehn, ihm nachtrachten, III, 3, 3.

περιΐστασθαι τὸν λόφον, den Hügel einschließen, besetzen, III, 1, 5.

περικαλύπτειν, verbergen, bedecken, VII, 3, 13.

περιμένειν, warten, VII, 5, 39.

πέριξ, herum. τὰ πέριξ ἔθνη, die herumwohnenden, benach-

barten, Völker, I, 5, 2. 6, 10.
περίοδον πρώτην περιφέρειν, das erste Gericht, die erste Schüssel, herum tragen, II, 2, 2.
περιοικοδομεῖν, einzäunen, I, 4, 11.
περίπλεος, s. v. a. περιττὸς, VI, 2, 33.
περιποιεῖσθαι τὰς ψυχὰς, das Leben retten, IV, 4, 10.
περιπτύσσεσθαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν, auf allen Seiten umringen, VII, 1, 26.
περισπᾶσθαι τὴν τιάραν, den Kopfbund (ringsherum) abreissen, III, 1, 13.
περιστρατοπεδεύεσθαι, mit dem Lager umschliessen, III, 1, 6.
περιτέμνειν, auffangen, einholen, V, 4, 8.
περιτεταφρευμένος neml. τόπος, mit e. Graben umgebener, verschanzter, Ort, III, 3, 28.
περιττὰ τῶν ἀρκούντων, mehr als man braucht, VIII, 2, 21. 22. περιττῷ κυκλοῦσθαι, allenthalben durch die Uebermacht einschließen, VI, 3, 20.
περιφανῶς, deutlich, V, 1, 22.
περιφέρειν, herumtragen, II, 2, 2. 3. 4.
περιφορὰ, das herumgetragene Gericht, II, 2, 4.
Person, zweite für unser man, wie im Lat., II, 5, 6.
πέττειν, kochen, VIII, 8, 16.
πῇ, wie, auf was Art und Weise, I. 6, 14.
πῃ, irgendwo, V, 4, 49. εἴ πῃ, wo etwa, wenn etwa, V, 2, 4. 26
πηγὴ, Quelle, VII, 2, 13.
πηγνύειν, befestigen, I, 6, 39.
πιέζεσθαι, gedrängt, gedrückt werden, V, 4 6 VII, 2, 20.
πιθανὸς, gehorsam, willig, II, 2, 10. überzeugend, VI, 4, 5.
πῖλος, Decke, ausgebreiteter Teppich, V, 5, 7.
πίνειν, trinken, I, 2, 8. II. IV, 5, 7. 8.
πίπτειν, fallen, I, 4, 24.
πιστεύειν, glauben, III, 3, 55. πιστευόμενοι, treue Leute, IV, 2, 8. πιστευθεὶς, da man seinen Worten glaubte, V, 3, 17.
πιστικὸς λόγος, eine nachdrückliche, überzeugende Rede, I, 6, 10.
πίστις, Treu' und Glauben, das Versprechen, I, 6, 19. VIII, 8, 3.
πιστὸς, treu, V, 2, 23. 4, 1. VI, 1, 32 glaubwürdig, VI, 1, 42. πιστὸν, Pfand der Treue, III, 1, 27. IV, 2, 13. πιστὰ ἠξίου γενέσθαι, Sicherheit verlangen, VII, 4, 3 vgl. III, 2, 23.
πιστὰ θεῶν ποιεῖσθαι, die Götter zu Zeugen anrufen, bei den Göttern schwören, IV, 2, 7.
πλάγια, τὰ, die Seiten der Schlachtordnung, V, 2, 1. VII, 1, 7. 17.
πλαίσιον, länglichtes Viereck, wo zuerst ein Theil des Heers, hierauf das Gepäck (Bagage), Vieh u. s. w., endlich wieder ein Zug Kriegsvölker marschirt, V, 3, 39. (wo jedes Volk ein eigenes Viereck bildet.)
πλατύνεσθαι, vergrößert, verlängert werden, V, 5, 34.
πλατὺς, εῖα, ὺ, breit, V, 3, 36.
πλατύτης, Breite, I, 4, 11.
πλέγμα, Netz, I, 6, 28.
πλεθριαῖος, das die Größe eines Plethrums hat. Plethrum ist ein Quadrat, dessen jede

Seite hundert Schuhe beträgt, VII, 5, 11.
πλείων καὶ πλείων ὄχλος ἐπέῤῥει, das Volk strömte immer mehr und mehr hinzu, VII, 5, 39.
πλεῖστα, τὰ, meistentheils, I, 4, 23.
πλέον ἔχειν, mehr, einen Vorzug, haben, Vortheile erhalten, I, 3, 18. 5, 9. II, 2, 22. VII, 5, 61. τί ἐμοὶ πλέον; was gewinne ich dadurch? V, 5, 34.
πλεονεκτεῖν, Vorzug haben, besser sein, übertreffen, I, 3, 18. IV, 3, 21. VII, 5, 79. vorgezogen werden, II, 2, 20. VIII, 4, 4. Jemandes Nachtheil für sich benutzen, I, 6, 31. ff. τοῦ ἡλίου, mehr Sonnenhitze ertragen, I, 6, 25.
πλεονέκτημα, Vortheil, III, 3, 19.
πλεονέκτης ἐν παντὶ τῶν πολεμίων, der in allen Stücken den Feind zu übervortheilen sucht, I, 6, 27.
πλεονεξία, Habsucht, V, 5, 19. Sucht, über Andere sich zu erheben, I, 6, 28. u. f.
πλευρὸν, Seite, Flügel, des Heers, VI, 3, 34.
πληγὴ, Hieb Wunde, Schlag, I, 3, 16. II, 3, 20. IV, 2, 22.
πλῆθος, Menge, Versammlung, II, 2, 20. πλῆθ. καὶ πλούτος VIII, 6, 1.
πλὴν, ausgenommen, I, 2, 4. 13. II, 4, 17. nur, jedoch, IV, 2, 28. ausser, (mit dem Genit.) IV, 5, 9. VII, 5, 54.
πλησιάζειν, sich nähern, III, 2, 8.
πλησίον, nahe, III, 3, 5.
πλήττειν, schlagen, stechen, verwunden, II, 3, 19.
πλινθίον, Ziegel, VII, 1, 24.
πλουτεῖν, reich sein, Reichthum besitzen, VIII, 3, 39.
πλουτίζειν, bereichern, V, 1, 27.
πλοῦτος, Reichthum, VIII, 6, 1, u. f.
ποδάγρα, Fallstrick, I, 6 28.
ποδήρης ἀσπὶς, Schild, der bis auf die Füße reicht, VI, 2, 10.
ποδίζειν, die Füße fesseln, festbinden, III, 3, 27.
πόθος, Begierde, Verlangen, II, 1, 28.
ποι, irgendwohin, V, 1, 11.
ποῖ, wohin?
ποιεῖν, machen, thun, verschaffen, I, 2, 3. 6, 18. III, 1, 15. 21. 2, 12. 17. veranstalten, befehlen, I, 6, 18. 40. opfern, VIII, 3, 24. ποιεῖσθαι μέγα, hoch schätzen, V, 3, 19. τὰ ἐπιτήδεια, den nöthigen Vorrath anschaffen, VIII, 5, 5. παῖδας, Kinder zeugen, V, 3, 19. ποιεῖσθαι παῖδα, an Kindesstatt, zum Sohn, annehmen, IV, 6 2. θυσίαν, opfern, VI, 2, 6. κοινωνὸν, theilhaftig machen, VI, 1, 40. νόμιμον, verordnen, VIII, 4, 5. πορείας, Reisen thun, V, 2, 31.
ποιητὴς τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων, der auf neue Ueberlistungen der Feinde sinnt, I, 6, 38.
πολεμεῖν, kriegen, Krieg führen, III, 1, 10. bildlich, I, 3, 11.
πολεμία, neml. χώρα oder γῆ, das feindliche Land, I, 6, 11. III, 3, 14. 16.
πολεμιστήριον, Rüstzeug zum Krieg (Sichelwagen) VII, 1, 47. VIII, 8, 26. πολεμιστήρια ἅρματα, Streitwagen, VI, 1, 29.

πόλεμος, Krieg, I, 2, 10.
πολιορκεῖν, belagern, II, 4, 13. erobern, überwältigen, I, 5, 2. πολιορκεῖσθαι, Belagerungen zu befürchten haben, VI, 1, 15.
πόλις, Stadt, I, 1, 3. Bürger, Einwohner der Stadt, I, 4, 25. 6, 45. Freistaat, VIII, 2, 28.
πολιτεία, Staatsverfassung, I, 2, 15.
πολιτεύεσθαι, regiert werden, in einer Staatsverfassung leben I, 1, 1.
πολιτικός, staatsklug, Staatsmann, II, 2, 14. πολιτικώτατον κτῆμα, Eigenthum, das für den Staat sehr nützlich ist, I, 5, 12.
πολίτης, Bürger, I, 2, 3.
πολλάκις, oft, I, 2, 4.
πολλαπλάσιοι, viel mehrere, I, 5, 9. III, 2, 16. u. s.
πολλαχῇ, auf vielerlei Art, II, 2, 14.
πολλαχόθι ἄλλοθι, in vielen andern Fällen, VII, 1, 30.
πολὺς, viel, I, 1, 1. οἱ πολλοὶ, der gemeine Mann, die Menge, der große Haufen, VIII, 2, 4.
πολὺ πρὶν, viel eher, als, III, 3, 60. πολλὰ (neml. κατὰ) oft, manchmal, I, 5, 14. VII, 3, 10. VIII, 3, 47. sehr, VII, 3, 10. meist, VIII, 1, 14. 5, 16. (ὡς τὰ πολλὰ).
πολυδωρία, Freigebigkeit, VIII, 2, 7.
πολύεκτος, der viel verlangt, unersättlich, I, 6, 45.
πολυλόγος, geschwätzig, I, 4, 3.
πολυπραγμονεῖν, vielgeschäften, sich um Vieles bekümmern, VIII, 6, 3.
πολυχειρία, Menge der Hände, viele Arbeiter, III, 3, 26.
πολύχρυσος, sehr reich, III, 2, 25.
πονεῖν, (eigentl. arbeiten) in Gefahr sein, I, 4, 21. ἐπεὶ πεπόνηκας, weil du einen beschwerlichen Weg gehabt hast, IV, 5, 22.
πονηρία, Bosheit, Laster, II, 2, 24. εἰς τὴν πονηρίαν τρέπεσθαι, zur Verderbniß neigen, VII, 5, 75.
πονηρὸς, böse, lasterhaft, I, 2 3. elend, der nichts taugt, I, 4, 19 τοῖς φίλοις, ungerecht gegen Freunde, VIII, 4, 33. πονηρὰ χρώματα, blasse Gesichter, V, 2, 34.
πόνος, Arbeit, Beschwerlichkeit, I, 2, 1.
πορεύεσθαι, reisen, gehen, I, 1, 2. ἡ πονηρία διὰ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν πορευομένη, das Laster, das durch Wege voll augenblicklicher Lüste geht, II, 2, 24.
πορεύσιμος, wo man durchgehen kann, VII, 5, 16.
πορίζειν, anschaffen, bringen, senden, VIII, 2, 16. πορίζεσθαι, sich erwerben, I, 6, 11. VIII, 1, 26.
πόρος, Gang, Weg, I, 6, 40. II, 4, 25. Mittel und Weg, I, 6, 9. 10.
πορσύνειν κακὰ, Schaden zufügen, I, 6, 17. τὰ ἐπιτήδεια, Nothwendigkeiten herbeischaffen, IV, 2, 47. ὡς τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορσύνετο, da es mit dem Fuß so weit zu Stande gekommen war, VII, 5, 17.
πορφυρὶς, Purpurrock, II, 4, 6. VIII, 3, 3.
ποσταῖος, an welchem Tage? V, 3, 28.
πόστος, der wievielste, IV, 1, 16.
πότε, wann? V, 3, 27. Zur Verstärkung bei Fragen: τί ποτε, warum denn wohl, I, 3, 11. III, 3, 32. ὅ τι

ποτε, was wohl, quid tandem, I, 6, 14. u. ſ. w.
ποταμὸς, Fluß, I, 2, 8.
πότερα, ob, I, 3, 15. II, 2, 18.
ποτέρως, auf welche Art, II, 3, 4 4, 6.
ποτὸν, Trank, Getränk, I, 2, 8.
που, irgendwo, V, 1, 23. 5, 8
πούς, Fuß. Vgl. ἀνάγειν.
πρᾶγμα, Vorfall, V, 4, 7. Geſchäft, I, 3, 4. III, 1, 26. IV, 5, 37. 46. πράγματα ἔχειν, ſich abmühen, I, 4, 5. παρέχειν, einem zu ſchaffen machen, III, 1, 26. IV, 5, 37.
πραγματεύεσθαι τὴν νύκτα, die Nacht hindurch arbeiten, II, 4, 26.
πραότης, Gelaſſenheit, Sanftmuth, II, 3, 21. Gnade, III, 1, 41.
πραότερος, ruhiger, ſanfter, I, 6, 33. II, 1, 29.
πρακτικὸς παρὰ τῶν θεῶν, der von den Göttern etwas erlangt, I, 6, 3.
πρανὴς, abhängig, II, 2, 24.
πράξεις, Thaten, I, 3, 1.
πράσιμος, feil, IV, 5, 42.
πράττειν, thun, unternehmen, I, 1, 3. χρόνον, die Zeit zubringen, VIII, 7, 7. ἄριστα, ſehr glücklich ſein, I, 6, 3. βέλτιον, beſſer nutzen, anwenden, I, 6, 5.
πρᾴως φέρειν, mit Gelaſſenheit ertragen, II, 2, 8. ἐᾶν, gern zulaſſen, II, 2, 22.
πρέπειν, ſich gebühren, ſich ſchicken, II, 1, 24. VII, 5, 37. πρέπον ἐστὶ, es erfodert es der Wohlſtand, V, 3, 47.
πρεσβεία, Geſandtſchaft, II, 4, 1.
πρέσβυς, Geſandter, II, 1, 31.
πρεσβεύειν, Abgeſandter ſein, V, 1, 2.
πρεσβύτεροι, die Erwachſenen, I, 2, 2. (Gegenſ. παῖδες.)
πρίασθαι, kaufen οὐκ ἂν πρίαιό γε παμπόλλου, würdeſt du nicht ſehr viel darum geben? VIII, 4, 23. τινὰ, ſich eines Zuneigung erwerben, IV, 2, 42.
πρὶν, bevor, bis, II, 2, 4. 10. III, 3, 60. V, 2, 9.
πρὸ, Praepoſ. mit dem Genit. vor (von der Zeit, und vom Orte) πρὸ ἡμέρας, vor Tage, IV, 5, 14. πρὸ δείπνου, vor der Mahlzeit, V, 5, 29. πρὸ τῶν φυλακῶν, vor der Wache, III, 3, 33. für. πρό τινος βουλεύεσθαι, für jemand ſorgen, I, 6, 42. πρό τινος διακινδυνεύειν, ſich für jemand in Gefahr wagen, VIII, 8, 4.
προαγγέλλειν, verkündigen, anzeigen, III, 3, 34.
προάγειν, vorführen, weiter führen, προάγει ὁ χρόνος αὐτὸν, er wird älter, größer, I, 4, 4.
προαιρεῖσθαι, vorziehen, V, 2, 12. (ἀντὶ ἀρετῆς)
προανύτειν, vorher ausführen, ſeine Abſicht erreichen, IV, 5, 22.
προβάλλεσθαι, vorhalten, von ſich abhalten, II, 3, 10. VII, 5, 30. προβεβλημένοι τοὺς θωρακοφόρους, gedeckt von den bruſtbeharniſchten Truppen, VI, 3, 24.
πρόβατα (eigentlich: was vorwärts geht, von προβαίνω), kleines Vieh, als Schafe, Ziegen, Schweine, bei den Attikern beſonders Schafe, VII, 3, 7. Vgl. V, 2, 5.
πρόβλημα, Bedeckung, Harniſch, VI, 1, 51.
πρόβολος τοῦ πολέμου, Feſtung, Bedeckung wider feindliche Anfälle, V, 3, 11. 23.

προγιγνώσκειν, überlegen, betrachten, beschließen, II, 4, 11.
προδιδόναι, verrathen, hülflos lassen, II, 4, 10. desertiren, VI, 3, 27.
προδιερευνᾶσθαι, vorher auskundschaften, V, 4, 4.
προδότης, Verräther, der den andern hülflos läßt, VI, 4, 14.
προειπεῖν, vorhersagen, bekannt machen, befehlen, anordnen, I, 6, 18. II, 1, 24; 2, 19.
προέχειν τινός, zuvorkommen, vor jemand etwas voraus haben, II, 1, 16. τῶ χεῖρε, beide Hände vorhalten, II, 3, 10. τῇ κεφαλῇ, mit dem Kopfe voraus sein, IV, 3, 16.
προηγεῖσθαι, (vom Adler) vorfliegen, voranfliegen, II, 1, 1.
προθυμεῖσθαι, Lust haben, begehren, sich bemühen, I, 5, 9. 10. 6, 24. V, 5, 14. gutes Muths sein, VI, 2, 13.
προθυμία, Munterkeit, I, 6, 13. 19. III, 2, 4. 3, 59. 61.
πρόθυμος, munter, gern, unverdrossen, I, 3, 7. II, 1, 24. III, 1, 14.
πρόθυρον, Vorhof, VII, 5, 22.
προϊέναι, vorgehn, vorangehn II, 2, 6. 7. III, 1, 4. vorrücken, VII, 5, 6. προϊόντος τοῦ χρόνου, nach einiger Zeit, I, 5, 2. τοῦ συμποσίου, da d. Gastmal fortgesetzt wurde, VIII, 4, 13. προΐεσθαί τινι, einem übergeben, anvertrauen, V, 2, 9.
προκαλεῖσθαι, auffodern, herausfodern, I, 4, 4.
προκαλύπτειν, bedecken, V, 4, 45.
προκαταλαμβάνειν, vorwegnehmen, besetzen.
προκεῖσθαι, bestimmt sein, bevorstehn (von Belohnungen), II, 3, 2. VII, 1, 13. προκείμενα πᾶσιν ἡμῖν τὰ αὐτὰ καλά, uns sind allen einerlei Vortheile ausgesetzt, II, 3, 8.
προκινεῖσθαι, näher hinzugehen, I, 4, 23.
προκρίνεσθαι, vorher beschlossen werden, II, 3, 8.
προλαμβάνειν. προλαβόντες ἐπιμέλονται, sie sorgen vorher schon, I, 2, 3.
προμετωπίδιον, Stirnrüstung, Stirnschild, VI, 4, 1.
προνοεῖν τινος, für jemand Sorge tragen, VIII, 1, 1 2, 2. τὸ παραγγελλόμενον, sorgen, daß der gegebene Befehl befolgt werde, IV, 1, 6.
πρόνοια, Vorsicht, I, 6, 23.
προνομὴ, Furagirung, VI, 1, 24.
προοράτα, was man voraussehen kann, I, 6, 23.
προπέμπειν, geleiten, I, 4, 25.
προπέμπεσθαι, vorrücken lassen, V, 3, 53.
προπεταννύειν ἑαυτόν τινος, sich vor einen stellen, damit er bedeckt sei, VI, 2, 23.
προπετῶς, unbedachtsam, unbesonnen, I, 3, 8.
προπετῶς ἔχειν, gewohnt sein, 1, 4, 4.
προπίνειν, zutrinken, VIII, 3, 35.
προπομπὸς, unter einer Bedeckung, III, 1, 2. zur Bedeckung, IV, 5, 17.
προπονεῖν τῶν εὐφροσυνῶν, durch vorhergegangene Arbeit sich Vergnügen bereiten, VIII, 1, 32.
προῤῥεῖν (ungewöhnl.). προῤῥηθῆναι, vorhersagen, oder ansagen, I, 2 4.
πρὸς, Praepos. m. d. G. vornehmlich von — πρὸς τῶν θεῶν, (Betheurungsformel) bei den Göttern, II, 2, 18. 2) m. d. D. zu, bei. πρὸς Βαβυλῶνι, bei Babylon, VII,

5, 1. πρὸς τούτοις, überdem, I, 1, 1. 3) m. d. A. bei, zu, an, gegen, wegen. πρ. ἕω, gegen Morgen, I, 1, 5. πρ. ἀλλήλους, gegen einander, I, 2, 6. πρ. τοὺς πολεμίους gegen die Feinde, I, 6, 26. πρ. ταῦτα ἐρωτᾶν, darüber fragen, IV, 5, 26. πρ. τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ, nach Jedes Würde u. Verdienſt, VIII, 4, 29. π. πάντα, überhaupt III, 3, 20. Adverb. πρὸς, überdies, außerdem, VI, 4, 8. u. ſ. w.

προσάγειν, heranführen, herbringen, I, 3, 8. 6, 43. προσάγειν, anrücken, I, 6, 43. V, 4, 44. προσάγεσθαι, mit der Hand zu ſich ziehen, VII, 5, 39. VIII, 4, 26.

προσαγορεύειν, nennen, VII, 2, 9.

προσαγωγὴ, Zutritt (zum Könige) VII, 5, 45.

προσαιρεῖσθαι, ſich wählen, sibi cooptare, I, 5, 5.

προσαρμόττειν, anfügen, VI, 2, 17. VII, 3, 9.

προσβάλλειν, anrücken, einfallen, V, 3, 12. 15.

προσβοηθοῦντες, Hülfsvölker, I, 4, 19.

προσδεῖ ἀνδρῶν ἡμῖν, wir haben noch Mannſchaft nöthig, II, 1, 7.

προσδεῖσθαι, noch nöthig haben, I, 3, 17.

προσδέχεσθαι, aufnehmen, IV, 2, 26. erwarten, III, 2, 29.

προσεθίζειν τι, an etwas gewöhnen, VIII, 1, 36.

προσελαύνειν, auf den Feind losgehn, I, 4, 20.

προσεπιστέλλειν, überdies befehlen, V, 4, 2.

προσεύχεσθαι τοῖς θεοῖς, die Götter anrufen, III, 3, 57.

προσέχειν τὸν νοῦν τινι, ſeine Aufmerkſamkeit auf Jemand richten, ihn beobachten, V, 5, 40.

πρόσηβος, erwachſen, im Jünglingsalter, I, 4, 4.

προσήκειν, zukommen, recht, billig ſein, III, 1, 29. προσήκει, es folgt, daß, VII, 5, 84. οἱ προσήκοντες, Angehörige, Verwandte, VII, 5, 34. τὰ προσήκοντα, das, was jedem zukommt, was jeder zu thun ſchuldig iſt, III, 3, 1, V, 2, 22.

προσθεῖν, hinzulaufen, V, 3, 20.

πρόσθεν, eher, vorher, I, 2, 8. IV, 5, 26. 40. 6, 8.

πρόσθετοι κόμαι, (angeſetzte) falſches Haar, Perrücke, I, 3, 2.

προσιέναι, ſich nahen, (von der Ankunft der Feinde) II, 1, 20. ἐπί τινα, jemand bekriegen, feindlich überfallen, II, 4, 12. zu ſich laſſen, Zugang zu ſich verſtatten, VII, 5, 38. VIII, 1, 47. προσίεσθαι, eine Gewohnheit einführen, VIII, 1, 47. κακὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχρὸν, nichts Verzagtes noch Unrühmliches an ſich blicken laſſen, VII, 1, 13.

προσίστασθαι, herzutreten, V, 2, 12.

προσκλύζειν, anſpülen. προσκλύζει θάλαττα, VI, 2, 22.

πρόσκοπος, Kundſchafter, V, 2, 6.

προσκυνεῖν τινα, vor Jemand ehrfurchtsvoll niederfallen, das Knie beugen, IV, 4, 13. V, 3, 18. VIII, 3, 14.

προσλαμβάνειν, mit hinzunehmen, von neuem anſchaffen, IV, 5, 24.

προσμιγνῦναι πρὸς, anrücken an, II, 4, 21.

προσνοεῖν, genau Acht geben, VI, 3, 7.

πρόσοδος, Einkünfte, III, 2, 19. VIII, 1, 13.

προσορμᾶν, eindringen (in den Feind) I, 4, 21.
πρόσορος, angränzend, benachbart, VI, I, 17.
προσπίπτειν τινὶ, auf jemand zuspringen, I, 4, 4. ἱκέτης προσπίπτω, ich bitte flehentlich um Gnade, IV, 6, 2.
προσποιεῖσθαι, sich stellen, verstellen, II, 2, 5. 12. V, 3, 12. zu verstehn geben, prae se ferre, VIII, 2, 27.
προστάτης, Vorsteher, I, 2, 5. προστάται, die vorn stehen (im Treffen) III, 3. 41.
προστατεύειν, Aufsicht über etwas haben, I, 2, 5. I, 6, 7.
προστάττειν, vorschreiben, befehlen, I, 2, 6. II, 2, 10. 3, 4. mit d. Akkus. und Inf. II, I, 21.
προστερνίδιον, Brustriem (von Pferden) VI, 4, I.
προστιθέναι, hinzufügen. ἀνάγκην τινὶ, jemand zwingen, II, 4, 12.
προστυγχάνειν, hinzukommen, antreffen, auf etwas stoßen, VI, 3, 2.
προσφαίνεσθαι, erscheinen, sich stellen, IV, 5, 57.
προσφέρειν λόγους, bitten, antragen, VI, I, 31. προσφέρεσθαι πρὸς λόγον, auf den Vortrag, die Vorstellung, antworten, IV, 5, 44.
προσφέρεσθαι, sich nähern, IV, 2, 17. V, 4, 6. eindringen, I, 4, 8.
προσφέρεσθαι, sich betragen. IV, 2, 17. VII, 2, 16. VIII, I, 21. σῖτον, Speise zu sich nehmen, genießen, IV, 2, 41.
πρόσχωρος, benachbart, angränzend, IV, 5, 35 V, 3, 25.
πρόσω, fern, entfernt.
πρόσωθεν, aus entfernten Gegenden, III, I, 19.
πρόσωπον, Gesicht, I, 4, 24. VI, 4, 20. VII, I, 10. 18. κατὰ πρόσωπον ἡμῖν, vorne (ist dem ὄπισθεν entgegen gesetzt) IV, I, 18.
προτιθέναι, aussetzen, bestimmen, I, 6, 18.
προτιμᾶν, vorziehen, mehr ehren, VIII, 6, 14. 7, 10. 16.
προφαίνειν, zeigen, II, I, 23. IV, 5, 15. προφαίνεσθαι, erscheinen, sich sehen lassen, IV, 3, 4. VII, 5, 39. VIII, 3, 13.
προφανὴς, sichtbar, IV, 2, 15.
προφασίζεσθαι, vorwenden, II. 2 30.
πρόφασις, Vorwand, II, I, 25. 2, 15. III, 1, 27. VII, 5, 83.
προφοβεῖσθαι, fürchten, befürchten, I, 6, 24.
προφυλακαὶ, Vorposten, III, 2, 25. VI, 3, 9.
πρόχειρον ἔχειν τι, etwas zur Hand haben, VIII, 5. 9.
προχοΐς und πρόχους, eine Kanne, ein Krug. V, 2, 7. VIII, 8, 10.
προχωρεῖν. προχωρεῖ μοι, ich habe Zeit, ich kann, I, 2, 4. VIII, 2, 6. ὁπόσα σοι προχωρεῖ, soviel du entbehren kannst, III, 2, 29.
πρώην, neulich, II, 2, 2.
πρωΐ, früh, I, 2, 10. 4, 17. πρωϊαίτατα sehr früh, VIII, 8, 9.
πρωτεύειν, der erste sein, vorzüglich geehrt werden, VII, 5, 61. VIII, 2, 26. 28. vgl. VIII, 7, 16.
πρῶτον, zuerst, vorzüglich, IV, I, 2. 2, 18. u. s. w. τὸ πρ. zuerst, Anfangs, das erste Mal, I, 5, I. VII, 2, 19. πρ. vielmehr, VIII, I, 32.
πρωτοστάται, die vorn im Treffen stehn, III, 3, 57. VI, 3, 24. 27. VII, 1, 15.
πταίειν, mit Unglück zu kämpfen haben, III, I, 26.

πτερὸν, Flügel, II, 3. 14.
πτηνὸς, Vogel, I, 4, 11. VI, 3, 15. τὰ πτηνὰ, die Vögel, I, 6, 39.
πτήσσειν, zu Boden geſchlagen werden, in Angſt gerathen, III, 1, 26. 3, 18. τινὰ, Jemand fürchten, III, 3, 18.
πυνθάνεσθαι, erfahren, oder erforſchen, I, 1, 6.
τὰ πυρὰ, Wachtfeuer bei Nacht.
πυργοῦσθαι, aufthürmen, aufbauen, VI, 1, 20.
πυρπολεῖν, Feuer anzünden, III, 3, 25.
πω — οὐδέν πω, noch nicht, II, 1, 5. οὐ πώποτε, niemals, VII, 4, 2. (von Vergangenem.)
πωλεῖν, verkaufen, VI, 2, 38.
πώποτε, jemals, I, 1, 2.
πῶς, ſtatt ὅπως, wie, I, 6. 43. von ohngefähr, zufälligerweiſe, I, 4, 8. ὧδέ πως, ohngefähr folgendes, folgendermaßen, III, 3, 7. ἄλλως πως, auf eine andre Art, I, 1, 1 V, 3, 9.
Ῥαβδωτὰ ἱμάτια ruthenweis geſtickte Decken, VIII, 3, 16.
ῥᾴδιον, leicht, I, 2, 10.
ῥᾴδιος, leicht; ῥᾴδια ἰδεῖν, was man leicht ſehen kann, VIII, 4, 35.
ῥᾳδιουργεῖν, ein ſorgloſes, unthätiges, Leben führen, I, 6, 8. II, 1, 25. VIII, 4, 5.
ῥᾳδιουργία, Trägheit, Sorgloſigkeit, VII, 5, 74. 75. Leichtſinn, I, 6, 34.
ῥηθεὶς, λόγος καλῶς ῥηθεὶς, eine ſchön geſprochene Rede, III, 3. 55.
ῥῆμα, Wort, Ausſpruch, VIII, 4, 15.
ῥήτρα, Einrichtung, Gebrauch, (ungeſchriebenes) Geſetz, I, 6, 33.
ῥίνη, Feile, VI, 2, 33.
ῥιπτεῖν ἑαυτὸν, ſich vom Felſen herabſtürzen, III, 1, 25.
ῥοπὴ μικρὰ αὐτῶν ἐστι, es kommt wenig auf ſie an, IV, 2 14.
ῥυθμίζειν, ordnen, VIII, 8, 20.
ῥυθμὸς, Takt. ἐν ῥυθμῷ ὀρχεῖσθαι, nach dem Takte tanzen, I, 3, 10.
ῥύμη τῶν ἵππων, Anlauf (choc) der Pferde, VII, 1, 31.
ῥώμη, Stärke, Kraft, III, 3, 59. τῆς ψυχῆς, Seelenſtärke, Muth, IV, 2, 14.
Σάγαρις, Streitaxt, I, 2, 9. II, 1, 9. 16. IV, 2, 22.
σαλεύειν σχολῇ, langſam und gravitätiſch einherſchreiten, II, 4, 6.
σατράπης, perſiſcher Statthalter, VII, 4, 2. VIII, 1, 11. 6, 3.
σαφηνίζειν, bekannt machen, VIII, 4, 4. VIII, 7, 9.
σαφὴς, gewiß, zuverläſſig, II, 1, 5.
σαφῶς λέγε, antworte deutlich, III, 1, 12. εἰδέναι, zuverläſſig wiſſen, I, 6, 19. ἀπολωλέναι, offenbar verloren ſein, III, 2, 15.
σεμνὸς, prächtig, majeſtätiſch, VII, 5, 37.
σεμνῶς, prächtig, VI, 1, 6. σεμνῶς προεστάναι τινὸς, ſich als Oberherr zeigen, der Ehrerbietung verlangt, VIII, 1, 43.
σεμνότης, Pracht, Pomp, VIII, 3, 1.
σημαίνειν, befehlen, anordnen, I, 2, 8. 4, 18. ein Zeichen geben, V, 3, 44. 52. VI, 2, 40.
σημεῖον, Zeichen. οὐράνιον, Himmelszeichen (Blitz, Donner u. ſ. w.), I, 6, 1. II, 4, 19. Ehrenzeichen, VIII, 3, 13. Feldzeichen, VIII, 5, 13. ἔξω τῶν σημείων, außerhalb der Schranken, VIII, 3, 19.
σιγᾶν, ſchweigen, I, 6, 40.

σιγῇ, stillschweigend, I, 4, 13.
σιμὸς, der eine eingebogene Nase hat, VIII, 4, 21.
σιμότης, die Gestalt solcher Nase, ebendas.
σίνεσθαι, Schaden zufügen, III, 3, 15. V, 5, 4.
σιτεῖσθαι, speisen, I, 2, 8. σίτοις, Speise zu sich nehmen, VIII, 2, 3.
σῖτος, Speise, und zwar Hauptspeise, im Gegensatz von Zugemüse, I, 2, 8. II. VI, 2, 26. Getreide, VI, 2, 22.
σῖτον, Speise, (dem ποτῷ entgegen gesetzt) IV, 2, 34. 37. 38. 41.
σιτοποιεῖν τινι, jemand speisen, Speise zubereiten, IV, 4, 7.
σιτοποιεῖσθαι, Speise zubereiten, Brod verfertigen, VI, 2, 31.
σιτοποιϊκὸν ὄργανον, Werkzeug zur Zubereitung des Getreides, z. B. eine Handmühle, VI, 2, 31.
σιτοποιὸς, Bäcker, VIII, 5, 3. 8, 20.
σιωπᾷν, schweigen, V, 1, 26.
σιωπῇ, stillschweigend, in der Stille, V, 3, 43.
σκάπτειν, graben, VIII, 3, 38.
σκαρδαμύττειν, blinzeln, die Augen zuthun. ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, jeder Augenblick, I, 4, 28.
σκέπτεσθαι, untersuchen, I, 1, 6. betrachten, überlegen, IV, 5, 29.
σκευαγωγοὶ, Gepäckführer, VIII, 5, 4.
σκευάζειν, zubereiten, VI, 2, 28. besonders Speisen. Daher σκευασία, Zurichtung der Speisen, IV, 2, 35.
σκευοφορεῖν, ein Troßknecht sein, Gepäck tragen, III, 1, 43. VIII, 3, 7.
σκευοφόροι, Packknechte, III, 1, 42. IV, 2, 25. V, 3, 40.
σκηνὴ, das Zelt, II, 1, 25. Gastmal (eigentlich im Zelte) II, 3, 22. 24. VIII, 4, 27.
σκηνοῦν, in einem Zelte sein, IV, 2, 11. im Zelte speisen, VI, 1, 49. Zelte haben, VIII, 5, 3.
σκηπτοῦχοι, Verschnittene, VII, 3, 16. VIII, 1, 38. 3, 15.
σκοπάρχης, Befehlshaber über die Kundschafter, VI, 3, 6.
σκοπεῖν, beobachten, betrachten, sorgen, II, 4, 11. V, 2, 31. ausersehn, wählen, VIII, 6, 6.
σκοπὴ, Warte, III, 2, 11. VI, 3, 12. 13.
σκοπὸς, Ziel, I, 6, 29. σκοποὶ, Aufseher, I, 6, 4. Posten, die einander alles was sie sehn, anzeigen, III, 2, 1. Vorposten, VI, 1, 46.
σκοταῖος, ebensoviel als: σκότους γενομένου, IV, 2, 26. gegen die Nacht, VII, 1, 45.
σκότος, Finsterniß — ὑπὸ σκότου κατέχειν, verbergen IV, 6, 4. οἱ ἐν σκότῳ ὄντες, die im Dunkeln sind, im Verborgenen leben, II, 1, 25. ἐν σκότει, im Dunkeln, des Nachts, I, 6, 40.
Σκύθης, ein Scythe; aber I, 1, 4. ist es der scythische König.
σκυθρωπάζειν, Traurigkeit merken lassen, VI, 2, 21.
σκυθρωπὸς, traurig, niedergeschlagen, I, 4, 14.
σκύλαξ, Hündchen, Jagdhündchen, I, 4, 15.
σκυλακῶδες, nämlich. ἦθος, Art junger Hunde, I, 4, 4.
σκυτοτόμοι (Lederschneider), Schuster, VI, 2, 37.
σκώμμα, Scherz, Scherzrede, II, 2, 28.
σκώπτειν, scherzen, spotten, verspotten, I, 3, 8. 10. I, 5, 1. V, 2, 18.

σμῆνος, τὸ, Bienenſtock, V, 1, 23.
σμινύη, Hacke, VI, 2, 34. 36.
σολοικὸς τῷ τρόπῳ, ein roher, ungeſitteter, Mann, VIII, 3, 21.
σοφιστὴς, Weiſer, Weltweiſer, III, 1, 14.
σοφὸς, weiſe, klug, geſchickt, I, 1, 1.
σπᾷν, ziehen, herausziehen, VII, 5, 29.
σπανίζειν, Mangel haben, dürftig ſein, III, 2, 18. VIII, 6, 23.
σπάνιος ἰδεῖν, der ſich ſelten zeigt, VII, 5, 45.
σπένδειν, libare, den Göttern etwas von dem Getränk ausgießen, Trankopfer bringen, VII, 1, 1.
σπονδὰς ποιεῖσθαι, eben ſo viel als σπένδειν, III, 3, 40. IV, 1, 6. VI, 4, 1.
σπουδάζειν, beſchäftigt ſein, ſich mühen, I, 3, 11. VI, 1, 48. περί τι, um etwas beſorgt ſein, ein Vergnügen daran finden, VI, 1, 50.
σπουδαῖος, rechtſchaffen II, 2. 24. ernſthaft, II, 2, 16. σπουδαῖα, ernſthafte Sachen, II, 3, 1. σπουδαιότερόν τι πράττειν, etwas wichtigeres vornehmen, II, 3, 20.
σπουδαίως, geſetzt, I, 3, 9.
σπουδὴ, Eile, II, 4, 6, IV, 3, 13. πολλῇ σπουδῇ, mit vielem Eifer, IV, 2, 38. σπουδῇ λέγειν, im Ernſt ſprechen, die Wahrheit reden, VIII, 3, 47.
στάδιον, Stadium, ein Längenmaaß von 625 Fuß oder 125 Schritt (der 45ſte Theil einer deutſchen oder geographiſchen Meile), VI, 3, 19. VII, 1, 5. VIII, 3, 25.
στεγάζειν, ſchützen, decken, VII, 1, 33.
στέγαι, Dach, Obdach, VI, 1, 14.
στέργεσθαι, geliebt werden, I, 6, 24.
στερεοῦσθαι, feſt, dauerhaft machen, VIII, 8, 8.
στέρεσθαί τινος, etwas verlieren, entbehren, V, 1, 11.
στέρνον, Bruſt, I, 2, 13. II, 1, 9. 16. VII, 3, 14.
στήλη, Grabſäule, Leichenſtein, VII, 3, 17.
στίβας, Streu, V, 2, 15.
στῖφος, τὸ, dichter Haufen, I, 4, 19. 21. VII, 1, 30.
στοιχεῖν, hinter einander hermarſchiren, VI, 3, 34.
στοῖχοι, Reihen der Krieger, VIII, 3, 9.
στολὴ, Oberkleid zum Staat bei Medern und Perſern, Talar, I, 3, 3. u. ſ. w. Rüſtung, III, 3, 42.
στολιδωτὸς χιτὼν, Rock mit e. Falbel, VI, 4, 2.
στόλος, Heer, III, 1, 19. VIII, 5, 2.
στόμα (Mund), Eingang, Zugang, II, 4, 4. 4, 25.
στοχάζεσθαι, zielen, treffen, I, 6, 29. τῶν κριτῶν, ſich nach Richtern umſehn, ſie wünſchen, VIII, 2, 27.
στρατεία, Kriegsdienſt, Feldzug, V, 2, 19.
στρατεύειν, Krieg führen, zu Felde gehn, V, 2, 24. VII, 4, 9. στρατεύεσθαι, ſtreiten, Kriegsdienſte thun, I, 2, 13. 14. III, 3, 12. VI, 2, 36. bekriegen, Krieg anfangen, II, 4, 12.
στράτευμα, Heer, I, 6, 16. IV, 5, 56. ἱππικὸν, Reiterei, III, 3, 26.
στρατεύσιμος. στρατεύσιμα ἔτη, Jahre, in welchen man Kriegsdienſte thun kann, I, 2, 4.
στρατηγεῖν, ein Heer anführen, VI, 1, 5.

στρατηγία, Feldherrenschaft, I, 6, 12. VII, 2, 23.
στρατηγικὸς, in d. Feldherrnkunst erfahren, VIII, 4, 7. στρατηγικὰ ἔργα, was dazu gehört, Feldherrnpflichten, I, 6, 12.
στρατιὰ, Kriegsheer, I, 1, 4. 4, 17.
στρατοπεδεύεσθαι, ein Lager aufschlagen, I, 6, 43. III, 3, 26. V, 4, 40. VIII, 5, 2.
στρατοπέδευσις, das Aufschlagen oder die Abstechung des Lagers, VIII, 5, 6.
στρατόπεδον, Lager, III, 3, 27. IV, 1, 8. das Heer im Lager III, 2, 2. IV, 2, 23.
στρατὸς, Heer, II, 4, 28. Troß des Heers, VI, 3, 29.
στρεπτὸς, Halskette, I, 3, 2. II, 4, 6. VIII, 5, 18.
στρυφνὸς τὸν τρόπον, strenger, ernsthafter Mann, II, 2, 11.
στρώματα, Decken, Polster V, 2, 15. VI, 2, 30.
στρωμνὴ, Decke, IV, 5, 39. VIII, 3, 36.
συγγιγνώσκειν, verzeihen, V, 1, 12. VII, 1, 44; 5, 50. beipflichten, VII, 2, 27.
σύγγραμμα, Sentenzbuch, VIII, 4, 25.
συγκαθείργειν, einschließen, VI, 1, 36.
συγκαταινεῖν. ἢν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θᾶττον συγκαταινῇ, wenn die Götter unser Vorhaben begünstigen werden, III, 3, 20.
συγκατασκηνοῦν, in Zelte vertheilen, V, 4, 17.
συγκατασπασθέντα εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν, was dir entrissen, und in die Gewalt der Syrer gekommen ist, V, 5, 24. (von συγκατασπᾶν, mit dazu ziehen.)
συγκεράννυσθαί τινι, ὥστε οἱκείως διακεῖσθαι, mit jemand genau bekannt werden, I, 4, 1.
συγκεφαλαιοῦν πολλὰς πράξεις ὀλίγοις ἐπιστάταις, viele Geschäfte Wenigen zur Besorgung auftragen, VIII, 6, 14. vgl. VIII, 1, 15.
συγκλείειν, (zuschließen) fest zusammen halten, VII, 1, 33.
συγκομίζεσθαι, (für sich mit hineintragen), sich erwerben, I, 5, 12. πρὸς ἑαυτὸν, in sich vereinigen, IV, 3, 18.
συγκόπτειν, schlagen, II, 3, 20. τὸν κόσμον, den Schmuck zerbrechen, zerschlagen, VI, 4, 3.
συγκοσμεῖν, schmücken, zieren, II, 2, 26.
συγκροτεῖν τῶ χεῖρε, die Hände zusammenschlagen, II, 2, 5.
συγχωρεῖν, (eigentl. mit jemand einen Weg gehen), sich etwas gefallen lassen, annehmen, gestatten, V, 4, 26.
συλλαμβάνειν, fangen, verhaften, VIII, 8, 6. helfen, (τινὶ), VII, 5, 49. III, 1, 28.
συλλέγεσθαι, versammelt werden, sich versammeln, III, 2, 3. ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ, dies alles verursachte sein vieles Reden, I, 4, 3.
σύλλογος, Zusammenkunft, Versammlung, VI, 2, 11.
συμβαίνειν, widerfahren, sich zutragen, I, 6, 24.
συμβάλλειν, versammeln, vereinigen, II, 1, 5. φίλους, Freunde gegen einander aufbringen, VI, 1, 32. συμβάλλεσθαι, beitragen, I, 2, 8. II, 4, 21. VI, 1, 28. λόγους περί τινος, etwas zur Berathschlagung vortragen, II, 2, 21.
σύμβολον, Zeichen, VI, 1, 46.
συμβουλεύειν, rathen, I, 6, 46. VIII, 3, 8. συμβουλεύεσθαι, um Rath fragen, be-

xathſchlagen, II, 1, 7. VIII, 3, 8.

συμμαχεῖν τινι, jemandem Hülfe leiſten, I, 3, 15.

σύμμαχον γίγνεσθαι, dienen, vortheilhaft ſein, III, 2, 4. σύμμαχα ἔχειν τὰ ἄκρα, von den Bergen beſchützt werden, III, 2, 20. 21. σύμμαχοι, Bundesgenoſſen, VI, 1, 1.

συμμηχανᾶσθαι τὰ ἐπιτήδεια, für Nothwendigkeiten ſorgen, das Nothwendige verſchaffen, I, 6, 11.

συμμιγνύναι τινὶ, ſich mit jemand vereinigen, V, 2, 26. 29. πρός τινα, VII, 4, 11. handgemein werden, ſich in einen Streit einlaſſen, II, 1, 11. III, 3, 18.

συμπαίστωρ, Spielgeſell, Geſpiele, I, 3, 14.

συμπαραλαλεῖν, zugleich anrufen, III, 3, 21.

συμπαρέπεσθαι, begleiten, II, 1, 23.

συμπαρομαρτεῖν, zugleich da ſein, beiſtehen, (auf etwas zugleich mitausgehen, etwas mit bezwecken), 1, 6, 24. VII, 5, 84.

συμπέμπειν, mitſchicken, III, 1, 34.

συμπεραίνειν, thun, veranſtalten, VI, 1, 31.

συμπίνειν παρά τινι, mit jemand ſchmauſen, V, 2, 28.

συμπονεῖν, zuſammen arbeiten, II, 1, 29.

συμπράκτωρ, Helfer, Beiſtand, III, 2, 29.

συμπράττειν, behülflich ſein, beiſtehen, III, 2, 28. 3, 1.

συμπροθυμεῖσθαι ταῦτ' ἔφασαν, ſie bezeugten ihre Bereitwilligkeit, dies zu thun, VI, 1, 19.

συμπροπέμπειν, begleiten, III, 3, 4. VIII, 4, 27.

σύμφημι, beiſtimmen, III, 2, 18. 26. IV, 5, 34.

συμφορὰ, Schaden, Unglück, IV, 6, 5. V, 2, 32.

σύμφορος, zuträglich, nützlich, II, 2, 20. 4, 15. συμφόρως, mit Nutzen, IV, 2, 45.

συμφύλαξ, Beſchützer, VIII, 6, 11. 7, 14.

συμφύω, zuſammenwachſen, συμπεφυκὼς, der (mit dem Pferde) feſt zuſammen gewachſen iſt, IV, 3, 18.

σὺν, Präpoſit. mit dem Dativ, mit, nach, gemäß, σ. τῷ σῷ ἀγαθῷ, zu deinem Nutzen, III, 1, 15. σ. ὅπλοις, bewaffnet, III, 3, 54. σ. τῇ βίᾳ, mit Gewalt, VIII, 7, 13. σ. τῇ γνώμῃ, nach der Meinung, VII, 5, 37. σ. τῷ δικαίῳ, gerecht, VIII, 2, 23. σ. τῷ καλῷ, ſchön, anſtändig, ebenda. οἱ σ. σοι, deine Gefährten, deine Leute, dein Heer, VII, 1, 15. σὺν τινι εἶναι, mit einem ſein, ihm helfen V, 4, 37. Zu verſtehn bei αὐτοῖς στεφάνοις, III, 3, 40. αὐτοῖς τοῖς ἵπποις, I, 4, 7. παντὶ σθένει, mit der ganzen Macht, VI, 1, 42. u. ſ. w.

συνάγειν, zuſammenbringen, vereinigen, V, 3, 20.

συναγορεύειν, beipflichten, eben der Meinung ſein, II, 2, 20. 21. 3, 16. IV, 3, 15.

συναγωνίζεσθαι ἐφ' ἵππων, zu Pferde fechten, IV, 5, 49.

συναινεῖν τι, etwas billigen, V, 3, 23. 4, 27. VII, 2, 14. τινι, VIII, 5, 20.

συναίτιος, Miturheber, I, 4, 15. VI, 5, 33.

συναλίζειν, verſammeln, I, 4, 14. συναλίζεσθαι, aufgenommen werden, I, 2, 15.

συναλλαγὴ, Ausſöhnung, III, 1, 40.

συναξιοῦν, mitverlangen, mitwünschen, VII, 1, 15.
συνάπτειν τὴν μάχην, handgemein werden, I, 6, 41. III, 3, 17. τὰ ἄκρα, die beiden Spitzen, die beiden Enden, vereinigen, VII, 5, 4.
συναρμόζειν, zusammenfügen, II, 1, 27. sich schicken, VIII, 4, 21.
συναύξειν, vermehren, vergrößern, helfen, VIII, 3, 21.
σύνδειπνος, Gast. σύνδειπνον λαβεῖν, παραλαβεῖν, zur Tafel ziehen, III, 2, 25 V, 2, 14. σύνδειπνον ἄγεσθαι, mit zur Tafel nehmen, II, 2, 28.
συνδοκεῖν, eben der Meinung sein, II, 2, 21. συνδόξαν, wie es beschlossen war, VIII, 1, 8. συνδόξαν τῷ πατρὶ, mit Bewilligung des Vaters, VIII, 5, 28.
σύνειδημι, ich bin mir bewußt, III, 3, 38. (ἐμαυτῷ ὢν ἀγαθός).
συνεῖναι, zusammenkommen, beiwohnen, III, 1, 39.
συνειπεῖν, beipflichten, (antworten), IV, 2, 46. VIII, 3, 5.
συνεισάγειν, mit herbeischaffen, III, 2, 24.
συνελαύνειν, zusammentreiben, (vom Wild) I, 4, 14.
συνεξιέναι τινὶ, mit jemand ausziehen, I, 4, 15.
συνεπαινεῖν ἰσχυρῶς, sehr billigen, ganz übereinstimmen, V, 3, 34.
συνεπηχεῖν, mitsingen, miteinstimmen, III, 3, 58. VII, 1, 25.
συνεπιμεληταὶ, die zugleich mit Sorge tragen (für die Verwundeten) V, 4, 17.
συνεπιπονεῖν, zusammenwirken, vereint helfen, V, 4, 17.
συνεπισπᾶσθαι, an sich ziehn, II, 2, 24.
συνεπίσπεσθαι, mitgehen, gleich nachfolgen, VII, 1, 32.
συνεπιτίθεσθαι, mitangreifen, IV, 2, 3.
συνεργάζεσθαι πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι, zum Zurückstossen helfen, VII, 1, 33.
συνερεῖν, Beifall geben, II, 2, 22. VIII, 1, 6.
συνετὸς, verständig, II, 1, 31.
συνεφέπεσθαι, mitfolgen, VI, 4, 10.
συνέχειν, zusammenhalten, VII, 5, 70. VIII, 7, 22. τινὰ, in der Ordnung halten, in officio continere, VII, 5, 70.
συνήδεσθαι, sich mitfreuen, I, 6, 24.
συνήθεια, der Genuß der Liebe, VI, 1, 31.
συνήθης, vertraut, Freund, Gesellschafter, II, 3, 7.
σύνθετος, zusammengesetzt, IV, 3, 20.
συνθῆκαι, Verträge, III, 2, 24. V, 4, 27.
σύνθημα (Zeichen), Losung, III, 5, 58. VII, 1, 10.
συνθηρευτὴς und σύνθηρος, der zugleich mit auf der Jagd ist, Mitjäger, II, 4, 15.
συνίστημι, ich empfehle, IV, 5, 58. VII, 3, 12. συνεστηκότα εἰς τὸ αὐτὸ ἔθνη, verbundene Völker, I, 5, 3. συνεστήκει πάντα, es ist alles in Stand gesetzt, VI, 1, 54. συνιστάναι, sich auflehnen, empören, I, 1, 2. 5, 4. συνεστηκέναι, beieinander, beisammen stehn, II, 1, 29.
συνισχυρίζειν, Stärke verschaffen, II, 2, 26.
συνοικεῖν, zusammenwohnen, IV, 4, 10.
συνομολογεῖν, versprechen, V, 3, 15 einen Vertrag machen, III, 1, 10. 2, 27.
συνουσία, Umgang, I, 4, 4. II, 2, 1. VII, 5, 52.

σύνταξις, Einrichtung im Kriegswesen, VIII, 1, 14. σύνταξιν ποιεῖσθαι, Einrichtungen bei dem Heer machen, II, 4, 1.
συντάττειν, zuſammenſetzen, συντεταγμένοι, I, 4, 18 IV, 2, 31 συνταξάμενος, II, 4, 32. συνταξάμενοι, III, 3, 29. in Schlachtordnung geſtellt.
συντειχίζειν, zuſammen befeſtigen, III, 2, 24.
συντελεῖν, verfertigen, VI, 1, 50.
συντέμνειν, zuſchneiden, VIII, 2, 5
συντίθεσθαι, ſich vereinigen, einen Vertrag machen, III, 1, 21. 2, 23. V, 3, 15. VII, 4, 4.
σύντομος ὁδὸς, kürzerer Weg, I, 6, 21, 22.
συντρέχειν τοῖς κριταῖς, zu den Richtern laufen, ſich an die Richter wenden, VIII, 2, 27.
συντρίβειν, zerbrechen, VI, 1, 29.
συντυγχάνειν, begegnen, von ohngefähr auf jemand ſtoßen, I, 4, 4. V, 4, 15.
Σύρια γράμματα, ſyriſche Buchſtaben, VII, 3, 16. Wahrſcheinlich chaldäiſche, da Joſephus in d. Archäol. XI, 2, 1. ſchreibt, daß die Juden γράμματα Σύρια gebrauchten, und ihre heiligen Schriften mit ſolchen Buchſtaben geſchrieben wären.
συριστὶ, ſyriſch — συριστὶ ἐπιστάμενοι, die Syriſch verſtehn, die Aſſyrier, VII, 5, 31.
σῦς, Schwein, IV, 1, 17.
συσκευάζειν, zubereiten, zurüſten συσκευάσας ἄλλα παντοδαπὰ, mit vielen andern Geräthſchaften und Koſtbarkeiten, I, 4, 25. συσκευάζεσθαι, ſich reiſefertig, marſchfertig machen, III, 1, 43. 2, 3. 3, 20. 21. IV, 5, 17. 26. V, 3, 51. τὴν πορείαν, ſich zur Reiſe anſchicken, VIII, 5, 1. συσκευάζεσθαι, ſich bepacken, Proviant mitnehmen, V, 3, 25 ergreifen und fortreiſſen, V, 1, 15.
συσκευασία. ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν, mit dem Einpacken beſchäftigt ſein, IV, 2, 35.
συσκηνεῖν, ſoviel als συνδειπνεῖν, II, 2, 1. III, 2, 25.
σύσκηνος, der mit im Zelte iſt, mitißt, II, 2, 22.
συσκοτάζειν, dunkel werden, IV, 5, 5.
συσπειρᾶσθαι, dicht zuſammengeſtellt werden, VII, 5, 6.
σύσσιτος, der mit zu Tiſche ſitzt, V, 2, 17. VIII, 7, 14.
συστεγάζειν bedecken, τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι, deren hervorſtehende Körpertheile alle bedeckt ſind, VI, 2, 17.
συστρατεύειν, mit zu Felde ziehn VII, 1, 44. 4, 1. συστρατεύεσθαι, V, 3, 24. iſt eben das
συχνὸς, viel. συχνοὶ προσελαύνουσι, ſie rückten in dichtem Haufen an, VI, 3, 12.
σφαδάζειν, (von einem verwundeten Pferde) in die Höhe ſpringen und hinten ausſchlagen, VII, 1, 37.
σφάλλειν, ſchwächen, zerrütten, VIII, 8, 10. σφάλλεσθαι, Schaden nehmen, I, 6, 24. II, 2, 26. III, 3, 60 θαῤῥῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης, du kannſt mit Recht gutes Muths ſein, V, 2, 35.
σφάττειν (ſchlachten), erſtechen, VII, 3, 14.
σφενδονᾶν, ſchleudern, VII, 4, 15.
σφενδονῆται, Schleuderer, VII, 4, 15.

σφέτερος, unser, VI, 1, 10.
σφοδρὸς, hurtig, thätig, II, 1, 31.
σχῆμα, Gestalt, Geberde, VI, 4, 30. καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἐστηκυῖα, ob sie gleich schlecht gekleidet war, V, 1, 4.
σχίζεσθαι, spalten, V, 3, 49.
σχολάζειν, Zeit, Muße, haben, VII, 5, 52. VIII, 1, 18. können, II, 1, 9.
σχολὴ, Muße, Zeit, Ruhe, IV, 2, 22. VII, 1, 13. 3, 47. σχολῇ πορεύεσθαι, langsam marschiren, IV, 2, 6.
σώζειν, retten, erhalten, VII, 1, 42.
σῶμα, Leib. σώματα, Menschen, Personen, VII, 5, 73.
σωμασκεῖν, den Körper üben, I, 6, 17.
σώρευμα, Haufen, VII, 1, 32.
σωτὴρ, Retter, VII, 1, 10.
σωτηρία, Errettung, III, 3, 34. IV, 1, 2.
σωφρονεῖν, mäßig, weise, klug sein, I, 2, 8. I, 6, 26 III, 2, 13. V, 3, 43. VIII, 3, 32.
σωφρονίζειν, klug machen, witzigen, III, 1, 19. 20. 22. auf bessere Gedanken bringen, III, 1, 27. zu seiner Pflicht zurückbringen, VIII, 6, 16.
σωφρόνως, mäßig, I, 2, 8. bescheiden, VIII, 4, 14.
σωφροσύνη, Mäßigkeit, I, 2, 8. III, 1, 16. 17. Enthaltsamkeit, VI, 1, 47. (Ueberhaupt Zügelung der Leidenschaften, u. daher der Inbegriff jeder Tugend; frugalitas. Vgl. Cic. Tusc. Quaest. 3 8.)
σώφρων, bei gesundem Verstande (σῶς φένα), weise, klug, rechtschaffen, III, 1, 16. V, 4, 44. VIII, 5, 13. mäßig, enthaltsam, III, 1, 39. VIII, 1, 31. Vgl. σωφροσύνη.

Ταχτικὸν, τὰ ταπτικὰ, Taktik, Kunst, ein Heer sich zweckmäßig stellen u. bewegen zu lassen, I, 6, 14. 23. VIII, 5, 15.
ταχτικὸς, der in der Taktik erfahren ist, VIII, 5, 15. ταχτικοὶ ἀριθμοὶ, Reihen und Glieder des Heers, III, 3, 11.
ταχτὸς παραγγέλλων τι, befehligt etwas bekannt zu machen, VIII, 3, 28.
τάλαντον, Talent; bei den Griechen als Geldsumme in Silber 60 Minen, oder 6000 Drachmen, d. h., nach Schneider, 1350 Thaler im Golde, oder 5400 französische Livres, III, 1, 33. Als Gewicht nach den Biesterschen Tabellen 53 Pfund 22 Loth 2 Quentchen 56 Asse. VI, 1, 54.
τάλας, elend, unglücklich, IV, 6, 5.
τἄλλα, att. für τὰ ἄλλα. Wenn dabei, wie sehr häufig geschieht, κατὰ, ausgelassen wird, so heißt es übrigens, z. B. I, 2, 11.
ταμίας, (Verwalter), χρημάτων, Schatzmeister, IV, 5, 40.
ταμιεύεσθαι, nach Willkühr handeln (wie ein ταμίας), III, 3, 47. IV, 1, 18.
τἀναντία, im Gegentheil, V, 5, 24.
τάξις, heißt 1) eine Anzahl Fußsoldaten oder Reiter, die bei den verschiedenen Völkern verschieden bestimmt war. Bei Xenophon ist es eine Centurie, oder ein Haufen von Hundert, II, 1, 25. II, 1, 18. 23. 24. 30. II, 2, 6. V, 1, 29. τάξις ἱππέων, I, 4, 20. IV, 2, 23. V, 3, 41. VI, 3, 6. VII, 5, 31. 2) Schlachtordnung, IV, 2, 32. V, 3, 1. 3, 43. VII, 1, 5. ἐκ τῆς τάξεως κινεῖσθαι, sich aus den

Gliedern entfernen, VII, 2, 4. ἐν τάξει καθεύδειν, bewaffnet in den Gliedern schlafen, VIII, 3, 34. 3) Lager, VIII, 3, 34. 4) Ordnung. τάξις ἐν τῇ ἐξελάσει, die Ordnung beim Aufzug, VIII, 3, 6

ταξίαρχος, Hauptmann, Befehlshaber über Hundert, II, 1, 18. 22. 23. 25. 4, 5. 4, 2. III, 3, 6. IV, 1, 3. 10.

ταπεινὸς, niedrig, schlecht, gering, III, 3, 52. V, 1, 4. 5, 9. VII, 5, 69.

τάπις, Fußteppich. VIII, 8. 16.

ταραχώδης, ῶδες, was Verwirrung anrichtet, III, 3, 26.

τάττειν, bestimmen, festsetzen, I, 2, 4. anordnen, einrichten, vorschreiben, I, 2, 5. 3, 18. 5, 5. VIII, 3, 7. ταττόμενος πορεύεσθαι, der den Auftrag zur Reise hat, IV, 5, 11. τάττειν εἰς μάχην στρατιάν, ein Heer in Schlachtordnung stellen, I, 6, 43. ἑαυτὸν ἐπί τινα, sich jemand entgegen stellen, II, 1, 9.

ταῦτα statt διὰ ταῦτα, deswegen, I, 3, 5. 4, 27.

ταύτῃ, in diesem Stück, auf diese Art, VII, 1, 21. VIII, 8, 5. 7.

τάφρος, ἡ, Graben, III, 3, 6. 64.

τάχα, bald, III, 3, 66.

ταχυεργία, Raschheit im Handeln, Ausführen, VII, 1, 19.

ταχύνειν, schnell ausführen, VIII, 5, 15.

ταχὺς, schnell, behend, II, 1, 31.

ταχὺ, schnell, in der Eil, I, 1, 1.

τε, und; ein enclíticum, 4 Mal wiederholt, III, 3, 36.

τέγος, τὸ, Dach, VII, 5, 22.

τειχίζειν, befestigen, III, 2, 21. φρούριον, eine Festung anlegen, III, 2, 1. τὰ ἐρύματα, Festungen anlegen, III, 1, 10.

τεῖχος, τὸ, Mauer, V, 4, 41. VII, 4, 3. Festung, IV, 6, 2. 6. 8. 9. V, 1, 21. 4, 2. 9. VI, 1, 19. τὰ τείχη, feste Oerter, V, 4, 37.

τεκμαίρεσθαι, schließen, muthmaßen, I, 3, 5. VII, 5, 62. ὀφθαλμοῖς, mit den Augen umherspähen, IV, 3, 21.

τέκνον, Kind. τέκνα, die Jungen (von der Sau), IV, 1, 17.

τέκτων, Zimmermann, III, 2, 11.

τελεῖν, Kosten verwenden, es sich kosten lassen, VI, 2, 9. VIII, 1, 13. 2, 24. verrichten, vollführen, VIII, 6, 3.

τέλειος, vollkommen, erwachsen, I, 2, 4. 12. 13. VIII, 7, 6. (von 25—50.)

τελεστήρια, Opfer für glücklich Vollendetes, Vollendungsopfer, VIII, 7, 3.

τελευταῖοι, die Letzten, Hintersten, VI, 3, 25.

τελευταῖον, zuletzt, VIII, 7, 28.

τελευτᾶν, endigen, das Leben endigen, sterben, III, 3, 3. IV, 6, 7. τελευτῶν und τελευτῶσαι, endlich, zuletzt, I, 4, 9. 6, 19.

τελέως, vollkommen, völlig, III, 3, 38.

τέλος, Ende, Ausgang, III, 2, 29. öffentliches Amt (z. B. Feldherrnstelle), I, 5, 7. 6, 15. τὰ τέλη, obrigkeitliche Personen. Syn. οἱ γεραίτεροι καὶ αἱ ἀρχαὶ, VIII, 5, 27. τέλος nämlich κατὰ, adverbialiter, endlich, I, 4, 1. 5, 14. I, 4, 15. 6, 14. II, 3, 1.

τέμενος, Ort, der den Göttern ausserhalb der Stadt unter freiem Himmel geweihet ist, VII, 5, 35. VIII, 3, 1. 24. 34.

τέρμα, Ziel, VIII, 3, 25.
τεταρταῖος, Am vierten Tage, V, 3, 1.
τετράποδες, vierfüßige Thiere, VI, 2, 25.
τετράρυμον ἅρμα, Wagen mit vier Deichseln, VI, 1, 51.
τέχναι, Künste, (Handwerke), VI, 2, 37. besonders des Anbaues der Weinstöcke, Oel- und Feigenbäume u. s. w. VII, 2, 13. Vgl. 6, 2. 22.
τέως, Anfangs, V, 3, 17.
τῇδε nämi. ὁδῷ, hierdurch, auf diese Weise, VIII, 1, 31. 2, 21. 8, 6.
τήμερον, d. i. τὸ ἥμερον, heute, VII, 1, 10.
τηλικοῦτος, dieser, ein solcher, der von diesem Alter ist, I, 2, 11. IV, 6, 5.
τηνικαῦτα, da, alsdann, I, 2, 13.
τί γάρ; τί δέ; quid? wie? wie aber? I, 6, 5. 9. III, 1, 12. τί δὲ εἰ, mit dem Optat., wie, wenn. Auch τί οὖν, εἰ —, IV, 3, 22. τί μήν; warum nicht? II, 1, 9.
τιάρα, Kopfbund, Turban, III, 1, 13. VIII, 3, 13.
τίεσθαι, sich bezahlen lassen, strafen, I, 6, 11.
τιθέναι, festsetzen, VIII, 7, 13. εὐδαίμονα, glücklich machen, IV, 6, 3. τίθεσθαι τὴν ψῆφον, einen Ausspruch thun, I, 3, 17. εὖ τὰ ὅπλα, die Waffen in Bereitschaft haben, IV, 5, 3. einrichten, III, 2, 30. πιστοὺς ἑαυτῷ, sich treue Freunde verschaffen, VIII, 7, 13.
τιθηνεῖσθαι, gleich einer Amme schmeicheln, VIII, 5, 19.
τίκτειν, gebären. erregen (πῦρ), VII, 5, 23.
τιμᾷν, ehren, verehren, I, 2, 12. 3, 7. 8. belohnen, I, 6, 20. II, 4, 9. III, 1, 11. 3, 6. VI, 4, 9. τιμᾷν καὶ κοσμεῖν, beehren, beschenken. τιμᾶσθαι μείζονος, höher schätzen, II, 1, 13. ehren, VIII, 7, 15. οἱ τετιμημένοι, die Vornehmen, Leute höheren Standes, VIII, 3, 9.
τιμή, Ehre, I, 6, 11. Preis, Belohnung, II, 1, 23. 2, 18.
τιμωρεῖν τινι, Jemand rächen, V, 2, 8. τιμωρεῖσθαι, strafen, I, 2, 6. 4, 9. V, 3, 30. VII, 5, 77. ἑαυτὸν, III, 1, 15.
τιμωρία, Rache, Strafe, IV, 6, 7.
τιμωρὸς, Rächer, IV, 6, 2. V, 2, 7.
τίνειν, büßen. ποινὰς, Strafe bekommen, VI, 1, 11.
τίς, τίνος, wer? welcher? Vgl. τί.
τὶς, τινὸς, einer, ein gewisser. Bei Adjectiven, besonders solchen, die eine Größe oder Zahl bedeuten, ist es kaum übersetzbar, und dient nach Riemer bloß dazu, dem Prädicat eine Substantialität zu unterlegen. Nach Andern soll es den Begriff verstärken; allein sie beweisen diese Behauptung nicht. So giebt z. B. Schneider ὀλίγοι τινὲς, V, 4, 25. durch perpauci, μικρός τις, II, 2, 10. durch perexiguus u. s. w. Ebenso steht es bei μὴ u. οὐδὲν, II, 4, 27. VIII, 2, 5. u. s. τὶ ποιεῖν, etwas Rechtes, Großes, ausführen, III, 3, 12. τὶ λέγειν, gut, mit Gründen sprechen, I, 4, 20. II, 4, 16. τὶς für ὅστις, I, 2, 10. für ὁπότερος, I, 3, 17. für ἕκαστος, III, 3, 61. VI, 1, 6. u. s. Zu verstehen, II, 4, 18. VIII, 2, 25. Ein pronomen plurale folgt darauf, III, 3, 6. u. s.
τλῆμι, ich dulde, halte aus, III, 1, 2.

τοί, wirklich, allerdings, I, 5, 13. u. ſ.
τοίννν, nun, daher, I, 1, 2. I, 1, 5.
τοιοῦτος, ſolcher, dieſer, I, 1, 2. VII, 5, 84.
τόκος, Zins, VIII, 3, 38. (bildlich).
τόλμα, Verwegenheit, VII, 5, 76.
τοξεύειν, mit dem Bogen ſchieſſen, I, 2, 8. 10.
τόξευμα, Pfeilwurf, Pfeilſchuß, I, 4, 23.
τόξον, Bogen, I, 2, 9.
τόπος, Ort, I, 2, 3.
τοσαυτάκις, ſo oft, VIII, 8. 14.
τοσοῦτος, ſo groß, ſoviel. VI, 3, 22. (κατὰ) τοσοῦτο διήνεγκε, er unterſchied ſich ſo ſehr, I, 1, 4. VII, 1, 2.
τόσος, ſoviel. τόσῳ, um ſo viel, iſt bei dem ὅσῳ I, 3, 14. zu verſtehen.
τοὐναντίον τούτου, dagegen, im Gegentheil, VIII, 4, 9.
τοὐντεῦθεν, daher, V, 5, 21. VII, 1, 42.
τοὔμπαλιν, wiederum, im Gegentheil, VIII, 4, 32.
τραγικὴ σκηνὴ, Theatermaſchine von 3 oder 4 Abtheilungen über einander, die man auf- und abſchrauben konnte, VI, 1, 54.
τράπεζα, Tiſch. σὺν τραπέζᾳ ζῆν, eine Tafel führen, VII, 2, 26.
τραῦμα, Wunde, V, 4, 10.
τρέπεσθαι, (gewendet werden, verti), geſchlagen werden, (εἰς φυγὴν, V, 4, 7.) II, 3, 18 IV, 1, 11. 3, 5 τρέπεσθαι, einkehren, VIII, 5, 17. ἐπὶ ἓν ἔργον, ſich auf Eine Sache legen, II, 1, 21.
τρέφειν, erziehen, IV, 6, 9.
τρίβος, Scheideweg, IV, 5, 13.
τριόργυιος, drei Klafter (18 Fuß) hoch, VI, 1, 52.
τρίτην ἡμέραν, vorgeſtern, VI, 3, 11.
τρόπος, Art und Weiſe, Charakter, II, 2, 11. 16. III, 3, 5. V, 2, 27.
τροφὸς, ἡ, Erzieherin, VII, 3, 13.
τροχάζειν, laufen. τροχάζων, mit ſchnellem Schritte, II, 4, 3.
τυγχάνειν, (mit dem Genitiv) erlangen, erreichen, II, 2, 21. 3, 18. IV, 6, 4. VIII, 3, 29. τυγχάνω, hat auch den Begriff des ohngefähren, zufälligen Seins: τυγχάνω ὤν, II, 2, 11. V, 1, 2. παρὼν, IV, 1, 22.
τύπτειν, ſchlagen, treffen, verwunden, V, 4, 5.
τύρβη, (turba), Lärm, Tumult, I, 2, 3.
τύρσις, Thurm, VII, 5, 10.
τυραννεῖν, allein herrſchen, I, 1, 1.
τυφλὸς, blind. τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος, (nämlich μέρη, Theile des Leibes, wo die Augen nicht ſind (Rücken), III, 3, 45.
τύχη, Schickſal, Unglück, V, 4, 31. VI, 2, 32. τύχην ἀναστρέφειν, das Glück umkehren, den Sieg u. ſeine Vortheile entreiſſen, IV, 2, 25. τύχῃ ἀγαθῇ, zum guten Glück, IV, 5, 51.
τῷ, mit dem Infinitiv, deswegen, weil, eo quod, IV, 5, 9. 12.
Ὑακινθινοβαφὴς, hyacinthfarbig, (vielleicht dunkel- oder ſchwarzroth. M. ſ. J. H. Voß über Virgils Eklog. 2, 18, 50. u. 3, 106). VI, 4, 2.
ὑβρίζειν, ſich etwas herausnehmen, VIII, 1, 30. διὰ τὸ ὑβρίσθαι, wegen der erlittenen Schmach, V, 4, 35. ὑβρί-

ξειν, (von Pferden) unbändig, wild, fein, VII, 5, 62. στολὴ οὐδέν τι ὑβρισμένη, Rock, Kleidung, die gar nicht zum Putz, zur Pracht dient, II, 4, 5.
ὕβρις, Uebermuth, VIII, 4, 14.
ὑβριστὴς, übermüthiger Mensch, III, 1, 21. ἵππος, wildes, unbändiges Pferd, VIII, 5, 62.
ὑβριστικῶς, auf beleidigende Art, VIII, 1, 33.
ὑβριστὸς, muthwillig, V, 5, 41.
ὑγιεινὸς, gesund, I, 6, 16.
ὑδροποσία, Wassertrinken, I, 5, 12.
ὑδροποτεῖν, Wasser trinken, VI, 2, 26.
ὕδωρ, τὸ, Wasser, I, 2, 11.
ὑμνεῖν, preisen, durch Gesang ehren, VIII, 1, 23.
ὑπάγειν φυγῇ εἰς δυσχωρίαν, durch verstellte Flucht (die Feinde) an einen unbequemen Ort locken, I, 6, 37. τοὺς πολεμίους, die Feinde näher locken (durch Zurückweichen), III, 2, 8.
ὑπακούειν, gehorchen, I, 1, 3. II, 2, 3. IV, 1, 3. VIII, 7, 16. τῶν πολεμίων, sich dem Feinde unterwerfen, VIII, 1, 4.
ὑπαντιάζειν, entgegengehn, IV, 2, 18. V, 5, 9.
ὑπαντᾷν, eben das, IV, 2, 17. V, 3, 57. VI, 3, 15.
ὑπάρχειν, sein, I, 5, 5. bereit, vorräthig sein, III, 3, 52. IV, 3, 8. ὑπάρχειν (mit dem Dativ) haben, II, 1, 23. IV, 5, 31. εἶναι ὑπῆρχε, pflegte zu sein, oder war, VIII, 8, 20.
ὕπαρχοι, Unterbefehlshaber, VII, 4, 10. VIII, 3, 19.
ὑπείκειν, nachgeben, VIII, 1, 33. 8, 16. τινὶ ὁδῶν καὶ θάκων καὶ λόγων, jemand ausweichen, vor ihm aufstehen, und ihn erst reden lassen, VIII, 7, 10.
ὑπέκκαυμα ἄσφαλτος, Zündmittel, VII, 5, 22.
ὑπεκκομίζεσθαι, mit sich führen, mit sich nehmen, II, 4, 13.
ὑπεκτίθεσθαι, heimlich weg- (in Sicherheit) bringen, VI, 1, 26.
ὑπεναντίος, Widersacher, Feind, I, 6, 38. III, 3, 59.
ὑπεξάγειν, entwischen, III, 3, 60.
ὑπὲρ, m. d. G. über, wegen, für, II, 1, 21. IV, 4, 11. VI, 3, 24. VIII, 5, 12. m. d. A. über (mehr als), I, 2, 4. ὑπὲρ ἥμισυ, über die Hälfte, III, 3, 47.
ὑπέραισχρος, sehr häßlich, II, 2, 28.
ὑπερβάλλειν αἴσχει, sehr häßlich sein, II, 2, 29. ὑπερβάλλεσθαι, übertreffen, II, 1, 8. V, 3, 32.
ὑπέρδασυς, sehr zottig, II, 2 28.
ὑπερεκπλήττεσθαι ἐπί τινι, jemand mit Erstaunen bewundern, I, 4, 25.
ὑπερεμπίπλασθαι, sich überfüllen, I, 6 17.
ὑπερεπιθυμεῖν, heftig begehren, IV, 3, 21. VI, 1, 5.
ὑπερέχειν τινὸς, etw. überragen VII, 5, 8.
ὑπερηδέως, sehr gern, I, 6, 21.
ὑπερηφανία τοῦ τρόπου, Uebermuth im Betragen, V, 2, 27.
ὑπερισχυρὸς, sehr befestigt, V, 2, 2.
ὑπερκαλλὴς, sehr schön, V, 1, 17.
ὑπερμέγεθες ἔργον, Sache von großer Wichtigkeit, I, 6, 8.
ὑπερπίνειν, sich übertrinken, VIII, 8, 10.
ὑπερφαλαγγεῖν, überflügeln, VI, 3, 20. VII, 1, 5.

ὑπερφιλεῖν, heftig lieben, I, 4, 6. III, 1, 36.
ὑπερφοβεῖσθαι, sehr fürchten, I, 4, 2.
ὑπερχαίρειν, sich ausserordentlich freuen, I, 3, 3.
ὑπέχειν ἑαυτὸν, sich unterwerfen, bequemen, VII, 5, 44.
ὑπήκοος, unterwürfig, unterthan, IV, 2, 1. VIII, 6, 51.
ὑπηρετεῖν, gefällig sein, dienen, I, 6, 39. IV, 6, 6. 8. V, 1, 19. 2, 37.
ὑπηρέτης, der Bediente, Aufwärter, II, 4, 4. V, 3, 52. 4, 18. VI, 3, 29. VIII, 5, 13.
ὑπηρετικὰ ὅπλα, Waffen der Miethsoldaten, II, 1, 18.
ὑπνομαχεῖν, mit dem Schlafe kämpfen, II, 4, 26.
ὑπὸ, Präposit. m. d. Genit. von (bei dem handelnden Subject), wegen, aus. ἡ ὑπὸ πάντων τιμὴ, die von Allen erzeugte Ehre, III, 3, 2. ὑπὸ κάλλους, wegen der Schönheit, VIII, 7, 22. ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχθαι, vor Schreck, VII, 5, 21. ὑπὸ λύπης, vor Betrübniß, VI, 1, 35. u. dgl. m. mit d. Dat. unter, an. ὑφ' ἑαυτοῖς, unter ihrer Herrschaft, II, 1, 26. ὑπὸ τῷ ἵππῳ πίπτειν, unter das Pferd fallen, VII, 1, 37. οἱ ὑπὸ τοῖς ἅρμασιν ὄντες (ἵπποι), an den Wagen gespannte, Wagenpferde, VI, 4, 1. m. d. Accus. unter, an, gegen. οἱ ὑπ' αὐτοὺς, die Untergebenen, VIII, 8, 5. οἱ ὑφ' αὐτὸν ἄρχοντες, seine Unterbefehlshaber, ὕπαρχοι, II, 1, 22. ὑ. τὴν σκοπὴν ἐλαύνειν, bis an die Warte reiten, VI, 3, 13. Vgl. V, 4, 43. (ὑ. τὰ τείχη ἄγειν, und synonymisch dabei πρὸς τὸ τεῖχος προσάγειν).
ὑποβάλλειν, an die Hand geben, an die Pflicht erinnern, III, 3, 55.
ὑποβολή. ἐξ ὑποβολῆς, durch Erinnerung, III, 3, 37.
ὑπογραφὴ τῶν ὀφθαλμῶν, das Bemahlen der Augen, I, 3, 2. Es geschah, wie Weckherlin bemerkt, besonders mit Spießglaß an den untern Augenliedern, wodurch die Haut zusammengezogen ward, daß die Augen größer schienen.
ὑπόγυιον, oder ὑπόγυον, was unter den Händen, bei der Hand ist. ἐξ ὑπογύου, plötzlich, VI, 1, 43.
ὑποδέχεσθαι, (das aufgetriebene Wild) auffangen, II, 4, 20. angreifen (von Feinden), I, 6, 35.
ὑποδήματα, Schuh, VIII, 1, 41.
ὑποδύεσθαι, sich unterziehen, übernehmen, I, 5, 12. III, 3, 51.
ὑποζύγιον, Joch, Zugvieh, VI, 3, 5.
ὑπόθεσις, Regel, wornach etwas untersucht und beurtheilt wird, V, 5, 13.
ὑποκαταμένειν ἐν ἀργοτέρᾳ χώρᾳ, müßig sein, müßig sitzen an einem Ort, wo man weder Beute machen noch Ruhm erwerben kann, IV, 3, 3.
ὑπολαμβάνειν, meinen, muthmaßen, VI, 1, 26. ὑπολαβὼν εἶπε, er nahm das Wort und sagte, II, 2, 2. IV, 1, 19. V, 5, 35.
ὑπολείπεσθαι, stehen bleiben, zurückbleiben, I, 4, 27.
ὑπομένειν, ertragen, dulden, I, 2, 1. stehen bleiben, nicht weichen, VII, 1, 30.
ὑπομιμνήσκειν, erinnern, VI, 4, 20.
ὑπόμνησις, Erinnerung, Aufmunterung, III, 3, 38.

ὑπονοεῖν, vermuthen, ſich vorſtellen, III, 3, 20.
ὑποπέμπειν, heimlich abſchicken, II, 4, 21. III, 1, 3. ſogleich ſchicken, VIII, 3, 22.
ὑποπίνειν, ſtärker trinken, subbibere, VIII, 4, 9.
ὑποπτεύειν, vermuthen, mit μὴ V, 2, 9. ὑποπτεύεσθαι, verdächtig ſein, II, 4, 16.
ὑποπτεύεσθαι, verdächtig ſcheinen, II, 4, 16.
ὑποπτήσσειν, ſchamhaft, zurückhaltend, ſein, I, 3, 8. ſich ſcheuen, fürchten, 1, 6, 8.
ὕποπτος, verdächtig, argwöhniſch, II, 4, 16.
ὑποτέμνεσθαι, abſchneiden, aufſagen, I, 4, 19. 21.
ὑποτιθέναι, unterlegen, zum Grunde legen, VII, 5, 12. VIII, 1, 41.
ὑποτρέχειν λῃστὰς, den Straßenräubern nachjagen, I, 2, 12.
ὑποφαίνειν (ἑαυτὸν u. ſ. w.), ſcheinen, ſich zeigen ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινε, da es Tag geworden iſt, IV, 5, 14
ὑποφέρειν ὅπλα, Waffen tragen, die Waffen anlegen, IV, 5, 57.
ὑποφεύγειν, fliehen, III, 2, 8.
ὑποφθονεῖν, etwas beneiden, IV, 1, 13.
ὑποχείριος, unterthan, unterwürfig, II, 4, 13. 15. V, 3, 13. VII, 4, 15.
ὑποχρίεσθαι, ſalben, bemahlen, VIII, 1, 41. 8, 20.
ὑποχωρεῖν, ſich zurückziehn, flüchten, II, 4, 24. III, 1, 2. 3.
ὗς ἄγριος, wildes Schwein, I, 6, 28.
ὑσγινοβαφὴς, dunkelroth, braunroth, von einem gewiſſen Farbekraute, ὕσγη, genannt, VIII, 3, 13.
ὑστεραῖος. ἡ ὑστεραία, näml. ἡμέρα, der folgende Tag.
ὑστερίζειν, zurückbleiben, τινὸς, I, 6, 40. V, 3, 53. zögern, VIII, 5, 7. ὑστερίζειν τὸ εἰδέναι, der letzte ſein. der eine Sache erfährt, VII, 5, 46.
ὕστερος, der hinter einem iſt, II, 3, 21. τινὸς, V, 3, 42.
ὑφηγεῖσθαι, fortgehn, II, 4, 27. zeigen, VIII, 7, 15.
ὑφηνίοχος, Knecht des Wagenlenkers, VI, 4, 4. VIII, 1, 15.
ὑφίεσθαι, nachläßig im Dienſte ſein, II, 1, 25. verſtatten, einwilligen, VI, 3, 36. weichen, nachgeben, V, 2, 12. muthlos werden, VIII, 8, 26.
ὑφίστασθαι, auf ſich nehmen, VI, 3, 35. ὑποστάντες, die feſt ſtehn, ſich zur Wehre ſetzen, IV, 2, 31.
Φάγειν, eſſen, I, 2, 11.
φαιδρὸς, heiter, III, 3, 59.
φαιδροῦν, aufheitern, II, 2, 16.
φαιδρύνεσθαι, ſich fröhlich zeigen, V, 5, 37.
φαίνειν, zeigen, anzeigen, I, 2, 14.
φαίνεσθαι, ſich zeigen, I, 6, 43. II, 1, 23. erſcheinen, ſich ſehen laſſen, II, 4, 5.
φαίνεσθαι, ſcheinen (videri), II, 2 20. ſein, I, 2, 16. 6, 22. VIII, 3, 14. δός μοι φανῆναι, laß mich werden, verleihe mir, daß ich mich zeige, VI, 4, 9. Endlich dient φαίνεσθαι auch zur Umſchreibung eines Worts, als: φαίνομαι ψευδὴς, ich lüge, V, 2, 4. διαφέρων, ich übertreffe, zeichne mich aus, I, 3, 1. φρονῶν, ich meine es wirklich, IV, 6, 8.
φαλαγγομαχεῖν, wider das Fußvolk ſtreiten, VI, 4, 18.
φάλαγξ, Schlachtordnung, III, 3, 61. u. ſ. Fronte oder Linie, im Gegenſatz der Flügel, VII, 1, 22. 5, 5. u. ſ. Das Mitteltreffen, VII, 1, 5. ff.

VIII, 5, 15. ἐπὶ φάλαγγος ἄγειν, mit der Fronte angreifen, I, 6, 43. Vgl. VII, 1, 26.
φανερὸς, augenſcheinlich, kenntlich. φανερός εἰμι εὖ ποιῶν, ich bin als ein wohlthätiger Mann bekannt, I, 6, 24. II, 2, 12. πόλις φανερὰ, eine bekannte, angeſehene, Stadt, VII, 5, 53.
φάος, Licht, IV, 2, 8. 26.
φάρμακον, Arzneimittel, V, 3, 47. VIII, 2, 24. Gift, I, 3, 9. VIII, 8, 14.
φαρέτρα, Köcher, I, 2, 9.
φάσκειν, ſagen, ſich rühmen, pralen, I, 6, 12. VI, 1, 34.
φαῦλος, ſchlecht, gering, IV, 1, 10. VI, 2, 20.
φαυλότης τῆς στολῆς, ſchlechte Kleidung, II, 4, 5. βρωμάτων, ſchlechte Speiſen, V, 2, 16.
φείδεσθαι, m. d. Genit. ſchonen, III, 2, 28. VII, 1, 29. ſich hüten, vorſehen, I, 6, 19. κινδύνου, ſich der Gefahr entziehn, V, 5, 18.
φέρειν, tragen, bringen, III, 3, 2. φέρειν εἰς, beitragen zu, VIII, 1, 42. φέρειν καὶ ἄγειν, Beute wegtreiben, III, 2, 12. V, 2, 5. 5, 23. φέρ. führen, hinführen, von einem Wege, V, 4, 41.
φέρεσθαι, mitbringen, I, 2, 8. mit ſich nehmen, III, 1, 32. φέρεσθαι φυγῇ, fuga deferri, I, 4, 23.
φερνὴ, Mitgift, Brautſchatz, VIII, 5, 19.
φεῦ τοῦ ἀνδρὸς! Ha, welch ein Mann! III, 1, 39. Sonſt Ausruf des Schmerzes, z. B. VII, 3, 8.
φεύγειν, fliehen. πατρίδα, aus dem Vaterlande vertrieben werden, III, 1, 24.
φῆμαι, göttliche Ausſprüche durch Drakel, Träume u. ſ. w. VIII, 7, 3.
φημὶ, ich ſage, III, 1, 8. V, 4, 33. ὡς ἐγώ φημι, nach meiner Meinung, IV, 2, 39. 4, 6. ἔφασαν, ſie hielten dafür, waren der Meinung, II, 2, 21. ich gebe zu, III, 2, 17. f. ich verſpreche, IV, 4, 13.
φθάνω, zuvorkommen. φθάνω ἀναβὰς πρὶν, ich ſteig' eher hinauf als, III, 2, 4. ἔφθασεν ἔξω βελέων τὴν τάξιν ποιήσας, πρὶν, er hatte ſeine Centurie eher aus dem Schuß herausgezogen, als IV, 1, 3. ἔφθασεν ἑσπέρα γενομένη πρὶν, es ward eher Abend, als, VII, 5, 39. und ſo mit andern Verbis in eben der Bedeutung. φθάνειν εἰς πόλιν, in die Stadt hineinkommen (ehe ſie gefangen wurden), V, 4, 9.
φθέγγεσθαι, ſagen, ſprechen, rufen III, 3, 61. VII, 3, 11. erſchallen (vom Donner), VII, 1, 3.
φθίμενοι, (poetiſches Wort), Geſtorbene, VIII, 7, 18.
φθορὰ, ἡ (v. φθείρω), Verletzung, Verderbung. φθορὰ τῶν δεσπότων, Untergang der Gebieter, VII, 5, 64.
φιάλη, Becher, Trinkſchale, I, 3, 8. 9. V, 2, 7.
φιλανθρωπία, Menſchenliebe, Menſchenfreundlichkeit, I, 4, 1. IV, 2, 10. VIII, 2, 1. 4, 7. 8.
φιλάνθρωπος, menſchenfreundlich, I, 2, 1. VIII, 7, 25.
φιλεῖν, (lieben) küſſen, I, 3, 9. 4, 28. II, 2, 31. VII, 3, 9. VIII, 4, 20.
φιλέταιρος τρόπος ἦν τοῦ Φεραύλα, Pheraulas liebte von Natur Geſellſchaft und Freunde, VIII, 3, 49.

φίλιον στράτευμα, Lager der Freunde, IV, 5, 13. φίλιον φρούριον, friedliche Festung, V, 3, 23. so auch φίλιον χωρίον, V, 3, 19.

φιλία, näml. χώρα, Land, wo Friede ist, das den Freunden gehört, I, 6, 9. 11. III, 3, 14.

φιλικὸς, freundschaftlich, II, 4, 32. φιλικὰ ἔργα, Werke der Lieb' und Freundschaft, VIII, 7, 15.

φιλοθηρία, Jagdlust, Jagdliebe, II, 4, 26.

φιλόκαλος, der Schönheit, Eleganz, liebt, I, 3, 3. VIII, 3, 5. περὶ ὅπλα, der schöne Waffen liebt, II, 1, 22.

φιλοκερδεῖν, τὸ, Gewinnsucht I, 6, 32.

φιλομαθὴς, lernbegierig, I, 2, 1. 6, 38.

φιλόμουσος, Liebhaber der Musik, IV, 6, 14.

φιλονεικεῖν, wetteifern, zuvorzukommen suchen, I, 4, 15.

φιλονεικία, Wetteifer, II, 1, 22. φιλονεικίαν ἐμβάλλειν, und ἐμποιεῖν, Wetteifer erwecken, VII, 1, 18. VIII, 2, 26. φιλονεικία πρὸς τἀμὰ ἔργα, der Eifer, meinen Thaten es gleich zu thun, VIII, 7, 12.

φιλόνεικον, τὸ, Ehrbegier, VII, 5, 64.

φιλονείκως ἔχειν, wetteifern, um den Vorzug streiten, III, 3, 57. VIII, 2, 14. 4, 4.

φιλόπονος, emsig, arbeitsam, II, 2, 31. VII, 5, 47.

φιλοπονεῖν, Beschwerden gern übernehmen, I, 6, 8.

φιλοσοφεῖν, Weltweisheit lernen, VI, 1, 41.

φίλος, Freund, I, 2, 7. u. s.

φιλόστοργος, liebreich, I, 3, 2.

φιλοτιμία, Ehrbegier, I, 4, 1. Wetteifer, III, 3, 59. VIII, 1, 35. 39.

φιλοτίμως, ehrbegierig, I, 2, 1. φιλοτίμως ἔχειν πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, Ehre darin suchen, für tapfer zu gelten, I, 6, 26.

φιλοφρονεῖσθαί τινι, jemand freundlich behandeln, III, 1, 8. 40.

φιλοφρόνως, liebreich, freundlich, V, 5, 32.

φιλοφροσύνη, Wohlwollen, Gewogenheit, VIII, 2, 3.

φλαῦρος, böse, VIII, 2, 12.

φλυαρεῖν, Possen, Spielwerk, treiben, I, 4, 11.

φοβεῖν, in Furcht setzen, V, 5, 11. φοβεῖσθαι, sich fürchten, III, 1, 25. V, 2, 35. VI, 1, 17. 3, 15.

φοβερὸς, furchtbar, fürchterlich, III, 3. 28. V, 4, 49. furchtsam, III, 3 19.

φόβος, Furcht, I, 1, 5. III, 3, 53. VI, 3, 27.

φοινικὶς, Purpurkleid, VI, 4, 1. VIII, 3, 3. Decken (für die Pferde) VIII, 3, 12. Purpurdecke, VIII, 3, 12.

φοινικὸς, purpurfarb, VII, 1, 2.

φοίνιξ, ὁ, Palmbaum, V, 5, 7. VI, 2, 22. VII, 5, 11.

φοιτᾶν εἰς διδασκαλεῖα, die Schule besuchen, I, 2, 6. εἰς διδασκάλου näml. οἰκίαν, zum Lehrer gehn, sich unterrichten lassen, II, 3, 9.

φορὰ δασμῶν, Entrichtung des Tributs, III, 1, 34. VIII, 6, 16.

φόρημα, Last, II, 3, 14. III, 1, 25.

φορτίον II, 3, 14. ist eben das.

φραστὴρ (ὁδῶν), Wegweiser, V, 4, 40. Rathgeber, IV, 5, 17.

φράττειν, besetzen, umstellen, II, 4, 25.

φρίκη, Schauder, IV, 2, 15.
φρονεῖν, Verstand haben, klug sein, I, 2, 13. φρονεῖν ἱκανὸς, der im Stande ist zu urtheilen, guten Rath zu geben, V, 5, 44. φρονεῖν μηδ' ὁτιοῦν, vernunftlos sein, III, 1, 19. φρονεῖν μετριώτερον, sich bescheidener betragen, IV, 3, 7. μέγιστον ἐπί τινι, eine sehr gute Meinung von jemand haben, IV, 2, 5. μέγα, hoch von sich denken, stolz sein, II, 3, 13. III, 1, 26. IV, 6, 3. ὑπὲρ ἄνθρωπον, übermüthiger sein als Menschen geziemt, VIII, 7, 3.
φρόνημα, Klugheit, Verstand, VIII, 1, 46.
φρόνιμος, klug, I, 6, 15. 21. 22. 23. III, 1, 17.
φρονίμως ἔχειν, klug, verständig sein, III, 3, 57.
φρουρὰ, Schutz, Wache, V, 5, 29. Besatzung, VII, 4, 10. 12.
φρούραρχος, Befehlshaber der Festung, V, 3, 11. VII, 5, 34.
φρουρεῖν, wachen, bewachen, in Besatzung liegen, I, 2, 12. VI, 1, 10.
φρούριον, Festung, I, 4, 16. 17. II, 4, 17. 18.
φρουροὶ, Soldaten zur Besatzung, I, 4, 17. VIII, 6, 3.
φρύγανα, τὰ, Reiser und Blätter, V, 2, 15.
φυγὰς, Verwiesener, Verbannter, III, 1, 24. Flüchtling, Ueberläufer, VI, 3. 11.
φύειν, erzeugen, V, 2, 15. VIII, 7, 25. (von der Erde) πεφυκότα, natürlich, IV, 3, 19. πεφυκότα δένδρα, festgewachsene Bäume, IV, 3, 5. πεφυκὼς ἄνθρωπος, der natürliche Mensch, I, 1, 3. ἐπεφύκει, die Natur hat es so eingerichtet, es ist natürlich und nothwendig V, 1, 8. πέφυκε συσκευάζεσθαι, seiner Natur nach zu ergreifen pflegt, V, 1, 15. Ueberhaupt hat πέφυκα passive Bedeutung. So auch φῦναι geboren werden, II, 1, 15.; φὺς, erzeugt, V, 4, 30.
φυλακὴ, Wache, I, 2, 9. 4, 16. 6, 43. III, 1, 5. III, 3, 33. IV, 1, 1. V, 3, 44. V, 4, 37. VII, 5, 66.
φύλαξ, Wache, V, 1, 29. 3, 51. Schutzwache, sauvegarde, VII, 2, 5. φύλακες ἐφ' ἵππων, Leibwache zu Pferde, I, 4, 7.
φυλακτήριον, Wachort, Warte, VII, 5, 12.
φύλαρχοι, Stammaufseher, I, 2, 14.
φυλάττειν, beschützen, bewachen, bewahren, I, 4, 7. III, 2, 22. VI, 1, 31.
φυλὴ, Stamm, Abtheilung, I, 2, 5.
φυλάττεσθαι, sich in Acht nehmen, sich hüten, I, 2, 10. 6, 6. V, 5, 34. οὐδὲν, nichts befürchten, II, 1, 16.
φῦλον, Völkerschaft, I, 1, 5. 5, 2. V, 3, 21. VII, 2, 1. φῦλα στρατιωτικὰ, Eintheilung der Soldaten nach Völkerschaften, VIII, 5, 7.
φύρδην, verwirrt, untereinander, VII, 1, 37.
φύσα, Wind, Blähung, I, 2, 16.
φύσις, Natur, natürliche Anlage, I, 1, 6. 16. Naturgaben, I, 2, 2. natürliche Schönheit, VI, 4, 4.
φωνὴ, Stimme. φωναὶ, Geschrei, I, 2, 3.
φῶς, Licht. πίνειν πρὸς φῶς, beim Feuer trinken, saufen, VII, 5. 27. κατὰ φῶς, bei Tage, III, 3, 25.

Χαῖρε, ſei gegrüßt! Heil dir! V, 3, 18.
χαίρετε, lebt wohl! VIII, 7, 28.
χαλᾶν, nachlaſſen, öffnen. *πύλαι χαλῶσαι*, offene Thore, VII, 5, 29.
χαλεπαίνεσθαι, zürnen, erbittert ſein, III, 1, 38. V, 2, 18.
χαλεπὸς, ſchwer, I, 1, 3. 6, 17. 1, 3, 3. 6, 24. hart, beſchwerlich, grauſam, IV, 1, 8. V, 5, 8. unwillig, ungeberdig, I, 1, 2.
χαλινοῦν, zäumen, III, 3, 27.
χαμαὶ, auf der Erde, V, 1, 3.
χαρίεν neml. *τι*, eine ſchöne Sache, ſehr artig (ironiſch) I, 4, 13.
χαρίζεσθαι, gegen jemand gefällig, freiaebig, ſein, I, 1, 5. 4, 2. III, 2, 29. u. ſ. *τῇ γαστρὶ*, ſeinem Leibe gütlich thun, IV, 2, 39.
χάρις, Dank, I, 2, 7. 3, 14. 6, 11. III, 1, 29. V, 1, 20. VI, 2, 2. *χάριτος ἕνεκα*, aus Gefälligkeit, IV, 2, 11.
χαριστήρια, Dankopfer, IV, 1, 2. VII, 2, 28. VIII, 7, 3.
χαριτία, luſtige Geſchichte, II, 2, 13.
χαρμονὴ, Freude, I, 4, 22.
χειμὼν, Winter, VI, 1, 14. Sturm, V, 4, 6.
χεὶρ, Hand. *ἐκ χειρὸς χρῆσθαι παλτῷ* mit dem Wurfſpieß in der Hand ſtreiten I, 2, 9. *χειρῶν ἀδίκων ἄρχειν*, die Feindſeligkeiten anfangen, I, 5, 13. *εἰς χεῖρας ἐλθεῖν* oder *ἰέναι τινὶ*, handgemein werden, III, 1, 2. VIII, 5, 12. 8, 6. *εἰς χεῖρας ἔρχεσθαι*, in eines Hände, Gewalt, Botmäßigkeit, kommen, II, 4, 15. VII, 4, 10. *χεὶρ*, Arm, I, 3, 2.
χειρίδες, Aermel, VIII, 3, 13. 8, 17.
χειρόμακτρον, Handtuch, I, 3, 5.
χειρομύλη, Handmühle, VI, 2, 31.
χειροῦσθαι, überwältigen, VII, 5, 30. *πλείστους*, die mehreſten Gefangenen machen, V, 5, 46.
χείρονες, Geringere, VIII, 1, 33.
χιλιαρχία, Befehlshaberſchaft über tauſend Mann, IV, 1. 4,
χιλίαρχος, Befehlshaber über Tauſend, II, 1, 23. III, 3, 11. VIII, 1, 14.
χιλιοστὺς, Haufe, von tauſend Mann, II, 4, 3 VI, 3, 31. VII, 5, 17.
χιλὸς, Futter, V, 4, 40. VI, 3, 5.
χιτὼν, Unterkleid, tunica. *ὑποδήματος*, Oberleder der Schuhe, VII, 2, 5.
χλιδή. *ἐν χλιδῇ*, weichlich, IV, 5, 54.
χοαὶ, Trankopfer (libationes), III, 3. 22.
χορὸς, Chor, Geſellſchaft Sänger und Tänzer, beſonders bei Götterfeſten, I, 6, 18. III, 3, 70.
χοροῦ ἡγεῖσθαι, zum Tanz anführen, VIII, 7, 1.
χοῦν, aufhäufen, VII, 3, 11.
χρεία, Bedürfniß, Nothwendigkeit der Sache, I, 6, 10.
χρήζειν, bedürfen, verlangen, I, 6, 15. II, 1, 18. IV, 5, 22. VII, 3, 12.
χρήματα, Geld, Schätze, Vermögen, I, 5, 3. VI, 2, 1. 39. *καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα*, (vom Hirſch) ein ſchönes und großes Stück Wild I, 4, 8. *σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα*, eine große Menge Schleuderer, II, 1, 5.

χρηματίζεσθαι, sich bereichern, III, 3, 5. VIII, 4, 31.
χρῆσθαι, gebrauchen, I, 2, 13. χρῆσθαι τινὶ πειθομένῳ an jemand einen folgsamen Diener haben, I, 1, 1. πολεμίοις, Feinde haben, III, 2, 4. ὡς πολεμίοις, feindlich behandeln, VII, 5, 27 — τι ἑαυτῷ ἐπ' ἀγαθῷ, etwas zu seinem Besten anwenden, VIII, 1, 5.
χρήσιμος, nützlich, VII, 2, 29.
χρηστήριον, Orakel, VII, 2, 15.
χρίειν, übermalen, VII, 1, 2. Schneider: Illitus metallo color retundebat armorum fulgorem, qui purus ex Cyri armamentis fulgebat, velut speculi metallici politissimi, VII, 1, 2.
χρόνος, Zeit, I, 1, 1.
χρυσοχάλινος ἵππος, ein Pferd mit goldenem Zaum, I, 3, 3. VIII, 2, 8.
χρῶμα, Farbe, I, 6, 16. VII, 1, 2.
χώρα, Gegend, Land, Gebiet, I, 4, 18. VII, 1, 43. VIII, 4, 28. χώρα, angewiesener Platz, I, 2, 4. II, 1, 27. III, 3, 41. IV, 5, 37. ἐν μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, Söldner (Miethssoldat) sein, II, 1, 18.
χωρεῖν, gehen, hindurchlaufen, wiederhohlt werden, III, 3, 62.
χωρίον, Ort, Gegend, I, 1, 2. II, 4, 19. V, 4, 21. VII, 5, 41. Festung, V, 3, 16. 21.
χωρὶς, ohne, ausser, χωρὶς τούτων, diese ausgenommen, I, 5, 5. χωρὶς εἶναι ἀλλήλων, abgesondert sein, VI, 1, 7. χ. γενόμενοι, in mehrere Haufen getheilt, IV, 1, 18.
χωριτικῶς, auf ländliche Art, IV, 5, 54.
χῶροι, Aecker, Felder, VII, 4, 6.
Ψέλλιον, Armband, I, 3, 2. 3. II, 4, 6. VI, 4, 2. VIII, 5, 18.
ψεύδειν, belügen, täuschen, I, 5, 13. ψεύδεσθαι, sein Wort nicht halten, betrügen, I, 6, 19. VI, 1, 11.
ψιλὴ μάχαιρα, leichter Degen, IV, 5, 58. ψιλοὶ ἱππέων, von Reitern entblößt, V, 3, 57.
ψιλοῦν τινα, von Hülfsvölkern entblößen, schwächen, IV, 5, 12.
ψυχὴ, Seele, Geist, Gemüth, I, 2, 1. Muth I, 2, 10. Leben, III, 3, 44. σώζειν τὰς ψυχὰς, das Leben retten, IV, 1, 5. τῆς ψυχῆς πρίασθαι, mit dem Leben erkaufen, III, 1, 36. 41. Wille, Neigung, I, 3, 18. Appetit, VI, 2, 28. VIII, 7, 4. Herzhaftigkeit, III, 3, 19. ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένοι, mit gesetztem Muthe, II, 1, 11.
ψύχος, τὸ, die Kälte, ψύχη καὶ θάλπη, die verschiedenen Grade der Kälte und Hitze, I, 2, 10.
ψυχρὸς, kalt, frostig, VIII, 4, 22. 23.
ψωραλέος, räudig, I, 4, 21.
Ὧδε, auf diese Art, also, I, 2, 3. 4, 13.
ὠθεῖν, (stoßen) vordrängen, fortstoßen, VII, 1, 33. 38. ἄνω τινα, auf die Anhöhe treiben, hinauftreiben, III, 2, 5.
ὦμος, die Schulter, V, 4, 5.
ὤνιος, feil. ὤνια, Kaufwaaren, I, 2, 3.
ὥρα δὴ δειπνεῖν, es ist jetzt Zeit zum Essen, IV, 5, 1.

ὡραία γάμου, mannbar, IV, 6, 9.

ὡς, daß, damit, I, 2, 6. I, 5, 9. u. ſ. Auch mit dem Particip. des Futurums, III, 3, 29; IV, 1, 3. u. ſ. für ὅτι II, 4. 12. IV, 5, 44. u. ſ. weil, I, 4, 5. u. ſ. auch mit einem nominat. absolut., wie V, 2, 24. VI, 1, 26. für ἐπειδάν, nachdem, I, 4, 4. u. ſ. ὡς, gleichſam, II, 4, 17. V, 1, 12. u. ſ. wie wenn, als ob, I, 4, 21. für ὥστε, ſo daß, I, 2, 8. u. ſ. für den accusat. cum infinit., elliptiſch, II, 3, 15. mit accusat. absol., ebenfalls elliptiſch, I, 4, 23. I, 6, 1. 35. IV, 5, 53. u. ſ. wie. ὡς σφίσι δοκεῖν, wie es ihnen ſchiene, V, 2, 4. für ἕως, vor ἐπί, πρός, εἰς: ſ. VIII, 3, 25. Doch meiſt wird die Präpoſit. ausgelaſſen, wie in ὡς ἐμέ, I, 3, 14. ὡς αὐτόν, IV, 6, 10, ὡς φρούριον, V, 3, 12. Beim Indicativ drückt ὡς lebhaften Affekt aus: ὡς ἡδύ, wie angenehm iſt es, VII, 1, 10. ὡς καλός, wie ſchön iſt er, I, 3, 2. Beim Superlativ verſtärkt es die Bedeutung: ὡς τάχιστα, ſo ſchnell als möglich, I, 6, 26. u. ſ. ὡς μάλιστα I, 6, 19. u. ſ. Bei Zahlwörtern: ohngefähr, ὡς ἑκατόν IV, 5, 13. u. ſ. w. In ὡς μνημονικῶς V, 3, 46., ὡς τὰ πολλά, iſt es ſchwer zu überſetzen. ὡς, ſo, IV, 2, 40.

ὡσαύτως, gleicherweiſe, I, 1, 4. u. ſ. ὡς. οὕτως, ebenfalls ſo, VIII, 5, 5. u. ſ.

ὥσπερ, ſowie, I, 2, 6. als, zum Beiſpiel, V, 1, 10. ὥσπερ εἰκός, natürlicher Weiſe, V, 4, 5.

ὡσπερεί, faſt, beinahe, IV, 3, 3. ὥστε, ſo daß, II, 1, 19. u. ſ.

ὠτακουστεῖν, hören, V, 3, 56. VIII, 2, 10.

ὠφελεῖν τι, in einer Sache nützlich ſein, II, 2, 27. τὸ κοινόν, dem Staate dienen, nützen, II, 2, 20. Ὡς μήποτ' ὤφελε! o, daß es nie geſchehen wäre! ὠφελεῖσθαι, Nutzen ziehen, I, 7, 2. V, 4, 34.

In der J. C. Hinrichsschen Buchhandlung sind auch folgende, für gelehrte Schulen brauchbare Werke erschienen.

Bornemann, Prof. F. A., der Epilog der Cyropädie von Xenophon, durch philosoph. histor. und philolog. Anmerk. erläutert, aus unbenutzten Handschriften verbessert und gegen Schulze's, Schneiders, Heindorf's u. a. Zweifel gerechtfertigt 8. 1819. 10 Gr.

Beck, Prof. I. R. G. Lexicon Latino-Graecum manuale in usum schol. Acced. Index prosodicus 8. 1817. Schreibp. 1 Thlr. 14 Gr. Druckp. 1 Thlr. 4 Gr.

Cicero, M. T., Cato major, Laelius, Paradoxa et somnium Scipionis in us. schol. 8. 1813. 8 Gr.

— ad Marcum Brutum Orator. ex. rec. J. A. Ernesti in us. schol. Edit. repetita 8. 1816. 6 Gr. Parthiepreis 4 Gr.

Degen, J. H., Literatur der deutschen Uebersetzungen der Griechen 2r B. L — Z. N. A. 8. 1809. 2 Thlr.

Euripidis Alcestis graece et latine cum notis Barnesii, Musgravii, Reiskii, aliorumque, quibus et suas adjecit C. T. Kuinoel. Edit. nova 1811. 8 maj. 14 Gr.

Fröbing, J. C., Lutherus, seu historia reformationis breviter comprehensa; libellus lectioni juvent. inf. ord. destinatus. Ed. 2da auct. Nunc in latin. sermonem conversus et juventutis schol. us. est dicatus. c. fig. 8. 1811. 18 Gr.

Gibbon, Ed., Geschichte des Verfalls und Untergangs des Römischen Reichs. Aus dem Engl. mit Anmerk. vom Prof. F. A. Wenk, K. G. Schreiter. J. N. W. Beck und K. L. M. Müller. Mit Vorrede von Hofr. C. D. Beck. 19 Bde nebst Register gr. 8. 1805—20. (à 1 Thlr. 8. Gr.) 25 Thlr. 8 Gr.

Gernhard, A. G., Observationes in Sophoclis Philocteten 8. 1810. Schreibp. 16 Gr. Druckp. 12 Gr.

Herrmann, Fr. und K. B. Schade, neue latein. Sprachlehre für Schulen und zum erläuternden Selbstgebrauche gr. 8. 1811. Schreibp. 1 Thlr. Druckp. 16 Gr.

Hesiods Gedichte, übersetzt von C. H. Schütze. Nebst Epiblämen. N. A. gr. 8. 1813. 1 Thlr.

Koch, Conr. C. G., Uebungen zum Uebersetzen aus d. Deutschen ins Lateinische. Mit grammat. philolog. u. histor. Anmerkungen und mit beständiger Hinweisung auf die vorzüglichsten Sprachlehren, philologischen Werke und Classiker gr. 8. 1817. 20 Gr.

Matthiae, Dr. A., Historiae graecae capita praecipua, seu excerpta ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte. Edit. secunda 8 maj. Schreibp. 2 Thlr. — Druckp. 1 Thlr. 12 Gr

Oppiani poëmata de venatione et piscatione cum interpretatione latina et scholiis, accessit Eutechni paraphrasis et Marcelli Sidetae fragmentum de piscibus. Tom. I. Cy-

regetica, ad fidem recens. et suis auxit animadversionibus J. N. Belin de Ballu 8 maj. 1786. 2 Thlr.

Pindari Carmina et Fragmenta graece. Cum scholiis integris emendatius edidit, varietatem lectionis adnotationem criticam et indices adjecit C. D. Beck. 2 Tomi. Ed. nova 8 maj. 1811 3 Thlr.

Petri, Prof. F. E., Hellas. Gedrängte Uebersicht der altgriech. Staaten- und Gelehrtengeschichte. gr. 8. 1818. 18 gr.

Pölitz, Prof. K. H. L. die Weltgeschichte für gebildete Leser und Studierende dargegellt. Dritte berichtigte, verm. und ergänzte Aufl. in 4 Bänden. M. Kpfrn. gr. 8. 1820. 7 Thlr.

Sallust, Römische Geschichte nach de Brosses von J. Ch. Schlüter mit Anmerk. 1s—5s Buch N. A. 8. 1810—20 5 Thlr 10 Gr.

Schmidt, Conr. K. C. G., griechische Schul-Grammatik, oder praktische Anleitung zur leichten und gründlichen Erlernung der griechischen Sprache mit Erläuterung der Regeln durch zweckmäßige Beispiele zum Uebersetzen im Griechischen 8. 1816. 10 Gr.

Stein, Dr. C. G. D. Handbuch der Geographie und Statistik, nach den neuesten Ansichten für Gymnasien und Schulen. 3 Bde. 4e verm. u. verb. Aufl. gr. 8. 1820. 4 Thlr 16 Gr.

— Handbuch der Naturgeschichte besonders mit Hinsicht auf Geographie ausgearbeitet. 2 Bde. 2te verm. u. verb. Aufl. Mit 131 Abbild. gr. 8. schwarz 1 Thlr. 18 Gr. kolor. 2 Thlr. 12 Gr.

Terentii Afri, Publ., Andria ex recensione Richardi Bentleii. Addita lectionis varietate ex duobus codicibus manuscriptis excerpta in us. scholar. curavit et animadversiones adjecit Dr. G. W. A. Fikenscher. Edit. secunda 8 maj. 1809. 8 Gr.

— Dieselbe, neu übersetzt von Dr. G. W. A. Fikenscher. N. Ausg. gr. 8. 1809. 4 Gr.

Tyrtäus Kriegslieder, griech. und deutsch. Mit historischer Einleitung, Wort- und Sacherklärungen zum Schul- und Selbstgebrauch versehen vom Rector C. C. H. Stock gr. 8. 1819. 6 Gr.

Virgilii Maronis, Publ., Bucolica, Georgica et Aeneis. Ad optim. Exempl, fidem recens. R. F. P. Brunck 4. Argentorati 1785. 2 Thlr. 12 Gr. charta angl. fol. 1789. 10 Thlr

Ξενοφωντος *Αναβασις*. De expeditione Cyri minoris libri VII. cur. F. H. Bothe. Xenophons Feldzug nach Oberasien, griechisch und mit einem griechisch-deutschen Wortregister versehen von Dr. F. H. Bothe. 3te verbess. Aufl. 8. 1821. 21 Gr.

— *Απομνημονευματα*. Memorabilium Socratis libi IV Graece cum indice vocabulorum graeco-germanico ed. L. H. Teucher. Xenophons Denkwürdigkeiten des Socrates, griechisch mit einem griechisch-deutschen Wortregister von L. H. Teucher 8. 1806. Schreibp. 1 Thl. — Druckpapier 20 Gr.

— *Κυρου παιδεια*. Xenophons Cyropädie oder Bildungs- und Lebensgeschichte des ältern Cyrus, griechisch mit Inhaltsanzeigen, erklärendem Wortregister und einer krit. Vorrede v. Fr. H. Bothe. 8. 1821. 1 Thlr. 4 Gr.

9101
R. Buchner
Buchbinderei
94098 Hohenlh

9101
R. Büchner
Buchbinderei
84098 Hohenthann/Ne

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Xenophon,

Xenophons Cyropädie, oder Bildungs- und Lebensgeschichte des ältern Cyrus = Kyru paideia

Leipzig 1821

A.gr.b. 3463
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10238768-3